Gordana Lesinger

MEĐUNARODNI PRESS CENTAR
SKRIVENI ETER RATNOG IZVJEŠTAVANJA U OSIJEKU

FILOZOFSKI
FAKULTET

Gordana Lesinger

MEĐUNARODNI PRESS CENTAR

SKRIVENI ETER RATNOG IZVJEŠTAVANJA U OSIJEKU

Dokumentaristično-istraživačka monografija

Nakladnik: Filozofski fakultet Osijek
L. Jägera 9, Osijek

Za nakladnika: Ivan Trojan

Urednik: Goran Rem

Recenzenti: Zlatko Kramarić
Milica Lukić

Lektorica: Ana Mikić Čolić

Oblikovanje i grafička priprema za tisak: Tihomir Ravlić

Suradnik na projektu: Mirko Volarević

Partnerska organizacija: Koordinacija udruga branitelja i stradalnika Domovinskog rata Osječko-baranjske županije (KUBIS)

Tisak: Krešendo, Osijek

Mjesto i godina izdavanja: Osijek, studeni 2021.

CIP zapis dostupan je u računalnom katalogu Gradske i sveučilišne knjižnice Osijek pod brojem 150423015

ISBN 978-953-314-153-4

Knjiga je objavljena uz financijsku potporu Ministarstva znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske

Gordana Lesinger

MEĐUNARODNI PRESS CENTAR

SKRIVENI ETER RATNOG IZVJEŠTAVANJA U OSIJEKU

Dokumentaristično-istraživačka monografija

FILOZOFSKI FAKULTET

Osijek, 2021.

SADRŽAJ

PREDGOVOR 9
KAKO PITATI O MEĐUNARODNOM PRESS CENTRU OSIJEK?
- UVODNA RIJEČ 13
TKO JE ČINIO MEĐUNARODNI PRESS CENTAR 25
Mirko Volarević 27
Sonja Vuković 41
Tihomir Ravlić 51
Domagoj Šimić 59
Željko Jung 69
Tatjana Mioković 73
SURADNICI I PODRŠKA 83
Igor Brkić 85
Tihomir Slivka 93
Ivica Murat 101
Jasenka Denin 107
Darko Fischer 115
Milan Ivanović 121
Stanko Karnaš 125
Marin Topić 131
Goran Kušec 141
Dubravko Lažeta 149
OSVRTI OSJEČKIH AKTERA 155
Zlatko Kramarić 157
Ivica Vrkić 165
Ivan Šimić 169

Josip Kelemen 177
Dražen Dragušica 193
O MEĐUNARODNOM PRESS CENTRU U OSIJEKU
IZ ZAGREBAČKOG POGLEDA 199
Ante Beljo 201
Vinko Grubišić 207
Dragan Lozančić 217
Krešimir Macan 223
IZ NOVINARSKOG I FOTOGRAFSKOG RAKURSA O
MEĐUNARODNOM PRESS CENTRU 229
Askold Krushelnycky 231
Sherry Ricchiardi 239
Roy Gutman 241
Bojan Divjak 245
Josip Esterajher 255
Mario Romulić 259
Davor Runtić 265
Branko Vrbošić 273
Verica Sikora 277
SURADNJA S ISELJENICIMA 281
Ivan Butković - Buco 283
Tomislav Gudasić 291
Tomislav Kuzmanović 295
NEŠTO ZA KRAJ - BOŽIĆNA PRIČA IZ POTHODNIKA 301
NAŠI VOLONTERI 305
NEKI BITNI DATUMI TIH RATNIH DANA U PRESS CENTRU
I OKO NJEGA... 311
KONFERENCIJA ZA NOVINSTVO PUKOVNIKA
KARLA GORINŠEKA 325

KAZALO IMENA 329
DOKUMENTARISTIČKO-ISTRAŽIVAČKA MONOGRAFIJA KOMUNIKOLOGINJE GORDANE LESINGER 335
ABSTRACT 345
FOTOGRAFIJE I DOKUMENTI - SVJEDOCI VREMENA 347

PREDGOVOR

U stvaranju i obrani hrvatske države i hrvatske demokracije, borba protiv difamacije i propagande Miloševićevog režima bila je teška i važna koliko i borba na bojnom polju protiv Jugoslavenske narodne armije i paravojnih formacija. Naime, osim što je kontrolirao jednu od najmoćnijih vojnih sila u Europi, Milošević je također mogao računati na raširenu diplomatsku službu i razgranatu obavještajnu mrežu kojom je svoj ratni narativ pokušao promovirati i legitimirati kod domaće i svjetske javnosti.

Još je Claus von Clausewitz objasnio da svaka moderna teorija rata mora uzeti u obzir tri elementa: vladu koja određuje ciljeve rata, vojsku koja ih ostvaruje i narod koji ih podupire. Ova posljednja dimenzija postala je pogotovo relevantna nakon Francuske revolucije i punog uključivanja naroda u ratne vihore. A postupnom globalizacijom, koja je u posljednjem desetljeću dvadesetog stoljeća već bila u punom mahu, osim motivacije „građana u uniformi" sve važnije postaje i dobivanje naklonosti međunarodne javnosti. Toj je javnosti godinama servirana teza o genocidnosti hrvatskog naroda, odnosno o nespojivosti same ideje hrvatske države s vrijednostima i interesima saveznika koji su pobjedom nad nacizmom i fašizmom zadali temelje današnjeg međunarodnog poretka.

U takvim je okolnostima nastao Međunarodni press centar u Osijeku, kojemu je posvećena ova knjiga ratnih sjećanja i novinarskih svjedočanstava o junačkoj obrani grada na Dravi, kako od neprijateljske artiljerije tako i od propagandne mašinerije. Takvoj se propagandi, međutim, nije suprotstavila uhodana promidžbena organizacija suprotnog ratnog narativa, već skupina entuzijasta čiji je moto bio „mi ne pišemo vijesti, mi dajemo samo činjenice", kao što to opisuje glavni pokretač centra i ove knjige Mirko Volarević.

O takvoj ulozi osječkog Međunarodnog press centra svjedočile su zvijezde ratnog izvještavanja poput CNN-ove novinarke Christiane Amanpour ili dobitnika Pulitzerove nagrade Roya Gutmana. Čitatelji ove knjige također će se

moći upoznati s mnogim pričama kojima se izgradio mozaik rastuće potpore međunarodne javnosti slobodarskim težnjama Hrvata. Poput članka Sherry Ricchiardi na naslovnoj stranici „Dallas Morning News-a" o teksaškom sucu Billu Bassu koji iz osječkog atomskog skloništa naziva Washington i traži od svog kongresmena zauzimanje za američko priznanje hrvatske neovisnosti.

Priča o osječkom Međunarodnom press centru ujedno je i priča o povezanosti domovinske i iseljene Hrvatske tijekom Domovinskog rata. O tome među ostalim piše Tomislav Gudasić, rođen 1973. u Geelongu. Tomislav je iz daleke Australije došao u Osijek, upoznao Mirka Volarevića, koji ima rodbinu u Geelongu, te se tako pridružio Međunarodnom press centru.

Prolazeći kroz te priče, prisjetio sam se svog vlastitog iskustva s Foreign Press Bureauom te Međunarodnim press centrom u Osijeku. Iako sam još bio student politologije i novinarstva u Buenos Airesu, zahvaljujući prijatelju iz hrvatske iseljeničke zajednice došao sam do Eduarda Eurnekiana, biznismena armenskog porijekla i vlasnika medijskog koncerna „America", te mu predložio da me pošalje u Hrvatsku kao ratnog izvjestitelja za radio „America" i dnevnog lista „El Croniste". Naime, iako je koncern već imao dopisnika u Europi, on je uglavnom izvještavao iz Rima na temelju agencijskih vijesti. Na kraju razgovora, Eurnekian mi je rekao „pibe, comprate un casco y anda" („mladiću, kupi si kacigu i odi"). Zatim me uputio uredniku „El Croniste" Marija Diamenta, iskusnog novinara koji je, osim u Argentini, živio i radio u SAD-u i Izraelu. Diament me podržao i usmjerio u budućem radu te, iako mi to nikada nije rekao, vjerojatno se i on prisjetio svojih dana kao ratnog izvjestitelja s Jomkipurskog rata.

Tako sam u Hrvatsku stigao nekoliko tjedana prije pada Vukovara. Akreditirao sam se kod Foreign Press Bureaua, a u Osijek sam došao kada je Međunarodni press centar već funkcionirao u pothodniku, nakon granatiranja njegova prvog sjedišta u Hotelu Osijek. S obzirom na osječke, odnosno čepinske korijene moje obitelji, s posebnom strepnjom doživljavao sam te ratne dane. Svojim čitateljima i slušateljima pokušavao sam približiti tu situaciju kroz konkretne ljudske sudbine, kao što je u ostalome bila životna priča Mirka Vrančića, mlađeg brata moje bake, koji se nakon Drugog svjetskog rata preselio iz Vrlike u Osijek da bi u stare dane morao tražiti utočište u zagrebačkom domu vrličke

prijateljice iz mladosti jer je tenkovska granata JNA pogodila njegovu zgradu u osječkom kvartu Sjenjak.

Jedan od intervjua koji je izazvao veću pozornost javnosti bio je svakako razgovor s Eduardom Floresom „Chicom" i njegova ispovijest o tome kako više nije mogao izdržati osjećaj nemoći pri izvještavanju za „La Vanguardiju" o ratnim razaranjima te je osjetio moralni imperativ da se priključi hrvatskoj vojsci u obrani od agresije.

Čitatelji ove knjige moći će o „Chicu" više pročitati od pera drugih novinara koji su s njim razgovarali. Moći će se podsjetiti ili pak upoznati s pričama mnogih aktera jedne teške ali ujedno slavne stranice hrvatske povijesti. A puno je toga bilo moguće zahvaljujući Međunarodnom press centru i skupini ljudi koji su točno procijenili važnost i nužnost da se svijet upozna s razornim napadima na Osijek i njegovom junačkom obranom.

Utoliko su ove stranice svojevrsni *hommage* nepokorenom gradu, njegovim stanovnicima, onima koji su život dali za njegovu slobodu i onima koji i danas žele živjeti u Osijeku i za Osijek.

Davor Ivo Stier

KAKO PITATI O MEĐUNARODNOM PRESS CENTRU OSIJEK? - UVODNA RIJEČ

Još jedna neispričana priča o pop kulturnim fenomenima iz Domovinskoga rata sprema se biti objavljena. *Međunarodni press centar – skriveni eter ratnog izvještavanja u Osijeku* je dokumentaristično-istraživačka monografija koja se brusila gotovo tri godine. Kada sam krenula istraživati taj fenomen, nailazila sam na zidove jer o tome postoji tek nešto zapisa koje sam otkrivala u danima koji su iza mene. Započela sam netom po završetku projekta „Žuta podmornica", a „Press centar u pothodniku" uzgred mi je spomenuo Tihomir Slivka tijekom istraživanja o Žutoj. Jedino svjedočanstvo o postojanju nekog centra u pothodniku bilo je Tihino, a kada sam krenula istraživati priča je bila potpuno nepoznata. Nisam znala odakle krenuti. Koga pitati. Kako uopće postaviti pitanje, kada nisam znala ni naziv, ni kome je to pripadalo, a nisam poznavala ni aktere. Međunarodni press centar nije bio popularni fenomen poput Žute podmornice, koja sada već ulazi u opću kulturu barem na našem lokalnom području.

Prvi mi je korak bio Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata kad sam se s puno vjere obratila dr. sc. Anti Nazoru misleći da u njihovoj arhivi zasigurno postoji materijal. Ubrzo je stigao negativan odgovor da o takvoj djelatnosti ne postoji nijedan dokument. Krenula sam dalje, s arhivom Hrvatske radiotelevizije, jer sam imala podatak da su snimane i prenošene konferencije za novinstvo stoga mi je logika nalagala da Hrvatska radiotelevizija ili HRT[1] zasigurno ima dokumentaciju. Krenula sam od arhive Hrvatskog radija Radio Osijeka i ponovno naišla na zid. Saznala sam da je dokumentacije bilo, ali na vrpcama koje su u ratnim vremenima i nestašici novinskog materijala presnimavane. Ni tada se nisam pokolebala, nego sam smjelo nastavila tražiti dokumentaciju jer sam sada imala potvrdu da je bilo

1 Hrvatska radiotelevizija tada je bila jedina televizija s nacionalnom koncesijom te je imala pripadajuće RTV centre. Osječki je RTV centar bio jedini takve vrste na istoku Hrvatske. Pretpostavka je bila da su novinari radija i televizije Osijek zasigurno pratili navedene konferencije za novinstvo.

materijala i da je *taj nekakav press centar u pothodniku stvaran*. Uputili su me na televizijsku arhivu pa sam ponovno puna vjere krenula u potragu, vjerujući da barem TV kalendar ima bilo kakav tonski zapis. Ovdje sam imala nešto više sreće, ali i nesreće – naime, kolegica Nada Prkačin prethodno je snimila dokumentarac „Moj Osijek se ne da"[2] u kojemu je iskoristila arhivski materijal koji se odnosio i na zbivanja u osječkom pothodniku. Kolegica Prkačin nije bila spremna vraćati se u vrijeme prije 30 godina, ali zaslužuje biti spomenuta kao akter toga vremena.

Priča me vodila dalje u Hrvatski državni arhiv gdje sam pregledala arhivu od lipnja 1991. do lipnja 1992. Nije bilo materijala izravno vezanog za fenomen koji istražujem, ali sam puno doznala o kontekstu vremena o kojemu pišem. Bilo je pomiješanih emocija, ljutnje, straha, ali i suza te veliki ponos za sve što smo prošli tijekom navedenih godinu dana. U jednome sam trenutku naišla na dokument s memorandumom „Press kluba Osijek"[3] te je u potpisu bilo ime tadašnjeg osječkog gradonačelnika Zlatka Kramarića.[4] Bila je riječ o pozivu za redovitu konferenciju za novinstvo. Taj mi je dokument otvorio vidike i nakon toga nije bilo stajanja.

Kontaktirala sam profesora Kramarića koje me uputio na imena aktera Međunarodnog press centra[5] nakon čega putovanju kroz vrijeme do ratnog Osijeka nije bilo kraja.

2 „Moj Osijek se ne da" pjesma je koja je obilježila ratna događanja u Osijeku. Postala je neslužbena himna obrane grada, uz plakat „Osijek nikada neće biti Ocek". Pjesma je snimana u studiju Tihomira Slivke „GIMMIK", a napisao ju je Ivica Murat. Plakat je djelo Predraga Došena, a taj je trojac bio dio obrane Osijeka u pothodniku. O tim fenomenima pričaju gotovo svi sugovornici. Zanimljivo je da su se za snimanje spota, koji se snimao u studiju RTV centra Osijek, odazvali svi osječki glazbenici te napravili pravi osječki *band aid*.

3 Press klub Osijek bilo je početno ime fenomena o kojemu govorimo koji je, ušavši u mrežu Foreign Press Bureaua preimenovan u Međunarodni press centar Osijek.

4 Politikom se počeo baviti 1990. kada je bio kandidat HDZ-a za osječkog gradonačelnika. Nakon pobjede na izborima postao je prvi nekomunistički i demokratski izabrani gradonačelnik Osijeka nakon 1945. Dužnost osječkog gradonačelnika obnašao je do 2005., s prekidom od 1992. do 1993., zbog čega je najdugovječniji osječki gradonačelnik. (Zlatko Kramarić (2021). Wikipedia, dostupno na: https://hr.wikipedia.org/wiki/Zlatko_Kramari%C4%87, pristupljeno 30. kolovoza 2021.)

5 Međunarodni press centar ustrojava se početkom kolovoza 1991. godine u mezaninu Hotela Osijek kada su djelovali pod nazivom Press klub. Nakon što je Hotel bio pogođen, tijekom osvajanja tzv. Bijele vojarne, ekipa se seli u pothodnik, ulazi u mrežu Foreign Press Bureaua pri Ministarstvu informiranja te postaju Međunarodni press centar Osijek. O tome trenutku postoji jedan kratak zapis: „17. su rujna hrvatske snage borbom zauzele vojarne u Osijeku. Jugovojska je napustila sve objekte u Osijeku, izvlačeći kompletno oružje, osobito sa zloglasnog poligona „C" odakle su gađali grad. Te su snage i opremu koristili za ojačavanje napada na Vukovar. Topničke su napade na Osijek nastavili. Projektilima su pogodili Hotel Osijek. To je bio još jedan od napada na novinare, jer u tom se hotelu nalazio međunarodni novinski centar, pri čemu su ranili španjolskog, bugarskog i danskog novinara. (Bitka za Osijek (2021). Wikipedia, dostupno: https://hr.wikipedia.org/wiki/Bitka_za_Osijek, pristupljeno 30. kolovoza 2021.)

Na inicijalni sastanak ekipa je ponijela dokumentaciju koju su imali u vlastitim „arhivama" ili privatnim fotoalbumima, što nam je bila odlična podloga za obrise fotomonografije. Metoda koju smo odabrali bila je metoda dubinskog intervjua, polustrukturiranog anketnog upitnika gdje smo akterima događanja postavljali standardna pitanja tko su, što su, koja im je bila uloga, čega se naviše sjećaju, anegdota koje su im obilježile navedeno razdoblje te asocijacije na pjesmu „Moj Osijek se ne da" i plakat „Osijek nikada neće biti Ocek". Ta su se pitanja provlačila manje-više kod svakoga aktera, a uz navedena su pitanja dolazila potpitanja ovisno o tijeku razgovora.

Upravo zbog dinamike same knjige, ali i dragocjenog materijala te vizualne komunikacije koja obilježava današnje vrijeme, odlučili smo se za dokumentaristično-istraživačku monografiju. Vjerujemo da će upravo fotomaterijali biti dodana vrijednost koja će adekvatno ilustrirati duh vremena u kojemu je Međunarodni press centar djelovalo te da će dati i vizualni kontekst ratnih zbivanja u Osijeku. Kada govorimo o fotomaterijalu i prethodno spomenutom plakatu „Osijek nikada neće biti Ocek"[6] tada moramo spomenuti njegova autora – Predraga Došena – kao čovjeka koji je vizualnom komunikacijom prikazao vapaj i inat Osječana da ustraju u obrani svojih domova i svoga grada. Jednostavnog dizajna s jednostavnim sloganom postao je dio pop kulture Osijeka. Koliko je bio aktualan tada, toliko je aktualan i danas, taj je *evergreen* plakat „ispričao" našu želju za istinom na svim jezicima svijeta.

Kada govorimo o vizualnoj komunikaciji ne možemo ne spomenuti Marina Topića i njegovu kultnu nagrađivanu fotografiju vojnika s djetetom.[7] Marin Topić bio je suradnik u Glasu Slavonije te je fotografijom dokumentirao fenomene ratnoga Osijeka. Uz spomenute simbole obrane Osijeka „Moj Osijek se ne da", „Osijek nikada neće biti Ocek", rame uz rame možemo svrstati upravo tu fotografiju za koju vjerujem da Osječani, koji su svjedoci vremena, vrlo

6 Crna podloga, tekst bijelim, riječ „nikada" podvučena crvenom linijom. Godina nastanka 1991. Autor: Predrag Došen. (http://athena.muo.hr/?object=linked&c2o=15191, pristupljeno 30. kolovoza 2021.)

7 Na fotografiji hrvatskoga vojnika koji spašava dijete iz ruševina, zraka sunca probija preko djeteta do vojnika, označava spasilačku sreću u okružju zlih sila. Čuvena svjetska fotoagencija Magnum, koja se proslavila ponajviše ratnim fotografijama, sigurno bi taj Topićev ratni uradak uvrstila u svoj antologijski postav. Topićeve fotografije iz Domovinskoga rata samo slučajno nisu dosegle svjetsku slavu, ali su dokaz da je slavonski štafelajni fotograf kadar stići i uteći i u strašnu vremenu postojati, posvjedočiti svekoliku nemalu ratnu, ravničarsku patnju. (Fotografije sa štafelaja (2011), Mario Bošnjak, t-portal, dostupno na: https://www.tportal.hr/kultura/clanak/fotografije-sa-stafelaja-20111107, pristupljeno 30. kolovoza 2021.)

dobro znaju iščitati prostornu i vizualnu te semiotičku komunikaciju same fotografije.

To je samo dokaz da je ratni Osijek komunicirao na više razina i u više dimenzija različitim komunikacijskim kanalima. Važno je napomenuti da je to bilo vrijeme bez interneta, bez mobitela i bez društvenih mreža ili bilo kakvih digitalnih formata koji nam danas znatno olakšavaju oblikovanje i distribuciju informacija. Podatak je tada značio da priča postoji, a to je bilo vrijeme kada je krilatica „tko ima informaciju, ima i moć" zasigurno dolazila do izražaja. Kada je podatak postao provjerena informacija, a ne senzacija i manipulacija, tada smo mogli pričati priču o ratnom Osijeku. Upravo su tu priču ispričali članovi Međunarodnog press centra koji su bili svojevrsni praktičari odnosa s javnošću onoga vremena. Njihova zadaća bila je pronaći informaciju za zainteresirane novinare, pokazati im priču na terenu i pustiti istraživačkom novinaru da ispriča istinu o Domovinskome ratu u Osijeku. Ekipa se nije bavila *spinom*, nisu trebali *peglati* ničiji imidž, nisu trebali tražiti politički korektne priče ili priče koje će senzacijom privući gledatelje/slušatelje/čitatelje – njihov je posao bila autentičnost, a svoju profesionalnost i privrženost ovome gradu pokazali su s 400 održanih konferencija za novinstvo te mnoštvo objavljenih članaka i priloga u brojnim svjetskim medijima. Na koji se način mogao vrednovati njihov odrađeni posao i kako sa sigurnošću možemo reći da su informacije koje su odašiljane iz Press centra bile činjenice i informacije? Neupitan je dokaz da se nijedna informacija odaslana iz pothodnika nije nikada morala demantirati.

No, bilo je potrebe demantiranja određenih informacija pa je jedna, o kojoj se i danas govori, objavljena u jednoj od najuglednijih novinskih agencija. Dana 20. studenog 1991. Reuters je objavio članak pod nazivom *41 Children Found Dead in School after Croats Flee*[8]. To je bila djelatnost informativno-propagandne države koja se raspadala te informacija koja je zahtijevala oštar de-

8 Glavni urednik Reutersa objasnio je da je njima dopisnik Vjekoslav Radović servirao priču, odnosno potpisao vijest u koju su oni povjerovali. Priča se brzo raširila i radiotelevizija Srbije objeručke je krenula izvještavati u udarnim terminima o „masakru nad vukovarskim bebama". U isto vrijeme drugi novinari krenuli su provjeriti vijest, samu po sebi nelogičnu. (Vukovar children massacre (2021). Wikipedia. dostupno na: https://en.wikipedia.org/wiki/Vukovar_children_massacre, https://zutecizme.wordpress.com/2019/11/20/alibi-za-zlocin-na-ovcari-zaklana-srpska-deca-u-obdanistu-jedna-od-najstravicnijih-propagandnih-lazi-srpskih-medija-1991/, pristupljeno 30. kolovoza 2021.)

manti[9]. On jest uslijedio, dva dana poslije, ali kao kratka, jedva vidljiva crtica koja nikako nije mogla biti kontrola nastale štete prema hrvatskim vojnicima. Upravo su kroz Međunarodni press centar odašiljali informacije koje su bile nužne da bi se osvjetlao obraz našim vojnicima te da bi se propaganda pobijedila informacijom. I taj smo rat dobili jer je, kako je jedan sugovornik rekao, u Osijeku ispričana jedna od najljepših priča o Domovinskome ratu.

Upravo iz tog razloga cijeloj ekipi koja se bavila informativnom djelatnošću u obrani grada Osijeka danas možemo reći veliko HVALA i bravo za vrhunski odrađeni posao. Moto Press centra, ali i nastajanja ove knjige, jest da u oba slučaja donosimo izjave očevidaca i činjenice, a na čitatelju je, kao i nekada na novinarima, da na osnovi toga donese svoju ocjenu.

Ono što smo istraživanjem ustvrdili jest da su eskalacijom ratnih razaranja na području Osijeka strani novinari pokazali interes za zbivanja na istoku Hrvatske. Slijedom sve veće potrebe za podjelom informacija na stranim jezicima Glas Slavonije angažirao je nekoliko svojih djelatnika te raspisao natječaj za suradnike u Međunarodnom press centru. Isprva se nazivao Press klub te je bio smješten u Hotelu Osijek, no nakon granatiranja ekipa se seli u osječki pothodnik sa zadaćom održavanja i snimanja svih dnevnih konferencija za medije kao i svih javno danih izjava koje su služile za informiranje domaće i strane javnosti. Specifičnost je samog pothodnika u tome što je riječ o atomskom skloništu u kojem su bili smješteni i civili koji su ostali u Osijeku, ali i prognanici koji nisu imali adekvatan smještaj. Tako su oni uživo svjedočili zbivanjima u pothodniku te su prvi bili informirani o događajima na terenu.

9 U broju od 22. studenog 1991. godine Politika je na prvoj stranici objavila članak pod naslovom „Zločin pred očima sveta" u kojem se tvrdi da novinari cijeloga svijeta izvještavaju o ubijanju Srba i da je hrvatski fašizam oduzeo stotine života. Na stranici dva izvještava se o pokolju 41 srpskog djeteta. U broju od 23. studenog demanti je – u obliku i kratke i neupadljive vijesti – objavljen na zadnjim stranicama novina. (Ani Galović (2019). Alibi za zločin na Ovčari – „zaklana srpska deca u obdaništu" – jedna od najstravičnijih propagandnih laži srpskih medija 1991. dostupno na: https://zutecizme.wordpress.com/2019/11/20/alibi-za-zlocin-na-ovcari-zaklana-srpska-deca-u-obdanistu-jedna-od-najstravicnijih-propagandnih-lazi-srpskih-medija-1991/, pristupljeno 30. kolovoza 2021.)

Centar je počeo s radom u kolovozu 1991. godine, a završetkom sukoba u lipnju 1992. godine centar se raspušta. Osnutkom Foreign Press Bureaua[10,11] pri Hrvatskom informativnom centru[12] te Ministarstvu informiranja, osječki Međunarodni press centar ulazi u njihovu mrežu, ali ostaje samostalni osječki projekt. U Međunarodni press centar dolazili su svi politički, vojni i civilni dužnosnici te diplomati koji su bili u posjetu u gradu Osijeku, a gradonačelnik Zlatko Kramarić uveo je praksu svakodnevnih konferencija za medije.

Medijska scena u gradu Osijeku toga vremena nije bila iznimno bogata stoga je tako improvizirani studio značajan za prikaz načina funkcioniranja svojevrsnog ratnog izvještavanja. Jednako tako, značajno je zabilježiti ulogu grada Osijeka u obrani Republike Hrvatske, nakon pada Vukovara, jer Osijek je tada bio iznimno važno političko i vojno središte, na prvoj liniji obrane.

Kroz osječki Međunarodni press centar prošla su brojna svjetski poznata i manje poznata novinska imena. Najčešće spominjano ime jest ono Christiane Amanpour bivše glavne međunarodne dopisnice CNN-a. Nadalje, ovlaš spomenuta, ali ništa manje značajna jest Kate Adie ili punog imena Kathryn Adie – engleska novinarka – koja je za vrijeme Domovinskoga rata bila glavna dopisnica vijesti za BBC News.[13] U svome članku pod naslovom „Bočni pogled:

10 Foreign Press Bureau osnovan je u kolovozu 1991. u Zagrebu kako bi novinarima olakšao pristup pouzdanim informacijama i međunarodnu javnost izvijestio o agresivnom ratu koji je vođen protiv Hrvatske, a kasnije i protiv Bosne i Hercegovine. U početku je imao ured u Zagrebu, u Ministarstvu informacija, prije nego što se preselio u Hotel Intercontinental, sada Westin, gdje je većina stranih izvjestitelja pronašla smještaj. Terenski uredi stvoreni su na ključnim lokacijama duž zone sukoba u Hrvatskoj (Vinkovci, Slavonski Brod, Split, Zadar, Dubrovnik, Imotski), a kasnije i u Bosni i Hercegovini (Mostar, Međugorje, Tuzla, Vitez, Sarajevo, Kiseljak, Orašje). (Foreign Press Bureau and Croatian Information Centre celebrate 25th anniversary (2016), dostupno na: http://www.matis.hr/images/pdf/2017/FPB.pdf, pristupljeno 30. kolovoza 2021.)

11 Foreign Press Bureau je organizacija pri Hrvatskom informativnom centru koja je radila isti posao kao i mi, a većina djelatnika bili su mladi Hrvati iz dijaspore. Oni su otvorili urede diljem Hrvatske i BiH, a kako smo mi počeli s radom prije njih shvatili su da nema potrebe otvarati ured u Osijeku, jednostavno su Međunarodni press klub umrežili u svoju strukturu. (Mirko Volarević, intervju)

12 Hrvatski informativni centar (HIC) započeo je s radom ratne 1991. godine kao tvrtka koja od osnutka djeluje kao nevladina, nestranačka i neprofitna organizacija, sa zadatkom informiranja strane javnosti i hrvatskog iseljeništva o zbivanjima u RH i BiH. Već u kolovozu 1991. godine osniva prve press centre (Foreign Press Bureau) u Zagrebu, Splitu, Zadru, Vinkovcima, Osijeku, Slavonskom Brodu i diljem BiH, u kojima strani novinari dolaze do potrebnih informacija o stanju na ratištu, te dogovaraju usluge prevođenja, pratnje na terenu i slično. Istovremeno su pokrenuli i njihovu izdavačku djelatnost, u ono vrijeme poglavito na temu rata. Dosad je izdano 150-ak knjiga, brošura, plakata i videokazeta o povijesti Hrvatske i ratnim stradanjima, i to na engleskom, hrvatskom, njemačkom, španjolskom, francuskom i talijanskom jeziku. (Hrvatski informativni centar (2021). Wikipedia, dostupno na: https://hr.wikipedia.org/wiki/Hrvatski_informativni_centar, pristupljeno 30. kolovoza 2021.)

13 Tu je dužnost obnašala između 1989. i 2003., a za to vrijeme izvještavala je s ratnih područja diljem svijeta. (Kate Adie (2021). Wikipedia, dostupno na: https://en.wikipedia.org/wiki/Kate_Adie, pristupljeno 30. kolovoza 2021.)

izvjestitelj vijesti i oporavak sukoba“ napisala je: „U nedjelju popodne, velika zgrada na periferiji hrvatskog grada Osijeka bila je zahvaćena vatrom. Konvencionalno izvješće moglo bi se koncentrirati na taktičku važnost bombardiranja velikog hrvatskog grada i političku važnost, kao i na značajan razvoj u srpskoj raspravi o teritoriju. Slike mladića sa srpske strane koji s uvjerenjem i učinkovitim topništvom idu na svoj zadatak. Ili slike mladih Hrvata koji se trude braniti svoj grad hrđavim tenkovima i nekoliko malokalibarskog oružja. Navodi samih vojnika. Ali šira slika mogla bi gledati na oronulu zgradu koja se našla zaglavljena unutar dometa obje strane, smještena tamo gdje je netko povlačio crtu bojišnice. Bio je to dom za starije osobe, a unutra su bile starije dame, mnoge u svojim osamdesetima i devedesetima, prikovane za krevet. Šira slika (koju smo pokušali dobiti) prikazala bi prestravljene starce koji se ne mogu pomaknuti na sigurno, šačica volontera koji su bezuspješno pokušavali progurati krevete kroz uska vrata, neki stariji koji odbijaju otići, prozor koji puše u dvije žene koje su kroz njega zurile u neshvatljiv prizor tenka koji napreduje pored njihovih ulaznih vrata. Jedna od žena je Hrvatica, druga Srpkinja.“[14]

Nadalje, Igor Brkić u svome iskazu kaže: „Jedan čovjek kojega bih htio spomenuti je engleski novinar Alec Russell.[15] Mislim da je tada bio novinar britanskog Telegrafa. Zanimljiv mi je zato što sam se nakon rata našao s njim u Londonu, preko osječke linije, jer smo radili na nekim zajedničkim pričama.“[16] U svojoj knjizi *Prejudice and Plum Brandy: Tales of a Balkan Stringer*[17] bavi se ratnim zbivanjima na prostoru bivše Jugoslavije.

14 Kate Adie (1998). A lateral view: the news reporter and conflict recovery. *Journal of the royal society of medicine.* 91:326-327.

15 Alec Russell urednik je FT Weekenda. Bivši urednik komentara i analiza, a prije toga i urednik svjetskih vijesti, u svojoj bogatoj karijeri otputovao je na neka od najopasnijih mjesta na svijetu. Novinarsku karijeru započeo je u Rumunjskoj, nakon revolucije u prosincu 1989. godine. Tada je imao sjedište u Bosni i Hrvatskoj tijekom rata od 1991. do 1993. godine. (Alec Russell: Editor of the FT Weekend (2019). oxfordunimediasoc.com. dostupno na: https://www.oxfordunimediasoc.com/whats-on/2019/11/20/alec-russell-editor-of-the-ft-weekend, pristupljeno 30. kolovoza 2021.)

16 Loc. cit. str. 51.

17 Alec Russel u to je vrijeme bio dopisnik Daily Telegrapha. Tijekom ratnog razdoblja izvještavao je o Zaljevskom ratu, iz Turske o kurdskoj pobuni, o prevratu u Sovjetskom Savezu iz Sankt Peterburga te o beskrajnim preokretima na Balkanu. Njegovi izvještaji iz Dubrovnika donijeli su mu 1991. britansku nagradu za tisak. (Alec Russell (1993). *Prejudice and Plum Brandy: Tales of a Balkan Stringer.* Michael Joseph Ltd. Penguin Books, Limited)

Još jedan od ispitanika, Krešimir Macan, navodi tadašnjeg glavnog urednika Reutersa Richarda Meyersa[18] kojemu je potvrdio informaciju o sve težem stanju u Vukovaru.

Osim novinara, kroz Osijek su prolazila brojna imena domaće i strane političke i vojne strukture pa tako ispitanici navode Sadako Ogatu[19] kao svjedoka izvlačenja kipa iz Aljmaša. Osim generala Andrije Rašete, koji je najčešće spominjano vojno lice koje je prošlo kroz Međunarodni press centar, ispitanici spominju i Cyrusa Vancea[20] koji je početkom 1990-ih obnašao dužnost posebnog izaslanika glavnog tajnika UN-a za bivšu Jugoslaviju. Autor je Vanceova plana[21] kojim su se trebali stvoriti uvjeti za mir i stabilnost.

Jednako tako, najčešće spominjani političar koji je često dolazio u Osijek, a sudionici rada u Međunarodnom press centru rado ga se sjećaju jest ministar vanjskih poslova Francuske, Bernard Kouchner,[22] vjerojatno je jedini među još danas aktivnim visokim svjetskim dužnosnicima koji je doslovno riskirao svoj život pokušavajući pomoći napadnutim hrvatskim gradovima 1991. godine.

Ono što zasigurno valja ponoviti na samome početku, jer je taj podatak naglašen kod gotovo svakog ispitanika, jesu dvije telefonske konferencije za novinstvo koje je Međunarodni press centar u Osijeku održao sa Sinišom Glavaševi-

18 Krešimir Macan u svome iskazu navodi: „Tada me nazvao urednik Reutersa Richard Meyers i pitao me što mu imam za reći. Bio sam svjestan da nemam nikakvih ovlasti, ali znao sam da je glupo lagati. Rekao sam mu kako imam informacije da je procjena da se Vukovar više ne može vojno braniti jer je presječen na dva dijela te da je odvojeno Borovo Naselje od Vukovara i da je to to. Činjenica jest da ćemo više teško vojno moći braniti Vukovar. On je to stavio kao vijest i ta vijest postoji objavljena. Loc. cit. str. 119.

19 Međunarodna državna službenica Sadako Ogata izabrana je za visokog povjerenika Ujedinjenih naroda za izbjeglice 1991. Izabrana od strane Generalne skupštine UN-a na trogodišnji mandat počevši od 1. siječnja 1991., preuzela je dužnost 18. veljače u vrijeme kada je teški položaj izbjeglica u mnogim dijelovima svijeta doveo problem na vrh međunarodne agende. (Sadako Ogata. (2021). yourdictionary.com. dostupno na: https://biography.yourdictionary.com/sadako-ogata, pristupljeno 30. kolovoza 2021.)

20 https://en.wikipedia.org/wiki/Cyrus_Vance

21 Prema Planu koji je usvojilo Vijeće sigurnosti u Rezoluciji 724 od 14. prosinca 1991., [1] mirovna operacija UN-a u Jugoslaviji trebala je biti prijelazni aranžman kako bi se stvorili uvjeti za mir i stabilnost nužni za pregovore o sveobuhvatnom rješenju jugoslavenske krize. (Vanceov plan (2021). Wikipedia, dostupno na: https://hr.wikipedia.org/wiki/Vanceov_plan, pristupljeno 30. kolovoza 2021.)

22 On je, došavši na frontu, promijenio mišljenje. Francuski predsjednik Mitterrand u to je vrijeme čvrsto podržavao Srbiju, ali je Kouchner bio pažljiv da sasluša i naše argumente. I u njemu se probudio taj osjećaj za ljudska prava. Išao je čak i izvan svoga mandata i izvan politike svoje vlade. Htio je strogo zaštititi civile i pregovarao je o prekidu vatre, što nije bio njegov zadatak. U svakom slučaju, pridonio je internacionalizaciji problema i vrlo je pozitivno djelovao – kaže bivši ministar vanjskih poslova Mate Granić, koji se s Kouchnerom prvi put susreo u listopadu 1991. u vili Weiss u Zagrebu. (Sarkozyjev ministar koji je riskirao život da spasi Dubrovnik (2007). Jutarnji list, dostupno na: https://www.jutarnji.hr/naslovnica/sarkozyjev-ministar-koji-je-riskirao-zivot-da-spasi-dubrovnik-3775863, pristupljeno 30. kolovoza 2021.)

ćem te ostalim djelatnicima Radio Vukovara koji su ostali u gradu, netom prije samog pada Vukovara. Nažalost, ne postoje tonski zapisi samih konferencija, ali postoje svjedoci od kojih smo dobili svjedočanstva. Jednako tako postoji i fotomaterijal koji govori o održavanju tih značajnih konferencija.[23]

Zaključno možemo reći da je istina bila zapravo naše najjače oružje ili kako bi rekao veliki Vlado Gotovac: „u trenutku kada pravda šuti, istinu moraš zastupati sam"[24]. Danas, s vremenskim odmakom, možemo pokrenuti filozofsko pitanje pojma istine, no ako istinu definiramo prema jezikoslovcima tada ona podrazumijeva „ono što odgovara stvarnosti, što je s njom u skladu, ono što prikazuje neki događaj i sl. onako kako odgovara činjenicama ili iskustvu [čista istina; gola istina; žalosna istina; živa istina; istine radi; doznati istinu; govoriti istinu]"[25]. Ono što je odgovaralo stvarnosti bila je činjenica da su naši gradovi, kuće i uspomene napadnuti. Da su naši najmiliji branili svoja ognjišta te ginuli za domovinu koju su stvarali. Ono što prikazuje neki događaj i ono što je odgovaralo činjenicama bila su zbivanja na prvim crtama obrane oko Osijeka na koje su strani novinari, politički i vojni dužnosnici bili praćeni od strane djelatnika Međunarodnog press centra Osijek.

O Međunarodnom press centru govorimo kroz prizmu dokumentaristič-ko-istraživačke monografije unutar koje smo objedinili snimljeni materijal u obliku svjedočanstava aktera toga vremena. Jednako tako, ukomponirali smo fotomaterijal da bismo dodatno argumentirali te vizualno potkrijepili svjedočanstva. Treća razina argumentacije jesu arhivski materijali kao novinski isječci onoga što je objavljivano o radu Međunarodnog press centra Osijek. Budući da smo prethodno definirali istinu i kroz te tri vrste argumentiranja, iako se o ovome fenomenu nije govorilo 30 godina, danas više nema spora.

Važno je staviti u kontekst vremena tadašnje djelovanje Međunarodnog press centra te odmak od 30 godina kada ova knjiga nastaje. Metoda intervjua uvijek unosi dio subjektivnosti, no činjenica da se određeni događaji ponavljaju kod pojedinih

23 Telefonska konferencija za novinare u Osijeku u studenom 1991. s Hrvatskom radijskom postajom u Vukovaru neposredno prije pada grada i okupacije. (Foreign Press Bureau and Croatian Information Centre celebrate 25th anniversary (2016), dostupno na: http://www.matis.hr/images/pdf/2017/FPB.pdf, pristupljeno 30. kolovoza 2021.)

24 Vlado Gotovac (1995). Zvjezdana kuga. Nakladni zavod Globus, Zagreb.

25 Hrvatski jezični portal, dostupno na: https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=fVhmWhU%3D, pristupljeno 30. kolovoza 2021.

aktera, daje samo dodatnu potvrdu da su se pojedini događaji tako i dogodili. Svatko je od ispitanika doživio događaje prema vlastitim identitetima, ali su ih nastojali ispričati činjenično točno. Valja uzeti u obzir da su od tih događaja protekla tri desetljeća pa je u svjedoka moguć i gubitak sjećanja ili možda drugačije interpretacije pojedinih događaja, što dijelom ograničuje ovo istraživanje.

Kada govorimo o načinu na koji su događaji odrađeni te kada apostrofiramo vještine i snalažljivost aktera Međunarodnog press centra, tada treba uzeti u obzir kontekst vremena u kojemu su djelovali. To je bilo vrijeme prije 30 godina, bez interneta, društvenih mreža i digitalnih platformi te bez portala. Bilo je to analogno vrijeme kada se radio odašiljao na UKV frekvenciji, kada je postojala jedna televizija s nacionalnom koncesijom, nekoliko tiskovina na nacionalnoj razini i to su bile sve komunikacijske mogućnosti. Bilo je to vrijeme bez mobitela, ali s fiksnim linijama i telefaksom. Vrijeme kada je bilo pravo bogatstvo imati kameru i fotoaparat, koji nisu bili objedinjeni u pametnom telefonu. Radijski novinari trčali su s opremom teškom devet kilograma, a da su imali diktafon na pametnom telefonu zasigurno bi puno brže odašiljali svoje informacije. U takvim uvjetima ispričati priču o ratu u Hrvatskoj, o ratu u Nepokorenom gradu, bez ijedne demantirane informacije prava je vještina i jedna dobra studija slučaja za odnose s medijima u praksi.

Slučajno ili ne, ovaj uvodni tekst završen je na Dan pobjede i domovinske zahvalnosti i Dan hrvatskih branitelja, a uoči obilježavanja 30. obljetnice agresije na Republiku Hrvatsku! Govori izrečeni na proslavi u Kninu izazivaju neizmjerni ponos. Na današnji je dan 1995. u vojnom smislu okončan rat u Hrvatskoj, u političkom smislu on je trajao do 15. siječnja 1998. kada je okončana mirna reintegracija za koju glavni pregovarač – Ivica Vrkić – kaže: „politički kad se gleda, to jedna od najuspješnijih mirovnih misija ikad. Zašto ju mi onda tako doživljavamo? Zato što je jedan dio naših ljudi bio željan osvete zbog svega onoga što im se događalo od 1991. godine. Nije problem u tom emocionalnom odnosu ljudi koji su imali žrtve u obiteljima i koji su bili prognani, već je problem što svaka vlast u Hrvatskoj nije na pravi način vrednovala ili govorila o reintegraciji. Ispada da su reintegraciji najviše doprinijeli i o njoj najviše govorili oni koju su ju provodili“[26]. Vrkić nadalje

26 „Bolje nego Bljesak i Oluja“ (2018). Vuk Tešija, Deutsche Welle, dostupno na: https://www.dw.com/sr/bolje-nego-bljesak-i-oluja/a-42145080, pristupljeno: 30. kolovoza 2021.

dodaje: „Znam da će se sada vojnici naljutiti, ali po političkim efektima, reintegracija je bila bolja nego „Bljesak“ i „Oluja“, stoga još jednom treba istaknuti činjenicu koja se uporno zaboravlja: grad Osijek, koji se nikada nije dao i nikada nije postao OCEK, bio je opkoljen s tri svoje strane sve do potpisivanja mirne reintegracije.“ Osijek je ostao nepokoren i inatljiv agresorima koji su nam bili susjedi još pune tri godine nakon Oluje. Iako se po kuloarima pričalo da slijedi još jedna vojno-redarstvena operacija Grom, ona se nije dogodila i okupirana područja istočne Slavonije, Baranje i zapadnog Srijema vraćena su u granice Republike Hrvatske 15. siječnja 1998. godine. Iako bez vojnih djelovanja u samome Osijeku, linije obrane još su uvijek bile pripravne, a naši životi na nišanu agresora s prijeke strane Drave…

Knjiga *Mirna reintegracija – pobjeda razumom*[27] govori upravo o tome te postavlja pitanje zašto se sve ove godine mirna reintegracija stavlja, na neki način, u drugi plan u odnosu na Bljesak i Oluju. Ne postoji razlog da se taj dan ne slavi jer je možda čak i važniji s obzirom na to da nije bilo nijedne žrtve, a postigao se isti rezultat.

Iako je svaka priča o Domovinskome ratu vrijedna pričanja kako se ne bi zaboravilo i ponovilo, ovo je samo još jedan djelić onoga što smo našli skriveno u škrinjici zvanoj obrana grada Osijeka. Zahvaljujemo svima koji su se odazvali za sudjelovanje i svjedočenje o ovome fenomenu. Zahvaljujemo i onima koji su bili akteri, ali iz osobnih razloga nisu bili spremni svjedočiti. Ispričavamo se onima koji su možda trebali biti dio knjige, ali do predaje rukopisa nisu još bili otkriveni. Postoji još neispričanih priča o obrani našega grada stoga vjerujem da će se njihova imena naći u nekim drugim monografijama.

U Osijeku o Danu pobjede i domovinske zahvalnosti 2021.

Gordana Lesinger

27 Branko Pek (2020). Mirna reintegracija – pobjeda razumom. Zajednica povratnika Hrvatske. Zagreb; Mirna reintegracija bila je sve samo ne mirna (2020). Tomislav Prusina. Glas Slavonije. Dostupno na: http://www.glas-slavonije.hr/421692/1/Mirna-reintegracija-bila-je-sve-samo-ne-mirna?fb_comment_id=2674236399333736_2674430849314291. pristupljeno: 30.kolovoza 2021.

TKO JE ČINIO MEĐUNARODNI PRESS CENTAR

Mirko Volarević

Sonja Vuković

Tihomir Ravlić

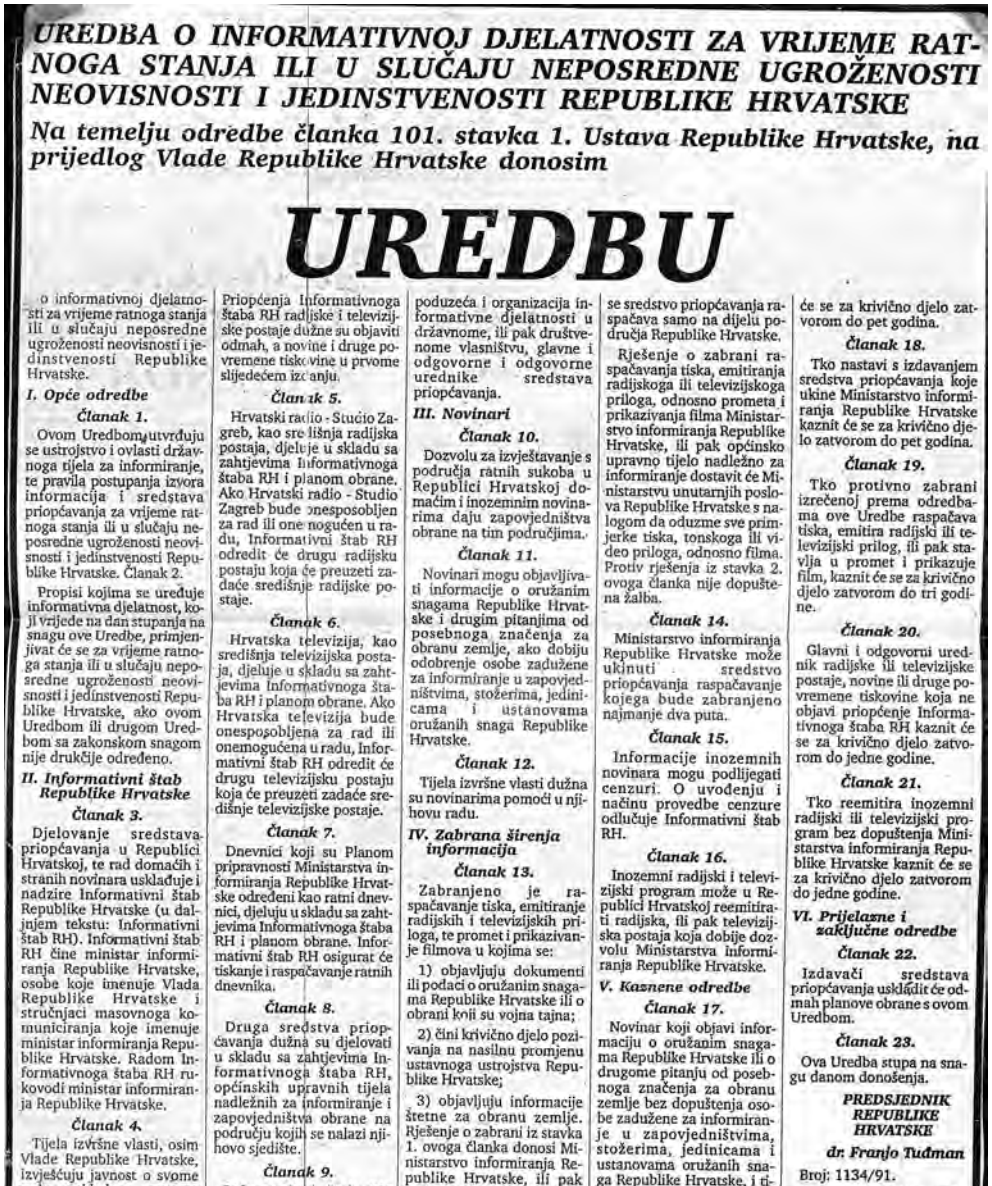
Domagoj Šimić

Željko Jung

Tatjana Mioković

Foto: Goran Pichler

UREDBA O INFORMATIVNOJ DJELATNOSTI ZA VRIJEME RATNOGA STANJA ILI U SLUČAJU NEPOSREDNE UGROŽENOSTI NEOVISNOSTI I JEDINSTVENOSTI REPUBLIKE HRVATSKE

Na temelju odredbe članka 101. stavka 1. Ustava Republike Hrvatske, na prijedlog Vlade Republike Hrvatske donosim

UREDBU

o informativnoj djelatnosti za vrijeme ratnoga stanja ili u slučaju neposredne ugroženosti neovisnosti i jedinstvenosti Republike Hrvatske.

I. Opće odredbe

Članak 1.

Ovom Uredbom utvrđuju se ustrojstvo i ovlasti državnoga tijela za informiranje, te pravila postupanja izvora informacija i sredstava priopćavanja za vrijeme ratnoga stanja ili u slučaju neposredne ugroženosti neovisnosti i jedinstvenosti Republike Hrvatske. Članak 2.

Propisi kojima se uređuje informativna djelatnost, koji vrijede na dan stupanja na snagu ove Uredbe, primjenjivat će se za vrijeme ratnoga stanja ili u slučaju neposredne ugroženosti neovisnosti i jedinstvenosti Republike Hrvatske, ako ovom Uredbom ili drugom Uredbom sa zakonskom snagom nije drukčije određeno.

II. Informativni štab Republike Hrvatske

Članak 3.

Djelovanje sredstava priopćavanja u Republici Hrvatskoj, te rad domaćih i stranih novinara usklađuje i nadzire Informativni štab Republike Hrvatske (u daljnjem tekstu: Informativni štab RH). Informativni štab RH čine ministar informiranja Republike Hrvatske, osobe koje imenuje Vlada Republike Hrvatske i stručnjaci masovnoga komuniciranja koje imenuje ministar informiranja Republike Hrvatske. Radom Informativnoga štaba RH rukovodi ministar informiranja Republike Hrvatske.

Članak 4.

Tijela izvršne vlasti, osim Vlade Republike Hrvatske, izvješćuju javnost o svome radu u skladu s uputama Informativnoga štaba RH.

Priopćenja Informativnoga štaba RH radijske i televizijske postaje dužne su objaviti odmah, a novine i druge povremene tiskovine u prvome slijedećem izdanju.

Članak 5.

Hrvatski radio - Studio Zagreb, kao središnja radijska postaja, djeluje u skladu sa zahtjevima Informativnoga štaba RH i planom obrane. Ako Hrvatski radio - Studio Zagreb bude onesposobljen za rad ili one nogućen u radu, Informativni štab RH odredit će drugu radijsku postaju koja će preuzeti zadaće središnje radijske postaje.

Članak 6.

Hrvatska televizija, kao središnja televizijska postaja, djeluje u skladu sa zahtjevima Informativnoga štaba RH i planom obrane. Ako Hrvatska televizija bude onesposobljena za rad ili onemogućena u radu, Informativni štab RH odredit će drugu televizijsku postaju koja će preuzeti zadaće središnje televizijske postaje.

Članak 7.

Dnevnici koji su Planom pripravnosti Ministarstva informiranja Republike Hrvatske određeni kao ratni dnevnici, djeluju u skladu sa zahtjevima Informativnoga štaba RH i planom obrane. Informativni štab RH osigurat će tiskanje i raspačavanje ratnih dnevnika.

Članak 8.

Druga sredstva priopćavanja dužna su djelovati u skladu sa zahtjevima Informativnoga štaba RH, općinskih upravnih tijela nadležnih za informiranje i zapovjedništva obrane na području kojih se nalazi njihovo sjedište.

Članak 9.

Informativni štab RH može imenovati direktore poduzeća i organizacija informativne djelatnosti u državnome, ili pak društvenome vlasništvu, glavne i odgovorne urednike sredstava priopćavanja.

III. Novinari

Članak 10.

Dozvolu za izvještavanje s područja ratnih sukoba u Republici Hrvatskoj domaćim i inozemnim novinarima daju zapovjedništva obrane na tim područjima.

Članak 11.

Novinari mogu objavljivati informacije o oružanim snagama Republike Hrvatske i drugim pitanjima od posebnoga značenja za obranu zemlje, ako dobiju odobrenje osobe zadužene za informiranje u zapovjedništvima, stožerima, jedinicama i ustanovama oružanih snaga Republike Hrvatske.

Članak 12.

Tijela izvršne vlasti dužna su novinarima pomoći u njihovu radu.

IV. Zabrana širenja informacija

Članak 13.

Zabranjeno je raspačavanje tiska, emitiranje radijskih i televizijskih priloga, te promet i prikazivanje filmova u kojima se:

1) objavljuju dokumenti ili podaci o oružanim snagama Republike Hrvatske ili o obrani koji su vojna tajna;

2) čini kazneno djelo pozivanja na nasilnu promjenu ustavnoga ustrojstva Republike Hrvatske;

3) objavljuju informacije štetne za obranu zemlje. Rješenje o zabrani iz stavka 1. ovoga članka donosi Ministarstvo informiranja Republike Hrvatske, ili pak općinsko upravno tijelo nadležno za informiranje ako se sredstvo priopćavanja raspačava samo na dijelu područja Republike Hrvatske.

Rješenje o zabrani raspačavanja tiska, emitiranja radijskoga ili televizijskoga priloga, odnosno prometa i prikazivanja filma Ministarstvo informiranja Republike Hrvatske, ili pak općinsko upravno tijelo nadležno za informiranje dostavit će Ministarstvu unutarnjih poslova Republike Hrvatske s nalogom da oduzme sve primjerke tiska, tonskoga ili video priloga, odnosno filma. Protiv rješenja iz stavka 2. ovoga članka nije dopuštena žalba.

Članak 14.

Ministarstvo informiranja Republike Hrvatske može ukinuti sredstvo priopćavanja raspačavanje kojega bude zabranjeno najmanje dva puta.

Članak 15.

Informacije inozemnih novinara mogu podlijegati cenzuri. O uvođenju i načinu provedbe cenzure odlučuje Informativni štab RH.

Članak 16.

Inozemni radijski i televizijski program može u Republici Hrvatskoj reemitirati radijska, ili pak televizijska postaja koja dobije dozvolu Ministarstva informiranja Republike Hrvatske.

V. Kaznene odredbe

Članak 17.

Novinar koji objavi informaciju o oružanim snagama Republike Hrvatske ili o drugome pitanju od posebnoga značenja za obranu zemlje bez dopuštenja osobe zadužene za informiranje u zapovjedništvima, stožerima, jedinicama i ustanovama oružanih snaga Republike Hrvatske, i time nanese teže štete interesima obrane zemlje, kaznit će se za krivično djelo zatvorom do pet godina.

Članak 18.

Tko nastavi s izdavanjem sredstva priopćavanja koje ukine Ministarstvo informiranja Republike Hrvatske kaznit će se za krivično djelo zatvorom do pet godina.

Članak 19.

Tko protivno zabrani izrečenoj prema odredbama ove Uredbe raspačava tiska, emitira radijski ili televizijski prilog, ili pak stavlja u promet i prikazuje film, kaznit će se za krivično djelo zatvorom do tri godine.

Članak 20.

Glavni i odgovorni urednik radijske ili televizijske postaje, novine ili druge povremene tiskovine koja ne objavi priopćenje Informativnoga štaba RH kaznit će se za krivično djelo zatvorom do jedne godine.

Članak 21.

Tko reemitira inozemni radijski ili televizijski program bez dopuštenja Ministarstva informiranja Republike Hrvatske kaznit će se za krivično djelo zatvorom do jedne godine.

VI. Prijelazne i zaključne odredbe

Članak 22.

Izdavači sredstava priopćavanja uskladit će odmah planove obrane s ovom Uredbom.

Članak 23.

Ova Uredba stupa na snagu danom donošenja.

PREDSJEDNIK REPUBLIKE HRVATSKE

dr. Franjo Tuđman

Broj: 1134/91.

Zagreb, 30. listopada 1991.

MIRKO VOLAREVIĆ

Shvatili da nam je istina najjače oružje

Početak ratnih događanja u Osijeku i Slavoniji zatekao me na mojem prvom radnom mjestu, u marketingu „Glasa Slavonije" gdje smo kolegica Sonja Vuković i ja tek počeli raditi. Josip Kelemen, kao novi urednik Glasa Slavonije sjetio nas se jer smo još kao studenti bili angažirani na nekim marketinškim projektima.

Kako je to bio početak ratnih događanja, sve je više domaćih i stranih novinara dolazilo u Osijek, a Glas im je bio jedna od prvih postaja kako bi dobili potrebne informacije i kontakte. Tada je bilo najlakše reći „tamo ima onih dvoje koji pričaju engleski" pa su ih slali k nama u ured. U početku je to bilo zanimljivo jer su dolazila neka atraktivna imena, ali s vremenom je postalo opterećenje kroz posao. Na jednom od sastanaka, na kojemu smo bili Josip Kelemen, Sonja Vuković, pokojni Darko Šimurda i ja došli smo na ideju kako bi mogli organizirati neko *neslužbeno* mjesto, nešto kao press klub, gdje bi se svi ti novinari mogli okupljati. Ideja je bila pozvati mlađe osobe volontere, koji govore strane jezike i mogli bi im jednostavno biti na usluzi kao vozači, prevoditelji, vodiči ili što im već treba.

U to je vrijeme gradonačelnik Zlatko Kramarić već redovito održavao svoje konferencije za novinstvo pa je logično bilo da se prvo obratimo njemu, s pretpostavkom da će on to najbolje razumjeti. Jedan smo dan došli kod njega te ga ukratko upoznali s našom idejom, Njemu se to svidjelo i podržao nas je. Otišli smo kod tadašnjeg direktora Hotela Osijek, Karapetrića i njegova za-

mjenika Nike Škarice, te smo im predložili da press klub smjestimo kod njih u hotelu jer je ionako najveći broj stranih novinara kod njih i odsjedao. Obišli smo nekoliko prostorija i usuglasili se da je bife na međukatu idealno mjesto za ono što nama treba. Dogovorili smo službeni naziv: PRESS KLUB GLASA SLAVONIJE i HOTELA OSIJEK. Idući smo dan, u Glasu Slavonije, pozvali da nam se pridruže svi koji želi pomoći, a odgovaraju traženom profilu. Dogovor je pao da ću ja biti voditelj Press kluba, a Sonja je ostala u Glasu te je i dalje bila uključena u rad Press kluba.

Na naš poziv javilo se puno zainteresiranih, tako da smo morali izvršiti selekciju i izabrati ekipu koja će raditi s novinarima u Press klubu. Gradonačelnik Kramarić nam je, uz formalnu podršku, napisao i pismo preporuke za sve gospodarske subjekte te institucije u gradu. Intencija je bila da nam pomognu u radu i doniraju opremu te sve ostalo što nam je trebalo. Tako nam je prvi u pomoć priskočio Ekonomski fakultet i dao nam prva računala i pisače. Ovdje želim posebno spomenuti prof. Darka Fischera koji je osobno prevezao i montirao tu opremu. Poslije toga nam je cijelo vrijeme bio na usluzi, a bio je interesantan i novinarima kao sveučilišni profesor i predsjednik Židovske općine. Pošta nam je spojila telefonsku liniju, a ostale su nam tvrtke donirale hranu i piće. Ekipa iz Hotela se šalila da smo mi u Press klubu bolje opskrbljeni od njih, a uz već spomenuti Hotel Osijek, Ekonomski fakultet i HPT-telekomunikacijski centar Osijek, htio bih spomenuti još nekoliko osječkih tvrtki i ustanova koje su nam pomogle u radu: Studentski centar Osijek, Pučko otvoreno učilište, OTP - Univerzal trade, Pivovara Osijek, Slavonska banka i Cetratour.

Tako je Press klub bio spreman za početak rada, te smo 1. kolovoza 1991. godine službeno počeli raditi i pružati naše usluge novinarima i medijskim ekipama. Rat se osjetio, ali najgore je tek uslijedilo. Lako je sada biti general poslije bitke i reći mi smo znali što se sprema i za to smo se pripremili. Iskreno, nismo mi bili svjesni ozbiljnosti situacije niti smo znali što nas sve očekuje narednih dana i mjeseci. Da smo znali, sigurno ne bi press klub organizirali u Hotelu Osijek, koji je sav od stakla i nalazi se uz Dravu, tako blizu buduće prve linije prema Baranji.

Ratna događanja u Osijeku i Slavoniji bila su sve intenzivnija, sve je više novinara dolazilo u Osijek i koristilo naše usluge. Vijest o našem press klubu

brzo se širila među novinarima, tako da su već znali nazivati prije svog dolaska i najaviti svoje namjere i želje, što nam je i olakšavalo rad. Na žalost, vrlo brzo smo se i osobno uvjerili u žestinu i okrutnost agresorskih napada na sam Osijek i njegove stanovnike. Kada su ljudi postali brojke, shvatili smo da je to pravi rat. Na početku ratnih događanja svaka je žrtva imala svoje ime i prezime, međutim kad se to pretvorilo u zbirno pa su izvješća bila da je „16 osoba ranjeno, a 3 poginulo" – to je onda značilo da je pravi rat tu i da postajemo dio ratne priče. Kulminacija je bila 14. rujna 1991. kada je s tzv. Poligona C jugovojske projektilom iz VBR-a bio pogođen Hotel Osijek i naš Press klub. Toga je trenutka u Hotelu bilo stotinjak novinara, ali srećom nitko nije poginuo no, nekoliko je novinara bilo ranjeno. U trenutku napada bili smo u Press klubu, prikupljali prve informacije za novinare i samo smo uz Božju providnost sačuvali žive glave. Kako je cijeli Press klub bio uređen u staklu, uslijed eksplozije svo se to staklo raspršilo u tisuće komada po cijeloj prostoriji koja je bila puna dima i prašine. Nekako smo istrčali vani i tu se našli u društvu novinara i osoblja Hotela. Laknulo nam je kad smo se uvjerili da nijedan novinar nije poginuo i bilo nam je jasno da više ne možemo ostati u Hotelu.

Našao sam se s tadašnjim direktorom Glasa Slavonije, Ivanom Šimićem, te smo zaključili da se Press klub mora preseliti. Nas smo dvojica obišli nekoliko mogućih lokacija i zaključili da je pothodnik ispod osječkog glavnog trga najbolja lokacija. Radilo se objektu građenom za atomsko sklonište, tih dana u njemu je tada bio niz trgovina, a u hodnicima su već bili postavljeni ležajevi za okolne stanare u slučaju napada. Lokaciju smo izabrali zbog sigurnosti i Press klub smo smjestili u jednu od tih trgovina. Veliku pomoć u dobivanju nove lokacije te logističkoj potpori dobili smo i od zapovjednika obrane grada Branimira Glavaša. Zbog sigurnosnih razloga i želeći smanjiti mogućnost stradanja nekog od naših volontera, zaključili smo kako u Press klubu nastavljaju raditi **Sonja Vuković, Tanja Mioković, Domagoj Šimić, Tiho Ravlić, Željko Jung i ja**. To je bila šestorka koja je činila stalni sastav Press kluba, a po potrebi su nam dolazili još neki volonteri. U međuvremenu smo radili na posebnom izdanju Glasa Slavonije i svi smo bili uključeni u taj projekt koji je objavljen na šest jezika.

Nitko od nas nije radio kao novinar i nismo imali iskustva u organizaciji press centra, posebno u ratnim uvjetima, a trebali smo biti servis stranim no-

vinarima, od kojih su neki već bili svjetske medijske zvijezde kao Christiane Amanpour iz CNN-a ili Martin Bell iz BBC-ja. Mislim da nije bilo ni jednog poznatog svjetskog novinara koji je izvještavao iz Hrvatske, a da nije prošao kroz naš Press klub. U početku smo izdavali naše iskaznice, a nakon što smo uspostavili suradnju s Foreign Press Bureauom (FPB)[28] iz Zagreba, imali smo njihove iskaznice kao i iskaznice Ministarstva informiranja. Najveći broj stranih novinara i ekipa koje su tih dana boravile u Osijeku uveli smo u našu knjigu dežurstva, tako da imamo zapisan i evidentiran njihov boravak, ali ima i mnogo onih koji nisu evidentirani.

FPB nam je pomogao u daljnjem širenju naših vijesti i informacija. Većina stranih novinara je dolaskom u Hrvatsku prvo ostajala nekoliko dana u Zagrebu, a tek su nakon toga odlazili na teren i prve linije bojišnice. Sve one koje je interesirala situacija u Osijeku i Slavoniji, upućivali su na nas ili su s njima dolazili u Osijek i nama se javljali. Prelaskom u pothodnik mijenjamo naziv u Međunarodni press centar Osijek.

Iz privatne arhive M. Volarević

Možemo reći kako je to bila prva faza našeg rada, a druga faza uslijedila je nakon pada Vukovara. Do pada Vukovara odigrali smo značajnu ulogu u širenju istine o Domovinskom ratu i ratnim događanjima, ne samo za Osijek nego i za cijeli istok Hrvatske. Meni osobno, jedna od najljepših priča ili najemotivnijih jest ona koju smo odradili s ekipom s Hrvatskog radio Vukovara. Jedna od stvari za kojom žalim iz tih dana je ta da nemamo zabilježene razgovore koje sam tih dana vodio s njima,

28 Foreign Press Bureau je organizacija pri Hrvatskom informativnom centru, koja je radila isti posao kao i mi, a većina djelatnika bili su mladi Hrvati iz dijaspore. Oni su otvorili urede diljem Hrvatske i BiH, a kako smo mi počeli s radom prije njih shvatili su kako nemaju potrebe otvarati ured u Osijeku, jednostavno su Međunarodni press klub umrežili u svoju strukturu.

pogotovo s pokojnim Sinišom Glavaševićem. To se posebno odnosi na dvije telefonske konferencije za novinstvo koje smo napravili s njima u trenutku kada je službeni stav bio da nema nikakvih informacija iz Vukovara. Ja sam čitao pitanja novinara, a Siniša je iz Vukovara vodio obje konferencije. Na tim su konferencijama novinarima odgovarali zapovjednik obrane grada Mile Dedaković Jastreb, doktorica Vesna Bosanac, doktor Juraj Njavro, povjerenik Marin Vidić Bili i jedan od vukovarskih branitelja te zapovjednik punkta pod nadimkom „Sokol". Kako je pod tim imenom bilo nekoliko branitelja, koji su pogibijom svojeg prethodnika, uz zapovijedanje tim punktom dobili i to kodno ime, poslije sam saznao da je to bio Ivica Poljak iz Sinja koji je također poginuo u obrani Vukovara. Tada nismo ni znali koliko smo hrabar potez napravili jer smo tako natjerali službeni Zagreb da nakon nas i oni organiziraju telefonsku konferenciju sa zapovjednikom obrane Vukovara. Kada su radili tu *presicu* u zagrebačkom Intercontinentalu dogodila se zanimljiva situacija. Prije konferencije za novinstvo javili su im se i Veliki i Mali Jastreb. Mali Jastreb bio je u Vukovaru, a Veliki Jastreb bio je izmješten u Vinkovce, što je njih u Zagrebu zbunilo jer nisu imali te informacije. Kako ih nisu mogli raspoznati po glasu, tadašnji pomoćnik ministra informiranja Vinko Grubišić nazvao me i pitao mogu li im pomoći u prepoznavanju te da im kažem koji je od njih Mali, a koji Veliki Jastreb.

Te dvije konferencije sa Sinišom Glavaševićem su nešto što je zasigurno ostavilo dubok trag u nama i one se ne mogu prepričati. Sjećam se zadnjeg razgovora sa Sinišom kada smo znali da Vukovar pada i da je to gotova priča. Zahvaljujući našoj intervenciji reagirao je Nicolas Borsinger iz Međunarodnog crvenog križa koji je preko Srbije došao do Vukovara. Tada je nastala ona poznata snimka kako se raspravlja sa Šljivančaninom o ranjenicima u vukovarskoj bolnici. Njegov je ured bio u Osijeku i mi smo imali izvrsnu suradnju. Uputio se u Vukovar i uistinu je napravio sve što je mogao ne bi li zaustavio tragediju koja se kasnije dogodila, ali nije uspio.

Zadnja osoba s Hrvatskog radio Vukovara s kojom sam se čuo bila je Alenka Mirković prije njezinog odlaska u proboj. Kasnije sam se kratko čuo i s povjerenikom za grad Vukovar Marinom Vidićem Bilim, koji mi je potvrdio da ostaje u gradu i pokušava pregovorima spasiti što više civila. Ovdje moram

istaknuti da nam je kontakt s Vukovarom omogućio Davor Runtić, ratni dopisnik HINA-e iz Vinkovaca. Davor je poslije bio pomoćnik Mili Dedakoviću Jastrebu za PD u operativnoj grupi, kad su prešli u Vinkovce. Nas smo dvojica bili cijelo vrijeme u kontaktu s Vukovarom, često smo uz službene informacije prenosili i privatne poruke obiteljima.

Nakon pada Vukovara shvatili smo da nam se može dogoditi njihova sudbina i da je Osijek sljedeći na meti. Namjera nam je bila zadržati što više stranih novinara u gradu te im u tom cilju ponuditi i dodatnu sigurnost. Tu nam je opet pomogao zapovjednik obrane grada Glavaš, uz čiju smo pomoć dobili dodatni prostor u pothodniku gdje smo namjestili improvizirane ležajeve za novinare u slučaju granatiranja. Čak smo preduhitrili i naš krizni stožer koji je počeo razmišljati o satelitskom telefonu jer smo ga tih dana već dobili uz pomoć FPB-a, koji je osigurao donaciju Croatian American Associationa. Kako je to za nas bila velika tehnička novotarija, Tiho Ravlić, Željko Jung i ja išli smo do hotela u Bizovcu kako bismo isprobali taj telefon. Tijekom tih nepunih godinu dana odradili smo 150 – 160 konferencija za novinstvo. Ono što nam služi na čast jest da nikada nismo morali demantirati ni jednu jedinu informaciju koja je izašla iz našeg centra. Informacija koju smo dobivali za daljnju distribuciju morala je biti samo iz službenih izvora – Hrvatska vojska, MUP, vatrogasci ili bolnica. Imali smo opremu za prevođenje iz Cankarjeva doma iz Ljubljane tako da smo tiskovne konferencije mogli istovremeno prevoditi na tri jezika. Prve konferencije u Hotelu Osijek nisu ostale tonski zabilježene. Prelaskom u pothodnik priključuje nam se, krajem studenog, Tiho Slivka sa svojom ekipom iz glazbenog studija GIMMIK, koji su snimili sve tiskovne konferencije u pothodniku. Nema nijedne važnije osobe s vojne i političke scene koja je tada dolazila u Osijek, a da nisu došli kod nas i održati konferenciju za novinstvo. Jedna od zanimljivih konferencija bila je nakon osječke runde pregovara generala Imre Agotića s jugogeneralom Andrijom Rašetom. Tada je nastala fotografija s te konferencije gdje Slivka i ja stojimo iza generala Rašete. Od svih fotografija iz Press centra baš ta je objavljena u knjizi gradonačelnika Kramarića pa tako nas dvojica izgledamo kao njegovi suradnici.

Telefonska press konferencija s Vukovarom (Foto: Jozo Petrić)

Međunarodni press centar nije bio samo mjesto gdje su zalazili strani i domaći novinari. Bilo je to mjesto gdje se okupljala ekipa kreativnih ljudi koji su u to vrijeme, svatko na svoj način, pokušali pomoći svom napadnutom gradu. Tu su dolazili fotograf Marin Topić te Predrag Došen, autor najpoznatijeg osječkog ratnog plakata „OSIJEK NIKADA NEĆE BITI OCEK“, osječki glazbenici i još mnogi drugi. U Press centru je nastala i poznata audio vrpca „Moj Osijek se ne da“ za koju smo ručno, škarama radili omote. Na tome je projektu sudjelovalo četiri - pet osječkih ratnih bendova i sve su pjesme snimljene u studiju GIMMIK. Oni su bili dio Press centra, ali su bili smješteni u prostoru preko puta gdje je prije bila jedna poslovnica lutrije. Taj prostor bio je možda metar i pol širok i tri - četiri metra dug. Tu je bila smještena sva njihova tehnika. Znalo se dogoditi granatiranje pa bi njih pet - šest tu spavalo. Bile su to zanimljive situacije kad bi se ujutro izvlačili iz tog prostora. Sama ideja za snimanje toga zvuka nastala je upravo na tim našim druženjima. Recimo dečki iz „Prvog punkta“ bili su glazbenici koji su prije rata svirali po osječkim bendovima, a završili su u istoj postrojbi i htjeli su napraviti nešto svoje. Tiho

ima u dokumentaciji tekst i nosač zvuka pjesme pod nazivom „Istina“ koja je posvećena Siniši Glavaševiću. Nisam siguran, ali mislim da nikada nije službeno emitirana. Ono što znam jest da je pjesmu objavio Hrvatski vjesnik iz Melbournea i mislim da je to jedini tekst objavljen o toj pjesmi. Tekst pjesme napisala je novinarka Nada Prkačin, a Slivkini su dečki uglazbili. Uz te glazbene projekte, za koje je prije svega zaslužan Tiho Slivka i njegova ekipa, u Press centru organizirano je i niz kulturnih događaja: izložba karikatura „Rat u Hrvatskoj“, izložba ratnih fotografija fotoreportera Glasa Slavonije, izložba fotografija „Dani kad je umirala bolnica“ i izložba fotografija Marina Topića „HNK - šest godina nakon obnove“.

Htio bih spomenuti i naše Crvene beretke, Stanko Karnaš iz Glasa Slavonije bio je njihov zapovjednik, radilo se o grupi mladih osječkih studenata koji su, uz čuvanje objekata Glasa Slavonije, bili i nama na raspolaganju kao pratnja novinarima na teren. Sjećam se dana kada je nenajavljeno došla Christiane Amanpour i njezina ekipa CNN-a, bilo je 10 sati navečer. Gledao sam ju blijedo, što joj sad mogu ponuditi u večernjim satima. Sjetio sam se da bi bilo možda zgodno da napravi reportažu o ratnoj redakciji Glasa Slavonije. Njoj se svidjela ideja te sam pozvao Stanka i dečke da ih otprate. Na povratku u Hotel puknula je granata, kada se je jedan od tih momaka Dragan Devetak Cigo, bacio ispred njih te ih zaštitio svojim tijelom. Nju je to toliko ganulo da nam je sutradan više puta spomenula kako je bila oduševljena njegovim postupkom. Cigo je kasnije poginuo u obrani Laslova, a njegova nas je smrt sve bila pogodila. To je bio jedan od najtužnijih trenutaka u radu Press centra. Uz Crvene beretke, novinare su na teren pratili i dečki iz lista „Gardist“, koji je izlazio tih ratnih dana.

Svima je zanimljiva i priča oko novinara Eduarda Rosze Floresa, poznatijeg kao Chico. Eduardo je bio u Hotelu Osijek kada je bio pogođen. Tada je bio dopisnik La Vanguardie. Na jednoj konferenciji za novinstvo, na kojoj je bio i Glavaš, Eduardo me pitao mogu li mu dogovoriti razgovor s Glavašem u četiri oka. Kako Glavaš nije govorio engleski, tražio je i da ja budem na sastanku, te da prevodim. Nas smo se trojica povukli iza zavjese gdje je Eduardo izjavio kako se želi priključiti hrvatskoj vojsci. Rekao mu je da je to njegova čvrsta odluka i zanima ga Glavašev odgovor. Glavaš nas je pozvao da dođemo sutra-

dan navečer k njemu u Ured za obranu u Županijskoj ulici. Sutradan je u uredu bio i Vladimir Šeks, šef Kriznog stožera Slavonije i Baranje. Nakon što je svoju želju ponovio još jednom, Glavaš ga je poslao u podrum kod logističara kako bi zadužio odoru. Nakon što je obukao odoru, fotografirali su ga i ta je fotografija objavljena u Glasu Slavonije. Eduardo je poslije postao zapovjednik Prvog međunarodnog voda pri 160. brigadi HV-a, sastavljenog od stranih dragovoljaca koji su najviše bili angažirani u obrani Laslova.

Nismo bili klasični Press centar koji je imao samo konferencije za novinstvo jer smo uistinu pokušali dati cjelokupnu informaciju. Posebno je to bilo bitno na početku Domovinskog rata, kada smo shvatili da nam je *istina* najjače oružje u probijanju medijske blokade. Pokušavali smo pojasniti novinarima pozadinu ratnih događanja – tko je agresor, a tko žrtva; tko napada, a tko je napadnut. Tako smo na početku rada organizirali predavanje dr. Anđelka Milardovića *Srbijanske teritorijalne pretenzije na Slavoniju i Baranju 1918-1991.* Ovo nam je predavanje bilo bitno, prije svega zbog velike grupe njemačkih novinara, koji su tih dana boravili u Osijeku, a bili su dosta projugoslavenski orijentirani. Kako su ti novinari došli s namjerom dokazivanja da se „protjeruje srpski narod s vjekovnih ognjišta", ovo nam je predavanje pomoglo da im objasnimo promjene demografske slike u Slavoniji i Baranji - posebno povijest naseljavanja Srba. Zaprepastila ih je informacija da je većina sela, koji su bila centri pobune lokalnih Srba, 30-ih godina prošlog stoljeća bila nastanjena *Volksdeutscherima*, koje su nakon II. Svjetskog rata protjerali, kao i lokalne Hrvate, nakon čega su se naselili Srbi. Velika je većina novinara nakon tog predavanja, poslala dijametralno suprotne tekstove o ratu s ovih područja.

Tijekom tih ratnih dana uspostavili smo odličnu suradnju i s nizom iseljeničkih udruga, društava i medija. Uz već spomenute, istaknuo bih Glas Hrvatske i radio Libertas (Kanada), Hrvatski vjesnik i Hrvatski centar Geelong (Australija) i Hrvatsku redakciju Mađarskog radija. Zbog naših dobrih odnosa s Croatian American Associationom, poznati hrvatski iseljenik Anthony Maglica svoju je donaciju Maglite baterija, na području Slavonije i Baranje distribuirao putem Press centra. Posebna je priča i naš odnos s Hrvatima u Australiji, prije svega iz Melbourna i Geelonga. Dio njih poznavao sam od prije i tako su počeli dolaziti u Osijek, među prvima je tu bio Tomislav Gudašić, koji je

za početak volontirao u Press centru. Nakon određenog vremena doveo je grupu svojih prijatelja i svi su oni uskoro postali hrvatski branitelji na prvoj liniji obrane u Laslovu.

Iako je bilo ratno vrijeme našlo bi se vremena i za opuštanje, male zabave kao što je bio domjenak za novinare u organizaciji Zbornog područja Osijek, proslava međunarodnog priznanja Republike Hrvatske kao i niz drugih slavlja uz neizostavne anegdote. Sjećam se jedne situacije kada smo ja i Tiho Slivka njegovim autom išli po čobanac, koji je pripremio njegov otac u Donjem gradu. To jutro bilo je veliko garanatiranje, čak smo morali skloniti stablo kod bolnice, kako bi prošli do njihove kuće. I tako mi uzmemo kotlić s čobancem, nekako se smjestimo u auto, jurimo nazad u pothodnik gdje je ekipa već čekala. Na početku Korza kod IPK-a izleti policajac pred nas i uredno nas zaustavlja, iako tuče po gradu. Pita nas gdje smo krenuli, a ja onako više iz zezanja ispalim „nosimo Kramariću ručak". On gleda u onaj kotlić među mojim nogama, samo mahne palicom i propušta nas. Tek kod pothodnika kad smo izašli van, vidim ja meni progorjele cipele od kotlića, imao sam dvije rupe. I druga je anegdota vezana za osječku policiju. Imali smo Yugo koji smo dobili od Ministarstva informiranja. To nam je bilo jedino vozilo koje smo koristili, osim Željkova auta iz firme. Taj je Yugo bio sav izbušen od gelera i metaka. Kako smo ga držali parkiranog na Trgu, jedan nam je policajac uredno lijepio kazne za nepropisno parkiranje. U međuvremenu smo na Yugo stavili nove hrvatske tablice. Jedan dan dolazim ja kod ministra Salaja u Ministarstvo informiranja, a šefica računovodstva dolazi kod tajnice i govori kako neprestano dobiva kazne iz Osijeka za auto koji ona nema u evidenciji. Tada sam se počeo smijati jer sam shvatio da je riječ o našem autu.

Unatoč tome što nitko od nas nije imao nikakva prethodna iskustva s medijima, mislim da smo odradili savršeno profesionalno našu zadaću. Bili smo tehnički servis koji je prenosio informacije i naš je posao bio prvenstveno stranim novinarima osigurati što više informacija i činjenica koje su prenosile istinu o Domovinskom ratu. Naravno, bili smo stalno izloženi svakakvim lažnim informacijama, pravom medijskom ratu i propagandi. Bilo je tu svakakvih likova i morali smo paziti na vjerodostojnost naših informacija.

Naš je moto od početka bio:

„Mi ne pišemo vijesti, mi dajemo samo činjenice“, što nam je pomoglo da završimo svoj posao.

OSIJEK GS

Petak, 9. kolovoza 1991.

OD DANAS U HOTELU »OSIJEK«

Međunarodni pres-klub

International Press Club, čije je otvaranje inicirao »Glas Slavonije« i hotel »Osijek«, a u akciju su se uključili još i Otvoreno sveučilište te Poduzeće »Jugotransport«, danas počinje raditi u mezaninu hotela »Osijek«.

Kao što je više-manje poznato, osnivanje Međunarodnog pres-kluba potaknuto je radi što potpunijeg informiranja te osiguranja materijalno-tehničkih uvjeta stranim i domaćim izvjestiteljima s područja Slavonije i Baranje.

Novinarima će na raspolaganju biti telefonski i telefaks uređaji, pisaći strojevi te druga tehnička pomagala. Pres-klub će raditi 24 sata, a svakoga dana u 21 sat novinari izvjestitelji bit će informirani o svim događajima tijekom dana.

Organizatori pres-kluba još jednom pozivaju građane Osijeka koji žele pomoći u radu domaćim i stranim novinarima da se jave u klub.

Pomoć svih onih koji govore bar jedan od svjetskih jezika, vole automobil ili na drugi način žele dobrovoljno sudjelovati u radu kluba biti će dragocjena.

N. S.

Moram istaknuti da je ono što smo mi napravili za obranu grada bilo prepoznato svugdje, osim u našem gradu Osijeku. Dok smo još radili u Press centru, tijekom tih ratnih dana, nismo puno pažnje pridavali pohvalama koje smo dobivali od stranih novinara. S jedne strane bilo je puno posla, a s druge strane mislili smo da je to samo njihova profesionalna ljubaznost. Međutim, kad sam nakon osječkog Press centra nastavio raditi u mreži FPB-a širom Hrvatske i BiH, sreo sam mnogo novinara koji su mi vrlo često spominjali osječki Press centar kao mjesto gdje im je bilo najlakše raditi. Kasnije, kad sam kao mladi diplomat završio u ratnom Sarajevu, u hotelu Holliday Inn sretnem ekipu CNN-a s poznatom reporterkom pokojnom Jackie Shymanski i prvo što su mi rekli bilo je: „E da nam je ovdje ekipa iz osječkog Press centra, bilo bi nam puno lakše raditi“. Posebno mi je u sjećanju ostao susret s poznatim američkim novinarom, Roy Gutmanom dobitnikom Pulitzerove nagrade za ratno izvještavanje koji mi je, govoreći o FPB-u i Press centru Osijek, a za njega je to isto, istaknuo kako u 40 godina svojeg izvještavanja nije našao sličan primjer organizacije ratnog press centra od strane volontera.

Prije samog zatvaranja press centra, pokušali smo naći model za nastavak našeg rada, kako bi zadržali ekipu iz press centra i sve one kreativce oko nas na okupu. Predlagali smo gradskim čelnicima da nam za početak pomognu i osiguraju neki poslovni prostor u vlasništvu grada, a mi bi najamninu odrađivali pružanjem usluga gradu (PR, marketinški projekti, gradski vodič...), ali nitko nam na te prijedloge nije ni odgovorio. To je čak bio i prijedlog Ministarstva informiranja, da se ratni press centri preoblikuju i nastave djelovati u mirnodopskim uvjetima, ali očito u Osijeku nisu tako mislili.

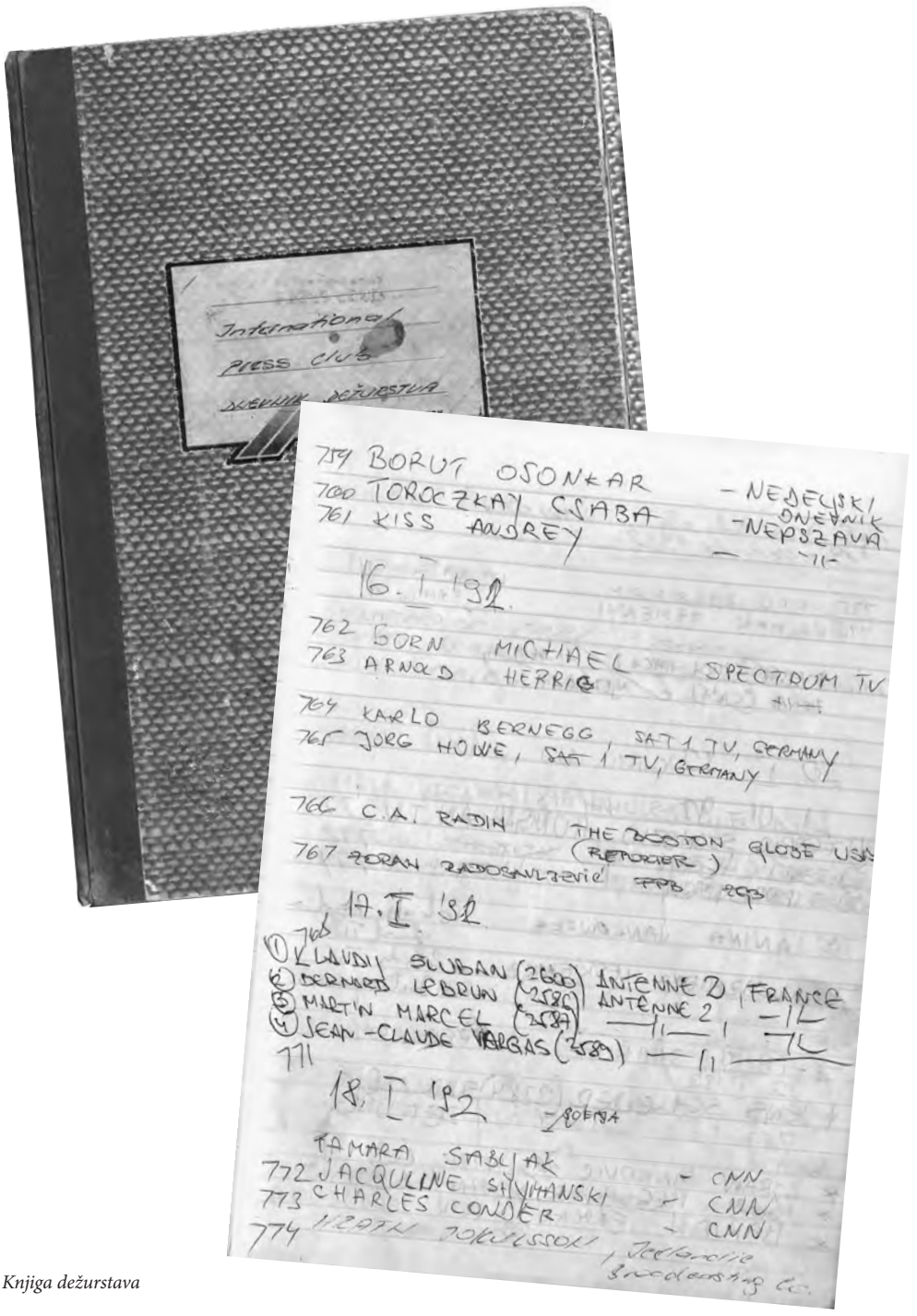
Jednostavno, zaključili smo da smo svoj posao na ovom projektu završili, onako tiho kao što smo i počeli, pozdravili se sa svima, vratili posuđenu opremu, napustili prostor u pothodniku i ugasili svjetla... Željko se vratio poslu u svojoj firmi, Domagoj na Poljoprivredni institut, Tanja u Pučko otvoreno učilište, Sonja i Tiho upustili su se u poduzetničke vode s firmom MOST d.o.o., a jedino sam ja ostao u istim vodama, jer sam nastavio raditi u Hrvatskom informativnom centru i FPB-u.

Mirko Volarević, rođen u Metkoviću 1966. godine, gdje je odrastao i završio srednjoškolsko obrazovanje. Diplomirao na Ekonomskom fakultetu u Osijeku 1989. godine i početak Domovinskog rata dočekao kao mladi zaposlenik „Glasa Slavonije". Od prvog dana uključen u projekt osnivanja Međunarodnog press kluba u Osijeku (poslije Međunarodnog press centra), a ubrzo postao i njegovim voditeljem. Nakon prestanka rada u MPC-u nastavio raditi u Hrvatskom informativnom centru (HIC), vodio Foreign Press Bureau u Slavonskom Brodu i Međugorju (1992-1993), a nakon toga Regionalni ured HIC-a u Osijeku.

U razdoblju od 1994. do 2008. zaposlen je u Ministarstvu vanjskih i europskih poslova RH, radeći kao diplomat u više diplomatsko-konzularnih predstavništava i samom ministarstvu: VRH Sarajevo (BiH) 1994-1998, GK RH Sydney (Australija) 1998-2000, GK RH Perth (Australija) 2000-2002, VRH Varšava (Poljska) 2003-2007.

Nakon toga, većinom radio u privatnom sektoru, s nekoliko izleta u državnu službu: savjetnik u Upravi za trgovinsku politiku i međunarodne odnose Ministarstva gospodarstva, rada i poduzetništva RH (2011), zamjenik ravnatelja Agencije za upravljanje državnom imovinom (AUDIO 2011-2013) i ravnatelj Centra za restrukturiranje i prodaju (CERP 2017-2018). Trenutno zaposlen u vlastitoj konzultantskoj tvrtki BONUS LABOR d.o.o.

Odlukom Predsjednika RH dr. Franje Tuđmana odlikovan odličjem Red hrvatskog pletera i Spomenicom domovinske zahvalnosti.

Knjiga dežurstava

Hotel Osijek neposredno nakon bombardiranja (Foto: Marin Topić)

SONJA VUKOVIĆ

Kobajage je mali rat...

U to sam vrijeme bila voditeljica marketinga u Glasu Slavonije. Pokušavali smo u to ratno vrijeme voditi marketing Glasa Slavonije i iz ove perspektive pitanje je što to uopće znači. Krenula su prva ratna događanja i shvatili smo da postoji veliki interes stranih novinara koji su opsjedali redakciju Glasa Slavonije. Dolazili su pitati što se događa, gdje mogu ići nešto snimiti, napraviti reportažu. Nakon nekog vremena shvatili smo da je to zapravo nemoguće te da im trebamo osigurati prostor gdje se to sve skupa može događati. Ovdje svakako trebam spomenuti Josipa Kelemena koji je bio glavni urednik Glasa Slavonije i nekako smo nas dvoje i krenuli s tom idejom, a Mirko Volarević također nam se priključio. Mirko je također radio u marketingu kao asistent i bio je član tima. Krenuli smo istraživati gdje bismo mogli i što bismo mogli pa smo tako otišli kod gradonačelnika Kramarića koji nam je dao jedan dopis gdje moli poduzeća da podrže projekt Press centra. S tim smo dopisom obilazili osječka poduzeća, a za mene je to tada bilo jedno veliko otkriće. Obišli smo desetak poduzeća i u roku od tjedan dana skupili smo sve što nam je trebalo. Hotel Osijek ustupio nam je mezanin i to je izgledalo kao iz filmova. Plan nam je bio napraviti prostor gdje će novinari moći doći, potražiti informaciju. Sve je imalo pogled na Dravu, i usput se nešto snima, a *kobajage* je mali rat…

Što se tiče komunikacije sa svim službama u gradu, posebice s gradonačelnikom Kramarićem, ona je tada bila jako dobra. Na prvu, kada smo došli k njemu i

iznijeli mu našu ideju, on je rekao: „što god ja mogu napraviti, napravit ću“, i on nam je s tim svojim pismom otvorio sva vrata. Dao nam je neke svoje ljude koji su za njega prevodili, a on je imao svoj PR tim. Nama je sve to bilo nekako prirodno. Dolazak u Glas Slavonije, kao kolegama su nam se obraćali i pitali mogu li od nas poslati faks ili mogu li telefonirati. Kada bi dolazili u redakciju, zauzimali bi naš radni prostor. U jednom smo trenutku Kelemen i ja rekli da nešto moramo napraviti te da ih moramo maknuti iz redakcije Glasa Slavonije jer se novinari bune da ne mogu raditi. Tako se rodila naša ideja da stvorimo press centar. Nitko od nas nije imao iskustvo kako radi jedan press centar, nego smo krenuli zdravom logikom – što njima sve treba i što mi možemo novinarima ponuditi da bi oni ostali u Osijeku i da bi izvještavali.

Nama je bilo stalo da novinari budu u Osijeku jer smo htjeli da oni vide istinu i da mi pokažemo istinu. Mi smo se stalno borili s istinom. Nama se u javnoj percepciji nametao „građanski rat“ i „ugroženi Srbi“, ali to nije bila istina. Htjeli smo dobiti što kvalitetniju informaciju, odnosno višu razinu novinarstva. Stremili smo k vodećim novinarskim kućama da oni izvještavaju o ratu u Osijeku jer su oni bili ljudi s autoritetom. To nam je bilo važno, da njima osiguramo uvjete i da njih odvedemo na teren da oni to dožive te da oni to interpretiraju onako kako oni vide. Jer kad mi šaljemo izvješća, to je onda bila propaganda.

Kasnije se oformio Foreign Press Bureau u Zagrebu koji je imao istu svrhu, no mi smo se oformili neovisno o njima. Mi smo s njima surađivali, ali nismo bili dio njihove mreže. Oni nas jesu podržavali i oni jesu otvarali put prema nekim političarima. Uvijek su nam mogli nekoga poslati ili dovesti k nama. Imali smo korektnu suradnju s njima i imali smo obostrani, isti, interes. Mislim da nas državna vlast uopće nije doživljavala i poslije kada su komunicirali, ta je komunikacija išla preko Foreign Press Bureaua. Mislim da su nas i oni čak doživljavali u stilu „imamo mi svoje ljude na terenu“. Mi smo za njih odrađivali sve pa su onda oni bili informirani i znali su što se događa.

U našim glavama još nismo bili svjesni da je rat na vratima. Nekako smo vjerovali, kad strani novinari dođu i kad oni snime te kad dokažu da to nije građanski rat, nego da tu JNA tenkovima napada nas, da će tada Europa i svijet zaustaviti rat. To je bilo u našim glavama. Mi smo samo htjeli da prvi

put netko snimi stanje na ratištu i bilo nam je u interesu privući što veći broj stranih novinara. U roku od tjedan dana opremili smo Press centar, što znači da smo dobili kompletnu opremu s računalima, telefaksima, fotokopirkama, hladnjak… Dogovorili smo s kuhinjom da novinari mogu dobivati besplatne obroke. Dakle, u roku od tjedan dana svi su se angažirali i gdje god da smo došli svi su rekli „DA, izvolite što god vam treba“ za naš prijedlog.

Iz privatne arhive M. Volarević

Potom smo objavili oglas u Glasu Slavonije gdje smo tražili volontere – ljude koji bi hodali sa stranim novinarima po terenu. Nekako smo mislili da ih treba odvesti baš na ratište kako bi snimili i vidjeli stanje na terenu pa kada vide stvarnu situaciju, rat će završiti. To je bilo naše dječačko, naivno razmišljanje. U roku od 24 sata, od kada je oglas bio objavljen, nama se javilo više od 40 ljudi. Tu smo postavili uvjete – rekli smo da nam treba netko tko govori strane jezike i tko je visoko obrazovan. Tražili smo isključivo ljude, intelektualce, koji će predstaviti Osijek i Hrvatsku na pravi način. Bili smo u šoku kada smo se našli sa svim tim ljudima jer je to bilo vrijeme mobilizacije i ljudi su htjeli

nešto napraviti, a nisu mogli svi sudjelovati na isti način. Okupili smo te intelektualce koji su također htjeli dati svoj doprinos u obrani grada. Potom smo ih rasporedili – oni koji su govorili strane jezike, tu nam se javilo Pučko otvoreno učilište i oni su nam dali nekoliko svojih prevoditelja. Javio nam se doktor Milan Ivanović, a on mi je, recimo, bio jako zanimljiv i njega se sjećam. On je profesor s ETF-a i on je došao k nama te je rekao kako želi pomoći. Kako je bio „problem" zbog imena i prezimena, mi smo njega cijelo vrijeme držali sa strane – nažalost, takva su bila vremena. *Gruva* na sve strane, vi jurcate i radite, a ne znate koga dovodite u Press centar. Milan Ivanović kod nas je uporno dolazio i pitao je neprestano što može pomoći. Mislila sam kako da ja sad njemu kao profesoru dam da fotokopira, međutim njemu to nije smetalo. Tada je bila doza nepovjerenja, prvih mjeseci, međutim kada smo vidjeli da je čovjek stvarno OK i da i na njega isto pucaju kao i na nas te da ne spada ni u kakvu „špijunsku" priču i da ima vrlo jasne i otvorene stavove prema svemu što se događa, zaključili smo da možemo njega iskoristiti uz njegovu privolu. On je davao izjave stranim novinarima. Tko god je došao i pitao ima li u gradu nekih Srba, on je tada bio naš „dežurni Srbin" kojega smo mi koristili za eksternu komunikaciju sa stranim novinarima. Zdušno im je pojašnjavao da nije riječ o građanskome ratu nego agresiji te da njega nitko ne napada.

Bilo je jako puno ljudi i ona usluga koju smo mi davali stranim novinarima bila je na određenoj razini. Sami su novinari rekli da nigdje u svijetu nisu dobili takvu uslugu. Gdje god bi došli, bilo gdje u svijetu, morali su posebno platiti usluge vođenja na teren, prevođenje, smještaj, hranu. Osijek je omogućio apsolutno sve besplatno.

Došli bi u Press centar i dobili bi cjelokupnu uslugu za obilazak ratišta. Pomagali smo im u svemu što je trebalo. Koristili su se našom opremom u potpunosti i još su dobili prehranu. To je bio standard koji smo htjeli postići i cijelo smo vrijeme čekali kada će oni objaviti istinu o ratnim zbivanjima. Sjećam se tog jednog trenutka kada je krenulo oslobađanje osječke vojarne, mislim da je to bilo 13. i 14. rujna 1991. Nitko nije vjerovao da će oni gađati Press centar. Znalo se da smo mi smješteni u Hotelu Osijek, a novinari su lagano pijuckali kavu i izvještavali. Neki su bili na terenu i tad je krenuo napad kad su *zbubali* Hotel Osijek. Jedan je kolega gore snimao kamerom i uspio je

snimiti zrakoplove i vojsku. Mislili smo da je to sad to! To sad ide u svijet i to je to. Vjerovali smo da to znači kraj rata. Bili smo sretni i ponosni bez obzira na to što su nas *zbubali* i svi su se razbježali, a novinari su u konvoju pobjegli iz Osijeka. Sjećam se našega bijega iz Hotela, zalijeganja po gradu kada smo se vraćali doma. Čini mi se da je to bilo 14. rujna 1991. godine kada je *zbuban* Hotel Osijek. Mi smo 17. rujna 1991. godine, u novom Press centru u pothodniku primili prvi faks. Pritom moram napomenuti da je svo vrijeme trajao napad na Osijek i po gradu su neprestano padale granate.

Uspjeli smo otići u pothodnik i tamo je bilo skladište bicikala, u tom prostoru koje je bilo namijenjeno nama za Press centar. Uspjeli smo dobiti taj prostor koji smo ispraznili te smo se ubrzo uselili u njega. Također smo uspjeli dogovoriti s kuhinjom u Centralu da pripremaju obroke za novinare – radilo se o onom podrumu Hotela. Firme poput Studentskoga centra davale su nam namirnice koje smo donosili u kuhinju jer smo htjeli vratiti kvalitetu usluge koju smo imali u Hotelu Osijek, a silom smo htjeli i vratiti novinare k nama na izvor informacija. S obzirom na to da su se oni uplašili napada na Osijek, pobjegli su u Zagreb te su od tamo izvještavali i mi smo ih trebali vratiti u Osijek. Bilo nam je u interesu da se izvještava iz Zagreba. U pothodniku smo oslobodili još jedan prostor gdje smo stavili krevete tako da smo im osigurali prostor da se mogu vratiti, odnosno mogli su spavati u pothodniku, jesti te imati ponovno cjelokupnu uslugu. Naravno da se, nakon tog napada na Osijek, i velik dio naših volontera također razišao na različite strane. Međutim, ostala je ta jedna srž – nekakvih desetak ljudi koji su u pothodnik dolazili svaki dan. I od tada naš posao počinje u pothodniku te je to ujedno bio i presudni trenutak u našemu radu.

Ono što je meni ostalo važno jesu ta tri dana gdje smo mi uspjeli prenijeti cjelokupnu opremu iz Hotela Osijek dolje u pothodnik. Došli su dečki iz pošte i sjećam se da smo prenosili fotokopir u kojem je još bilo gelera, printere, telefone i to je sve bilo *zbubano*, a kada smo sve instalirali prvi je faks koji smo primili bio faks da je *pala bijela vojarna*. I to je bilo samo tri dana nakon što je pogođen Hotel Osijek.

Hotel Osijek, pogled na mezanin u kojemu se nalazio Press club (Foto: Marin Topić)

U nama je to izazvalo ponos zato što smo sve uspjeli odraditi tako brzo. Potom smo oslobodili još jednu prostoriju gdje su se održavale konferencije za novinstvo i tu smo svako jutro u 9 sati održavali konferencije koje je vodio gradonačelnik Kramarić. Nakon toga su se novinari polako počeli vraćati u Osijek, kada smo im osigurali uvjete za rad. I dalje smo ih vodili na teren i sad je već bila manja ekipa ljudi koja nam je bila na raspolaganju. Nekako je do pada Vukovara bio takav nekakav ritam.

Ono što je također bilo, u mojoj glavi, žalosno i dramatično, te ono što sam ja kao mlada osoba tada proživljavala, to je vrijeme pred pad Vukovara. To vrijeme kada smo mi silom htjeli spasiti Vukovar. Kada smo stvarno mislili da se taj grad može i treba spasiti. Živjeli smo u tom uvjerenju da je vrh hrvatske države, hrvatska Vlada, da su izdali Vukovar. Bili smo sigurni u to i sjećam se da smo slali okružnice „Spasite Vukovar". Nas nije bilo puno u gradu, 10 – 12 tisuća ljudi, odnosno 10 % populacije. Vozite se po gradu kada počne granatiranje, pokupite slučajnog prolaznika autom. Znali smo tko tu živi, odnosno

tko je ostao. Sjećamo se da su dečki, kada su odlazili na bojište, često znali doći kod nas jer je uvijek netko nekoga poznavao. I na takav smo način dobili informacije jer su nam rekli kamo idu na bojište, a znali su da mi znamo baratati tim informacijama.

Bili smo stvarno na izvoru informacija i svakodnevno smo primali vijesti i iz IPD-a i sa svih strana, plus bili smo dio Glasa Slavonije. Znalo se i mi smo čuli što se zapravo priprema i događa. Tako smo znali da su dečki krenuli u pomoć Vukovaru – Nuštar i cijela priča oko tih događanja. Znali smo da su vraćeni i da su izginuli u povratku. S jedne strane tu ste i ginete i dajete život – u vama postoji ludo, mladenačko domoljublje jer branite svoj grad, svoju državu i nitko nam ništa ne može. U tom trenutku svi smo imali jako visok moral, a s druge strane gledate stvari koje vam se ne sviđaju. Druga je strana bila jača i nadmoćnija, ali smo u slučaju Vukovara imali baš jedan osjećaj kao da je to predano. To nas je, s jedne strane demoraliziralo, s druge nas je strane okupilo na neki bunt. Sjećam se da smo slali pisma nobelovcima, slali smo svim parlamentima u svijetu. Česti su nam gosti bili američki političari. Kod nas su dolazili brojni novinari, ali dolazili su i vojni i politički dužnosnici. Neki od njih otvoreno su nas podržavali. Neki su vjerojatno došli malo ispitivati i vidjeti što se događa. Bilo je kojekakvih profila ljudi, za koje smo kasnije razaznali kojim su poslom došli. Ali, taj pad Vukovara bio nam je jako dramatičan i težak, kao i svima, jer smo svakodnevno s njima bili u kontaktu. Mi smo im bili zadnja crta prema svijetu jer je postojao jedan telefon preko kojega su imali vezu s nama. Sjećam se baš te jedne konferencije, koja se meni urezala u sjećanje, iz bolnice je bilo javljanje pa su rekli da se rađaju bebe s probušenim bubnjićima. Pritom je jedan čovjek rekao: „ne znate vi kakav je to smrad biti u podrumu sa ženama koje se nisu oprale 3 mjeseca“. To je bio crni humor, ali to su dvije male sličice koje sam ja zapamtila, a koje su opisivale atmosferu Vukovara i koje su jako slikovito zapravo govorile o svemu što se događa tamo. Zadnja je konferencija, odnosno zadnje njihovo javljanje, išlo preko nas i mi smo tako živjeli s tim ljudima svakodnevno. Svi su njihovi apeli išli preko nas stoga je i pad Vukovara bio nama privatna tragedija. I onda je krenula bježanija ljudi koji su otišli nakon pada Vukovara. Mi smo odlučili da ostanemo tu i da ne idemo nigdje. Malo smo se reorganizirali i nastavili

smo raditi u uvjetima u kojima smo se našli. Čini mi se da je zadnja granata na grad pala 27. svibnja 1992. godine, nakon čega smo, vrlo brzo, zatvorili taj Press centar.

Ono što je bilo fascinantno jest kako je grad živio to vrijeme. Nama je u Glasu Slavonije bilo jako važno da novine izlaze svaki dan. Ono što nas je održavalo na životu jest da ima kruha, vode, hrane i novina jer kad to prestane, onda prestane i moral. Bilo nam je jako bitno da postoje novine koje redovito izlaze, a u jednom smo trenutku ostali bez papira. Tada je jedna ekipa iz Glasa – Josip Kelemen, Draško Celing, ja i ne znam je li još netko išao s nama – otišla u Njemačku, Švicarsku, Austriju i u sedam dana obišli smo nekoliko gradova, skupili smo novce za papir i rotacija se nastavila. To je bilo jedinih tjedan dana kada sam ja izbivala iz Osijeka. Nakon toga sam shvatila koliko sam živjela s našim gradom.

Tih tjedan dana kada sam izbivala, vraćajući se u Osijek bili smo ispod podvožnjaka na ulasku u grad, mene je prvi put uhvatio strah kada sam shvatila da sam izgubila taj osjećaj da smo grad i ja jedno. Trebalo mi je neko vrijeme da se ponovno suživim sa situacijom ovdje i da osjetim vibraciju grada. Bilo mi je fascinantno to zajedništvo u gradu – to što pozdravljate nepoznate ljude, što ih primate u sklonište, što ih povezete i uopće vam netko ne mora stopirati jer ako vidite čovjeka, odvezete ga kamo treba. Pale su granate i sve je bilo *zbubano*, ljudi odmah izlaze i sve popravljaju i uvijek smo sve odmah popravljali, to su moje impresije na ratni Osijek. To kako je grad živio i kako smo mi živjeli s gradom.

Uloga Glasa Slavonije mislim da je bila iznimno velika. Nekad smo namjerno plasirali neke vijesti, npr. „Pobjegli su lavovi i zmije iz Zoološkog vrta“ – to nam je bilo bitno i to je bila neka crta obrane. Sjećam se da smo dobili oružje i to je stajalo ispred zgrade Županije, a mi uopće nismo imali streljiva za to. Ponovno smo u Glasu pisali članak o tome da smo dobili to naoružanje. To jest bila ratna propaganda, ali to je bio način da preživimo protiv nadmoćnog neprijatelja. I to dizanje morala bilo nam je jako važno. Dakle, novine su svaki dan morale izaći i dijelile su se po skloništu.

Tu je bio jako važan Đokica. On je bio sastavni dio te priče. Đokica je u ratno

vrijeme bio kolporter Glasa Slavonije. U ratno vrijeme on je bio taj koji je ulazio u skloništa i dijelio novine. On je morao doživotno ostati kolporter Glasa Slavonije i morao je ostati naša „maskota" – Glasa Slavonije i grada Osijeka. Svatko tko je dobio svako jutro primjerak Glasa Slavonije u skloništu, znao je da život ide dalje. Cijela ta priča, o tom zajedništvu koje se stvorilo, bila je iznimno važna i stvarno je moral bio na visini.

Sjećam se tog Božića 1991. godine. Za vrijeme polnoćke krenulo je *bubanje* na grad, posebno po katedrali. Nismo uopće mogli izaći van. Mi smo polnoćku održali dolje kod nas u pothodniku. Meni je to bila najljepša polnoćka u životu, tada smo doživjeli malog Isusa u skloništu. Imali smo i okićen bor jer su dečki donijeli bor odnekud. I taj smo Božić proslavili na najljepši mogući način. Uglavnom, ono čega se sjećam jesu lijepe ljudske priče i situacije. Sjećam se kada je pao Vukovar, ja sam se tada počela damski oblačiti. Do tada sam dolazila ležerno i sportski, međutim, nakon pada Vukovara „e sad ću baš iz inata" – i napraviti frizuru, i obući se, i našminkati se. Sjećam se da sam imala žuti kaput i kasnije ga više nisam ni nosila, e ja sam u njemu dolazila na posao. To je bio inat! Nismo dali da nam se uništi duh – tu smo, živimo, radimo, borimo se, ne damo se.

Priznanje Republike Hrvatske opet nam je dalo jedan novi entuzijazam i onda smo opet mislili da je to to i da je to kraj rata. Naravno da smo slavili i gledali smo na to kao i na našu nekakvu pobjedu jer smo i mi utkali naš rad u to priznanje. Nažalost, mi tada još uvijek nismo vidjeli cijelu sliku i sve smo promatrali iz neke naše perspektive. Mi smo to tada promatrali ružičastim naočalama jer smo se borili za nešto dobro i za istinu. Tada smo mislili da smo se izborili za to i da je svijet konačno vidio da se mi samo branimo i da nikoga ne napadamo.

Što se tiče našeg doprinosa u obrani grada, ja osobno znam da je velik jer znam da je naš posao bio značajan. Sad, s odmakom od 30 godina, pokušavam zamisliti kako bi Osijek izgledao bez tog Press centra. Koliko bi novinara uopće bilo u gradu. Kako bi se izvještavalo o ratu u Osijeku i kako bi izgledale novinarske reportaže. S jedne smo strane djelovali prema van i odašiljali smo informacije u svijet, a nama su se javljali ljudi iz raznih krajeva. Sjećam se da sam i ja ponekad bila u ulozi novinara jer mi nismo imali svoje novinare, a kad

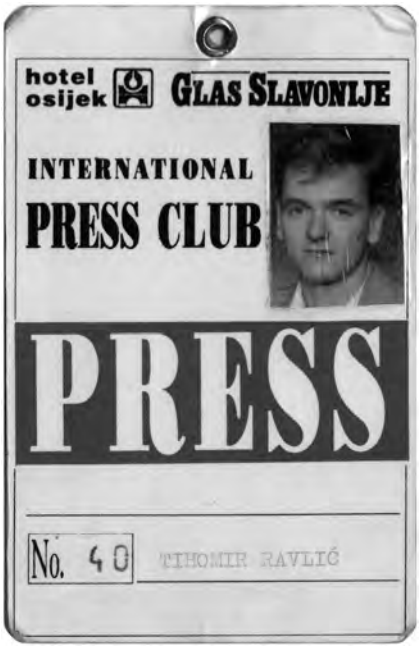
te nazove netko iz npr. Australije i pita možete li nam za naše vijesti reći što se događa, mi bismo se brzinski pripremili, kolege urede tekst na stranom jeziku i tako smo izvještavali. Javljali su nam se nakon nekoliko godina i rekli nam da smo im mi bili referentni centar za informiranje što se stvarno događalo u Osijeku. Vama smo vjerovali jer ste se vi javljali s terena. To znači da smo bili autentični i mi smo to živjeli. To nisu bile lažne vijesti, nije bilo namješteno, nije bilo montirano, to je bilo ono što smo mi vjerovali u tom trenutku.

Dragan Devetak, zvali smo ga Cigo jer je bio tamnoputi dečko, bio je također mladi student. Došao je k nama i silom je htio nešto pomoći raditi, a nisu mu dali oružje i nisu ga htjeli pustiti na teren. Glas Slavonije potom je oformio tu jednu studentsku skupinu gdje su okupili još studenata i inzistirali smo na tome da su visoko obrazovani, da govore jezike i da se znaju ponašati. Nismo htjeli da novinari imaju sliku o nama i našim vojnicima kao agresivcima, nego da vide da su to mladi, pametni dečki koji su tu ne zato što su htjeli biti u vojsci, ne zato što su morali, nego zato što su željeli braniti svoj grad. Imali su pristojne odore, imali su crvene beretke i bili su nekakvo osiguranje Press centra iz razloga što su se tu pojavljivali kojekakvi *likovi*. Oni su dolazili prodavati priče i bilo je stvarno pokušaja prikupljanja informacija s različitih strana. Međutim, on je silom želio biti na ratištu i tada se dogodila bitka u Laslovu. Otišao je tamo, i tako mladom i neiskusnom eksplodirala mu je zolja na leđima. To je bila strašna tragedija za sve nas jer je on bio sastavni dio Press centra. Jedan dečko koji je onako iskreno dao svoj život.

Sonja Vuković - rođena u Osijeku gdje je završila osnovnu i srednju školu te fakultet. Zaposlila se u marketingu Glasa Slavonije od kuda prelazi u Međunarodni press centar. Okušala se i u privatnim vodama. Osnivačica je i predsjednica Udruge za kreativni razvoj Slap te je ujedno i pokretač društvenog poduzetništva u Hrvatskoj.

TIHOMIR RAVLIĆ

Vidjeli su oni tko je žrtva, a tko agresor

Bio sam djelatnik Međunarodnog press centra u Osijeku 1991. – 1992. Moja avantura u Press centru započela je netom nakon što je započeo napad na grad Osijek u ljeto 1991. godine. U to sam vrijeme bio student Elektrotehničkog fakulteta. Bio sam na kraju studija i tada nismo više znali što raditi sami sa sobom pa smo se odlučili uključiti u Domovinski rat za koji tada još nismo ni znali kakve će razmjere dobiti. Kako sam vladao upotrebom računala, samoinicijativno sam odlučio otići u Hotel Osijek. U Glasu Slavonije tada sam pročitao da je Press centar bio u osnutku i da će tamo novinari moći dobiti informacije. Kako nisam militantan tip, to mi je bilo prirodnije – da se uključim na takav način u obranu grada. Javio sam se Mirku Volareviću koji je tada vodio taj centar.

Centar je osnovao Glas Slavonije. U to je vrijeme u Glasu radila kolegica Sonja Vuković koja je u suradnji s Mirkom Volarevićem, s kojim je studirala na Ekonomskom fakultetu u Osijeku, te s kolegom Željkom Jungom, osnovala Press centar. Polako smo se priključivali mi ostali. S nama u timu bili su Tatjana Mioković, koja je radila na Pučkom otvorenom učilištu kao profesorica engleskog jezika pa je *vis a vis* poznavanja stranog jezika, a za potrebe prevođenja stranim novinarima, došla također u Press centar. Potom Domagoj Šimić koji je tada radio na Poljoprivrednom institutu, došao je kao suradnik u Press centar. Nas šestero bili smo u centru od samih početaka pa do kraja.

U lipnju 1991. godine polako su počeli dolaziti strani novinari jer su vidjeli da se ovdje nešto događa i da su tu nekakva vojna kretanja. Osjećalo se da će biti sukoba što je njima bilo zanimljivo za medijsko praćenje. Strana su dopisništva već počela slati svoje ekipe kod nas na teren. U srpnju je ovdje boravilo već nekoliko stranih ekipa. Jedna od njih bila je i španjolska LaVanguardia u ime koje je došao Eduardo Rózsa-Flores poznatiji kao Chico. Bili smo svjedoci toga kada je on odlučio obući hrvatsku odoru i boriti se za hrvatsku samostalnost. Uzeo je oružje te se priključio Međunarodnoj postrojbi koja je bila formirana kao nekakva mala Legija stranaca. U tu su postrojbu dolazili vojnici sa svih strana svijeta koji su odlučili pripomoći hrvatskoj obrani. Tada su u Osijek počeli dolaziti i Reutersovi i CNN-ovi novinari. Što je više sukob eskalirao, to je više novinara počelo dolaziti u grad, a time je bilo i sve više i više posla.

PRESS KLUB NASTAVLJA S RADOM

Kompjutori premješteni u podrume

Učestalo bombardiranje i gađanje granatama hotela »Osijek« na kratko je prekinulo rad press kluba iz kojeg su sva zbivanja u Istočnoj Slavoniji i Baranji slana u svijet. Na žalost, pri tim napadima ranjeni su i dvojica naših kolega. Stoga je iz sigurnosnih razloga press klub premješten u pothodnik robne kuće »Nama« u kojem će nesmetano raditi.

T.J.

Početkom kolovoza Press centar bio je smješten u Hotelu Osijek. Tamo na prvom katu, bivši mezanin, a danas su tamo one sale. Kako je Hotel bio u staklu, bilo je samo pitanje kada će i najmanji geler to sve uništiti. Nakon tog jednog raketnog napada shvatili smo da više ne možemo ostati u Hotelu. Toga smo trenutka odlučili zatražiti pomoć od civilnih vlasti da se Press centar smjesti na neko drugo prikladnije i zaštićenije mjesto kako bismo mogli primati novinare. U rujnu selimo u pothodnik na Trg Ante Starčevića i tamo smo bili smješteni do početka ljeta 1992. godine, kada smo se i rasformirali. U pothodniku je nastavljena glavnina rada Press centra, a sve ono što se događalo u gradu i što je bilo vrijedno spomena događalo se u Press centru.

Sama oprema i logistika koju smo mi imali u Press centru bila je na početcima donirana od strane Ekonomskog fakulteta. Nakon toga uključili su se i Grad Osijek i možda Županija, ne znam kako je to bilo ustrojeno. Potom su počele dolaziti donacije iz inozemstva u obliku financijskih sredstava. Nisu to bile

ne znam kakve svote, ali dostatno za daljnju logistiku. Sam Press centar i nije imao ne znam kakve troškove. Bilo je nekoliko računala, a sjećam se da smo od Sveučilišta dobili donaciju. Odnosno sve je to išlo na reverse i tako smo dobili računala na korištenje. U Press centru bilo je nekoliko stolova i tako smo mogli omogućiti novinarima adekvatan rad. Oni su dobili svoje računalo gdje su mogli pisati izvješća. Svatko je od nas bio angažiran ili za prevođenje ili za vođenje na teren, po gradu i bojištu, ili slično.

Suradnja s novinarima i broj novinara u gradu intenzivirao se kako se približavao pad Vukovara. Pojačane aktivnosti u Press centru započele su negdje u rujnu 1991. godine i sličan je intenzitet bio do priznanja Hrvatske 15. siječnja 1992. godine. Sami napadi na grad popuštali su kako smo dublje ulazili u 1992. godinu, a time je i interes novinara jenjavao kako su jenjavale borbe oko Osijeka. Već tamo u travnju/svibnju naziralo se primirje, a mi smo jedva čekali da se maknemo iz tog podruma. Ja sam među prvima napustio Press centar jer jednostavno kada ste zatočeni gotovo godinu dana u podrumu imate samo jednu želju, a to je izaći na zrak.

Što se tiče novinara, najveći ih je broj bio od pada Vukovara pa do samog priznanja Hrvatske. Mislim da je to sve evidentirano u našoj knjizi posjeta novinara. Uoči pada Vukovara bilo je strašno. Nije to bila nekakva panika da smo mi panično bježali, ali se svakako osjetio jedan nemir jer smo znali što se tamo događa i da nekakve posebne pomoći nema, niti će je biti. Sa zadnjim ljudima koji su se povukli iz Vukovara povukle su se i novinarske ekipe. Tamo više nikoga nije bilo i smatrali smo da onaj tko ode u Vukovar – ili je otišao sam na svoju ruku ili smo smatrali da su nenormalni što su otišli u opustošeni grad. U Vukovar je tada odlazio gospodin iz Crvenog križa Nicolas Borsinger. Postoji jedna snimka gdje on pregovara sa Šljivančaninom. Pokušao je uspostaviti kontakt te je do zadnjega pokušao učiniti najviše što je mogao. Uložio je sve napore kako bi primirio tu situaciju. Uime Crvenog križa, sjeo je u svoj terenac i otišao u Vukovar. Međutim, što se tiče Hrvata, ali i novinara nitko se baš više nije usudio ići tamo. Otprilike tjedan dana prije pada Vukovara, svi smo izbjegavali taj dio bojišta.

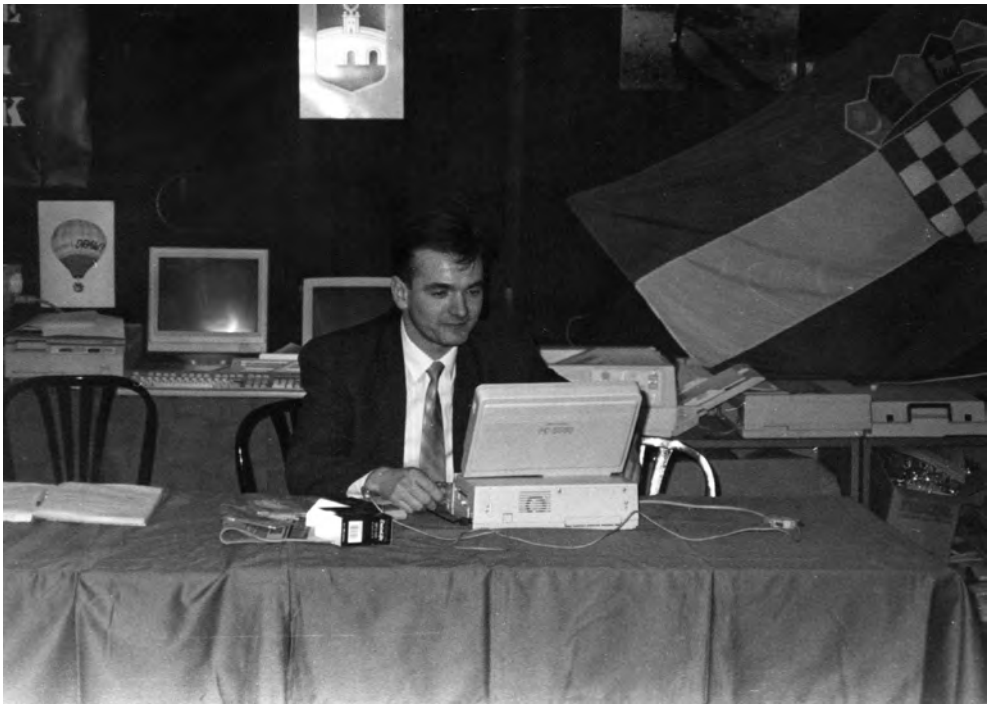
Što se tiče samog medijskog praćenja svih zbivanja na našem prostoru, mislim da su novinari dosta realno izvještavali o situaciji. Prema njihovim izvješćima,

koja smo mi uspjeli pročitati, djelovalo mi je sve dosta realno i imali smo dojam da su nekako na „našoj strani". Vidjeli su oni tko je žrtva, a tko agresor. Mislim da smo odradili dobar posao i dali smo sve mogućnosti novinarima da oni naprave svoj posao. Nismo im ništa nametali, ni mišljenja ni stavove, nego smo ih odveli na teren i pustili ih da se sami uvjere što se događa na terenu ili u gradu, tako da su oni vrlo brzo shvatili o čemu se radi.

Nakon pada Vukovara postojala je bojazan hoće li ili neće krenuti dalje. U pitanju su bili i Vinkovci i Županja pa i ostala mjesta. Očekivali smo da će se prije bazirati na južni dio Hrvatske, odnosno da će taj dio odrezati pa tek tada krenuti na Osijek jer im je naš grad ipak bio malo prevelik zalogaj. I oni su osjećali strah jer nisu baš znali s čim sve raspolažemo, tko stoji iza nas. Toj tezi argument je sljedeći – oni su ušli u istočni dio grada, u Donji grad, tenkovima. Riječ je o mjesecu studenom. Kada su vidjeli gdje su došli, od straha su se povukli. U gradu nije bilo nikoga i oni nisu znali što bi sad. Nisu znali je li riječ o zasjedi i što ih dalje čeka pa su se povukli, ali su zaista ušli u grad. Nisu duboko ušli, tako do sadašnje benzinske postaje kod Lidla na Vukovarskoj. U to je vrijeme čak i cijela II. policijska postaja bila ispražnjena. Građani su se povukli u svoje kuće i na ulicama nije bilo doslovno nikoga. Takva se situacija više nije ponovila. Nakon priznanja Hrvatske znali smo da će teško sukob ponovno tako eskalirati niti će oni pokušati ponovno ući u grad. Onaj okupirani dio Baranje, istoka Hrvatske i dalje je ostao pod njihovom vlašću, a kasnije je započeo politički proces mirne reintegracije i vraćanja tog dijela teritorija u naše granice.

Tijekom tih najburnijih ratnih mjeseci snimali smo *presice* i intervjue sa svim viđenijim uglednicima, ali i novinarima koji su prošli kroz Osijek. Svi su uvedeni u naše knjige pa se može vidjeti cijela evidencija. Ono čega se ja sjećam jest da smo mi novinare spajali sa svim tim uglednicima. Gradonačelnik Zlatko Kramarić svakodnevno je davao intervjue. On je imao čak i nekakve jutarnje brifinge/konferencije za medije na kojima bi on onda davao svoja izvješća. Vojska je također davala svoja izvješća. Bolnica je, primjerice, imala svoj krizni štab te smo od njih svakodnevno dobivali izvješće koliko je bilo ranjenih, poginulih, vojnika, civila i sve ostalo. Svi su oni izvješća slali nama svakodnevno, a mi smo onda prosljeđivali dalje medijima. Ti su novinari znali kako će

od nas svakodnevno dobiti nove i provjerene informacije kojima su se kasnije koristili u svojim izvješćima. Njima smo olakšali rad, a i rasteretili smo te ljude koje bi novinari vjerojatno svakodnevno nazivali. Mislim da smo odradili dobar posao između novinara i svih ostalih institucija u Gradu – vojske, policije, vatrogasaca, bolnice i civilne vlasti. Sve te službe, koje su svakodnevno radile unatoč ratu, sad kad vratim cijeli film, odrađivale su dobar posao.

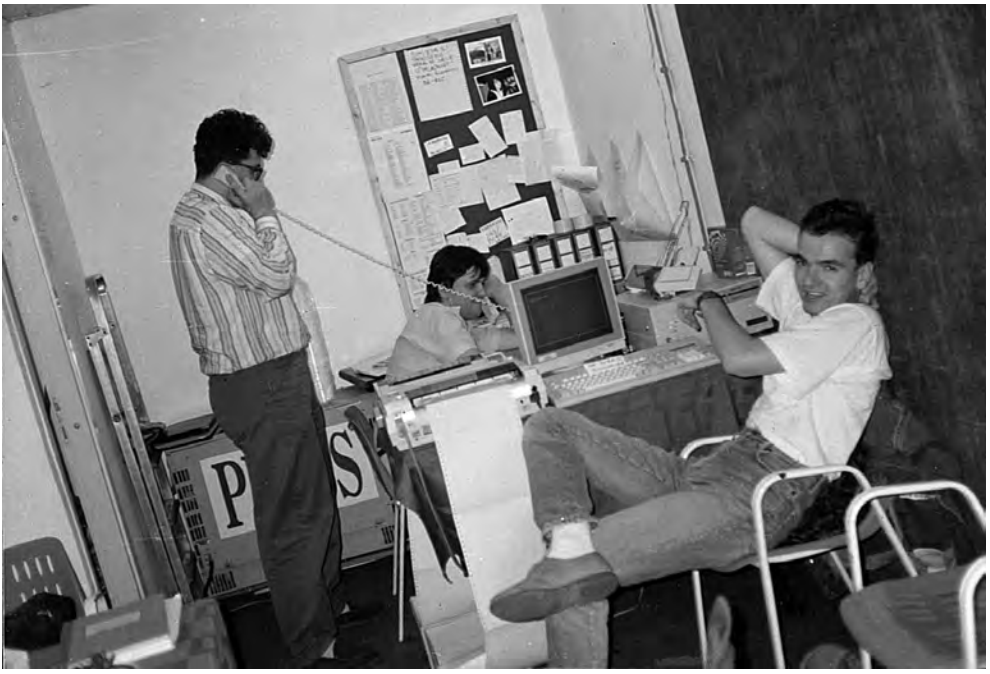

Iz privatne arhive T. Ravlić

Oni su dolazili kod nas svakodnevno, a prije pada Vukovara organizirale su se konferencije. U Vukovar se nije moglo ući, ali mi smo organizirali telefonsku konferenciju s pokojnim Sinišom Glavaševićem, ali i svim ostalim djelatnicima koji su ostali na Radio Vukovaru. Novinari su postavljali pitanja iz našeg Press centra, a oni su im odgovarali i takva je praksa trajala gotovo do zadnjeg dana. Praksa je bila da stavimo telefon na stol, uključimo telefonski zvučnik, ljudi sjede u Press centru i postavljaju pitanja – to se vidi i na fotografijama. Na takav smo način dolazili do informacija.

Što se tiče svjetski poznatih novinara, bilo je tu raznih imena. Bjelodano se

sjećam Christiane Amanpour sa CNN-a koja je u to vrijeme bila u Osijeku. Mislim da je prošlo stotine novinara i naravno da ih se ne sjećam svih, ali imamo knjigu evidencija u kojoj su evidentirana sva novinarska imena koja su prošla kroz Osijek. Međutim, ako govorimo o stranim novinarima s kojima smo surađivali i s kojima smo se zapravo sprijateljili, a koji su višestruko dolazili u Osijek, s takvim smo novinarima ostvarili i nekakav intimniji odnos pa je bilo i lakše surađivati. Novinari koji su bili „s one strane" nisu dolazili k nama. No, novinari koji su dolazili k nama i pratili zbivanja u Republici Hrvatskoj znali su otići i „na drugu stranu". Iako tamo nije bilo ratnih sukoba, tamo su znali otići po različite informacije i intervjuirati tamošnje čelnike i vojne dužnosnike.

Privatno računalo T. Ravlića PC AT 286 s 40MB hard diskom (iz privatne arhive M. Volarević)

Iz rakursa komunikacija, mi smo bili dobro uhodani. Cijeli je sustav dobro funkcionirao, sve su službe bile umrežene. Gradonačelnik je svakodnevno komunicirao s javnošću. Za to vrijeme i s obzirom na to da nam se rat dogodio, mi možemo reći da smo informacijama, pravovremenim i točnim informacijama, obranili naš grad. Čovjek je ispunjen jer je dao obol tome svemu pa sa-

mim tim i ima nekakvu zadovoljštinu. Ali ja moram biti iskren, vrlo se nerado prisjećam svega toga jer je to ipak bila negativna stvar. Sviješću sam uvijek okrenut prema budućnosti i zapravo bih bio najsretniji da se to nikada nije dogodilo, a drugo je da bih želio to nekako zaboraviti. Ne kažem da se ne treba prisjetiti svih tih ljudi na neki način i odati priznanje svima koji su stradali u ratu.

Mi smo taj posao odradili zaista dobro i bili smo jedini informativni centar u Osijeku gdje se moglo doći na jedno mjesto i saznati informacije ili odraditi nešto. Moglo se doći kod nas u Press centar i reći „ja želim ići tamo i tamo". U tom bi slučaju ili otišao netko do nas ili bismo našli vodiča koji će te ljude voditi. Vodili smo ih i u Vukovar i u Vinkovce, Nuštar… na sva ratišta. Imali smo kolege koji su bili voljni otići na teren s novinarima, a novinari su uvijek bili spremni dati nekakvu dnevnicu pa bi onda odradili cijeli jedan dan s novinarima na terenu, kao vodiči i prevoditelji. Imali smo čak kolegu koji je govorio francuski, riječ je o kolegi iz Zagreba. Također smo imali provoditelja i za talijanski. Supruga pokojnog ravnatelja bolnice, doktora Glavine, govorila je talijanski. Jasenka Jurašek Denin i Tatjana Mioković bile su sa škole stranih jezika i govorile su engleski i njemački perfektno. S cijelom tom logistikom imali smo mogućnosti dati informacije stranim novinarima i prezentirati zbivanja na njihovom jeziku.

U Zagrebu smo imali podršku od strane Međunarodnog press centra ili Foreign Press Bureaua koji je vodio Dragan Lozančić. Dado je, kao povratnik iz Amerike, u Zagrebu osnovao nešto što je već postojalo u Osijeku. Osim Lozančića, u tom je press centru bio zaposlen Krešimir Macan. Oni nisu bili naši šefovi, ali smo dobro surađivali.

Dakle, novinari koji su prvo dolazili u Zagreb, prvo im je odredište bio Foreign Press Bureau, nakon čega su ih oni usmjeravali na pojedina ratišta. Najavljivali su nam dolaske novinarskih ekipa, a ako je dolazila neka značajnija delegacija, kolege iz Zagreba dolazili bi s njima.

Interes novinara, javnosti i ostalih sudionika za zbivanja u Osijeku, odnosno za obranu Republike Hrvatske kroz *osječki pogled* evidentno je postojao. Slijedom toga nedovoljno se govori o ulozi Osijeka u obrani naše domovine.

Možda ja neću biti glas nekakve većine, ali Hrvatska je obranjena tako kako se tada moglo braniti. Glavni je kiks bio na Vukovaru gdje vlast nije odradila onako kako je to trebalo biti odrađeno. Koji su razlozi bili, ja ne ulazim u to. Što se tiče ostalog dijela, to je sve bilo svojevrsno iznenađenje za nas sve i nitko nije pomislio da će se krajem 20. stoljeća dogoditi tako nešto, što je za nas sve bilo jedno veliko iskustvo. Mi za to nismo bili spremni, a snalazili smo se kako smo najbolje mogli. Poanta je da smo mi pokušavali sve to gledati kroz drugačiju, vedriju prizmu. Pri priznanju Hrvatske izlazili smo gore na trg pa smo odigrali nogometnu utakmicu. Dolazili su dečki iz studentske bojne, pa Žuta podmornica, IPD-ovci iz brigada (informativno-propagandna djelatnost), vojska i osječki novinari. U Osijeku nas je bilo jako malo i bili smo svi kao jedna velika obitelj. To je bila jedna lijepa uspomena u svemu ružnom što nam se dogodilo.

Naš je Krizni štab davao potvrde da smo zaposleni u Press centru i čak smo imali i malu financijsku naknadu. Mi smo tamo jeli, pili, spavali i radili jer je bilo pametnije ostajati u skloništu, pogotovo u slučaju granatiranja grada. Kroz naš rad u Press centru rodila se ideja o motivacijskim pjesmama i tako je nastao nosač zvuka „Osijek nikada neće biti Ocek“ i kultna ratna pjesma „Moj Osijek se ne da“. Tihin studio bio je svega nekoliko koraka dalje. Oni su stvarali puno tog ratnog materijala i tako je nastao ovaj simbol kojega se danas rado sjećamo.

Tihomir Ravlić Rođen je 19. 12. 1967. u Osijeku gdje završava osnovnu i Srednju elektrotehničku školu te Fakultet elektrotehnike i računarstva u Osijeku. Za vrijeme Domovinskog rata aktivno je sudjelovao u radu Međunarodnog press centra i u akciji Oluja 1995. kao pripadnik 106. brigade HV-a. Tijekom radnog staža radio je u tvrtkama Litokarton d.d. i Ypsilon d.o.o., a nakon toga baveći se do danas grafičkim dizajnom i web developmentom u vlastitim firmama (Most d.o.o., Color Light d.o.o., Mit d.o.o., Rexus). Vlasnik je obrta „Custodian” te se i dalje aktivno bavi grafičkim dizajnom, web developmentom i digitalizacijom knjižne građe. Živi u Osijeku, oženjen i otac dvoje djece.

DOMAGOJ ŠIMIĆ

Bila je prisutna emocija koja nas nije nikada oslijepila

Voditeljica Press centra, u kolovozu 1991. godine, bila je Sonja Vuković koja je poznavala mene i nekoliko nas iz srednje škole. Tijekom fakulteta, a išli smo na Ekonomiju, imali smo kontakte i dalje. Ona je, uistinu, po privatnim kanalima skupila ljude. U to je vrijeme radila u Glasu Slavonije. Sve nas je nazvala i rekla da se vidi što se sprema, a u kolovozu se već ozbiljno osjetilo što nam slijedi. Pozvala nas je da se svatko tko je voljan sudjelovati kao volonter odazove, ako smo voljni pridonijeti nečemu višem.

Bio je plus što je bio kolovoz, a tada većina ljudi već nije išla na more, i puno nas je još bilo u Osijeku pa tako i ja. Odmah po njezinu pozivu došao sam u Hotel Osijek, u onaj stakleni dio mezanina. Na početku je bilo dosta ljudi koji su radili volonterski na nekim pripremama, materijalima itd. To je vrijeme kada su već pomalo novinari pokazivali interes za ovo naše područje. Tada je Glas Slavonije jako dobro reagirao da se cijeli projekt profesionalizira pa da i mi koji nismo imali veze s novinama budemo na raspolaganju. Svatko tko je znao strane jezike, tko zna malo više nešto reći osim nečeg vrlo krutog i sterilnog, dakle netko tko je verbalno vještiji, mogao se priključiti timu. Tu se našla i Tanja Mioković, a s njom sam išao u srednju školu i bili smo ista struka. Tanja i ja išli smo skupa u razred, Sonja je bila paralelan razred. Bilo je još nekoliko kolega koji su u međuvremenu, tijekom te '91. otišli svatko na svoju stranu. U kolovozu '91. stvorila se jezgra, neki nukleus ljudi, nas 10 – 15. Mi smo tada imali dežurstva koja su počela bivati sve zanimljivija jer je od-

lučeno da 24 sata budemo na raspolaganju ljudima – bili su tereni, odnosno odlasci na ratište, intervjui i ostalo. Novinari su dolazili u različita vremena, a htjeli su dodatne službene informacije ili neke neslužbene, u *offu* dane informacije. Zanimali su se za dokumente koji su bili na raspolaganju koje su mogli službenim putem dobiti, a mi smo se dogovorili da ćemo te dokumente dati. Naravno da smo dobivali nešto što nismo ni planirali dati, poput terena koji držimo, položaja naših branitelja, a što smo dobivali kako se situacija zahuktavala. Tako smo donosili odluke kako su se pojavljivale informacije i zaključili smo da nemamo mi pravo odašiljati informacije koje su neprovjerene, odnosno koje nisu označene kao službene, da ih nemamo pravo dijeliti s novinarima. Cilj nam je uvijek bio čekati, na neki način, objavu službenih kanala. I tada su postojali ti neslužbeni kanali koji su podupirali lažne vijesti, a mi smo voljeli čuti puno tih informacija. Znalo se baš poklopiti, a mislim da to postoji i u teoriji ako informaciju provjeriš iz više neutralnih ili neovisnih izvora i pritom dobiješ istu ili sličnu informaciju, onda je to najvjerojatnije točno. Mi smo to intuitivno radili. Nitko od nas šestero (Tanja, Sonja, Tiho, Mirko, Željko i ja) zapravo nije obučen za takvu vrstu poslova, niti smo bili obučeni kao novinari, ali su nam tijekom našega rada zaista naša čula, a pomalo i znanje, omogućavali da znamo oblikovati informaciju i usuglasiti ju s onim što je prema nama dolazilo. U razvoju tog našeg Press centra, poanta je bila ta što su ljudi poput naših branitelja, a koji su se bavili sličnim poslovima i pripadali su IPD-u, dolazili k nama u pothodnik i bili su nam izuzetan izvor informacija. Informirali su nas o tome što se događa, što trebamo i što ne trebamo objaviti, što se očekuje, primjerice koje se objave očekuju, tako da smo mi nastojali, zbog nas, ali i zbog pripremanja tih vijesti doći do informacija što prije. Ne znam jesu li to tako drugi rekli, ali to je išlo intuitivno. Neku vijest koju smo dobili od IPD-a ili iz Kriznog štaba, nama je rečeno, sada to možda više i ne djeluje toliko značajno, ali tada su neke informacije itekako bile bitne. Kada bismo imali nekakvu takvu informaciju, mi smo sjeli i dogovorili smo se pa i s IPD-ovcima. U međuvremenu se oformila i službena vijest koja je bila sačinjena od 90 % te vijesti ili čak 100 %, ali mi smo voljeli znati tu informaciju prije. Naravno da su novinari prije svega htjeli tu nepročišćenu informaciju. Uglavnom su oni dolazili u prilično neutralno okruženje, i pritom govorim o stranim novinarima. Na početku su bili prilično hladni i imali su misao „zašto

se mi sad tu borimo“. Tu je bio naš nekakav kulturološki posao, a primarno nam je bilo reći svoju istinu. S druge strane, bila nam je želja pokazati da ne želimo biti pristrani, nego govoriti ono što se stvarno događa. Tijekom našeg posla mi smo to i uspjeli te smo zadobili povjerenje pa su se ljudi i vraćali po dodatne informacije.

Iz privatne arhive T. Miokovića

Prvo su bili prilično hladni, počevši od CNN-a i svih tih velikih novinarskih imena iz svjetskih medija. U međuvremenu se odnos zatoplio, kada smo stekli međusobno povjerenje. Mislim da je to jako bilo bitno jer oni nisu dolazili u neki hladni, sterilni ured, gdje su mogli dobiti šturu, kratku informaciju. Ako neki novinar želi otići na bojišnicu ili slično, mi smo im se usudili to organizirati u dogovoru s IPD-ovcima i braniteljima. Bilo je samo pitanje trebamo li ih poslati ili ih razuvjeriti da sada nije pogodan trenutak. Bilo je ljudi koji su došli prilično bahato misleći da se ovdje ništa ne događa pa smo, na žalost, morali izaći s njima da vide kako se ovdje stvarno nešto događa. Morali su se uvjeriti da se ovdje ne odigrava kazališna predstava, nego da je uistinu kod nas ratno stanje.

Ovdje je bio bitan jedan ljudski aspekt novinarskog posla jer uvijek ima, i u novinarskom poslu, ljudskih faktora. Mi smo nastojali, upravo svojim amaterizmom, na svoj način to prikazati znajući da smo u jednom nesvakidašnjem sustavu i domoljubljem želimo pridonijeti cijeloj priči.

Tu je bila prisutna emocija koja nas nije nikada oslijepila – to je bitno. Kontrolirana emocija koja je bila prisutna skroz, ali reći ću i adrenalin. Činjenica je da smo to radili srcem i možda zato što nismo bili plaćeni, imali smo dodatnu dozu naivnosti. S druge smo strane imali i odgovornost jer smo bili u jednom sustavu pa i kada je oformljeno Ministarstvo informiranja, tamo negdje krajem '91., mi smo na neki način imali obveze biti u određenim gabaritima. Međutim, zanimljivo je to da kao amateri mi nismo osjetili nikakvu izravnu cenzuru ni autocenzuru jer mi kao neprofesionalni novinari nismo ni znali što je autocenzura. Promatrali smo ljude „od posla" - profesionalne novinare gledali smo kao obrasce rada. Primjerice - „palo je 100 granata" – no novinari su nas poučili da se kaže „pale su na stotine granata". Dalje smo se profesionalizirali u izričaju i rečenicama pa smo učili kako treba nešto priopćiti. Kako prenijeti bit, ali na pravi način plasirati neku informaciju. Imali smo izvješća koja nisu bila stroga ni vojna, a nisu ni mogla biti jer nismo raspolagali sa svim informacijama, a s druge strane ta izvješća nisu bila novinarska nego neka amaterska koja pokazuju dozu emocija koja se pokazuje u tom trenutku. Mislim da se upravo kroz taj amaterizam pokazao zlatni rez emocije i nečega što misliš da trebaš reći, ali opet svjestan da ono što kažeš može biti i kontraproduktivno za cjelokupnu situaciju.

Rekao sam da smo započeli u mezaninu Hotela Osijek, no kad je Hotel bio pogođen, negdje u rujnu '91. godine, Press centar seli se u pothodnik. Čuli ste za Poligon C koji tada pada i bio je veliki napad na Osijek. U tom je napadu pogođen Hotel Osijek. Tada nisam bio u Hotelu, bio sam na razmjeni zarobljenika u Adaševcima gdje je bio razmijenjen i moj otac koji je svojevremeno bio u Erdutu. S nekoliko novinara Glasa Slavonije išao sam na razmjenu, a kako smo svakodnevno bili u doticaju s ekipom iz Glasa koja je bila u službi tadašnje situacije, to je bio privatno-poslovni trenutak. Taj dan bio je prvi napad, početak mjeseca rujna, a poklopilo se padanje Poligona C i razmjena zarobljenika u Adaševcima. U ta dva dana moga izbivanja iz Osijeka puno se toga izmijenjalo.

Konferencije za novinstvo u pothodniku bile su organizirane vrlo profesionalno, a kako smo mi već bili u sustavu u Osijeku – i Grad Osijek i Županija zajedno s Kriznim štabom nama su davali smjernice za rad. Primjerice, danas imamo tog i tog gosta. Bio je u Osijeku general Blagoje Adžić iz JNA. On je bio velika faca i mjere osiguranja bile su velike. Bio je Bernard Kouchner. Bilo je jako puno velikih imena iz redova novinara i političara i tu je bila jedna prava, službena vertikala. To je nama kasnije kad se situacija pogoršala, kako smo bili u pothodniku, omogućavalo da s pojedinim gostima visokog ranga, bez obzira na to koji predznak ima, organiziramo *presice*, s tim da su skoro redovito bile *presice* o stanju u gradu ili ih je držao netko iz štaba. Redovito je dolazio gradonačelnik Kramarić. Ne znam koja mu je bila uloga tada, ali je također bio u kriznom stožeru ‑ gospodin Vrkić znao je dolaziti, i naravno gospodin Glavaš. Oni su se kod nas izmjenjivali, a moj je bio dojam da je to išlo dosta artikulirano te da su se dogovarali kada će tko doći te kako će informacije biti prezentirane. Mi smo dobivali, bilo iz Grada bilo iz Županije ili Kriznoga štaba, tko će doći na redovitu konferenciju za medije, a koje ćemo okarakterizirati kao izvanredne ‑ uglavnom kada je dolazio neki gost. Istog trenutka kada smo dobili informaciju da dolazi taj i taj, to je nama značilo da pripravnost podižemo na viši stupanj. Potom nazivamo sve novinske redakcije i obavještavamo ih o održavanju konferencije za novinstvo. Naravno da je interes veći što je važnija osoba akter konferencije. Ne mogu reći da gradonačelnik Kramarić nije bio zanimljiv, ali je on konferencije održavao svakodnevno pa je to ulazilo u dnevnu rutinu i bio je uobičajen. Naravno da su mi gosti koji su bili zvučniji, poput Blagoja Adžića, ostali u sjećanju jer je bilo i logistički dosta kompliciranо organizirati njihov nastup. Uz njega dolazilo je još dva-tri generala JNA i netko naravno s naše strane. Tu smo konferenciju morali održati u većem prostoru nego što je to bilo uobičajeno. Na toj je *presici* bilo dosta novinara i bila je mogućnost prevođenja jer je to davalo na značaju samom događaju. U Press centru imali smo mogućnost simultanog prevođenja, a već skoro na samom početku imali smo slušalice i ostalu opremu. Neki su bili vrlo skloni takvoj vrsti prevođenja, a ja sam osobno preferirao konsekutivno prevođenje. U takvim je situacijama simultano prevođenje najbolje rješenje, odnosno da svaki novinar ima slušalice te da se konferencija odvija bez prestanka. Dvoje/troje, također amatera, iz našeg tima odlično su

simultano prevodili sve dok nismo dobili stručnu pomoć iz Grada i Županije te Kriznog štaba kada su slali profesionalnu pomoć u smislu prevoditelja ili prevoditeljica koji su radili u Uredu gradonačelnika Kramarića. Ti su ljudi radili službeno prevođenje za gradonačelnikov protokol, nisu bili samo u službi Press centra. Usluge prevođenja nama su bile velik dio našega posla. Novinari su po dolasku u Osijek tražili da ih se odmah vodi na teren i uvijek su htjeli snimati naše vojnike ili naše građane koji su ostali u gradu, pogotovo u prosincu 1991. kada je bilo jako malo ljudi. Tada je bio jedan jako lijepi grafit, koji je meni ostao u sjećanju „BUTRE, VRATITE SE“. Taj je grafit zapravo govorio sve. U pothodniku su spavali ljudi slabijeg imovinskog stanja i oni koji nisu imali gdje otići ili oni koji su bili angažirani u obrani grada. Djevojaka uopće nije bilo u gradu.

Fešta povodom međunarodnog priznanja Republike Hrvatske, 15. siječnja 1992. (Foto: Goran Pichler)

U prosincu smo zapravo mi radili upravo to – omogućili novinarima sve što zažele u dogovoru s našim vojnicima, jer smo morali paziti kamo ih smijemo voditi. Primjerice, ako kažu: „mi bi u Tenje“, morali smo im objasniti da je Tenje okupirano. Novinari su onda provjeravali te informacije pa tražili nove lokacije. Morali smo krenuti od, recimo to tako, najglupljih stvari. Prva

nekakva mačeta koja kaže je li nešto fizički izvedivo da se nekamo ide. Novinari, pogotovo strani, znali su doći s predrasudama – svi ste vi isti! Ovo što smo pričali o profesionalizmu - svaki posao ima repetitivnost. Vi morate biti profesionalno hladni kad čujete, što možda amater nekad nema, no mi smo tada to već bili naučili. Dobivali smo jedna te ista pitanja i tvrdnje – tko ste vi i što se tu događa, zašto vi mrzite Srbe, vi ste isti. Dakle, to su uvijek bile iste ili slične tvrdnje. Mi smo naučili odgovarati na takve tvrdnje i što je posao odmicao, nama je to postalo uobičajeno. Isprva smo se uzbuđivali i pitali se pa kako nam mogu dolaziti s takvim tvrdnjama, u međuvremenu smo toliko okoštali pa i profesionalizirali se pa smo imali pripremljene odgovore na pitanja koja smo 100 puta ponavljali na iste tvrdnje. S vremenom smo postali dosta uigrani.

Novinarski posao vrlo je sličan špijunskom poslu. Svodi se na 70 % čekanja i 30 % akcije. Iako nikad nisam bio novinar, iz iskustva u radu s njima mogu reći da je novinarski posao složen. Mogu ih razumjeti ako su nekada i „zločesti" jer ako uđeš u njihov mentalni sklop i ako razumiješ o čemu i kako razmišljaju, iako tu ima puno druženja i ljudskosti, i kada je najopuštenija atmosfera neki prijenos informacija je prisutan. Ne da će netko napipati i izvući informaciju, ali u neformalnim uvjetima dolazili su do najboljih informacija. Iako ste sigurni u dobronamjernost interakcije, može doći do podataka koji su sočniji i zanimljiviji. Možda nešto što će postati naslov koji će se najviše čitati u medijima. I u tome smo se usavršili. I kada su neki novinari imali namjeru uvući nam se „pod kožu" s namjerom izvlačenja određenih informacija u nadi da ćemo mi progovoriti, i na to smo bili spremni i to smo savladali. Sonja i Tanja bile su fenomenalne i nas muške držale su u „urbanom raspoloženju" svojom voljom da ostanu ŽENE. One su svakodnevno dolazile na posao besprijekorno dotjerane i pazile su na svaki detalj – šminka, frizura, odjeća - s obzirom na to mi smo bili svakakvi, a možda najmanje uredni. Taj njihov duh bio je prekrasan, a za razliku od vojske, mi smo bili privilegirani jer smo bili u zaštićenom prostoru i imali smo njihovo ugodno društvo. Bilo je i jako teških trenutaka, granatiranja i blizu smrti.

Jednom sam prilikom bio s kolegama s francuskog televizijskog kanala KANAL +, koji su htjeli snimati 24 sata u bolnici. Tada smo proveli dvije noći

u bolnici gdje su vidjeli kako funkcionira naša bolnica. Emisija je snimljena, međutim nikada nije emitirana. Jedan IPD-ovac ju je pogledao kada je bila montirana pa je zaključeno da nije dobro da se ta snimka, iz sigurnosnih razloga, distribuira po svijetu. Njima je baš bio zanimljiv Osijek i zanimalo ih je kako jedan, relativno veliki grad, funkcionira u specifičnim ratnim uvjetima. Nisu bili posebno pristrani. Odabrali su nekoliko liječnika te su ih pratili od ujutro kako se probude i spremaju za posao, dakle jedna ljudska dimenzija. Tada su već ti kadrovi bili moderni pa ih je zanimala personalizirana priča kako bi se gledatelji mogli bolje poistovjetiti s liječnikom ili sestrom koja radi određeni posao. Mi smo se dizali u bilo koje doba noći jer su čuli da nema radnog vremena i kad ih digne situacija iz kreveta kreće se u akciju. Oni su mislili kako to ima određeno vrijeme kada se granatira, nekad popodne, onako rekreativno, a onda je mir i spavamo. Nekada je bilo strašnije kada je bio mir jer nismo znali kada će i s koje strane. Kada je bio *tišnjak*, onda smo znali da se nešto veliko sprema. Kada su granatirali, onda smo znali što se događa. Nama je to bila uobičajena situacija, novinarima je to bila novina. Kada smo putovali do bolnice, padale su granate i njima je to bilo jedno novo iskustvo.

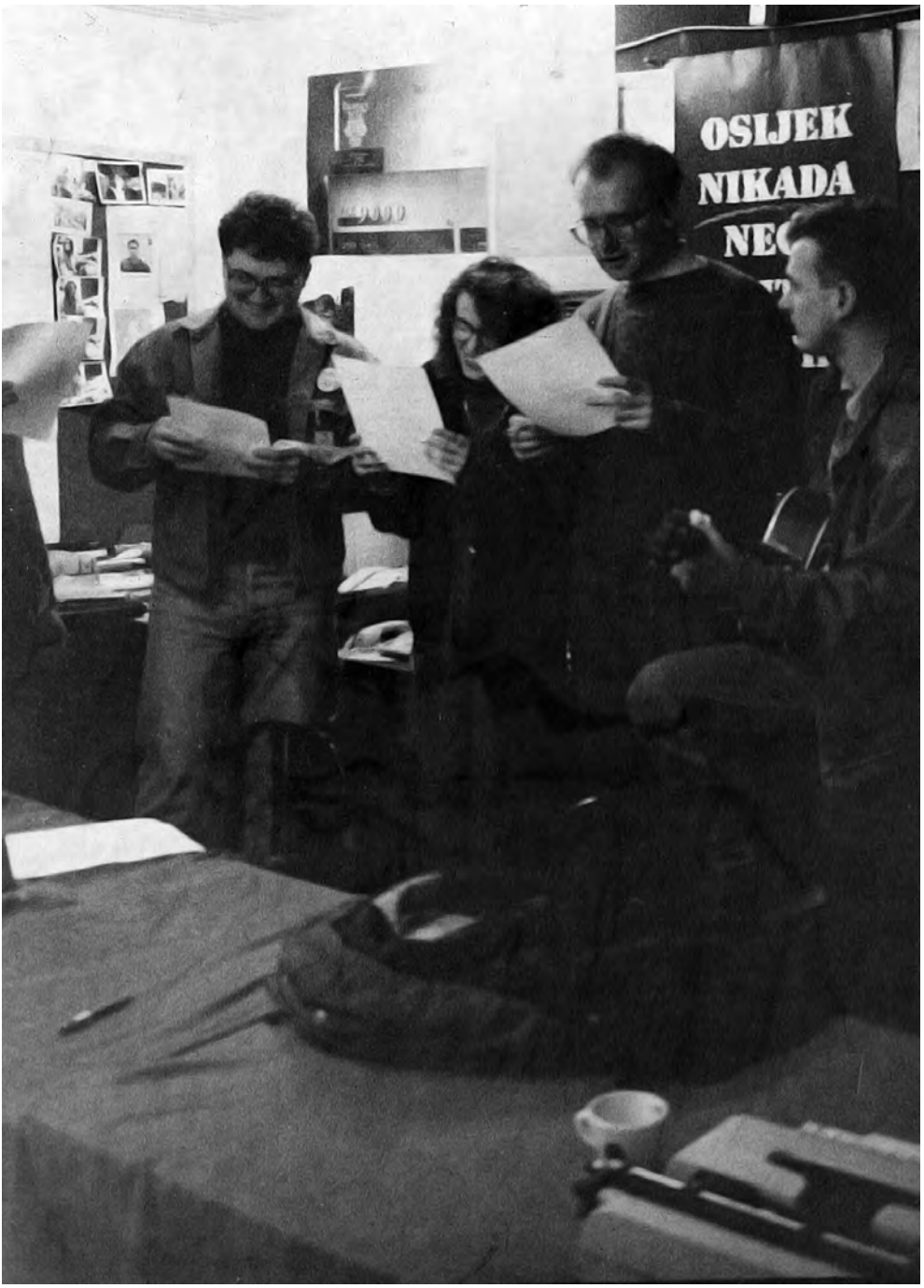
Mislim da je g. Zanze bio u pitanju. On je došao i pitao što je s tom snimkom. Rekli da je to bilo emitirano u Francuskoj i da je bio jako lijepi odjek. Dobili smo kasetu sa snimkom emisije, međutim vojska je odlučila da ta snimka ne ide u daljnju distribuciju. Ne mogu reći što je bilo na toj snimci sigurnosno sporno, vjerojatno su snimili nešto što za daljnju obranu nama nije išlo u prilog.

To je bilo čudno vrijeme pa od svih tih i dobronamjernih novinara, zasigurno je bio netko tko i nije bio dobronamjeran. A to smo mi mogli i osjetiti po njihovim pitanjima ili komentarima. Zlonamjerne novinare zanimale su informacije koje novinare ne bi trebale zanimati. Nismo uvijek raspolagali sa svim informacijama i nama je vojska govorila ono što su nam htjeli reći.

Nastojali smo da se borba kroz medije i informacije osjeti i vidi ne kroz nas imenom i prezimenom nego informacijom. To je nama bilo bitno, a mi smo uvijek bili svjesni svoje karike u lancu. I vrlo brzo hrvatska je država uvidjela da to mora biti lanac. Te su informacije bile provjeravane, ali i mi smo bili izvor tih informacija. Kada se oformilo Ministarstvo informiranja znali smo

kako oblikovati pojedine informacije i dalje ih distribuirati u medije. Bili smo ponosni što su upravo informacije koje su izlazile iz Press centra bile točne i provjerene. Informacije koje su se ticale Vukovara nisu izašle u javnost. Iz nekih dokumenata koje su nam dali kolege novinari koji su ostali u Vukovaru može se shvatiti njihov očaj. Međutim, ako se ti dokumenti stave u kontekst povijesnih okolnosti, može se shvatiti taj očaj i reakcija ili izostanak reakcija nekoga izvana. Tu smo bili jako nemoćni jer smo znali da nije na nama da prosuđujemo kako baratati određenim informacijama. Nije bilo na nama da mi, informacije koje smo dobili službeno ili privatno, o stanju u Vukovaru, hoće li pasti ili neće i koliko je ljudi i na kakvim položajima, odlučujemo o takvim informacijama. Nama je to bila frustracija, ali mislim da bi i profesionalac imao tu frustraciju. Raspolagati nekom informacijom, koja se u nekom trenutku čini vrlo važna, ali znajući kontekst i znajući kako bi to bilo kontraproduktivno za obranu države, a ne propustiti ju dalje. Međutim, kada je neki relevantni medij objavio da je informacija iz Međunarodnog press centra iz Osijeka, mi smo bili na to ponosni, i kada su nam dolazili branitelji s bojišnice i rekli da mi radimo važan i odgovoran posao, nije trebala druga zahvala.

Domagoj Šimić rođen je 2. siječnja 1965. u Osijeku. Nakon srednjoškolskog obrazovanja u CUO „Braća Ribar“ Osijek - smjer inokorespondent upisuje 1983. godine Poljoprivredni fakultet Sveučilišta u Osijeku. Diplomirani inženjer poljoprivrede za ratarstvo postaje 1989. kada se zapošljava na Poljoprivrednom institutu Osijek gdje i danas radi uz trogodišnji prekid za vrijeme doktorata. Od kolovoza 1991. do srpnja 1992. radi kao volonter potom kao djelatnik u Međunarodnom press centru Osijek Glasa Slavonije, odnosno Ministarstva informiranja RH. Akademski stupanj magistra znanosti stječe 1994. godine na Agronomskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu nakon čega odlazi na šestomjesečno usavršavanje na Iowa State University u Amesu, Iowa, SAD. Kao doktorand boravi od 1995. do 1998. na Universitätu Hohenheim, Stuttgart, SR Njemačka gdje doktorira 1999. godine. Znanstveni je savjetnik u trajnome zvanju Poljoprivrednog instituta Osijek i izvanredni profesor u naslovnom zvanju Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku.

Iz privatne arhive D. Šimić

ŽELJKO JUNG

Tko preživi, pričat će

Prije 30 godina već sam bio suvlasnik jedne privatne firme u Osijeku, a kako sam bio student Ekonomskog fakulteta, kao i kolege iz Press centra, mi smo se svi našli i dogovorili suradnju. Gledali smo situaciju oko nas i htjeli smo nešto napraviti za naš grad. Tada još nisu započeli ozbiljni sukobi, nije još ni bilo naoružanja, ali osjećali smo da se nešto događa i organizirali smo se u Press centar.

Začetak samog Press centra bio je u Glasu Slavonije i pokrenut je na inicijativu Sonje Vuković i Josipa Kelemena, s njima je još bio i Mirko Volarević. Započeli smo u Hotelu Osijek i tada su u Osijek dolazili novinari sa svih strana. U Hotelu Osijek međusobno smo se počeli družiti i razgovarati vezano za zbivanja u gradu i oko grada. Od naših intelektualaca bio je s nama profesor Lauc pa su s njim dolazili i studenti s Ekonomskoga fakulteta jer nas je on i okupljao.

Naš je Press centar bio odlično opremljen i oprema je dolazila sukcesivno. U to smo vrijeme imali i faks, i računala, jedno smo vrijeme imali i telefon.

Iz Hotela Osijek iselili smo se jer je hotel bio pogođen sredinom rujna. To je bio gadan trenutak i rekli smo: „tko preživi, pričat će“. Mislim da je bio dan/dva mir kada smo se i preselili u pothodnik. Kolegica Sonja Vuković i ja išli smo po Mirka koji je u tom trenu bio doma. Složili smo se da Press centar mora nastaviti dalje i tako se dogodio pothodnik. Sam taj udar granate u Hotel Osijek bio je strašan i bježali smo kroz garažu van. Ne sjećam se koji je kat

pogođen, treći ili četvrti. Unatoč lijepoj atmosferi u Hotelu, situacija nas je natjerala u podrum gdje smo radili do kraja oružanih sukoba. Taj je prostor u pothodniku dio Name. Prostor je ispražnjen za nas i mi smo prenijeli opremu koju smo imali. Počeli smo s minimumom, a kasnije nam je oprema počela dolaziti. Susjed nam je postao Slivka sa svojim studijem. Murči i ostala ekipa dobili su prostor do nas. Na samom početku naš se Press centar nije tako zvao, zvali smo se „PRESS KLUB" i kasnije smo se preimenovali u Press centar.

Ustrojili smo se samostalno, kao prvi takav centar u Hrvatskoj i imali smo veliku potporu gradonačelnika Kramarića. Naš početak rata bio je negdje u ljeto 1991. godine. Nešto kasnije ustrojava se Foreign Press Bureau u Zagrebu i kada su započeli s radom, odmah su se javili nama i nakon toga je i započela naša izvrsna suradnja sa Zagrebom. K nama u Osijek došao je gospodin Dragan Lozančič s kojim smo uspostavili suradnju i koja je funkcionirala cijelo vrijeme ratnih zbivanja. Zagreb je uistinu imao vrhunski opremljen prostor i uvjete za rad, ali mi smo ipak bili prvi!

Iz privatne arhive M. Volarević

Napomenuo sam da smo imali izvrsnu suradnju s gradonačelnikom, a on je imao svakodnevne konferencije za medije u Press centru. Jednako tako imali smo izvrsnu suradnju i s Glavašem. Vodili smo računa da damo jednak prostor svim relevantnim funkcijama u našem gradu i na takav smo način uspostavili optimalno odašiljanje informacija prema medijima. Kramarić je bio taj koji je volio medije i njemu su te konferencije išle, a Glavaš nam je davao zaleđe te podršku u smislu logistike i dostavljanja informacija. Odjek u javnosti bio je odličan i novinari su voljeli takav način rada. Kramarić je bio rođen za takav oblik komunikacije. U vrijeme granatiranja grada, on je dovodio ovdje brojne strane delegacije na pregovore.

Imali smo čak i suradnju s Crkvom. Sjećam se Badnjaka 1991. kada smo u pothodnik doveli velečasnog Ivana Jurića, tada je bio kapelan. Te je večeri naša konkatedrala bila granatirana pa je on sišao u pothodnik i održao misu, kao da ju drži u crkvi. On je na toj misi, koja je bila održana u pothodniku, na 20 jezika pročitao „Sretan Božić". Kad smo mu donijeli napisano na papiru, on je jadan zbunjeno gledao pa je rekao: „ali ja ne znam strane jezike". Mi smo mu napisali i kako se to izgovara pa je tako svima čestitao. To je bilo posebno!

Foto: Goran Pichler

Ono što nas još veže s tim ratnim pričama i Press centrom jest pad Vukovara. Siniša Glavašević javljao se telefonom. Zbog tog telefona uspjeli smo imati svakodnevnu komunikaciju s Vukovarcima i to je novinarima, koji su dolazili k nama u Press centar, jako puno značilo. Mislim da nije bilo dana kada se nismo čuli sa Sinišom. Mirko je svakoga dana, nekada popodne, a nekada navečer, zvao Sinišu i tako je bilo sve dok je Vukovar živio. Sve smo informacije pisali i te smo informacije dostavljali svima koji su dolazili k nama na redovne konferencije za novinstvo. Onoga trenutka kada više nije bilo moguće kontaktirati Sinišu, svi smo se osjećali izgubljeni. Bili smo jako potreseni, ali moral nije pao. Mi smo se i dalje držali zajedno i tada smo imali misiju obrane Osijeka.

Nakon pada Vukovara dosta je naših sugrađana pobjeglo iz grada, što je bilo i razumljivo. Glas Slavonije tiskao je poseban primjerak, a ja sam tada imao svoj automobil koji je bio probušen. Tada sam na dva dana otišao u Istru pa sam našim prognanicima podijelio ta posebna izdanja Glasa Slavonije. Nama je bilo stalo da naši građani imaju informaciju o zbivanjima u Slavoniji.

Osim Vukovara, mi smo u Press centru imali još strašnih situacija kada su nam dolazile informacije o vojnicima s fronte, koje smo također poznavali. Posebno nas je pogodila informacija o pogibiji našega kolege Dragana Devetka Cige u Laslovu. Bilo je to jako stresno vrijeme za sve nas.

Foto: Goran Pichler

Bilo je nešto lijepo iz toga Press centra, a to je pjesma „Moj Osijek se ne da“. Bio sam s Tihom Slivkom svaki dan, 24 sata, i znam kada je stvarao tu pjesmu. Malo je on dolazio k nama, malo mi k njemu, jer su nam prostori bili jedan pored drugoga.

Mislim da smo svojim radom pridonijeli u informacijskoj obrani grada. Ne mogu reći u kojoj mjeri, ali mi smo se stvarno trudili svakom novinaru davati prave, točne i pravovremene informacije. Bio sam zadužen za prevoženje novinara i snimatelja na dopušteni teren – Tenje, Ivanovac, Antunovac, dakle na prvu liniju obrane. Unatoč snajperima koji su vrebali sa svih strana i pucanja te granatiranja, jednom novinaru iz britanske ekipe pala je kamera kada mu je snajper prošao pored glave. Svi smo radili, svatko u svojoj domeni i najbolje što je tada bilo moguće.

Željko Jung – rođen u Osijeku gdje je završio osnovnu i srednju školu te Ekonomski fakultet. Rat ga je zadesio kao mladog poduzetnika. Privatnom sektoru vraća se po završetku rata i danas radi kao suvlasnik Cetratoura.

TATJANA MIOKOVIĆ

Izlazili smo samo s informacijama koje smo provjerili

Kao profesorica engleskog i njemačkog jezika i došla sam u Press centar. Odnosno, u to sam doba bila predavač na Pučkom otvorenom učilištu. Kako se radilo o ljetnom razdoblju, odnosno škole nije bilo, pojavio se upit tko bi mogao ići pomoći, prije svega u Glas Slavonije, raditi na prijevodima novinskih tekstova na engleski jezik. Kada su počeli sukobi na istoku Hrvatske ukazala se potreba da se prevedu članci kako bi se informacije poslale i u svijet.

Nisam tu imala nikakva premišljanja. Dapače, možda čak i ne razmišljajući jer je prevođenje sasvim nešto drugo nego sve što sam do tada radila. Tada sam imala iskustva tri godine u nastavi, a zapravo sam tek diplomirala. Međutim, krenula sam jer sam se tu zatekla i vidiš da se oko tebe nešto događa. U to sam vrijeme stanovala na Sjenjaku i bila sam vrlo blizu

ZANIMANJE: PREVODITELJ RATNIH DOGAĐAJA

Znano lice s pressice

Tijekom cijelog rata u osječkom Međunarodnom press-centru radi ekipa entuzijasta bez čije bi pomoći inozemni novinari i svjetska javnost teško shvatila bit rata u Hrvatskoj. Medu njima je i Tanja Miković, prevoditelj

Mladoj profesorici engleskog i njemačkog jezika **Tanji Miković**, srpska agresija na Hrvatsku i rat u Slavoniji dodijelili su ulogu o kojoj nije ni sanjala. Od osnutka Međunarodnog press-kluba u Hotelu »Osijek« početkom kolovoza prošle godine Tanja je, kao uostalom i mnoge njezine kolege iz Otvorenog sveučilišta ponudila pomoć i ostala do kraja rata.

Prijevodi s dodatanim tumačenjem: u početku, inozmenim novinarima nije bilo ništa jasno, kaže Tanja Miković iz osječkog press-centra.
Snimio: D. Bartanić

- U ljeto prošle godine, kada je »Glas Slavonije«, osnivatelj press-kluba pozvao Osječane sa »znanjem stranih jezika« da pomognu, nisam mnogo razmišljala. Prijavila sam se i počela raditi prijevode press-materijala i tiskovnih konferencija na njemačkom i engleskom i uopće mnoge poslove koji su se javljali u tom trenutku. Kako su u Osijek tada stizali mnogi inozemni novinari, mi iz pres-kluba, pomagali smo im ne samo da shvate što se ovdje zapravo događa (jer mnogi, bez obzira na iskustvo ratnih izvjestitelja, nisu imali pojma o tome tko su recimo, četnici) već i oko niza drugih stvari.

Kada su 13. rujna prostorije press-kluba u hotelu izravno pogođene iz VBR-a (tada su u njemu ranjena dva novinara), preselili smo se u pothodnik na sigurnije mjesto. Međutim, kako su napadi na grad bili sve žešći, a gradske ulice sve opasnije nerijetko smo ondje provodili dane i noći. No, nijednog trenutka nisam pomišljala da odem iz grada, priča Tanja.

Prvo vatreno krštenje Tanja je imala još u listopadu na Vukovarskoj ulici kada je jedna granata eksplodirala nekoliko metara dalje od automobila kojim se vraćala iz press-centra, a kako kaže i zgrada u kojoj stanuje na Sjenjaku više je puta pogođena.

O svom ratnom angažmanu Tanja će u razgovoru izdvojiti prijevode »Glasovih« izdanja za svijet na engleskom i njemačkom jeziku koji su rađeni u vrijeme najžešće agresije na Hrvatsku.

Premda je uposlena u Otvorenom sveučilištu na mjestu voditelja škole stranih jezika gdje je uskoro čekaju brojne obveze, spremna je ostati u press-centru dok bude potrebno. Jer, premda je zanimanje inozemnih novinara za Osijek i Hrvatsku eskalacijom rata u Bosni i Hercegovini manje, promociju Osijeka izvan granica Hrvatske valjat će nastaviti i u vrijeme mira i obnove.

N. STANKOVIĆ

svih tih događanja u gradu – Tenja i događaji na tenjskoj cesti…, oko stadiona. To je u glavi još uvijek vrlo prisutno. Odlasci u podrum bili su svakodnevna rutina i tako šest mjeseci u zgradi broj 34.

Rad u ratnom Press centru započeo je prevođenjem i sjećam se da smo, moja kolegica s gimnazije i ja, odlazile po noći u redakciju Glasa Slavonije. Iz toga se rodila ideja za osnivanjem tog Press centra jer više nismo mogli biti u redakciji i tako je kolega Volarević krenuo u realizaciju. Nastava više nije počela. Djeca su odlazila u razne krajeve kako bi preživjela ratna zbivanja. Pučko otvoreno učilište je naime tada još i radilo, i nastava se provodila za odrasle, u vrijeme kada su se dogodile Ćelije i Vukovar. Svi smo zapravo sve radili misleći da neće ništa biti.

Okolnosti su htjele da ja ostanem u Press centru, radeći i pomažući kod dolaska stranih novinara jer im se netko trebao obratiti i ako pitaju nešto da ih se zna uputiti. Kako sam baratala stranim jezicima, to je bila moja zadaća. Nikada nisam radila u Glasu Slavonije, ali sam surađivala na prevođenju, dok su kolege iz Glasa – Mirko Volarević i Sonja Vuković ‑ pokrenuli cijelu priču oko Press centra u Osijeku. Mi smo se upoznavali u hodu. Nikada prethodno nisam imala novinarskog iskustva i uistinu sam došla ponuditi svoje znanje stranog jezika.

Mirko Volarević je tu odigrao veliku ulogu i namjera je bila da se napravi servis novinarima koji će biti otvoren i dostupan 24 sata. Tako sam i ja ostala s njima. Samo osnivanje Press centra išlo je jednostavno, jer je postojala potreba za pružanjem informacija stranim novinarima. Od Grada smo dobili prostorije u Hotelu Osijek, ostakljenu prostoriju koja je jako lijepo izgledala. U nju su novinari rado dolazili, do trenutka kada je Hotel bio pogođen i više nije bilo izvedivo tamo raditi sredinom rujna 1991. godine. Sve se to kasnije moralo reorganizirati i rješavalo se ponovno u hodu i brzo.

Recimo, izdali smo broj Glasa Slavonije na engleskom jeziku. To je stvarno bio poduhvat za ona ratna vremena. To je iskustvo koje nam je ostalo i za dalje gdje smo mi ispekli zanat u nekim drugim uvjetima. Taj primjerak Glasa nastao je i bio nam je značajan za jednu konferenciju u Hotelu Osijek gdje je trebalo omogućiti da strani novinari malo pročitaju naše informacije. Sjećam se svih tih velikih konferencija u Press centru gore u Hotelu Osijek, na samom početku.

OSIJEK GS
Ponedjeljak 12. kolovoza 1991.

MEĐUNARODNI PRESS-KLUB

Svakodnevne konferencije za tisak

Jučer je u novootvorenom međunarodnom press-klubu u hotelu »Osijek«, čiji je organizator »Glas Slavonije«, održana prva konferencija za tisak, na kojoj su strani i domaći novinari upoznati s najnovijim događajima u slavonsko-baranjskoj regiji, te razgovarali s novoimenovanim hrvatskim ministrom dr. Ivanom Cesarom, predsjednikom HKDS-a i dr. Zvonimirom Glavašem, ravnateljem osječke Stanice za hitnu medicinsku pomoć.

Iako je u posljednjih desetak dana dva puta posjetio istočnu Slavoniju, dr. Cesar je ponovo došao u Osijek, a posjetit će i krizna mjesta u općini, posebno Terju, u kojoj je zatočen katolički svećenik. U organizaciji HKDS-a i Njemačke kršćanske stranke, za nekoliko dana iz Frankfurta će stići dvoja kola hitne pomoći, a jedna od njih namijenjena su Osijeku.

Novinari, koji izvještavaju iz Osijeka, uputili su protestno pismo u povodu ubojstva Gordana Lederera, snimatelja HTV-a. Konferencije za tisak u press-klubu održavat će se svakodnevno. D.Kč.

Konferencije je održavao onaj tko je bio tada prisutan u gradu iz uprave Grada i obrane. Iako se tada tek formirala obrana grada, na konferencije su bili pozivani novinari iz svih redakcija u Hrvatskoj i naravno svi strani novinari koji su se zadesili kod nas. Moram priznati da su nam vrlo brzo počeli dolaziti strani novinari. Međutim, svi su oni dolazili s idejom „došao sam i sad mi samo reci kamo da idem na teren, gdje se nešto događa“. Sve velike kuće poput Reutersa, CNN-a i sličnih morali su donijeti priču i fotografiju/snimku, a mi smo to razumjeli. Naravno da je to sve trebalo biti izuzetno zanimljivo njihovim medijskim kućama.

Reakcije stranih novinara na našu uslugu i organiziranost bile su vrlo pozitivne. Kada nađu skupinu mladih ljudi, koji nemaju nikakve veze s novinarskom strukom, a koji profesionalno odrađuju posao, moraš biti pozitivno iznenađen. Bila je uvijek skupina naših kolega koji su svraćali k nama s pitanjem „a kako vam mogu pomoći“ te su uskakali kada je trebalo nekoga odvesti jer mi nismo mogli otići iz Press centra i ostaviti centar prazan.

Dečki su uvijek bili džentlmeni i ako bih ja i htjela ići na teren, uvijek su rekli da ja ostanem u podrumu. Bili su stava da oni trebaju ići na teren i voditi novinare po bojištu, a mi – ženski dio – da se trebamo čuvati. Nakon što su sve te ratne strahote završile, zbog takve komunikacije ostali smo u kontaktu s brojnim novinarima. Recimo, sjećam se jednog talijanskog novinara koji je tada radio za Reuters. Bio je među prvima koji je došao k nama i mislim da se zvao Paulo. Vodili smo knjigu bilješki u kojoj su bili evidentirani svi novinari koji su prošli kroz naš Press centar. On je vrlo blagonaklono gledao na nas i na sve što mi radimo. Kada su došli u Osijek nisu mogli vjerovati da zapravo imaju jednu takvu podršku za njihov rad i da neće morati sami hodati po terenu i tražiti informacije.

To smo i htjeli, a ne da netko dođe i sam kreira informacije bez prethodnog brifiranja. Uvjetno rečeno, nismo htjeli da oni švrljaju okolo nego da dođu, prijave se, dobiju akreditaciju, i da se zna tko je kada i u kojem trenutku bio u Osijeku te kamo su odlazili na teren. Oni su nama čak došli i sami nam rekli da odlaze na ovo ili ono ratište ili bi nam rekli kada su se vratili što su snimili. Donosili su nam snimke i pokazivali nam. Rekli bi nam, recimo, „sad me zanima sklonište te i te zgrade, možeš li mi to organizirati". Jednako ih je zanimao život u Osijeku, a ne samo teren.

Odlasci u Press centar postali su naša dnevna rutina i naš posao, zapravo. Tu su nam se priključivala i djeca naših iseljenika, koji su također dolazili kao mladi ljudi. Ni njih nismo slali na bojište, nego su nam pomagali u pothodniku u Press centru.

Iz privatne arhive T. Mioković

U pothodnik, koji nas je i obilježio, preselili smo se nakon što je Hotel Osijek bio pogođen i kada tamo nismo imali više uvjete za rad. Tada sam bila kod kuće i sjećam se da sam nazvala i tražila nekoga od kolega. Ne znam tko se javio na telefon, a ja sam pitala „gdje ja sad trebam doći u Press centar?" i ta

mi osoba nije mogla odgovoriti jer jednostavno nije znala tko sam ja. Morala sam se snaći i saznati gdje se preselio Press centar pa sam tako saznala da je to prostor u pothodniku. Taj je pothodnik već služio kao sklonište, a sam je prostor predviđen za atomsko sklonište.

Što se tiče samih novinara, oni su vrlo brzo shvatili što se dogodilo jer su vidjeli da je taj prostor Hotela Osijek u staklu. Na ta smo stakla stavili izložbu pokojnog karikaturista Tomislava Dušanića, što je isto jedna zanimljiva priča, jer tako nismo vidjeli na drugu stranu Drave. I neki od novinara tada su se zatekli tamo, a neki su i odsjeli u Hotelu pa su odmah shvatili ozbiljnost situacije. Znali su da to nije samo staviti antenu na krov Hotela Osijek, održati konferencije, otići na teren i vratiti se – znali su da je ovaj put drugačije. Nije im bilo jasno zašto toliko granatiranje grada. Znam da to novinarima nije bilo jasno i da su često pitali čemu to i zašto je grad meta. Vidjeli su da je, pogotovo na samom početku, u gradu još bilo dosta žena i djece pa to nikao nisu mogli razumjeti.

Mislim da su takav naš način rada i organiziranost Press centra uvelike pridonijeli da se informacija o ratu na istoku Hrvatske probije u svjetske medije. Sve je to davalo nekakvu sigurnost jer su novinari imali tehničku podršku i zato smo entuzijastično opremali taj Press centar. Sjećam se da smo iz moje škole donijeli ormarić i stol, nešto nam je dalo i Gradsko poglavarstvo. Gdje god smo mogli i od koga god smo mogli tražili smo pomoć kako bismo upogonili rad Press centra. Računalna oprema, telefaksi i telefoni, nešto smo dobili i od Sveučilišta. Dopise telefaksom dobivali smo iz Ureda obrane te smo iščitavali kako bismo mogli davati točne informacije novinarima gdje se dogodio napad. Htjeli smo izlaziti samo s informacijama koje smo provjerili i tako smo uspostavili praksu – ujutro smo provjeravali sve službe od kojih smo mogli dobiti relevantne informacije (bolnica, policija, vatrogasci i slično). Budući da smo uhodali sustav koji je dobro funkcionirao, bili smo sigurni u daljnju distribuciju informacija.

Isto smo tako, praktički do zadnjeg dana, imali kontakt s Vukovarom. Ili recimo kada smo kontaktirali s *Voice of America*, tamo smo se znali javljati uživo. S vremenom je dolazilo do sve većeg i većeg profesionalizma u poslu. Novinari su to uvidjeli pa kada bi došli u Zagreb, onda su ih kolege iz Foreign

Press Bureaua iz Zagreba s pouzdanjem upućivali na nas. Nikada nismo bili dio njihove mreže, jer smo ipak ustrojeni prije njih, ali smo blisko surađivali i slali su nam novinare. Oformili smo se u sklopu obrane grada Osijeka jer su novinari, kako je kriza eskalirala, dolazili u Glas Slavonije i stvarala se prevelika gužva. No, tim je stranim novinarima trebala nekakva servisna informacija što se zbiva u našem okruženju.

Kada je Dragan Lozančić preuzeo Foreign Press Bureau naša se suradnja još više intenzivirala i bila je neosporna njihova podrška, nama na terenu. Kada je Vukovar pao, jedno mjesec dana bila sam u Zagrebu, ali sam odlazila u Foreign Press Bureau pa sam s njima surađivala. Međutim, u Zagrebu tada nije bilo toliko posla. Novinari jesu prvo dolazili u Zagreb, ali su po dolasku bili usmjeravani na ratišta jer su njima trebale priče iz ratom zahvaćenih područja.

Sjećam se novinara sa CNN-a, to je još bilo u Hotelu Osijek, kada su rekli da je ovdje ipak nešto ozbiljnija situacija jer oni ne dolaze k nama bez ikakvog razloga. Kada se pojavila Christiane Amanpour znali smo da to ipak ima svoju težinu.

Nekada smo imali osjećaj da drugi više znaju od nas jer smo mi bili u našem gradu i željeli smo pridonijeti obrani, bez obzira na sve, ali možda tada nismo ni bili svjesni težine situacije. Nitko, ni u jednom trenutku nije pomislio „što ja sad tu radim“, nego što se više situacija zaoštravala, bili smo sigurni da činimo pravu stvar. I Glasovi zaštitari, „Crvene beretke“, koji su bili s nama, postali su dio ekipe pa kada je jedan od njih poginuo, svi smo tugovali. Riječ je o Draganu Devetku Cigi. To je bila naša zajednička tragedija, kada je poginuo Dragan Devetak, dečko koji je cijelo vrijeme bio s nama i u Glasu Slavonije, a bio je u segmentu sigurnosti ili *bodyguard*. Svi su oni bili mladi ljudi i željeli su malo otići i na bojišta. Govorio je „šta će on sad u podrumu kada su svi u rovovima“ te da i on želi otići jer je i on bio vojnik. Kada je konačno otišao iz grada na ratište, poginuo je u zadnjim danima obrane Laslova.

Bilo je tužnih događaja, bilo je i veselih događaja te zanimljivih događaja u tom Press centru.

Kako je pothodnik bio prenamijenjen u sklonište, tako su ljudi spavali na hodnicima. To su bili stanovnici iz okolnih dvorišnih stanova koji nisu imali

svoja skloništa. Bio je to jedan drugačiji profil ljudi s kojima smo također stvorili vezu jer smo s njima proveli duže razdoblje u podrumu, mislim oko četiri mjeseca. Sjećam se tada da je i zgrada kazališta pogođena. Također smo mi prvi dobili tu informaciju i dalje ju plasirali novinarima. Čak su i ti naši sustanari iz podruma dolazili sami k nama i govorili nam što se zbiva i što je pogođeno. Doslovno su dolazili s ulice u podrum i ravno k nama „jeste čuli…". Sjećam se kad je bila pogođena konkatedrala, jedan nam je čovjek došao s komadom katedrale i rekao nam što se dogodilo. Uvijek je bilo nekakvih dogodovština, koje su zapravo bile sastavni dio u tim teškim vremenima.

Jedina fotografija iz Hotela Osijek (iz privatne arhive M. Volarević)

Bio je jedan starčić, ako to smijem tako reći. On je dugo bio s nama, a mislim da je bio s Juga II. Recimo da nas je doživljavao kao kiosk jer imamo novine pa je dolazio k nama čitati novine. Naravno da smo mi njima to i dopuštali, a kako su dečki nekada ostajali i po noći, onda bi se družili s građanima koji su bili u skloništu. Mi žene ipak smo odlazile svojim kućama. Nikada neću zaboraviti i jednu gospođu koja je došla s ulice. Uletjela je u Press centar i rekla je: „tu mi je nešto, nešto me udarilo". Kada se okrenula, šrapnel se dimio iz nje-

zinog kaputa u leđima. Negdje kod Royala pala je jedna od granata i šrapnel joj se zabio u leđa.

Ako se prisjetim i Vukovara, to nisu bile klasične konferencije, nego su više bili razgovori. Mirko Volarević gotovo je svakodnevno razgovarao sa Siniš̌om Glavaševićem i kako je Vukovar išao prema svome kraju, mi smo svi sve više bili konsternirani. Nitko, ni u jednom trenutku nije pomislio što će biti s nama, nego smo gledali kako je tim ljudima. I kako sam prethodno spominjala građane, oni su nam opisivali kako oni sve doživljavaju. Mi smo bili u podrumu, ali imali smo i struju i vodu i toalet, a podrum nam je bio zbog mira i sigurnosti. No, Vukovarci nisu imali izbora. Kada su bila izvješća deset, petnaest dana, dva mjeseca – ni kade, ni tuša, ni osnovne životne higijene. Te stvari nismo ni mi u ratnom Osijeku mogli pojmiti. Padom Vukovara sva se artiljerija preusmjerila na Osijek i Osijek je postao centar zbivanja pa potom brojni dužnosnici dolaze k nama. No, brojni su vukovarski branitelji padom Vukovara otišli u Zagreb i tamo su održavali konferencije za novinstvo.

U jednom posebnom prostoru Press centra, koji su dečki iz kluba Gimmik opremili, održavale su se konferencije na koje je dolazio gradonačelnik i netko iz obrane grada, najčešće general Karl Gorinšek. Novinare smo obavijestili kada će biti konferencije. Mi im jesmo slali najave, ali oni su i sami dolazili k nama raspitivati se. Ako je trebalo prevoditi, konferencije su se simultano prevodile. Neki su novinari čak dolazi sa svojim prevoditeljem. To je bilo moje prvo iskustvo sa simultanim prevođenjem, a to je nešto što se svakodnevno uči.

Ako govorimo o jednom veličanstvenom danu, bio je to 15. siječnja 1992. godine kada se dogodilo međunarodno priznanje Hrvatske. Tada je moj rođendan. Dečki su napravili jedan veliki plakat i na njega su dopisivali kako je koja zemlja priznala Hrvatsku, mislim da postoji negdje fotografija. Na kraju su dečki organizirali ručak/večeru, a kako ja volim žute ruže, Volarević je naručio buket ruža. Budući da ih nije bilo u gradu, buket je išao preko punktova, od policije iz Donjeg Miholjca koja ga je donijela do punkta i tako sam ja dobila taj buket ruža.

Naše djelovanje u Međunarodnom press centru obilježio je i plakat „Osijek nikada neće biti Ocek“ i pjesma „Moj Osijek se ne da“. Taj je projekt bio izazvan situacijom. Ne znam znate li onu fotografiju s vrećama koje su, kao normalno, stajale kod Name gdje su ljudi izvirivali i čekali tramvaj. Ako danas gledamo te stvari, rekli bismo da su one bile sulude. I kada je bio znak za zračnu opasnost, svi su se kretali po ulici jer su znali kako neće biti ništa i neće biti ni granata, kada je zračni napad. To su neke situacije kada bismo se zapravo trebali sakriti, ali mi nismo. Iz takvih je situacija nastao taj crni plakat s crvenom crtom, kao naš znak otpora. Sjećam se čak i snimanja – Stjepan Jeršek Štef isto je snimao nešto - u tom malom studiju u pothodniku, a tu smo pjesmu pjevali svi! Recimo, pokojni Jozo Petrić napravio je puno fotografija i znam da je vrlo veliku pozornost izazvala njegova fotografija sahrane mladog vojnika gdje je pored lijesa stajala djevojka u vjenčanici.

Imali smo i izložbu „Osijek Zadru – Zadar Osijek“. To je bio jedan divan događaj i za Osijek i za Zadar koji je također bio ratom pogođen grad. Oni su bili dio Foreign Press Bureaua. U travnju 1992. godine Volarević, Jung i ja išli smo u Yugu 45, koji je bio sav izlijepljen i pisalo je *press*, preko Like pa na trajekte do Zadra. Na tu izložbu išao je i gradonačelnik Kramarić te je tamo naravno govorio o situaciji u Osijeku. Nakon tog našeg pothvata nama u Osijek došli su iz Zadra. To je bio jedan divan trenutak u toj ratnoj strahoti.

Tatjana Mioković, rođena 1965. godine u Markovcu Našičkom. Nakon završene gimnazije „ Braća Ribar“ u Osijeku, upisuje Pedagoški fakultet u Osijeku, smjer engleski jezik i književnost i njemački jezik i književnost. Kao profesorica engleskog i njemačkog jezika, 1990. počinje raditi u Školi stranih jezika, tada Otvorenog sveučilišta Osijek. Početkom ratnih zbivanja u Slavoniji, u kolovozu 1991. pridružuje se volonterima Međunarodnog press centra i aktivno sudjeluje u radu do zatvaranja 1992. godine. Od 1992. do 2015. voditeljica Škole stranih jezika, Pučkog otvorenog učilišta Osijek. Od rujna 2016. godine radi u OŠ Retfala Osijek kao nastavnica engleskog i njemačkog jezika. Odlukom predsjednika Republike, dr. Franje Tuđmana 1996. godine, odlikovana je Redom hrvatskog pletera.

hotel
osijek
GLAS SLAVONIJE
INTERNATIONAL
PRESS CLUB
PRESS
No.

SURADNICI I PODRŠKA

Igor Brkić

Tihomir Slivka

Ivica Murat

Jasenka Denin

Darko Fischer

Milan Ivanović

Stanko Karnaš

Marin Topić

Goran Kušec

Dubravko Lažeta

IGOR BRKIĆ

Postojala je jedna velika solidarnost

Početkom lipnja vratio sam se s AIESEC prakse iz Gane. A kako sam došao do Međunarodnog press centra? Poznavao sam Sonju Vuković i Mirka Volarevića s Ekonomskog fakulteta. Bili smo dosta aktivni članovi AIESEC-a i dosta smo toga zajedno prošli. Kad sam se vratio, uopće nisam znao u što se vraćam i kako se ovdje razvijala situacija. Negdje u gradu slučajno sam sreo njih dvoje i oni su mi spomenuli da formiraju Press centar. Ne znam o kojem se vremenu to radilo, ali znam da je bilo vruće i da je bilo ljeto. Meni je to zvučalo super i rekao sam da bih se htio uključiti.

Cijela je ta ekipa baratala stranim jezicima. To je bio milje Osijeka 80-ih godina, sa svim onim urbanim pričama. To je bila jedna globalna perspektiva. Jedna od stvari koja je ovdje bila najbitnija jest znanje stranih jezika.

Nikada se prije nisam susretao s medijima, niti sam poznavao njihov način rada. Moji neki u obitelji jesu bili novinari, ali ja se osobno nikada nisam bavio novinarstvom osim Iskrica na CUO-u.[29] Bilo mi je izuzetno zanimljivo ući u cijeli taj novi svijet s kojim sam se susreo. Situacija je bila takva da je to bilo značajno jer sam tako mogao doprinijeti društvu. Više sam se posvetio tome poslu jer sam svakodnevno prevodio, a u nekim sam situacijama morao i simultano prevoditi s mikrofonima i slušalicama tijekom konferencija za

29 Centar za usmjereno obrazovanje

novinstvo. Puno se toga u Press centru događalo jako brzo i meni je to bilo jedno novo iskustvo. Netko održava konferenciju, a vi izravno pričate engleski. Bilo je zapravo fascinantno svakodnevno pronalaziti zanimljive i nove priče novinarima. Razumjeti kako oni pokušavaju humanizirati priču o ratu koja je odmaknuta od propagande. Jako mi se sviđalo to da Press centar nije radio propagandu, iako je Mirko imao veze s Ministarstvom informiranja, ali mi smo bili neovisni o njima i imali smo potpunu autonomiju u radu te stvaranju i pronalaženju priča. U našem radu nije postojala filozofija unaprijed oblikovanja novinarskih priča, nego je sve bilo dosta autentično. Fascinantno je bilo vidjeti kako različiti mediji pristupaju pronalaženju, stvaranju i slaganju priče. Radio sam dosta s novinarima koji su dolazili s terena bilo s nekim malim crticama, bilo s velikim pričama, o događajima u Hrvatskoj. Neki od tih novinara čak su dobili i nagrade za priče koje smo im mi osigurali. CNN je ovdje dolazio s cijelom ekipom. Jurili su okolo sa svojim kombijem, imali su satelitske antene, a mi smo okolo po terenu trčali s njima. Neki su novinari čak došli snimati dokumentarac o ratu u Hrvatskoj, tako da sam prošao i vidio na djelu nekoliko različitih novinarskih žanrova. Na kraju vidjeti cijeli taj proizvod na ekranu, koji je nastajao nekoliko sati, bilo je fascinantno. Prilog koji se radi satima, sveden na tri do četiri minute u vijestima, zaista je umijeće. Ono što je bilo jako motivirajuće bilo je razumijevanje kako se priča stvara, kako ju mediji prenose te kako izgleda taj finalni proizvod.

Novinari koji su dolazili u Hrvatsku dolazili su s različitim premisama. Bilo je onih koji su pokušavali stvarno projicirati tendenciju objektivnosti. Profesionalno su saslušali obje strane – srpska, hrvatska, službena, ljudska strana. Bilo je onih koji su došli i pokušavali pronaći priču koja bi podržavala ili previše hrvatsku ili previše srpsku. Primjerice, bila je jedna priča kako na Zrinjevcu postoji logor gdje mi držimo sve one koji drugačije razmišljaju. To je bila priča koju je srpski aparat širio i onda smo ih mi odveli do Zrinjevca i pokazali kako to izgleda. Odveli bismo ih do srpske obitelji kako bismo pokazali da ih još uvijek ima. Potom, idemo do hrvatske obitelji koja je stradala. Bilo je dosta toga, a nama je bilo stalo prikazati potpunu istinu. Ono što se meni svidjelo jest to što u tom Press centru nije bilo propagandne mašinerije i zbog toga se svatko tamo mogao naći. Imali smo osjećaj da smo uistinu omogućili

uslugu koja tada u Osijeku nije postojala. To je bio jedan od razloga zašto su ljudi dolazili k nama u Osijek jer smo bili neovisan ured koji je pružao uslugu prijevoda, koji će pronalaziti priče bez diktata bilo kakve aparature.

Igor Brkić s jednom od stranih novinarskih ekipa (iz privatne arhive I. Brkić)

Nisam mogao samo sjediti u Press centru i prevoditi, nego sam morao vidjeti svojim očima. Htio sam napraviti razliku u radu pa se sjećam da smo bili na prvoj liniji i tu bih izdvojio nekoliko epizoda. Neke su scene bile jako potresne i šokantne i kada smo jednom prilikom krenuli u realizaciju, tek nakon što smo se vratili s terena shvatili smo što se tamo događalo. U tim formativnim danima, sjećam se da smo išli kroz kukuruze, kao i drugi kolege i kolege iz Glasa Slavonije. To su bili neoznačeni putevi kroz polja gdje su snajperima pucali na nas kod Vukovara. Ne bismo mogli doći do grada koji je već bio opkoljen. Nismo znali gdje trebamo skrenuti u polje. Bila je priča trećeg malog putića kroz kukuruze jer morate ići desno ili lijevo, morate paziti, u suprotnom ćete završiti na minama ili će vas skinuti snajper. I u toj jednoj epizodi sjećam se kako je kolega, ne mogu se sjetiti imena, ali bio je fotograf za Glas

Slavonije, oni su išli ispred nas, a ja sam vodio jednu švicarsku novinarku u njezinom autu koji sam ja vozio. Uspjeli smo proći i došli smo do Vukovara i tamo smo se u nekoj kući susreli s, mislim da su ga zvali Mali Jastreb. Bili smo i u bolnici. I tamo smo se sreli s ranjenim momkom iz Glasa Slavonije. Oni su upali u zasjedu i morali su pobjeći, a on je bio ranjen u tom bijegu, mislim da je izgubio i opremu, sad se ne mogu sjetiti. To je jedna priča toliko ljudska, toliko realna i opipljiva. I toj novinarki, koja je bila sa mnom, tada je bilo jasno kako je riječ o jednoj velikoj aparaturi koja gazi sve pred sobom. To je bio rani početak ustroja Hrvatske vojske. Sve je bilo dosta improvizirano, ali je dobra stvar bila što smo uvijek kada smo prošli ovako kroz teren, kada bi došli do Vukovara, taj Mali Jastreb, kako su ga zvali, omogućio nam je potpuni pristup i mogli smo doći do koga god smo htjeli. Ja sam bio balavac od dvadeset i nešto godina koji je radio u Press centru. Vodio sam novinare na teren s osjećajem da ništa nismo skrivali. Sve se htjelo pokazati i bili smo potpuno transparentni, ako se mene pita iz moje prakse. Ako smo trebali doći do bilo koje osobe koja je u tom trenutku upravljala gradom – Kramarić, Vrkić ili Glavaš – uvijek nam je bilo omogućeno.

Sjećam se tih Kramarićevih konferencija koje je svakodnevno održavao kod nas u pothodniku. Ne sjećam se njihova sadržaja, ali sam bio nazočan na nekoliko konferencija i mislio sam da je to sjajan komunikacijski alat. Svi novinari koji su dolazili tamo religiozno su slušali što se govorilo na tim konferencijama. Uvijek se postavljalo pitanje je li ono što se govori u eteru službeno, odnosno stvarna informacija ili je to propaganda. Žarko Plavnik tada je bio nečiji glasnogovornik, još smo bili u Hotelu Osijek i držali smo *presicu* vani ispred Hotela, a on je tada pričao kako je bilo više načina da se kolaborira. I to je bilo dobro! Kramarić je tada imao drugačiju, neformalnu retoriku. Voljeli su ga jer je bio educiran, sveučilišni profesor. On je bio različit od dotadašnjih političkih struktura. Jer vi kad imate takvu situaciju i ako je to sve pod grbom i zastavom, to onda mora biti službeno.

Jako puno radio sam s francusko-švicarskom novinarkom Veronique Pasquier. Ona je pisala za novine *24 heures*. Te je godine dobila nagradu za najbolju novinarku za sveukupno izvještavanje o ratu u Hrvatskoj. Redovito je dolazila i uvijek smo radili zajedno. Autom smo dosta išli po terenu i ono što mi se

kod nje svidjelo jest da je uvijek pokušala pronaći ljudsku priču iz čega je onda kreirala informaciju. Bila je vrlo otporna na bilo kakve *izme*. Nije ju zanimao nacionalizam s ove ili one strane. Gledala je grad, ljude, patnju općenito. To je nju obilježilo i to mi se dosta svidjelo. Martin Bell je redovito dolazio i sjećam se Kate Adie, također engleska novinarka. Nisam s njom osobno ništa puno radio, ali znam da je dolazila u Press centar.

Iz privatne arhive I. Brkić

Bilo je dana kada smo imali 50 – 60 ljudi u Press centru. Prva stanica gdje su se oni javljali bili smo mi. Mi smo bili referentna točka odakle je sve dalje išlo – radili smo prijevode i pripremali *bulletine* iz drugih medija. Hvatali smo informacije iz drugih izvora i to pretipkavali. Tada nije bilo mobilnih telefona ni društvenih mreža. Sama naša produkcija bila je staromodna. Jedan čovjek kojega bih htio spomenuti je engleski novinar Alec Russell. Mislim da je tada bio novinar britanskog *Telegrafa*. Zanimljiv mi je zato što sam se nakon rata našao s njim u Londonu, preko osječke linije, jer smo radili na nekim zajedničkim pričama.

Sjećam se da smo išli s novinarima u Sarvaš na ciglanu. Ja sam vozio, a išli smo do tamo snimati kako JNA slaže tenkove u polju te kako kreću frontalno prema Sarvašu. To je bilo strašno! Bili smo u nekakvom potkrovlju i gledali smo te tenkove u daljini kako su složeni. Kako se okreću i kreću prema Sarvašu. Brzo smo otrčali u auto i krenuli nazad. Sjećam se kao danas kako nas je nadletio avion koji je išao iznad nas i iz njega je opalio mitraljez.

Drugo čega se sjećam jest da mi je sestra bila u drugom stanju i ona nije mogla doći do osječke bolnice zato što je vojska još bila preko u Bijeloj vojarni iz koje su pucali snajperima i bacali granate. Borba se vodila oko Bijele vojarne. Znam da sam tada bio sa CNN-om i mi smo došli do Hutlerove tamo prema onoj staroj kući. Znam da smo snimali kako s vojarne pucaju na bolnicu. Upravo zbog tolikog pucanja, znam da moja sestra nije mogla u bolnicu na porod.

Treća slika koje se sjećam vezana je uz druge medije. Riječ je o dokumentarcu koji je radila francuska televizija Canal+. Domagoj Šimić i ja bili smo u toj ekipi s novinarima. Francuzi su tražili 4 – 5 priča, a snimali su 24 sata u životu tih ljudi. Jedna je bila medicinska sestra koja je stanovala negdje kod Rome. Ja sam pratio jednog momka koji je trebao krenuti u Hrvatsku vojsku pa smo snimali oproštaj s obitelji. I bilo je još nekoliko sličnih priča. Oni su došli s nekoliko TV ekipa i snimali smo to po gradu te smo pratili što se događa u 24 sata – uzbuna, pucanje, sestra radi ovo, oproštaj s obitelji itd.

Što se tiče političko-vojnih lica koja su dolazila u Osijek, sjećam se generala Rašete i Cyrusa Vancea. U siječnju 1992. prešao sam u Međunarodni komitet Crvenoga križa. Oni su bili smješteni na trgu gdje je bio JAT-ov ured. Siječanj i veljaču proveo sam s njima jer im je trebao netko za teren i tko govori jezik.

Ako govorimo o svim tim ratnim zbivanjima ima jedna crtica iz vremena prije pada Vukovara kada je grad Osijek pao sa 100 i nešto tisuća ljudi na nešto manje od 10 000 ljudi. Grad je bio pust. Sjećam se da je moja mama još uvijek radila u onoj dentalnoj poliklinici iza Supera. Unatoč praznom gradu i svakodnevnom granatiranju ona i njezine kolegice svaki dan bile su besprijekorno dotjerane – šminka, frizura, odjeća. One su na takav način pokazivale otpor. Sjećam se kako su na Radio Osijeku govorili: „sad će biti uzbuna i ako

idete van, idete na vlastitu odgovornost“. Bilo je stvarno tako, očistiš prašinu sa sebe i ideš dalje. Jednako tako sjećam se kako su radnici Unikoma, između uzbuna, sređivali park i sadili cvijeće. Unatoč tome što je ostalo malo ljudi, postojala je jedna velika solidarnost.

Bilo je i straha i bili smo spremni ako Vukovar padne. Znali smo što ćemo podnijeti ako krenu na Osijek. U to vrijeme postojao je osjećaj povezanosti nas koji smo ostali u gradu. Sve je to bio jedan odraz prkosa. Mi koji smo ostali, znali smo zašto smo ostali i svatko je radio svoj posao baš prkosno. Ključna stvar za nas bilo je priznanje Republike Hrvatske i da se to nije dogodilo ne znam što bi bilo.

Nama je bilo važno dobiti taj informacijski rat. Mi smo se informacijom borili protiv propagande. Znali smo da smo u pravu i da radimo za nešto što je autentično. Imali smo naše vrijednosti, a sve polazi od vrijednosti jer smo imali jedan veliki osjećaj nepravde i napada na civilizacijske vrijednosti. Naš grad, koji smo mi voljeli i volimo, bio je napadnut, a taj naš grad bio je otvoren, urban, multikulturalan. Imali smo potpuni osjećaj nefer *playa*. I kad idete s tom početnicom, onda možete odgovoriti na bilo kakva pitanja ako se radi o propagandi. I ako bi se nama i potkrala „propaganda“, ako su neku informaciju strani novinari tako gledali, rekli bismo: „možda jest, ali pogledaj to, to, to i to“. Uvijek smo imali argument za svaku informaciju koja je izašla van, upravo zato što smo imali drugačije vrijednosti. Imali smo i civilizacijsku vjeru jer smo smatrali da rat, teror, demonstracija sile nije način rješavanja te situacije.

Taj naš Međunarodni press centar bio je središte gradskih faca – kod nas su dolazili gotovo svi koji su ostali u gradu. Sjećam se da su nam došli kolege iz mađarske redakcije Dunaújváros koji su brzo pobjegli jer nisu mogli vjerovati kolika je količina granatiranja. Slušaš o tome, čitaš o tome i misliš „je, baš“. Kada su došli u grad i kada su vidjeli nekoliko puta kada je *grunulo* i kada su vidjeli kako mi hladno kažemo „neće to tu, to je tamo negdje na Jugu II“, odlučili su pobjeći.

Još jedna crta našeg prkosa bio je smijeh. Mi smo dolje u pothodniku organizirali izložbu karikatura. Ne sjećam se je li bio jedan karikaturist ili ih je bilo nekoliko i znam kako su strani novinari to s osmijehom komentirali jer im je bilo baš fora. Još je jedna situacija bila dosta zgodna, a koja jednako tako ocrtava naš duh. U suradnji s kolegama iz Zagreba odradili smo misu polnoćku. Mene su zadužili za simultano prevođenje. Dečki iz zagrebačkog Foreign Press Bureaua poslali su mi prijevode iz Biblije. Misu je držao velečasni Ivan Jurić. On je pripremio propovijed, a mi smo njemu pripremili prijevode čestitke „sretan Božić" na nekoliko jezika, što je on pročitao. Sjećam se i jedne pjesme o Siniši Glavaševiću, jer su me Kušo i ekipa zamolili da prevedem i prilagodim tekst na engleskom, Znam da sam čuo i tu verziju pjesme snimljenu, ali ne znam što se dalje dogodilo s njom jer je nisam ćuo u eteru.

Igor Brkić rođen je i odrastao u Osijeku, gdje je diplomirao na Ekonomskom fakultetu. Po povratku s Aiesec prakse u Ghani u lipnju 1991., angažirao se u radu Press centra. Za Osijek je ostao vezan i nakon odlaska u Zagreb 1992. godine. Po odlasku na poslijediplomski studij u Glasgowu 1995. ostaje u Ujedinjenom Kraljevstvu gdje radi kao *management consultant*. Trenutačno živi u Londonu gdje radi za Bank of England u području nadzora financijskih institucija.

TIHOMIR SLIVKA

Točka u kojoj se sve događalo

Međunarodni press centar i naš tadašnji studio počeli su s dvije adrese. Znali smo jedni za druge, odnosno mi više za njih, a oni manje za nas. Onoga trenutka kada smo studio preselili iz Hotela Osijek u pothodnik, u prostore Hrvatske lutrije, tek smo se tada pobliže upoznali i započeli suradnju s Međunarodnim press centrom.

Dokle god je bilo djece u našem gradu, mi smo radili produkciju i snimanja ratne radio škole. U jednom mirnijem dijelu našega grada, u Retfali, kod našega Ivice Murata dolje u kući imali smo studio koji je radio glazbenu produkciju, reportaže i slično.

Gospodin Milas i ja smo jedan dan sjeli i vidjeli kako najbolje iskoristiti ono što imamo i tako je on nama prepustio dio snimanja, prepisivanja i produkcije te radijske škole. Tom smo prigodom snimali učitelje razredne nastave, te pojedinačnih predmeta koji su djeci davali upute i kratka predavanja, sve dok nije bilo izvjesno što će biti. Kada su napadi postali sve intenzivniji, a djeca u velikoj mjeri napustila naš grad, mi mijenjamo našu točku produkcije te u potpunosti prelazimo u pothodnik ispod Trga Ante Starčevića.

Tada smo ustanovili kako Međunarodni press centar ima potrebu zvučno zapisivati sve ono što se događa i to je bio naš zadatak. Radio se tonski zapis svake konferencije za novinstvo koja se održavala u pothodniku, odnosno snimalo se sve što se zbivalo u dvorani Press centra, na poziciji današnje pošte u pothodniku.

U tome su se prostoru održavale razne *presice*, međunarodni razgovori te međugradski razgovor s Vukovarom. U pothodniku su se događale službene stvari za koje smo mi dobili placet tadašnjeg Ministarstva informiranja gdje smo, za potrebe dokumentacije, tonski sve zapisivali - nekad na kasete, nekad na RP vrpce. Snimke su se arhivirale, a neke su se radio kanalima Radio Osijeka slale i u Zagreb.

Studio Gimmik u pothodniku

Tim u pothodniku činili smo Ivica Murat, Damir Vojvodić, Pepo i ja. To je bila ekipa koja je radila u tom studiju 24 sata – kada i gdje je trebalo.

Kako se stvar razvijala, naravno da je i nama to snimanje i spoznaja što se gdje i odakle čuje ili ne čuje, gdje staviti mikrofon i sve te ostale tehničke postavke kako bi tonski zapis bio što bolji, prešlo u rutinu, kad se usavršiš u tome, onda ti ostane više vremena za druženje. Tako smo mi, zajedno s našom dragom ekipom iz Međunarodnog press centra tijekom pet dana postali isto, ujedinjeni na tom našem životnom zadatku.

To je bio posao za koji su kolege iz Međunarodnog press centra, a onda i mi, dobili sve pohvale. Svi mediji koji su tad boravili u Osijeku, od novinara

primjerice iz Latvije za koga ne znaš ni tko je ni što je do Christiane Amanpour koja je boravila u Osijeku dva dana te bila s ekipom iz centra izravno u kontaktu.

Međunarodni press centar zapravo je bio točka u kojoj se sve događalo. Tih mjeseci, koliko je trajala naša aktivnost, naš je centar bio točka u koju su svi dolazili – ili je netko nekoga tražio, ili je nekoga trebalo negdje prevesti, ili je došla neka strana ekipa koja se nije nigdje kretala po gradu nego su odmah dolazili u Međunarodni press centar. Tu su bile sve informacije, svi kontakti, što god da je netko trebao ekipa je bila uslužni servis svima. Primjerice, ako je bila neka *presica* prije dva dana, a novinar nije stigao jer je bio negdje na terenu, tražio je tonski zapis kako bi napisao izvješće. Ili netko treba put Slavonskog Broda pa su od nas tražili informaciju kojim putem najbolje krenuti i kome se tamo javiti za informacije. Ukratko, naš je Press centar bio srce svih informacija na našem području.

Značenje tog našeg posla možda najbolje leži u činjenici da je doista dosta reportaža napravljeno o ratu, odnosno o našem djelovanju u tim ratnim okolnostima. Kako se naša bolnica, odnosno kako su se naši liječnici iz mirnodopskog morali pretvoriti u ratne liječnike, iako nitko nikada nije bio u ratu, tako smo i mi svi svoj posao morali izokrenuti iz mirnodopskog u ratni, iz umjetnosti u informativu, iz studiranja novinarstva u aktivno novinarstvo.

Novinari koji su dolazili iz inozemstva, a riječ je o ratnim izvjestiteljima koji imaju drugačiju svijest i drugačije promišljaju, onda kad svjedočite tome kako oni slažu tu vijest učini vam se kako je to hladnokrvnost. Međutim nije, to je bila njihova realna istina koja je više odgovarala realnosti. Njima je bila fascinacija s koliko mi volje i želje živimo taj rat, međutim ako su boravili u Osijeku duže od dva dana oni su počeli stvari gledati isto kao i mi. Osjetila se vjera, kroz taj posao koji smo radili, da je to naš put do uspjeha. To su novinari stranci prepoznavali i nevjerojatno je kako smo ih uspjeli za kratko vrijeme „inficirati“ našom pričom, vjerom i nadom u našu pobjedu.

Ako govorimo o Vukovaru i odnosu s tim gradom, novinari su pred pad Vukovara dolazili u naš Press centar te smo održavali telefonske presice sa Sinišom Glavaševićem. Tako smo pratili što se događa i mogu reći da je to bila

gerila unutar gerile. To je bila najbrža i najkomunikativnija opcija i za nas i za te novinare koji su pažljivo slušali Glavaševićeve izvještaje i zapisivali ih. Međunarodni press centar i Hrvatski radio Vukovar bili su veza za sebe i možemo reći da je to bio nekakav „novi medij". To je svakako bilo potrebno i sve te informacije koje su tada dobivali novinari, koji su dolazili u Osijek, puno su značile za obranu istine o Vukovaru. Jedno je biti u Osijeku i izvještavati, a drugo je biti u Vukovaru i pričati o stanju u Vukovaru.

Svaka informacija o Vukovaru tada je pridonosila istinitom i točnom izvještavanju te pričanju strahota koje su se tamo događale. Mislim da su te informacije bile nemjerljive za tadašnju obranu istoka Hrvatske, ali se ne bih usudio dati ocjenu koliko smo mi u tome pomogli. Nama je to tada bilo strahovito važno. Kako smo te novinare okretali našom vjerom i nadom, tako nam je i kontakt s Vukovarom bio važan. Bilo nam je stalo da se dogodi taj glas Siniše Glavaševića i da ga čuju svjetski mediji koji su dalje širili priču.

To su već bili dani koji su mirisali na zlo. Možda da je takvih aktivnosti bilo više, duže i da to nije već bilo pred kraj krajeva možda bi sve bilo još učinkovitije. Ali svakako je važno da se dogodilo i ovako kako se dogodilo i u konačnici je to jedna lijepa priča u kojoj je Siniša Glavašević mogao ispričati svoje viđenje stradanja Vukovara, iz prve ruke.

Padom Vukovara, Osijek i Vinkovci postaju prva linija obrane Hrvatske i sva se zbivanja sele u Osijek što je značilo novu količinu posla za Međunarodni press centar. Snimljeno je 70-ak *presica* u cijelom razdoblju. Unatoč ratnim zbivanjima, nama je bilo živo u gradu. Počevši od tadašnjeg gradonačelnika Kramarića, preko vojnoga segmenta do humanitarnih stvari kojih je tada ipak bilo, svaki je dan bilo obraćanje javnosti. Uz nas su u javnom prostoru djelovali Hrvatski radio – Radio Osijek te HRT – studio Osijek. Mi nismo imali dvojbe jer smo znali da nastavljamo u istom ritmu rada. Najsretniji smo bili kada nam je stigao telefon BBC-ja koji je bio u Vukovaru pa je prebačen u Osijek, ili je bio namijenjen Vukovaru, ali se nevolja u međuvremenu dogodila pa je telefon završio u Osijeku. Mi smo bili toliko sretni! Nije nam mogao nitko ništa jer se mi možemo javiti ‑ to je ta moć metka zvana informacija!

OSIJEK
NIKADA
NEĆE
BITI
HRVATSKA
ATARI

Te naše *presice* bile su kao „štivo koje moraš čitati" i stvari su se događale vrlo brzo. Cjelokupna aktivnost oko tog prikupljanja materijala, montiranja i snimanja, i svaki intervju – sve je to bila jedna cjelina. I tu su postojali neki dragi ljudi koji bi u večernjim satima, ako bi vidjeli svjetlo u našim prostorijama, navraćali k nama. Mi smo radili od najranije 7.30 do poslije 22.00 sata. Prvi zapovjednik bio je general Karl Gorinšek, čovjek koji je relativno često dolazio k nama. S obzirom na sve njegove obaveze i poslove, on je stvarno relativno često obilazio naš Press centar. Zašto njega izdvajam? Radilo se o čovjeku koji je, osim toga što je evidentno intelektualac koji je imao širok spektar interesa, ponajprije bio vojni stručnjak, očigledno rođen s tim darom i s tim vizionarskim pristupom. Često se sjetim ili sjetimo toga čovjeka koji je imao pogled daleko, daleko u budućnost. Kad ti netko u ratu kaže „deset godina" i tih deset godina se dogodi, mi nismo vjerovali. Zašto? Jer je naš grad doista drugačije živio. Kako smo mi živjeli entuzijastično i suludo, tako je živio i cijeli grad. Kada krene nekakvo granatiranje i pljas, tras, bum, frka, panika, prašina – znaš kako je to bilo; u sljedećih pola sata, kada prestane to ludilo, izlaze ljudi. Koji ljudi, ne znam, ali odjednom vidiš ljude i grad koji živi. Mi hoćemo korzo, onda čisti, peri, spremaj jer je gotovo!

U onim kritičnim situacijama, u onom biti ili ne biti, uvijek vidiš koliko stvari možeš napraviti na drugačiji način i nastaviti dalje. Naravno da smo mi tada, takvi kakvi jesmo, vidjeli kako će nama biti super. Jer sad nas ima toliko malo, koliko nas ima, a u gradu sve štima. Grad je ulickan, onoliko koliko se moglo. Tamo gdje se dogodilo nekakvo zlo, mi smo ga čistili. Struje smo imali, možda samo nekoliko sati nije bilo struje u cijelom ratu. Funkcionirala je vodoopskrba, dostava, prehrana. Infrastrukturno je grad funkcionirao, doduše u ratnim uvjetima, ali je funkcionirao.

Dogodila se i jedna fuzija umjetnosti i inata i dogodio se nosač zvuka „Osijek nikada neće biti Ocek" i kultna pjesma „Moj Osijek se ne da". Ta je pjesma bila ishodište cijele te naše priče i naš ratni vrisak. Odgovor svih popera, rokera i svih glazbenika koji su bili uključeni u glazbeni život Osijeka. Shvatili smo da mi moramo vrisnuti jer smo inače gotovi. U to smo vrijeme snimili 114 glazbenih brojeva i tu smo dobili materijala s kojim smo mogli napraviti i prvi nosač zvuka. Temeljna nam je ideja bila da tom glazbom, odnosno pjesmom,

produžimo vrijeme. Željeli smo da ljudi bolje shvate što nam se događa. Jer informacija uđe i prođe. Mi ju obradimo i čekamo sljedeću. A ovo je bio trag koji se mogao ponovno slušati. Snimili smo ju u pauzi snimanja ratne Radio škole u kooprodukciji s HR Osijekom za sve osnovnoškolce koji su bili u našem gradu.

Slogan grada ili taj brend kojega se svi, naravno, sjećaju i sjete se toga fonta koji je dizajnirao Predrag Došen – dizajnerski stjegonoša toga doba. Na njegov dizajn mi smo lijepili glazbu. Ivica Murat, Damir Vojvodić, Željko Nikolin (kad je stigao), Miro Šijan, Pepo legenda, moj brat, Igor Slivka zvani Kena, da nekoga ne zaboravim. Odazvao se svatko tko je bio u gradu, a bilo je problem naći i žene koje su ostale u gradu, ali mi smo i to uspjeli. U tom cijelom *kijametu* mi smo napravili odličnu stvar!

Predrag Došen napravio je idejno rješenje. Fotografija „Vojnik i dijete" je legendarna fotografija Marina Topića. I ostali spomenuti dragi ljudi koji su napravili glazbu. U cijeli se projekt uključila i Hrvatska radiotelevizija i naš Radio Osijek koji je vrtio tu glazbu. Mi smo napravili nekakav *band aid* koji su činili dečki koji su dolazili svatko sa svojih ratnih obaveza. Unatoč granatiranju, a skoro nas je ubila granata koja je udarila u Šamačku ulicu, mi smo uspjeli snimiti tu integriranu verziju koja se jednom zavrtjela u eteru. Prvo je snimljena „Moja domovina". Potom je ekipa iz Siska snimila svoju verziju, a onda Osijek izdaje „Moj Osijek se ne da" i nikada se zapravo nije vidjelo tko je ekipa koja je inicirala cijeli projekt. Povijesno gledajući to je manje bitno. Činjenica jest da je ta pjesma ostala zapis i krik iz toga vremena.

Tihomir Slivka - Rođen je davne 1965. godine u Donjem gradu gdje je i osječka bolnica. Vlasnik je ratnog studija Gimmik u kojemu je nastala neslužbena ratna himna „Moj Osijek se ne da". Nakon rata vlasnik je studia Jingle gdje nastavlja s glazbenom produkcijom. Trenutno je tajnik i producent HKUD-a Osijek 1862. Životno je vezan za glazbu i zvuk, a te 1990. bio je svjedokom smjene generacija iz analogne u digitalnu. „Tehnologija nije bila u ratu. Mi jesmo. Ona je dobila digitalnu budućnost, a mi Domovinu!", Slivkina je misao.

INTERNATIONAL
PRESS CENTRE
&
"GIMMIK" STUDIO OSIJEK
ZA SVE NOVINARE - TO ALL JOURNALISTS
Četvrtak - 19.12.1991. u 16.00 - Thursday
Pozivamo vas na - You are invited to the
PRESS PARTY
Promocija kazete - Cassette promotion
OSIJEK NIKADA NEĆE BITI OCEK

IVICA MURAT

Pokazali da imamo snažnu volju i da nam je bilo veliko srce

Sam je Međunarodni press centar započeo s radom u ljeto 1991. godine. Bavili smo se snimanjem reklama i tržišno smo funkcionirali, a bili smo smješteni kod mene u podrumu u Retfali. Kako je počelo sve žešće granatiranje Osijeka, nije bilo poželjno putovati na posao pa smo se stacionirali u pothodniku. Gradonačelnik Kramarić imao je praksu svakodnevnih konferencija za novinstvo gdje je javnost obavještavao o najnovijim događajima. Snimali smo sve te konferencije, ali smo snimali i svaku viđeniju osobu koja se pojavila u Osijeku. Bili smo smješteni u prostor Hrvatske lutrije, ne znam ima li taj prostor 6 – 7 četvornih metara, ali tu smo smjestili naš studio i tu su nastale brojne domoljubne pjesme iz toga vremena. Nama je na snimanje dolazilo jako puno ljudi iz različitih postrojbi koji su snimali pjesme u našem studiju. Svi su slušali Radio Osijek i on nam je bio jedina komunikacija sa svijetom kako bi se znalo što se kod nas događa. Sve su informacije i k nama dolazile preko radija, a, iako je grad bio pust, ljudi su u svojim domovima ipak slušali radio. Kada se primijetila popularnost radija kao sredstva za informiranje, stvorila se potreba za pokretanjem Žute podmornice koja je bila još slušanija i izravnije vezana za same položaje oko Osijeka.

U jednom se trenutku pojavila pjesma „Moja Domovina“, a mi još nismo imali nikakvu svoju pjesmu. Bili su raznorazni pokušaji i iz nekih drugih gradova pa se tako i nama rodila ideja da i mi pokušamo napraviti nekakvu *band aid* pjesmu. Napravio sam jedan dio teksta i glazbu. Došao je Tiho Slivka pa je

i on dodao malo teksta i tako smo dobili pjesmu. Zvali smo ljude koji su ostali u Osijeku, od glazbenika koje smo znali, i tako smo se odlučili snimiti pjesmu „Moj Osijek se ne da". Našli smo se jedno poslijepodne i pjesmu smo snimali do sutradan ujutro do 7 sati. U studio su došli svi koji su se zatekli u Osijeku i koji su htjeli sudjelovati u snimanju. Dan poslije bili smo malo realniji pa smo neke dijelove i popravljali, ali smo završili pjesmu. Kad je pjesma bila za emitiranje, otišli smo na HRT studio Osijek, međutim HRT je napravio neku sličnu stvar gdje su im pjevali od novinara i urednika, do čistača i portira, ali kasnije su pustili i naš spot.

Kad smo mi započeli sa snimanjima, dolje u pothodniku, snimke smo nosili na Radio Osijek za emitiranje jer je to tada bio jedini radio. Sjećam se da sam jednu snimku konferencije za novinstvo morao odnijeti na Radio. Tada su još bile u uporabi trake. Išao sam na onaj sjeverni izlaz iz pothodnika kod Borova i tu je bio prolaz, kroz dvorišta, iz kojega se moglo doći na Radio Osijek. U tom kratkom prostoru, od pothodnika do prolaza, nisi mogao izaći koliko se granatiralo. Nitko se nije usudio odnijeti tu snimku jer su granate padale kao kiša. Kada sam se konačno domogao Radio Osijeka u dvorištu je stajala hrpa ljudi s radija koji su se sakrili i čekali da granatiranje prođe. Svi su se ukipili i nitko se nije usudio promoliti van.

Negdje, u međuvremenu, Predrag Došen napravio je plakat „Osijek nikada neće biti Ocek". Topić je dobio nagradu za najbolju ratnu fotografiju za onog vojnika što nosi dijete u naručju. I tako smo razvijali i taj vizualni dio. Što god da smo radili, radili smo u pothodniku. U taj pothodnik dolazio je Bernard Kouchner, pa general Andrija Rašeta i ostale viđenije osobe iz vojnog i političkog života. Tehnika u to vrijeme nije bila na zavidnoj razni, ali što smo imali s tim smo snimali. Bila je tu i pjesma za Sinišu Glavaševića. Mislim da smo snimili preko 150 domoljubnih pjesama za vrijeme rada u pothodniku. Tematika tih pjesama bila je lokalna. Naš je studio bio smješten u jednoj prostoriji, a Međunarodni press centar bio je u drugoj. Bili smo spojeni tehnikom pa smo mi samo čuli zvuk, ali nismo imali sliku.

U Međunarodnom press centru okosnicu su činili Mirko, Tiho Ravlić, Tanja i Sonja, Domagoj i Željko. Kod nas u studiju bili su Tiho Slivka, Damir Vojvodić, Igor Slivka i ja. Mi smo pripremili jednu kasetu s domoljubnim pjesma-

ma za Bernarda Kouchnera. Nama je namjera snimanja te kasete bila da on kada ju pušta kaže ljudima kako mi srcem branimo svoj grad i kako ne idemo nikamo iz njega s naglaskom da „Osijek nikada neće biti Ocek". Negdje smo našli dupli kasetofon i tako smo snimili jednu tu kasetu, a kasnije smo ju umnožavali. U Press centru isprintali smo omotnice i pravili omot za kasete. Mislim da je baš plakat „Osijek nikada neće biti Ocek" bio omotnica. Uz kasetu, Volarević mu je pripremio i nekoliko stranica teksta o ratnim zbivanjima na istoku Hrvatske. Kouchner je tu bio samo dan ili dva, ali mi smo brzo odreagirali. Kad smo mu išli nositi kasetu, ja sam Tihi rekao da malo sačeka. Izveo sam auto iz garaže i ugasio sam ga. Bilo j 4.30 ujutro, a Tiho kaže: „šta ne krenemo?". Odgovorim mu: „čekaj malo, dok zapalim". U tom trenu padnu tri granate i ja mu kažem da sad idemo. Morali smo proći preko te tri rupe od granate, ali da smo krenuli odmah mi sada ne bismo razgovarali.

Tijekom cijelog Domovinskog rata pokazali smo da imamo snažnu volju i da nam je bilo veliko srce za obranu domovine. Sve pjesme koje su rađene u našem studiju bile su lokalnog karaktera i životne jer su ih pisali ljudi koji su bili danonoćno na prvim crtama obrane. Oni napišu, mi uglazbimo, aranžiramo, snimimo, popravimo i to je to. I te su pjesme baš najčešće i slušali ljudi koji su bili na položajima. Strašno je bilo važno, po meni, održati taj duh da nema predaje.

Naravno da nam je svima bilo teško kada je pao Vukovar. Tu noć, kada smo saznali za pad, pa i sljedeći dan u medije su dolazile kojekakve dezinformacije – da su već tu, da je palo ovo i ono. Informacije su, posebice tada, bile izuzetno bitne jer su svi pratili medije i vjerovali onome što je objavljeno. Bit tog Međunarodnog press centra i jest bila u tome protoku točnih i provjerenih informacija. Kašnjenje informacija od jednog dana moglo je biti pogubno.

Sjećam se jedne situacije kada sam brata vozio u Nuštar na položaj. Ostao sam s njim tamo nekoliko dana. Mi ulazimo u Nuštar, a tamo skinute table i uopće ne znaš koje je to selo pa si postaviš pitanje jesu to njihovi ili su to naši. Dezinformacije su tada bile vrlo nezgodna stvar pa ako su oni izvještavali da je njihova vojska na ulasku u Osijek, pojavi ti se zrno sumnje koje unosi paniku. Bilo je vrlo bitno da informacije, točne i provjerene, dolaze svaki dan. Moralo se znati da oni koji su na suprotnoj strani grada šire dezinformacije i da Osijek nije pao. Oni su nama dezinformacijama pokušavali slomiti duh, ali bilo je važno poru-

čiti građanima da niti je grad pao, niti će pasti, niti će nam slomiti duh. U tom je kontekstu bila zgodna slika s naslovnice Glasa Slavonije Glavaša s Armbrustom, jedna protutenkovska cjevčuga. Slika je nastala kada je pao Vukovar i on je stao s tim oružjem, a pisalo je nešto kao „samo neka dođu, mi smo spremni". Izgledalo je kao da mi imamo naoružanja za cijelu JNA, a kasnije sam saznao da nam je to bio jedini Armbrust koji smo imali u našim redovima.

Sjećam se i jednog dana, mislim da je bio 6. siječnja 1992. kada je trebalo stupiti na snagu primirje u 18 sati. Toga su dana valjda potrošili sve što su imali i izgranatirali su grad. Međunarodni press centar bio je u jednoj većoj prostoriji i točno iznad stola Tihe Ravlića na Trg je pala granata. Tiho je bio blijed kao krpa. Znali smo da je to atomsko sklonište i da ne može probiti, ali ta je detonacija bila strašna. Još mi je jedna slika ostala duboko u sjećanju baš od tog 6. siječnja 1992. Tada je gorila Gradnja nakon granatiranja. Mi smo trčali po cijelom trgu jer čuješ zviždi pa se bacaš i sklanjaš tko je gdje stigao. Svi smo se bojali! Parkirao sam auto i idem prema trgu. Kad sam se približio trgu vidim vatrogasca gore na Gradnji koji stoji na zgradi sa šmrkom i gasi požar. Moram priznati da je čovjek savjesno obavljao svoj posao, unatoč kiši granata. Junak, nevjerojatan lik! Bez obzira na to koliko su granatirali, stvarno se Osijek nije dao.

Smijeh je bio jedini lijek jer je sve okolo bilo jako sumorno. Kada je Hrvatska priznata 15. siječnja 1992. godine ja čujem nekakvu halabuku oko moje kuće. Došao je Kalafa koji je imao kamion i on je također radio s nama u pothodniku. Na kamion je stavio megafon i zvučnik pa je tako išao po gradu, puštao pjesme i ljudima dijelio informacije o priznanju. Smijeh i zezancija nama su pomagali da prebrodimo svu tu sumornost rata.

Ivica Murat-Murči, profesionalni glazbenik, svira gitaru, flautu, saksofon, klavijature, usnu harmoniku, rođen u Osijeku 1963. g. Srednju glazbenu školu završio je u Osijeku, po struci je flautist. Od 1989. do 1991. g. radi kao učitelj glazbenog odgoja u Osnovnoj školi „August Šenoa" u Osijeku, te kao tonski snimatelj i aranžer u studiju „GIMMIK". Od 1991. do 2003. radi kao tonski snimatelj i aranžer u studiju „Jingle". U međuvremenu je član mnogih glazbenih sastava.

PRVI
PUNKT

OSIJEK
NIKADA
NEĆE
BITI
OCEK

PRVI PUNKT

OSJEČKI GLAZBENICI (PODRUMSKI RAD RUJNA 1991.)

MOJ OSIJEK SE NE DA

Stotinc ljeta stare zgradc
S druge strane barikade
Kao da mi smo tek slučajno tu
Zar im nije jasno da je ovo naše
Neka se svoje pokore plaše
Nedamo nikom našu domovinu

Ovi ljudi s našom gardom
Hrabro kroče razorenim gradom
Bože dragi, što učini nam gad
Olovna kiša pljušti svuda
Nikad ne znaš gdje i kuda
Al' strahu nema mjesta sad

MOJ OSIJEK SE NE DA
I MAKAR SRUŠILI SVA OGNJIŠTA
NIKAD NEĆE TUĐA NOGA KROČIT' TU
U MOJU SLAVONIJU

Sve crkve i zgrade,
Sve vjere i nade u mir
Al' dok zadnji čovjek živi tu
Branit ćemo našu domovinu

Sva naša jutra sad su teška
Al' svako dijete s malo smješka
Uzavrije očinsku krv
Sav prkos i hrabrost
Ponos i snaga
Neda prijeći hrvatskoga praga

MOJ OSIJEK SE NE DA
I MAKAR SRUŠILI SVA OGNJIŠTA
NIKAD NEĆE TUDA NOGA KROČIT' TU
U MOJU SLAVONIJU

Sve crkve i zgrade,
Sve vjere i nade u mir
Al' dok zadnji čovjek živi tu
Branit ćemo našu domovinu

MOJ OSIJEK SE NE DA
I MAKAR SRUŠILI SVA OGNJIŠTA
NIKAD NEĆE TUĐA NOGA KROČIT TU
U MOJU SLAVONIJU

JASENKA DENIN

Nastojala sam biti profesionalac, ali nisam mogla isključiti emocije

Profesorica sam engleskog jezika u Pučkom otvorenom učilištu u Osijeku gdje radim od 1977. godine. U Press centar sam došla tako što je bila prekinuta nastava zbog borbenih djelovanja u okolici Osijeka, a smatrala sam da ono što ja najbolje znam jesu strani jezici, odnosno prevođenje. Mislila sam da na takav način mogu doprinijeti obrani grada. Stavila sam se na dispoziciju Press centru. Nakon što su moji roditelji zajedno s mojom kćeri napustili Osijek, odlučila sam se posvetiti radu u Press centru koji je tada bio smješten u Hotelu Osijek. Kada smo se ustrojili počeli su dolaziti brojni novinari, i domaći i strani. To nije dugo potrajalo jer su tijekom rujna počeli i žešći napadi na Osijek. Hotel Osijek, gdje smo bili smješteni, bio je pogođen tijekom napada 13. rujna 1991. pa smo se morali izmjestiti iz početnog prostora. Tada započinje naša priča u pothodniku. Ubrzo nakon toga pokazala se i potreba za prevođenjem pri Uredu gradonačelnika Zlatka Kramarića te je on tada zamolio da je pređem kod njega kako bih pomogla s prevođenjem u njegovom uredu. Za rad Ureda gradonačelnika jednako tako bili su zainteresirani i strani novinari, ali i predstavnici Europske komisije koji su počeli dolaziti u grad.

To su bili predivni uvjeti za rad. Međutim, nakon napada na samom početku našega rada 13. rujna 1991. godine shvatili smo da tu više ne možemo ostati zbog naše, ali i sigurnosti novinara koji su tamo dolazili. Na samim smo početcima dolazili na Pučko otvoreno učilište i nismo imali posla, jer nastave

nije bilo, a kolegica Tatjana Mioković i ja smo, kako smo radile zajedno, čule za osnivanje Press centra i tako smo počele suradnju s dečkima – Tiho Ravlić, Tiho Slivka, Mirko Volarević – mi smo se nekako s njima povezale, a poznavali smo se i od ranije.

Što se tiče odnosa s gradonačelnikom te njegovog viđenja osnivanja Press centra on je to jako podržavao. I inicijativu, a kasnije i sam rad Press centra, kao i ovog dijela u njegovom uredu. Sve je to skupa bilo neophodno za funkcioniranje obrane grada, kao i komunikacije sa svim tim medijskim kućama te s brojnim novinarima koji su dolazili u naš grad, ali i sa svim delegacijama koje su dolazile na pregovore. Bilo je neophodno da netko to poprati te da postoji neko mjesto na kojem će se oni svi moći obratiti za pomoć i informacije, za bilo kakvo vođenje uključujući i prevođenje. Dakle, sve je bilo povezano i sve je funkcioniralo fenomenalno. I dan danas divim se kako je sam grad, ali i sve u gradu besprijekorno funkcioniralo. Svi smo surađivali i svi smo se družili te smo bili dobro raspoloženi, unatoč toj tmurnoj ratnoj atmosferi. To je stvarno bilo jedno specifično razdoblje.

U to su vrijeme započele i svakodnevne gradonačelnikove konferencije za novinstvo koje su se održavale u zgradi današnje Županije u Županijskoj ulici. One su se održavale svakodnevno u 9 sati ujutro i trajale su u pravilu do sat vremena. Tako je počelo i simultano prevođenje tih konferencija za novinstvo, a ja sam se tu našla u poprilično nezavidnoj situaciji jer nitko od nas profesora nije bio obučavan za prevođenje, jer tada nije postojao prevoditeljski smjer. Nitko od nas nije znao kako se simultano prevodi, a ja sam bila i mlada i neiskusna po tom pitanju, međutim nisam čak ni imala klasične uvjete - kabinu i opremu - samo sam imala mikrofon i slušalice. Sjedila sam za stolom koji je bio pored tog konferencijskog stola za kojim su se održavale *presice* i za kojim su sjedili sudionici *presica*.

Nakon toga bili su razni intervjui pa razni sastanci/razgovori/pregovori/dogovori, bilo uživo ili telefonom i prepiskom telefaksima, tu u zgradi na trgu. Gotovo cijeli dan bili smo angažirani na različitim zadacima. Nekada nije bilo moguće vratiti se svojim kućama pa smo spavali u podrumu u zgradi Županije. Unatoč tome što često grad nije bio siguran i neprestano su bile oglašavane opće opasnosti, gradonačelnik i ja znali smo hodati gradom te promatrati što

se događa. Naravno da je to bila sigurnosna ugroza pa su dečki iz osiguranja bili na rubu živčanog sloma, jer im je posao bio paziti na njega.

U takvoj situaciji nisam stigla puno razmišljati mogu li ili ne mogu, znam li ili ne znam... No, nakon toga počela sam cijeniti i taj dio moga zanimanja jer je simultano prevođenje najteži oblik. Ispočetka je bilo teško jer su *presice* trajale 45 minuta do sat vremena. To je bio umor od prevelikog broja informacija koje sam morala obraditi u kratkom vremenu. Međutim, puno je ovisilo i o samom govorniku. Tadašnjeg gradonačelnika Kramarića bilo je izuzetno teško pratiti, s obzirom na to da on nema pojedinačne rečenice kao većina govornika, nego započne jednu rečenicu i ubaci šesnaest drugih, kako bi se vratio na prvu. Kada se simultano prevodi, to je jako teško. Kako smo mi bili prijatelji još od srednje škole te sam ga dosta dobro i osobno poznavala, bila sam naviknuta na taj stil. Na konferenciji za novinstvo zaista sam nastojala da to bude korektno prevedeno. Međutim, kada bi on imao intervju s nekim od novinara, on bi započeo rečenicu, a ja bih već prevela unaprijed. Znao je pitati „kako si ti znala prevesti, a ja još nisam ni završio misao", a ja sam već otprilike znala što će reći pa sam mogla i prevesti. To su bile te neke simpatične situacije. On me prvi počeo zvati Đesika, jer je moje ime bilo strancima nemoguće za izgovoriti. I ja sam tako svih ovih godina ostala Đesika.

Kada nisu bile konferencije za novinstvo, bila sam u zgradi Županije na samom Trgu Ante Starčevića. Upravo su u tu zgradu najčešće dolazile delegacije iz Europske komisije i tu su se svakodnevno održavali pregovori/razgovori/dogovori. Jednako tako, tu su također dolazili novinari intervjuirati i gradonačelnika i druge djelatnike koji su bili na pozicijama u upravi grada. Bili su to posebni trenutci u toj zgradi gdje je ekipa osiguranja gradonačelnika bila izuzetno korektna i prijateljski nastrojena. Znalo se dogoditi da ostanemo i po nekoliko dana u toj zgradi pa nas je Miro Čakalić, on je sada zadužen za „Sokol", opskrbljivao hranom i pićem.

Unatoč tome što sam nastojala biti profesionalac i prevoditelj te prevoditi radi prevođenja, naravno da nisam mogla isključivati i emocije. Bilo je situacija kada bi dolazili iz Europske komisije i nisu uopće shvaćali situaciju ili su ju shvaćali krivo, onda bih i ja pokušala ubaciti nešto svoje. Jednom sam čak imala situaciju, od jednog od tih predstavnika koji nikako nije bio sklon nama

– on mi je rekao kako ja nisam ovdje za komentiranje, nego za prevođenje. Naravno da je bio u pravu, ali ja se naprosto nekada nisam mogla suzdržati s obzirom na okolnosti.

Iz privatne arhive J. Denin

I inače kada sam imala obavezu prevođenja, kada su bili u pitanju stranci, a išlo se s njima na ručak ili na piće, prevoditelji su uvijek bili na zavidnoj razini. Ponekad smo ih vodili i na Hrvatsku radioteleviziju u Šamačku ulicu, međutim jednom se dogodilo da kada smo izlazili iz HRT-a netko je snajperom pucao po nama i to smo jedva izbjegli. Nakon tog incidenta pronalazili smo tajne prolaze i tako smo pronašli prolaz na samom Tgu. Pored Name bio je nekadašnji ulaz na Radio Osijek i tako smo se nadalje snalazili. Ponekad smo provodili vrijeme i u podrumu u pothodniku, a suradnja s Press centrom bila je na dnevnoj razini.

Bili su i snimatelji na tim konferencijama: gospodin Zbodulja koji je, nažalost, preminuo krajem '90-ih godina i naš poznati fotograf Mario Romulić, koji je tada bio mladi snimatelj.

Jedno sam određeno vrijeme, u prosincu 1991. godine boravila u Zagrebu i tada sam radila u Foreign Press Bureauu koji je bio smješten u Hotelu Inter-

continental u Zagrebu. Tamo je također nastala jedna divna suradnja s ekipom koja je tamo radila. Tamo je bio i naš Osječanin Dario Lozančić i njegov bratić Dado (Dragan) Lozančić. Također je bila i Danijela Nađ iz Vinkovaca te još nekoliko žena iz Zagreba koje su bile djelatnice toga Press centra, a koji je radio isti ili sličan posao kao i mi u Osijeku, samo u puno boljim uvjetima. Oni nisu imali ratne uvjete i takvu situaciju kakva je bila u Osijeku. Gospodin Salaj, koji je bio ministar informiranja, bio je vrlo suportivan te gospodin Ante Beljo koji je bio zadužen za Foreign Press Bureau, a koji je ujedno bio i njegov osnivač, čak je podupirao i financijskim sredstvima kako bi sve to moglo funkcionirati.

I dalje je bila svakodnevna komunikacija s Press centrom u Osijeku, kao i s Press centrom u Zadru. Iako situacija nije bila kao danas kada svi imamo mobitele, komunikacijske aplikacije, nego je komunikacija bila isključivo telefonom ili faksom, ona je ipak bila vrlo učinkovita. Posebno se sjećam trenutka kada je priznata Republika Hrvatska i kada smo mi, predstavnici Press centara bili na prijemu kod tadašnjeg predsjednika Tuđmana. On je na takav način htio odati priznanje svima koji su participirali u svim press centrima u Hrvatskoj.

Da se vratim na Foreing Press Bureau… Oni su i iz Zagreba također išli na teren. Bez obzira na to što Zagreb nije bio u izravnim ratnim zbivanjima kao što je bio Osijek, ali se i tamo išlo po terenu uključujući i Škabrnju i brojne druge terene sve do zaleđa Dubrovnika. Vodili su brojne novinske kuće. Uglavnom sam bila stacionirana u hotelu Intercontinental i po Zagrebu sam vodila novinare. Sjećam se neke australijske tv kuće koja je pokazala veliki interes, ali i utjecajnih medijskih kuća poput BBC-ja i CNN-a. Tada su u našu zemlju dolazili novinari iz svih relevantnih medijskih kuća. Nisu kod njih bili puno bolji uvjeti, jedino što je bilo ljepše biti u hotelu nego u atomskom skloništu u pothodniku. Međutim, nisu tamo uvjeti bili puno bolji nego u Osijeku. Imali su neke dvije male prostorijice u koje su bili smješteni. Tehničkih mogućnosti, kakvih danas imamo, tada nije bilo. Od tehnike postojali su telefon, mikrofon, kamera i telefaks, a najvažnije je bilo „novinsko pero“.

Ima jedna anegdota s gospodinom Wieinezom koji je bio u Osijeku i koji je želio obići prvu crtu bojišta. Mi smo bili na Trgu Ante Starčevića kada smo

dobili dojavu da se dogodilo ubojstvo Žarka Kajića. Gospodin Weinenz je inzistirao da i ja idem s njima, a kada smo došli tamo to je ujedno bila i najpotresnija i najstresnija scena cijeloga rata. Nakon toga radilo se o minutama, a siroti Žarko Kaić ležao je na cesti pokriven prekrivačem. Ležao je samo nekoliko metara od mjesta gdje su nas stacionirali. Jednako tako, s druge strane, također nekoliko metara dalje stajao je tenk neprijateljske vojske. Ta mi se scena urezala u sjećanje zato što je bila jako potresna. Vidjela sam i neka ranjavanja, ali me je ta scena s pokojnim Žarkom jako potresla. To je zaista bio jedan strašan prizor i mogu reći kako mi je to najpotresniji prizor cijeloga rata.

Za vrijeme pada Vukovara bila sam u Osijeku i tada se prvi puta počela, u tom razdoblju i neposredno nakon njega, mijenjati atmosfera. Do tada smo svi bili i relativno dobro raspoloženi i nije bilo strašno pesimističnih razmišljanja. Međutim, nakon pada Vukovara počeo je masovni odlazak s istoka Hrvatske. Uvukla se u ljude misao kako bi se i Osijeku to moglo dogoditi. Iz Osijeka sam otišla u Zagreb početkom prosinca i vratila sam se 3. siječnja 1992. godine kada je kao bilo proglašeno primirje. Čim sam došla u Osijek krenula sam prema Trgu. Kako sam došla do tamo, tako je počeo napad na Osijek pa su me dečki iz Press centra zafrkavali da sam vratila napade na Osijek. Napad je počeo u popodnevnim satima i trajao je cijelu noć. Za vrijeme moga boravka u Zagrebu, u sobi pored moje bili su smješteni Bojan Glavašević s majkom i bakom. Njegova je baka bila jedna nevjerojatna žena s velikim životnim iskustvom i nevjerojatnim savjetima. S njom sam obožavala razgovarati. Mali je Bojan često boravio kod nas u Foreign Press Bureau. Bio je naša „maskota". Već je tada bio jedno živahno i izuzetno pametno dijete. Znali smo što se dogodilo s njegovim ocem i djedom.

Same okolnosti oko pada Vukovara pratile su se i telefonom. Najčešće se javljao Siniša Glavašević i svi su novinari pratili presice iz našeg Press centra u Osijeku. Sve su to bili profesionalci kojima je trebala informacija i to su bili novinari kojima Hrvatska nije bila prvo ratište. Problem je bio u tome što brojni novinari pa i institucije koje su dolazile u Osijek i pratili zbivanja u Vukovaru, nisu zapravo razumjeli što se tu događa. To je općepoznata stvar, ali mnogi su novinari pokušali Domovinski rat prikazati kao građanski rat. U

lijepom mi je sjećanju ostao prekrasni novinar BBC-ja, ali se ne mogu sjetiti imena, koji je bio visoki intelektualac. On je jednostavno razumio cjelokupnu situaciju te je jako pripomogao u informacijskoj obrani Republike Hrvatske iako ni britanski mediji nisu to baš pratili i komentirali onako kako je trebalo.

Što se tiče nosača zvuka „Osijek nikada neće biti Ocek", moram napomenuti da je Pučko otvoreno učilište sudjelovalo u tiskanju tih plakata. Osim plakata, također smo tiskali i šalice te fascikle s tim natpisom i sve to imam još i danas. Mi smo još kao Otvoreno učilište surađivali s Marinom Topićem te s gospodinom Predragom Došenom koji je dizajnirao taj plakat. Za sam nosač zvuka zaslužan je Tihomir Slivka koji je i sam glazbenik i odigrao je veliku ulogu u tom projektu.

I za kraj bih voljela spomenuti, nama Osječanima, posebno dragu Žutu podmornicu. Oni su odigrali također veliku ulogu u informacijskoj obrani grada s nešto drugačijim tonom od samog Press centra. S njima smo također puno surađivali i družili smo se, a i odlazili smo kod njih u skriveni podrum. Oni su nas posebno hrabrili i to su činili zdušno.

Jasenka Denin Rođena 27. 11. 1956. u Osijeku, nakon završene osnovne i srednje škole upisuje Filozofski fakultet u Osijeku, od 1977. do 2020. radi u Pučkom otvorenom učilištu Osijek kao profesor engleskoga jezika, a od 1992. do 2011. obnaša i funkciju ravnateljice u istoj ustanovi. Početkom Domovinskog rata uključuje se u rad Međunarodnog press centra te svakodnevno simultano prevodi press konferencije, a provodi i mjesec dana u IPC-u Zagreb. Od siječnja 2021. je u mirovini.

Foto: Marin Topić

DARKO FISCHER

Rat je najstrašniji udes koji stvara čovjek i koji može zadesit čovjeka, pa ipak je gotovo sva povijest čovječanstva samo povijest ratovanja i stradanja. Kako to promijeniti?

Početkom rujna 1991. počeo je jači napad na Osijek od strane neprijateljske JNA i srpskih snaga. Prilike su u Osijeku bile nepovoljne: neprijateljske snage bile su u Baranji na oko 3 km od centra Osijeka i u nekim selima istočno od Osijeka. Vojnici JNA bili su po vojarnama u Osijeku, u „Bijeloj kasarni" i na „Poligonu C".

U takvim je prilikama bilo važno slati vjerodostojne informacije o našem položaju u Hrvatsku i u svijet. Da bi se to što bolje ostvarilo, formiran je u to vrijeme Press centar (ili Press klub, kako sam ja to zapisao u svom dnevniku). Kako sam u to vrijeme ja bio osoba na Sveučilištu koja je imala najbolji uvid u raspoloživa računala i kako sam dobro poznavao tadašnje još vrlo skromne mogućnosti komuniciranja preko računala, mene je zapala dužnost da se pobrinem za računala u tom Press centru.

U početku smo na raspolaganju imali nekoliko osobnih računala, koje smo pokušali prilagoditi potrebama domaćih novinara i novinara koji su pristizali s raznih strana svijeta. Početno je Press centar bio smješten u prostorijama hotela Osijek, no ubrzo se pokazalo da je to prostor opasno izložen sve učestalijem granatiranju. Zato smo se već sredinom rujna preselili u pothodnik, prostor ispod razine zemlje i ispod glavnog osječkog trga, tadašnjeg Trga slobode, današnjeg Trga Ante Starčevića. Bio je to čvrsto građen objekt, sagrađen koncem 70-ih godina kao „atomsko sklonište". U njemu, osim poslovnih pro-

stora bilo je i dvorana s krevetima, kamo su se smjestili neki građani Osijeka da bi se zaštitili od granatiranja.

Kako smo u to vrijeme na Sveučilištu imali i jedno razmjerno moderno računalo, na koje se moglo spojiti veći broj ekranskih terminala, uspjelo mi je, da to računalo prenesemo u pothodnik. Time je i samo računalo bilo na sigurnom mjestu, a i usluge koje smo mogli pružiti korisnicima Press centra postale su znatno bolje.

Moja su sjećanja na aktivnosti u Press centru prilično izblijedjela, no kako sam u to vrijeme vodio opširni dnevnik, iz njega se mogu saznati mnogi detalji i o radu Press centra. Zato u ovom tekstu donosim te dijelove svog dnevnika iz 1991. i 1992. godine u ratnom i opkoljenom Osijeku.

Sjećam se, ipak, da sam gotovo svaki dan odlazio u Press centar, obično poslije podne. Povratak od tamo kući u nešto kasnije sate bio je uvijek povezan s opasnošću od granatiranja. Tih, oko 800 koraka, od pothodnika do svog stana prelazio sam brojeći korake i razmišljajući o tome, hoću li čitav stići kući. Imao sam sreću i u tim opasnim prilikama ostao neozlijeđen.

Navodim neke dijelove svog dnevnika, vezane za aktivnost Press centra. U svom dnevniku spominjem ga u razdoblju od sredine rujna do konca studenog. Kasnije zapise o Press centru nisam u svom dnevniku našao iako se aktivnost tog centra nastavila i dalje.

Evo što sam zapisao u dnevniku vezano za Press centar (spominjem ga kao „Press Club“)

Petak, 13. 9.

Jučer je već izgledalo da će biti miran dan bez ičeg značajnog. Bilo je jedino nepovoljnih ratnih vijesti. Srpske snage stigle su do masleničkog mosta. Sada su Srbi s masleničke strane, a Hrvati sa strane Posedarja uz most i prijete dizanjem mosta u zrak ako Srbi pokušaju prijeći. Promet se usmjerava trajektima preko Paga. Ujutro se na posao telefonom javio Milan iz Bizovca. Ostao je prenoćiti u hotelu. Otišao sam autom po njega i dopremio računalo u Press Club.

Subota, 14. 9.

Loša noć, još mnogo gori dan. Direktan pogodak dobio je i hotel. Granata je došla s južne strane, vjerojatno s Poligona C. U hotelu je nastao i požar i poplava, a naravno i panika. Sva stakla na južnoj strani su popucala. Računala u Press klubu ostala su neoštećena. Naše novo računalo neki su dečki prenijeli na sigurnije, navodno u direktorovu sobu.

Ponedeljak, 16. 9.

Noć sa subote na nedjelju bila je „normalna", što znači da se pucalo, bombardiralo, ali u našoj blizini nije bilo toliko oštećenja kao u subotu. Prije podne prolazi tiho. U Press Clubu pokupio sam računalo i spremio ga u garažu.

Srijeda, 18. 9.

Mirna noć i miran dan. Idem na posao. Press Club preselio se u pothodnik. Prebacujemo računalo tamo. To je sigurno mjesto, okolo je skloništе s ležajima. Još ima slobodnih mjesta. Možda će mi zatrebati. Dan prolazi mirnodopski.

Petak, 20. 9.

Večer prolazi mirno, ali smo sve više uznemireni. Jake snage Srba i vojske dolaze preko Šida prema Vinkovcima i Vukovaru. Sprema se napad najprije tamo, onda na Osijek. Spremam za preseljenje vrednije stvari. Pakujem računalo. Ovaj tekst već pišem u Press Clubu.

Nedjelja, 22. 9.

Noć je protekla mirno. I dan prolazi mirno. U Press Clubu otvorenje izložbe karikatura. Sakuplja se određeni broj građana. Iza toga u kavani Centrala ratno zatišna atmosfera. Ratnici (s oružjem u rukama) i novinari sjede i pijuckaju.

Petak, 18. 10.

Poslije podne u Press Clubu bila je vrlo uspjela Press konferencija preko telefona s braniteljima Vukovara. Komandant obrane Jastreb bio je prilično optimistički raspoložen i tvrdi da problem predstavlja veliki broj ranjenika i ugroženih civila, dok sama obrana s vojnog stajališta nije problem. Konvoj za evakuaciju ranjenika trebao bi pod organizacijom grupe „Liječnici bez granica" sutra krenuti za Vukovar.

Četvrtak, 24. 10.

U srijedu je nazvao Paul Pivchevich, novinar BBC-ja iz Londona kojeg sam sreo u Zagrebu kod Slavka Goldsteina. Paul, koji radi na filmu o Jugoslaviji, traži osobe koje znaju nešto o Tenji iz vremena 1941. - 1945. kao i o prilikama oko Osijeka u to vrijeme. Našao sam mu Stanka Talapka, rođenog Tenjca, koji se sam rata slabo sjeća, ali zna prilike po pričanju roditelja. Našao sam i Dragutina Singera, koji je cijelo to vrijeme bio u Osijeku. Upriličio sam telefonski intervju u Press Clubu, kamo su ta dvojica došla i kamo je Paul nazvao. On je dugo razgovarao s obojicom. Moj je dojam, da nije dobio informacije koje je želio, jer smo mi svi mnogo više pod dojmom sadašnjih događanja i prilika u neposrednoj prošlosti i ne povezujemo sadašnji rat s događajima iz 1941. što je Paul htio doznati.

Nedjelja, 27. 10.

U Press Club instalirali smo Vax s ETF-a kako bi omogućili razmjenu podataka sa svijetom. Ima izgleda da sve dobro funkcionira jer je tehnički sve u redu.

U Press clubu opet je bila zanimljiva konferencija za štampu s Vukovarom. To će sada izgleda biti svakog petka. Branitelji Vukovara opravdano prigovaraju ostatku Hrvatske da se nedovoljno zauzimaju i bore. Hvale jedino Đakovčane koji su im pritekli u pomoć. Nevjerojatno je, da se Vukovar još drži.

Vijest dana je bijeg jednog MIGA YU armije u Austriju. Pilot je Hrvat i nije htio pucati na Hrvatsku. Dubrovnik je i dalje opkoljen bez struje, vode i telefona.

Srijeda, 27. 11.

Javlja se i Kornel Neumann iz Berna. Dovest će na poklon kombi s lijekovima i odjećom. Trebam s Crvenim križem srediti administrativne formalnosti. Za pomoć se brine i Helen Gitlin. Nastojimo od Menonita dobiti novac za kupovinu mobitela za Press Club.

Darko Fischer, rođen 2. 1. 1938. u Osijeku. Holokaust preživio u progonstvu i skrivanju u Bosni i Mađarskoj. Osnovnu i srednju školu – gimnaziju – završio u Osijeku. Diplomirao, magistrirao i doktorirao na FER-u (nekada Elektrotehnički fakultet) u Zagrebu iz područja elektronike i računalnih znanosti. Radio u Osijeku u Kemijskom kombinatu Saponia i na Ekonomskom i Elektrotehničkom fakultetu. Umirovljen 2003. u zvanju izvanrednog profesora.

U toku Domovinskog rata djelovao u opkoljenom Osijeku pomažući ugroženima i sudjelovao u dostavi humanitarne pomoći. Bio je jedan od organizatora rada Press centra u okupiranom Osijeku i pomagao da informacije iz Osijeka i istočne Slavonije odlaze u svijet. U diplomatskoj misiji napora za priznanje Hrvatske putovao je početkom 1992. u Washington gdje je u Senatu, Kongresu i Bijeloj kući svojim svjedočenjima o stanju u Hrvatskoj lobirao za priznanje Hrvatske.

Foto: Marin Topić

MILAN IVANOVIĆ

Bilo je to izbjegavanje smrti za dlaku

Kada je počelo granatiranje Osijeka bilo je ljeto, lipanj mjesec. Mi smo i dalje radili na fakultetu, a kolega Darko Fisher koji je predavao informatiku poznavao je dosta informatičkih programa i mi smo zajedno surađivali. Word, Word star, Ventura, Lotus 1,2,3 – to su bili programi s kojima smo radili u ono vrijeme. Darko je prvi bio uključen u rad Press centra i on je morao otići do Zagreba pa je rekao da ga ja zamijenim. Stvar je bila u tome da je bilo malo računala na raspolaganju, mi smo u Press centru imali nekoliko onih 286 računala jer, u to vrijeme, nije bilo bolje tehnologije. No, bili su razni tipovi s raznim softverima.

Bila je ideja, da kada dođu strani novinari, prevoditelji i ostali suradnici iz Press centra budu vodiči tim inozemnim novinarima na prve linije obrane kako bi napravili reportaže. Dežurao sam tamo pa kada bi došli novinari koji su pisali svoja izvješća, njima sam trebao pomoći oko računala. Kako sam znao s računalima, pomagao sam im oko rukovanja, pisanja i slanja izvješća jer tada ta tehnologija nije bila na današnjoj razini.

Kada se Fisher vratio, nakon tjedan dana, radili smo na smjenu – jedan dan on, jedan dan ja. Ispočetka smo bili smješteni u Hotelu Osijek i tamo je održan jedan dio konferencija za novinstvo. Ne mogu se sjetiti do kada smo bili u Hotelu Osijek. Znam samo da je bilo sunčano vrijeme, a mislim da je u vrijeme našeg preseljenja srušen i Dravski most. Granate su isprva padale samo po Jugu II, a u centru su ljudi relativno normalno živjeli. Međutim, kada je započelo granatiranje centra grada, onda se Press centar preselio u pothodnik. Taj je Press centar pokrenulo dvoje mladih ljudi, ekonomista, So-

nja Vuković i Mirko Volarević. Sonja se zaposlila kao diplomirani ekonomist u Glasu Slavonije. Mirko je također radio u Glasu Slavonije. Njih su dvoje to dosta korektno vodili i dobro su organizirali, a na mene je to ostavilo jako dobar dojam. Tada sam imao 45 – 46 godina i bio sam ponosan na te mlade ljude u ranim dvadesetim godinama. Vrlo okretni, sposobni, komunikativni i s dobrim poznavanjem stranog jezika. U tom je Press centru bilo i nekoliko prevoditelja koji su pokrivali njemački, engleski, mađarski, francuski i ta je ekipa bila odlična. Sjećam se Jasenke Denin, Andera Faja, Domagoja Šimića.

U rujnu 1991. Sonja je rekla kako se pokreće jedan politički tjednik, u sklopu Glasa Slavonije, pa me zamolila da napišem nekakav tekst. Napisao sam ga, no list nikada nije pokrenut, a negdje nakon priznanja Hrvatske Glavaš je smijenio cijelu redakciju Glasa Slavonije pa je prvu subotu u izdanju Glasa konačno objavljen taj tekst. Sedamdesetih godina prošlog stoljeća radio sam u Glasu Slavonije tako da sam u pravilu poznavao velik broj novinara. Kada smo se već preselili u pothodnik, dolazio nam je Ivica Vrkić koji je tada bio glavni IPD-ovac. Sjećam se da nam je dosta dolazio pokojni Vlado Kokeza, Drago Hedl, Ljerka Antonić i ostala ekipa iz Glasa.

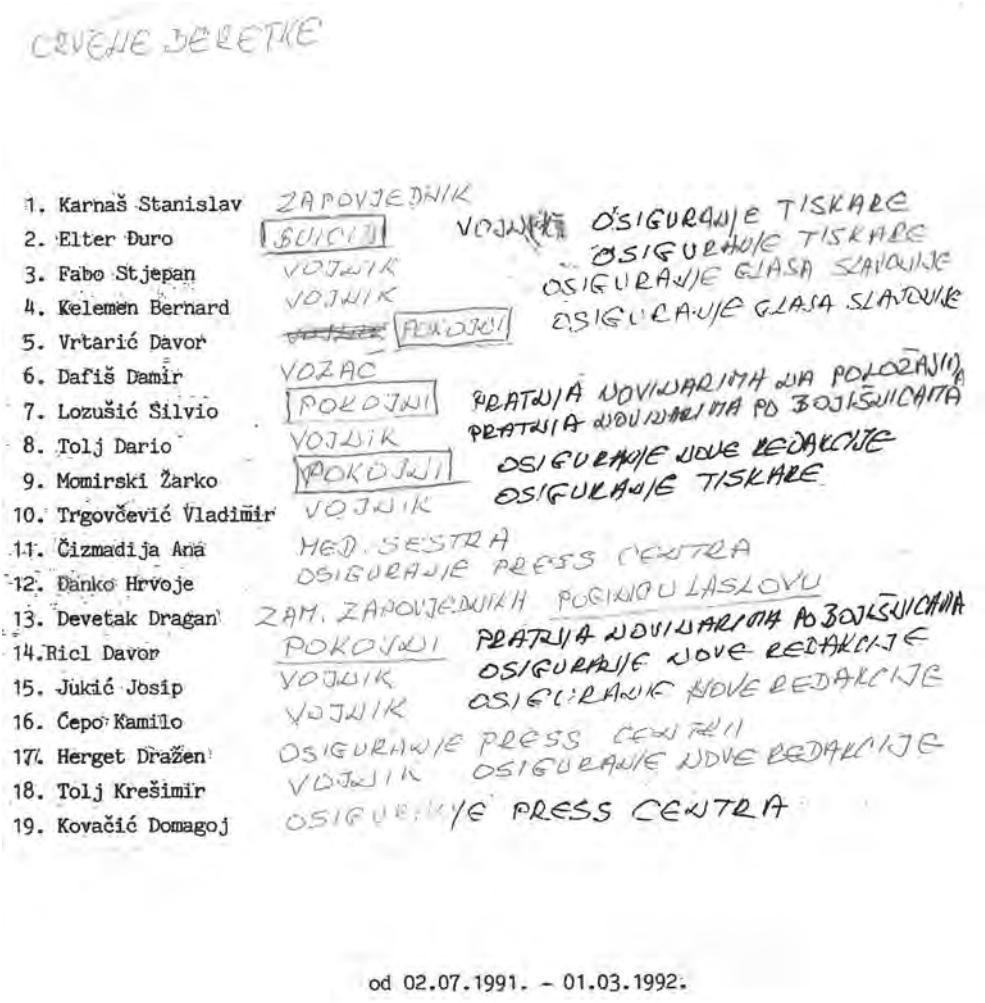
Scene u pothodniku bile su, neću reći ružne nego potresne jer su u prostorima pothodnika spavali prognanici i izbjeglice, te stanari iz zgrada koji nisu imali podrume jer je pothodnik bio atomsko sklonište. Mala djeca predškolske dobi trčala su po hodnicima i bila su uplašena. Isto tako sjećam se žena koje su također bile izbezumljene. Ima situacija kada sam ja dolazio na dnevnu šihtu. Nekoliko sam puta došao i parkirao auto, a za samo nekoliko sekundi izbjegao sam granatu koja je netom pala na središnji Trg u Osijeku. Ili se događalo da kada bih zakoračio dolje u pothodnik, da je taman pala granata. To je bilo izbjegavanje smrti za dlaku. Sjećam se kada su dolazili ljudi s fronte, primjerice Željan Mrak, on je došao po novinare da ih vodi na teren pa je rekao kako se kod nas u pothodniku moglo poginuti daleko prije nego na prvoj liniji jer su po trgu stalno padale granate.

Tih se novinara sjećam uglavnom kroz neke svoje razgovore. Baratao sam nešto engleskim i sjećam se da sam razgovarao s Nizozemcima, Šveđanima i Nijemcima i to je bilo bez kompleksa, no s Britancima sam naravno bio oprezniji pa mi je jedan Britanac rekao „sve razumijem, samo ti pričaj“. Ništa

oni nama nisu zamjerali i bilo im je simpatično. Najviše sam s njima kontaktirao oko opreme i slanja izvješća, pitati ih koji tekst procesor koriste te im pomoći da to bude najbrže moguće. Informacije su im davali ostali suradnici iz Press centra, najčešće Mirko Volarević i Sonja Vuković. Sjećam se da je u Hotel Osijek došao jedan novinar koji je Volareviću rekao kako je čuo da su u okolnim selima oko Vukovara četnici pobili puno djece, a Volarević je rekao kako to nije istina i kako je riječ o glasini. Novinarima je bila bitna senzacija, a Mirko Volarević i Sonja Vuković bili su vrlo korektni u odnosu prema informacijama. U interesu im je bilo da odnosi među nama štimaju, jednako tako da odnos prema novinarima bude transparentan. Svakodnevno su novinari pitali gdje su se vodile bitke, što je granatirano u Osijeku, kolike su štete, ima li ranjenih i na ta pitanja Press centar uvijek je imao spremne točne informacije.

Ima jedna zgodna anegdota vezana uz Press centar. Naime, Darko Fisher prvi je počeo predavati informatiku na fakultetima pa je njegovo ime bilo spomenuto u jednom članku. Nakon toga javila mu se jedna gospođa iz Zagreba, koja je bila njegova studentica kada je on bio asistent i rekla da ima firmu te da želi darovati Press centru jedno računalo s pisačem. Ja sam sjeo na vlak i otišao sam u Zagreb po to računalo. U Bizovcu je vlak stao i rečeno nam je da vlak ne ide dalje za Osijek jer je počelo granatiranje grada i oglašena je opća opasnost. Sišao sam s vlaka i skinuo tu opremu koja je bila zapakirana u nekoliko kutija. Potražio sam šefa stanice i rekao sam mu da je to oprema za osječki Press centar. Naravno da sam mu pokazao press akreditaciju i zamolio sam ga da me netko prebaci do Bizovačkih toplica. Tamo sam nazvao Fishera i pričekao sam povoljniju situaciju kada je mogao doći po mene kako bismo konačno prebacili opremu dolje u pothodnik.

Milan Ivanović Rođen u Zagrebu (1947.). Osnovnu školu i gimnaziju završio u Osijeku. Diplomirao, magistrirao (1981.) i doktorirao (1991.) na Ekonomskom fakultetu u Osijeku. Radio deset godina u industrijskim poduzećima, pet godina u javnoj upravi (savjetnik za industriju i energetiku u Komitetu za privredu Zajednice općina Osijek) i 30 godina u visokom školstvu (Elektrotehnički fakultet Osijek). U mirovini je od 1. 1. 2013. godine kada osniva nakladničku tvrtku „Alberta“ Osijek.

CRVENE BERETKE

1. Karnaš Stanislav ZAPOVJEDNIK
2. Elter Đuro ~~SUICID~~ VOJNIK OSIGURAVA TISKARE
3. Fabo Stjepan VOJNIK OSIGURAVA TISKARE
4. Kelemen Bernard VOJNIK OSIGURAVA GLASA SLAVONIJE
5. Vrtarić Davor ~~VOJNIK~~ POKOJNI OSIGURAVA GLASA SLAVONIJE
6. Dafiš Damir VOZAC
7. Lozušić Silvio POKOJNI PRATNJA NOVINARIMA NA POLOŽAJIMA
8. Tolj Dario VOJNIK PRATNJA NOVINARIMA PO BOJIŠNICAMA
9. Momirski Žarko POKOJNI OSIGURAVA NOVE REDAKCIJE
10. Trgovčević Vladimir VOJNIK OSIGURAVA TISKARE
11. Čizmadija Ana MED. SESTRA
12. Danko Hrvoje OSIGURAVA PRESS CENTRA
13. Devetak Dragan ZAM. ZAPOVJEDNIKA POGINUO U LASLOVU
14. Ricl Davor POKOJNI PRATNJA NOVINARIMA PO BOJIŠNICAMA
15. Jukić Josip VOJNIK OSIGURAVA NOVE REDAKCIJE
16. Čepo Kamilo VOJNIK OSIGURAVA NOVE REDAKCIJE
17. Herget Dražen OSIGURAVA PRESS CENTRA
18. Tolj Krešimir VOJNIK OSIGURAVA NOVE REDAKCIJE
19. Kovačić Domagoj OSIGURAVA PRESS CENTRA

od 02.07.1991. - 01.03.1992.

Popis pripadnika Crvenih beretki (iz privatne arhive S. Karnaš)

STANKO KARNAŠ

Bili smo kao jamstvo sigurnosti

Bio sam tehnički urednik u Glasu Slavonije. Kada je počeo rat, ukazala se potreba za samozaštitom jer smo počeli primati prijetnje zbog načina pisanja u Glasu. To je bio početak 1991. godine. Mi smo se samoorganizirali jer je nas nekoliko imalo dozvolu za upotrebu i nošenje naoružanja. Tako smo počeli s čuvanjem unutar same redakcije kako ne bi došlo do nekog incidenta. U to je vrijeme direktor Glasa Slavonije bio Vlado Kokeza, a glavni je urednik bio Drago Hedl. Nekim su vezama, ali ja ne znam kako, nabavili dvije puške i dva pištolja. Mene su zadužili da oformim tim, ali to je bio interni dogovor unutar redakcije.

U mjesnom odboru Gornji grad sazvan je sastanak te su se odazvali svi oni koji su se htjeli uključiti u Domovinski rat. Jedni su bili mišljenja da se još pričeka, dok su se ostali odmah priključili. Te koji su se odmah priključili ja sam doveo k sebi i od 1. 7. 1991. mi smo postali vod od 19 ljudi u 106. brigadi. Nazvali smo se Crvene beretke. Vodili smo se kao prvi vod, prve satnije, prve bojne 106. brigade. Jednim su nas dijelom obukli, a naoružanje smo dobili od sekretara za narodnu obranu Branimira Glavaša.

Mojih 19 ljudi bilo je raspoređeno na sljedeći način. Jedan je dio bio zadužen za osiguranje redakcije koja se preselila iz stare zgrade kod Šetača gdje je bio nekakav teatar. Jedan dio ljudi osiguravao je taj objekt, dok je drugi dio osiguravao rotaciju gdje su se tiskale novine. To je bio jedan aspekt našeg djelovanja. Međutim, novinari koji su bili u Press centru, a oni su isprva bili smješteni u Hotelu Osijek, protestirali su zbog toga što je tamo dolazila nao-

ružana vojska u odorama dok su se održavale dnevne tiskovne konferencije. Te smo ljude potom preustrojili. Obukli smo ih u civilnu odjeću i dali smo im kratko naoružanje. Njihova je zadaća bila da te tiskovne konferencije prođu bez incidenata. K nama su dolazili i zlonamjerni, ali i dobronamjerni novinari koji su radili za više država. Ta je skupina bila zadužena samo za osiguravanje Press centra i to su bili ljudi koji su govorili strane jezike. Mirko Volarević, koji je sve to vodio, znao je da se uvijek njima može obratiti što god da je trebalo, a preko mene se potom sve realiziralo.

Ekipa CNN-a u Glasu Slavonije, (iz privatne arhive S. Karnaš)

Treća je skupina vodila strane novinare na teren i tu sam skupinu vodio ja. Svi domaći i strani novinari, koji su htjeli ići na prvu crtu bojišta, dobili su pratnju iz našeg voda. Takvih novinara bilo je dosta. Samo jedan primjer, što se tiče stranih novinara, a mislim da je bilo riječ o Belgijancima – oni su otišli snimati bez nas na onaj most prema Rosinjači. Nisu imali tonsku kulisu pa su, kada su vidjeli da nije šala, naknadno tražili osiguranje koje će ih pratiti na teren. Mi smo otišli s njihovom tonskom ekipom do mosta, ali je tamo bio mir i tišina. Jedan je novinar držao na lafetu mikrofon, usmjeren prema Tenji. Ja sam znao da ga snajperist može skinuti od tamo u svakom trenutku. Ispod mosta su

bili naši dečki s plinskim bocama. Oni su bili spremni dići most u zrak ukoliko krenu iz Tenje prema Osijeku. Ili recimo Marina Mučalo. Nju smo vodili prema Sarvašu i ona se strahovito bojala. Onakva visoka stoji s nama, a mi trebamo sjesti u vozilo, no ona kaže: „ja ću umrijeti od straha". Međutim, ona je kao novinar, unatoč strahu, morala otići na teren i odraditi posao. Mi smo ju odvezli do prve crte gdje je bio bestrzajni top, a sa strane je bilo par momaka u jarku pored stare kućice. Marina je s njima popričala i profesionalno obavila svoj posao.

Kod nas je bila i ekipa CNN-a s onom poznatom novinarkom Christiane Amanpour. Oni su imali ekipu koja je s nama dogovarala što bi oni htjeli i mi bismo se onda organizirali. Kada je CNN-ova ekipa izlazila iz vozila, netko je s ulaza u Glas Slavonije primijetio kako iz zgrade preko puta netko nišani i puca. Moji su se dečki doslovno bacili na njih kako bismo ih sačuvali i srećom nitko nije stradao. Dali smo se u potragu, međutim nismo pronašli snajperista, ali smo shvatili kako je netko dojavio da će novinarska ekipa dolaziti u Glas Slavonije.

U sastavu Crvenih beretki imali smo jednog Srbina rodom iz Zrenjanina. Tada je igrao za Osijek i u tim prvoligaškim klubovima, a kako nije bilo utakmica zamolili su nas da ga primimo kako ne bi lutao gradom. On je u to vrijeme osiguravao rotaciju Glasa Slavonije. Imao je pušku na ramenu i šetao se po prostoriji u kojoj je bila smještena rotacija. Producent CNN-a meni kaže neka mu je kažem da nam se obrati jer oni snimaju kadar, ali nema zvuka. Ja sam mu tada povikao: „Žarko, ljudi traže da im ti nešto kažeš", a on se okrene i onako po lalinski: „jebo im mater četničku". Oni su to i snimili i na kraju je ispalo jako simpatično. Moram priznati da je bilo malo tako simpatičnih stvari. Bilo ih je, ali jako malo.

U našem je vodu bilo nas 19 ljudi, od toga je šest pokojnih. Sve su to bili mladi dečki. Jedan je izvršio samoubojstvo. Moj zamjenik, Dragan Devetak Cigo, poginuo je u Laslovu kada je Laslovo palo. Njega su ostavili na stolu u zapovjedništvu. Kada su ga našli mrtvog, bacili su ga u gnojnicu – znate kako na selu imate ono kad čiste od krava i konja. E u to su ga bacili. Poslije rata, ali ne znam nakon koliko vremena, dobili smo ostatke koje smo identificirali. Sahranjen je na Retfalačkom groblju.

Osim tih zadataka, pratili smo i osiguravali novinare te novinarske objekte. Tako sam recimo Žarka Plevnika znao voziti od njegove kuće do redakcije jer je također bilo pritisaka na njegovo izvještavanje. Osiguravao sam tadašnjeg glavnog urednika Glasa Slavonije. Morali smo ga voziti tamo gdje je spavao, kod stadiona, odnosno restorana Bijelo plavi. Po Glavaševoj zapovijedi išli smo po njega te smo ga vozili na posao, a isto tako pratili smo ga kada je išao s posla. Kada se završi otiskivanje novina, a bilo je tu žena koje imaju djecu, bilo je i odraslih ljudi koji su imali svoje obitelji, ljudi su htjeli ići svojim kućama – svi su oni tražili da ih moji dečki voze. Mi smo njima svima bili kao nekakvo jamstvo sigurnosti. Budući da su nas ljudi tako doživljavali, mi smo se onda tako i ponašali. Tako smo Dragan Devetak i ja ratovali s avionom MIG koji je krenuo s baranjske stanice, preko zoološkog vrta i počeo se spuštati prema Šibicari. Mi smo bili u Retfali i imali smo jedno vozilo Pagero. To je bilo veliko vozilo u koje je stalo pola tog našeg voda. Nas smo dvojica izišli i praktički smo ratovali protiv toga aviona. Pucali smo po njemu, a on nas nije šljivio. On je nama bio u takvom dometu da smo mi mislili kako ga možemo srušiti, na katastrofu žena koje su bile u vozilu, a koje su umrle od straha jer situacija i atmosfera nisu bile nimalo jednostavne. Mi smo tako radili do svibnja 1992. kada je došla zapovijed iz Sekretarijata za narodnu obranu, opet od Glavaša, da se rasformiramo i da se možemo preraspodijeliti po drugim postrojbama. Neki su se razvojačili, neki su se preraspodijelili, a ja sam dobio poziv za Zborno područje Osijek gdje sam radio u IPD-u.

Moj vozač bio je Palestinac Damir Dafish. Nas smo dvojica često išli u Zagreb i nosili smo razne materijale u Maticu hrvatsku i Stipi Mesiću koji je nekim vezama tiskovine slao iseljenicima u Ameriku. Pri jednom putovanju netko je iz kamiona prosuo nekakvu žitaricu po cesti. Dan je bio 11. 12. 1991. kada smo mi na to naletjeli i taj je mali meni rekao: „šefe, ja nemam kontrolu nad vozilom – držite se". Kako smo se sklizali po cesti, tako smo se zabili u jedan duboki jarak. On je izišao, a ja sam pao na mjenjač vozila i od tada imam problema s kukom. Tom sam prilikom polomio i pet rebara pa su me odvezli u bolnicu. Međutim, ja jednostavno nisam mogao ostaviti jedinicu, a kako je moj zamjenik Dragan Devetak poginuo, smatrao sam svojom dužnošću vratiti im se. Međutim doktor se protivio i poslali su me u Stubičke toplice gdje

sam bio do poslije Nove godine, kada se ponovno vraćam u postrojbu.

Često smo išli u Laslovo jer smo imali kontakte s Mađarskom, a kako su tamo većinski živjeli Mađari, vozili smo novinare i na tu stranu pa smo morali proći pored nekoliko srpskih kuća koje su bile zatvorene i nigdje nije bilo nikoga. S druge strane, u jarku, ležali su naši vojnici. Nitko se nije smio mrdnuti, a mi smo stali autom i pitamo: „što je, dečki, što se događa?“, a oni kažu da je tu jedan naš ubijen. U onom trenutku nismo puno razmišljali, nego smo odšetali tamo i vidjeli da čovjek stvarno leži mrtav. Bila je riječ o vozaču hitne pomoći. Mi smo pozvali Ukop i oni su došli po tijelo, ali smo mi zaključili da je na naš rov mogao pucati samo netko iz tih srpskih kuća. Mi smo tu šetali ne razmišljajući da tako možemo proći i mi, kao taj vozač hitne.

Od novinara koje spominjem, dolazio je i Eduardo Flores zvani Chico. On je neprestano molio Glavaša da ga primi u jednu od postrojbi. Međutim, Glavaš ga je svaki puta najurio i otjerao. On je porijeklom bio Mađar, sa španjolskim državljanstvom koji je govorio više svjetskih jezika – jednom riječju, bio je svestran. Moram priznati da je bio uporan u nakani da uđe u postrojbu pa sam ja otišao kod Glavaša i zamolio ga da ga primi u neku postrojbu. Tako je Eduardo oformio jedan vod koji su činili stranci u hrvatskoj vojsci. Oni su također bili smješteni u Laslovu. Eduardo je izišao živ iz Domovinskog rata, ali znate kako je kasnije završio.

U pothodniku je bilo sklonište za građane koji su živjeli u centru pa kada je bilo bombardiranje grada oni su se sklanjali u pothodnik. Bočno uz zid bili su smješteni ležajevi na kat, tu su se ljudi sakrivali ili nisu ni odlazili u svoje stanove. Bila je čak ideja da se, ako padne rotacija, ona smjesti u pothodnik kako bismo osigurali tisak Glasa Slavonije. U jednoj se od prostorija u pothodniku, nakon granatiranja Hotela Osijek, smjestio i Press klub. Mi nismo dopuštali da se slikaju ti prostori kako ne bi odali lokaciju, u slučaju da fotografije odu na neprijateljsku stranu.

Naša je postrojba bila zadužena i za Vinkovce pa kada je tamo pala prva krmača mi smo dobili zadatak da odemo po tu krmaču i da ona bude spremna za sutradan za tiskovnu konferenciju, da novinari vide s kakvim se streljivom koriste. Bili smo mi i u Vukovaru. Tamo smo vozilom išli kroz kukuruz. Nitko

nas ništa nije pitao – ni naši, ni njihovi. Bili smo sa Sinišom Glavaševićem. On je slao izvještaje u Osijek pa je preko nas išlo dalje prema Zagrebu i u svijet. U općini smo tražili imena i adrese pretplatnika tiskovina. Tada je svaki tisak, pa i Politika i Borba, imao svoje pretplatnike, a mi smo preko tih popisa htjeli doći do određenih podataka vezanih uz obavještajni rad. Iz Vukovara smo izišli istim putom kako smo i došli.

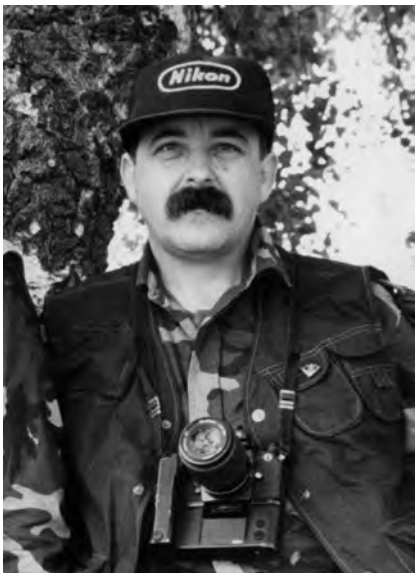
Sjećam se i jedne francuske delegacije koja je dolazila u Osijek. Onaj njihov ultranacionalist LePen. Oni su išli na ručak u Bijelu lađu, a mi smo radili osiguranje toga objekta. S njima su bili i francuski obavještajci. Moram priznati da su oni za nas odradili dobar posao jer je njima bio otvoren put u Srbiju, a preko njih smo uspjeli saznati dosta podataka.

Što se tiče samo Glasa Slavonije, tamo se promjene događaju u lipnju 1991. dolaskom Josipa Kelemena za glavnog urednika. On je prije radio u Glasu, a tada je bio pozvan za urednika kada je smijenjen Drago Hedl. Hedl i Kokeza sazvali su proširenu kolegij, no nekoliko novinara tada je već bilo pobjeglo, a da mi to nismo ni znali. Oformljena je radna skupina koja je trebala obilaziti adrese djelatnika Glasa. Ako ih ne zateknu u stanu i ako nisu bolesni ili kod doktora, toga su trena dobili otkaz. Profiltriralo se to dosta pa su ostali uglavnom mlađi kolege i moj kolega Dragan Cvitkušić te Damir Svoboda.

Stanko Karnaš rođen je 1944. u Vukovaru. Rano je ostao bez majke. Otac je bio privatnik te je kao samohrani otac vodio brigu o djetetu. Završetkom osmogodišnje škole u Litokartonu prijavio se na natječaj. Prošao je na prijemnom ispitu i odlazi u Zagreb na školovanje. Završetkom školovanja vraća se u Litokarton. U međuvremenu se oženio i dobio sina. Tada za urednika u Glasu Slavonije dolazi Petar Požar koji ga je pozvao da pređe u Glas Slavonije za tehničkog urednika. Početkom Domovinskog rata prelazi u jedinicu za obranu Glasa koju je sam oformio.

MARIN TOPIĆ

Bilo jako važno prikazati hrvatskog vojnika u pozitivnom kontekstu

Jedno deset mjeseci prije rata dobio sam status slobodnog umjetnika što podrazumijeva da si sami zarađujete plaću, a država plaća mirovinsko i zdravstveno. To je najviši status koji se može dobiti u umjetničkom poslu. Meni je to bilo jako dragocjeno, ali nisam mogao biti „slobodnjak" i imati firmu. Kada uspiješ dobiti taj status, to prihvaćaš. Kako se rat približio Osijeku, bio sam uvjeren da neće biti tako snažan kako je bio. Jednostavno sam vjerovao da je u 20. stoljeću prošlost da se bombardiraju gradovi i civili – nažalost se pokazalo da mi to nije dobra premisa.

Kada je rat započeo, nisam imao što raditi, odnosno gdje zarađivati i od čega živjeti. Slučajno sam sreo Mitevskog koji je bio u kriznom štabu i koji mi je ponudio snimanje ratne štete. Zapravo sam cijeli rat šetao i snimao ratne štete te za to dobivao nekakav sitni honorar što je u ono vrijeme bilo sasvim dovoljno za preživljavanje. Kako sam to radio, tako je po logici stvari bilo najvažnije doći u Press centar i saznati što se tamo događa. Uostalom, bili su to dragi ljudi pa je bilo lijepo malo s njima popričati i podružiti se. Dragi ljudi koji su radili svoj posao, a ja sam bio pridruženi član pa sam pomalo slikao.

Ono što mi je ostalo najupečatljivije dogodilo se uoči pada Vukovara kada je u Osijek došao poseban telefon. Kada je došao u Press centar, sjećam se da je bio u srebrnom koferu. Imao je antenu i sve ono što ide uz takav telefon. Ako se dobro sjećam, rekli su da je koštao oko 10 000 dolara. Svi smo sjeli oko tog satelitskog telefona kao da je došlo ne znam što. Bili smo strašno sretni

i uvjereni, ako se nešto dogodi i Osijek ostane okružen, mi imamo barem vezu sa Zagrebom. To je bila jedna potpuno nevjerojatna situacija. Kada se to gleda danas, s ove perspektive mira, onda zapravo vidite kako taj telefon nije značio gotovo ništa. U tom trenutku on je nama bio veliko veselje. Mislili smo kao super došao je telefon pa sad možemo komunicirati sa svijetom. Tada nismo znali za mobitele ni za druge komunikacijske kanale pa nam je to bio pozitivan poticaj. Radilo se o nekoj donaciji iz Amerike. Čovjek se toga sjeti i razmišlja: „Bože dragi, kako su nas tada male stvari veselile".

U to sam vrijeme bio sam uvjeren kako je najbolje da hodam sredinom ulice jer vozila nije bilo, a imao sam osjećaj kada idem uz rub da će mi pasti cigla na glavu ili da će *grunuti* granata pa sam mislio kako je ovo sigurnije. No, tada nije bilo ništa sigurno. Zapravo, uopće nije postojalo pravilo jer sve je bilo moguće i ništa nije bilo moguće.

MULTIMEDIJALNA PREZENTACIJA OSIJEKA U ZAGREBU

OSIJEK '91

- ***Bit će to prva sveobuhvatna prezentacija ratnog Osijeka, kao rezultat timskog rada mnogo stručnjaka - Izložba »Glasovih« izdanja o ratu u Osijeku i Slavoniji***

U okviru ciklusa »Oči istine«, u kojem se u Zagrebu prezentiraju razoreni gradovi iz ratom zahvaćenih područja Hrvatske, krajem ove i početkom slijedeće godine, multimedijalnim programom predstavit će i naš grad. To je prvi put da se Osijek na takav način prezentira Zagrebu, a program bogatog sadržaja - pod nazivom »Osijek '91«, rezultat je timskog rada mnogih osječkih stručnjaka.

»RATNI ATELJE« I »RATNI REPORTERI«

- Mi ne želimo Zagrebu prikazati Osijek u srcedrapateljnom i sentimentalnom tonu. Odlučili smo se za izložbu i multimedijalni pristup, jer i ovaj rat je kontinuitet života našega grada, kaže dipl. inž. arh. **Milan Mitevski**.

Izložba će biti postavljena u Muzejskom prostoru grada Zagreba na Jezuitskom trgu, dok će drugi dio izložbe biti u Galeriji u Preradovićevoj ulici, pa bi se tako Zagrepčani 24 sata, preko video-programa u samom središtu grada, informirali o ratnoj zbilji Osijeka.

Sadržaj izložbe vrlo je raznolik. U dijelu izložbe pod nazivom »Ratni atelje«, koji organizira **Vlastimir Kusik**, osječki likovni umjetnici prezentirat će slikama, grafikama i skulpturama kako vide rat. Učenici Građevinskog školskog centra predstavit će makete javnih objekata u gradu uz koje će biti fotografije današnjeg izgleda tih objekata. Organizator tog dijela izložbe, pod nazivom »Makete + fotografije«, je **Dunja Lauc**. »Osijek, secesija« naziv je trećeg dijela izložbe, u kojem će povjesničar **Viktor Ambruš** temu srednjoeuropskog grada Osijeka izložiti preko predavanja i fotografije.

Slijedeći sastavni dio izložbe zove se »Foto-dokumentacija o ratu«, a obuhvaća dokumentacijski dossier, gdje će **Sonja Cupec** iz Zavoda za prostorno planiranje Osijek faktografski, matičnim listovima objekata i fotografijama, prikazati stradanja grada, autorske pristupe osječkih reportera **Pušića, Olvitza** i **Topića** pod nazivom »Ratni reporteri«, te ratni foto-arhiv, koji će prikazati analogiju s ratnim razaranjima u drugom svjetskom ratu.

IZDAVAŠTVO U RATU

Peti dio osječke izložbe, pod nazivom »Video-program«, obuhvaća četiri autorska filma **Ivana Faktora**, HTV - Studio Osijek pripremio je dokumentarne filmove te video-spotove ratne glazbene podukcije Osijeka, a »Filmoteka« priprema vremeplov - filmsku povijest Osijeka. Muzej Slavonije i Historijski arhiv danas, naziv je slijedećeg dijela izložbe, u kojem te dvije institucije prezentiraju memorandume gospodarskih organizacija grada i Slavonije te pregled osječkih društava kroz povijest. Tu su, također, plakati o događajima i institucijama u gradu, a u okviru prezentacije izdavačke djelatnosti Historijskog arhiva promovirat će se radovi »Mohačka bitka« i »Rimski tragovi Osijeka«. Ratno izdavaštvo poseban je dio izložbe u kome će se zagrebačkoj publici prezentirati »Gardist« - glasilo Hrvatske vojske za istočnu Slavoniju, ratna izdanja »Revije« i SKUC-a, posebna izdanja »Glasa Slavonije« o ratu u Osijeku i Slavoniji te bilten Opće bolnice.

Posljednja, osma cjelina, je prezentacija izrade urbanističko-arhitektonskog koncepta grada Osijeka - rekonstrukcija.

Predviđeno je i pet predavanja te »Osječki forum«, zajednički razgovori osječkih stvaralaca s Osječanima izvan Osijeka.

Za koordinaciju i koncepciju izložbe zaduženi su: **Milan Mitevski, Mladen Radić, Vlastimir Kusik, Vesna Burić** i **Dražen Dragušica**.

V.LATINOVIĆ

Što se tiče atmosfere u Press centru, ona je bila fenomenalna. To je stvarno bilo jako lijepo druženje i zezancija, ali i kvalitetan rad. Ljudi su tamo radili vrlo ozbiljan posao i bilo je jako lijepo organizirano. Mora se priznati da je čitav grad, za vrijeme rata, jako dobro funkcionirao. Iznenađujuće dobro – od struje i vode do ostale infrastrukture, što samo dokazuje koliko smo kreativna nacija i sposobna improvizirati kad je najteže. Sjećam se kako mi je granata pala pred kuću i oštetila plinsko brojilo. Otišao sam u Press centar, a supruga je otišla na posao. Kada smo se vratili kući, plinski sat bio je promijenjen. Mi kvar nismo prijavili, ali su dečki prolazili i vidjeli štetu koju su popravili. I dan danas je na ormariću, izvana, rupa od gelera. Tako je isto i sa strujom – dva puta nam je mreža pala s kuće. Dva su puta došli u pola granatiranja i popravili. Nije samo Press centar radio kako treba, radile su i sve ostale službe.

Sjećam se tih važnih stranih novinara. Moram priznati da sam se ja držao malo sa strane jer to ipak nije bio moj posao. Tamo sam zapravo dolazio radi tih ljudi. Malo smo se družili, malo sam slikao pa bih se vratio doma – to mi je bila kao nekakva baza. To je ipak centar grada i od tamo je sve puno bliže. Novinare sam tamo viđao, ali nisam imao kontakata – za to je bio zadužen Mirko. Znam da su svi jurili s papirima. Isprva sam dolazio u Hotel Osijek jer je Tiho Slivka imao svoj studio Jingle u prizemlju. Godinama smo si dobri. Kako je on bio aktivan u Press centru tako smo zajedno odlazili k njima na mezanin Hotela Osijek. No, najviše sam se s njima počeo družiti i dolazio gotovo svakodnevno kada su prešli dolje u pothodnik.

Pored Press centra postojao je mali glazbeni studio koji je vodio Tiho Slivka, mislim da se zvao Gimmik. Oni su tamo snimali puno ratnih pjesama. To je bio jedan mali prostor kao, što bi stari Essekeri rekli, špajza. Oni su tamo radili čuda. On je bio, uvjetno rečeno, pridruženi član Press centra. Gradonačelnik Kramarić također je svakodnevno dolazio u Press centar i održavao je konferencije za novinstvo. Mislim da je on tada bio smješten tamo gdje je sad sjedište Županije pa bi se samo spustio dolje k nama.

Ono što je bila moja domena jest fotografija i ono što je proizvod koji ulazi u moju domenu, a izašao je iz toga vremena je plakat „Osijek nikada neće biti Ocek“. Ti su plakati učinili svoje. Oni su pomogli da se održi jedna optimistična atmosfera, jedan bunt. Morate znati da smo mi u Osijeku imali situaciju

da je čak postojao prijedlog o podjeli grada na srpski i hrvatski dio. Naša predratna gradonačelnica Gordana Hajduković napustila je Osijek i otišla preko. U Osijeku je za vrijeme rata ostalo desetak tisuća ljudi i mi, koji smo odrasli ovdje, poznavali smo jako puno ljudi koji su otišli preko. Neki iz straha, neki iz zločestoće, neki iz nekih drugih razloga. Jedan je dio zasigurno otišao u uvjerenju da će se vratiti „na bijelom konju".

Taj je plakat imao poruku otpora i to mi je prva asocijacija na taj plakat. Inat, ono što mi ovdje volimo reći. Gledajte, kad razumno o svemu razmislite, a ja sam razumno razmišljao o tome svemu i prije, mi nismo imali nikakve šanse da se obranimo s obzirom na situaciju s naoružanjem, sa znanjem. Kako smo to uspjeli, to sam Bog zna. Očito je do jako dobre samoorganizacije, a i taj Press centar je sam organiziran dobrom voljom nekih ljudi. Od upornosti i snage, a koja nije potekla od neke organizacije, sve je to počelo među „običnim ljudima", od Juga II do rubnih dijelova na drugom kraju grada. Ljudi su se jednostavno samoorganizirali. Danas je to nevjerojatno, ali ljudi nisu znali što je to „hrvatski vojnik". Onaj tko se sjeća zna koliko je Republika Hrvatska morala uložiti energije da svijetu objasni da se mi branimo i zašto se branimo te da je to hrvatski vojnik koji nama nešto znači. To su ljudi koji su, do jučer, živjeli u gradu i radili neki drugi posao. To što su oni bili u ratu je zapravo nešto što oni nisu izabrali i nisu htjeli. To su stvari koje su vrlo bolne. Mi, koji smo to proživjeli, nama to ostavlja tragove. Teško je potpuno izaći iz toga bez ikakve posljedice.

Moja fotografija[30], za koju sam dobio nagradu za najbolju ratnu fotografiju, nastala je na samome početku rata. Radio sam jednu izložbu koja se zvala „Dva lica grada" gdje sam pokušao svoje predratne fotografije povezati s ratnim. Povezati na način da pokažem kako su ljudi, s promjenom okolnosti, poprimili neke sasvim nove zadatke. Osijek je kultiviran grad, a i prije 30 godina bio je fin i miran grad. Kako Drava tiho i lagano teče, takvi smo i mi ljudi. Slavonci su mirni i dragi ljudi, ali vrijedni ljudi. Taj je grad i tada imao

30 Na fotografiji hrvatskoga vojnika koji spašava dijete iz ruševina, zraka sunca probija preko djeteta do vojnika, označava spasilačku sreću u okružju zlih sila. Čuvena svjetska fotoagencija Magnum, koja se proslavila ponajviše ratnim fotografijama, sigurno bi taj Topićev ratni uradak uvrstila u svoj antologijski postav. Topićeve fotografije iz Domovinskoga rata samo slučajno nisu dosegle svjetsku slavu, ali su dokaz da je slavonski štafelajni fotograf kadar stići i uteći i u strašnu vremenu postojati, posvjedočiti svekoliku nemalu ratnu, ravničarsku patnju, https://www.tportal.hr/kultura/clanak/fotografije-sa-stafelaja-20111107

Foto: Marin Topić

jedan kulturni milje, vrlo izražen, a koji je danas samo djelomično prisutan. Nažalost dosta se toga izgubilo. U tom kontekstu tražio sam mogućnost da napravim izložbu koju sam održao u Bassanu del Grappi u Italiji. Kasnije sam ju uspio prikazati i u Njemačkoj. Imao sam sretnu okolnost što sam dio tih slika, s obzirom na to da sam i prije rata bio izlagački aktivan, prikazao svijetu i tako pridonio promociji okolnosti u kojima se našla naša domovina gdje smo se borili za našu samostalnost. Mislim da mi nismo uopće imali izbora, htjeli samostalnost ili ne, mi smo jednostavno bili stavljeni pred zid. Nikakvog drugog načina za opstanak te države nije bilo. Nije postojala mogućnost konfederacije. Postojalo je jedino ovo što nam se i dogodilo i, nažalost, našu smo samostalnost ostvarili preko puno mrtvih i ranjenih, te puno srušenih domova i ratnih šteta. Vi znate da je u to vrijeme strašno stradala osječka industrija. Brojke su frapantne i bolje ih je ni ne ponavljati. Jedna od prvih granata uništila je vrlo skupo postrojenje u MIO Standardu. To je bila prosperitetna firma koja je danas mogla čuda raditi. Oni su pred rat stvorili svoj četverotaktni motor za kosilicu. Ta je industrija danas mogla biti vrlo značajna. Ona se i razvila od jedne male radionice u ozbiljnu industriju.

Foto: Marin Topić

Prije nekoliko sam mjeseci pregledavao svoju arhivu pa sam pronašao fotografiju koja je nastala na Trgu Ante Starčevića gdje je postojao betonski komad na kojem su bile nalijepljene osmrtnice, a ja sam uhvatio desetak zalijepljenih osmrtnica. Fascinirao sam se saznanjem koliko čovjek ili koliko smo se mi bili navikli na taj rat. Koliko smo mi smatrali takav život normalnim. Bez obzira na to što to nije tako dugo trajalo, da smo zapravo zaboravili da ta sadašnjica vrijedi biti slikana. Koliko god da sam napravio slika, i jesam ubacivao malo „estetike", ali je zanimljivo to da jedan dio tih ratnih slika zapravo nitko do nas nije snimio. To je kao da sad izađete na ulicu i škljocnete ulicu pa si misliš „šta će mi to i čemu". Tako smo se i mi jednim dijelom ponašali. Fascinira to kad shvatite da se zapravo mozak toliko navikne na to da su neke stvari, koje bi danas bile interesantne za vidjeti, izgledale potpuno normalne i da ne zavrjeđuju biti zabilježene. Svi smo mi tražili da se vidi akcija, požar, pad granate, ne shvaćajući kako te osmrtnice govore više od ičega.

Recimo, imam snimak gardijskog groblja u Retfali i boli trbuh kad gledaš tu fotografiju. To su bili sve svježe iskopani grobovi i drveni križevi, a to više ne postoji. Kasnije su dignuti spomenici i zasađeno je drveće, ali se na toj fotografiji vidi tužan broj novoiskopanih grobova. Mislim da tu fotografiju nitko osim mene nije snimio. Jednostavno smo se na te neke stvari naviknuli da nismo primijetili kako je to važan trenutak.

Mislim kako sam u to vrijeme slikao s Nikonom F2. To je profesionalni aparat koji ima veliku brzinu okidanja. Tu fotografiju vojnika s djetetom škljocnuo sam u rafalu i zdimio sam. Svi smo se rastrčali s toga mjesta i nisam bio ni svjestan jesam li nešto uopće snimio. Kasnije sam otkrio da je od tih nekoliko snimaka, koliko sam opalio, jedan kako treba, a ostali nisu. Bio sam sretan što imam snimku nekakve akcije i što ta slika govori o hrvatskom vojniku u pozitivnom svjetlu. U tom trenutku, a ne znam je li to bio pad Bijele vojarne ili deseti mjesec, ali tada je bilo jako važno prikazati hrvatskog vojnika u pozitivnom kontekstu jer tada nije postojala ta svijest. Danas izgleda normalno da su to bili pozitivni dečki. Propaganda sa suprotne strane bila je stravična. U svijetu je ta podrška nama bila vrlo podijeljena i trebalo je nešto što će vratiti povjerenje.

Marin Topić rođen je 1956. godine u Osijeku. Fotografijom se počeo baviti kao učenik sedmog razreda OŠ Augusta Šenoe u Osijeku. Njegov bogati stvaralački opus predstavljen je na preko stotinu skupnih i dvadesetak samostalnih izložbi. Nagrađivan s oko sedamdeset nagrada. Završio je Rolleyevu školu fotografije u Braunschveigu. Godine 1987. proglašen majstorom fotografije i primljen u ULUPH. Godine 1991. primljen u ZUH sa statusom slobodnog umjetnika. Od 1994. član HDLU-a Osijek.

Razglednica "Osijek ranjeni grad" (oblikovanje: P. Došen, foto: M. Topić)

Foto: Marin Topić

GLAZBA: G.KUŠEC
TEKST: G.KUŠEC
ARANŽMAN: STO ŠESTA
IZVOĐAČ: STO ŠESTA

TI NIKAD NISI SAM

Čuje se krik, iz grla svih
čuje se pjesma i čuje se stih
Hrvatska gori JNA je tu
branit ćemo stare slave djedovinu.

TI NIKAD NISI SAM
TI NIKAD NISI SAM
SVI SMO GARDA OVOG GRADA
SA OVIH ULICA SA OVIH ULICA

Crven bijeli plavi
barjak je pravi
pjevajmo svi
domovini.

Šta ćemo, kako,
zašto gdje i kamo
odavno je jasno
i svi to sada znamo.

TI NIKAD NISI SAM
TI NIKAD NISI SAM
SVI SMO GARDA OVOG GRADA
SA OVIH ULICA SA OVIH ULICA

GORAN KUŠEC

Bez humora bi ionako surova stvarnost bila još sumornija

U vrijeme Domovinskoga rata bio sam pripadnik 106. brigade u IPD vodu kojemu je zadaća, između ostaloga, bila i bavljenje medijima, ali i općenito novinarstvom. Imali smo i svoje glasilo, a zvalo se IPD Gardist koji je bio podlistak Glasa Slavonije. Na samome početku to je bilo glasilo 106. brigade te smo tako stekli i lokalnu popularnost. Kasnije smo prerasli u zonski časopis, odnosno pokrivali smo cijelu operativnu zonu Osijek.

Naš je posao, cijelo vrijeme, bio baviti se *pressom* i informacijama koje su se u ratnim okolnostima morale pažljivo birati te isporučivati medijima. Posebnu smo suradnju razvili i njegovali s Međunarodnim press centrom. U pothodnik smo dolazili često. I ne samo zbog razmjene informacija, i tog psihološko-propagandnog djelovanja koji je bio nužan tijekom ratnih događanja, nego i zbog druženja te ugodne atmosfere. Moj je zadatak bio briga o stranim novinarima i njihovo prevoženje do prvih linija obrane. Mi smo im također nudili i osiguranje. Naravno da tijekom ratnih djelovanja strani novinari nisu mogli doći snimati što god su htjeli, nego smo se mi međusobno koordinirali, u suradnji sa Zapovjedništvom obrane grada. Dogovarali smo se što se smije, a što se ne bi trebalo prenijeti javnosti. Kako je mahom bila riječ o stranim novinarima, komunikacija se odvijala na engleskom jeziku. Ono što mogu po sjećanju reći jest da su dolazili novinari sa CNN-a, The Guardiana, The Independenta, francuske televizije, RAI-ja, čak su nam dolazili i novinari iz Australije. Mi smo ih organizirano odvodili tamo gdje je bilo dogovoreno. Na takav su način mogli uživo vidjeti što se događa te osjetiti žestinu nekoga napada ili bitke

koji su se događali na bojištu. Teško je nekome prepričati kako izgleda život na bojištu, to treba doživjeti! Novinari su, na terenu, mogli porazgovarati s našim vojnicima. Na takav su način sretali prognanike i izbjeglice, naše ljude iz Njemačke koji su dolazili pomoći. Bilo je jako puno njima zanimljivih priča. Ja sam većinu vremena prevodio, naravno kada je za to bilo potrebe. Jednako tako, omogućili smo im posjet nekim ključnim mjestima gdje su oni osjetili i vidjeli žestinu razaranja – od bolnice, katedrale, i svih ostalih punktova koji su bili omiljena meta naših neprijatelja koji su upravo na taj način htjeli isprazniti grad.

Mi smo, kao novinari, dosta objavljivali. U jednom smo trenutku imali veću tiražu od Glasa Slavonije. Dijelili smo propagandne materijale. Imali smo kojekakvih letaka, znački i amblema. Novinari su nam, u pravilu, bili skloni. Sjetite se Eduarda Rózsa-Floresa koji je prvotno počeo kao novinar. On je osnovao Prvi internacionalni vod kojemu je bio zapovjednik, a Stephan Hancock dozapovjednik. Oni su svakako bili zanimljivi tim stranim novinarima jer ih je zanimalo kako su se stranci odlučili boriti za Hrvatsku. Svi su oni zapravo bili revoltirani zbog slabe ili nikakve reakcije Međunarodne zajednice na zbivanja u Hrvatskoj, a željeli su pomoći na ovakav način.

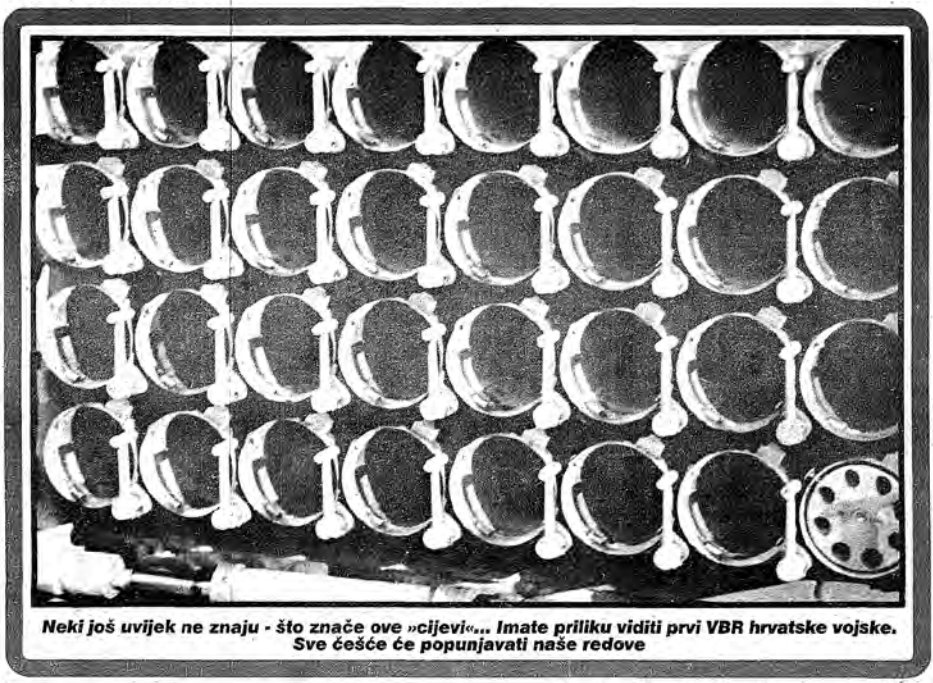
Ovdje se moram sjetiti Ivice Murata i Tihe Slivke koji su, kao glazbenici, također dali svoj veliki doprinos funkcioniranju Međunarodnog press centra. I s njima smo imali vrlo uspješnu suradnju. Oni su nama pomagali u snimanju *jinglova* koje smo mi puštali za dizanje morala. Mnogi su naši vojnici bili i glazbenici, jer je Osijek imao jednu veliku *rock* i *punk* scenu, pa je bilo dosta autorski „vudrenih" vojnika koji su rado dolazili kod njih u studio snimati ratne pjesme. To su bile nekakve ratničke budnice, a ja sam recimo imao dvije – *Ti nikad nisi sam* i *Pobjegulja* koju sam napravio s Krešimirom Kalafatićem.

Jednako tako spomenuo bih Radio Osijek koji je tada vodio Slavko Milas. Nadalje, dolazile su nam i glumačke ekipe koje su znale provoditi dane s nama u pothodniku. S Tihom Ravlićem koji je također bio dio Međunarodnog press centra bio sam dobar od prije pa sam dosta vremena provodio i s njim. Ne smijem zaboraviti ni Marija Romulića koji je u to doba radio kao kamerman na HRT-u, a koji je također dolazio tamo. Mi smo i generacijski bili bliski. Imali smo slične poglede na život i sličan glazbeni ukus.

GARDIST

GLASILO HRVATSKE VOJSKE 106. BRIGADA

OSIJEK, 29.LISTOPADA 1991. GODINA: I BROJ 0

Neki još uvijek ne znaju - što znače ove »cijevi«... Imate priliku viditi prvi VBR hrvatske vojske. Sve češće će popunjavati naše redove

Interview:

ZAPOVJEDNIK 106. BRIGADE EDUARD BAKARAC

Stacionar -

GDJE SU I KAKO NAŠI RANJENICI

Deda, najstariji gardista u Hrvatskoj

Zašto ruše Osijek

Želimo vam da u miru i dostojanstveno obilježite spomen na naše mrtve

Radili smo zajedno od ozbiljnih stvari pa sve do neke produkcije. Radili smo i neke velike, ozbiljne produkcije, a to zasigurno imaju Tiho i Murčika sačuvano. Recimo ona himna „Prvi bataljun", prve bojne – Šoltićeve. Nama je to bilo jedno vrlo živahno razdoblje.

U aranžmanu Tihinog studija Gimmik izašla je kompilacija „Moj Osijek se ne da". Uz to je bila i istoimena pjesma koja je išla u emisiji „Za slobodu". U toj su pjesmi sudjelovali svi glazbenici koji su nešto značili u to doba – od autorskih do ovih što su reproducirali, a koji su svirali na različitim zbivanjima. Mislim da su se pojavili svi koji su ostali u Osijeku, a Murčika je tu bio glavni pokretač. Mislim da je on i autor te skladbe.

Ta je pjesma bila svojevrsni *jingl* jer kad god je išlo nešto iz Osijeka, a emitiralo se na Hrvatskoj televiziji kao praktički jedinoj televiziji, uvijek je bilo praćeno s tom pjesmom. Mislim da je to najuspješnija, odnosno najreproduciranija i najpoznatija skladba iz našega grada, a to je bilo prepoznato u cijeloj Hrvatskoj.

Osim te skladbe bilo je jako puno onih koje nisu imale takav uspjeh, ali zasigurno su nešto značile. Ako ne u samom gradu, onda ljudima na fronti. Tada su pjevali vojnici koji su se borili na fronti. U Gimmik su dolazili ljudi koji su tu noć prošli primjerice Laslovo ili Nuštar i u pjesmi su nalazili odmor od cijele situacije. Netko tko nije to prošao, možda ni ne može razumjeti, ali tada su to bile prave budnice.

Uz to sve ide i plakat „Osijek nikada neće biti Ocek". I on je bio prihvaćen preko noći kao naš simbol otpora, odnosno prkosa prema agresoru. Osijek je u jednome trenutku pao na manje od 10 000 ljudi u gradu. Trebalo je taj pritisak doživjeti i preživjeti, a s današnjim danom i ostaviti ga iza sebe.

Brojni su novinari prodefilirali kroz Međunarodni press centar, ali mi je u sjećanju ostala naša Nada Prkačin koja je bila naš mali heroj. Ona je bila kao vojnik, samo što nije imala pušku. Ako je ovdje prasnulo, evo nje odmah trči i snima. Ona je imala svoje autorske emisije koje su pokrivale sva ratna zbivanja na istoku Hrvatske, a žao mi je što se nakon ratnih zbivanja više nismo ni sreli. Bile su tu Lea (Polz) i Goga Kovačević. Tu je bilo dosta priučenih novinara, što se tiče našeg dijela. Mahom sam se bavio stranim novinarima jer su dolazile brojne eminentne novinarske kuće. Recimo Tele Sun došao je s pet-šest ljudi,

a njih sam vodio u Podravlje usred onog napada kada je skoro probijen dio Podravlje 2. Tamo su bili iskopani i rovovi i bunkeri, a kada smo ušli unutar toga dijela odmah nas je „sašilo". Oni nas isprva nisu ozbiljno shvaćali kada smo im rekli da je nužno puzati po podu na tome dijelu, dok nije sletjela prva granata. Onda su svi zalegli. Kada su prema nama krenuli ljudi prekriveni krvlju i naši su se počeli povlačiti, netko od naših slučajno opali i pogodi njihov kamiončić prepun vojske – tada su se oni počeli povlačiti. U rovu je tada nastalo veselje, a novinari su odmah uzeli kameru, mikrofon i krenuli snimati.

Za CNN, ali ne znam kako se novinar zvao, davao sam izjavu na srušenom Dravskom mostu. Tamo je iza bio jedan izrešetani crveni autobus i ja sam na tim ruševinama razgovarao s novinarima. Drugu sam ekipu vodio na našu kirurgiju u KBC. Kada su vidjeli onako izrešetanu zgradu i desetak mrtvih u hodniku, to je bila slika za pamćenje.

Sjećam se anegdote s jednim Australcem kada smo išli u Briješće. Tamo je bio jedan istureni položaj i on je to htio vidjeti, a ja sam ga dovezao u Warburgu. Napravio je krasnih snimaka tijekom najveće ludosti granatiranja grada. Pod najvećim *pržunom* po gradu, kada se tresao svaki kvadrat Osijeka, mi bismo sjeli u taj Warburg i vozili novinare koji su snimali granatiranje kroz otvorene prozore automobila. Australac je nama rekao kako mi s njim nećemo imati puno brige jer je on bio u Vijetnamskom ratu. Međutim, kad je po Osijeku počelo „grmjeti", rekao je da takvo što nije nigdje vidio. Rekao je kako je sad vidio razliku između one strane koja *dijeli biber* i one strane koja *prima biber*.

Nakon pada Vukovara Osijek je postao i političko i vojno središte, a k nama se dolazile brojne delegacije. Meni je u sjećanju ostao Satish Nambiar.[31] On je bio indijski general koji je ovdje došao kao predstavnik Plavih kaciga. Bio je zadužen za sve te UN-ovce koji su nama bili dosta smiješni. Nismo se mi s njima ništa svađali, ali su oni imali neka *izvitoperena* shvaćanja. Shvaćali su oni o čemu se radi, ali u političkom kontekstu nisu smjeli ništa reći. Moj je prijatelj Fakraš uime časopisa Gardist išao među tu cijelu novinarsku svitu Međunarodnog press centra. Pred županijom je bio glavni stožer i tamo smo dočekali

31 Bio je prvi zapovjednik snaga i šef misije UNPROFOR-a, zaštitnih snaga Ujedinjenih nacija u bivšoj Jugoslaviji tijekom 1992. i 1993.

tog generala. Nakon njega došao je Jaques Paul Klein[32] Njegov je prevoditelj bio Ivica Zec koji je bio iz redova naše vojske, iz 106. brigade. On je bio dosta značajan kulturni radnik. Vojnu je karijeru započeo na minobacačima, a zbog poznavanja jezika davali su mu novinare.

Ovako kada se osvrnem moram reći da smo bili jedna dobra ekipa, možda zato što smo se i od prije rata poznavali. U tom našem Gardistu imali smo i rubriku „Hororskop" u kojoj smo, na duhovit način, kroz znakove zodijaka pravili nekakve šale koje su bile isprovocirane ratom. Htjeli smo udahnuti malo optimizma s dozom montipajtonovskih iskoraka u humoru. Na zadnjoj smo stranici imali parodije na „izgubljeno/nađeno", „vjerovali ili ne" ili povremeno neki tekst kojim bismo ismijavali nekoga od neprijateljski eksponiranih *likova*.

Naravno da smo unutar lista imali i ozbiljnih tekstova s terena, o naoružanju, intervjue s istaknutim ličnostima i slično, ali bez humora bi ionako surova stvarnost bila još sumornija. Bilo je tu ljudi poput profesora Lauca, doktora Delagića, jedan vojnik koji je došao iz Nuštra izravno s ratišta i njegov zapovjednik, ali uvijek su zadnje dvije stranice bile posvećene ruganju i čini mi se da su ljudi, kada su to dobili, odmah okretali na zadnje stranice. Gardist je bio tjednik distribuiran na sve prve crte bojišta diljem istoka Hrvatske.

Nama je tu u Osijeku bilo svejedno jesi na prvoj crti ili si u gradu – Grad Osijek bio je prva crta jer su oni nas gađali od preko, s druge obale Drave. Nama je humor zato i bio jedini mehanizam obrane pa se nadam da su se i oni preko barem malo mogli nasmijati našim šalama. Redakcija je bila opremljena i novinarima, i kompjuterašima i svim ostalim potrebnim kadrom, a svi smo bili amateri.

Pored humora i ciljanih informacija, bilo je i smišljenih dezinformacija. Uređivali smo jedan časopis Slobodna Vojvodina za koji smo mi pisali tekstove, a koji se švercao i dijelio po Somboru, Novom Sadu… Ciljali smo na onaj autonomaški dio. U tim smo novinama mi opisivali neka događanja poput njihova pilota koji je bacio bombu negdje kod Slavonskog Broda kada je poginulo dijete. E mi smo napravili njegovu romansiranu ispovijest. Namjera nam

32 Jacques Paul Klein umirovljeni je američki diplomat koji je bio šef tri mirovne misije Ujedinjenih naroda.

je bila probuditi antiratnu atmosferu među vojvođanskim stanovništvom jer smo znali da je plodnije za naše hrvatske ideje.

Goran Kušec iz obitelji je uspješnih osječkih sportaša – atletičara. Oduvijek se rekreativno bavio sportom, prvo košarkom, a kasnije ronjenjem. Iako iz ravnice rano je počeo skijati te je od svoje 20. godine učitelj skijanja. Član je Motonautičkog društva Drava i već duže vrijeme vježba Aikido. U mladosti se bavio i glazbom - svirao gitaru, skladao i pjevao u bendovima (najpoznatiji su Privatnici i Astrozombie), te radio kao DJ i radijski voditelj u kultnoj emisiji 6 pištolja. Osnovnu, srednju školu i Poljoprivredni fakultet završio je u Osijeku, a poslijediplomski studij na Veterinarskom fakultetu u Zagrebu. Ratne godine proveo je u Osijeku, u IPD vodu 106. brigade. Tamo je obavljao različite zadatke, od uredništva u vojnom glasilu Gardist do pratnje i prevođenja stranim novinarskim ekipama po crtama bojišnice oko Osijeka. Tada se oženio i dobio sina. Nakon rata počeo je raditi na Poljoprivrednom fakultetu u Osijeku.

GLAZBA: D.AJZELI
TEKST: D.MAGDIĆ
ARANŽMAN: D.LAŽETA

PRVI BATALJUN

Za sve one što su pali
za sve naše prijatelje
sviram sada na gitari
pjesmu lijepe domovine

Slike još su ostale u glavi
odjek pucnja, miris baruta
brat mi kaže ako i poginem
nek se čuje pjesma hrvatska

HEJ! PRVI PRAVI BATALJUN SU ZNALI
VINKOVCI, NUŠTAR, LASLOVO
ZA HRVATSKU ŽIVOT BI DALI
TARAPANO ČUVAO TE BOG

HEJ! PRVI PRAVI BATALJUN SU ZVALI
TVRDJAVICA, TENJA, NEMETIN
IVANOVE BORCE SVI SU ZNALI
SVI U BORBU IDEMO ZA NJIM

Sjećamo se riječi prijatelja
nek živi sloboda Hrvatske
zadnje riječi i posljednja želja
ne plačite već se borite Hej!

HEJ! PRVI PRAVI BATALJUN SU ZNALI
VINKOVCI, NUŠTAR, LASLOVO
ZA HRVATSKU ŽIVOT BI DALI
TARAPANO ČUVAO TE BOG

HEJ! PRVI PRAVI BATALJUN SU ZVALI
TVRDJAVICA, TENJA, NEMETIN
IVANOVE BORCE SVI SU ZNALI
SVI U BORBU IDEMO ZA NJIM

DUBRAVKO LAŽETA

Osijek, jesen/zima 1991./1992. godine

Vratio bih se na kraj listopada i početak studenog 1991. Situacija u gradu Osijeku i okolici postaje vrlo teška i sve je kao otprilike 4. krug pakla uslijed bestijalnih srbočetničkih svakodnevnih granatiranja. Nemoć građana Osijeka i okolice, sedam poginulih dnevno, brojna ranjavanja, desetine tisuća granata po Osijeku i okolici, hrvatski dragovoljci na prvim crtama preumorni, krvavi, brojni poginuli i ranjeni, iznemogli. Situacija do ruba izdržljivosti, svakodnevno slušanje Siniše Glavaševića i molitva Bogu i Gospi, Isusu „ne daj da Vukovar padne".

U našoj I. bojni 106. brigade već oko 30 poginulih i brojni ranjeni. Miris smrti u zraku, ali i odlučnost: nema povlačenja, poginuti za grad, za Osijek, za Slavoniju i Baranju. Nema dovoljno streljiva, topništva da uzvratimo, ljudi - brojni heroji izmišljaju nova oruđa kao npr. nožni bacač tromblona.

U tako teškoj situaciji morali smo poduzeti nešto i to hitno, kako bismo vratili moral građanima i hrvatskoj vojsci na prvim crtama. Ja izvješćujem ratnog zapovjednika o situaciji. On reagira vojnički: „nemoj mi govoriti što je problem, predloži rješenje".

Mislim kako izaći iz letargije, podići ponos građanima te moral dragovoljcima na prvim crtama.

Predlažem ratnom zapovjedniku Ivanu Šoltiću da u sastavu Službe za Informativno psihološko-propagandu djelatnost (IPPD) oformimo jednu grupu,

glazbeni sastav s dva cilja i to:

- snimanje himne postrojbe i
- osnivanje humanitarnog fonda u svrhu pomoći obiteljima poginulih pripadnika I. bataljuna 106. brigade

11. 11. 91. ratni zapovijednik Ivan Šoltić – Tarapana, daje mi pismenu zapovijed da to i učinim u što kraćem roku uz uvjet da članovi benda budu hrvatski borci s prve crte i da između smjena djeluju na izvršenju tih dvaju vojnih zadataka, a u okviru Službe za Informativnu propagandno-psihološku djelatnost I. bataljuna 106. brigade HV-a.

Odlazim u Nemetin s pismenom zapovijedi. Zapovijednik smjene dobiva pismenu zapovijed i dodjeljuje mi četiri ratnika iz te smjene: Dane Magdić, Milenko Šakić, Mario Kodžoman, te Damir Ajzeli koji je uslijed stradavanja u Laslovu bio na trenutnoj poštedi.

Nakon što sam im pročitao vojnu zapovijed i objasnio da to mora biti vrlo hitno, efikasno nastaje ime grupe:

Grupa „PRVI PUNKT". Himna postrojbe „PRVI BATALJUN". Humanitarni fond „I. bataljun 106. br." I to prvi u RH (prema informaciji s HRT-a Zagreb).

Skladamo prvu pjesmu „Zauvijek smo s tobom" u kojoj je najvažniji dio teksta „OSIJEK NEPOKORENI GRAD". Zatim himnu postrojbe „I. BATALJUN" s neizostavnim dijelovima teksta „PRVI PRAVI BATALJUN SU ZNALI" te položaje koje smo držali: „Vinkovci, Nuštar, Laslovo, - Tvrđavica, Tenja, Nemetin" uz obvezno ratno ime zapovjednika Ivana Šoltića „TARAPANO ČUVAO TE BOG".

Sve je bilo osmišljeno i trebalo je realizirati da to bude kako treba i što prije. Odlazim do nezamjenjivog Tihomira Slivke, Ivice Murata, Damira Vojvodića te ostalih suradnika Gimmik studia i sa zadovoljstvom konstatiram da aktivno i svakodnevno surađuju u okviru i s djelatnicima PRESS centra. U Uredu Sekretarijata za obranu dobivam broj podračuna za prikupljanje humanitarnih sredstava.

Formiram članove komisije iz svake satnije po jednog, ukupno 5 članova i ja „predsjednik" humanitarnog fonda „I bataljun 106. br."

Realizacija kreće u dramatičnim okolnostima. Pjesme nastaju u Gimmik studiju. Snimamo mi članovi „PRVOG PUNKTA“, a aranžmane stručno sređuju Tiho, Murčika, Damba i ostali, kako i na audio kaseti „Prvi bataljun“ piše „Gimmik studio band“.

Po svršetku prve dvije pjesme „Zauvijek smo s tobom“ i „Prvi bataljun“ svakodnevno vrtimo na radio Osijeku, „Žutoj podmornici“, reportaže u „Glasu Slavonije“ i osjećamo da se kroz naše aktivnosti Osječani u gradu i okolici i hrvatski branitelji na prvoj crti osokoljuju i bez obzira na sve jači pritisak srbočetničke armade, krvoloka i koljača, brojni drugi hrvatski branitelji dolaze između smjena kako bi snimili pjesmu za svoju postrojbu. Stvara se jačanje otpora. PRESS centar, Tiho i ostali povlače pravi potez – izlazi audio kaseta „NIKAD OSIJEK NEĆE BITI OCEK“ – „MOJ OSIJEK SE NE DA“.

Iz privatne arhive D. Lažeta

Uvrstivši prve dvije pjesme „PRVOG PUNKTA“ – „ZAUVIJEK SMO S TOBOM“ i „PRVI BATALJUN“ u sadržaj te audio kasete, mi dobivamo dodatni impuls i snimamo još dvije pjesme, te zatim još dvije i tako nastaje audio kaseta – antologijski album „PRVI BATALJUN“. Pjesma koja je otišla u svijet (na engleskom jeziku) preko naših hrvatskih veleposlanstava – na stihove Krune First Medić – Marije Medić „ZA IVANU“ – za prvu djevojčicu koju su četnici ubili u Osijeku, a vjerojatno i u Hrvatskoj – posvećena trinaestogodišnjoj djevojčici Ivani Vujić kojoj je Marija Medić bila nastavnica. Sva dramaturgija tih stihova, te melodije i tog dramatičnog aranžmana bila je jasna poruka četnicima: u Osijek nećete, zemlja vas ne prima, u Nebu vam nema mjesta „jer isjekli ste drvo zeleno i mlado tek 13 godina“. U suradnji s Gimmik studijem izdajemo taj antologijski album te vrtnjom i prodajom stječemo i prva sredstva za humanitarni fond. Po mojoj organizacijskoj shemi, nakon održanog sastanka članova fonda kojem sam uvijek predsjedao, u suradnji sa Sanitetskom služ-

bom, donosimo odluke o svakomjesečnoj podjeli sredstava obiteljima 30 poginulih pripadnika I. bataljuna. Sistem je bio da po donesenoj odluci dva člana fonda idu sa mnom, podignemo s računa financijska sredstva i odnosimo ih supruzi našeg poginulog pripadnika u iznosu od 10.000 hrvatskih dinara i još po 10.000 hrvatskih dinara za svako dijete u obitelji. To je funkcioniralo do prvih početaka osnutka fonda ZRINSKIH FRANKOPANA, te smo zadnja sredstva dali hrvatskom braniteljuu koji je išao na operaciju očiju.

Brojni su bili i koncertni nastupi u organizaciji HVIDRE sa Zlatkom Pejakovićem, Parnim valjkom i drugima, a dio audio kaseta slali smo i dijaspori, sve u svrhu skrbi za obitelji poginulih hrvatskih ratnika.

I dan danas duboko vjerujem da je zagovor Blažene Djevice Marije pomogao da ključni ljudi PRESS centra, Tiho i ekipa, pripadnici I. Bataljuna 106. br., članovi i podupiratelji svih aktivnosti, ratni novinari, mediji, a posebno isticem ratnog zapovjednika Ivana Šoltića koji je prepoznao trenutak i potrebu i stanovnika Osijeka, Slavonije i Baranje te hrvatskih dragovoljaca na prvoj crti, da je sve to trebalo učiniti i da će zlatnim slovima ući u povijest krvavog otpora protiv demona koji su htjeli zatrti naš hrvatski rod, tako da „muze nisu šutjele dok topovi grme“ i dok je u tišini noći jauka, krikova, granata, krvi, znoja, glasnije od svakog zla u tisućama hrvatskih duša i hrabrih srca odjekivalo: „OSIJEK NEPOKORENI GRAD“ i „TARAPANO ČUVAO TE BOG!“

Dubravko Lažeta, u obranu suvereniteta RH imenovani se uključuje kao dragovoljac već početkom 1990. godine u okviru HDZ-a na funkciji jednog od zapovjednika Narodne zaštite „Retfala“, te biva aktivan tijekom 1990. godine i prve polovice 1991. godine. Od 01. 08. 1991. dragovoljno je uključen u postrojbe 106. brigade, a po ustroju novog zapovjedništva 1. pješačke bojne 106. brigade biva postavljen za pomoćnika zapovjednika za političku djelatnost.

Nakon Domovinskog rata djeluje kao novinar, pjesnik, glazbenik, pisac, aktivist za ljudska prava i humanist. Utemeljitelj je i osnivač prvog ratnog humanitarnog fonda u cijeloj RH 1992. godine za pomoć obiteljima poginulih hrvatskih branitelja - pripadnika 106. osječke brigade ZNG-a, koordinator volonter i voditelj programa primarne prevencije zlouporabe opojnih droga i

prevencije obiteljskog nasilja, voditelj brojnih projekata za djecu s posebnim potrebama i osoba s invaliditetom.

"Prvi punkt" (Iz privatne arhive D. Lažeta)

Foto: Marin Topić

OSVRTI OSJEČKIH AKTERA

Zlatko Kramarić

Ivica Vrkić

Ivan Šimić

Josip Kelemen

Dražen Dragušica

NEMA MIRA U OSIJEKU

Gradonačelnik Zlatko Kramarić zna da je Osijek propatio dekadencu nekulture u Jugoslaviji, pa osim graditeljske obnove želi mu povratiti i značaj kulturne metropole.

Bez obzira na sva upozorenja građanima Osijeka da se ne zadržavaju na otvorenim prostorima i na posljednje topničke napade na grad, izgleda da sve to nije ozbiljno shvaćeno. Iako je proteklu noć Osijek bio pod žestokim artiljerijskim napadom i 11 osoba je povrijeđeno, ulice su i danas bile pune prolaznika. Nakon noći provedene u skloništima i podrumima svi normalno šetaju gradom, kao da te iste topovske i tenkovske cijevi nisu i dalje okrenute prema gradu. Danas se pokazalo da su sva ta upozorenja i pozivi na oprez imali svoje opravdanje.

Jedna minobacačka granata ispaljena u pola bijela dana napravila je pravi masakr. Ukupno je povrijeđeno 15 osoba, a prema priopćenju iz Opće bolnice Osijek od toga su četiri osobe preminule. 120-mm granata je pala na Autobusni kolodvor u trenutku kad je bio pun ljudi koji su čekali autobuse na putu kući. I ovaj put neprijatelj je pokazao svu svoju okrutnost i podmuklost. Nadamo se da će ljudi nakon ove tragedije ozbiljnije shvatiti upozorenja i da se neće bespotrebno zadržavati na ulicama.

Inače tema o kojoj se najviše govori u Osijeku ovih dana je dolazak plavih kaciga i što će one donijeti. O ovoj temi se razgovaralo danas i na konferenciji za tisak u Međunarodnom press centru. Gosti su bili general-bojnik Karl Gorinšek, zapovjednik I Operativne zone Osijek; dr. Zlatko Kramarić, gradonačelnik Osijeka; gosp. Željko Valjda, pomoćnik načelnika PU Osijek. Oni su nazočne novinare obavijestili o razgovorima vođenim čašnicima UNPROFOR-a, normalno svatko sa svog aspekta. General-bojnik Gorinšek se u početku svog izlaganja osvrnuo na sinoćnji topnički napad na grad i naglasio da neprijatelj s time nastoji odgoditi razmještaj plavih kaciga i povlačenje svojih jedinica s privremeno zauzetih teritorija Republike Hrvatske. Bez obzira na to razmještaj plavih kaciga na ovom području trebao bi biti gotov do 25. travnja, a federalna armija i četnici se moraju povući u Srbiju. Posebno je naglašeno da se sva dalekometna artiljerija, uključujući i tenkove, mora povući s one strane Dunava.

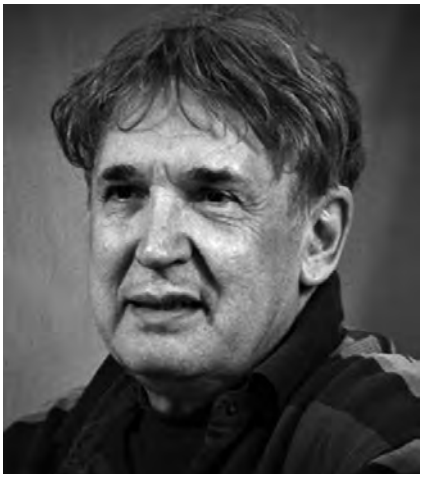
Gospodin Vajda je novinare obavijestio da su djelatnici PU Osijek obavili sve pripremne radnje i da su spremni pokrenuti rad policijskih postaja na trenutno okupiranom području (Dalj, B. Manastir, Ernestinovo, itd.) U stvari ove policijske postaje nisu ni prekidale rad, naglasio je gosp. Vajda, već su svoj rad nastavili i uključili se u obranu RH.

Govoreći o povratku prognanika u svoja mjesta, dr. Kramarić je rekao da će organizirani povratak prognanika uslijediti kad se dobiju garancije čašnika UNPROFOR-a da je povratak siguran. Nezahvalno je govoriti o datumima ali ako se ne riješi pitanje prognanika i ne omogući im se povratak na njihova ognjišta, onda na tom pitanju pada i Izvršno vijeće, gradonačelnik, ali pada i Vlada RH. Dr. Kramarić je još obavijestio novinare da će se sutra sastati s gradonačelnikom Vinkovaca i povjerenicima Vlade RH za Vukovar i B. Manastir. Naravno, tema i ovog sastanka će biti povratak prognanika i zajednički dogovor po tom pitanju.

Mirko Volarević,
24.III.1992.
Osijek

ZLATKO KRAMARIĆ

U Osijeku je ispričana jedna od najljepših hrvatskih ratnih priča

Press centar nastao je iz jednog vrlo jednostavnog razloga. Naime, u jednom trenutku, kada je Osijek postao najveći hrvatski grad koji je bio izložen agresiji, nama su se počele javljati uglavnom strane novinarske kuće poput RAI 1, New York Timesa, a onda i ostalih. Mi smo vidjeli da nije moguće tako raditi. Ne možeš ne raditi ništa, a grad je u gabuli. To su bili problemi koje je valjalo hitno rješavati. Ja sam vidio da to nema smisla, a imao sam iskustvo Janeza Janše, Igora Bavčara i Jelka Kacina u Sloveniji. Od njih sam vidio model pa sam pomislio zašto mi ne bismo taj model primijenili u Osijeku.

Model je bio da se odredi jedno referentno mjesto na koje se pozovu svi novinari, vi ih brifirate, oni vas pitaju. Cijela konferencija traje sat do sati i pol vremena nakon čega ste vi slobodni i možete se posvetiti svakodnevnim radim obavezama, kojih je tada u gradu bilo i previše. Znao sam da ću, takvom praksom, postati *ministar vanjskih poslova* grada Osijeka vođenjem tog političko-komunikacijskog segmenta. Jednako tako, znao sam da moram senzibilizirati međunarodnu zajednicu, ali i domaću javnost upravo zbog zbivanja u Osijeku.

Još sam kao student čitao knjigu Karla Jaspersa „Pitanje krivnje" i meni je bilo potpuno jasno da se u ratu ne smije ništa činiti čega ćete se u miru stidjeti. Na svim mojim konferencijama za novinstvo to mi je bila jedna temeljna poruka koja se protezala. Ne postoji kolektivna krivnja nego samo individualna krivnja te da svaki zločin ima svoje ime i prezime. Naša je ideja bila da u gradu

REPUBLIKA HRVATSKA
SKUPŠTINA OPĆINE OSIJEK
Predsjednik
Osijek, 5. kolovoza 1991.

SVIM PRIVREDNIM I
DRUŠTVENIM ORGANIZACIJA OPĆINE
O S I J E K

P R E P O R U K A

svim privrednim i društvenim organizacijama općine Osijek da se aktivno uključe u projekat organiziranja Medjunarodnog press kluba

Medjunarodni press klub osniva se u cilju što potpunijeg informiranja te osiguranja svih materijalno-tehničkih uvjeta domaćim i stranim izvjestiteljima pod pokroviteljstvom gradonačelnika gosp. Zlatka Kramarića, a u organizaciji "Glasa Slavonije" i hotela "Osijek".

Molimo vas da date svoj doprinos osiguranjem usluga kako bi Medjunarodni press klub mogao djelovati.

PREDSJEDNIK
SKUPŠTINE OPĆINE
Prof. dr. Zlatko Kramarić

Republika Hrvatska - Skupština općine Osijek

Osijeku etabliramo građanski tip demokracije, ne nacionalizam, nego da ta demokracija doista vrijedi za sve građane Osijeka bez obzira na etničku, vjersku i stranačku pripadnost.

Upravo smo tako došli do ideje formiranja press centra. Slučajno sam poslovno bio u Sloveniji i tada sam već imao imidž gradonačelnika koji se razlikuje od nekih uobičajenih, konfekcijskih gradonačelnika. Vjerojatno to ni građani Osijeka ne znaju da sam 1991. godine u Sloveniji bio proglašen za gradonačelnika godine. U to sam se vrijeme bio približio gradu Mariboru pa smo imali ideju da stvaramo mrežu „Gradovi ob Dravi" jer je i Maribor na Dravi i da, na neki način, Drava bude ta poveznica koja nas spaja. Doista sam imao potporu ondašnje gradonačelnice Maribora Magde Tovornik pa i svih kasnijih gradonačelnika i političke slovenske elite.

Tu sam se upoznao s Kučanom i ostalima, a to su bila neka moja dobra iskustva. Cankarjev dom nam je dao opremu i ni marke, tolara, kune ili što je tada već bilo, nisu nam naplatili. Moram biti iskren, isprva sam mislio da će to sve skupa kratko trajati. Vjerovao sam kako će Međunarodna zajednica reći da je dosta i da ne može to tako, ali moje su svakodnevne konferencije za novinstvo trajale oko godinu dana. Slovenci su shvatili da se i u Hrvatskoj brani Slovenija, zato su nam dijelom i pomagali. Da je Hrvatska lagano i brzo pala, tko zna što bi se dogodilo sa Slovenijom. Tko zna što bi bilo s Jugoslavenskom narodnom armijom, za koju smatram da je najveća zločinačka organizacija. Sve bi to završilo na čarkama i sterilnim političkim raspravama, ali kad je JNA odlučila stati na jednu stranu onda su počeli zločini.

To mora biti jasno svima i mora nam biti žao što nema prave optužnice protiv vrha JNA. Nisu Osijek bombardirale tamo neke paravojne formacije, iz Baranje ili Tenje ili drugih okolnih mjesta - to je uistinu bila logistika Jugoslavenske narodne armije. Trebalo je uobličiti u informaciju i poruku te je trebalo pokazati i svijetu, što smo mi činili kroz Međunarodni press centar.

Uspostavili smo kontakt i s Hansom-Dietrichom Genscherom i Helmutom Kohlom, a tu su nam pomagali neki Hrvati iz Njemačke, prije svega gospođa Marija Janjović za koju smo rekli da je ona dobri duh Osijeka. To je obična žena, bez velikih funkcija, ali velike ljudskosti koja je uspjela doći do vrlo važ-

nih ljudi u njemačkoj politici. Zahvaljujući njoj ostvarili smo kontakte i na osobnoj razini poput Alojza Mocka ili mađarskog ministra vanjskih poslova Géze Jeszenszkog koji je kasnije postao počasni građanin grada Osijeka. Dolazila su brojna imena intelektualne elite poput Wolfganga Brucknera, Alaina Finkielkrauta pa onda Andrea koji je u Le Mondu napisao jedna afirmativan tekst o Osijeku. Dolazili su ovdje Bernard Kouchner i Cyrus Vance. Druga strana to je sve pratila, i dobro je da je patila, pa smo kada je dolazio Cyrus Vance u Osijek imali šifru: „Veliki Poglavica" je u gradu pa nemojte bombardirati. Što se mene ticalo, ja bih njega ostavio cijelo vrijeme u Osijeku upravo zbog toga što bi se smanjio broj napada. Mi smo jedno vrijeme imali ritam života i smrti 5 – 10 mrtvih, 15-ak ranjenih što je trajalo gotovo cijelu godinu, i što je rezultiralo s 1500 žrtava. Za te žrtve nitko nikada nije odgovarao, a to su većinom civilne žrtve – žene, djeca i starci koji su ostali u gradu.

Najljepši kompliment koji sam dobio u životu bio je od fra Bonaventure Dude, kada smo se jednom sreli u Zagrebu pa mi je rekao: „hvala Vam, sinko, za sve što ste učinili za vrijeme rata za obranu Osijeka, unosili ste spokoj u moju nemirnu dušu", ali ja nisam činio ništa što doista nisam osjećao da trebam činiti i sve bez ikakvih zlih namjera.

Ako govorim o samim početcima Međunarodnog press centra, znam da su tamo radili Volarević, Ravlić i ostala ekipa. Ja te dečke nisam čak ni poznavao, ni iz grada, ni iz izlazaka. Tada nismo znali što pripada Glasu Slavonije ili što pripada Hrvatskoj radioteleviziji Radio Osijeku, pokojnom Uranjeku i cijeloj tamo ekipi. Tu su bile Vesna Karuza i Slavica Lukić koja danas voli zaboraviti da je bila ovdje u Osijeku i kako smo se prema njoj ponašali te koji su ljudi sugerirali da mlade novinarke ne idu na frontu i da se tako nepotrebno izlažu opasnosti. Mi smo se trudili da one budu redakcijske novinarke te da tako budu logistika i spona u ratnom izvještavanju. Skupilo se tu jedno impozantno društvo – kolegica Tanja Mioković, Jasenka Denin, Sonja Vuković, Vlatka Kalafatić, Ljerka Sedlan Kőnig, Ljerka Radoš. Cijela ekipa iz bivše škole stranih jezika Božidara Maslarića, kako smo nekad zvali Pučko otvoreno učilište. Tu se stvarno skupila ekipa za poželjeti i bilo je vrlo dinamično. I ovo moram sada reći i podvući, svima usprkos: **u Osijeku je ispričana jedna od najljepših hrvatskih ratnih priča.** To je bila plejada sjajnih, mladih ljudi koji su predano

radili. Bili smo prvo u Hotelu Osijek, kada su počela jača granatiranja grada onda smo se preselili u pothodnik. To je stvarno bilo vrijeme ponosa i slave. Nikada se, u životu, nisam tako dobro osjećao i samo sam bio glasnogovornik grada Osijeka kroz konferencije za novinstvo u Međunarodnom press centru. Opet, svima usprkos, mi smo željeli živjeti kao sav normalan svijet, a u Press centru ponašali smo se i radili iznad svih očekivanja za ratne prilike.

Od početka sam shvatio da s građanima, i ostalom javnošću, možete komunicirati samo iskreno i transparentno. Nema bolje strategije u odnosima s javnošću od iskrenosti. Ja sam došao pred javnost i rekao „teško je", a u teškim vremenima ljudi se ponašaju odgovorno. Na takav sam im način poručivao „građani, imajte povjerenja u svoju vlast". Ako smo rekli da se ide u podrume, da se bude oprezan, i da imamo posla s ozbiljnim neprijateljem koji nam ne želi ništa dobro, ljudi su poslušali. U kriznim vremenima morate se ponašati tako i da „okrenete pilu naopako" pa da neprijatelja izložite poruzi.

Prosječni Francuz ili Nijemac nisu imali pojma što se ovdje događa. Možda su

mogli imati neke simpatije, mi takvim javnostima nismo željeli prenositi propagandu. Propaganda se brzo prepozna. Ti naknadni PR-ovci instant generacije možda bi se radije vratili na ta ratna vremena jer je to sasvim drugačiji način komunikacije. Mediji su tada javljali „neprijatelj je pretrpio teške materijalne i ljudske gubitke“, a naša strana nije ispalila nijedan metak jer smo se pridržavali primirja… To simpatično zvuči, ali je neozbiljno. Na takvom informiranju ne možete graditi neku uspješniju strategiju.

One fenomene koje smo mi imali u ratna vremena – Žuta podmornica, Remova „Neue Slavonishe kunst“ – pa onda i ovaj Međunarodni press centar pokazali su da je to, unatoč krizi, bilo jedno produktivno vrijeme. Moja definicija Domovinskog rata bila je da je to bio rat „mentalnog sela protiv mentalnog grada“ i mi smo to svojom urbanošću i civiliziranošću upravo i dokazali. U tom smo ratu stvarali čudesne stvari.

14 OSIJEK GS Prosinac 1991.

KONFERENCIJA ZA NOVINSTVO

NISMO NAIVNI!

• *Europski promatrači stupili u kontakt s izvjesnim general-majorom Biočićem u Dalju, koji je ponudio uspostavu primirja i pregovore s civilnim i vojnim vlastima Osijeka, ali - kako je rekao dr. Zlatko Kramarić - ne treba biti naivan i povjerovati u to, jer se i dalje čuju detonacije*

Na konferenciji za novinstvo, održanoj u Međunarodnom press-centru, gradonačelnik Osijeka, **dr. Zlatko Kramarić** izvijestio je da je u Osijek stigla nova skupina europskih promatrača koja je odmah stupila u kontakt sa izvjesnim general-majorom **Biočićem**, koji je zapovjednik novosadskog korpusa stacioniranog u Dalju (formacija federalne vojske) koja je prije pet mjeseci okupirala taj dio slavonskog teritorija. General-major Biočić ponudio je upostavu primirja i pregovore s civilnim i vojnim vlastima Osijeka, ali - kako je rekao gospodin Kramarić - ne treba biti naivan pa povjerovati u to, jer se i dalje čuju detonacije. Uprava grada Osijeka u načelu prihvaća svaki takav prijedlog, ali s nizom uvjeta, prije svega obustave agresije na grad.

Kako je rečeno, general bojnik **Agotić** poručio je da će se uskoro izvikani pregovori iz zagrebačkog hotela »i« premjestiti u Osijek. Ukoliko se ispuni uvjet hrvatske strane da u istočnoj Slavoniji prestanu ratna djelovanja i premještanja oružanih snaga federalne armije do pregovora će doći, ali je bez odgovora pitanje hoće li ikada taj uvjet biti ispunjen.

Gospodin Kramarić dalje je ustvrdio da je gotovo nemoralno od Tupurkovskog što podržava odluke State Departmenta o odgodi priznanja Hrvatske i Slovenije jer, istodobno, Makedonija ima »suvenir« koji plasira na tržište federalne armije i četnika - u Makedoniji se proizvode dumdum meci.

Novinarima se obratio i **Ivica Vrkić**, upozoravajući da se težište ovog krvavog rata prebacuje sa zapadnoslavonskog na istočnoslavonsko bojište upravo da bi se na ovom području nadoknadili porazi koje okupatorska armija doživljava ovih dana. Napadi okupatora iz Tenje, Klise i Baranje i dalje traju, ali Hrvatska vojska sada uzvraća protunapadima.

Gradonačelnik Osijeka, dr. Zlatko Kramarić, u razgovoru s Josipom Kelemenom, glavnim i odgovornim urednikom »Glasa Slavonije« nakon konferencije za novinstvo

Snimio: T. BALAŠ

»Priznanje je samo jedna od kontrolnih točaka demokracije«, rekao je gospodin Vrkić i dodao kako je priznanje i »moralna pretpostavka za konačnu mobilizaciju hrvatskih vojaka«.

Poruka (psihološko-propagandnog tona, ali i ohrabrujuća) da »moramo raditi na stvaranju hrvatskih vojnih postrojbi, tako da nas mir može uvijek iznenaditi, ali rat nikada«, unekoliko ublažava činjenicu koja je također izrečena na press-konferenciji, a to je da se ovaj brutalni rat zasniva na tehničkim dostignućima i da se stoga ne može dobiti ideologijom, već kombinacijom vojnih i političkih akcija.

S.ASENTIĆ

Zlatko Kramarić (Osijek, 1956.) profesor je makedonske književnosti i kulture, teorije književnosti i kulturalne antropologije. Radi na Akademiji za umjetnost i kulturu Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku kao redoviti profesor u trajnom zvanju, i kao gost-profesor na FON-univerzitetu u Skopju. Trenutno je veleposlanik Republike Hrvatske u Albaniji. Prije toga, bio je veleposlanik RH u Sjevernoj Makedoniji i Kosovu, i generalni konzul RH u Banja Luci, Bosna i Hercegovina.

Na prvim demokratskim i višestranačkim izborima 1990. godine izabran je za gradonačelnika grada Osijeka. Tu je dužnost obnašao u četiri mandata, do 2005. godine. Od 1992. do 2008. godine bio je u zastupnik u Saboru RH. Liberal.

The National Institute (NDI) u Washingtonu dodijelio mu je 1997. godine prestižnu nagradu „W. A. Hariman" (koju su, među ostalima, dobili i V. Havel, A. Saharov, M. Albright…) jer je tijekom ratnih devedesetih godina, vremenu usprkos, sustavno promicao liberalno-demokratske vrijednosti, zagovarajući politiku mira, dijaloga i pomirenja.

BOŽIĆNO PRIMANJE NOVINARA KOD ZAPOVJEDNIKA HRVATSKE VOJSKE I GRADONAČELNIKA OSIJEKA

DA SE DOGODINE NAĐEMO U MIRU...

Uoči božićnih blagdana domaće i inozemne novinare u Međunarodnom press-centru primili su brigadir Karl Gorinšek, zapovjednik Prve operativne zone Osijek, bojnik Branimir Glavaš, zapovjednik obrane grada Osijeka i gradonačelnik Osijeka, prof. dr. Zlatko Kramarić.

Prvi put novinari nisu imali nijedno pitanje budući da su im se u uvodnoj riječi zapovjednici i gradonačelnik zahvalili što su pažljivo, savjesno i profesionalno pratili sva zbivanja u Osijeku i učinili sve da istina o Hrvatskoj prodre u svijet.

Oni su predstavnicima svih novinskih kuća poželili sretne predstojeće blagdane i pozvali ih da i dalje prate razvoj situacije u Hrvatskoj i kako rekoše »da se nađemo iduće godine i blagdane proslavimo u miru«.

A. D.

Snimio: G. MITIĆ

IVICA VRKIĆ

Mediji su služili u provedbi informacijske obrane grada

U to sam vrijeme bio glavni IPD-ovac u Kriznom štabu. Bio sam pozvan i imenovan u IPD operativnu zonu kod generala Karla Gorinšeka i bio sam njegov pomoćnik za IPD (informativno-propagandnu djelatnost). Ono što je najvažnije, mi smo htjeli iskoristiti trenutak da IPD bude jednako vrijedan kao i ispaljeni metak. Zato smo jako vodili računa o svakom potezu i sa svima, koji su mogli pripomoći u informacijskoj obrani grada, nužno smo surađivali. Ono što smo mi propagandom rješavali bilo je jednako učinkovito kao i borbena djelovanja. Pokušavali smo pronaći rješenja da se ne mora pucati, ako se nešto može riješiti informativno-propagandnom djelatnosti.

Osobno sam vjerovao da se informacijom može dobiti rat. Zato sam u tom kreativnom dijelu angažirao ljude za koje sam vjerovao da mogu prepoznati snagu riječi. To mi je bilo najvažnije. Zato smo se mi koristili riječju, umjesto metkom. Sudjelovao sam u štabu i znao sam koje su bitne odrednice vojne obrane. U tu vojnu komponentu obrane pokušali smo unijeti informacijsku obranu, odnosno snagu riječi. Pokušavali smo to rješavati informacijom. Naša aktivnost u informacijskoj obrani bila je jednaka vojno-redarstvenoj aktivnosti naše vojske.

S ekipom u osječkom Press centru svakodnevno sam surađivao i s njima smo koordinirali koje informacije idu u eter. Glavne smo informacije dobivali od komunalnih službi, ali i od naših obavještajaca koji su nam dojavljivali kretanje suparničke vojske i civila u okupiranom području. To su nam bile dra-

gocjene informacije kako bismo usmjeravali novinare koji su tada dolazili u Osijek. U IPD-u smo te informacije obrađivali i vidjeli smo što mogu značiti posljedice tih informacija. Bez zajedničkog djelovanja ne bi ta informacijska obrana Osijeka ni bila tako uspješna.

Svi smo izvrsno surađivali, a mediji su služili u provedbi informacijske obrane grada te su objavljivali ono što je bilo najvažnije. Bili smo toliko vješti u maskiranju informacija o samoj obrani Osijeka. Pokušali smo plasiranjem nekih ideja doći do toga da osvajamo određena područja. To ne bismo mogli raditi bez potpore i naših i stranih medija.

U Osijeku je u to vrijeme boravilo puno domaćih i stranih novinara. Iz toga se razloga i oformio ratni Press centar. Kroz svakodnevnu komunikaciju s njima, koja je bila i organizirana, oni su preko nas saznavali ono što čini hrvatska vojska. Iz našeg održavanja konferencija za novinstvo oni su vidjeli koliko je nama bilo stalo do obrane grada Osijeka, kao i do povratka okupiranog područja i vraćanja naših prognanika. Glavnina stvari bile su informacije koje su stizale iz Kriznoga štaba, Gradskog poglavarstva, komunalnih službi te obavještajnih službi. Najčešće smo preko lokalnih medija plasirali naše informacije i ideje.

Sve su te službe u Osijeku izvrsno surađivale s Glasom Slavonije, s Radio Osijekom te HTV centrom Osijek, ali kroz Press centar uspostavili smo suradnju i mogućnost plasiranja informacija sa svim svjetskim novinskim kućama. Svi su oni došli u ratom zahvaćeni Osijek te su kroz Press centar saznavali što se događa na terenu.

Kako smo mi imali informacijski rat, tako je imala i suprotna strana. Protiv toga smo se borili tako da smo izmišljali određene telefonske brojeve koji su na suprotnoj strani pa smo izmišljali razgovore. Kroz te je razgovore bilo najvažnije provući naše ideje obrane. Tu smo bili vrlo uspješni i kroz protuinformacijsko djelovanje postigli smo velike rezultate.

To se posebno očitovalo kod pada Vukovara. Svaku sam večer bio u telefonskom kontaktu s pokojnim Sinišom Glavaševićem, ali i s još nekim ljudima s Radio Vukovara koji su ostali u Vukovaru. Razgovarali smo o poziciji naše vojske u Vukovaru i pokušavali smo, iz Osijeka, pomoći koliko se to moglo.

Naša borba i pomoć nije bila dovoljno uspješna i bilo je jako važno suprotstaviti se okupatoru vojnim silama. U Osijeku smo išli s nekim informacijama u kojima smo objavljivali da okupatorska vojska gubi bitke i na to su nasjedali neprijateljski vojnici. Situacija u Osijeku bila je vrlo konfuzna i teška, a ljudi su bili uplašeni. Sjećam se da se nije moglo proći Radićevom prema željezničkom kolodvoru jer su ljudi bježali na vlak i napuštali Osijek. Vrlo mali broj ljudi ostao je u Osijeku nakon pada Vukovara. Mi, koji smo ostali, uvezali smo se te smo tako pojačali naše djelovanje i zajedno smo pružali otpor neprijatelju. Ono što je činjenica jest da je bitka i dalje nastavljana preko informacijskog djelovanja i tu nismo posustajali. Bili smo vrlo uspješni u plasiranju ciljanih informacija i tu nam je pomogla ekipa iz Press centra. Ali, bili smo uspješni i u plasiranju dezinformacija. Bili smo svjesni da su oni pratili svaku informaciju koja je objavljena o Osijeku i bili smo svjesni da su oni nasjedali na plasirane provokacije.

Nakon pada Vukovara obrana Hrvatske seli se u Osijek. Godinama smo bili okupirani s tri strane i neprijatelj je bio svuda oko nas. Osijek je nakon toga odigrao veliku ulogu u obrani Republike Hrvatske. U to vrijeme mi nismo razmišljali ni o čemu drugome nego o obrani – i Osijeka i Hrvatske. To je bio znak naše snage jer bez obzira na to koliko bilo različitih istupa, svi smo bili jedinstveni i složni da se možemo braniti samo onda ako smo zajedno. To je bilo presudno i najvažnije za obranu grada. I zato je grad ostao nepokoren.

Ono gdje smo mi, uz Žutu podmornicu, bili dobri to je bilo izmišljanje događaja. U onom trenutku, nama je to bilo najjače oružje. Za taj smo Božić na središnjem osječkom trgu okitili jelku od granata. Nama su takvi detalji bili simbol da se vidi kako nije poginuo život u gradu Osijeku. Na taj smo se način najbolje suprotstavljali neprijatelju.

Sada kad se vratim 30 godina unazad, svi smo bili mladi i neiskusni, ali imali smo inat i želju za obranom grada. Spoznali smo, vrlo brzo, da informacijom možemo pridonijeti u obrani grada. Situacija nas je natjerala da osvijestimo potrebu za informacijskim djelovanjem. Nismo imali previše izbora – ili uzeti oružje ili nešto drugo. Mi smo izabrali riječ, odnosno informaciju. Riječju smo se suprotstavljali neprijatelju na najbolji mogući način. U tome smo bili jedinstveni te smo tako činili čuda. Na taj smo način pridonijeli obrani Osijeka.

Ivan Vrkić je hrvatski političar poznat po sudjelovanju u Hrvatskom proljeću i prva dva desetljeća samostalne Republike Hrvatske. U Osijeku je završio osnovnu školu i gimnaziju. Studirao je u Zagrebu gdje je diplomirao filozofiju i sociologiju, i u Osijeku, gdje je diplomirao pravo. Kao mladić privukao je pažnju Savke Dabčević-Kučar i brzo je napredovao. Kada su nekoliko mjeseci nakon prvih demokratskih izbora Dabčević-Kučar i Miko Tripalo osnovali Hrvatsku narodnu stranku, Vrkić je bio među njezinim osnivačima, a potom i tajnik stranke. Na izborima 1992. godine HNS je doživio težak poraz, ali je Vrkić izabran za zastupnika s državne liste. Godine 1995. napustio je HNS i priključio se tada vladajućoj stranci HDZ. Tokom procesa mirne reintegracije hrvatskog Podunavlja hrvatska je Vlada imenovala Ured privremene uprave sa sjedištem u Osijeku i na čelu s Vrkićem. Poslije je imenovan za direktora HRT-a i na tom je mjestu ostao do poraza HDZ-a na izborima 2000. i formiranja trećesiječanjske vlasti. Godine 2013. izabran je za gradonačelnika Osijeka.

IVAN ŠIMIĆ

Simbol obrane i otpora te ratnog života

Međunarodni press centar započeo je s radom 1. kolovoza, a ja sam se u projekt uključio sredinom kolovoza jer sam tada već postao v. d. direktora u Glasu Slavonije. Prije toga je gospodin Josip Kelemen, kao glavni urednik, imao puno šire ovlasti jer u to vrijeme nije bilo direktora i on je uistinu dao veliki doprinos organiziranju rada cijelog projekta.

Ovdje je važno spomenuti ukupnu atmosferu koja je bila i koju je Kelemen uspio stvoriti da ljudi mogu kvalitetno obavljati sve ratne zadaće. Uloga je Glasa Slavonije tada bila iznimno značajna, jer to je bila jedina i najjača novina u Slavoniji. Kad je Press centar počeo s radom već se dogodilo Borovo Selo i Voćin, uz sve silne političke turbulencije, znalo se u kojem se smjeru može razvijati situacija. Ta ratna atmosfera već se osjetila.

U tim nekakvim razgovorima, a kroz prethodne događaje, Josip Kelemen, Mirko Volarević i Sonja Vuković došli su na ideju stvaranja jednog takvog press centra koji bi bio servis stranim novinarima. Mirko Volarević birao je ekipu s kojom će surađivati, a ja bih izrazio zahvalu tim ljudima jer njihov rad nije dovoljno valoriziran. Puno pričamo tko je sve branio ovaj grad - od pekara i vozača, preko novinara do vojnika - ali mi smeta što su na neki način oni bili dosta podcjenjivani. Puno su više bili cijenjeni i priznat je rad ljudima koji nisu bili izravno tu, od zagrebačkih novinara i redakcija, dopisništava, a posebice nacionalne televizije. Svi su oni znali da će Osijek biti ratna zona s obzirom na geostrateški položaj našega grada.

Uloga Glasa Slavonije bila je presudna za zbivanja u Osijeku. Kao što mi često ističemo, a to se kasnije i pokazalo, da je Radio Vukovar bio simbol obrane i otpora te ratnog života u Vukovaru, to je Glas Slavonije bio za Osijek. Da se vratim na Međunarodni press centar – naravno da je trebalo stvoriti određene pretpostavke za to, a Glas Slavonije morao je angažirati i neke zaposlenike. Neki su dobili i dodatni angažman, kako bi sam centar mogao profunkcionirati. Oko 1. kolovoza 1991. objavljen je poziv za volontere u Međunarodnom press centru. Neki ljudi koji su se javljali, a ja ih sada ne mogu sve nabrajati, no tu treba istaknuti značajnu ulogu Mirka Volarevića, zatim Sonja Vuković, Tanja Mioković, Domagoj Šimić, Tihomir Ravlić, Željko Jung, činili su okosnicu centra. Značajne su konferencije za novinstvo koje su se održavale u Saveznom izvršnom vijeću kada su već počeli stizati novinari. Tada sam bio jedan od organizatora tih konferencija za novinstvo i tamo smo angažirali volontere koji su znali strani jezik. Sjećam se još Igora Vrandečića koji je znao engleski, a bilo je još profesorica stranih jezika no ne znam bi li ih sve znao nabrojati. Već se tada javila potreba za prevođenjem jer su nama dolazili strani novinari, a tada se još nije znalo kako će se stvari razvijati i sustav nije bio ustrojen na način da smo imali ured za informiranje. Normalno je da je Glas Slavonije uskočio s ljudstvom jer se tada već vidjelo da postoji dnevna novina s dugogodišnjom tradicijom. Tada nije bilo interneta, kao danas, da smo mogli sve provjeriti. Ti su se novinari obraćali našoj redakciji za pomoć i tako se rodila potreba za formiranjem sustava u obliku press centra. Ti su ljudi bili izloženi pogibelji, petoj koloni, raznim djelovanjima u gradu. Tako se postavilo pitanje kako to zapravo svesti na jednu organiziranu profesionalnu razinu. Iz te situacije u Izvršnom vijeću, u razgovorima s Kelemenom, u samoj pripremi press centra već su bili uključeni neki od ovih ljudi. Mirko je bio motor pokretač. Slivka se uključio kasnije sa svojim studijem.

Glas Slavonije preuzeo je ključnu ulogu u organizacijskom smislu. U tom se trenutku Hotel Osijek pokazao kao najbolje rješenje jer smo na jednom mjestu imali smještaj, hranu i prostor koji je, u jednom trenutku, bio popunjen stranim novinarima. Vjerujem da će se kolege, koji su vodili taj stručni dio, prisjetiti da je kroz Osijek, odnosno kroz Press centar tijekom tih godinu dana, prošlo preko sto najutjecajnijih medijskih kuća te brojnih uglednih

novinara. Primjerice Martin Bell iz BBC-ja, Christiane Amanpour iz CNN-a, nema novine iz Španjolske, Engleske, Njemačke kao i svjetske televizijske mreže koja nije imala svoga novinara na ratištu u Istočnoj Hrvatskoj. Svatko tko je dolazio u Zagreb, svakako je došao u Osijek. I sam sam često bio na raspolaganju ako je nekoga trebalo odvesti na prvu liniju obrane u Tenje i vidjeti što se događa, pokazati kako neke stvari o kojima se govori ne odgovaraju istini. Priča u srpskim medijima bila je, naravno, znatno drugačija od naše. Njihovi su mediji bili jako dobro organizirani i oni su taj prostor pokrivali ažurno. Imali su svoje kanale, dok mi praktički nismo imali ništa. Imali smo vrlo skromnu organizaciju na razini Ministarstva informiranja. Kako se bližio kraj '91. godine, mi smo se sve bolje počeli organizirati. Na samome smo početku bili prepušteni sami sebi. U tehničkom smo smislu morali angažirati desetak ljudi, a nekada i toliko vozila, tako da su i naša dostavna vozila služila za prijevoz novinara na terenu. Oni su ih pratili po određenim punktovima.

Na početku su oni dolazili sa stavom „aha, Hrvatska pa šta sad hoće. Šta ugrožavaju srpsko stanovništvo i tako dalje". Kako su boravili ovdje, sami su doživjeli što se događa pa su kasnije razmišljali „gdje smo pogriješili u stavu?". Hotel Osijek bombardiran je negdje sredinom rujna i tada su vidjeli da je stvar ozbiljna. Hvala Bogu nitko tada nije poginuo. Bilo je krhotina i ozljeda i tada smo rekli da je gotovo te da nema više poštovanja ni Crvenog križa ni spomenika kulture. U dogovoru s Gradom pa i s ljudima koji su bili voljni pomoći preselili smo Press centar i organizirali ga u pothodniku. Kako je tamo bila i pivnica, snalazili smo se na razne načine tako da su novinari dobivali i besplatnu hranu i smještaj jer nam je bio cilj zadržati ih u Osijeku te im doista pokazati što se događa. Želja nam je bila pokazati im kako mi iz Osijeka ne idemo nigdje u rat, nego da smo tu i da branimo sebe i branimo svoje. Ta uloga ljudi koji su sudjelovali u komunikacijskom dijelu obrane grada je nemjerljiva. Svi se sjećaju plakata „Osijek nikada neće biti Ocek". Sjećaju se lista „Gardist". Naravno da govorim o ljudima koji su u tom jednom razdoblju ostali u Osijeku.

Mi smo se kao redakcija preselili kod Šetača u podrum. Tiskara je doslovno bila ograđena vrećama, a i zgrade okolo najčešće su stradavale zbog nas. Glas Slavonije proglašen je nekakvim uporištem obrane, tako da ako i ima još

krhotina po okolnim zgradama, to je zbog nas. Glas Slavonije imao je specifičnu poziciju: tu je recimo crvena zgrada, tu je u krugu i Hrvatsko narodno kazalište, središnji trg, konkatedrala i sve je to u krugu recimo 500 metara. Sjećam se jednog napada kada su stvarno snažno granatirali centar grada, a redakcija Glasa bila je gotovo puna novinara. Tada nam je bio problem kako njih zaštititi i što ako se dogodi da oni stradaju. Bili smo potpuno zaštićeni i cijela redakcija bila je organizirana u podrumu, a kroz postojeću zgradu probili smo tunele tako da smo mi do Šetača prolazili tunelima. Tu bismo otiskali novine, uletjeli bismo u redakciju i pustili u tisak brzinski. Naravno da smo birali trenutak kada se manje gađalo i vraćali smo se jer je hala bila izložena svakodnevnim napadima. Strojeve nismo mogli odnijeti tek tako. Trebalo bi nekoliko mjeseci priprema da se rasformira tiskarski stroj.

U to smo vrijeme pripremali i *lažne vijesti*, kako se to danas zove, a koje su u ratu dopuštene. One su nam zapravo pomogle i spasile ljude oko nas i nas same. Primjerice, javljali smo da smo novine iselili u Našice na izmijenjenu lokaciju te da se novine tiskaju tamo. Međutim, peta kolona brzo bi javila da to nije istina jer su vidjeli da stroj u Osijeku radi i da se praši od tiskanja. Imali smo puno problema tada kako nabaviti papir i boju. Bez obzira na to što je kod nas bio rat, okolo su vrijedili tržišni uvjeti – platite pa vozite sirovinu. Međutim, mi smo mogli platiti, ali nitko nije htio voziti u Osijek, tada smo pretovarili sirovinu i vozili u Osijek. Kamioni bi stali u Virovitici, a papir koji smo dobivali iz Austrije ili iz Krškog iz Slovenije teško je stizao u Osijek. Što je rat odmicao, osim prijevoza bio je problem i novac no nekako smo se snalazili.

Novinari koji su bili u Osijeku vidjeli su s kakvim se problemima mi susrećemo, a kasnije su nam mnogi ponudili i pomoć. Kako je Osijek bio prijatelj s Pforzheimom Pforzheimer-Zeitung, Horst Pieper koji je tada bio glavni urednik i bio je sklon Osijeku jer tamo živi jedna cijela zajednica Volksdeutschera, on nam je uvelike pomogao u tom produkcijskom dijelu. Naš Glas Slavonije sprijateljio se s Pforzheimer-Zeitungom i nekoliko puta Horst je boravio u Osijeku pa je vidio na licu mjesta što znači ratna zona. Bila je jedna situacija kada smo išli iz ove središnje zgrade i kod Šetača trebamo sići u redakciju jer smo taman pokrenuli rotaciju kada je počelo bombardiranje. Tada je njegova pratnja pitala je li to namješteno!

Vidjeli su u kojoj smo mi situaciji i u kakvim uvjetima radimo pa su nam puno pomogli oko papira i nekih drugih logističkih stvari. Imali smo dobru opremu i puno su nam također pomogli profesori s Ekonomskog fakulteta. Međunarodni press centar također je bio odlično opremljen. Imali su računala, faks, telefone, imali su čak i satelitski telefon. Nešto od opreme dobili smo iz Cankarjeva doma iz Slovenije poput opreme za prevođenje. Iz toga smo razloga, u tim ratnim vremenima, jako dobro funkcionirali i unaprijedili sustav. Da su bilo kakve komunikacije prestale funkcionirati, mi smo imali taj telefon za javljanje uime centra. Svi su zapovjednici bili obaviješteni i znali su da bilo što da se događa, mogu doći u Press centar u bilo kojem trenutku, kome se mogu obratiti i prenijeti neku vijest. U tim trenutcima '91., kada nismo ni znali što se sprema, sve do okupacije Vukovara, živjeli smo neopterećeno. Međutim, tada smo počeli razmišljati što ako se Osijeku dogodi Vukovar. Kako javiti svijetu što se događa? Tko će ostati u gradu? Što će biti sa svim tim novinarima? Imali smo rezervnu tiskaru u Pečuhu pa je to bila rezervna varijanta za otiskati novine. S Mađarima smo jako dobro surađivali i nesebično su pomagali u toj situaciji koliko su mogli. Kelemen je dogovorio suradnju s njima, a mi smo kasnije i nastavili održavati dobre odnose.

Pojmiti to da ćeš uopće ići u neku drugu zemlju bilo je strašno. Jednostavnije nam je svakako bilo otići u Pečuh nego u Zagreb, jer smo do Zagreba imali 5 – 6 sati. Zahvaljujući posebnoj jedinici koja je postojala, a u kojoj su bili Stanko Karnaš i pokojni Dragan Devetak, koji je poginuo u Laslovu, i mnogi drugi da ih sada ne nabrajam pa da nekoga izostavim. To je bila ekipa koja je vodila delikatne poslove – ako je trebalo otići nekamo, u bilo koje doba dana i noći. Odvesti novinare na bilo koju prvu liniju ili događaj, oni su im bili na usluzi. Za to nismo dobili nikakva priznanja. Troškove smo snosili uglavnom sami jer smo znali kako je to vrlo bitno i za Glas Slavonije. Vjerojatno, zahvaljujući tome smo i opstali, na neki način.

Negdje 15. prosinca 1991. godine brigu preuzima Krizni štab. Mi ovdje govorimo o razdoblju od nekoliko mjeseci ili čak tjedana, a čini se kao nekoliko godina. Nama je to razdoblje bilo izuzetno bitno i bilo nam je stalo da dobijemo taj medijski rat. Bila je situacija kada su Srbi objavili informaciju da je Osijek podijeljen na dva dijela. Ljudi u Osijeku slušali su srpske medije i odjednom

je zavladala panika jer nisu htjeli ostati u „srpskom dijelu grada". Oni su bombardirali nas granatama i informacijama, odnosno dezinformacijama. Normalno je da ljudi koji su slušali njihove medije počnu sumnjati u sve.

Press centar odigrao je bitnu ulogu da su novinari koji su dolazili iz svih svjetskih redakcija dobivali od nas svu informacijsku podršku. Od nas bi dobili prve informacije i onda smo ih pustili da sami donose svoj sud. Smatram da je to jedna ogromna uloga i veliki je značaj Međunarodnog press centra u obrani grada stoga bih zahvalio svim tim ljudima. Velika je uloga svih ključnih ljudi u gradu koji su sudjelovali i u obrani i u Press centru počevši od Josipa Kelemena, preko Zlatka Kramarića, Branimira Glavaša, Srećka Lovrinčevića i izvršnog vijeća. Svi su ti ljudi vrlo brzo spoznali da bez medija i svih konferencija za novinstvo, a koje je Kramarić ustrajno održavao svakoga dana, bez te slike u svijet ne bismo napravili ništa za obranu grada. Možda su neke stvari funkcionirale bolje za vrijeme rata nego danas, pogotovo s obzirom na uvjete, okolnosti i tehniku. U to vrijeme u Osijeku nitko nije bio ni gladan, ni žedan, imali smo i struju i vodu i gradski prijevoz.

Bez toga dijela prezentacije, kad danas gledamo, zapravo kako je svjetska i domaća javnost upoznata sa zbivanjima u Osijeku, ali i kako su oni koji o tome odlučuju prenosili informacije – da toga nije bilo, zasigurno bi Osijek bio drugačiji. Osijek nije dobio zasluženu ulogu, kao ni mnoge druge stvari koje su se radile u Osijeku. Radili smo prvi vodič za UNPROFOR na pet jezika i dijelili smo ga kada su promatrači dolazili u Osijek. Želja nam je bila upoznati ih gdje su došli i pokazati im da nisu došli u neku zemlju bez kulture, bez povijesti, bez ičega. U to je vrijeme izdano i nekoliko knjiga, a također u cilju upoznavanja s našim kontekstom. Mislim da je Glas Slavonije odigrao svoju ulogu najbolje što je mogao, a danas se pokazuje da je to bilo doista i bitno i ključno da se istina o hrvatskoj borbi za slobodu i nezavisnost prezentira na pravi način.

Presice u pothodniku funkcionirale su odlično i tamo su se svi osjećali sigurnije. To preseljenje bila je ključna stvar i ključni trenutak u razvoju Međunarodnog press centra i mislim da je to bila Mirkova i moja ideja. Bio je problem jer je pothodnik bio atomsko sklonište i tamo su već bili smješteni ljudi, a mi smo tako trebali nekome oduzeti dragocjeni prostor. Prvo smo zauzeli manji

prostor. Tu nam je bila bitna podrška Grada i izvršnog vijeća da nam se sve to omogući. Bila nam je logika da se ovdje može pojesti, oprati se i naspavati te da ljudi ne idu kućama jer se najviše ginulo upravo kada se išlo na posao ili s posla. To je bila atmosfera kao u filmovima koje danas gledamo kada je u nekim dalekim zemljama ratno stanje. Ne znam koliko se svjetskih jezika govorilo kod nas u Press centru. Kada sam vidio koje su to sve medijske kuće prisutne kod nas, koji su to sve bitni ljudi, novinari, zvijezde koje su donedavno radile na vodećim televizijama… Mi smo tim ljudima osigurali svu logistiku i komunikaciju od 0 do 24 sata jer se događalo da u neko doba noći samo bane neka ekipa novinara. S druge je strane postojao i sigurnosni problem jer nismo znali tko su ti ljudi i za koga rade – je li to stvarno novinar ili je to netko tko je došao s druge strane.

Kada su Slivka i njegova ekipa došli u pothodnik to je sve dobilo neku živost – odjednom su počele dolaziti estradne zvijezde, pjevači glumci iz kazališta, ali i vojnici koji su pisali pjesme. Tada shvatite da u gradu žive doista oni koji su se osjećali kao građani Osijeka. Puno se događaja događalo upravo u pothodniku. Sjećam se kad je dolazio Marco Panella pa je posjetio Zapovjedništvo grada, mislim da je to bilo u prosincu. On je bio član talijanske transnacionalne stranke. Išao je s nama na prve linije prema Antunovcu. Htio je s nama hodati Osijekom. Svi smo se pitali je li on za nas ili protiv nas. Podržava li on hrvatsku samostalnost ili ne? Hoće li on lobirati za nas ili neće? Imali smo puno upitnika iznad glave, vezano uz njega. Ljudi su mislili da je on došao pa će Srbi poštovati to što je jedan visoki dužnosnik u Osijeku, s obzirom na to da je bilo potpisano primirje. Međutim kada smo ga vodili na prvu liniju, oni su zapucali. U vozilu smo bili Panella, Glavaš, Kljajić, Izažaković, Vlado Šimić, Bakarac i ja i nama je bila jako bitna suradnja između Zapovjedništva i brigada na terenu jer su oni osiguravali određene punktove. Neprestano smo kontaktirali s njima kako bismo novinarima osigurali što više informacija s terena.

Atmosfera je u jednom trenutku bila takva da smo zapravo imali osjećaj da svi koji su nam bili bitni da su tu s nama. Dolazili su ljudi iz glazbenog života, sportaši i nama je bilo bitno zabilježiti sve važne događaje iz života Osijeka iz toga razdoblja. Svi koji su se našli u gradu, od ministara, veleposlanika, vojnih

i političkih dužnosnika, dolazili su u Međunarodni press centar. Glas Slavonije je naravno imao svoju ulogu i naravno da smo svi ponosni na tu ulogu, a ponosan sam i na te ljude koji su odradili sav taj posao. Nikada nismo tražili da budemo materijalno valorizirani, ali svih ovih godina netko se trebao sjetiti tih ljudi i odati im priznanje za obranu grada. Uloga medija u obrani grada je nemjerljiva i zahvalan sam svim kolegama iz medija koji su odigrali tu ulogu.

Ivan Šimić - Rođen u Imotskom 1967. godine. Sudjeluje u formiranju obrane i obrani Osijeka i istočne Slavonije od velikosrpske agresije. Zbog zasluga i doprinosa u stvaranju i obrani Domovine odlikovan je Spomenicom domovinske zahvalnosti, Redom Ante Starčevića, Redom hrvatskog trolista i nositelj je Spomenice domovinskog rata.

U kolovozu 1991. godine imenovan je za v.d. direktora NIP-a Glas Slavonije, a nakon provedenog natječaja 1992. godine postaje direktorom. Od 1994. godine u okviru Medijskog centra uz dnevni list Glas Slavonije i druga tiskana izdanja djelovala je Slavonska televizija i Slavonski radio. Slavonski radio je u to vrijeme jedna od prvih privatnih radio postaja u Republici Hrvatskoj. Nastao je kao slijednik legendarne ratne radio postaje Žuta podmornica u čijem pokretanju sudjeluje kao jedan od pokretača, a na mjestu pomoćnika zapovjednika obrane grada Osijeka. Cijeli radni staž, od 1991. godine do danas, proveo je u Glasu Slavonije.

JOSIP KELEMEN

Informativni centar - sjecište svih informacija i ljudi

Bio sam prvi ratni urednik Glasa Slavonije i jedan od utemeljitelja Međunarodnog press centra. Sve je krenulo tako što smo u određenom trenutku shvatili kako se rat ne može dobiti samo vojnim ili diplomatskim putem, a još manje jednostranim informiranjem i izvješćivanjem prvenstveno lokalne, a onda i hrvatske pa međunarodne javnosti. Rješenje nismo vidjeli u tome da o ratnim zbivanjima pišemo samo u Glasu Slavonije.

Što su borbe, odnosno cjelokupni Domovinski rat, poprimali sve ozbiljnije razmjere jedan dio osječkih novinara, srpske nacionalnosti, napustio je Glas Slavonije. Mene, kao glavnog urednika, to je dovelo u situaciju da dodatno zaposlim i angažiram ljude koji su bili lojalni hrvatskoj vlasti, koji su htjeli ostati u Osijeku i raditi poslove koji će pomoći obrani Grada Osijeka i Hrvatske.

U to je vrijeme, međunarodna zajednica, odnosno političari i novinari iz raznoraznih agencija počeli su sve češće dolaziti te su pokazivali sve veće zanimanje za ratna događanja u Slavoniji.

Tako smo mi zapravo počeli servisirati veliki broj novinara koji su svakodnevno dolazili u redakciju Glasa Slavonije, koji je bio jedini tada otvoreni cjeloviti informativni punkt koji je pokrivao područje Istočne Hrvatske.

Jer, imali smo svu potrebnu logistiku – fotografe, novinare, urednike, dnevne informacije, daktilografe, grafičke urednike, prevoditelje, grafičare... Imali smo i dopisnike iz cijele regije, ali i šire, koji su tada u gotovo nemogućim uvjetima izvrsno odrađivali svoj posao.

Imali smo ekipu koja je u svako doba dana i noći mogla odvesti novinare na teren te im pokazati što se zapravo događa, od Stanka Karnaša, Maria Romulića, Sandre Asentić, Dragana Devetka, Draška Celinga, pa do Nevenke Špoljarić, Tome Balaša, Bojana Divaka, Zorana Jačimovića i mnogih drugih kolegica i kolega. Usput su svim stranim novinarima govorili da to nije građanski rat (tako se u to vrijeme htjelo prikazati), kako to nije sukob koji je proizašao iz nekih hrvatskih obavještajnih formacija (sjetite se onog montiranog dokumentarca o Martinu Špegelju) te kako nema govora o ugrožavanju srpskog entiteta koji je u to vrijeme živio u Hrvatskoj.

Strani su novinari dolazili kod nas s ciljem da čuju našu stranu i s te su strane htjeli vidjeti što se događa na ratištu. Mi smo im to omogućavali, ali tako smo sve više dovodili u pitanje naše vlastite novinarske i uredničke resurse jer je nama osnovna zadaća bila odraditi naš informativni dio, a ne servisirati strane novinare.

U to je vrijeme i veliki dio novinara, koji su radili u tadašnjem osječkom omladinskom časopisu, ostao bez posla. Oni su također došli kod mene i pitali mogu li oni surađivati jer namjeravaju ostati u Osijeku. Ljudi su željeli na bilo koji način dati svoj doprinos. Tada sam ja okupio sve tadašnje urednike i stalno zaposlene i honorarne novinare-suradnike te sam rekao da svatko tko bilo kako može dati svoj doprinos u informiranju javnosti, bilo domaće bilo strane, neka slobodno dođe do Glasa Slavonije jer su im vrata otvorena. Svi su dobro došli (to se vidi i danas kada mnogi isti ti novinari uspješno ili rade u Glasu Slavonije ili nekom drugom mediju).

U to vrijeme k meni su došli Mirko Volarević i Sonja Vuković koji su na isti način rekli kako bi voljeli raditi nešto što znaju jer oni iz Osijeka ne idu nikamo. Kroz višesatne razgovore tesali smo ideje koje su se na kraju izrodile u briljant koji smo nazvali PRESS KLUB.

Naime, uspostavom takve organizacije rasteretili bismo Glas Slavonije od dnevnih obaveza prema domaćim i stranim novinarima, a svima njima bi i dalje utočište i izvor informacija bio Glas Slavonije. Mi smo to ubrzo kanalizirali u svojevrsni informativni punkt, gdje su strani novinari 24 sata dnevno dobili mogućnost da na jednom mjestu dobiju pregled stanja u Istočnoj

SPECIAL EDITION

Glas Slavonije

OSIJEK, AUGUST 31, 1991 — 3 DEM / 20 ATS / 3 CHF / 2.5 USD / 3 CAD / 3 AUD / 10 FRF

DOSSIER

WAR IN SLAVONIA AND BARANJA

- THE CHRONOLOGY OF THE WAR EVENTS
- MOVING TESTEMONIES AND PHOTOGRAPHS ABOUT THE CASULTIES OF THE ARMY-CHETNIKS INSENITY
- WHAT IS THE PRICE OF HUMAN DIGNITY?

YOU CAN HELP TO STOP THE WAR!

Hrvatskoj jer smo mi bili ti koji smo imali sve informacije koje smo distribuirali iz minute u minutu u svijet. Jer, naši su ljudi bili svuda. Od stranih dopisnika koji su se povremeno javljali i kao naši vanjski suradnici, ali i do građana, policajaca, vatrogasa i pripadnika Zbora narodne garde koji su nam se uredno javljali i rekli sve o zbivanjima tamo gdje su bili ili živjeli, odnosno borili se na nekom ratištu.

Tada sam bio poznat i u redovima hrvatskih branitelja jer sam bio jedan od rijetkih hrvatskih novinara koji su se još 1990. stavili na raspolaganje hrvatskom obrambenom sustavu budući da sam (kao i mnogi drugi) imao određena iskustva iz JNA. Tada sam se ponudio Glavašu, kao zapovjedniku obrane grada, da napravimo svojevrsni ratni informativni centar. Glavaš je to s osmijehom prihvatio. Istina, u tom sam trenutku to tada doživio više kao „hajde, djeca se igraju pa neka ih, pa ćemo vidjeti što će uraditi" nego ozbiljno, analitičko razmatranje ideje. Glavaš je bio već poznat kao impulzivan, inteligentan i zapovjednik koji donosi brze odluke, pa je to trebalo iskoristiti.

Moram reći da on nikada rad Press kluba nije ograničavao niti zaustavio ili rekao da je to loša ideja i tu mu moramo skinuti kapu jer je prepoznao mogućnost da tada već međunarodni informativni centar šalje informaciju u svijet. Ja sam mu detaljnije objasnio sve i rekao viđenje cijelog projekta (a tada sam bio čovjek od povjerenja i Vlade Republike Hrvatske jer sam imenovan Vladinim povjerenikom za informiranje u Istočnoj Hrvatskoj, što je bio dodatni argument kod obrazlaganja ideje).

Rekao sam mu da je naša vizija da taj budući informativni centar bude sjecište svih informacija i ljudi koji će te informacije razmjenjivati s ciljem informiranja domaće i inozemne javnosti i to upravo po iskustvu raznoraznih agencija koje smo imali iz nekih drugih ratova gdje su se u hotelima formirali svojevrsni press centri koji su zatim davali informacije novinarima iz svijeta. Proučavajući što se događalo u svijetu i koliko je ta informacija bitna, gdje se i kada plasira u pravome trenutku i na pravi način došli smo do ideje da taj Press klub smjestimo u hotel Osijek.

To je, iskreno rečeno, bila mudra odluka jer su u Hotel Osijek ionako dolazili i odsjedali svi inozemni novinari. S obzirom na to da je Hrvatska po mnogim

frontovima tek ustrojavala prave vojne formacije, u tako nedovoljno organiziranom vojnom i civilnom sustavu, mi smo u Slavoniji uvidjeli kako bi i te inozemne novinare trebalo nekako organizirano usmjeriti i zatim tu njihovu prikupljenu informaciju poslati u svijet. Usput im reći kako se kod nas ne događa građanski rat (kako je tadašnja JNA govorila) nego da smo napadnuti. Ako takvu informaciju plasiramo u svijet, a tada mnogi nisu vjerovali „Tuđmanovoj Hrvatskoj", mi bismo svojim djelovanjem morali doći do istine koju će svijet zaista prihvatiti kao istinitu.

Naime, svijet tada još nije bio spreman prihvatiti tu našu priču jer je srbijanska propagandno-informativno-obavještajno-diplomatska mašinerija činila nenormalne napore da rat u Hrvatskoj prikaže kao lokalni sukob i pretvori ga u građanski rat.

Zaključili smo da ćemo dobiti rat jedino ako iznesemo istinitu i cjelovitu ratnu informaciju u svijet, a to smo mogli jedino sredstvima informiranja, i vlastitim i tuđim.

I tako smo oformili Međunarodni informativni centar PRESS KLUB kojemu je u početku baza bio Glas Slavonije koji je prikupljao informacije. Mirko Volarević, Sonja Vuković i ja rekli smo da Press klub mora biti mjesto odakle će se te informacije distribuirati, gdje će se dati mogućnost novinarima da objave dobru informaciju, razgovaraju sa svim bitnim osobama iz javnog i vojnog sektora, naprave kvalitetnu reportažu i snime dobru fotografiju. Mi smo prepoznali da dobra fotografija, dobra priča koju Glasovi novinari mogu servirati domaćim i inozemnim kolegama (jer će nama vjerovati) može postati vrlo jako „oružje" obrambenoga rata u Hrvatskoj.

U to su vrijeme počela i intenzivna svakodnevna granatiranja grada. I mjesta gdje su bili novinari, pa tako i Hotel Osijek, gdje smo imali prvi informativni punkt. Nakon što je u avionskom napadu teško oštećen hotel, a samim tim i uništen Press klub, sve smo preselili u pothodnik. Budući da je to mjesto tada bilo isprojektirano i opremljeno kao atomsko sklonište, to je bilo jedino mjesto u Osijeku gdje su novinari kako oni domaći tako i inozemni mogli biti stalno na sigurnom. Čak su tamo i mnogi spavali, živjeli...

U to je vrijeme Vukovar također već bio u blokadi. Zato su novinari tražili sve

moguće načine za izvješćivanje o tom gradu heroju koji su nemilice razarali pripadnici tzv. JNA, paravojnih četničkih formacija, Arkanovci i mnogi drugi. Zato smo mi bili ti koji smo organizirali informiranje i o Vukovaru. Jer, Siniša Glavašević bio je i naš suradnik. On bi poslao paralelno vijest i na Radio Zagreb i nama. Glas Slavonije izlazi tek drugi dan, ali mi smo tu informaciju distribuirali kroz Međunarodni press centar. Nama je u interesu bilo podijeliti informaciju odmah i sad, jer ako ju podijelimo, nama će novinari još više vjerovati. Ako je informacija provjerena s više strana, dakle izdala ju je civilna, vojna, obavještajna, informativna struktura, ako je informacija istovjetna to je onda točna informacija i mi ju dajemo svojim kolegama novinarima iz stotina više ili manje poznatih inozemnih redakcija.

Inozemni novinari, za razliku od naših, nisu mogli ići na sva ratišta jer je već tada bila zabrana slobodnog kretanja i nisu mogli samostalno ići na ratište. Ali smo im zato mi putem svojih linija to svakodnevno omogućavali. Kada bi netko iz Press kluba najavio da dolaze inozemni novinari s nekom svojom ekipom, uvijek je bilo pitanje na terenu „jesu li ti novinari skloni Hrvatskoj". Kada bi čuli da su s njima i Glasovi novinari iz Press kluba, tada su im bila otvorena sva vrata.

U tom smislu najčešće sam kontaktirao s Glavašem. Nakon što bi mu objasnio kako nam treba i stalna logistika na terenu da neka novinarska ekipa s kamerama ode na teren, dobili bismo svu logističku potporu na ratištu za novinarske ekipe, promptno bi dobili sve potrebne dozvole, ekipu za osiguranje i pratnju, sva prijevozna sredstva, a po potrebi i oružje za samoobranu (da, i toga je bilo ponekad).

U tim teškim trenutcima kada se svakog jutra s nestrpljenjem iščekivalo izvješćivanje s hrvatskih ratišta, znalo se da su to informacije koje će obilježiti taj dan. O čemu će pričati i domaća i inozemna javnost.

Zato je bilo potrebno osigurati da svako jutro iz Osijeka uživo iz Press kluba odlazi ranojutarnja informacija o prethodnoj noći i jutru koje je započelo.

Prvo jutarnje televizijsko javljanje bilo je u 7.00 sati i znalo se da se tada javlja gradonačelnik grada Osijeka Zlatko Kramarić, a po potrebi (u početku i Glavaš). Znalo se da dok god se on javlja, Osijek nije pao.

NOĆAS DUBOKO POD ZEMLJOM

CNN u »Glasu Slavonije«

Sinoć je ratnu redakciju »Glasa Slavonije« posjetila ekipa najveće svjetske tv-informativne kuće, američkog CNN-a, predvođena izvjestiteljicom Patriciom **Kelly.** Vidljivo začuđeni uvjetima u kojima se stvara vaš i naš dnevni list i pomalo uzbuđeni zbog minobacačkog napada na Osijek, koji je počeo upravo u trenutku kad su dolazili u našu redakciju, američki kolege zanimali su se za rad novinara u ratnim uvjetima. Naš glavni i odgovorni urednik Josip **Kelemen** dao im je iscrpne obavijesti o svim teškoćama koje prate izdavanje novina, a nešto kasnije i ekskluzivnu izjavu za ovu eminentnu tv-stanicu. Poslije toga prezentirali smo specijalno izdanje »Glasa Slavonije« na engleskom i njemačkom jeziku, što je naišlo na pozitivan odjek jer, kako su nam kolege rekli, nedostaje im upravo takav oblik informiranja. Ugodni razgovor nastavljen je uz čaj sve do kasnih sati. Nadamo se skorom ponovnom susretu s kolegama iz CNN-a, možda u nekim mirnijim i sretnijim vremenima. Do tada, sretno!

M.W.
Snimio: T. BALAŠ

Osim pisanih medija i razmjene agencijskih vijesti prema inozemstvu, radili smo i izvještaje, odnosno razgovore za nacionalnu televiziju. Praksa je bila da bi granatiranja grada počela oko 22.00 sata i gruvanje je trajalo do oko ponoći, a bombardiranje bi opet započelo ujutro kada su ljudi išli na posao. Kramarića smo zato pred jutro izbrifirali, rekli mu informacije koje smo prikupili to jutro iz policijskih, vojnih i obavještajnih izvora. Press centar u pravilu je bio taj koji ga je pripremao na ono što će reći u eter. On je sa svojom pojavom tada, u tenisicama i ležernom sportskom izdanju, izazivao simpatije i domaće i inozemne javnosti. Kramarić je predstavljao taj civilni, građanski dio, a Glavaš je bio dio vojne formacije koji je opet s druge strane pričao priču o obrani grada i što se događalo na ratištu oko Osijeka sve dok njegovu ulogu nisu preuzeli general Karlo Gorinšek, Martin Špegelj i ostali visoki vojni dužnosnici.

Ono što su mediji i javnost svakodnevno htjeli čuti jest koliko je ljudi ranjeno, poginulo, koliko je djece i staraca stradalo, zašto se (opet) pucalo na bolnicu, zašto se pucalo na gradski vodovod, Elektroslavoniju i druge energetske resurse. To su bile teme o kojima je stalno govorio i gradonačelnik Kramarić. Ta građanska opcija morala je biti negdje artikulirana i morala se čuti jer ako se ne čuje taj dio, nama svijet neće vjerovati. Naš je posao bio plasirati upravo te informacije. Odvesti novinare na određene punktove (jer novinari često nisu mislili da je „nešto strašno“ dok ih ne bi odveli na linije bojišta) gdje je primjerice uslijed bezumnog granatiranja srušena obiteljska kuća, doveli ih pred obitelj koja je ostala bez krova nad glavom... ili im je netko poginuo u tom suludom granatiranju civilnih ciljeva. Onda bi se i oni mnogi rasplakali. Ali, tada bi i Christiane Amanpour sa CNN-a, ali i svi ostali novinari, napravili dobru novinarsku priču koja bi dirnula i obišla svijet.

Kada već spominjem Amanpour, sjećam se kao danas da je ona došla u Osijek na dva dana, a ostala je pet dana. Svuda smo je vodili po ratištu. Doživljavala je granatiranja, zračne i druge uzbune, pogibije civila usred dana... I to je vjerno prenosila u svijet! Kada je odlazila, rekla je da je obišla brojna svjetska ratišta, ali još nikada nije vidjela tako organiziranu informativnu logistiku medijima koji dolaze iz inozemstva.

Sjećam se kao danas dana kada su nam raketirali Hrvatsko narodno kazalište, odnosno kada su udarili na našu kulturu, e tada smo dobili i onaj svjet-

ski kulturni establišment koji do tada nije razmišljao o Hrvatskoj kao žrtvi. U vrijeme najžešćih napada mi smo organizirali vozila, bila ona vojna ili privatna, i prevozili smo novinare svuda po slavonskim ratištima. Takvu praksu nije imao nitko u svijetu. To je zadivilo mnoge kolege novinare iz cijelog svijeta. Slika kazališta u dimu morala je otići u svijet i to smo mi organizirali. Sjećam se i Nikole Šolića gdje je između granata tog dana kao lud jurcao po gradu ne bi li snimio svo zlo koje je napravio agresor gradu na Dravi i njezinim stanovnicima.

Kako se sve više govorilo o sve bližem trenutku međunarodnog priznanja Hrvatske, mi smo odlučili da moramo ići na Zapad. Kako god znamo i umijemo. Jer imali smo informaciju da će prvo priznanje biti od strane Vatikana i Njemačke. Pomislili smo kako tu situaciju moramo kvalitetno iskoristiti. Glas Slavonije jest bio čitan, ali nismo ga imali na nekom stranom jeziku. Zbog toga nam je bio prijeko potreban taj press centar koji je imao ljude koji su suvereno baratali stranim jezicima te su znali kvalitetno prenijeti informaciju. Press centar počeo je zato izdavati informacije i na engleskom jeziku. Izdavali smo dnevne brifinge ili dnevna izvješća i što god značajno da se dogodilo, mi smo to slali stranim novinarima koji su to znali itekako cijeniti.

Tako se i rodila ideja za izdavanjem specijalnog izdanja Glasa Slavonije. Upravo je to u jednom dijelu preokrenulo priču o Hrvatskoj. Mi smo se tada našli u pat poziciji. Sjećam se da smo se svi osjećali kao da se vrtimo u krug jer nikako nismo do kraja mogli iznijeti priču o Hrvatskoj. Imali smo fotografije s kojima smo šokirali i tako polako budili svjetsku javnost. Snimali smo video spotove i sve smo to slali u svijet, no to nije bilo dovoljno.

U vrijeme najžešćih napada na Osijek, kada je stradao i HNK Osijek, osjetio sam tada da nešto moramo napraviti kako bismo probili informacijsku blokadu jer je svaki novinar izvještavao o onome kako je on to doživljavao. Mi smo to koliko toliko koordinirali, davali smo najbolje od sebe, novinare smo vodili u najteže stradala mjesta poput Laslova, Ernestinova, (Tenjskog) Antunovca, Jovanovca (danas Ivanovac – op.ur.), Vinkovce, Županju, Orašje... Imali smo sjajne fotoreportere suradnike, ljude koji su snimali ratne fotografije iz cijele Hrvatske. Glas Slavonije tada nije bio samo Glas Slavonije nego je bio i Glas Hrvatske. U Glasu smo tada objavljivali informacije sa svih ratišta iz Hrvatske.

I imali smo stav da dok god izlazi Glas Slavonije to je znak da Osijek nije pao. Isto tako, dok god smo mi objavljivali kako primjerice Dubrovnik, Pokupsko, Sunja i ostala mjesta nisu pala i da se brane, znači da smo još na okupu i da se Hrvatska brani. U kontaktu s Vinkom Grubišićem i Romanom Bolkovićem dogovorili smo se da sve podignemo na višu razinu jer smo rekli kako ne možemo više samostalno sve pokrivati. Mi smo svo to vrijeme imali autonomiju, što je naravno mnogima smetalo.

Tada se dogodio taj itekako bitan događaj, koji je, po nama, promijenio cijeli tijek događanja.

Izdali smo posebno izdanje Glasa Slavonije na engleskom, njemačkom i mađarskom jeziku. Izdanje je bilo u velikom novinskom formatu, kao što je bio nekadašnji Vjesnik. U velikom tiražu. Uz snažnu organizacijsku pomoć Marijana Biškupa i izdašnu pomoć u obliku novinskog papira iz Francuske!

Sve je krenulo tako da sam Sonji i Mirku rekao da mi dostave što više fotografija koje su snimali strani fotoreporteri. Isto tako rekao sam da moramo nabaviti fotografije Škabrnje, Dubrovnika, Zadra, Šibenika, Gospića, Karlovca i ostalih mjesta koja su snažno zahvaćena ratom. Svaka takva fotografija morala je biti svojvrsna ratna emotivna priča i morala je govoriti više od riječi. Namjera nam je bila napraviti ratnu „slikovnicu“ od Glasa Slavonije s nešto malo teksta koji će govoriti npr. o mjestu ili o činjenicama. A sve ostalo treba „odraditi“ sama fotografija.

Mi smo to radili u tajnosti jer je to trebao biti šok! Čak ni moji tadašnji šefovi u Zagrebu, Branko Salaj i Vinko Grubišić, nisu znali da mi to pripremamo jer da smo im rekli, oni bi to sasvim smo bili sigurni, izdali u Zagrebu. Zato, nije bilo šanse da mi to nekom drugom prepustimo jer mi smo oni koji svakodnevno bivamo ranjavani ili ginemo, mi smo na prvoj crti obrane, a ne u Zagrebu, bio je stav svih nas u Osijeku.

Vodio sam se i onom starom izrekom: cilj opravdava sredstvo i obrnuto sredstvo opravdava cilj – no nije bitno je li cilj ili sredstvo i jedno i drugo bit će opravdano ako to napravimo jer moramo šokirati svijet.

Zato smo novinu otisnuli na tri jezika: mađarskom, engleskom i njemačkom.

Verziju na mađarskom smo, odmah po tisku, poslali u Budimpeštu i dijelili putem naših proganika diljem zemlje. Zašto? Mađarska je tada bila jaka i ugledna nova demokratska europska država i bili su snažno povezani s mađarskim Židovima diljem svijeta koji su također lobirali za Hrvatsku. (Mi smo se tako tada stavili i u funkciju političkog lobiranja.)

Znali smo da imamo mađarske novinare na svojoj strani, jer su dolazili kod nas i vidjeli sva zbivanja na ratištu, ali nismo znali kako politički i diplomatski uključiti i utjecajne Židove (tko će nas bolje razumjeti nego oni, mislili smo).

Znali smo da će oni kroz svoje mreže utjecati na neke procese oko priznanja Hrvatske i okončanja rata. Od nas su tada u Budimpešti (gdje sam bio sa svojim pokojnim ocem Davidom i uz blagoslov hrvatskih generala) samo tražili izdanje na mađarskom jeziku, a dalje je bio njihov posao... Svi novinari, profesori, službenici, koji su tada bili u Osijeku, a znali su mađarski došli su, satima prevodili i lektorirali. Nitko nije pitao koliko to košta niti do kada će se raditi... svi smo bili jedinstveni: to treba uraditi jer je Mađarska bila tada naš veliki prijatelj ne samo zato što je primila stotine tisuća naših prognanika već i zbog razumijevanja situacije i iskustva koja su i oni svojevremeno prošli sa SSSR-om koji je krvlju suzbio demonstracije i brojne Mađare ubio. Hrvatska, koja je tada bila u Jugoslaviji, tisućama je Mađara koji su bježali pred boljševicima pružila prvo i dragocjeno utočište.

Uz to napravili smo i njemačko, odnosno englesko izdanje.

U nemogućim smo uvjetima to sve odradili. Pod granatama, pod uzbunama, danju i noću, ali se odradilo. Sjećam se da nas je sve blagoslovio i fra Ante Kukavica, naša legenda iz crkvenih krugova Osijeka i Slavonije. „Nemojte se bojati jer je s nama Bog, njegov Sin Božji Krist, koji je i sam prošao Kalvariju da bi na kraju uskrsnuo," govorio nam je fra Ante tješeći nas u teškim noćnim satima i danima koji su prolazili u neprekidnom granatiranju.

I onda smo konačno to (opet pod granatama) otisnuli. Kada se pojavio Duško Milovanović, i iz tiskare donio tek otisnute prve primjerke, svima je laknulo. Posebno izdanje ugledalo je svjetlo dana (iako je u stvarnosti to bilo u ranim jutarnjim satima, kada je još bila noć).

Različitim smo kanalima to izdanje odmah distribuirali diljem svijeta.

Tog dana odlučili smo otići u Bavarsku jer je tamo bilo najviše Hrvata. Preko Gorana Bendekovića, koji je bio tada šef prodaje Glasa Slavonije, otišli smo u Hrvatsku katoličku misiju jer smo bili u kontaktu. U tu nam se aktivnost uključio i fra Ante Kukavica koji nam je pomogao da u Münchenu na ulicama i trgovima dijelimo Glas Slavonije. Tamošnji Hrvati organizirali su nam i sastanak u Pforzheimu, u Pforzheimer-Zeitungu, koji su nam tih ratnih dana davali veliku logističku potporu i Press centru i Glasu Slavonije. Preko njih smo došli i do predstavnika u Bundestagu koji su nam rekli kako im je upravo trebala takva informacija kakvu smo mi donijeli u pisanom obliku. Predložili su nam da mi s tim izdanjem odemo u Genevu, u sjedište UN-a, što smo i prihvatili. Ali, to smo napravili mimo znanja državnoga vrha što će se poslije ispostaviti kao problem u Zagrebu, ali i u Osijeku.

Mala ekipa sastavljena od Ilije Novakovića, Sonje Vuković, Draška Celinga (znao je izvrsno njemački jezik) i mene krenula je put Švicarske. Tada nije bilo mobitela već samo javnih telefonskih govornica koje su nam bile jedino komunikacijsko sredstvo. Sve drugo bilo je na povjerenje.

Prvo smo otišli u Sant Gaillen, među naše ljude koji su nas zatim uputili prema Genevi.

U Genevi nas je čekao smještaj u hotelu (koji je platio netko iz Njemačke, nikad nisam saznao tko) i ekipa hrvatskih iseljenika.

Tada sam sa svojih 27 godina bio i najmlađi glavni urednik u svijetu, i jedini koji je radio na ratištu. (Čak je i Christiane Amanpour napravila reportažu na tu temu.) Naš dolazak je zato zaintrigirao mnoge dopisnike raznih svjetskih medija iz Švicarske.

Kada smo došli u press centar UN-a na dogovor, oni su tamo već bili dobro obaviješteni pa su (u dogovoru s nama nepoznatim ljudima koji su očito imali simpatije prema Hrvatskoj) dogovorili konferenciju za medije. Zamislite konferenciju za medije u UN-u!

Ta je konferencija organizirana već dan poslije našeg dolaska, sjećam se u 11 sati. Pred punom dvoranom novinara objašnjavali smo zašto se i tko vodi

rat u Hrvatskoj, zašto smo krenuli na put s posebnim izdanjem Glasa Slavonije. Sonja je pričala u ime Press kluba i objašnjavala kako rade iz atomskog skloništa gdje dolaze njihovi kolege iz cijelog svijeta. Pristupio sam im kao kolega koji je ispričao i svoju privatnu priču o srušenoj vlastitoj kući, o progonstvu, o ranjenoj braći, o uništenim crkvama, kazalištima, bolnicama, školama i ulicama. Novinarima smo tada objasnili kako su nas napali ljudi iz druge države koji nikada nisu boravili u našim krajevima. Cilj nam je bio demantirati tezu o građanskom ratu u Hrvatskoj. Sve smo te strane novinare pozvali da dođu u Osijek da vide i osobno osjete što se događa kod nas, na tlu Europe, te da dožive rat. Isto tako rekli smo im neka kasnije slobodno odu kod Srbijanaca, ako ih budu pustili, i čuju njihovu priču. Pojasnili smo im kako je srušen Vukovar u kojemu su živjeli i Srbi i Hrvati, Mađari, Rusini i još druge manjinske zajednice. Vukovar su srušili s toliko mržnje i od grada napravili „Hiroshimu" da je to po fotografijama koje smo im pokazali njima bilo šokantno, nevjerojatno.

Nakon uspješno održane konferencije za medije, pun pozitivnih emocija javio sam se u redakciju Glasa Slavonije i ispričao kolegicama i kolegama što smo napravili. U to su mi rekli da je zvao predsjednik Tuđman i da mi prijeti smjena s mjesta glavnog urednika. Svi smo bili u šoku.

Iako su me u Njemačkoj izbrifirali, dobro pripremili za taj nastup, a Hrvati u Švicarskoj odradili pripremu za konferenciju za medije, na kojoj sam govorio isključivo kao novinar, jedini europski glavni urednik ratnih dnevnih novina, ali i kao građanin Hrvatske, kao prognanik, to se očito nekome u Tuđmanovom okruženju nije svidjelo.

Ubrzo po povratku u Hrvatsku shvatili smo kako su naše vlasti dobile informaciju iz raznih inozemnih agencija koje su objavile izvještaj s konferencije za medije u Genevi. Čuli su nešto i od naših iseljenika koji su nahvalili taj naš potez, ali se to nije svidjelo tadašnjim bliskim suradnicima pokojnog predsjednika Tuđmana jer sam to napravio mimo njihove suglasnosti.

To je ono što i danas političati ne vole: ljude koji misle svojom glavom. K tome znaju odraditi svoj posao od početka do kraja. A tada mnogi prosječni ili ispodprosječni državnici bivaju ugroženi jer se radi mimo njihovih „blago-

slova“, ali im se pokazuje i da su manje sposobni što se mnogim umišljenim političarima nije svidjelo.

A Glas Slavonije i Press centar to su i radili. Čak smo ponekad govorili da osmišljavamo i svojevrsni „vojni marketing“. Mislim da smo mi tada, u onim zaista neshvatljivim, nenormalnim uvjetima, stvarali i vodili prve (ratne) odnose s javnošću, čime smo snažno davali potporu i obrani grada Osijeka kroz vojnu i civilnu formaciju. Press centar bio je PR obrane istočnoga dijela Hrvatske. A u tom krugu nastao je i čuveni plakat „Osijek nikada neće biti Ocek“.

Iz današnjeg kuta gledano, Press centar i Glas Slavonije bile su dvije informativno-obavještajne poluge Domovinskoga rata ili protuobavještajnog rata koji se morao voditi jer se rat nikada ne može dobiti samo oružjem ili otporom.

Tadašnji Beograd nije nam mogao ništa, jer su Press centar i Glas Slavonije, a kasnije i radio Žuta podmornica, radili čuda što se tiče plasiranja (provjerenih) informacija, a puno su nam pomogli i novinari koji su dolazili u pothodnik gdje je do samog gašenja Press centra bilo informativno središte Istočne Hrvatske u vremenu Domovinskog rata. U njemu su radili i surađivali domaći i inozemni volonteri hrabrog srca koji su se borili za svoj dom, grad, Hrvatsku, ne očekujući pri tome ništa drugo do saznanja da je istinita informacija koja se plasirala u svijet pomogla i kod međunarodnog priznanja Hrvatske. Čuvenog 15. siječnja 1992. Opet smo zajednički, Press centar i Glas Slavonije, izdali posebno izdanje te ga plasirali u rekordnom tiražu.

A sve drugo je sada povijest koju smo svi na svoj način ispisivali u najtežim danima Republike Hrvatske. I na koju smo ponosni. Bez obzira na to što su mnogi već zaboravili što je ekipa iz Press centra, zajedno s Glasom Slavonije, uradila dobroga za Osijek i Hrvatsku. I zato je ova ideja doc. dr. sc. Gordane Lesinger o pisanju knjige o Press centru Osijek hvalevrijedna, koja će od zaborava otrgnuti djelić itekako bitne ratne priče o Osijeku i Istočnoj Hrvatskoj u Domovinskom ratu, o stvaranju samostalne i neovisne Hrvatske gdje su svoj veliki doprinos dali i novinari i svi oni koji su te iste novinare opskrbljivali s kvalitetnim informacijama.

Josip Kelemen svoj novinarski put dijeli na onaj prije i poslije Domovinskog rata. Tako je prije dolaska na mjesto glavnog i odgovornog urednika ratnog Glasa Slavonije bio zamjenik glavnog urednika zagrebačkog Slobodnog tjednika, sarajevskog Valter Expressa, novinar i dopisnik zagrebačkog Poleta i Studentskog lista, a i prvi je glavni urednik te osnivač osječkog omladinskog časopisa Ten. Od 1985. do 1990. godine radio je kao novinar na Radio Osijeku i u Glasu Slavonije gdje se vratio u srpnju 1991. i tamo ostao do veljače 1992. Poslije rata i odlaska iz Glasa Slavonije osnovao je te godine poljoprivredno-obiteljsku reviju Nova zemlja, zatim časopis Povratnik i Pet party. 1999. na poziv Vinka Grubišića odlazi raditi u Zagreb gdje postaje urednik Obećane zemlje, zatim kultne serije Halo, inspektore, da bi uskoro postao i glavni urednik OTV-a, prve hrvatske privatne TV postaje. 2003. postaje glavni urednik časopisa Zaštita potrošača, a godinu dana poslije put ga odvodi u energetski sektor gdje je bio glavni urednik LPG magazina do 2019. Danas je slobodni novinar okrenut dekarbonizaciji društva. Prati energetiku i ekologiju. Surađuje s nekoliko svjetskih redakcija u području nafte i plina te zaštite potrošača. Član je Hrvatskog novinarskog društva i IFJ-a, Međunarodne federacije novinara. Ima Spomenicu domovinskog rata. Dobitnik je niza nagrada i priznanja za svoj novinarski rad u energetici.

Foto: arhiva Glasa Slavonije

DRAŽEN DRAGUŠICA

Zanimljivo mjesto gdje se pokušavala stvoriti pozitivna klima

Danas govoriti o svemu što se događalo u pothodniku na tadašnjem Trgu slobode pobuđuje puno emocija, a prošlo je jako puno godina. Nešto smo potisnuli. Neki su detalji nestali, međutim ostalo je to da smo u tom prostoru svako malo organizirali konferencije za novinstvo. Jednako tako imali smo taj Krizni štab koji bi se sastajao po potrebi i koji je pokušavao tu priču u gradu držati nekako na okupu. Zanimljivo je to da je mene u Krizni štab, kao čovjeka zaduženog za taj informativni dio, pozvao Srećko Lovrinčević koji je tada bio zapovjednik tog Kriznog štaba. Ja se nisam puno uplitao u ono što je ekipa Press centra radila, bio sam u Kriznom štabu zadužen za informiranje i medije.

Taj naš Međunarodni press centar bio je pravi mali neovisni press centar. Funkcionirao je na način da je pružao informacije kome je i kako trebalo. Radio Osijek bio je korisnik usluga Press centra, ali Radio Osijek imao je svoju tehnologiju i uvijek smo bili novinarima pri ruci. Ako je nekome trebalo pomoći, ako je nekakvim linkom trebalo nešto poslati u Zagreb, Radio Osijek bio je prisutan. Radio Osijek tada je bio izuzetno bitan. Neke stvari danas razumijem, naime, neke se stvari tada nisu objavljivale jer je takvo bilo vrijeme. A neke su stvari bile strašne, primjerice doček šlepa koji je došao iz Aljmaša. Radio Osijek imao je značajnu ulogu u to doba i mogao se slušati na srednjem valu, što je jako važno, jer se srednji val mogao slušati i u podrumima. UKV[33] se nije mogao slušati ako su podrumi i skloništa bili malo ječe betonski izolirani. Mi smo se svi zapravo učili, u jednoj vrlo nezgodnoj situaciji, što i kako raditi.

33 Frekvencije ultra kratkih valova

Trebalo je zadržati pozitivu. Trebalo je iskombinirati Osijek i Zagreb jer kad se Osijek isključio prenosio se program Radio Zagreba, a kod nas se svaki čas nešto događalo. Morali smo pronalaziti načine kako komunicirati s ljudima ne bi li se stvorilo što je moguće veće povjerenje u obranu grada kako bi ljudi bili što je moguće više mirni. Istovremeno nismo smjeli objavljivati nikakve detalje jer ako objavite nekakav detalj, recimo obrane, onda kao da daješ ni-šanske podatke onima koji na nas pucaju.

Neke stvari tada nismo mogli objavljivati jer smo morali sudjelovati u strategiji vojske, a koja je morala neke stvari pokrivati kako ne bi došlo do panike. Zahvaljujući tom Press centru cijeli svijet znao je za nas i to im se mora priznati! Uloga Press centra bila je čista informacija i pravovremeno informiranje s provjerenim informacijama. Krizni štab, kao takav, mogao je dati i više, ali i on je bio primjeren vremenu i okolnostima u kojima se Osijek tada nalazio. Moram priznati da je i druga strana neprestano imala svoje proizvode i svoje medije kojima su oni opet pričali neku drugu priču, a izvješća s njihove strane bila su kako se „vodi specijalni rat protiv Jugoslavije u tom Osijeku".

Press centar je zapravo bio vrlo zanimljivo mjesto gdje se pokušavala stvoriti pozitivna klima i gdje se pokušavalo svijetu pokazati što se u Osijeku događa. Organizirali smo čitav niz konferencija za novinstvo. Potrudili smo se da svi koji su posjetili Osijek u našem Press centru naprave konferenciju za novinstvo jer su te konferencije bile odrađene na način da se te ljude snimi pa se šalje diljem svijeta. Tako je slika iz našeg grada išla po svijetu i vidjelo se što se zapravo tu kod nas događa. Te su konferencije bile itekako značajne jer kad su ih vidjeli ljudi vani, onda bi došli neki novi koji su pokazali interes. Bilo je tu zanimljivih događanja. Osim što smo konferencije održavali za naše vojne i političke dužnosnike, održali smo jednu i za generala Rašetu. On je održao konferenciju u našem Press centru i ja sam mu tom prilikom poklonio kasetu „Osijek nikada neće biti Ocek". Mi smo taman tu kasetu tih dana završili. Nismo imali ni omot, ni ništa, nego smo imali rukom iscrtani omot pa smo mu, iz inata, dali tu kasetu. Tada sam mu rekao: „pucajte koliko hoćete, ali nas nećete nikad dobiti". Uzeo je tu kasetu i rekao: „vidim, vidim, lepo ste vi ovde organizovani". To je detalj koji mi je ostao u sjećanju. Pravi omot samog albuma „Osijek nikada neće biti Ocek" postao je simbol otpora, simbol obra-

ne grada. Autor je taj plakat zaštitio, što je jako dobro, jer on do danas ima svoju iskonsku čistoću i posebnost. Taj plakat nitko nikada nije shvatio nacionalistički, nego kao odraz naše borbe za slobodu. Osijek je uvijek bio multinacionalni grad u kojemu je obitavalo puno nacija. Uvijek smo bili širokih pogleda i nikada nismo bili ograničeni. Upravo zato taj plakat nitko nikada nije shvatio negativno. Predrag Došen je autor plakata i on je dopustio da se taj plakat iskoristi kao omot za taj nosač zvuka.

Nakon pada Vukovara Osijek preuzima značajnu ulogu obrane istoka Hrvatske. I dalje smo nastojali zadržati tu pozitivnu atmosferu, koliko je to bilo moguće. Nikome od nas nije bilo lako jer nitko od nas nije imao iskustva u takvim situacijama. Svi smo bili malo uplašeni, a učili smo se kako reagirati u novonastalim okolnostima na licu mjesta. Za ono što nismo mogli odraditi kroz regularne medije i Radio Osijek koji je bio državni interes, pokrenuli smo Žutu podmornicu koja je donijela notu protuobavještajne borbe kako bi se podigla atmosfera. Ljudi su naučili pratiti osječke medije i pratili su svaku informaciju koju smo mi objavili. Ti su mediji znali da u Osijeku još uvijek ima života. Glas Slavonije izlazio je svaki dan, Radio Osijek emitirao je svaki dan. Dok god su građani mogli pratiti lokalne medije, znali su da nas nisu sredili. Zdenko Kolačko i ja smo, uime Radio Osijeka, bili u Vukovaru nekoliko dana prije konačnog pada. Znam da smo se provlačili jer smo nosili radio aparate kako bi ljudi u Vukovaru slušali naše medije, a ne slučajno neprijateljske. Pad Vukovara bio je izuzetno teška situacija. Dogodio se pad morala.

U Osijek su dolazili i ljudi iz svijeta, a došao je čuveni Marco Pannella i čak smo dočekali Novu godinu u rovu prema Tenji jer kad je došao u Osijek, mi smo mu bili informativna služba. Ključni dio te priče bilo je, prema našem gradu, što je moguće više stvari umiriti i što je moguće više u ljude unijeti povjerenje, mir i strpljenje. Želja nam je bila prenijeti poruku građanima da ćemo se osloboditi i da će biti sve u redu. S druge strane imali smo taj informativni dio koji smo se trudili organizirati maksimalno profesionalno i kvalitetno. Ta ekipa ljudi koja je tamo radila od Mirka, Tanje, Tihe jednog i drugog i svih ostalih koji su bili, među njima je bila prava dobra, pozitivna atmosfera. U samom je pothodniku bio i taj studio u kojem je Tiho Slivka djelovao. U pothodnik su dečki dolazili iz rova. Ušli su u studio pa su se snimale

ratne pjesme koje su se dijelile. Mi smo ih na Radio Osijeku *vrtili* koliko smo mogli. To je bila jedna dobra priča. Jedino mi je žao što je taj Krizni štab, kako se opasnost smanjila, jednostavno nestao i nikada se više nije okupio.

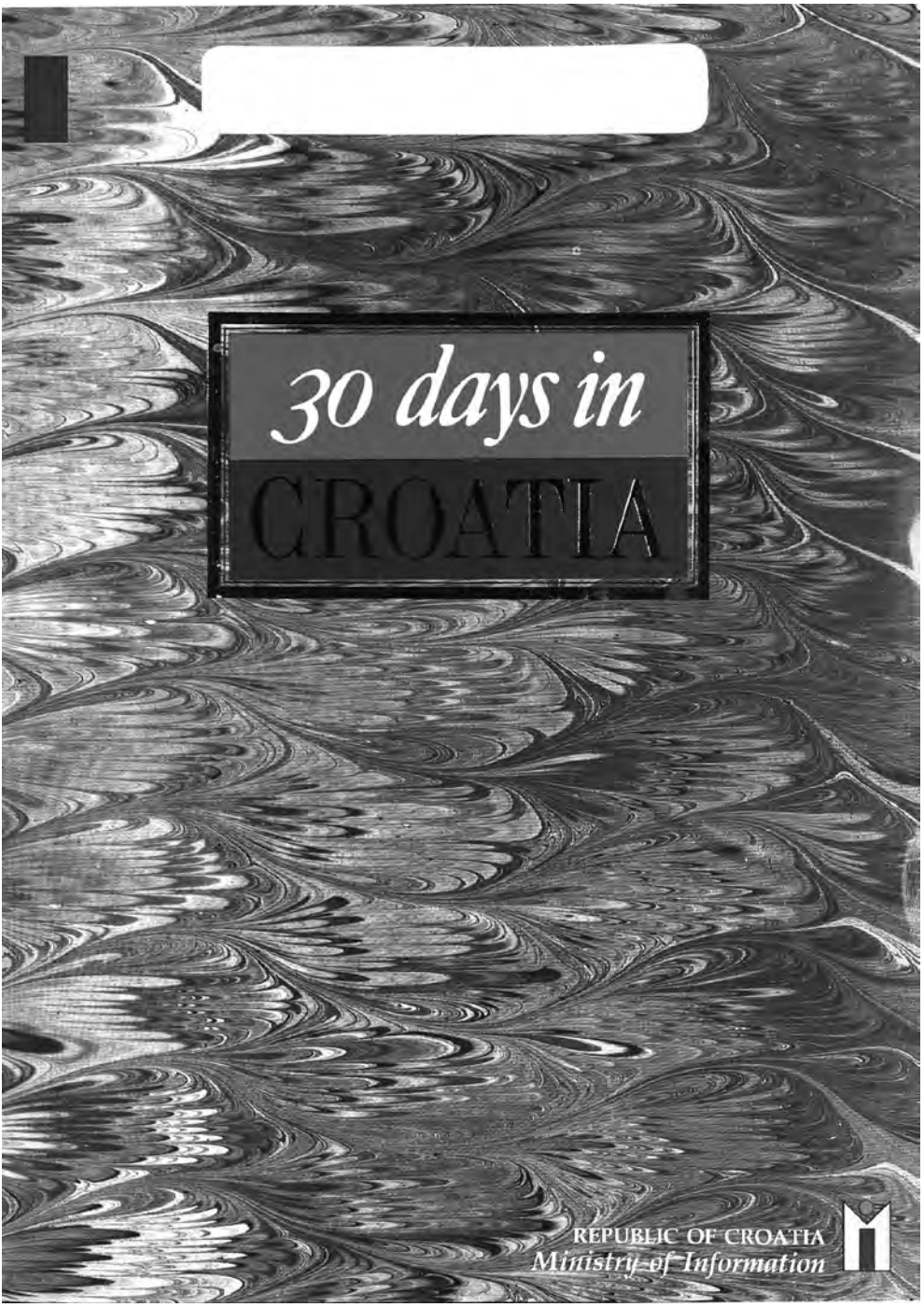
Sistem funkcioniranja stranih novinara zapravo je bio taj da su sve informacije dobivali na tom jednom mjestu od ekipe iz Press centra. Jedino oni novinari koji su na neki način bili povezani s Hrvatskom radiotelevizijom, oni bi dolazili i do nas. Radilo se o individualnim kontaktima preko EBU-a koji je imao veze s HRT-om. Ti su novinari, u pravilu, došli i uzeli osnovne informacije pa su potom išli svojim putem raditi svoj posao. Novinarima iz mreže EBU-a Radio Osijek također je bio referentni izvor informacija. U razgovoru s kolegama prikupljale su se informacije koje su strani novinari dalje obrađivali i distribuirali. Njima je bilo u interesu dobiti opće informacije te stvoriti sliku. Potom bi dalje provjeravali informacije, najčešće u Press centru ili su išli na mjesto događaja kako bi dobili informaciju iz prve ruke. U to doba svi smo mi novinari bili jako dobro organizirani, bez obzira na to što nismo bili pripremljeni i što nismo imali iskustva s klasičnim ratnim izvještavanjem. Kako smo prije djelovali u jednom režimu, taj smo način rada preslikali na novonastale okolnosti. Medijski sustav u kojem smo prethodno egzistirali bio je koncipiran pod Jugoslavenskom radiotelevizijom u okviru koje je djelovala Radiotelevizija Zagreb. Taj je Press centar bio iznimno značajna spona u prijenosu informacija koje su onda bile odašiljane prema svijetu.

Ljudi trebaju neko stabilno mjesto s kojega će dobiti informacije. Novinari koji su dolazili u ovaj grad trebali su naš Press centar gdje su dobivali provjerene i točne informacije. Kako smo tu imali i borce i glazbenike i novinare, a kako je taj pothodnik sigurno mjesto jer je atomsko sklonište, taj naš Press centar bio je prostor gdje se moglo odraditi sve što je trebalo. Treba reći kako su nama u to doba zahvaljujući svim tim komunikacijama došli i Anja Šovagović i Neki to vole vruće i još mnogi drugi poznati. Jer upravo taj strah od nepoznatog što se tu događa bio je dosta velik i nisu ovi koji su bili na zapadu rado dolazili k nama na istok Hrvatske. Ali, bilo ih je koji su došli i koji su se srčano odazvali, javili su se da su tu u našem gradu, da su s našim vojnicima u obilasku ratišta. Naši su novinari možda bili i preslobodni. Neki su možda i stradali zbog te komocije koju su imali.

Sjećam se da smo jednom išli u potragu za ženama koje bi nastupile u spotu „Moja domovina“ i u pjesmi „Moj Osijek se ne da“ koji smo radili kod nas na Radio Osijeku u studiju. Imali smo Jettu koju nam je dala Obnova na korištenje. S njom smo išli okolo ako je netko znao da negdje ima neka djevojka. Mi bismo ih smjestili u auto i pod kišom granata prevezli bismo ih u studio kako bismo snimili spot za „Moj Osijek se ne da“ jer nam je želja bila da u spotu bude i žena, da se vidi da ima ljudi u gradu. Poruka je bila da je dosta ljudi ostalo u Osijeku jer je bila kritična situacija. Ono drugo što je bitno jest da smo mi svi međusobno bili jako povezani i svi smo bili u odličnim odnosima. Ljudi s kojima se možda do te teške situacije nisam ni poznavao, u tim sam se okolnostima jako sprijateljio. Onda odjednom vidiš kako su neki ljudi sasvim drugačiji u tim teškim situacijama i puno su bolji nego što si mogao pomisliti.

Taj je Press centar u prvom redu imao jedan osnovni cilj, a to je pozitiva i ne damo se – Moj Osijek se ne da!

Dražen Dragušica - rođen je u Osijeku, gdje završava osnovnu i srednju školu, osnovnu glazbenu školu i fakultet. Više od 30 godina radi na afirmaciji osječke glazbene scene, dugogodišnji je djelatnik Radio Osijeka (bio je prvi glavni i odgovorni urednik Gradskog radija Osijek), voditelj i glazbeni urednik te promotor mladih rock sastava kroz emisije „Na valu mladih“, „Desetka“ i „Demo klub“ na Radio Osijeku te „Demo-x“ u programu Radio Zagreba. Potkraj osamdesetih prošlog stoljeća, osnivač je i organizator „Rock smotri“ i „Koncerata četvrtkom“ u realizaciji Centra mladih Studentskoga centra u Osijeku. Idejni je začetnik i izvršni producent prve osječke kompilacije „Pogonsko gorivo“ (Centar mladih/Jugoton, 1987.).

30 days in
CROATIA
REPUBLIC OF CROATIA
Ministry of Information

O MEĐUNARODNOM PRESS CENTRU U OSIJEKU IZ ZAGREBAČKOG POGLEDA

Ante Beljo

Vinko Grubišić

Dragan Lozančić

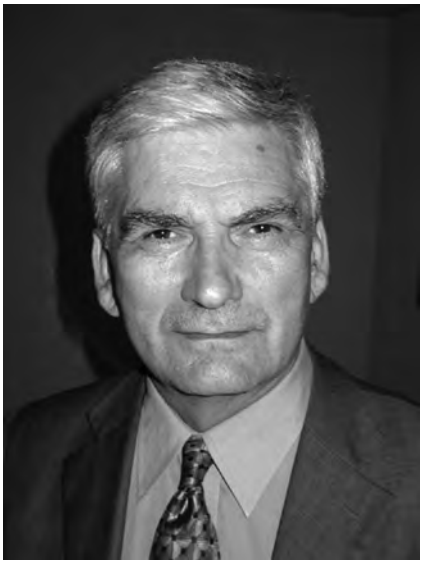
Krešimir Macan

Sudionici Međunarodnog simpozijuma FPB/HIC 1991. - 2017.

ANTE BELJO

Logistički smo pomagali osječki Press centar

Kada su 1991. Srbija i JNA počele otvorenu agresiju na Hrvatsku, njihovo najvažnije oružje, uz veliku vojnu premoć, bila je neobično jaka medijska propaganda. Hrvatska se nije mogla braniti i iznositi činjenice u stranim medijima jer su u doba komunističke Jugoslavije sva novinska dopisništva, diplomatski kanali i političke veze s inozemstvom bili sustavno i smišljeno koncentrirani u Beogradu. Stoga se u Hrvatskoj kao uvjet opstanka nametnula potreba za brzim stvaranjem i organiziranjem promidžbenog sustava koji bi pravovremenim i objektivnim izvještavanjem novinara i diplomata neutralizirao propagandni stroj iz Beograda.

Na funkciji pomoćnika ministra u Ministarstvu informiranja (1991./1992. godine) bio sam zadužen za organiziranje takvog promidžbenog sustava. Budući da nije bilo infrastrukture i sustava, moralo se početi od nule, no moralo se svijetu otkriti činjenice. Uz pomoć i podršku hrvatskog iseljeništva, poglavito Croatian American Associationa (CAA) koji je angažirao Pata (Jamesa Patric) Mackleya i Dragana Lozančića, krenulo se u osnivanje ureda u sklopu Foreign Press Bureaua (FPB) koji su od ljeta 1991. počeli mijenjati situaciju neposrednim (individualnim) radom s novinarima. Isprva su funkcionirali kao HINA desk gdje je radilo 20-ak mladih ljudi, Hrvata koji su došli iz iseljeništva i oni su s novinarima odlazili na teren, često i na prvu liniju obrane.

Osijek i Slavonija bili su jako važni i zbog ratnih događanja i zbog geopolitičkog položaja. U potrebi osnivanja ureda FPB-a u Osijeku, i ranijim iskustvima

prilikom obilaska terena, Dragan Lozančić i Vinko Grubišić (pomoćnik ministra informiranja) uvjerivši se u dobro funkcioniranje već postojećeg Press centra Osijek koji je vodio Mirko Volarević, a koji su radili isti posao kao i FPB predložili su umjesto osnivanja novog ureda FPB-a u Osijeku, integriranje Press centra Osijek u FPB mrežu. Čemu stvarati novi kada već postoji press centar koji dobro funkcionira. I od tada smo nastojali u svakom trenutku dati maksimalnu podršku press centru u Osijeku. Od slanja press biltena koje je FPB već radio svaki dan, naravno već prevedenih na strane jezike koji su novinarima služili za jutarnja brifiranja. Osijek je preuzimao novinare akreditirane pri Foreign Press Bureauu, koji je pri izdavanju obavio provjeru identiteta i registraciju novinara. Jednako tako pružali smo i logističku podršku uredu u Osijeku, počevši od auta koji je dalo Ministarstvo informiranja (jest da je bio JUGO 45, ali nema veze, poslužio je svrsi), što je uvelike olakšalo poslove preuzimanja novinara. Ovdje je važno naglasiti da su uredi osim stranih novinara surađivali i s hrvatskim iseljeništvom, posebice s područja Amerike, Australije i Kanade. Iseljeničke tiskovine i radio postaje koristile su se izvještajima naših ureda, i radio postaje su redovno zvale urede koji su se javljali uživo u njihov program. To je bilo vrlo važno jer oni nisu mogli pročitati druge vijesti, TANJUG je još uvijek bila službena jugoslavenska agencija, a HINA je tek bila osnovana. Dobiti izravnu informaciju iz Hrvatske, doslovno s prve linije bojišnice, od provjerenog izvora kojemu se može vjerovati, bilo je najbolje promidžbeno oružje u tom medijskom ratu. Na taj je način hrvatsko iseljeništvo moglo vršiti pritisak na vlade svojih zemalja, kako bi pomogli Hrvatskoj. Naravno da je bilo puno improvizacije s naše strane u snalaženju u ratnim okolnostima, ali smo u ovom dijelu bili jako dobro organizirani.

Hrvatski informativni centar (HIC) osnovan je uz podršku hrvatskog iseljeništva, kao nevladina organizacija, i kao takav preuzeo je brigu o medijskom izvještavanju o situaciji u Hrvatskoj i FPB uredima za strane novinare. Nakon ukidanja Ministarstva informiranja (krajem 1992.) neke djelatnosti prenesene su na Hrvatski informativni centar (HIC). Inzistirali smo na tome da HIC bude nezavisan od bilo koje vladine institucije, po uzoru na zapad, i kao takvi imali smo prilično velike ovlasti i bili smo priznati i cijenjeni kao prvi na tom području. Sveukupno je bilo 13 ureda te oko 60 zaposlenih osoba na području

Hrvatske i Bosne i Hercegovine. Na terenu smo imali preko 300 volontera i suradnika koji su radili i slali informacije svakodnevno. To je funkcioniralo izvrsno i tada smo mi, prvi put, unatoč vojnoj snazi Jugoslavenske narodne armije i srpskih postrojbi, dobili ogromno priznanje novinara za kvalitetno informiranje. Pružale su se usluge vođenja novinara na bojišnice, u razorena sela, prikupljala se dokumentacija, izrađivali se opisi događanja, prikupljala svjedočenja i snimke, organizacije konferencija za strane izvjestitelje i intervjui.

Smatram važnim napomenuti za osječku ratnu priču i nabavku satelitskog telefona. Naime, nakon pada Vukovara, ured u Osijeku je strahujući da se ne ponovi vukovarski scenarij, zatražio satelitski telefon kako ne bi ostali odsječeni, da se ne mogu javiti. Odmah smo reagirali i preko Mare Letice iz Amerike nabavili satelitski telefon u roku od tjedan dana. To je tada bio Space Shuttle, te su djelatnici ureda morali ići u Bizovac kako bi ga testirali i naučili kako se s njime koristiti. Hvala Bogu, Osijek nije pao i telefon nije trebao u tu svrhu, ali je poslužio kasnije na drugim mjestima.

Nakon zatvaranja Press centra u Osijeku osnovali smo prvo FPB Slavonski Brod koji su vodili Mirko Volarević (voditelj Press centra iz Osijeka) i Dario Lozančić, a potom i regionalni ured HIC-a u Osijeku s istim voditeljima.

U radu ureda veliki doprinos dala su djeca naših iseljenika, koji su bili izvorni govornici što je igralo veliku ulogu kod novinara. Znali su svu vojnu terminologiju i vješto su simultano prevodili. Na taj način, osobnim pristupom, stvoreni su značajni kontakti koje ni najmoćnije PR agencije nisu mogle ostvariti. Također je bitno naglasiti da je većina suradnika koji su došli iz inozemstva radila na volonterskoj osnovi, financirali su ih njihovi roditelji čitavo vrijeme rata.

Izgrađen je kredibilitet i tako što uredi nisu bili dio političkog establišmenta. Novinari su jako dobro znali da su informacije koje dolaze iz TANJUGA kreirane i plaćene od strane Saatchi & Saatchi agencije, a da su uredi dio Hrvatskog informativnog centra koji nije bio državna institucija. Uredi su u svojem radu izbjegli zamku jeftine propagande i služili su se isključivo nepobitnim činjenicama. Među stranim novinarima stekli su ugled zbog pouzdanosti i objektivnosti, što je bio i ostao najveći kapital FPB-a, a tako i Press centra Osijek. Kasnije su vrlo dobri kontakti i suradnja djelomice ostvareni i s promatračima

Europske zajednice, mirovnim snagama UN-a, međunarodnim istražiteljima ratnih zločina (Bassionijeva komisija i Haški sud) te raznim humanitarnim udrugama i udrugama za zaštitu ljudskih prava.

Većina tada mladih ljudi koji su radili u uredima nisu ni bili svjesni važnosti takozvanog informativnog rata i globalne dimenzije cijele priče. Postali su svjesni cijele priče tek naknadno, kada su ljudi koji su u svjetskim okvirima priznata i poznata novinarska imena, poput Roya Gutmana koji je rekao kako je obišao sva svjetska ratišta i da nigdje nije vidio takav primjer samoorganizacije poput Foreign Press Bureaua ili Askolda Krushelnyckyja, tadašnjeg urednika Europiena, koji je takav model pokušao objasniti Ukrajincima, međutim nikada nisu uspjeli upogoniti sličan sustav. Tada nije postojao ni internet, ni društvene mreže, i jedini kanal za plasiranje informacija bili su novinari prema kojima smo morali biti uvjerljivi s informacijama. Dimenzije značenja onoga što smo napravili i na nacionalnoj razini, ali i na globalnoj razini – toga smo postali svjesni puno godina poslije.

Također treba naglasiti već spomenutog Pata Mackleya koji je puno pomogao uredu u Osijeku (i svim drugim uredima), objavivši mnoštvo članaka o Hrvatskoj, i nakon njegove smrti objavljeno je više članaka u kojima se spominjala Hrvatska. On je, *de facto*, bio savjetnik za odnose s javnošću predsjednika Tuđmana koji je dolazio u Hrvatsku preko Hrvatskog informativnog centra i Hrvata iz Clevelenda.

Ono što se odrađivalo na tome planu, ne može se danas ljudima objasniti. Jedna je stvar kad ljudi rade nešto od srca, a druga je stvar kad rade po zapovijedi. Jedno je kada su dobrovoljci kao što su u ratu bili članovi ZNG-a koji su stavili na raspolaganje svoje zdravlje i živote, tako i ovi ljudi koji su u vrijeme rata radili sa stranim novinarima na terenu i trudili se informirati javnost noseći glavu u torbi – takve se stvari ne mogu raditi za plaću.

Važno je reći da u Hrvatskoj ni dan danas iz više razloga neki ljudi ne žele priznati koliko je važna informacija i u miru, a u ratu pogotovo te da je to jedan sastavni dio borbe koji je isto toliko važan koliko su važna borbena djelovanja i uspjeh u tim borbama. Kasnije je bio napravljen jedan švedski film o Hrvatima koji se zove „Teroristi ili borci za slobodu“. To je samo pitanje klasifikacije i

tu je važna ta promidžbena strana koja treba objasniti da nismo teroristi nego borci za slobodu i da je ovdje bilo pitanje oslobodilačke borbe jednoga naroda. Na takav način dobije se pozitivan predznak ako naglasak bude na onoj pozitivnoj karakteristici. Međutim, ako postoji pogrešna informiranost, onda ćete postati teroristi.

Ante Beljo, politički i društveni djelatnik, povratnik iz Kanade. Pokretač Hrvatsko-kanadskoga folklornog saveza, suosnivač Saveza hrvatskih škola Amerike, Kanade i Australije i Katedre hrvatskog jezika i kulture na Sveučilištu Waterloo u Kanadi; 1990. – 1991. glavni tajnik HDZ-a, a potom pomoćnik ministra informiranja. Utemeljitelj Hrvatskoga informativnog centra, Centra za prikupljanje dokumentacije i obradu podataka o Domovinskom ratu i Foreign Press Bureaua; Ravnatelj Hrvatske matice iseljenika 1993. – 2000.; U dva mandata zastupnik u Hrvatskom saboru (1995. – 2000. i 2000. – 2003). Član je Hrvatskog kulturnog vijeća, te predsjednik Hrvatskog žrtvoslovnog društva.

VINKO GRUBIŠIĆ

Informativni sustav morao je djelovati kao prostor pobjede

Početkom kolovoza 1991. godine krenuli smo iz Ministarstva informiranja, u Opatičkoj ulici, u jedan projekt koji je krenuo s naše strane. Dio toga već je nastao samoinicijativno na lokanim razinama. Osječki Međunarodni press centar krenuo je samoorganizirano i nije ga organizirao Zagreb. Način na koji je tada informativni sustav djelovao, još uvijek u doba postojanja Jugoslavije ili formalnog postojanja Jugoslavije, bio je vrlo specifičan. Tada ste imali strašan upliv srpskih medija na istoku Hrvatske, a imali ste i kvazijugoslavensko-jutelovske proboje. Tada sam imao 25 godina, a na naša leđa stavljeno je teško breme jer svaka informacija koja se tu pojavljivala morala se gledati na dva načina – za nas koji smo došli iz medija i iz nezavisnih medija. Došao sam s OTV-a i Radija 101 gdje je trebalo promijeniti *set up*. Otvoreno govoreći, u tom smo vremenu okupacije, nesreće, ubojstava i svega ostaloga što se događalo oko rata, morali biti jako kritični prema informacijama jer da nije bilo tako, količina loših vijesti djelovala bi strašno deprimirajuće na one koji su se trebali boriti te na cijelu naciju koja se morala suprotstaviti agresoru.

S jedne strane smo imali Foreign Press Bureau kao i press urede u drugim većim gradovima. Pritom je Osijek bio daleko najvažniji jer je bio na prvoj liniji. Taj je ured jedini bio suštinski organiziran kao poseban entitet. Tu je neposredno bila ratna zona. Prva linija fronte bila je od centra grada udaljena jedan kilometar. Bila je tu i zona prema Vinkovcima. Prvi zadatak nama koji smo radili iz Zagreba bio je da informativno povežemo cijelu Hrvatsku te da

to ne bude žalosna vijest iz prve ruke, da ne bude loše prepričavanje koje bi utjecalo na duh naroda nad kojim je bjesnio krvavi rat. Čim smo imali izravna uključenja, a to smo imali praktično nakon mislim 20. kolovoza 1991. godine, to je bilo jako važno za borbeni duh nacije jer su dolazili živi ljudi. Razgovaralo se, spremalo se, hrabrilo se...

Sve što se događalo dobro smo prezentirali prema takozvanoj međunarodnoj javnosti koju su, sada kada govorimo nakon 30 godina smijemo to reći, kada bismo govorili statistički, barem 30 % činili novinari i dopisnici koji su bili jedna vrsta obavještajaca ili *intelligence* koji su bili ciljano poslani. Bilo je dosta novinara koji su o nekim ljudima u hrvatskoj politici znali više od mene i govorili su perfektno srpski jezik. I u tome je segmentu trebalo biti jako, jako oprezan u posredovanju informacija.

Mi, koji smo dolazili iz Zagreba, bili smo svjesni da dolazimo na prvu liniju fronte što Zagreb nije bio. Dolaskom u Osijek već se osjećao rat u zraku te razaranja i krv. Bio je jedan potpuno drugi osjećaj koji je svima nama zapravo bio stran. Kada bismo išli u Osijek, onda bismo išli na prvu liniju obrane i tako je Zagreb i gledao na Osijek. Vama iz Osijeka prva linija bila je ili Baranja ili prema Vinkovcima. Ono što je meni bilo jako simpatično, ganutljivo i što danas može djelovati čudno, ali bez obzira na to što je bila tragična ratna situacija, ona je vojnički gledano bila zastrašujuća i drugo je što smo mi jedni druge hrabrili, ali informativni sustav morao je djelovati kao prostor pobjede. U tom trenutku događao se poraz na poraz, a mi smo morali dizati moral. Svaki put kada smo čuli formulaciju „jake snage MUP-a" znali smo da je mjesto pred padom ili je palo, ali se čeka objava. Nije bilo oružja. Nije bilo logistike. No, imali smo silno snažnu volju.

Sjećam se scena kada smo dolazili u Osijek na frontu – kulen se jeo, tamburice su svirale. Nismo mogli nigdje osjetiti ono što smo mi znali o odnosu snaga. Malodušje se nije moglo osjetiti ni u jednom segmentu. Nije se osjećao strah. I danas me prođu trnci kada se sjetim tih slika. To je nešto za pamćenje jer je taj duh bio velika stvar. Tada sam upoznao Mirka Volarevića te smo se počeli družiti i bliže surađivati. To što smo mi služili kao neka logistika, to baš nije bilo Bog zna što. Imali smo Yugo 45 i to danas djeluje komično, ali nam je u to vrijeme puno značilo. Bilo je jako važno što smo informativni rat vodili u

jednoj kombinaciji – nismo ništa lagali, ali smo na pametan način zajedno formirali informativni sustav i informacije te ih tako plasirali, da one nisu izazivale defetizam. To je nama svima djelovalo kao pozitivan placebo, ali je upalilo. Da ga nismo imali i da informativni centar nije radio na održavanju tako pozitivnog duha, pitanje je kako bi se stvari razvijale jer je odnos snaga bio loš.

Mislim da u Osijek nisam došao prije 20. kolovoza 1991. godine, mislim da je bio treći tjedan u kolovozu. Međunarodni je press centar bio smješten u Hotelu, a naš je zadatak bio uvezivanje u informativnu mrežu. Iz današnje perspektive to izgleda malo čudno, ali mi smo tada, prvi put, napravili umreženje svih konferencija za novinstvo i cijeli posao s posredovanjem informacija da može ići s više točaka u Hrvatskoj. Namjera nam je bila širiti istinu o Domovinskome ratu i da što više ljudi vidi što se događa. Detalja se ne mogu sjetiti, ali do pada Vukovara bio sam svega nekoliko puta i zadnji put sam u Osijeku bio pred pad Vukovara. Tada je Međunarodni press centar već bio u pothodniku. Jednom smo došli kada smo zajedno u Osijeku bili Tomac, Granić i ja.

U Zagrebu smo dobili zadatak organizirati telefonsku konferenciju za novinstvo s Vukovarom. U prostoriji su bili brojni novinari, general Tolj i ja koji sam vodio konferenciju. Sjećam se točno datuma – 11. studenog 1991. Razgovarali smo specijalnim telefonom kada smo bili već u press centru u Intercontinentalu. To je zanimljiv događaj iz toga vremena i mislim da nikada javno o tome nismo ni govorili. Tada nismo imali zeleno svjetlo za sazivanje te konferencije za novinstvo. U tome trenutku nisam imao odobrenje ni predsjednika Vlade, ni ministra informiranja. Sljedeće jutro dobio sam telefonski poziv nakon kojega sam, u roku od 24 sata, bio smijenjen. Već sam bio i spremio svoje stvari. Taj su telefonski razgovor s predsjednikom Tuđmanom slušale neke žive osobe, među njima i jedan aktualni politički analitičar koji je bio šef kabineta. On je slušao cijeli razgovor.

Dan ranije imao sam nekoliko telefonskih razgovora i bilo je jasno da je Vukovar pred padom. Osobno sam, više puta, razgovarao sa Sinišom Glavaševićem i Alenkom Mirković. Tada je u Vukovaru bio moj najbolji prijatelj iz djetinjstva. Znao sam samo da je on u Vukovaru, ali tada nisam znao da leži ranjen u bolnici. On je kao ranjenik izvučen iz bolnice i ubijen na Ovčari.

Tako sam imao i osobni motiv, a i poslom sam uključen u priču. I to više nije tajna jer je Feral Tribune objavio „sabrana nedjela" o meni. Mi smo koordinirali vojni i civilni dio i recimo ono što bi se moglo zvati „propagandni rat" ili specijalni rat. Bilo je jasno i vidjelo se da Vukovar ide prema padu i da, a ja o tome imam svoje mišljenje koje nije dobro, pravog impulsa i pokušaja proboja u tom trenutku nema. Oružja nije bilo, snage nije bilo i sve te priče o zavjerama su neistine i to također želim reći. Nije bilo nikakve zavjere ni prepuštanja i to je potpuna laž.

Kad gledamo vojnički, nikome od nas nije bilo jasno, a meni ni dan danas nije jasno, zašto Srbi nisu opkolili Vukovar i prošli jer da su prošli mi bismo imali krvavih problema da sačuvamo Osijek, a da ne govorimo o ovom dijelu gdje bi oni udarili proširenje sa Zapadne Slavonije i stisnuli s ove strane – tko zna što bi tu bilo. Zašto su oni to napravili, osim njihove bahatosti i ludosti, ne znam. Znate li kako je poginuo prvi njihov general? Potpuno suludo. On je ušao u Vukovar kao da je Petar *oslobodioc*. Virio je iz tenka i kao ulazi u Vukovar. Naš ga je momak vidio i skinuo snajperom. Nepromišljeno i bahato! Morate se vratiti u to vrijeme kada smo imali potpuno jezivu propagandu. Pogledajte primjer s kojim smo se mi tada nosili i to tako da je TV Beograd bio prisiljen demantirati informaciju nakon pada Vukovara. Međutim, oni su već postigli cilj. Pogledajte prilog novinara koji je glumio da je novinar Reutersa te je izjavio da je vidio „četrdesetero zaklane srpske djece". Kasnije je tvrdio da je izgubio film. Kad gledate to, vidite da čovjek neopisivo laže. Radio Televizija Srbije demantirala je tu vijest 21. ili 22. studenoga 1991. Cijela je propaganda služila tome da mobiliziraju koljače koji su došli na Ovčaru. Mjesecima prije, ali i poslije, srpski su se mediji služili propagandom.

Ta konferencija za novinstvo s Vukovarom, koju sam ja vodio, otela se kontroli. Naša je namjera bila da se pokuša napraviti zadnji mobilizacijski, možda i propagandni udar, na hrvatsku Vladu i na stožer, Ministarstvo obrane te na predsjednika, da se pokuša napraviti još jedan pokušaj proboja. I da stvar bude bolja, proboj se pripremao. Zašto do toga nije došlo 13. ili 14. studenog, nemam vojničke informacije pa ne mogu o tome govoriti. Ta se konferencija za novinstvo doživjela kao udar jer je stari Jastreb udario žestoko po državnom vrhu, uključujući i predsjednika Tuđmana. Jastreb je krenuo govoriti

nekim rječnikom koji bi se zapravo mogao, kako bi tada rekle naše službe, opisati kao instruiran te da je iza svega stajala zla namjera. U prostoriji je bilo dosta stranih novinara. To je bila jedna takva konferencija za novinstvo koja je održana i ona je izazvala potpuni šok. Ovi koji su znali, koje sam ja obavijestio, a upravo su oni kasnije rekli da nisu znali, nisam ih pitao za dopuštenje. Znali su jer sam ih obavijestio, ali kasnije su rekli da ništa nisu znali. Sljedeće me jutro pozvao lik, a moj je ured bio na rubu Ministarstva koje gleda točno na Sabor, u Opatičkoj 18. Morao sam proći cijeli taj U kako bih došao do kabineta Ministra. Tamo me čekao predsjednik na telefonu, a u prostoriji je bila Vesna Alaburić i još dvije osobe. Taj je razgovor bio vrlo težak i neugodan i bio sam napadnut kao da sudjelujem u nekoj zavjeri ili pokušaju državnoga udara. Nakon toga razgovora, kada sam se vraćao u ured, svi su stajali na vratima. Istina je da su me svi tapšali po ramenu i da sam kao napravio pravu stvar, ali bio sam razriješen do sutra u popodnevnim satima kada me nazvao predsjednik Vlade Gregorić, mislim da je i pokojni Tomac bio tamo. Razgovarali su s predsjednikom pa sam na njihovu „intervenciju" vraćen na posao jer se shvatilo da tu nije bila nikakva loša namjera. Mislim da je u tom trenutku vladalo uvjerenje da mi tu ne možemo ništa, a mi koji smo bili mlađi na neki smo način osjećali mogućnost da se tu ipak nešto napravi. To je bio primjer gdje smo probali promijeniti tijek povijesti.

Dvije konferencije s Osijekom i Vukovarom, koje su se zbile prije, posljedica su Mirkovih kontakata i razgovora s pokojnim Sinišom. Jednostavno smo imali moralnu obavezu prema toj ekipi iz Vukovara – Alenki, Siniši i Josipu Esterajheru. S njima smo svakodnevno surađivali i oni su nam davali informacije jer su, na Hrvatskom radiju, počeli rezati i kratiti njihova izvješća. Na kraju je došlo do potpune blokade pa su oni, u jednom trenutku, rekli kako ne žele više davati izvješća Hrvatskom radiju i tako su prekinuli kontakt s njima.

Tada nismo razmišljali glavom jer nas je jednostavno ponijelo srce i kada su nas pitali što možemo napraviti, rekao sam da jedino možemo napraviti telefonsku konferenciju preko Osijeka. Javili su našim novinarima, koji su bili oko Foreign Press Bureaua, a bili su na Istoku Hrvatske te su se oni odazvali. Bilo je puno pitanja koja su nama bila proslijeđena iz Zagreba. Međutim, u informativnim emisijama tada nije bilo govora. Osječka se konferencija za

novinstvo održala tjedan dana prije zagrebačke, a posljedica tih konferencija bilo je primanje kod predsjednika Tuđmana u siječnju 1992. Cijela se priča odvijala u trenutku kada je počeo kružiti pamflet, ona optužnica, koju je najvjerojatnije pisao KOS. Taj je dokument uzburkao cijelu priču – optužnica protiv Sabora, predsjednika – i Siniša ju je pročitao!

Informiranje u ratu nije samo pasivno praćenje događanja – to nije bila moja opcija. Informiranje u ratu trebalo je imati mobilizacijski i pozitivan učinak na narod koji se morao obraniti. Bili smo vojnički slabiji. Recimo, kao neku bizarnu stvar, ja sam nažalost po funkciji znao za one tenkove koji su kretali pored Sava centra u Beogradu. Bilo je stotine tenkova i građani koji bacaju cvijeće. Tada sam, kao mlad čovjek, znao brojčano stanje našeg oružja. Gledao sam te snimke koje mi nisu izazivale strah, ali bilo je jasno da nas čeka krvoproliće.

I ta „strašna" konferencija za novinstvo koja se održala zbilja je bila povijesna. Možete misliti mene, koji sam to vodio. Bio sam sav u vodi. Tko je od nas mogao znati je li netko tko je sudjelovao u tome nečija produžena ruka. Mislim da je cijela konferencija trajala barem sat vremena, a možda i više. U prostoriji samo bili general Tolj, ja i barem pedesetak novinara koji su bili u Intercontinentalu. Kako dolazim iz medijskog svijeta i bio sam radijski voditelj te *stand up* komičar u grupi „Zločesta djeca", nisam bio impresioniran niti sam imao tremu. I ovi koji nas nisu voljeli kao dio medija, nisam ni pred njima imao tremu. Stalno sam protežirao Zdravka Tomca jer je on jedini bio verziran dobro govoriti. Bio je iskusan tip koji je znao nastupiti i nije izazivao paniku.

Ta cijela priča s Vukovarom u kojoj nitko od nas koji smo u tome sudjelovali, još kada sam saznao da mi je prijatelj ubijen na Ovčari, mi se nikada nismo od toga oporavili. Kada osjetite taj užas i nemoć, ti zadnji razgovori s Glavaševićem, taj pokušaj da se napravi pritisak da se krene u proboj… S druge strane pritišćete te koji nemaju oružje i boje se da ako pošalju oružje i ako četnici krenu prema Zagrebu da ih neće moći zaustaviti ničim osim kamenjem. To je izgledalo puno drugačije nego što ljudi danas žele priznati.

Želim reći to da je taj naš posao, koji je naizgled zanimljiv i dinamičan, zapravo pun izazova i mina. Puno toga ovisi o načinu na koji idete s informacijama

van, kakve odgovore dajete stranim novinarima, a ponavljam: 30 % novinara bilo je dio agenture koji su došli po zadatku i što god mi njima rekli, oni će objaviti svoju vijest. Na prvoj konferenciji za novinstvo jedan me novinar pita i vidi se da „on kao nikako ne može shvatiti tko puca i ne može pogledati na kartu odakle se puca". To danas djeluje potpuno suludo, ali želim reći da taj propagandni rat koji je dočekao Hrvatsku nije počeo 1991. i predsjednik je meni ukazao povjerenje jer sam se ja i na Akademiji pa i ranije sustavno bavio tim javnim kampanjama. I danas, gotovo napamet, znam djelovanje srpske propagande. I spomenut ću i njega jer sam njega zapamtio zato što je bio najgrozniji novinar u Zapadnoj Slavoniji. Zvao se Vladimir Sljepčević. Kad danas uzmete te njegove komentare, čovjeku bude zlo. Priče koje su oni tada širili bile su replika lažnih vijesti iz II. svjetskog rata. Oni su mrtvi-hladni tematizirali priče o tome „da netko u hrvatskoj Vladi ima na stolu posudu i u njoj oči srpske nejači". Nama dolaze novinari koji pitaju za taj podatak. Imao sam jednu privilegiju da me to ništa nije iznenadilo jer sam se ja njima bavio na Radiju 101 preko „Zločeste djece". Kao urednik redakcije kulture pratio sam tu luđačku, velikosrpsku propagandu od 1985. pa do 1991. Iz toga je meni bilo jasno s kakvim svijetom mi imamo posla i način na koji se zapravo importirala cijela situacija sa stranim novinarima bila je za nas tragična.

U tom kontekstu Foreign Press Bureau i Međunarodni press centar u Osijeku, odnosno način na koji su se obraćali novinarskom svijetu koji je dolazio na naša ratišta zapravo su bili ključni. Tu su bili angažirani mladi ljudi koji znaju što rade i koji govore strane jezike, koji imaju stav, nisu netko tko bi im prodavao glupu propagandu kao što su radili s druge strane. I taj jedan strani element naših ljudi koji su došli iz inozemstva, poput Lozančića i sličnih, to je sve za Hrvatsku u tom trenutku bilo jako, jako dobro. Ti su im ljudi govorili na stranom slengu, terminima koji su ti novinari razumjeli jer su poznavali prirodu tih medija. Nitko od nas nije znao što je rat, niti kako djelovati u tim uvjetima, ali shvatili smo da imamo najveću vrijednost u rukama, a to je istina. Mi smo tu istinu pokušavali provući na sve moguće načine.

Na početku je trebalo razbiti mit o saveznoj vojsci pa zatim o građanskom ratu. Na početku rata su apsolutno svi, mogu čak reći i 100 %, vjerovali da JNA dijeli „zavađene Srbe i Hrvate", ali da su Hrvati jača strana jer to im je

matična država pa maltretiraju „nemoćne Srbe“. U trenutku shvatite da smo mi svijetu isto što su nama bile neke druge zaraćene zemlje koje su ratovale prije nas. Njima su žrtve bile anonimne, neki ljudi se ubijaju, ulazi neka milicija, njima nitko nije bio u pravu ili u krivu kad je tamo građanski rat. Njima su naši zapovjednici bili „warlords“. Najcitiranija vijest koju smo mi pustili u svijet, a informacija je bila programirana, bila je o pokolju konja u Lipiku. Kada smo pustili van snimku, ta je informacija svijet više zanimala nego mrtvi ljudi i poginula djeca.

Morali smo pristati na takav oblik medijskog cinizma i ironije, a s druge strane bilo je jako važno što misle ti novinari koji su došli u Hrvatsku. Izuzetak su oni kojima niste mogli ništa napraviti jer su došli po zadatku za koji su bili plaćeni, ali ostalima je bilo važno da ih ne podcjenjujemo, da ne manipuliramo njima, da im ne prodajemo „glupu Hrvatsku propagandu“ kao što su to činili neki, a bilo je pokušaja probijanja propagandne paradigme koja se nama nameće kao istočni grijeh. Nakon propagande uvijek dolaze topovi! Dakle, kada nekome udarite na identitet, to je uvijek najava neke agresije.

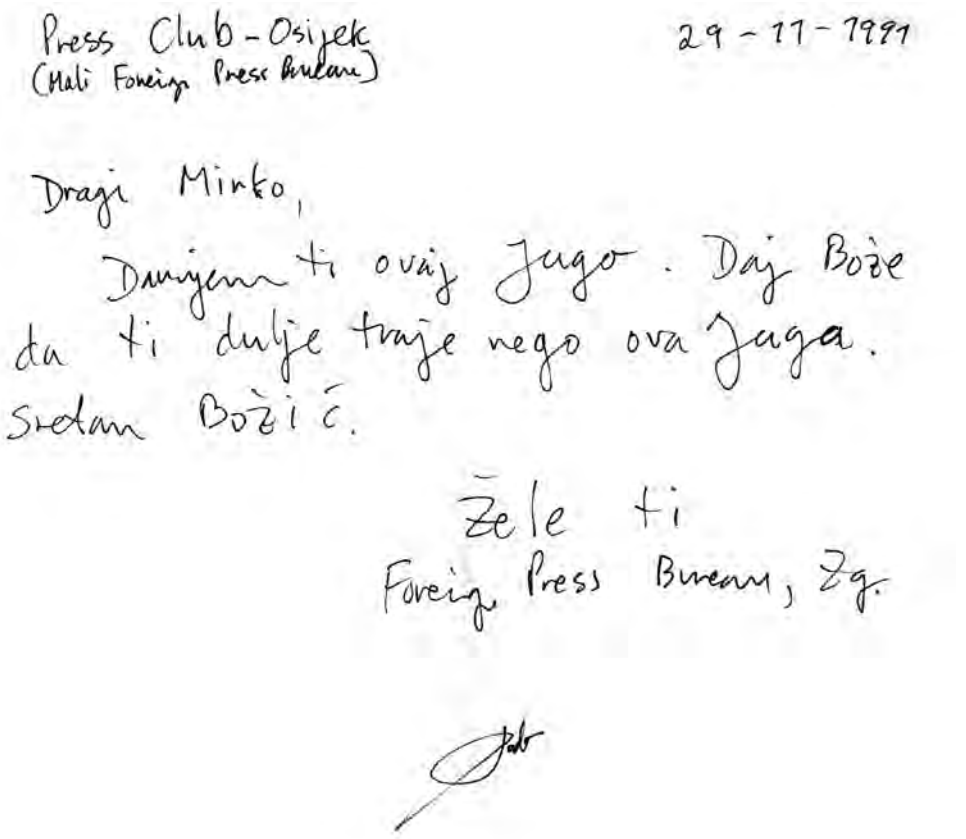
Mislim da je u informativnom dijelu rata naša generacija kvalitetno iznijela zadatak. Taj rat, a bio je gadan rat, dobili su ljudi između 25 i 35 godina tada, visokoobrazovani, koji su živjeli vani, koji su ovdje radili neke medijske poslove i koji su mogli prema toj međunarodnoj novinarskoj javnosti nastupati *al pari*. Kada nastupite tako skromno, iskreno i decentno onda oni vide da niste vi ti koji prvi pucate.

Nekima je to djelovalo banalno, ali mi smo jako inzistirali na kartama i stalno smo ih dijelili novinarima. Pokazivali smo im položaje trupa te kako to izgleda na karti jer kada je bojama označeno onda je svima jasno tko koga napada i što se događa. Vidi se i sastav stanovništva, a davali smo i podatak koliko je oružja teritorijalne obrane oteto Hrvatskoj. Jedna stvar koja danas djeluje kao istina i što se iz medija da iščitati jest da su nam neke zemlje kolokvijalno rečeno saveznici, to treba uzeti s velikom zadrškom. Moj je neposredni dojam tada bio, a što me je šokiralo, ruski novinari uopće nisu bili neprijateljski nastrojeni prema Hrvatskoj. Neki su od njih zbog toga i nastradali na Banovini. No, većina njemačkih medija jest bila negativno nastrojena. Sjećam se da sam drugi put smijenjen kada sam skinuo spot „Danke Deutschland“. Svi su tada

rekli „gle kako divna pjesma“. Mislim, pjeva neka djevojka i kaže „danke Deutschland meine seele brennt“. Svi su pitali „pa šta je tu loše, djevojka lijepo pjeva?“. Tada sam rekao „loše je to što mi nismo ničiji slugani“, a velik dio ljudi nije razumio što znači suverena politika.

Vinko Grubišić, novinar i redatelj. Bio je urednik kulturne rubrike Omladinskog radija (poslije Radija 101), član skupine *Zločesta djeca*. S R. Bolkovićem i Ž. Pervanom pokrenuo 1989. Omladinsku televiziju (autor emisije i satiričnoga glazbenog videospota *Serbus Zagreb*). Režirao uspješnu humorističnu *stand up* seriju Ž. Pervana *Večernja škola*, koja se emitirala 1995. – 2008. na OTV-u, HTV-u i Novoj TV. Predsjednik je uprave Jadran filma.

U ratnoj Vladi Republike Hrvatske bio pomoćnik ministra informiranja, te savjetnik predsjednika Republike Hrvatske dr. Franje Tuđmana.

Press Club - Osijek
(Mali Foreign Press Bureau)

29 - 11 - 1991

Dragi Mirko,

Darujem ti ovaj Jugo. Daj Bože da ti dulje traje nego ova Jugoa.

Sretan Božić.

Žele ti
Foreign Press Bureau, Zg.

"Prigodna" poruka D. Lozančića uz donaciju vozila "Jugo"

DRAGAN LOZANČIĆ

Bila je to jedna borba za priznanje Republike Hrvatske

Bio sam šef Foreign Press Bureaua, kako smo ga nazvali. To je bio međunarodni press centar u Zagrebu u koji su dolazili novinari iz stranih redakcija s namjerom praćenja ratnih zbivanja. Naša je organizacija nastala kao suradnja Republike Hrvatske i hrvatske dijaspore, a dobili smo i potporu Ministarstva informiranja te Ministarstva obrane. Kada kažem hrvatske dijaspore tada mislim na hrvatsko-američku udrugu ili Croatian-American Association i s njima smo zajednički napravili press centar u Zagrebu. Bio sam prvi šef tog press centra do 1992.

Ne sjećam se točno trenutka kada smo vodili novinare u Osijek, ali smo došavši u Osijek čuli kako već postoji nekakav Press centar. Išli smo ih potražiti, a sjećam se da su oni su bili u podrumu negdje na Trgu. Tada sam bio ugodno iznenađen koliko su se dobro oni samoinicijativno organizirali. Imali su jednu mladu ekipu. Bili su puni entuzijazma. Pokrivali su sva područja i imali su sve informacije. Nama su bili jako korisni i tu se dogodila „ljubav na prvi susret". Odmah smo prepoznali da radimo za istu stvar i tada, od tog prvog dana, već smo se počeli oslanjati jedni na druge. Kada bismo slali novinare u Slavoniju, odmah smo zvali kolege iz osječkog Press centra da bi ih oni onda mogli voditi dalje. Shvatili smo da mi tu dalje ne trebamo jer je ekipa u Osijeku odlično organizirana pa smo dobili ideju organizirati slično i u drugim gradovima. Potom smo otvorili ured u Dubrovniku, Splitu, Zadru, u Sisku je bio otvoren privremeno jedan ured. I tako smo tu mrežu proširili.

U Osijeku, kako su oni već bili organizirani, mi zapravo nismo imali nikakve potrebe intervenirati iz Zagreba. Budući da je Osijek već imao organiziran ured, mi smo zaključili da njih samo treba pripojiti nama. Zagrebački centar oformljen je iz spleta okolnosti. S hrvatske strane, u tom press centru, bili smo gospođa Sanja Pucak i ja te smo isprva imali HINA desk. Bili smo smješteni u Intercontinentalu, a tu nas je doveo gospodin Ante Beljo. On je tada bio pomoćnik Ministra informiranja, a mi smo HINA-ine biltene prevodili na engleski jezik za potrebe stranih novinara. Tako smo ih informirali što HINA piše i to su bili naši početci. Kako je dolazio veliki broj novinara, stvorila se potreba da ti novinari krenu na teren, a nisu imali nikoga tko bi ih uputio. Sanja i ja smo se tako organizirali i ona mi je pomogla kada smo pozivali studente. Tada sam počeo ići po terenu s novinarima i zvao sam u Zagrebu koga god sam znao, a tko je bio voljan i spreman ići na teren. Na takav sam način angažirao puno mladih koji su završili strane jezike za odlaske na teren. Netko jest bio voljan ići na teren, a netko baš i nije. Kako smo već započeli s tim poslom, tako sam i upoznao ljude u Osijeku pa bih u Osijek samo slao novinare, a od ljudi iz Zagreba nitko nije trebao ići. Tada dolazi jedna skupina ljudi iz Croatian American Associationa koji su vidjeli što mi radimo, a s njima je bio jedan američki stručnjak kojega su angažirali. Čim je vidio što smo radili dao je oblik cijelom press centru. Predsjedniku Tuđmanu te Ministarstvu informiranja i obrane iznio je prijedlog oformljivanja jednog takvog centra za strane novinare gdje bi se uglavnom novinare vodilo na ratišta i informiralo ih se o zbivanjima na stranim jezicima. U to smo vrijeme izdavali svoje biltene. Sklapali smo informacije s terena te iz HINA-e i iz ostalih medija. Svakodnevno smo komunicirali s novinarima i brifirali smo ih, najčešće je to bilo u prijepodnevnim satima. Novinari su se morali registrirati kada su dolazili k nama i to je polako prerastalo u nešto ozbiljno, a stvarno je započelo jako skromno i sada kada gledam unazad mislim da nam je gruba procjena da je oko 1200 novinara prošlo kroz taj naš press centar. Mislim da smo, u prvih nekoliko mjeseci, registrirali preko 700 novinara. U srpnju smo imali samo desetak novinara, a u kolovozu ih je bilo stotinu. Kako su se ratni sukobi povećavali, tako se povećavao broj novinara koji su dolazili u Hrvatsku i koji su pratili ratna zbivanja. To su bili novinari iz svih krajeva svijeta – od Japana pa do SAD-a.

Ekipa FPB i Maglite u Osijeku (iz privatne arhive Daria Lozančića)

Mi smo djelovali u Zagrebu, dečki u Osijeku djelovali su tamo i mi se zapravo nismo ni poznavali, niti smo se dogovorili da ćemo krenuti u istu priču. Iako smo bili amateri, uspjeli smo se formirati vrlo profesionalno. Puno toga odigralo je svoje, zašto je to bilo baš tako. Pretpostavljam da je najveći faktor bila želja da pomognemo. Nikome od nas nije bio problem pronaći volontere. Bila nam je jaka želja da nešto napravimo. Za razliku od profesionalnih praktičara za odnose s javnošću ili nekoga tko bi to pokušao profesionalno prezentirati, mislim da su naše prednosti bili baš i amaterizam i mladost.

Ti su nas novinari odmah pročitali i vidjeli su da su to neki klinci, a ja sam možda bio najstariji među njima – imao sam 26 – 27 godina. Primjerice, Krešo Macan koji je radio s nama nije imao više od 20 godina i svi ostali kolege bili su tako mladi. Amaterizam, energija i mladost nekako su pomogli da pridobijemo te novinare. Nismo prodavali propagandu, ali nismo skrivali da volimo svoju domovinu. Nismo pokušavali uljepšati stvari jer su to bili mahom iskusni novinari koji su prošli ratišta i tu smo riskirali. Na takav način možda dobijemo njihovu simpatiju, ali s druge strane, što god oni vide tu smo riski-

rali na kakav će način oni to i objaviti. Mislim da kada se povuče crta i kada se napravi *summa summarum* svega, mislim da je na kraju sve dobro ispalo.

U Osijeku sam imao najviše kontakata s Mirkom Volarevićem. Tih nam je dana bilo dosta stresno, ali imali smo i dosta smiješnih trenutaka. Osijek je u to vrijeme bio prilično pust i to nije bio onaj Osijek od prije rata. Ja sam u taj grad dolazio jer je moja rodbina s tatine strane iz Osijeka. Svako sam ljeto, s kraja '80-ih provodio u Osijeku. Sjećam se koliko je Osijek bio živ, pogotovo za mlade ljude. Kada je počeo rat, slika se potpuno promijenila. Bilo je pusto. Znale su padati granate po gradu tako da smo često išli u sklonište. To je bila baš jedna ratna atmosfera, ljudi su bili u odorama i to je bio jedan sasvim drugi svijet. To više nije bio taj Osijek gdje sam dolazio u miru.

Kako smo mi iz Foreign Press Bureaua imali komunikaciju s Osijekom, tako smo imali komunikaciju i s Vukovarom. S jednim sam našim visokim časnikom redovno komunicirao telefonom i dobili smo informacije o stanju u Vukovaru iz prve ruke. Tako smo mogli informacije koordinirati prema novinarima, a često je bilo lažnih informacija. To je naravno bio jedan od naših velikih izazova kako demantirati neku priču koja je očito bila lažna i tako smo mi imali tu „privilegiranu" informaciju. Novinarima je uvijek bilo zanimljivo ako su mogli izravno razgovarati s ljudima koji su u ratnoj zoni, pogotovo u gradu pod opsadom. To jednako vrijedi i za Vukovar, koliko je vrijedilo i za Sarajevo dok je grad bio u okruženju.

Što se tiče tih lažnih vijesti i propagandnog djelovanja, tu smo bili jako proaktivni. U to smo vrijeme, organizirali za novinare izlete na lokaciju gdje je bila neka priča o nečemu što smo kasnije ustvrdili da nije istina. Često smo zvali i urednike, glavne urednike tih agencija koje su prenijele nekakvu spornu informaciju. Sjećam se, ako se ne varam Sky News iz Velike Britanije, kada je pao Vukovar objavio je priču „Neželjeni narod". Radilo se o stanovnicima Vukovara koji su htjeli prijeći na hrvatsku stranu kada je grad pao i Britanci su napravili reportažu. Zbog nekakvih tehničkih situacija ti ljudi nisu mogli tada odmah prijeći, međutim oni su ih prezentirali kao neželjeni narod jer ih, kao, ne želi ni Hrvatska ni Srbija pa nemaju kamo otići. Međutim, s hrvatske je strane to sve bilo samo stvar organiziranja prelaska granice autobusima na našu stranu. Sjećam se, ja sam tada zvao glavnog urednika i tada sam ga

dobio. Kasnije sam ga zvao još dva puta te sam protestirao na naslov i sadržaj reportaže. Njegovo je mišljenje bilo drugačije od našega, ali bili smo u prilici tu informaciju demantirati ili objasniti zašto to nije učinjeno do sada. To primarno nije bila naša zadaća, ali bilo je onih trenutaka kada je stvarno neka priča izašla, a koju smo smatrali da ju treba demantirati ili argumentirano opovrgnuti.

Danas kada gledam što smo mi radili, a ako bih to morao reći u nekoliko rečenica onda bih rekao da je to bila jedna borba za priznanje Republike Hrvatske. Borili smo se za suverenitet, politički raskid sa svim republičkim odnosima, poštovanje referendumskih rezultata i htjeli smo nešto provesti u djelo. S druge je strane netko silom htio to zaustaviti, a naša je uloga tu bila ispričati priču. U svijetu međunarodnih odnosa medijskim pričama vodio se rat informacijama. Za Hrvatsku je to bilo izuzetno važno i na koncu smo dobili priznanje čime smo došli do operacije Oluja i kasnije do mirne reintegracije Istočne Slavonije.

Dragan Lozančić ima preko tri desetljeća akademskog i stručnog iskustva. Rođen je 1963. u Zadru, odrastao u Francuskoj i SAD-u, a u Hrvatsku se vraća u lipnju 1991. godine i dobrovoljno radi za „Foreign Press Bureau". Bio je i lobist za „Croatian American Association" u Washingtonu. Trenutačno je savjetnik predsjednika Republike Hrvatske za obranu i nacionalnu sigurnost. Radi kao stručni konzultant na brojnim međunarodnim projektima razvoja i reforme sigurnosnog sektora. Bio je savjetnik potpredsjednika vlade i ministra unutarnjih poslova, ravnatelj Državne uprave za zaštitu i spašavanje, ravnatelj Sigurnosno-obavještajne agencije te pomoćnik ministra obrane. Bio je i profesor na Europskom središtu za sigurnosne studije „George C. Marshall" u Njemačkoj. Predavač je na mnogobrojnim domaćim i međunarodnim ustanovama te je autor većeg broja znanstvenih radova. Doktorirao je na sveučilištu Columbia University u New Yorku. Stipendist je Obrambene diplomacije postdiplomskog studija globalne sigurnosti na Sveučilištu Cranfield u Velikoj Britaniji. Oženjen je, otac je dvoje djece i živi u Zagrebu.

KREŠIMIR MACAN

Morali smo pokazati prkos te da smo spremni braniti Hrvatsku

Radio sam u Foreign Press Bureauu u Zagrebu i tamo sam radio teren. Išao sam s novinarima na prve linije bojišta i tako sam prvi put došao u Osijek gdje sam i upoznao Mirka Volarevića. Sjećam se, kao danas, danima sam gledao reportaže o onome Eduardu Floresu Chicu. Kad sam došao u Osijek, njega sam i upoznao. On je tada predstavljen kao heroj nacije jer je kao stranac došao braniti Hrvatsku, kada nam nitko nije htio pomoći. Sjećam se da me je impresioniralo što sam ga sreo.

Druge slike koje se sjećam jest da smo išli u taj podrum. Na glavnom osječkom Trgu postoji podrum gdje je bio smješten Međunarodni press centar. Mislim da ga zovete pothodnik i to mi je bilo *cool* kako je to bilo sakriveno, a u centru grada je i kako je zaštićeno. Mislim da sam vodio švedsku novinarsku ekipu s njihove javne televizije SVT te da smo, na kraju, završili u Sarvašu. Praksa Foreign Press Bureaua bila je javiti se ako dođete nekome na teren. Uvijek smo se raspitivali gdje je akcija, što se događa, ali smo pritom morali paziti da ne poginemo. Nužno je bilo da te lokalna ekipa usmjeri u pravom smjeru jer je to bio pravi rat. Išli bismo do prve crte i to je bila najveća prednost Hrvatske u tom trenutku. Rijetko je bilo da se novinare vodi do prve crte bez cenzure i potpuno transparentno. Taj smo dan bez problema došli do Sarvaša, ali smo do naših boraca došli od iza kroz neka stabla. Rekli su da stanemo jer ako krenemo dalje poginut ćemo. Imali smo priliku dati novinarima sliku s prve crte bojišnice u Hrvatskoj i mislim da je takva naša praksa doprinijela priznanju. Ja sam kasnije ostao raditi u uredu u Zagrebu. Drugi

su, zajedno s pridošlim volonterima išli na teren. Moja je zadaća bila iz ureda koordinirati informacije prema inozemstvu jer sam govorio četiri jezika pa mi je bilo lakše pričati sa svima koji su dolazili, a poznavao sam teren. Kako sam prethodno obišao cijeli teren, iz ureda mi je bilo lako upućivati kamo netko treba ići. I iz ureda sam nastavio blisku suradnju s Mirkom i ekipom iz Osijeka. Mi smo u Zagrebu radili neku vrstu dnevnih izvještaja i ne znam je li Osijek radio svoje samostalno ili smo to kompilirali. Više se ne sjećam. Svaki smo dan proizvodili neke materijale i bili su jako bitan izvor informacija koje su dolazile s terena.

Ono gdje Međunarodni press centar iz Osijeka, za mene, ima posebno mjesto u životu jest ta epizoda s padom Vukovara. Mislim da je bila nedjelja, ali nisam siguran. Špekuliralo se o datumu pada, a po meni je to 18. studenoga. Znam da nije bio radni dan i ja sam došao na dežurstvo u Ministarstvo informiranja gdje sam prešao raditi početkom studenog 1991. godine. Bio sam šef ureda Ministra informiranja Salaja koji je tražio nekoga od nas upravo zbog tog iskustva. Mi smo bili na terenu, znali smo što trebaju novinari i tako sam ja završio kod njega. Tih se stvari sjećate cijeli život. Znam da me je to jutro nazvao Mirko, a mi smo se i čuli svakodnevno. Zvao bi me između 9 i 10 sati i kaže mi „Mladi Jastreb je u Vinkovcima". Na to mu odgovorim „ne znam jesam li te dobro razumio" i on mi je potvrdio. U tom trenu došao je ministar Salaj i ja mu kažem „Branko, imamo situaciju jer ako je Mladi Jastreb u Vinkovcima, Vukovar pada". Borković je taj dan izašao kroz kukuruze van. To je bio onaj dan kad je uništio zapovjedno mjesto i povukao se. Tada je bila naredba „spašavaj se tko može". Zato je to i bio meni signal da je gotovo jer kad se zapovjednik izvuče, a zapovjednik nikada ne ostavlja vojsku nego daje zapovijed vojsci što da radi. Ako je on izašao, a izašao je zadnji, onda su izašli svi koji su mogli.

Rekao sam Salaju da mora otići do predsjednika Vlade Gregurića, a on je tada otišao na sjednicu Vlade i prenio mu je informaciju. U međuvremenu sam nastojao provjeriti informaciju s drugih strana. Tada nije bilo mobitela. Imali smo samo fiksne telefone i neke specijalne brojeve. Bilo je puno prisluškivanja u tom vremenu, tako da smo morali biti pametni. U uredu sam imao cijelo vrijeme informacije od ekipe iz Osijeka. Toga se dana sjećam zato što je padao

snijeg u Zagrebu, a u moj je ured došao pomoćnik glavnog urednika Reutersa Goran Dijaković. Došao je po nekoliko informacija i kako sam bio stalno na telefonu, kažem mu neka sjedne jer je on čekao ministra. Međutim, cijelo je vrijeme slušao moj razgovor i to je bila greška. Kako sam u jednom trenutku *skužio* da on mene sluša, jer sam ja cijelo vrijeme imao i druge novinare na liniji, zamolio sam ga da izađe van iz ureda. Vratio se za 15 minuta jer je vani bilo hladno i padao je snijeg pa je tako nastavio sjediti u mome uredu. U jednom me trenutku zvao njegov šef koji mi je rekao „slušaj, jasno je kako se nešto događa oko Vukovara. Znamo da nema Salaja, ali moraš mi nešto reći". Salaj je otišao oko 10, kako nije bilo mobitela ja njega ne mogu dobiti i mi ne znamo što se događa.

Tada me nazvao urednik Reutersa Richard Meares i pitao me što mu imam za reći. Bio sam svjestan da nemam nikakvih ovlasti, ali znao sam da je glupo lagati. Rekao sam mu kako imam informacije da je procjena da se Vukovar više ne može vojno braniti jer je presječen na dva dijela te da je odvojeno Borovo Naselje od Vukovara i da je to to. Činjenica jest da ćemo više teško vojno moći braniti Vukovar. On je to stavio kao vijest i ta vijest postoji objavljena. Međutim, u kraćenju se dogodilo sljedeće. Ljude ne zanima što sam ja rekao. Na slovenskom teletekstu gdje je bilo puno Vukovaraca objavljena vijest: „Vukovar pao, potvrdio Macan". U tom trenutku Vesna Škare Ožbolt odlazi Tuđmanu i kaže „Vukovar pao, mi potvrdili", Tuđman pita tko je potvrdio, a Vesna kaže „Ministarstvo informiranja, onaj mali Macan" i na to je Tuđman vikao „tko je taj idiot!?".

Imali smo tako dobre informacije da smo bili često i ispred politike. Službe su sigurno nešto radile, ali kako smo bili na terenu znali smo što se događa. Kao ekipa iz Foreign Press Bureaua, objavili smo pad Vukovara mimo nečijih želja i bez ikakvog plana. Iznijeli smo samo činjenicu, a ja sam godinama poslije razmišljao je li to bilo dobro. Mislim da jest jer je upravo zbog te vijesti u Vukovar došao Crveni križ i još neki mirotvorci tako da je jedan dio života spašen. Novinari su na vrijeme ušli u Vukovar i izvještavali o padu i tako se nije dopustilo još veće divljanje po Vukovaru bez ikakve kontrole.

Mislim da je bila jedna epizoda prije koje se ja tako blijedo sjećam, a to je da smo bili u onom konvoju za Stare Mikanovce i mislim da je tada Salaj posjetio

Međunarodni press centar u Osijeku. To je bio jedini konvoj s ranjenicima koji smo izvukli iz Vukovara. Taj je konvoj išao preko Starih Mikanovaca.

Još mi je jedna sličica u sjećanju koja se veže za Osijek, a to su ratni plakati. Osijek je imao „Osijek nikada neće biti Ocek". Bio je onaj Bučanov te Ljubičićev „Krvatska" – Hrvatska koja krvari. Tada smo morali pokazati prkos te da smo spremni braniti Hrvatsku do zadnjeg. Zato smo i radili dnevna izvješća za novinare koja smo ukrašavali slikama koje smo stavljali pored vijesti i to nam je bila neka vrsta oglasnih ploča, kad dođe strani novinar da ga možemo informirati o stanju na terenu. Znam da je svaki centar bio oblijepljen plakatima koji su imali svoju poruku.

Krešimir Macan rođeni je Dubrovčanin. Ugledni je hrvatski PR stručnjak za odnose s medijima i stručnjak za političke komunikacije. Macan je zapravo završio studij elektrotehnike i tečno govori četiri strana jezika. Godine 1991., zbog novonastalog ratnog stanja u Hrvatskoj, odselio u Zagreb gdje je počeo raditi u Foreign Press Bureau, gdje je ponajviše radio za strane novinare, izvještavao ih o stanju u zemlji, pojedine je i vodio na samo mjesto događanja. Nakon privremenog posla za strane novinare, tadašnji ministar informiranja, Branko Salaj, pozvao ga je u Ministarstvo informiranja. Godine 1998. dolazi na poziciju glasnogovornika Hrvatske radiotelevizije. Sredinom 2003. godine ulazi u Vladu, gdje je imenovan za savjetnika premijera Ivice Račana. Danas uspješno vodi vlastitu savjetničku tvrtku – Manjgura, osnovanu još 1997. godine kao jednu od prvih hrvatskih agencija specijaliziranih za odnose s javnošću.

Yves DEBAY
Photo-Reporter
Saarländischer Rundfunk
Gabor Filipp
Journalist / Reporter
(Freier Mitarbeiter)
BBC
STEPHEN LAMBERT
PRODUCER
DOCUMENTARY FEATURES, TELEVISION
BRITISH BROADCASTING CORPORATION
ROOM 2066, KENSINGTON HOUSE
RICHMOND WAY, LONDON W14 0AX
TEL: 081-895 6257/8
TELEX: 265781
FAX: 081-749 8378
nedjeljna
DALMACIJA
INES SABALIĆ
slovenija
JANEZ PIRŠ
novinar
RTL TVI
Charles NEUFORGE
Journaliste
Service Informations Générales
THE INDEPENDENT
NEWSPAPER PUBLISHING PLC
Steve Crawshaw
SOVIET & EAST EUROPE EDITOR
DOC!
Philippe Flandrin
EDITOR-IN-CHIEF
epa
EUROPEAN PRESSPHOTO AGENCY B. V.
LASZLO BONA
Stringer Photographer
Baseler strasse 37
D-6000 Frankfurt am Main 1
Tel.: 49-69-271 0868
Telefax: 23 46 01
Telex: 414 997
1116 Budapest
XI., Kondorosi u. 9.
Tel.: 36-1-182-6923
36-1-118-8446
Telex: 22 42 48
JoMarie Fecci
Photographer
(516) 588-7341
4 Tall Pines Lane
Lake Ronkonkoma, NY
11779
(703) 536-9877
4630 North 32nd Road
Arlington, VA
22207
Fredy Gsteiger
JOHN RATIGAN
Photographer
P.O. Box 21634
Juneau, AK 99802
(907) 463-3855
DIE ZEIT
Politik
Pressehaus · 2000 Hamburg 1 · Postfach 10 68 20
Telefon 040 / 32 80 213 · Telefax 32 80 505
Privat: Dorotheenstr. 29 · 2000 Hamburg 60 · Tel. 040 / 279 63 69
REINHOLD MOSER
QUICK
KATTREPEL 2 (MONTANHOF)
2000 HAMBURG 1
TELEFON (0 40) 30 19-49 91 / 49 92
ERSTES DEUTSCHES FERNSEHEN
STUDIO WIEN
ARD
DETLEF KLEINERT
KORRESPONDENT
Uitgeversmaatschappij Limburgs Dagblad B.V.
In de Cramer 37, 6411 RS Heerlen
Postbus 3100, 6401 DP Heerlen
Telefoon 045-739281
Telex 045-742578
Wim Dragstra
Chef regioredactie
MTI
HUNGARIAN NEWS AGENCY
GÁBOR MONOS
press photographer, journalist
Hans KÖLNER v. VERLITZ
Auslandskorrespondent
D-7822 St. Blasien
Haus »An der Alb«
DEUTSCHLAND / GERMANY

IZ NOVINARSKOG I FOTOGRAFSKOG RAKURSA O MEĐUNARODNOM PRESS CENTRU

Askold Krushelnycky

Sherry Ricchiardi

Bojan Divjak

Josip Esterajher

Mario Romulić

Davor Runtić

Branko Vrbošić

Verica Sikora

ASKOLD KRUSHELNYCKY

„Mentalna tišina" u gradu koji je bio okružen Srbima

U Hrvatsku sam dolazio s fotografom koji je fotografirao većinu fotografija koje imam iz vremena boravka u ratom zahvaćenoj Hrvatskoj. Imao sam i svoju kameru s kojom sam fotografirao, a na istoku Hrvatske pratili smo Osijek, Vinkovce, Vukovar i Voćin. Ne mogu se sjetiti točno trenutka kada sam prvi put došao u Hrvatsku, ali mislim da je to bilo netom nakon sukoba u Sloveniji u lipnju 1991. Prvi grad koji sam posjetio kada sam došao u Hrvatsku bio je Split i bio sam na relaciji Split – Knin. Pratio sam zbivanja oko Knina i tada još nisam znao za Foreign Press Bureau pa sam otišao na jug Hrvatske na svoju ruku. Znam da sam u Kninu intervjuirao Ratka Mladića koji je, na tom području, bio zapovjednik Jugoslavenske narodne armije i odmah se vidjelo da je zloglasan. Iz razgovora s njim shvatio sam da je riječ o drugačijem karakteru osobe. I prije sam pratio brojne sukobe diljem svijeta, ali njega sam odmah procijenio kao zlokobnu osobu.

Kada sam saznao za postojanje Foreign Press Bureaua, tu je započela kvalitetna suradnja. Većina je novinara odsjedala u Intercontinentalu, a znali smo odsjesti u jednom drugom, puno ljepšem i puno skupljem hotelu. Znali su u kojim smo sobama odsjeli te su nam ostavljali medijska izvješća na engleskom jeziku. Kroz jutra, u foajeu hotela, sjedili su mladi ljudi koje smo mogli pitati za informacije, a koji su baratali stranim jezicima. Bivša jugoslavenska nacionalna novinarska kuća TANJUG također je slala preduga, tekstom opterećena

izvješća, u komunističkom stilu pisane tekstove u kojima je bilo puno riječi, ali jako malo sadržaja i upotrebljivih informacija. Ta nam izvješća nisu bila od velike koristi. No, kada smo počeli dobivati kratke, upotrebljive informacije koje su bile pisane na dobrom engleskom počeli smo se raspitivati tko nam to dostavlja. Tako smo i počeli razgovarati s predstavnicima Foreign Press Bureaua. Nakon toga, svaki put kada sam došao u Hrvatsku, provodio sam puno vremena s njima i počeo sam stjecati povjerenje u njih. Upućivali su me na zanimljive terene ili su mi dogovarali razgovore s ljudima koje sam mogao intervjuirati. Jednako tako, dali su mi smjernice kojim putem ići kako bih sigurno došao do odredišta.

Tako sam se spojio i s osječkim Press centrom te su mi objasnili značaj tog istočnog dijela i složenost istočnog ratišta. Unatoč ratnim strahotama, ljudi na istoku Hrvatske bili su dosta otvoreni i srdačni, a imao sam dojam da je to što mi govore istina i vjerovao sam im. Jednako tako vodili su me na prve linije bojišta. Spajali me s ljudima s kojima je bilo zanimljivo razgovarati. Često sam rekao kako bih razgovarao s liječnicima, znanstvenicima, političarima, a suradnici u Međunarodnom press centru sugerirali bi mi imena. Nekada su išli i sa mnom na teren. Zanimljiva je bila ta „mentalna tišina" u gradu koji je bio okružen Srbima. Osijek je grad koji je bio praktički pred opsadom, a od Press centra dobio sam cjelovitu sliku, bez skrivanja informacija. Znao sam neke stvari, oni su mi neke stvari pojasnili. Sjeli bismo s kartom i sagledali cjelokupni teren prije nego što sam se uputio na prvu liniju. Raspitao sam se o ljudima s kojima bih trebao obaviti razgovore i tako sam se pripremio za informacije koje sam trebao prikupiti. Jednako tako rastumačili su mi kada je primjerice Tuđman nešto rekao, a nisam zapravo razumio poantu govora.

Informacije koje mi je osiguravao Međunarodni press centar uvijek su bile ispravne i nikada nisam morao nešto demantirati. Te su se informacije uvijek podudarale s informacijama koje sam dobio i s terena. Nikada ih nisam uhvatio da mi daju lažnu informaciju. Svakome se može dogoditi pogreška, ali nisam osjetio da mi pokušavaju „prodati hrvatsku propagandu". To je bila pametna strategija jer je Hrvatska bila žrtva agresije. Djelatnici u Press centru to su razumjeli i znali su kako je završilo razdoblje stare jugoslavenske birokracije te komunističkog načina razmišljanja. Znali su da moraju osigurati

drugačije informacije. Možda one jesu bile istina jedne strane, ali nisu bile propagandističke.

Iako sam Britanac, po roditeljima imam ukrajinske korijene pa sam preko njih znao za problematiku Hrvatske. Znao sam da su živjeli u sličnom režimu kao i Ukrajinci. Jednako tako znao sam i za odnos Hrvata i Srba jer se uvijek uspoređivao odnos Ukrajine s Rusijom. Znao sam za tu borbu za nezavisnost i izgradnju nacionalnog identiteta. Iz toga sam razloga bio otvoren i suosjećajan s problematikom Hrvatske, ali to nije utjecalo na moju objektivnost kod izvještavanja s ratišta.

Dosta je suradnika Press centra došlo iz zapadnih zemalja i oni su odmah uvidjeli kako je najbolji način za borbu informacijama omogućiti novinarima da sami dožive situacije na terenu. Mislim da su tom strategijom i dobili taj propagandni rat jer je hrvatska strana omogućila novinarima da samo rade svoj posao bez guranja propagandnih misli u same informacije. Možda nekada i jesu posegnuli za propagandom, ali to je bilo suptilno. Prema novinarima su bili srdačni, šarmantni i otvoreni. Bili su uslužni jer svaki put kada sam izrazio želju za odlaskom na ratište, ponudili su se da me odvezu sigurnim putevima. Tako su često riskirali vlastitu sigurnost i dovodili svoje živote u opasnost kako bi novinare odveli na prvu crtu. Nama je to bilo vrlo impresivno, jer takvu uslugu nismo imali ni na jednom ratištu, a tako smo upoznali osobe na ljudskoj razini. Jednako tako smatram da je cijela ekipa iz cijelog Foreign Press Bureaua samo svojim pristupom prema novinarima omogućila da Republika Hrvatska dobije propagandno-informativni rat protiv Miloševićeva režima. Bili su daleko bolje opremljeni ljudskim resursima, opremom i moram reći da su bili puno profesionalniji u suradnji, i u ovom novinarskom dijelu i političari, nego jugoslavenski diplomati koji su radili za Miloševićev propagandni sustav. S hrvatske su strane bili mladi, strastveni ljudi koji su se protiv svih strahota borili informacijom i transparentnom komunikacijom.

Moji najčešći kontati s Osijekom bili su s Mirkom Volarevićem. Sjećam se da je osječki Press centar u jednom trenutku promijenio lokaciju. Znam da smo počeli dolaziti na drugo mjesto, ali ne znam reći gdje. Sjećam se da su stanovnici Osijeka bili prestrašeni zbog svih bitaka koje su se vodile oko Osijeka te zbog svakodnevnog granatiranja grada. Sjećam se da je puno ljudi u odorama

i dobro vojnički opremljeno hodalo kroz grad. Jednako tako, bilo je puno vojnih vozila u gradu. Imao sam dojam da je u gradu vladala atmosfera da su brojčano nadjačani i da je grad pred opsadom. Često sam odlazio na prve linije obrane grada i vidio sam da su na terenu mladi, svježi ljudi, dobrovoljci koji su došli braniti svoje domove. Vidjelo se neiskustvo te da nisu imali određenu obuku. Sjećam se da je bilo i policajaca koji su bili uključeni u obranu. No, bilo je i ljudi koji su napustili JNA koji su onda bili taj profesionalni dio koji je prenosio znanje i vještine. Nekada se činilo kao da hrvatska vojska nije baš dobro organizirana, ali su vojnici imali duh za obranu svoje domovine. Ponekad sam gledao različite tipove odora i naoružanja pa sam razmišljao „otkud im toliko volje za borbu".

U Osijeku sam dosta puta tijekom noći svjedočio granatiranjima i različitim napadima na grad, no nisam svjedočio izravnim bitkama oko samo grada. U Vukovaru sam svjedočio izravnoj borbi. Tamo sam odlazio nekoliko puta, posebice zadnjih tjedana opsade grada. Vukovar je postao svojevrsni simbol obrambenog rata u Hrvatskoj, a postao je poznat i diljem svijeta zbog izvještavanja o sukobima i padu grada. Zadnji dan kada sam otišao u Vukovar bilo je doslovno dva – tri dana prije samog pada. Sjećam se da je bilo veliko granatiranje. U Vukovar sam otišao s dva fotografa, a rekli su nam da idemo kroz polja jer je sigurnije. Mislim da je to zapravo bio i jedini prohodan put kojim smo mogli ići. Ne znam jesu li bila polja pšenice ili kukuruza, ali znam da nam je to bio nekakav štit da nas se ne vidi. Kada smo bili nadomak gradu, skrivali smo se na najrazličitijim mjestima. Znam da je u gradu bilo puno vojske i naoružanja, a znam i da je bilo mrtvih ljudi koji su ležali na cesti. Bolnica je popunjena, a osjetio se kruti otpor s obiju strana. Znam da sam slikao potpuno novi srpski oklopni nosač. Bili smo već blizu centra grada, a hrvatski su vojnici znali da neće izdržati i polako su gubili nadu znajući da neće dobiti pojačanje. Samo nekoliko dana poslije, na nekim mjestima koja sam obišao u Vukovaru pa i u bolnici, izvršen je neviđeni masakr nad ljudima. Srećom, netom prije otišao sam iz Vukovara.

Ne znam točno o kojem je novinaru riječ, ali on je također bio akreditiran kod Međunarodnog press centra i bio je prijatelj s Dadom Lozančićem. Ispostavilo se da je bio pogubljen u Vukovaru zato što ga Srbi nisu voljeli.

Način na koji ja radim jest da se upoznajem s ljudima s kojima radim, ali i s mještanima. I najviše volim kada se mogu vratiti po nove reportaže te razgovarati s istim ljudima. Oni su češće otvoreni i otvorenije progovaraju o onome što se dogodilo od zadnjeg susreta. Iz toga mi je razloga suradnja s Međunarodnim press centrom dobro došla, ali nisam se oslanjao samo na njih. Nisu ni oni očekivali da ću ja samo prihvaćati informacije, ali to je bila njihova snaga jer nisu imali potrebu kontroliranja novinara. Nisu imali potrebu za dezinformiranjem, nisu imali potrebu onemogućavanja našeg rada i često su nas pustili da sami tragamo za informacijama. Ne znam koliko su puta Trojka Europske unije, ministri vanjskih poslova i brojni mirotvorci imali namjeru da se potpišu primirja koja će obustaviti sukobe između Hrvatske i Srbije. Znali su da ta primirja i obećanja s Miloševićeve strane neće potrajati. Sjećam se da sam došao iz Vinkovaca i slušao sam BBC World Service kada su izvijestili da je potpisano još jedno primirje. U tome je trenutku, sa srpske strane, započelo granatiranje hrvatskih obrambenih linija. Krenuo sam fotografirati granatiranje i slušao kako BBC izvještava o potpisanom primirju. Bio sam u Vinkovcima na prvoj liniji zato što su tamo bili neki britanski dragovoljci koji su se borili na hrvatskoj strani. To je bilo oko Božića 1991. godine pa sam od njih dobio božićni britanski puding koji sam donio u Osijek u Međunarodni press centar.

Druga je osoba koju sam sreo u Vinkovcima, a bio je dosta zloglasan, Eduardo Rózsa-Flores. Neko sam vrijeme proveo s njim na bojištu. Pokušao sam ga bolje upoznati tako da smo dugo vremena proveli u razgovoru gdje mi je objašnjavao svoje viđenje situacije i razloge uključivanja na hrvatsku stranu. Nikada nisam mogao procijeniti je li situacija baš takva kako ju je on opisivao, a bio je vrlo neobičan lik. Postao je ozloglašen zato što su ga optužili da je ubio jednog švicarskog vojnika. Upoznao sam neke vojnike koji su poznavali Eduarda i od njih sam dobio drugačiju verziju priče. Je li ga on uistinu ubio, to ne znam. Eduardo je bio specifičan karakter. Međutim, hrvatska je vojska trebala sve moguće dobrovoljce koji su bili spremni boriti se na njihovoj strani. Nije on bio jedini s neobičnim karakterom. Bio je jedan lik koji je netom prije rata u Hrvatskoj izašao iz zatvora koji je također bio naširoko poznat zato što je bio u Legiji stranaca. Bio je Hrvat i govorio je strane jezike. Znam da se prika-

zivao kao nekakav Rambo, mislim da je sam sebe zvao Tigar ili tako nekako. Na kraju su ga uhitile hrvatske vlasti zato što je ubio jednog svog vojnika. Tako da je u tom ratu bilo i čudnih likova, koji su medijima bili zanimljivi.

U Voćinu se dogodio masakr nad mještanima od strane srpske vojske. Nisam svjedočio samom masakru, ali bio sam na sahrani. Mislim da je cijeli svijet bio upoznat s tim što se dogodilo u Voćinu i da je u tom slučaju Međunarodni press centar odradio odličan posao informiranja javnosti. Mislim da je hrvatska propaganda ili informacijsko djelovanje prije Međunarodnog press centra bilo znatno otežano. U sustavima su radili ljudi koji su stasali u tom komunističkom režimu i instinktivno nisu vjerovali novinarima te su ih smatrali neprijateljima. Sve komunističke zemlje imaju taj problem i to se danas događa u postojećim komunističkim režimima. Bez obzira na to što je istina bila na njihovoj strani, psihološki su imali stav da su mislili kako kratko, jednostavno, šablonski treba davati „neprijatelju" informacije. U tome su se razlikovali mladi Hrvati koji su odgajani u zapadnim, demokratskim sustavima. Takvi su se mladi ljudi okupili unutar Foreign Press Bureaua i Međunarodnog press centra i to je bila tajna njihova uspjeha. Svi su bili jako mladi i nisu bili politički opterećeni. Jednako tako, poznavali su psihologiju zapadnih zemalja jer su odgajani u takvom okruženju. Sve im je to davalo ogromnu prednost te su znali oblikovati vjerodostojnije informacije koje su novinarima bile puno korisnije i upotrebljivije za daljnju obradu. Za razliku od informacija koje su dolazile iz Beograda za koje su sami novinari vidjeli kako su pogrešne i nevjerodostojne.

Novinari su znali da moraju prikazati obje strane priče pa smo rekli „ovo smo vidjeli, ali službeni glasnogovornik iz Beograda rekao je to, to i to…". To je bilo kontradiktorno informacijama s terena i davalo je sasvim drugačiju interpretaciju informacije. Bilo je nužno i profesionalno s novinarske strane omogućiti i Beogradu njihovu stranu priče, ali kako sam rekao, ako ste neprestano na terenu, odlazite iznova i iznova na određena mjesta ti ljudi postanu asistenti u informiranju, daju povjerenje i osnažuju sam proces distribucije vijesti.

Informacije koje su dolazile iz Beograda imale su prizvuk informacija koje su dolazile iz Sovjetskog Saveza. Na kraju krajeva, za „običnog čovjeka" vjerojat-

no je malo problematičnije razlikovati što je ispravna i točna informacija, no novinar koji je na terenu i pokriva priču može razaznati predstavnike jedne i druge strane u davanju transparentnih informacija. Bez obzira na sve poteškoće, uvijek možete izvući istinu. Ljudi koji su radili u osječkom Međunarodnom press centru bili su svjesni da je njihov posao opremiti novinare točnim informacijama. Nekada smo dobili informaciju na terenu da je nešto loše napravila i hrvatska strana i ne sjećam se da su ljudi u Press centru zataškavali tu informaciju ili negirali da se to dogodilo. Bili su svjesni važnosti istine i cilj im je bio transparentno komunicirati poruku da je Hrvatska u tom ratu žrtva te da su Milošević i JNA agresori. To je ostatku Europe bilo nepojmljivo jer takav sukob nije bio viđen od II. svjetskog rata i bili su svjesni da Srbija čini strašne stvari. A hrvatska je strana samo morala omogućiti novinarima da prenose informacije i to su činili odlično. Često su bili hrabri u želji da se neka informacija prenese i pokazali su veliku volju za pobjedom u ratu.

Askold Krushelnycky 40 godina radio je kao novinar, uglavnom u britanskim novinama počevši od 1978. Bio je pomoćnik urednika u The Sunday Timesu u Londonu i postao je dopisnik iz Južne Azije, sa sjedištem u New Delhiju. Od 1990. do 1998. radio je u The European Newspaper gdje je postao glavni dopisnik. Tijekom 1990-ih izvještavao je u Europi o padu komunizma, političkim transformacijama i sukobima, uključujući Hrvatsku i Bosnu i Hercegovinu. Od 1997. do 2011. bio je u Moskvi, Kijevu i Pragu. Bio je glavni urednik Kyiv Posta 1998. Često je putovao u Afganistan tijekom 1980-ih, prateći gerilce mudžahedina u borbi protiv sovjetskih osvajača. Također je pokrivao priče na Bliskom Istoku, Africi i Latinskoj Americi. Godine 2006., Random House/ Harvill Secker objavio je njegovu knjigu „Narančasta revolucija – osobno putovanje kroz ukrajinsku povijest". Rođen je u Londonu. Njegovi roditelji bili su izbjeglice iz Ukrajine iz Drugog svjetskog rata. Diplomirao je industrijsku kemiju. Godine 2011. on i njegova supruga preselili su se u Washington, D.C.

LEARNING ABOUT THE ENVIRONMENT. EDUCATION EXTRA, PAGES 20-21A.

The Dallas Morning News

Texas' Leading Newspaper © 1991, The Dallas Morning News Dallas, Texas, Tuesday, October 8, 1991 5 Sections 50 Cents

Texas judge witnesses bombing in Croatia

Attack galvanizes his support for republic

By Sherri Ricchiardi
Special Contributor to The Dallas Morning News

OSIJEK, Yugoslavia — Texas Court of Appeals Judge Bill Bass sat in a bomb shelter in this Croatian city as Yugoslav army shells rumbled overhead. Ten minutes earlier he'd seen a 71-year-old man mauled by one of the shells, and he was raging mad.

"Somebody has to do something about this!" Mr. Bass said after watching an ambulance collect the man's crumpled body last Friday.

The former legislator looked around the bomb shelter, which doubles as Osijek's press center, for a telephone. He managed to place a call to Washington, where he reached "a damn good friend," Rep. Charles Wilson, D-Lufkin.

"I'm in a bomb shelter under the main square in Osijek, which is surrounded on three sides by the so-called Yugoslav national army, the Serbian army," Mr. Bass yelled. "It's time for somebody in Washington to stand up and raise some hell

Please see TEXAN on Page 10A.

Associated Press

Dense smoke billows over Zagreb, Croatia's capital, on Monday after an attack by Yugoslav jets. Rockets heavily damaged the presidential palace where the federal premier, a Croatian, and Croatian leaders were meeting.

Croatian leaders survive air attack

By Nesha Starcevic
Associated Press

ZAGREB, Yugoslavia — Yugoslav air force jets rocketed the presidential palace in the capital of secessionist Croatia on Monday, narrowly missing the republic's leaders and the federal premier.

The precision onslaught came hours before a deadline set by the European Community for the parties to cease hostilities or face economic sanctions.

Many residents of Zagreb fled to shelters Monday night. Phosphorous flares illuminated the sky and explosions could be heard. TV programming went off the air, and streets were empty under a nighttime curfew.

"It was by sheer miracle that we stayed alive," Premier Ante Markovic, a Croatian and leader of the Yugoslav federal government, told his office in Belgrade by telephone, according to the Tanjug news agency.

Mr. Markovic said he was meeting with Stipe Mesic, the Croatian

Please see ROCKET on Page 12A.

Texan urges Croatian support

Continued from Page 1A.

about this."

Mr. Bass, a 56-year-old Democrat who represented the small town of Ben Wheeler in the Texas House from 1967 to 1973, was elected a judge on the 12th Circuit Court of Appeals in 1985. He said his interest in Croatia was a personal one, first sparked by a sailing tour in the Adriatic Sea four years ago.

Mr. Bass was in Zagreb, the Croatian capital, during Monday's air raids that smashed Croatia's presidential palace, but he could not be reached to describe the scene. After the raid, the U.S. Consulate in Zagreb advised all Americans to leave the city.

Osijek, a city of about 160,000 that lies in the far northeast of Croatia near the Serbian border, has been the scene of heavy fighting for weeks between Croatian national guardsmen and Serbian guerrillas supported by the federal army. A major offensive targeting Osijek and other nearby towns got under way Thursday.

In his phone call Friday, the judge pressed Croatia's arguments with his East Texas friend in Congress.

"A mortar shell just landed on the square. It tore up an old man who just left this shelter to get something to eat," he said into the phone. "None of this is happening in Serbia. It's all happening here."

Mr. Bass remained silent for a few seconds to let Mr. Wilson have his say. Then he launched another tirade.

"This is a clear standoff between communism and free enterprise, a freely elected government and an out-of-date, dying regime," he said. "I wanted to call you from this very spot because the shells are falling right here.

"I encourage you to see what you can do to get Croatia recognized. . . . It's the right side to be on. There never was a clearer choice."

He ended the conversation by saying, "Here's to a free Croatia!"

The young Croatians in the press room gave him a standing ovation.

Earlier in the day, Mr. Bass, wearing a weathered pair of combat boots, toured the war-damaged city. The main hospital had been reduced to rubble, and historic churches have been hit by tank fire. He drove by high-rise, pock-marked apartments: victims of direct hits that occurred in the middle of the night, his Croatian hosts said.

"Now that's a damn shame. There's no military reason in the world to shoot at a hospital or a church. Firing on civilians' homes is a form of terrorism designed to wear people down," Mr. Bass said.

His guide was Igor Brkic, part Croatian, part Serbian.

"I know a lot of Serbs who left Osijek, but I also know a lot who stayed and joined the Croatian National Guard," Mr. Brkic said. "Some of them are married to Croatian girls. I have always had Serbian friends in this town. They never told me they felt in danger here."

"Now, no one, Serb or Croat, is safe here."

Mr. Wilson, reached in Washington on Monday, said the call from Mr. Bass shocked him.

"I knew that Bill was committed to this, but to get a call from a bomb shelter in Croatia, I was stunned and amazed," Mr. Wilson said. "I feel Bill's efforts have accomplished something. The United States government has officially declared the Serbs aggressors. That's what Bill started out asking."

Serbian President Slobodan Milosevic was chairman of the Yugoslavian Communist Party, now renamed the Socialist Party. He is believed to be directing efforts by both the Yugoslav army and Serbian irregulars to seize areas of Croatia populated by Serbians and also portions of the Croatian coast on the Adriatic Sea. Serbia's old boundaries had no direct access to the sea.

Mr. Wilson said he continues to talk to State Department officials regularly on Mr. Bass' behalf.

"But I have told him that recognition of Croatia as an independent country is highly unlikely at this point. Hell, look how long it took us to recognize the Baltics," he said.

"I could tell he was shaken, furious and outraged at what he'd seen in Osijek. I'll try to help in any way I can, but what else can we do right now?" Mr. Wilson said.

Mr. Bass said he fell in love with Croatia on that his first sailing visit.

"I felt a kinship with the people and what they had built over here over the centuries," he said.

Mr. Bass and Texas Secretary of State John Hannah visited Croatia in July after the republic's June 25 declaration of independence and met with officials of the new government.

"We gave them a Texas flag that flew over our Statehouse the day Croatia declared independence," Mr. Bass said.

On his return to Zagreb on Friday night, Mr. Bass heard that the Yugoslav air force had bombed the city's TV tower. There were rumors the army was preparing an all-out offensive.

"Well, I'm not going to let them run me out of here," Mr. Bass said as he sat in a hotel bar listening to a piano player hammer out *The Yellow Rose of Texas*.

"I plan to stay until Thursday, no matter what happens."

Sherri Ricciardi is a free-lance journalist and a professor at Indiana University School of Journalism.

Jedan od članaka S. Ricchiardi nakon posjete ratnom Osijeku

SHERRY RICCHIARDI

To je prava strana. Nikad nije bilo jasnijeg izbora

Osječki međunarodni Press centar bio je spas za novinare koji su pratili srpski napad na Hrvatsku iz dva važna razloga: pružao je informacije o dijelu zemlje pod stalnim napadima, posebno susjednom Vukovaru. Lokalni volonteri, koji su bili mladi i neustrašivi, pružali su malo sigurnosti stranim medijima koji su djelovali u opasnim okolnostima u regiji. Vodio ga je Mirko Volarević, ured je među novinarima bio na glasu kao izvrstan izvor za pomoć u pružanju neposrednog izvještavanja o brutalnim srpskim napadima na gradove i sela u istočnoj Hrvatskoj. Mnoge su priče koje sam slala u američke novine sadržavale podatke o Osijeku, ali jedan je posebno izazvao pozornost članova američkog Kongresa. Dana 8. listopada 1991. *Dallas Morning News* na naslovnoj stranici objavio je moju priču pod naslovom: „Teksaški sudac svjedočio je bombardiranja u Hrvatskoj. Napad je potaknuo njegovu potporu za samostalnu državu."

Kako se to dogodilo: stigla sam u Osijek jednog sunčanog dana u listopadu s teksaškim sudcem Billom Bassom, koji se uputio u misiju za utvrđivanje činjenica. Uputili smo se prema atomskom skloništu koje je ujedno bilo i sjedište osječkog Press centra. Tamo smo se sastali s Mirkom Volarevićem, koji se pokazao kao pouzdan izvor informacija novinarima. Iznenada, oko podneva, rafal srpskih minobacačkih granata eksplodirao je iznad nas, tresući sklonište i natjeravši nas da pobjegnemo u zaklon. Kad je granatiranje završilo, potrčala sam s Mirkom i sudcem na vrh kako bih se osvjedočila o razaranju. Ispred nas

je, u uskom prolazu, bio 71-godišnjak kojeg su izrešetali šrapneli. Stajali smo zaprepašteni u tišini, promatrajući kako se gasi jedan život.

„Netko mora nešto poduzeti u vezi s ovim“, rekao je sudac Bass nakon što je promatrao kako hitna pomoć prikuplja zgnječeno tijelo muškarca. On je ušao natrag u Press centar te pitao za telefon. Uspio je nazvati Washington, D. C., gdje je stigao do dobrog prijatelja, predstavnika Charlesa Wilsona, demokrata iz Teksasa. „Ja sam u atomskom skloništu ispod glavnog trga u Osijeku, koji je okružen s tri strane od takozvane jugoslavenske vojske“, viknuo je sudac u slušalicu. „Vrijeme je da se netko u Washingtonu ustane i glasno pobuni.“ Stala sam uz sudca i snimala njegov razgovor dok je opisivao prizor kojem smo upravo svjedočili.

„Ništa se od toga ne događa u Srbiji. Ovdje se sve događa“, rekao je. Sudac Bass poziv je završio poticanjem članova Kongresa da Hrvatsku priznaju kao neovisnu zemlju. „To je prava strana. Nikad nije bilo jasnijeg izbora“, rekao je kad je spustio slušalicu i krenuo natrag na ulicu. Brzo sam natipkala priču i prenio ju je *Dallas Morning News*. Nakon što je objavljena, prenijele su ju Associated Press te druge agencije. Osječki Press centar bio je odlučan u hrvatskoj borbi za slobodu!

Sherry Ricchiardi je specijalistica za razvoj medija, autorica i profesorica emeritus na Školi novinarstva Sveučilišta Indiana. Radila je s novinarima u 35 zemalja, posljednji put u Etiopiji i Pakistanu. Suradnica je za Međunarodnu novinarsku mrežu i datajournalism.com, publikaciju Europskog novinarskog centra. Njezini su se članci također pojavili u Global Journalistu i odjeljku „Glasovi“ USA Today. Bivša je ratna dopisnica i strastvena istraživačica na području međunarodnog novinarstva i novinarstva sukoba. Pratila je rat u Hrvatskoj od 1991. do 1995. godine. Njezine su priče objavljene u nekoliko američkih novina, uključujući Miami Herald, Dallas Morning News, USA Today i St. Louis Post-Dispatch. Bila je viša Fulbrightova stipendistica na Sveučilištu u Zagrebu, pomagala je u reviziji nastavnog plana i programa novinarstva, a predavala je novinarstvo na Sveučilištu u Dubrovniku. Ricchiardi je dobitnica nagrada Nacionalnog press kluba za izvještavanje o međunarodnim temama i Nagrade Društva profesionalnih novinara za hrabrost za njezino izvještavanje na bojišnici tijekom hrvatskog rata za neovisnost.

ROY GUTMAN

Kad sam zaključio da je to bio agresivni rat Miloševićeve Srbije, moji su urednici izgubili interes

Istočna Slavonija 1991. bila je jedno od mjesta na kojima ste usporeno mogli gledati raspad multietničke Jugoslavije. Ali sve to bio je jedan veliki igrokaz, još jedno mjesto na kojemu je ekstremistička milicija pustošila po uputama Slobodana Miloševića i gdje je etnička srpska manjina bila naoružana i radikalizirana kako bi izvršila njegove naloge. Neposredna blizina Srbiji Slavoniju je, kao lokalitet, činila jednim od najzanimljivijih žarišta. Kao izvjestitelj koji je pokrivao Europu po završetku hladnog rata, koji je bio svjedok rušenja Berlinskog zida, revolucija u Poljskoj i Mađarskoj, ujedinjenju Njemačke kao i prvih slobodnih izbora u Češkoj, zaista sam se bojao broja ljudskih žrtava s obzirom na to kako je ovaj rat započeo.

Nedugo nakon što su Slovenija i Hrvatska najavile neovisnost u lipnju 1991., krenuo sam prema Osijeku, prema istoku, uvjeren da će tu biti priča. Bio sam upoznat sa zemljom i ljudima, radeći prije 15 godina kao šef ureda Reutersa u Beogradu, ali znao sam da nitko ne može zaustaviti vojsku kojom dominiraju Srbi u prodoru na istočnu Slavoniju. Veliki izazov za stranog izvjestitelja bio je zainteresirati domaću javnost za beskrajno složen niz događaja, gdje je s obje strane bilo malo kazivača istine. Shvatio sam kako je jedini način potražiti ljudsku priču na mjestu gdje su se tektonske ploče pomicale. Istočna Slavonija bila je moje mjesto.

Pisao sam o Peri, srpskom kapetanu koji je upravljao improviziranim trajek-

tom preko Dunava između srpske obale i Borova Sela, uglavnom srpskog sela na hrvatskoj strani. Govorio mi je da neće stati na stranu u rastućem sukobu kad ga je srpski putnik prekinuo tražeći da to učini. „Želite li plivati sredinom Dunava?“ – upitao je.

Posjetio sam selo Klokočevik, napola hrvatsko, a napola srpsko, što su bile uobičajene bračne zajednice. Stanovništvo se tamo pripremalo za bratoubilački rat.

Živo se sjećam bolnice u Vinkovcima koja se svela na liječenje ranjenih s obiju strana u podrumu. Srpsko granatiranje uništilo je operacijsku salu, pedijatrijski odjel i sve nadzemne odjele.

Pokušao sam prenijeti što su ljudi prolazili. „Noć provedena u Osijeku, toliko bombardiranom glavnom gradu u hrvatskoj regiji Slavonija, noć je bez sna koja generira ružne snove za noći koje dolaze“, napisao sam u svoju reportersku bilježnicu. „Bombardiranje je te noći započelo u 22 te je trajalo do 4 sata ujutro. Granate su se srušile blizu susjedne ulice brzinom od 1 na svakih pet ili 10 minuta. Ali to je bilo tiho u usporedbi s većinom noći...“

Svratio bih u Međunarodni press centar koji su osnovali mladi lokalni volonteri te ga povezali s lancem centara (Foreign Press Bureau) koji je osnovao nadahnuti tim mladih hrvatsko-američkih aktivista, koji su osiguravali prevoditelje, davali upute i savjete. Imao sam vlastitog tumača i izvodljivo znanje lokalnih jezika iz svoje ranije turneje, ali uvijek sam tražio smjernice kako bih izvijestio o događaju i uživo ispričao o njemu.

Unatoč mojim naporima i mnogim naletima u različita ratna područja u Hrvatskoj, nisam rat stavio na vidno polje čitatelja Newsdaya, njujorškog dnevnika u kojemu sam bio šef Europskog ureda. Gledajući unatrag, mogu se sjetiti očitog razloga: nije bilo odmah jasno o kakvom se ratu radi. Na primjer: Je li to bio građanski rat? Rat za neovisnost? Etnički sukob? Kad sam napokon zaključio, krajem rujna 1991. godine, da je to bio agresivni rat Miloševićeve Srbije, moji su urednici izgubili interes.

Bilo je to otprilike u vrijeme kad sam se jako posvadio s fotodeskom u Newsdayu jer su objavili sliku mrtvih civila u Vukovaru te su stavili natpis o srpskim

snagama koje su ubili hrvatski vojnici. Istražio sam činjenice i utvrdio da je istina upravo suprotna. To iskustvo „velike laži" pomoglo mi je da pronađem svoj moralni kompas.

U svojoj srži smatrao sam kako je rat važan i da će sudbina Jugoslavije oblikovati budućnost Europe, ali moji su urednici predložili da počnem obrađivati priče širom kontinenta. To me dovelo u profesionalnu krizu i morao sam dugo i dobro razmišljati o tome što radim. Kad je sljedećeg proljeća rat počeo u Bosni, imao sam puno bolji osjećaj za igrače na terenu, njihovu strategiju i taktiku, zahvaljujući svom iskustvu u pokrivanju rata u Hrvatskoj. Odlučio sam ponovno potražiti ljudsku priču, ali ovaj put usredotočiti se na žrtve i njihovim riječima ispričati događaje. Ovaj put to je učinilo razliku.

Nakon povratka u SAD 1994. godine, grupa kolega i ja sastali smo se kako bismo razmislili o tome što smo pokrili i jesmo li mogli učiniti bolje. Ispričao sam o događajima u vinkovačkoj bolnici i primijetio koliko je drugih bolnica, koje sam također vidio, uništeno. Moja dramatična priča o ranjenim vojnicima nije spomenula stanje vinkovačke bolnice sve do devetog paragrafa. Palo mi je napamet da su se zajednički napadi na bolnice dodali kao glavni ratni zločin. Novinari su puno ranije mogli zazvoniti na uzbunu pričama koje su počinitelje stavile pod međunarodno svjetlo reflektora. Pažljivo izvještavanje o prijetnjama međunarodnom poretku moglo je prije zainteresirati javnost i naše vlade za događaje. Ali jedan od problema bio je taj što nismo znali pravila. Tako smo uspostavili suradnju između novinara i fotografa i izradili vodič za ratne zločine, koji sam zajedno s novinarom-esejistom Davidom Rieffom nazvao Zločini rata.

Iskustvo je izvještavanja o ratovima u Hrvatskoj i Bosni promijenilo moje gledište. Odlučio sam da moram pripaziti na ratne zločine, bilo kao urednik ili reporter. Tako se dogodilo da je moj sljedeći i posljednji inozemni zadatak bio na Bliskom Istoku od 2011. do 2018. Ključni je faktor sigurno bilo i to što nitko nije imao pameti organizirati mrežu press centara kao što ste imali u Osijeku, Zagrebu i drugim gradovima u Hrvatskoj. To je učinilo razliku!

Roy Gutman rođen je 1944. Američki je novinar i pisac. Bio je novinar vanjskih poslova u Washingtonu i inozemstvu više od četiri desetljeća. Izvještavao je o Bliskom Istoku sedam godina kao šef biroa u Bagdadu i šef ureda za Bliski Istok za McClatchy Newspapers sa sjedištem u Istanbulu, zatim kao vanjski suradnik za Foreign Policy, Los Angeles Times, The Nation, Politico Europe i The Daily Beast. Na Newsdayu su njegovi izvještaji o „etničkom čišćenju" u Bosni i Hercegovini, uključujući prve dokumentirane izvještaje o koncentracijskim logorima pod srpskom kontrolom, osvojili Pulitzerovu nagradu za međunarodno izvještavanje (1993.), nagradu George Polk za inozemno izvještavanje i nagradu Selden Ring za istražno izvještavanje. Proglašen je počasnim građaninom Bosne i Hercegovine, a ključ grada Sarajeva dodijeljen mu je 2010. Američka akademija za diplomaciju dodijelila mu je nagradu Arthur Ross za istaknuto izvještavanje i analizu vanjskih poslova 2016. godine.

Susret nakon 25 godina - Mirko Volarević i Roy Gutman

BOJAN DIVJAK

Dobiti informacijski rat bilo je presudno

Tada sam bio mladi novinar. Pametniji ljudi od nas ostali su u podrumu, a mi smo *letali* i izvještavali s terena te smo tako preuzeli neke pozicije u novinama jer smo stalno bili na terenu. Bili smo mladi i ne osobito pametni.

Stara poslovica kaže da vojnici, kirurzi i novinari sanjaju rat i to je zapravo jedino vrijeme kada se posao može odrađivati najdublje i najsnažnije. Za dobru su priču bitne emocije, a nigdje nema više emocija nego u ratu. To je za ljude koji su tek kretali u taj posao i bili su prepuni entuzijazma, a svijet te još nije pokvario da postaneš sarkastičan i ciničan. Uz to imali smo nacionalni naboj jer se sve to događalo kod nas doma i u državi, ali i u našem gradu. Glas Slavonije bio je specifičan zato što smo išli na teren u Vukovar, gdje su padale bombe, nakon čega bismo došli kući gdje su također padale bombe. Nismo išli doma u Zagreb gdje se život odvijao normalno. Ritam ljudi u Glasu bio je potpuno drugačiji od ritma ostalih medija. Otišli smo na teren, vratili se, završili novine, prespavali negdje (kod kuće ili smo u redakciji imali smještaj) i drugi smo dan opet otišli na teren. To je bio jedan *perpetuum mobile* koji se samo vrtio bez previše promišljanja o tome kada će to i kako završiti. To je bilo jedno vrlo specifično vrijeme kad stekneš iskustvo i kasnije kad ga analiziraš to je zapravo esencija onoga što ti novinarstvo kao profesija može dati.

Duboke priče, duboke emocije, velike tragedije, ali i veselja – sve je to bilo izmiješano. Sve se to događalo na jedan nevjerojatan način koji može ponuditi samo ratno zbivanje. Kasnije sam pratio ratna žarišta i dalje, gdje si izdvojen

i više nisi u svojoj sredini, e to je jedna potpuno drugačija priča. Ovo je bilo specifično gdje smo radili kao novinari, ali je činjenica da smo istovremeno radili u nenormalnim uvjetima jer su oko nas padale bombe, ali Glas Slavonije redovno je izlazio. Sve je to imalo obrambenu funkciju jer smo održavali i pokušavali održavati privid da grad funkcionira. Ima kruha i ima novina, to je bilo mjerilo.

Uloga Glasa Slavonije bila je višestruka i u smislu informiranja i u smislu moralne potpore svemu tome što se događalo, a jednako tako funkcionirao je i Press centar. Mi ga nismo imali potrebe pretjerano koristiti u njegovoj osnovnoj svrsi jer smo bili na terenu i imali smo sve informacije koje nam trebaju. Međutim, Press centar omogućio nam je da komuniciramo sa stranim novinarima te da od njih nešto i naučimo. Išli smo skupa na teren pa smo promatrali kako oni rade te smo u hodu učili od njih. Činjenica je da je sad tu neki rat i da dolaze Nizozemci, Nijemci, Britanci, u gradu u kojemu padaju bombe i ginu ljudi, mi imamo Press centar u kojemu se funkcionira na nekoliko svjetskih jezika. Sve je bilo organizirano i imali smo jednu uljuđenu, normalnu komunikaciju. Imali smo pomoć koju novinar treba, a svi strani novinari, koji su dolazili u Osijek mogli su dobiti, u profesionalnom smislu, sve što im je bilo potrebno kako bi radili svoj posao u Osijeku i Slavoniji općenito. Istovremeno, nitko nije mogao biti potpuno neutralan jer kad dođeš negdje u nekakav rat, htio-ne htio, jedna ti je strana simpatičnija što se osjeti i u novinarskim uradcima.

Tu je također bio veliki značaj Press centra jer su ti ljudi, koji su ovdje mogli imati uvjete za rad, dobivali informaciju za koju su se mogli uvjeriti da nije manipulacija, da nije laž i da nije blaćenje, nego da je korektna, činjenična, da se može provjeriti te da to sve dobivaju u normalnom prostoru od ljudi koji govore na njihovom jeziku. Imali su jednu sliku onoga što se ovdje događa, a budući da su mogli ići i na drugu stranu, vidjeli su cjelokupnu istinu. Po njima se vidjelo da koliko god su htjeli naglašavati svoju neutralnost, ipak se vidjela razlika. To je bilo neminovno jer to je ljudski. To je također bila jedna od iznimno važnih uloga toga Press centra. Ne nekome lagati, ne gurati ono što nije istina, nego samo pustiti da ljudi sami vide razliku. Upravo je to bitno jer strani novinar koji je stvarao javno mnijenje u svojoj zemlji, a ona je odlučivala o

pritisku na neku politiku tko će priznati Hrvatsku a tko ne, kako će se odnositi prema događajima, takav je novinar ovdje imao mogućnost dobiti kvalitetan uvid u ono što se zbiva. To je na strateškoj razini bilo jednako važno kao djelovanje diplomacije i ministra vanjskih poslova te vojske na ratištu.

Siguran sam da u tom trenutku kada se osnivao Press centar, nastao je i funkcionirao tako dobro zbog entuzijazma ljudi koji su u njemu radili i nitko nije razmišljao o tom segmentu, ali mislim da je to najvažniji segment onoga što je taj Press centar donio. To je jasna mogućnost da netko tko ovdje dođe kao stranac i tko ne razumije ništa što se ovdje događa i tko tu koga napada te tko na koga i zašto puca, stekne uvid u zbivanja na istoku Hrvatske. Stekne uvid u to tko je tko u tom ratu te osigura da ono što će pisati bude napisano na način koji je posve sigurno kroz niz dugih koraka donosio korist Hrvatskoj. Po mome sudu, mislim da je to najveća vrijednost Press centra.

Odlazili smo dolje u pothodnik kako bismo se družili te bili u kontaktu sa stranim novinarima, ali i s ljudima koji su tamo radili. Nama je to bilo više mjesto za socijalni kontakt, a znali smo ponekad donositi i neke vijesti. Osijek je tu imao jednu potpuno drugačiju sliku koju je i zadržao, a to je urbani i civilizacijski štih. Istovremeno smo imali gradonačelnika koji je znao medijski nastupati i znao je „iskoristiti" te novinare koji su dolazili u Osijek. Imali smo Press centar koji je njima omogućavao kvalitetan rad i to je sve imalo jasnu ulogu. Činjenica je da je rad tog Press centra usmjeravao određene stvari i to ne na način da manipulira i laže, nego da omogući uvid u razlike strana koje su vodile rat u tome trenutku na ovom području. I to je bilo iznimno važno. Tim ljudima koji su radili u Press centru treba priznati njihov rad jer je tu čitav niz stvari koje nisu nikada pravilno vrednovane. Takvi su kotačići bili iznimno važni u obrani domovine.

Dobiti informacijski rat bilo je presudno, odnosno u jednakoj mjeri važno kao i borbeno djelovanje. Pogotovo je to bilo važno u jesen '91. Mi se nismo tada borili s vojskom s kojom smo se borili '95. kada su bili Bljesak i Oluja. Imali smo vojsku čije je najjače oružje bilo srce jer su to bili dečki koji su htjeli braniti svoj dom. Oružje koje smo imali bilo je potpuno neadekvatno onome što je dolazilo prema njima. Bilo je važno u jednakoj mjeri osvijestiti ljude koji mogu politički djelovati da ta situacija završi u hrvatsku korist, a to

smo mogli samo informacijama. S jedne strane ono što je radila diplomacija, a s druge strane ono što se omogućilo projektima poput Press centra kako bi strani mediji vidjeli koji su onda oblikovali te svoje javnosti. Mi danas vidimo kako mediji oblikuju našu politiku. Danas će politika u Hrvatskoj reagirati na impulse koji dolaze iz medija. To se događalo u zapadnoj Europi i devedesetih jer su oni i onda bili društvo razvijeno na onoj razini na kojoj smo mi danas. Tada nije bilo svejedno hoće li ključni mediji u Njemačkoj, Nizozemskoj ili Francuskoj promatrati situaciju u bivšoj Jugoslaviji na ovaj ili onaj način. Bilo je iznimno važno da slika koju će oni stvoriti, reakcija javnosti tih zemalja zbog onoga što se događa u srcu Europe bude takva da usmjerava njihovu politiku k tome da bude od koristi i Hrvatskoj. U tom trenutku nismo imali previše saveznika. Pretežna je međunarodna politika bila da, barem u početku, to treba zaustaviti pa da to bude kako je i bilo. U tih nekoliko mjeseci, a govorimo o 90 – 100 dana, kada su počeli sukobi sve su to bili za uspjeh važni segmenti: od zaustavljanja neprijatelja koji je imao bolje oružje do borbe diplomacije, beogradske diplomacije koja je bila iznimno jaka, što je jednako nama bio iznimno loš omjer, do toga da se kroz projekte kao što je bio Press centar djeluje na medije koji su također imali jednodimenzionalnu sliku. Većina novinara koji su dolazili u Osijek nisu dolazili sa slikom u kojoj smo mi neka ispravna strana. Imali smo sreće ako su došli sa stavom „OK, svi ste isti pa ćemo vidjeti tko je prav". Previše je toga bilo usmjereno i programirano protiv Hrvatske. Previše asocijacija i reminiscencija na II. svjetski rat. Ta je slika, posve sigurno, bila u dijelu medija prevladavajuća, a mijenjala se upravo svjedočenjem tih ljudi ovdje na način da im se ne servira laž nego da ih pustiš neka sami zaključe što se ovdje događa, a Press centar im je u tom dijelu bio velika potpora.

Uz Press centar vežu se i svakodnevne konferencije za novinstvo gradonačelnika Kramarića koje su bile iznimno značajne – činjenica da se stranim novinarima, u gradu na koji padaju bombe, obraća uljuđeni gradonačelnik, liberal te im objašnjava što se ovdje događa. Vrijednost toga bila je iznimna. Ono što je gradonačelnik Kramarić tada radio bilo je jako značajno za obranu grada. To je vrijedilo u smislu širenja istine o tome što se ovdje događa.

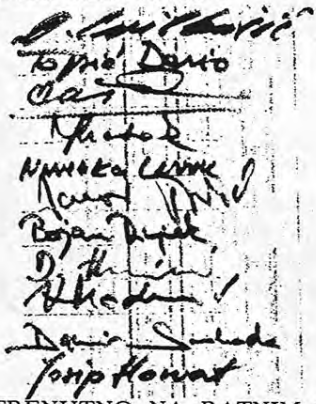
REDAKCIJAMA HRVATSKIH MEDIJA I HRVATSKOJ JAVNOSTI

Spasimo novinarske duše

INTERNATIONAL PRESS CLUB

Uminuću hrvatskoga grada Vukovara prethodila je medijska smrt njegova Radija. Završna likvidacija fizičkog i duhovnog zaloga hrvatskog bića započela je gašenjem njegova Glasa. A taj glas je iz etera Hrvatskog radija Vukovar svakodnevno razbijao obruč nasilja i uzgonio nadu opstanka. Novinarska ekipa te gerilske redakcije višemjesečnim je izvješćima pronosila Hrvatskom ne samo osnovne informacije istočnog bojišta, no je anticipirala sve metastaze rata koje će se proširiti i do ravnodušnih ostataka Republike. Nakon svega što su u prokletstvu profesije (i dimenziji njezine paradoksalne ljepote preživjeli, puzajući rovovima prenoseći okrvavjele ranjenike, a potom i misleći i pišući svoje novinarske retke..., nakon svega toga dobačene su im objede neprofesionalizma, nekritičke emotivnosti, patosa, čak i laži. U tom je trenutku njihov smisao dosegao agoniju, zatim su medijski umrli. Ostalo je još braniti ogoljelc života. Neki ipak nisu uspjeli. Posve je sigurno da su Siniša Glavašević i Branko Polovina pod prijetnjom oružja uhapšeni i skinuti sa vukovarskog civilnog konvoja, te odvedeni u nepoznatom smjeru, dok o sudbini Vesne Vuković nije poznato ništa. Stoga upućujemo apel cijelokupnoj hrvatskoj savjesti (odnosno onome što je od nje ostalo) da poduzme sve što je moguće da se tragedija onih o čijim je glasovima ovisila cijela Hrvatska, rasvijetli i onemogući. Također, usrdno se obraćamo svim medijskim djelatnicima supatnicima istoga nam prokletstva, da prenesu oštar prosvjed spašavajući odstrel jednoga od nas. U protivnom sve nas čeka ista agonija. Ponajprije medijska. Potom i životna.

RATNA REDAKCIJA >GLASA SLAVONIJE<

DRAGAN CVITKUŠIĆ
DARIO TOPIĆ
EDUARD TRUCK
IVO MEDAK
NEVENKA LEVAK
DAVOR ŠPIŠIĆ
BOJAN DIVJAK
DARIO HEĆIMOVIĆ
NIKOLA VUKADINOVIĆ
DAMIR SVOBODA
JOSIP HORVAT
I SVI OSTALI KOJI SU TRENUTNO NA RATNIM ZADACIMA ILI SE NISU MOGLI PROBITI DO REDAKCIJE

Dolazile su brojne strane medijske agencije, ali mi je u sjećanju ostala ekipa iz Nizozemske s kojima smo jednu noć išli u Laslovo pa smo zaboravili ugasiti svjetla na automobilu, a preporuka je bila da se vozi bez svjetala kako nas neprijatelj ne bi vidio. Kroz te susrete s njima i kroz komunikaciju vjerojatno smo imali utjecaj na to da se odrede prema svemu što se ovdje događalo. Nastojali smo im tu pomoći i naravno da su neki od nas bili suptilniji, a neki su bili malo manje suptilni. Mislim da je i to imalo utjecaj na to da shvate što se ovdje događa i u principu to je bila zgodna prilika, pogotovo nama koji smo tek počeli raditi, da naučimo nešto i od tog modernog zapadnog svijeta. Sumnjali su u sve, provjeravali su, i imali su jedan potpuno drugačiji model i način rada. Bilo je tu naravno i zanimljivih likova. Sjećam se jednog Amerikanca koji posve sigurno nije bio novinar, nego vjerojatno špijun jer je imao vrlo čudnu priču i pristup. Tu je bilo svega i svačega i tu je doista prodefiliralo puno novinara kroz Osijek, ali tu su domaće novine imale šansu naučiti, naravno ako su bili pametni imali su mogućnost i kroz razgovor s tim ljudima pokušati objasniti što se događa. Pomoći im da dođu do nekog ratom zahvaćenog terena. Ni ja tada nisam znao je li neko selo hrvatsko ili srpsko, ali sam naučio jer smo shvatili kamo možemo ići, a što treba izbjegavati. Bilo je zanimljivo gledati kako to funkcionira.

Svaki susret s novinarom ovisio je o našim osobnostima. Ako je netko od njih bio arogantan i uvjeren u neku svoju istinu, onda smo se upuštali u rasprave. Ako smo vidjeli da rasprava ima svrhu i da ih se može uvjeriti argumentima, onda smo se potrudili. Koliko se sada mogu sjetiti, nisam sreo puno njih koji su bili u tom pogledu arogantni. Možda jedino neki Rusi koji su imali snažnije predrasude. Zapadni su novinari, barem po mome sjećanju, vrlo brzo shvaćali tko je tu tko. Trajalo je možda neko vrijeme da se oslobode tog osjećaja obveze neutralnosti. Emocije te uvuku i teško je ostati hladan. Dio njih čak je ostao tu. Recimo Steve iz Vinkovca koji je ostao živjeti u Hrvatskoj i čak je jedno vrijeme radio za Glas Slavonije. Ali ako pogledamo općenito, najveći je dio njih to odradio profesionalno. Oni koji su bili drugačiji, s njima nismo baš kontaktirali. Njih smo pustili neka samostalno idu na teren, gdje se pucalo, pa neka sami donesu zaključak. Neki su naši kolege i griješili u tom pokušaju da silom nekog uvjere u „našu istinu“. U Press centru se uvjeravanjem uopće

nisu bavili, samo su ih pustili neka se sami uvjere u zbivanja na terenu zato što je ono što se realno događalo bilo bjelodano.

Određeni postotak novinara, koji su dolazili u Hrvatsku, bili su avanturisti. To je bio prvi rat u Europi nakon II. svjetskog rata. Velike su redakcije, prije svega televizije, slale svoje ljude u ratove na Bliskom Istoku, ali rat u Europi mjesto je gdje su sve redakcije koje drže do sebe morale poslati novinare. Tu su dolazili novinari koji nisu imali iskustvo ratnih reportera. Dio redakcija slao je ljude koji su htjeli ići u rat. Pametniji su možda ostali doma i pisali komentare o tome. Tu je i među njima bilo jako puno onih koji su zapravo bili avanturisti, pogotovo *freelanceri* kojima je to bilo zgodno ili je bila prilika za dobru zaradu. Sve ono što se kasnije događalo u Bosni i na Kosovu vjerojatno je odgojilo jednu generaciju novinara koji su naučili raditi ratne priče, a bili su zaposleni u manjim redakcijama.

S Vukovarom i Radio Vukovarom imali smo jedan poseban odnos. U Vukovar smo ulazili kroz kukuruze, a tamo mi je i fotograf ranjen. Kad god bismo išli u Vukovar, išli bismo na radio gdje smo se družili s Vesnom, Alenkom, Josipom i Sinišom. S njima smo imali jedan prijateljski odnos kao dvije redakcije koje su domicilno u ratnim zonama. Bili su fenomenalna ekipa. Dan kada je fotograf Jačimović ranjen i kada smo ga dovukli do vukovarske bolnice, otišli smo na radio, a ekipa je pravila roštilj. Već su tada bili pod onim stepenicama na kojima je sjedio Siniša kada su se emitirali prilozi o padu Vukovara. Kako je roštilj bio u dvorištu, mi smo izvlačili šibice tko će ići okrenuti meso. Budući da su oko nas padale bombe, okretanje mesa bilo je dosta riskantno. Posao koji su oni radili bio je fantastičan, a njihov smo rad pratili izvještajima koji su išli na HRT gdje su govorili o ratu. No, oni su emitirali redovan program Radio Vukovara koji su slušali Vukovarci i koji je u svom tom ludilu i kaosu imao emisije koje su bile uobičajene. Nisu bile normalne, u tim okolnostima, ali to su bile uobičajene radijske emisije. Taj dan kada je Jačimović stradao bili smo zajedno kolega Davor Špišić i ja. On je i tada bio kazališni kritičar i silom prilika ratni reporter. Siniša je s njim odradio jednu emisiju to poslijepodne. Govorimo o kraju rujna ili početku listopada, a on je pričao o kazalištu. Imali su jednu dimenziju koju veći dio Hrvatske uopće ne poznaje jer ih pamti samo kroz te dramatične izvještaje o onome što se događalo tamo, ali način

kako su prolazili i kako su se nosili s tom situacijom te što su sve značili ljudima u Vukovaru je jedna posebna i daleko veća, odnosno snažnija dimenzija.

Primjerice, znali su da Srbi u 17 sati mijenjaju VBR-ove te da je pola sata pauze. Siniša je imao Renault s kojim su brzinski otišli u kvart koji su zvali Beverly Hills kod tadašnjeg direktora Vupika. Kod njega smo popili čašu vina u kristalnim čašama i vratili se na Radio. To su bili njihovi sitni modeli kako su sebe izdizali iz toga kaosa u kojemu su živjeli. Imali smo i posebnu vezu s njima, a kako je Vukovar pred kraj pretvoren u političko pitanje, prepuno emocija, HRT je nekoliko dana prije pada Vukovara prestao emitirati Sinišina izvješća. Ona su se jedino emitirala na Radiju 101, a dio njih preko Glasa Slavonije dolazio je do informacija. Siniša je slao nama u redakciju pa smo mi prosljeđivali prema Radiju 101. Nakon pada Vukovara Siniša je ubijen i koncentracija javnosti bila je usmjerena na njega. Vesna Vuković, Alenka Mirković i Josip Esterajher bili su sretni što fokus javnosti nije bio na njima, ali važno je naglasiti značaj njihove uloge na Radio Vukovaru koja je jednako nemjerljiva kao i Sinišina. Jednako tako, važno je spomenuti Zvjezdanu i Branka Polovina – Zvjezdana je preživjela, Branko je ubijen, ali oni su omogućli da se program tehnički izvodi. Cijela ta ekipa bila je fascinantna u onome što su radili za Vukovar prema van, ali i za same Vukovarce koji su ostali u gradu. Bili su jedan od elemenata koji je, poput Glasa Slavonije, odražavao dojam normalnoga života. U tim situacijama, u kojima je grad u okruženju, trebalo je ljudima koji su bili unutra i vojnicima i civilima motiv da ne dignu ruke od svega. Privid da postoji normalan život koji će se opet vratiti kroz neko vrijeme. To je ono što su oni dali Vukovaru, a o čemu se nikada nije dovoljno pričalo i što ima svoju težinu.

Nakon pada Vukovara, Osijek im je bio sljedeća meta. Srećom, nije doživio sudbinu Vukovara, ali iz toga vremena sjećam se tri značajna datuma, a dvije su stvari neobične. Jedno je pokušaj velikog broja ljudi, koji su me strahovito razočarali, da pobjegnu iz Osijeka. Sjećam se ljudi koje su skidali s vlakova tamo negdje kod Josipovca. Muškaraca odjevenih u ženske haljine. Bilo je fascinantno koliki je broj ljudi pokušao, nakon pada Vukovara, pobjeći iz Osijeka. To je uzrokovalo drugu situaciju da u gradu u kojemu je živjelo 100 000 ljudi, mislim da nije ostalo više od 10 000. Sve je bilo prazno. U tadašnju

malu Tricu, koja je bila manja od moga ureda, nekada prije nisi mogao ući, a sada je bilo mjesta i za sjesti. Bilo je neobično živjeti u velikome gradu, u kojem nema ljudi. Što se tiče datuma, sjećam se 6. prosinca 1991. koji je bio užasan dan za cijelu Hrvatsku. Taj je dan bio najgori za Dubrovnik, Antunovac je pao. To je bio užasan dan i za Osijek, a u takvom smo ozračju dočekali ratni Božić. Dolazi Sarajevsko primirje, 3. siječnja 1992., koje je stupilo na snagu u 18 sati. Cijeli su dan bombe padale kao lude, ali su utihnule u 18 sati. Oko 19 sati gradske i vojne vlasti donijele su odluku da se prvi put od početka rata upali gradska rasvjeta. Ne u cijelom gradu, nego na središnjem Trgu i u nekoliko okolnih ulica, ali i to je bio pomak. I onda naravno 15. siječnja 1992. kada je Hrvatska međunarodno priznata iako je taj 3. siječnja nekako i bio kraj rata. Nakon toga nije bilo ozbiljnog granatiranja samog grada. Ako se dobro sjećam, zadnja granata pala je na grad 22. svibnja 1992. godine kada je Hrvatska primljena u Ujedinjene narode. Sve do napada na Sarajevo, Osijek je bio najveći grad koji je trpio takva razaranja. Po nekim procjenama, na grad je palo više od 100 000 raznih projektila i poginulo je 1200 ljudi.

Ovdje gdje je sada skladište Hrvatskog narodnog kazališta bila je rotacija Glasa Slavonije koja je okružena zgradama. Uporno su pokušavali pogoditi rotaciju kako bi spriječili izlazak novina. Tu je bilo nemoguće živjeti. Međutim, tu na Trgu slobode, gdje je danas kockarnica, u crvenom neboderu, bila je trgovina. Tu je pala bomba i to je gorjelo. Glas Slavonije objavio je veliku sliku tog ogromnog plamena i rekli su da je izgorjela rotacija te smo objavili da se više ne tiskamo u Osijeku, nego u Zagrebu. To je trajalo tri dana dok netko od pete kolone nije dojavio da je informacija lažna.

Parola „Osijek nikada neće biti Ocek“ vjerojatno je jedan od najuspješnijih slogana uopće tijekom Domovinskoga rata. Jednostavna igra riječi i korištenje slovnih znakova latinice i ćirilice bila je toliko snažna poruka da je to jako teško opisati. Ta je poruka toliko jaka u toliko različitih smjerova u kojima se ona može tumačiti da je to nevjerojatno. Znam da smo svi bili na to ponosni i dugo je to funkcioniralo kao simbol otpora, a mi smo ponosni nosili bedževe s tim sloganom. Nama je to značilo „tu nećete!“. U to vrijeme nastaje i pjesma „Moj Osijek se ne da“ i to je ono što nas je motiviralo da idemo naprijed, a oslikavalo je duh Osijeka iz 80-ih godina. Mi koji smo nekakve najljepše

formativne godine doživjeli 80-ih sjećamo se tog duha i te snage koju je grad imao i koji je u tadašnjim mjerilima bivše Jugoslavije činio Osijek jednim od najjačih urbanih centara. To su bili zadnji krici takvog Osijeka jer sve što se kasnije dogodilo s gradom samo ga je guralo u nekom pravcu u kojem nitko od nas nije mislio da će otići. To su bile fantastične poruke koje su djelovale i prema van i na moral svih ljudi koji su ostali u Osijeku i budile su emocije na neko vrijeme u kojem nije postojala ovakva razjedinjenost društva.

Bojan Divjak, novinar Glasa Slavonije od 1. travnja 1991., ratni reporter na većini hrvatski ratišta, dobitnik nagrade Zlatno pero Hrvatskog novinarskog društva za tekstove objavljene tijekom 1991. i 1992. godine. Od 1993. šef dopisništva Slobodne Dalmacije za istočnu Hrvatsku, prati ratna zbivanja u Bosni i Hercegovini, pokriva političke događaje u Srbiji i proces mirne reintegracije okupiranih područja Slavonije, Baranje i zapadnog Srijema. Od 1998. zamjenik glavnog urednika, a od 2000. glavni urednik Glasa Slavonije. 2005. prelazi u Vjesnik na poziciju pomoćnika glavnog urednika, od 2007. do 2008. godine radi kao director sadržaja i glavni urednik portala Net.hr. U kolovozu 2008. postaje član Uprave Narodnih novina d.d. i direktor tvrtke Narodne novine – PRESS koja preuzima izdavanje dnevnog lista Vjesnik. Nakon toga godinu dana u HGK radi na projektu razvoja novih servisa za poduzetnike, a 2016. godine drugi put postaje glavni urednik Glasa Slavonije. Od veljače 2019. preuzima i poziciju predsjednika Uprave Glasa Slavonije d.d.d.

JOSIP ESTERAJHER

Značajna uloga u probijanju informativne blokade

Hrvatski radio Vukovar (HRV) tri je mjeseca, u vrijeme njegova opkoljavanja i bjesomučnih napada JNA i pobunjenih Srba, bio glas grada. Glas njegovih branitelja, ranjenika, muškaraca, žena, djece, vojnika i civila, velikih i malih koji su pružali otpor agresoru ili naprosto patili u strahu i oskudici koncem ljeta i jeseni 1991. godine. Tijekom tih nekoliko mjeseci novinari HRV-a nastojali su na razne načine proširiti priču o borbi i patnji razorenog grada i njegovih žitelja, grada koji je odbio postati nešto drugo, nešto što nikada nije bio.

Nevelika skupina novinara HRV-a pokušavala je početkom ratnih sukoba, osim emitiranja preko vlastitog odašiljača, koji je pokrivao ograničeno, lokalno područje, dostavljati informacije i drugim lokalnim i državnim radijskim i televizijskim postajama, prvo u Hrvatskoj, a poslije i izvan zemlje, svakomu kome se moglo nešto reći i prenijeti. Grad na kraju Hrvatske svojom borbom i žrtvom počeo je izlaziti iz lokalnih i nacionalnih okvira, a mi smo tomu pomogli svjedočiti. Novinari HRV-a kontaktirali su s brojnim kolegama u zemlji i inozemstvu, a jedan od prozora u svijet bio je i suradnja s Međunarodnim press centrom u Osijeku.

Međunarodni press centar Osijek, koji je počeo s radom početkom kolovoza 1991. godine, bio je jedan od komunikacijskih kanala kojim su se slale vijesti iz opkoljenog Vukovara. Taj kanal funkcionirao je do posljednjeg dana i ni jednog trenutka nije prestajao funkcionirati.

Prema internom dogovoru kontakt osoba sa strane Međunarodnog press centra u Osijeku bio je njegov voditelj Mirko Volarević, a sa strane Hrvatskog radija Vukovar Siniša Glavašević. Kolegi Volareviću dostavljane su dnevne vijesti i informacije, koje je Press centar dalje distribuirao prije svega stranim novinarima i iseljeničkom tisku. Dodatno, kad su krenuli zahtjevi za javljanja uživo stranim TV i radijskim postajama, tu je obvezu preuzela Alenka Mirković (ovdje vrijedi posebno istaknuti javljanja za SKY TV i CNN, kao dvije vodeće svjetske medijske kuće).

Međunarodni press centar Osijek imao je značajnu ulogu i u probijanju informativne blokade, kad su se prestala slati izvješća za Hrvatski radio i HTV, te su tih dana bili, pored još nekih drugih kanala, naše „uši i oči" prema svijetu.

Valja istaknuti i dvije „telefonske press konferencije" koje su organizirali HRV i MPSCO, tijekom kojih je kolega Volarević prenosio telefonski pitanja stranih novinara nazočnih u Osijeku (plus unaprijed poslana pitanja drugih novinara), dok su Siniša Glavašević i njegovi gosti odgovarali iz Vukovara. Na taj način omogućeno je stranim novinarima da dobiju informaciju izravno iz Vukovara od povjerenika Vlade RH za Vukovar Marina Vidića Bilog, ravnateljice ratne bolnice dr. Vesne Bosanac, pok. dr. Juraja Njavre, kao i od jednog od najpoznatijih branitelja i heroja obrane grada Ivice Poljaka Sokola.

Te dvije telefonske press konferencije, održane 17. listopada i 3. studenog 1991., na neki način ponukale su i zagrebačke kolege da se slična telefonska press konferencija malo poslije održi i iz Hotela Intercontinental sa zapovjednikom obrane grada Vukovara Milom Dedakovićem Jastrebom i njegovim zamjenikom Brankom Borkovićem Mladim Jastrebom.

Osim prijenosa informacija i podataka, povremeno su, u trenutcima zatišja i uglavnom u večernjim satima uspjeli i slobodno porazgovarati i prenijeti pozdrave i poruke prijatelja i obitelji. Mirko je bio jedna od posljednjih osoba s kojom smo razgovarali prije odlaska u proboj iz Vukovara i potpune okupacije grada.

Mr. sc. Josip Esterajher, načelnik Odjela za analitiku u Uredu Vijeća za nacionalnu sigurnost, rođen je u Osijeku 1961. Zvanje diplomiranog politologa stekao je na Fakultetu političkih znanosti u Zagrebu 1985., a magisterij znanosti na Fakultetu političkih znanosti u Zagrebu 1996. Dosadašnja radna mjesta: Fakultet političkih znanosti Zagreb (1985. – 1987.), Institut za istraživanje upravljanja i rada, Ljubljana (1987. – 1990.), Hrvatski radio Vukovar – glavni i odgovorni urednik (1991.), Vlada RH, Ured za prognanike – glavni tajnik Ureda (1992. – 1995.), Ministarstvo obrane RH (1995. – 2006.). Područja znanstvenog, stručnog i/ili profesionalnog interesa: politički, sigurnosni i društveni procesi na području jugoistočne Europe, teorije krize i raspad SFRJ, politika nacionalne sigurnosti.

Ruševine vukovarskog dvorca Eltz (Foto; Goran Pichler)

MARIO ROMULIĆ

Press centar bio je dobar izvor informacija

Uvijek sam imao afiniteta prema fotografiji, još u srednjoj školi. Bio sam novinarski smjer pa sam kroz te prakse, koje smo imali kao novinari, došao i do Hrvatske radiotelevizije gdje sam došao do snimatelja – vanjskog suradnika. Kada je počeo rat, pokazao sam se kao kvalitetan kadar i vrlo brzo dobio sam i stalni posao.

Ono čega se sjećam je vraćanje kipa Aljmaške Gospe u jesen 1992. godine. Već su tada završili ratni sukobi pa vjerojatno nema veze s Press klubom. Tada sam prešao raditi na Slavonsku televiziju i nazvao me Glavaš koji je i organizirao izvlačenje kipa. Nazvao me ujutro te me pitao bi li išao s njim u Aljmaš po Gospu. Otišli smo pokojni velečasni Martin Radman, Kromančenko (general i zapovjednik istočnog sektora) i ja. S nama je bila i prevoditeljica Liliam Pogledić. Nas smo se četvero zaputili prema Aljmašu u sklopu UNPROFOR-ova konvoja. Tada mi je Kromančenko rekao da ako me netko zaustavi i pita tko sam da kažem da sam snimatelj Saša iz Moskve te da radim za Rusku televiziju. Došli smo do urušene aljmaške crkve koju sam trebao snimati. Kada smo ušli u tu razrušenu crkvu, umjesto da snimam ja sam počeo uzimati kipove koji su bili razbacani po podu. Pored kipa Gospe Aljmaške bilo je još kipova svetaca. Crkva je bila doslovno urušena, a toranj je urušio unutrašnjost crkve kako je bila gađana odozgo iz tenkova. Dok smo skupljali kipove, a UNPROFOR-ci su nas požurivali, pojavila se Sadako Ogata koja je prije našeg dolaska u Aljmaš tvrdila kako toga kipa nema. Dobili smo dopuštenje za dolazak tako što je prota, koji je organizirao primopredaju s

druge strane, došao tražiti crkvene knjige iz pravoslavne crkve iz Donjega grada. Glavaš mu je tada rekao da može dobiti knjige, ako mi možemo dobiti kip Aljmaške Gospe. To je tada bio nekakav dogovor i tako smo mi realizirali tu primopredaju.

U jednom trenutku dolazi desetorica srpskih naoružanih vojnika i tada počinje nekakva frka. Mene su tada UNPROFOR-ci skrivali u kamionu ispod cerade kada sam, doslovno, zagrlio Gospu i rekao: „Gospo, ja sam tebe spasio, sad spasi ti mene." Bili smo pokriveni šatorskim krilom. Svo se vrijeme odvijalo prepucavanje tko je nas i zašto pustio. Prota je tada branio cijelu tu situaciju i u nekom smo trenutku s tim kamionima izašli van. Na taj smo način izvukli kip Aljmaške Gospe.

Druga situacija koje se jako dobro sjećam jest izvlačenje hrvatskih vojnika koji su poginuli na Rosinjači. Mislim da je to bilo 5. prosinca 1991. godine te da je bilo 26 tijela vojnika. Bio je rat, a neki su moji *frendovi* bili u Hrvatskoj vojsci te su bili stacionirani u Crvenoj vojarni. Tamo je bila i ona četa „zelenih beretki" od Zulua. Oni su, znajući za tu situaciju da na Rosinjači leže tijela poginulih hrvatskih vojnika te da su već sedam dana na snijegu/ledu, odlučili da će ići u akciju izvlačenja. Kako sam bio dobar s njima pitali su me bi li išao s njima snimati izvlačenje. Kako sam bio mlad i lud tako sam rekao naravno da bih. Oko 4 ili 5 sati ujutro krenuli smo kamionima i ta Zuluova ekipa, a ne znam koja je to bila postrojba, dečki s Bosutskog iz kojeg je bila većina momaka koji su poginuli na Rosinjači. Krenuli smo kanalima od Paulin dvora prema Rosinjači. Došli smo tamo u praskozorje. Skupljali su tijela, a ja sam sve to dokumentirao. Kada smo se vratili, na HTV smo došli Padobranac i ja, i imali smo materijal koji je stvarno bio ekskluzivan. No, odluka urednika Uranjeka, koji je bio šef dopisništva, bila je da se taj prilog neće emitirati zbog loših konotacija koje bi mogao izazvati. Loše konotacije odnosile su se na to da bi takav prilog bio demotivirajući za naše branitelje. Mi to naravno nismo shvatili na takav način, nego smo shvatili kao jednu humanitarnu akciju izvlačenja tijela poginulih boraca. Tu smo se malo *pokačili*, pogotovo Padobranac s Uranjekom, i taj se prilog nikada nije objavio. Na kraju je napravljen dokumentarni film koji je snimljen 20 godina nakon te akcije. U tome se trenutku o Rosinjači nije ni govorilo niti se emitiralo. Taj snimljeni materijal nije ugle-

dao svjetlo dana, u to doba kada se akcija dogodila.

Samog Press centra sjećam se kroz maglu. Prošlo je 30 godina. Znam da su tamo bili Ravlić, Slivka, Volarević, mislim da je bila jedna prevoditeljica Tanja Mioković. Šta smo radili u tom Press centru – pa često sam znao tamo dolaziti zato što sam imao puno *frendova* koji su radili za strane agencije, a njima je Press centar bio dobar izvor informacija. Oni su, na neki način, bili konkurencija HRT-u jer smo se i mi trudili slati sve te silne materijale u svijet s istim ciljem, kako bismo pokazali što se događa kod nas. Vjerojatno nisu dobivali previše informacija od samog HTV-a, nego su sve potrebne servisne informacije crpili od Press centra koji je bio i osnovan zbog brojnih stranih novinara koji su dolazili u Osijek.

Bilo je dosta kolega iz Reutersa i Whiz newsa, kako se agencija zvala na početku, a kasnije je postala WTN – Worldwide television news, za koju sam i ja kasnije počeo raditi. Dosta sam se isticao s materijalima koje sam snimao, a koji su bili malo ekstremniji (granate, bombardiranja, mrtvi i ostalo). Tako sam s prestankom ratnih aktivnosti u Hrvatskoj prešao na svjetska ratišta tipa Kongo, Ruanda, Afganistan, Liberija…

Bilo je tu jako puno kolega s kojima sam radio, a u sjećanju su mi ostali ljudi s kojima sam i dalje u kontaktu – Saša i Boris Kavić snimatelji Reutersa te Nino Bantić, kasnije moj producent u WTN-u. On dan danas radi u Associated Pressu koji je kasnije kupio WTN u Londonu.

Od stranih novinara, s kojima sam se družio u tom Press centru, sjećam se Eduarda Floresa Chica. Sjećam se da je bio ljut zbog situacije koja se nama događa pa je olovku zamijenio puškom. To je ona klasična priča, koju svi znaju. Znao sam se s njim družiti, ali kako je vrlo brzo otišao u postrojbu to je druženje trajalo kratko. Bio je interesantan, živopisan lik.

Zanimljivo je za vrijeme rata to što su novinari Hrvatske televizije dolazili svakih sedam dana u šihtu u Osijek. To su bila zvučna imena hrvatskog novinarstva, mahom mladi ljudi – Igor Mirković, Silvana Menđušić, Tihomir Ladišić, Vesna Karuza, Vladimir Rončević. Oni bi dolazili iz Zagreba na sedam dana i u tih sedam dana trebali su snimiti što više na terenu. Svi su oni znali da tamo ima neki „Romulić kojemu nije problem otići ako treba i na

neka opasnija snimanja". Tako se događalo da kad je dolazio netko novi tko je bio gladan egzotičnih reportaža, ja bih ih dočekao i odradio svaku šihtu. Oni bi dolazili na sedam dana i onda bi radili mjesecima dalje skupa. To je jedna zanimljiva stvar koje se ja rado sjećam.

Isto tako slali su i snimatelje koji su dolazili u Osijek pa je tako došao i pokojni Žarko Kaić koji je poginuo na Brijestu. Dan prije njegove pogibije na tom istom mjestu ja sam snimao. Na tom mjestu, gdje je on poginuo, bilo je žbunje i doslovno si mogao ići u to žbunje snimati - ono mjesto prema Poligonu C gdje su se odvijale nekakve aktivnosti. Sa Žarkom su tada bili novinar Saša Kopljar i tonski snimatelj Krička koji je tada bio dosta teško ranjen.

Imam jedu anegdotu, ako se to tako može nazvati, s Vesnom Karuzom i Bernardom Kouchnerom. To je bio jedan od naših zadataka, a Vesna je bila onako dosta *nabrijana*, baš kao i svi ti mladi novinari. Silno je htjela snimiti što više zanimljivih kvalitetnih priloga i svaki sam put šihtu pratio kamerom. Vesna se dosjetila da bi mogli snimiti Kouchnera kako živi/spava u pothodniku, kako pere zube i kako doručkuje u tim ratnim uvjetima. Meni je to bilo previše zadiranje u privatnost pa makar to bio rat. Imali smo nesuglasica nas dvoje jer smo se razilazili u mišljenju ima li smisla snimati takve stvari.

„Osijek nikada neće biti Ocek" bio je proizvod tog ratnog pothodnika i mislim da ga se svi rado sjećamo. On je obilježio obranu grada i bio simbol otpora. Dizajn plakata radio je Predrag Došen. Dizajn je bio vrlo prikladan i vrlo kvalitetan. Specifičan font i dizajn s onom crvenom crtom označavao je modernost samog plakata. Taj nas je plakat motivirao i tjerao na borbu da Osijek upravo ne bude to, da ne postane Ocek.

Mario Romulić rođen je 1968. u Osijeku. Po zanimanju je fotograf, snimatelj, producent. Jedan je od najpriznatijih fotografa u Hrvatskoj, a s fotoaparatom i kamerom u rukama proputovao je svijet, uključujući i ratna žarišta, od Hrvatske do Ruande, Konga i Afganistana. Za vrijeme rata dobio je posao na HTV-u i snimao ratišta. U Osijek je tada dolazilo mnogo svjetskih TV agencija koje su radile izvještaje o Domovinskom ratu i tražile Marijeve snimke. Neki od njih nudili su mu stalni angažman pa je dao otkaz na HTV-u i počeo raditi kao

freelancer za Reuters, Associated Press, Worldwide Television News, a njihovi klijenti bili su BBC, CNN, SKY i druge svjetske postaje za koje je radio, pokrivajući najprije rat u Hrvatskoj, a zatim rat u Bosni. Bavi se fotografijom, dizajnom, web dizajnom, sound produkcijom, grafičkom pripremom i pripremom za tisak, izdavaštvom, fotografijom, snimanjem *newsa*, videoprodukcijom i produkcijom dokumentarnih filmova, propagandnih i promotivnih filmova, igranih filmova i PR-om.

DAVOR RUNTIĆ

Za takav je posao trebalo imati hrabrosti

Na Pedagoškoj sam akademiji završio povijest i zemljopis, a prije toga završio sam Političke nauke te sam diplomirao vojnu povijest. Što se tiče teorijskog dijela, bio sam pripreman. Razumio sam i znao što su vojna djelovanja te što se može i što se ne može očekivati. Do 1990. bio sam u Njemačkoj i Švicarskoj gdje sam održavao izložbe. Tamo sam imao status profesionalnog slikara, a kroz posao sam upoznao mnoge ljude. Imao sam priliku upoznati situaciju koja će se tek događati jer su tamo ljudi bili puno bolje informirani.

Za početak bih ispričao jedan slučaj Vuka Draškovića u Stuttgartu pred jednim velikim skupom. Na taj su skup došli takozvani gastarbajteri iz cijele bivše države, ali jedan iz Bosne pitao je što će biti s Bosnom. Drašković mu je na to odgovorio kako će tu Hrvati i Srbi uzeti pušku u ruke pa tko dobije. To je bilo oko tri godine prije nego što se pojavilo višestranačje u Hrvatskoj. Bio sam i na prvom predstavljanju višestranačja iz Hrvatske u inozemstvu koje se također održalo u Stuttgartu. Već sam tada imao nekakve naznake da ću se trebati vratiti u Hrvatsku i biti od koristi. U to se vrijeme emigracija dogovarala s ljudima u Hrvatskoj te je postignut sporazum između Račana i vođa emigracije, na tajnim dogovorima, gdje je dogovoreno da emigracija ne čini ništa u Hrvatskoj što bi moglo zaustaviti proces te napraviti probleme.

U siječnju 1991. godine počele su stizati drastične informacije o vojnim transporterima koji su izlazili u Vinkovcima i vraćanju oružja. Demonstrirala se

sila, a vojska je čuvala stanove oficira. O tome smo detaljno izvještavali, a vijesti HINA-e uvijek su korištene i za Ured predsjednika, Ministarstvo obrane te policije koji su onda analizirali informacije.

Borovo Selo detaljno sam pratio. Važna je bila činjenica da su došli u Vukovar Josip Manolić, u ime Vlade Republike Hrvatske, a iz Beograda su došli Ante Marković, kao predsjednik Savezne vlade, general Stane Brovet u ime ministra obrane i general Petar Gračanin koji je došao u ime Saveznog MUP-a. Čekali smo razvoj tog sastanka, a s nama je bio Tomislav Merčep koji je rekao kako se već u vojarni „krčka grah". Bio je s nama i Martin Vuković koji je pitao hoće li ići u Borovo Selo nakon sastanka na kojemu su govorili kako to sve treba smiriti te se treba napraviti red i da se svi trebaju razoružati. Odgovor je bio da se u Borovo Selo ne ide, jer kako je rekao Manolić „ne ide se tamo odakle dolaze prijetnje i ultimatumi". Mi novinari bili smo sigurni da će oni ipak ići u Borovo Selo, ali nakon graha. Strpljivo smo čekali razvoj i dočekali smo ga. Žarko Plevnik se s HTV ekipom iz Osijeka prošvercao zajedno s ekipom iz Beograda te je zabilježio, jer je čuo gdje su dočekali Markovića s „Markoviću, ustašo", dok su Brovetu i Gračanina dočekali ljubazno. Međutim, Plevnika su prepoznali vrlo brzo pa je morao pobjeći iz Borova Sela. Cijelo smo se vrijeme kovali na događajima koji su bili vrlo ozbiljni, poput Borova Sela. Tamo je poginulo 12 hrvatskih redarstvenika koji su bili mučeni i masakrirani. O tome sam ja imao svjedočenja i izvještavao sam iz dana u dan. Sljedeći događaj o kojemu smo izvještavali bilo je utapanje Vukašina Šoškočanina koji nije znao plivati, a što sam također detaljno izvještavao. Druga se strana njega riješila jer je previše znao, a moglo bi se i reći da je otišao predaleko. Borovo Selo išlo je u prilog Hrvatskoj, a na štetu saveznih vlasti (vojske i policije) jer se čovjek hvalio na skupštini u Beogradu da je ubio šest Hrvata, ali da će ubiti 606.

Neke su vijesti bile toliko drastične kao što je pitanje Ćelija. Naš je predsjednik Skupštine općine Vinkovci Tihomir Zovak zamolio tadašnjeg zapovjednika obrane Vlašića da pošalje hitnu medicinsku pomoć te da idu pomoći Ćelijama jer je to selo ugroženo. Ljudi koji su otišli, poput Mladena Karlića, Nikole Drobnjaka te liječnika prve pomoći, davali su nam informaciju iz prve ruke. Slično je bilo i s Tenjom. Već su se počeli događati sukobi, a mi smo paralelno s izbijanjem sukoba izvještavali hrvatsku javnost. To je postalo pravilo

tijekom rata kada smo cijelo vrijeme za trajanja sukoba međusobno dijelili vijesti i informacije kako bismo što učinkovitije informirali. Pazili smo da ne bismo prenijeli ono što nama nije išlo u korist i čime bismo mogli ugroziti ljudske živote. Kada sam poslao vijest da gore Ćelije, moj je urednik rekao da na kraju 20. stoljeća ne može biti da netko pali cijelo selo i on tu vijest nije htio objaviti, no sljedeći se dan pokajao jer je medijski prostor sutradan bio pun te vijesti. Čak je i Dario Hećimović uspio snimiti požar u Ćelijama – jedan mladi čovjek koji je riskirao život, a koji je s nama bio često u kontaktu, bio nam je vrlo koristan i s njim je kao dopisnik Glasa Slavonije surađivao Mladen Kevo. Ako netko od nas surađuje s nekim iz Osijeka, to je onda značilo da mi svi imamo tu informaciju.

Iz Borova Sela ja sam prvi poslao vijest jer sam imao tu prednost što HINA odmah šalje Radio Zagrebu, a Radio Zagreb odmah obavještava dalje. Opisat ću jedan događaj kada su krajem srpnja krenule velike kolone. Tada je bilo bitno znati što se događa jer je Gradimir Agbaba čekao zadnji trenutak da u Dnevnik HRT-a pošalje vijest, odnosno snimke tih grdosija i tenkova od čega nam se ledila krv u žilama, s čime se htjelo pokazati da Hrvati nemaju nikakve šanse. Nazvao sam jednog čovjeka koji mi je bio prijatelj te sam mu rekao: „Pjer, ti samo pitaj ljude koji dolaze od Beograda, što su oni vidjeli". Tako sam počeo slati vijesti u kojima se govorilo o tome koliko se tenkova prevrnulo, sletjelo u kanal, koliko je motornih vozila prokuhalo, odnosno o cijelom nizu incidenata u vojci koja se spremala u rat te kako s takvim naoružanjem nije mogla ni doći do cilja. Kako je svaka moja riječ bila objavljena na Radio Zagrebu, tako je zapovjednik te kolone rekao tom i tom tenku i vojniku da kad stanu da će ih strijeljati jer je vjerovao da netko iz kolone javlja nama.

Dolazimo i do Vukovara! Sve što se događalo govorilo je da je Vukovar u velikom zaostatku u obrambenim pripremama u odnosu na Vinkovce i ništa se u Vukovaru nije moglo dogoditi značajno da pomoć nije stigla iz Vinkovaca, i u ljudstvu i u materijalu i u vojnim sredstvima. Sve što je ušlo u Vukovar, i medicinske opreme i svake druge opreme, ušlo je preko Vinkovaca. Važno je napomenuti da su i brojne osobe iz vinkovačke općine sudjelovale u obrani Vukovara.

Žao mi je što mnogi danas govore da je Vukovar izdan i prodan. Kako su Vinkovci krivi jer nisu ništa činili te da nisu pomagali, a Vinkovci su imali

jednu od najboljih i najkvalitetnijih obrana. Razbili su jednu elitnu postrojbu – motorizirano-gardijsku diviziju od Tovarnika do Vinkovaca do te mjere da je ona bila potpuno neupotrebljiva. U Vukovaru su pretrpjeli brojne poraze, ali treba reći da Vukovar nisu branili samo Vukovarci, nego svi branitelji Vukovara kojih je bilo sa svih strana iz Hrvatske, ali i iz svijeta.

Međutim, ono gdje smo mi surađivali s Radio Vukovarom, svi kontakti i veze, to je bilo vrlo važno Mirku Volareviću. Osječkom Press centru bilo je korisno ono što smo mi znali, a meni je bilo korisno ono što su oni znali. Nismo nikada krili vijesti jedni od drugih, nismo htjeli biti ekskluzivni i čak smo išli za tim da je bolje da istu informaciju javi što veći broj ljudi iz medija, bez obzira na to odakle su, ali naravno novinari koji su bili na našoj strani. S onima preko davno smo raščistili i zaključili da je njima laž najvažnija vijest, a mi smo željeli govoriti istinu i čak sam duboko uvjeren da nam je druga strana počela vjerovati. To je bio osnovni preduvjet – ako nam neprijatelj počne vjerovati, onda možeš kvalitetno plasirati „svoju istinu".

Ti kontakti s Vukovarom započeli su kada se održavao sastanak s Manolićem i Markovićem. U Skupštini općine upoznali smo i Marina Vidića Bilog i Slavka Dokmanovića koji je bio predsjednik Skupštine Općine Vukovar i gradonačelnik za vrijeme okupacije grada. Ljudi na Radio Vukovaru bili su divni, mladi ljudi s kojima sam divno surađivao. Svi su oni bili oko 20 godina, a ja sam tada imao 50. Oni su meni vjerovali kao ocu, da tako kažem. Vrlo brzo prestali smo se koristiti telefonom. Koristili smo se faksom jer se teže mogao otkriti, ali proradila je veza koju su napravili u centru obavješćivanja u Vinkovcima, Đakovu i Vukovaru. Mladi ljudi koji su imali Atari računala napravili su nešto što se zvalo paket veza koja nikada tijekom Domovinskoga rata nije zakazala i sve se iz Vukovara moglo vidjeti u Vinkovcima. Dolazilo bi u nekakvim hijeroglifima, ali kada se isprintalo bilo je čista informacija.

Napad na Vukovar započinje 24. kolovoza 1991. i možemo reći da je riječ o otvorenoj agresiji. Na neki nevjerojatan način informacije sam doznavao odmah te sam ih odmah podijelio – tako se vrlo brzo pročulo što se događa. Tomislav Merčep, po odluci Zagreba, počeo je biti problem u obrani Vukovara pa je sklonjen u Zagreb. Između Merčepa, a do dolaska Dedakovića, nije postojao netko tko je vodio kompletnu obranu. Od vojske bila je prisutna 4.

bojna 4. brigade Zbora narodne garde, koja je stvorena u Vukovaru na farmi Opatovac, a koja je i preuzela obranu Vukovara. Treba istaknuti Ivicu Arbanasa, Peru Perića, Ivana Anđelića i niz ljudi koji su uspjeli u tih pet dana razbiti sve ono što je krenulo na Vukovar s bilo koje strane. Mogu reći kako je to bila takva senzacija i tako je odjeknulo u hrvatskoj javnosti da nitko nije mogao vjerovati, ali ni JNA nije vjerovala, a ona se sad *zakačila* za Vukovar. Kada su odlučili da će, pod svaku cijenu zauzeti Vukovar, svakim im je danom bilo sve teže i zato je važno znati da je u Vukovar poslan Mile Dedaković Jastreb, uz Vinka Vrbanca kojega je u zborno područje Karl Gorinšek poslao u Vinkovce da bude koordinator između Osijeka i Vinkovaca u obrani. Samo su Dedaković i Vrbanac bili ljudi koji nisu imali pravo, redovnim putem završiti najviše vojne škole u JNA. Dobili su priliku izvanrednim putem završiti vojne škole i tako smo mi dobili dva čovjeka iz neprijateljske vojske koji su srcem i dušom bili za ovu državu i bili su izuzetno sposobni.

Odmah na početku počeo sam surađivati s njima. Upoznali smo se 12. listopada 1991. kada je Mile Dedaković došao u Vinkovce. Od toga dana pa sve dok je Dedaković bio u Vinkovcima ja sam bio jedini koji je mogao ući u centar obavješćivanja te dobiti informaciju. Od njih sam dobio osnovnu informaciju koju sam kasnije pretvarao u vijest koju mogu koristiti svi. Nakon Dedakovićevog odlaska, Vrbanac mi je rekao: „zasolite i začinite po ukusu" – odnosno, ovo se dogodilo, a vi napravite što mislite da je korisno.

Neprestano smo boravili na ratištima Istočne Slavonije sve do mirne reintegracije. Iz redakcije HINA-e pitali su me kako mogu poslati 15 vijesti u jednom danu. Može se, samo moraš biti dobro umrežen. Relacija Krizni stožer, zapovjedništvo jedno pa drugo te se u tom krugu kretati. Jednom sam ulazio u zapovjedništvo kod Dedakovića, padale su granate. Vrbanac je izlazio, no uskoro su pogodili i taj središnji ulaz u Centru obavješćivanja. Kako sam pisao jednu vijest za HINA-u, nalazio sam se iza jednog velikog hrastovog stola, i tako sam se spasio iako je u tom napadu bilo puno mrtvih i ranjenih.

Što se tiče osječkog ratnog Press centra za našu je suradnju bio značajan taj 24. kolovoza 1991. Tada je već Press centar započeo s radom, a njima su nedostajala izvješća iz Vukovara. Nikako se nije moglo doći do informacije. Kada je Mirko Volarević otkrio da je to pratim, kontaktirao me i komunicirali

smo na dnevnoj bazi. Doslovno danonoćno i faksom, a kasnije sam ih izravno i spojio s Vukovarom. Tako je započela i ta izravna komunikacija. Bila je sreća što je Alenka Mirković perfektno znala engleski pa se mogla javljati u svijet jer su razne medijske agencije tražile vijesti izravno s mjesta događaja.

Što se tiče Mirka, mi se nismo vidjeli. Samo smo se čuli, ali imali smo beskrajno povjerenje. On je takav karakter kojemu ne možete nešto odbiti. Taj osječki Press centar je potrajao, za razliku od Vinkovaca koji je na kratko osnovan i vrlo je brzo prestao funkcionirati jer je za takav posao trebalo imati hrabrosti. Poanta press centra je da ti pružiš novinaru informaciju s terena prije nego ju on pronađe. Tu su Mirko i ekipa odlično obavljali posao jer su se kretali među ljudima. Kao što smo se i mi kretali – Mladen Kevo, Drago Veselčić i ja te kasnije Marija Petrinović, a bio je i Nino Čolaković s Radio Nava – to govorim o ljudima koji su cijelo vrijeme bili ovdje. Marija Petrinović dolazi nakon pada Vukovara. Došla je bez trenutka dvoumljenja i tu smo, da tako kažem, složili jednu fantastičnu ekipu. Nikada nismo prestali surađivati s osječkim Press centrom tako da nitko nije morao dolaziti u Vinkovce jer je od nas dobivao potpune i provjerene informacije s relacije Vukovar – Vinkovci – Županja – Bosanska Posavina. Mi smo uspostavili most s Bosanskom Posavinom. Martin Vuković i ja išli smo u gumenom čamcu u Domaljevac kako bismo objasnili ljudima da je moguće javljati se s ciljem da se podijele informacije hrvatskoj javnosti o zbivanjima u Orašju i okolici, odnosno jedinom dijelu Bosanske Posavine koji se obranio.

Sjećam se situacije sa Silvanom Menđušić. Naime, kada smo imali vijest da je skinuto oružje s vlakova koji su dolazili iz Slovenije, ona je pitala: „pa kako da je od toga napravim vijest?“. Rekao sam joj jednostavno, kažeš kako se hrvatska vojska naoružala ne samo onime što je nabavljala, nego i iz drugih izvora, a jedan od izvora bio je i uzeti naoružanje jer je to ionako bilo naše. Puno je ovdje prošlo ljudi koji su bili na tjedan – dva u Vinkovcima, a mi smo ostajali stalno.

Što se tiče stranih novinara, njihov je interes za zbivanja u istočnom dijelu Hrvatske bio velik. Moramo biti iskreni da su oni, većina, sjedili u Zagrebu. Njihov najdalji domet, do kuda su htjeli doći bile su Našice, eventualno Osijek. Odsjeli bi u hotelu i onda bi zivkali dalje da dobiju informaciju. Jako su dobro znali da su ovdje borbe i da se ratuje. Bilo je samo pitanje trenutka

kada će nešto pasti. Naravno da su strani novinari težili sigurnijem okruženju, a rijetki su dolazili izravno na teren. Za neke mogu reći da je bolje da nisu došli jer bi bolje bilo da su objavili ono što smo im mi pružali kao informaciju. Međutim, treba istaknuti cijeli niz profesionalnih novinara poput Silvane Menđušić, Darka Dovranića te brojnih drugih, naročito onih koji su morali ići nešto snimiti, koji su časno obavljali svoj posao. Strani su se izvjestitelji držali sigurnog i provjerenog okruženja, a Vinkovci su im bili malo preteški zbog blizine Vukovara pa su bili zadovoljni ako bi mogli dobiti informaciju. Naročito im je bila korisna Alenka Mirković koja se javljala izravno iz Vukovara pa su oni prenijeli samo to što ona kaže.

U osječki ratni Press centar prvi put došao sam godinu dana nakon sukoba i tada sam prvi put vidio cijelu ekipu. Na taj me je potez nagovorio Ante Beljo koji je bio šef informativnog centra u Zagrebu, izuzetno koristan čovjek koji je znao kako to funkcionira. Problem je bio kako su veze sa Zagrebom bile sve teže pa i kad nešto znaš bilo je teško to proslijediti. Presjekli su tu jedan kabel u Markušici, između Osijeka i Vinkovaca, gdje su centri obavješćivanja imali komunikaciju, a onda je sve puklo. Međutim, zaboravili su na jednu vezu, ali mi se nismo dali smesti i za pola sata znali smo da postoji način – riječ je o Hrvatskim željeznicama. Tu je bilo mnoštvo uređaja. Oni su u najgorim i najtežim uvjetima imali mogućnost javljati se u Zagreb, što su i nama omogućili. Prvi smo to otkrili Mladen Kevo i ja i tako smo to počeli koristiti. Dakle, nikada nije prestala veza sa Zagrebom i s centralom HINA-e iako je bilo teško.

Što se tiče komunikacije s Vukovarcima, najčešći kontakti bili su s Alenkom Mirković i Sinišom Glavaševićem. Na samom početku sukoba, kada se moglo dolaziti u Vukovar i izlaziti iz Vukovara, međusobno smo se posjećivali. Siniša je čak dolazio i u Vinkovce. U Vinkovcima smo se i upoznali, kao veza s Vukovarom. Jedan naš kolega iz HINA-e, Pejo Gašparović, on je bio ratni izvjestitelj iz Sarajeva. Studirao je sa Sinišom, a kada bismo se čuli on bi uvijek rekao: „ja ne mogu vjerovati da on to radi pa on je pjesnik, on nije to". Rekao sam mu: „nisi ni ti to što si tamo, to smo postali zbog okolnosti u kojima smo se našli". Od kraja kolovoza u Vukovar se moglo jedino kukuruznim putem, a od 1. listopada 1991., više se nije moglo ući. Vrlo su rano te veze zatvorene i sada se vraćam na „paket radio" koji su napravili mladi kompjuteraši iz Đa-

kova, Vinkovaca i Vukovara, iz centara obavješćivanja, koji su znali što treba napraviti. Zbog njih su važne informacije mogle otići u svijet – iz Vukovara je informacija poslana u Vinkovce pa je onda dalje distribuirano, osim izravne telefonske veze koju je Vukovar imao s Osijekom.

Padom Vukovara, fokus se usmjerava na Vinkovce i Osijek. O padu Vukovara poslao sam informaciju istoga časa kada se reklo da nema više otpora i Vukovar je gotov. Tada je trebalo reći „više se ne branimo, sve je gotovo", javljali smo koliki je broj civila, koliko djece, što je sve ugroženo, što je sve u pitanju – dakle, ništa se nije krilo. I tada je međunarodna zajednica propustila priliku biti ono što je trebala biti, odnosno ugroženome se staviti na raspolaganje i tako pomoći. Međunarodna je zajednica pustila da te civile rastežu Šljivančanin i njegova družina. Vijest sam poslao, a HINA je objavila vijest Radio Ljubljane. Meni su objasnili kako nije zgodno da prva informacija, gdje mi gubimo takav značajan grad, bude iz našeg izvora. Više su vjere polagali u strani izvor.

Tijekom rata nisam čuo da mi je netko rekao kako moram oblikovati vijesti. Nitko mi nije rekao da se nekakva informacija mora objaviti na određeni način. Bili smo najslobodniji i koju godinu iza rata, već u 1992. godini počele su se praviti neke druge kombinacije. Imao sam problema zato što sam objavljivao sve, a najviše sam problema imao kod onih koji sjede na dvije stolice. Svjedočio sam jednom sastanku u Starim Mikanovcima gdje su se sudionici sastanka dogovarali da će kada rat završi i kako god da završi oni biti na pravoj strani. Međutim, imate fenomen onih koji su trčali u Zagreb i prenosili informacije. Tako su dobili određeni broj „slušača" kojima su kasnije dodijelili činove i položaje. A oni koji su ostali na terenu i fronti ostali su bez ičega.

Davor Runtić rođen je 1941. u Splitu i od djetinjstva živi u Slavoniji. Profesor je povijesti i zemljopisa. Sudionik je Domovinskog rata i slikar sa statusom slobodnog umjetnika. Davor Runtić je autor preko trideset knjiga o Domovinskom ratu. Jedan od najplodnijih pisaca i kroničara Domovinskog rata.

Među njima su najpoznatije: serijal knjiga Junaci Domovinskog rata, Domovinski Rat- rat prije rata, Vrijeme modrih kaciga, Od Borova Sela do Sarajevskog mira i Vukovar i istočno bojište.

BRANKO VRBOŠIĆ

Press centar je svijetli primjer rada i poštovanja i u ratnim uvjetima

Sredinom 1991. godine malo tko je u Hrvatskoj, pa tako i u Osijeku, bio spreman suočiti se s pravim barikadama i oružanim patrolama, udarima granata iz minobacača i topova, snajperskim i svim mogućim pucnjevima, bombama i minama, prognanim, ranjenim i poginulim osobama. Kao i u svim drugim profesijama, i novinarski posao doslovno preko noći drastično se promijenio u ratnim uvjetima i okruženju. Vođeni profesionalnim i osobnim porivima u početku su (i) novinari „trčali" gdje god bi pala granata, gdje god se zapucalo te izvještavali kao da je riječ o mirnodopskim izvanrednim događajima, a događao se – rat, rat u svim svojim ružnim oblicima.

U tom kontekstu i vremenu vidim veliki značaj ustroja Međunarodnog press centra u Osijeku, koji je od samog početka nadrastao pružanje usluga stranim izvjestiteljima. A 1991. godine na ovim prostorima bilo ih je zaista puno, od CNN-a, AP-a, BBC-ja i drugih poznatih svjetskih medija i agencija preko nacionalnih do regionalnih, pa čak i lokalnih medija među kojima je bilo i osoba koje su na slavonskom ratištu boravile iz samo njima znanih i razumljivih razloga.

Press centar bio je polazna točka gotovo svih izvjestitelja koji su u Osijek pristizali sa svih strana svijeta, ali i hrvatskim novinarima, pa čak i novinarima koji su živjeli u ovom gradu, tada na prvoj crti bojišnice. Press centar bio je mjesto okupljanja novinara, snimatelja i svih drugih medijskih aktera, mjesto

razgovora, razmjene informacija i iskustava, mjesto konferencija za novinare. Uz svestrane i uvijek na akciju spremne članove Press centra, često su i osječki novinari osobno pomagali strancima u odlascima na teren, u pripremama podataka za reportaže, pojašnjavanju stvarnog stanja, upoznavanju s ključnim osobama, upozoravanju na opasnosti. Press centar tako je svim zainteresiranim medijima nudio ili barem omogućio dolazak ili put do informacija, i to bez suvišnog lutanja i uz najmanji mogući rizik u ovoj ratnoj zoni.

Uz prave profesionalne izvjestitelje, kao i druge osobe koje su svojim znanjem, vještinama ili srcem iskreno željele pomoći području i ljudima izloženima ratnoj agresiji, u Osijek i na istočno hrvatsko bojište – koje je 1991./1992. godine bilo jedno od najgorih svjetskih ratnih poprišta – dolazili su naravno i mnogi avanturisti, pa i tzv. „psi rata". Naravno, bilo je i nečasnih događanja, no takvi događaji i ljudi koji su ih činili bili su samo iznimka.

Nažalost, danas, 30 godina poslije, kada se govori ili preko tražilica zaviri u povijest ratnih događanja na istoku Hrvatske, često se i previše u prvi plan

KAKO RADI MEĐUNARODNI PRESS-CENTAR U OSIJEKU

Istina jača od bombi

● Možda najkrupniji korak u radu Press-centra jesu dvije telefonske press-konferencije s Vukovarom, i to u trenutku kada su gotovo sve veze bile prekinute

OSIJEK – Iako je rat u osječkoj općini počeo još potkraj lipnja, prava bombardiranja počela su u rujnu. Naravno, Osijek je bio Meka za novinare – do tada. Tenkovski projektili uzdrmali su i hotel »Osijek« i – hrabrost mnogih novinara. U gradu je ostalo 20-ak domaćih novinara, a strani dolaze po nekoliko dana. Među hrabrima je i ekipa Međunarodnog press-centra.

– Početkom kolovoza u organizaciji »Glasa Slavonije« osnovan je Press club. Na javni natječaj javilo se 40-ak Osječana koji su željeli, kao prevodioci ili na sličan način, pomoći u širenju istine o zbivanjima u Osijeku. Svi su radili bez ikakve naknade. Na žalost, 14. rujna prostorije kluba su uništene, dva novinara su ranjena i nešto se moralo mijenjati. Tada pronalazimo prostor u pothodniku na Trgu Ante Starčevića, novom organizacijom postajemo Međunarodni press-centar i eto nas i dalje u Osijeku – kaže Mirko Volarević, voditelj tog centra.

Uslugama Press-centra do sada se koristilo više od 1000 domaćih i stranih novinara, a u tome su sudjelovali Sonja Vuković, Tanja Mioković, Tihomir Ravlić, Željko Jung i Domagoj Simić. U obilasku prvih linija fronte i grada pomogao je i Igor Brkić, koji je sada uključen u rad Međunarodnoga Crvenoga križa, a i dalje to svakoga dana čine gardisti: Zanze, Kuso, Đuro, Tomo i Branko.

Osječka svakodnevna »gruvanja« i dolazak »svježih« novinarskih ekipa radao je i brojne i nezgode. Prepričavao se dolazak ekipe čuvenog CNN-a. »S visine« su mimo promatrali što se zbiva u Osijeku, no samo pola sata kasnije nestala je oholost – bili su svjedoci avionskog bombardiranja, fijuka snajperskih hitaca oko glave i udara minobacačkih granata. Od tog trenutka i suradnja je bila ravnopravna. Prepričava se i dolazak hrvatskih političara Mesića, Vekića i Agotića, ali i jugogenerala Rašete, koji je na ponudu kazete »Osijek nikada neće biti Ocek« samo dobacio: znam da vi dobro radite svoju propagandu. Naravno, bojnik Branimir Glavaš, dr. Zlatko Kramarić, brigadir Karlo Gorinšek i drugi domaći predstavnici vojne i civilne vlasti redoviti su gosti Press-centra.

Ipak, možda i najkrupniji korak u dosadašnjem radu tog centra jesu dvije telefonske press-konferencije s Vukovarom, i to u trenutku kada su gotovo sve veze bile prekinute. I posljednje javljanje o padu Vukovara među prvima su saznali članovi Press-centra.

Sada Press-centar djeluje kao već dobro uhodana iskusna ekipa, pa i kao servis za plasiranje informacija Kriznog štaba osječke općine. Ustanovljavanjem službe informiranja Kriznog štaba s Draženom Dragušicom na čelu, te sličnom službom pri operativnoj zoni i Zapovjedništvu obrane grada, informiranje iz Osijeka podignuto je na puno kvalitetniju razinu. *B. Vrbošić*

„izbacuju“ kojekakve reinterpretacije tih događaja u kojima glavne role imaju pojedinci koji su ovdje boravili iz avanturističkih i manje časnih pobuda. Stvarno stanje, časni ljudi i isto takvi događaji kao da su potisnuti u drugi plan i zato – s nestrpljenjem očekujem sveobuhvatan prikaz rada Međunarodnog press centra iz Osijeka, centra i ljudi koji su i u ratu bili primjer profesionalnog odnosa prema poslu, uvažavanja različitosti i međuljudskog poštovanja (i) u ratnom okruženju.

Branko Vrbošić - Rođen sam 12. studenoga 1962. godine u Kršincima, Općina Podgorač, gdje sam pohađao osnovnu školu. Srednju školu i Pravni fakultet završio sam u Osijeku. Oženjen sam, otac dvoje djece, živim u Osijeku.

Već u studentskim danima počeo sam se baviti novinarstvom. Jedan sam od osnivača Omladinskog lista „Ten“ 1983. godine, a potom sam surađivao s Glasom Slavonije i Poletom. Nakon javnog natječaja, 1. kolovoza 1987. godine zaposlio sam se kao novinar u Večernjem listu gdje sam radio punih 20 godina. Tijekom novinarske karijere, kao vanjski suradnik, pisao sam i za Vjesnik, Arenu, Vikend, Lider, Poslovni dnevnik i još neke tjednike. Prema istinitom događaju iz Domovinskog rata, napisao sam knjigu „707 dana pakla“.

Početkom 2006. godine napustio sam novinarstvo te sedam godina radio kao voditelj Ureda za odnose s javnošću kompanije Belišća d.d. Belišće, kasnije članice Duropacka. Godinu dana potom vodio sam odnose s javnošću u tvrtki Vodovod Osijek, a od 2013. godine radim u Osječko-baranjskoj županiji kao savjetnik župana za odnose s javnošću.

VERICA SIKORA

Siniša je ostavio neizbrisive tragove na kojima smo mi dalje gradili ratnu priču

Budući da je prošlo 30 godina, nekakvih prevelikih sjećanja nemam. Ako se dobro sjećam, Press centar radio je desetak mjeseci, ali ja nisam išla svakoga dana. No, kada sam išla, znam da je bilo puno novinara. I ne samo novinara, nego različitih osoba koje su predstavljale vojne i političke strukture.

Iz Press centra najviše se sjećam Mirka Volarevića. Rado se sjećam tadašnjeg gradonačelnika Zlatka Kramarića. On je bio najvjerodostojniji i najviše smo ga doživljavali. Njegova izvješća i svakodnevne konferencije za novinstvo bile su nam iznimno važne. Znam da je bio jako mali prostor i da je bila velika gužva, ali se više ne mogu sjetiti na kojem je mjestu bio smješten Press centar. Sjećam se prevoditeljice Tatjane. Jednako tako, sjećam se jednog lijepog susreta sa slovenskom novinarkom jer su moja djeca bila smještena u Sloveniji za vrijeme rata. Više se ne sjećam za koji je medij radila, ali znam da smo dosta komunicirale.

I tu povezujem Ivicu Zeca koji nam je bio kao nekakva zaštita u svemu. Ne znam je li on baš bio angažiran u Međunarodnom press centru, ali nam je puno pomagao u prevođenju. Rado se sjećam jednog susreta s Mirkom koji je oko Press centra bio tako srčano angažiran. Tada mi je prvi puta prošlo kroz glavu: „kako je dobro da imamo taj pothodnik". To je bilo nešto kroz što smo svakodnevno prolazili i nismo vidjeli značenje, a odjednom nam je taj prostor postao značajan.

Sad kad sam išla na ovaj razgovor prošle su mi kroz glavu slike današnje zgrade Županije, vreće s pijeskom kao zaštite, granate na katedrali – uvijek su tu bile prisutne emocije. Svi mi koji smo bili u pothodniku gledali smo da kad presica završi pobjegnemo svatko u svoju prostoriju. Cilj nam je bio što prije napisati vijest i poslati ju pa je automatski sve bilo jako, jako užurbano.

Naša su izvješća bila emotivna, ali težili smo istini i imali smo veliku potrebu objašnjavanja i pojašnjavanja. Konferencije gradonačelnika Kramarića bile su vrlo detaljne i njemu je bilo stalo do u detalje pojasniti svaku situaciju – s koje nam strane prijeti opasnost, kako se organizirati, vodio je i brigu o tome da što detaljnije oblikuje informaciju. Drago mi je što u cijelom razdoblju nismo lagali. Koliko god da je prošlo ljudi kroz Press centar, nije bilo laži i dezinformacija. Tu se prenosilo ono što se govorilo, ali dostojanstveno.

Te su Kramarićeve konferencije bile naširoko poznate. Sjećam se jedne na koju sam išla. Bila je pripremljena vani, na otvorenom prostoru. Novinari su ga čekali. Mikrofoni su bili postavljeni na stol. On je došao onako ležeran, ali vrlo dominantan.

Pripremajući se za razgovor pročitala sam koja su sve svjetska novinarska, politička i vojna imena prošla kroz taj naš pothodnik. Međutim, oni su mi ostali zamagljeni. Ispričali su svoju priču i nestali, ali meni je bilo važno ono što smo mi, kao novinari, dalje prenosili. Bilo je to vrijeme koje je puno tražilo od svakog pojedinca.

Iako je samo djelovanje Press centra trajalo relativno kratko, sve je bilo veličanstveno. Kad se smanjio interes za ratna zbivanja u Osijeku, prestala je i potreba za djelovanjem Press centra. Smirivanjem ratnih djelovanja, polako su se i medijske kuće počele organizirati. Počela se formirati i dopisnička mreža. No, tih deset mjeseci bili su ključni za komunikaciju s novinarima i tada je takav jedan centar trebao Osijeku.

U to sam vrijeme bila novinarka HINA-e, a negdje tijekom eskalacije ratnih zbivanja počinjem raditi i na Hrvatskoj radioteleviziji. Puno sam izvještavala s terena pa i s ulazaka naše vojske u određene prostore – primjerice, ulazak u Baranju. Ja sam bila prognanica, a to je bio pilot projekt za koji mi je baš Ivica Zec, kojega sam u večernjim satima srela kod Name, rekao da se moramo mo-

liti Bogu da se ništa ne dogodi. Bio je 19. ožujka, a ja nisam nikome u svojoj obitelji rekla da idem u medijsko praćenje prvog ulaska u, do tada, hermetički zatvorenu Baranju. To je bilo već nakon ratnih zbivanja, a u samim početcima mirne reintegracije. U Baranju, kao članicu Vladine delegacije, pozvao me Ivica Vrkić. Od UNTAES-a sam dobila zabranu snimanja, ali ne bih bila novinar da nisam nešto snimila. UNTAES je kratica za Prijelaznu upravu UN-a za istočnu Slavoniju, Baranju i zapadni Srijem, osnovanu Rezolucijom Vijeća sigurnosti.

Iz tog posjeta Baranji sjećam se jedne bake koja je imala velike, muške cipele. Hodala je polako kroz jedno mjesto. Mi smo bili u UNTAES-ovu miniautobusu u kojem je bila i njezina kći koja ju je gledala kroz prozor i prepoznala ju je.

To ratno, a posebice poratno vrijeme progutalo je neka sjećanja i zamaglilo je granicu smještanja nekih godina, događaja, ljudi u prave okvire. Ali, bio je jedan čovjek kojeg smo zvali Jaje. Bio je fotoreporter Glasa Slavonije. On je bio jedan od aktivista koji je snimao sve što se zbivalo. Nadalje, za to me vrijeme veže i Mato Cerić kojemu odajem poštovanje jer je uvijek bio na svim važnim mjestima. Od grada gdje se dimilo do granatiranih mjesta gdje su ljudi stradavali – na svim ključnim mjestima bio je Mato Cerić.

Od lokalnih novinara koji su dolazili i koji su prikupljali informacije iz Press centra sjećam se Nevenke Špoljarić. Mislim da su išli prema Bogdanovcima kada je ranjena u trbuh.

Na jednom putovanju u Zagreb u vlaku sam srela kolegu Marija Filipija koji je na terenu ostao bez nogu. I dalje je radio. Iz njega je isijavao optimizam.

U mojim sjećanjima na ratni Osijek važni su Irena i Marinko. Mladić i djevojka u najboljim godinama. Ona je bila ranjena na Jugu II i ostala je bez nogu kao civilna žrtva Domovinskog rata. Marinko je stradao na ratištu te je također ostao bez nogu. Upoznali su se na rehabilitaciji i tamo su se zavoljeli. Kasnije su se i oženili, a danas imaju dva prekrasna sina. Dok sam radila za televiziju radila sam prilog o njima. Došli su u kolicima, a naši su ih dečki odnijeli gore do studija iz kojega je emitirana emisija uživo u kojoj su oni trebali ispričati priču o svome stradavanju. U emisiji smo im priredili iznenađenje. Naime, tada sam im rekla da će dobiti stan, a u rješavanju njihova stambenog pitanja puno je pomogao Branimir Glavaš. Meni je njihova ljubavna priča

možda najjača ratna priča koja i danas živi, a oni bez nogu prolaze kroz život.

Plakat Predraga Došena „Osijek nikada neće biti Ocek" vidjela sam brzo nakon što je izašao, čak mislim da sam bila na njegovu predstavljanju. Na taj plakat nadovezao se grafit, danas urbani spomenik, „Osijek nepokoreni grad" pokojnog Predraga Sušca. U to je vrijeme nastala i pjesma „Moj Osijek se ne da". Za sve me vežu jako lijepa sjećanja jer je to tada, ali i danas, puno značilo. Ogroman osjećaj ponosa. To nije bilo provokativno, a kod nas je pobudilo točno one osjećaje koje je trebalo pobuditi. Nježnost, ali i čvrstinu.

Za Međunarodni press centar značajne su i dvije konferencije za novinstvo koje su održane s Vukovarom, odnosno s Hrvatskim radijem Vukovar i Sinišom Glavaševićem. Nisam bila na njima, ali sam se po završetku čula i s Mirkom i sa Sinišom. Te su konferencije bile spona s ugroženim Vukovarom. Unatoč neprestanim borbama u tome gradu, mi smo u Osijeku uspjeli prenijeti glas iz Vukovara. Onaj pametni dio svijeta koji je znao što se tu događa, znao je i koliko je sam Osijek vrlo blizu onoga što se događalo u Vukovaru. Svi smo mi bili svjesni kako je lako moguće da se isti scenarij dogodi i u Osijeku, no, hvala dragom Bogu, ostali smo Nepokoreni grad!

Čula sam se sa Sinišom, ne iz Press centra nego iz podruma na Trgu slobode gdje je bio smješten Glas Slavonije. On je i tada djelovao više tješiteljski i nikada neću zaboraviti taj njegov smireni glas. Siniša je ostao neprežaljen i teško je to shvatiti, ali moram reći da on nije umro uzalud. Ostavio je neizbrisive tragove na kojima smo mi dalje gradili ratnu priču – to je bio Siniša.

Za pad Vukovara saznali smo s odmakom. Vukovar će uvijek ostati ne samo tuga, nego simbol ljudske neljudskosti. Važno je da se ne zaboravi, ali i da se nikada više ne ponovi.

Verica Sikora rođena je u Osijeku. Dipolomirani je novinar i profesionalno radi u Osijeku. U hrvatskom je novinarstvu već niz godina tijekom kojih je novinarstvo oblikovala ne samo kao posao, nego i kao ljubav prema profesiji koja može učiniti značajne pomake u monogim segmentima društva, ali i u životu pojedinaca. Tijekom novinarske karijere radila je kao dopisnica HINA-e te kao novinarka Hrvatske radiotelevizije – Studio Osijek. Za vrijeme rata izvještavala je s istočnog bojišta.

SURADNJA S ISELJENICIMA

Ivo Butković Buco

Tomislav Gudasić

Tom Kuzmanović

Registered by Australia Post, Publication No. VBH 6050

HRVATSKI VJESNIK

VOLUME 10 No. 411 FRIDAY 21st FEBRUARY 1992. Aust/Can/USA: $2.00 Ger: 3DM

THE CROATIAN HERALD

DOLAZAK MIROVNIH SNAGA

Piše: Željko Žutelija- Zagreb
Vidi Str. 4-5

Borci u Pokopalcem kod Tenja u iščekivanju mirovnih snaga UNs. Nezvjerenost i sada. gdje će doći međunarodne snage, kako će djelovati na hrvatskom od četnika i JA okupiranom području(?), a Hrvatskoj je potrebna MIR, izgradnja porušenog i povratak na svjetski "MARKET".
Snimak: Tomislav Gudasić

NAKON BATINA- PROGONSTVO U MOGUĆU SMRT

U utorak pred prvim linijama obrane hrvatske vojske ispred sela Hrastin pojavio se je čovjek mašući prijavom bijelom krpom... Odmah iza njeg izranjale su sjene – činilo se u uniformama jugo armije... Samo dobro oko promatrača i iskusni zapovjednika spriječili su tragediju... Četnici su skovali sotonski plan i 23 Hrvata(ice) poslali su u smrt preko minskih polja na prve linije Hrvatske vojske... U selima Koritni i Šodolovcima sada više nema ni jednoga Hrvata...

(Izvještaj iz Osijeka – vidi str. 2.)

INFLACIONI STAMPEDO U OSTATKU JUGOSLAVIJE

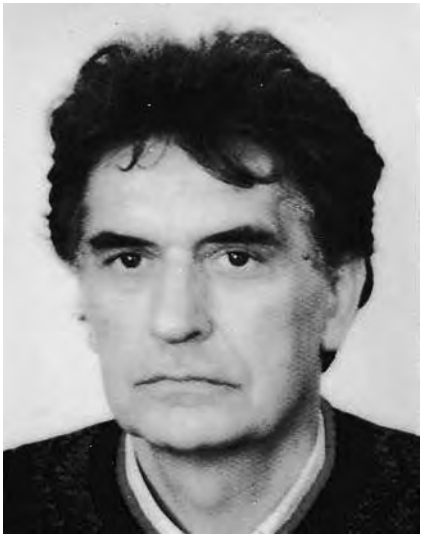
OPORBA PRIPREMA ZA SLOBODANA MILOŠEVIĆA RAŽANJ

Piše: Stipe Mijić- Zagreb
Vidi Str. 6.

THE CROATIAN HERALD P. o. Box 109 Clifton Hill Victoria 3068 Tel. 481 8066

IVAN BUTKOVIĆ - BUCO

Australski Hrvati su svakodnevno primali informacije iz osječkog Press centra

Za informaciju podatak, saznanje ili vrijednu vijest, mnogi misle, a brojne činjenice potvrđuju, da za njih ne postoje cijene.

„Bešćutno je ne prihvatiti trošak od stotinu tela srebra kako bismo doznali situaciju protivnika. (...) Ova informacija ne može se dobiti od duhova, ne može se zaključiti analogijom, ne može se proračunati mjerenjem. Može se dobiti samo od ljudi, od onih koji znaju raspoloženje protivnika.“ Upućuje tim mislima prije više od dvije tisuće godina kineski znalac Sun Tzua u djelu „Umijeće ratovanja“.

Već takav naslov, u normalno vrijeme i u normalnom prostoru, zorno bi pokazao svrhu teksta, odnosno da izričito obrađuje jednostavnu, normalnu uslugu *pressu*, odnosno medijima, tiskovinama ili radiotelevizijskim postajama, onima koji takvu uslugu žele i traže. Međutim, Međunarodni press centar u Osijeku bio je izvan i iznad normalnog prostora i normalnog vremena. Zapravo može se reći da je osječki ratni Međunarodni press centar bio govorna i tiskovna prva crta u obrani novostvorene hrvatske države, u nametnutom ratnom sukobu, od velikosrpske i jugoslavenske agitpropovski rađene propagande.

Što se i kako se tada govorilo, kakve su se sve smišljene laži, podvale i gadarije podmetale uz hrvatsku državnost, slobodu i državu, čak tvrdilo o hrvatskom zločinu u Vukovaru nad Srbima i drugdje u Hrvatskoj, neupućenima, pogotovo mlađima čini se nevjerojatno.

Zamislite sve one kosovce, udbaše, kvazinovinare i slične likove, koji su stranim čimbenicima tvrdili da je hrvatska država loša zamisao, nakaradno ustaška, zločinačka, nemoguća, štetna za Europu i svijet itd., itd. Trebalo je i moralo se parirati, negirati, iznijeti pred strane novinare drugačije politike i državotvorne sadržaje, a za sve podastrijeti istinite činjenice. Pobijediti sve te i takve agitpropovske objede bio je teški zadatak pred grupom mladih i odlučnih dragovoljaca u osječkom Međunarodnom press centru.

Dezinformacijama, lažima, podvalama i obmanama svjetske javnosti uigranih srpskih agitpropovaca uglavnom su se suprotstavili neki novi mladići i djevojke. Jer, istini za volju, hrvatski državni mediji tada još nisu bili „resetirani" pa su to činili tek pojedini domoljubno svjesni i hrabri radijski i TV reporteri – izvjestitelji s bojišnica.

Upravo stoga iznimni su promidžbeni teret snosili ratni press centri, posebno onaj u Osijeku koji je pokrivao sveukupnu slavonsku bojišnicu, a u zadnjim tjednima prije okupacije Vukovara bio je glavni oslonac i dojavljivač gradu. Pripala im je također zadaća iznošenja istinitih i točnih informacija pred svjetsku javnost, njihove ključne političke i vojne čimbenike, ali i u hrvatskom iseljeništvu općenito, o ratu u Slavoniji i posebno o srpsko-jugoslavenskom zločinu u okupiranom Vukovar.

Bilježim ovaj tekst na dan 29. spomena Dana sjećanja, „da se ne zaboravi" velikosrpski zločin i žrtve u Vukovaru i Škabrnji. Pratio sam ove godine dugo dnevni program na TV-u, slušao mnoge tužne priče od tadašnjih civila stradalnika, kao i junačka svjedočenja branitelja. Govorili su i stručni analitičari o motivima i stvarima koji su pridonijeli da vukovarski branitelji izdrže tri mjeseca, njih ni dvije tisuće u bitki s desecima tisuća pripadnika JNA i četničko-paravojnih skupina, koji su imali obilje prvoklasnog ručnog, kao i oklopnog oružja i oruđa. Koliko je poznato zasad nije, ali sigurno hoće, kad se bude obrađivao potpuni, objektivni prikaz ratnih događaja i stanja u Slavoniji kao i o vukovarskoj borbi i žrtvi, dostojno mjesto pripasti i Međunarodnom press centru u Osijeku.

Već u mjesecu srpnju 1991. strani novinari masovnije su počeli pristizati, po njihovom, u Jugoslaviju, prvo u Beograd, potom u Zagreb i Hrvatsku. Uglav-

nom su to bili iskusniji novinari, manje ili više upućeni u stanje u Hrvatskoj, mnogi su znali iz njihovih obavještajnih izvora da JNA i srpske paravojne horde spremaju prodor preko Slavonije, presijecanje Hrvatske kod Karlobaga, a da im je Vukovar prva prepreka koju treba uništiti. Beogradska propaganda proglasila je JNA po snazi, spremnosti i naoružanju trećom u Europi, pa da se opstanak Hrvatske prelama na bojišnicama u Slavoniji, a nakon uništenja oklopom i pješadijom opkoljenog Vukovara, ide se do kraja. Govorilo se tako i slično stranim novinarima u Beogradu. Mnogi strani novinari pristizali su u Hrvatsku nakon indoktrinacije u Beogradu s takvim i sličnim tvrdnjama. Najhrabriji su, dok se moglo, odlazili u Vukovar, a sve ih je više stizalo u Osijek i Međunarodni press centar, kako bi čuli i „drugu stranu priče". Mnogi su, premda u nevjerici, bili iznenađeni točnim i ozbiljnim podacima i činjenicama, kao i nenametljivim radom djelatnika osječkog Međunarodnog press centra.

Međunarodni press centar u Osijeku i Hrvati u Australiji

Kad se dogode neki veliki i ozbiljni događaj, nevolja ili tragedija koja promijeni život svih nas, čini mi se da tada prestaju vrijediti mnoge uobičajene odrednice, pučke izreke, pa i uvriježena vjerovanja. Tako je bilo tijekom Domovinskog obrambenog rata i s onom izrekom „daleko od očiju, daleko od srca", bar glede australskih Hrvata. Istina, Hrvati raseljeni po cijelom svijetu, pa i oni treće generacije tek svjesni svojih hrvatskih korijena zanimali su se za politička, ratna i druga zbivanja u Hrvatskoj, sudjelovali u materijalnoj pomoći, ali zasigurno nigdje tako uporno, strastveno, emocionalno i svakodnevno, kao golema većina Hrvata u Australiji. Premda su najudaljeniji od Hrvatske, na ovoj našoj planeti žive *down under*, hrvatsko je državotvorstvo u njima bilo i ostalo nepokolebljivo.

U australsku hrvatsku zajednicu stizale su tada razne vijesti o općem stanju i srbojugoslavenskoj vojnoj agresiji na Hrvatsku. Uglavnom, vijesti su stizale kratkim privatnim telefonskim razgovorima, koje su se pak širile proizvoljnim prepričavanjem, na mjestima skupnih susreta, neki su pak slušali telefonske vijesti skupo plaćenim minutama, sročenih nakon telefonskih razgovora s bilo kim u Hrvatskoj, prebirući po stranim kratkovalnim ili australskim vijestima.

Budući da je tjednik Hrvatski vjesnik bio najčitanija hrvatska tiskovina u Australiji, a smatrana je ozbiljnom i istinitom tiskovinom, na sastancima uprave prvih mjeseci 1991. govorilo se i smišljalo o još čvršćem povezivanju s domovinom i dobivanju dobrih i provjerenih informacija i vijesti. Kako su već u veljači prethodne godine u domovinu otišle tri mlađe osobe iz kruga Hrvatskog vjesnika, koje su sudjelovale u izradi studentskih stranica (umetak u novini) na engleskom jeziku, nastavili su i iz Zagreba slati važnija izvješća uredništvu Hrvatskog vjesnika. Ipak je zaključeno da netko od seniora HV-a ode u Hrvatsku kako bi se o autentičnim događajima, razvoju političkog stanja i obrambenih akcija našom novinom stvarno stanje iz Hrvatske širilo u hrvatsku zajednicu u Australiji.

Odluka je provedena u lipnju 1991. godine, tako da sam ja uređivanje Hrvatskog vjesnika prepustio mlađim kolegama i otišao u Hrvatsku. Premda su se u Zagrebu češće čula neugodna zavijanja sirena uzbune, mogla se vidjeti užurbana sklanjanja u podrumska i druga skloništa, uglavnom je u gradu bilo solidno i mirno, tek se u napetosti ljudi osjećalo da je u Hrvatskoj počeo rat opstanka.

Konačno sam u Slavoniju otišao početkom kolovoza s Arturom Gedikeom iz osječke Studentske bojne. Znao sam da Mirko Volarević vodi tek formirani Press centar u Osijeku, a upoznao sam ga koju godinu ranije kad je kao student iz Hong Konga posjetio rodbinu u Geelongu i Melbourneu. Osijek su već u kolovozu JNA i velikosrpske lokalne paravojne postrojbe nemilice granatirale. Osječki ponos, Hotel Osijek bio jedna od njihovih meta, pogođen je s više granata pa se Međunarodni press centar preselio u sigurnije prostorije u pothodnik na glavnom osječkom trgu.

Bilo kakav i bilo čiji press centar, poglavito onaj u čijem je nazivu naglasak na *međunarodni*, nije tek udobni radni prostor i dobra tehnička oprema, već ekipa, djelatnici koji stranim, zahtjevnim pokatkad provokativnim ili od druge strane *nabrušenim* neistinama i podvalama, novinarima nude i objašnjavaju, podastiru svoju priču, stoje im na raspolaganju za svaku njima korisnu potrebu. Vidio sam već prvi dan da Mirko Volarević, a i njegova mlada ekipa, posebno glasom i nastupom ugodna djevojka Tanja, suvereno vladaju stranim jezicima, te o ratnom stanju u Slavoniji, namjerama i zločinačkim činima agresora brifiraju strane televizijske, radijske i ostale novinare. Posao nije bio

jednostavan, posebno zato što je u kasnijoj fazi blokade Vukovara kad su neki vanjski čimbenici vjerovali da je na redu Osijek, trebalo mudro, činjenično i uvjerljivo zboriti sa stranim zahtjevnim novinarima, svakodnevno biti u kontaktu s herojskom ekipom Radio Vukovara, održati za Vukovar dvije telefonske presice i štošta još.

Zahvaljujući ekipi osječkog Press centra, svaki dan su probrane vijesti i materijali slani u uredništvo Hrvatskog vjesnika, kako bi australski Hrvati, bili „uživo" informirani najnovijim događajima u Hrvatskoj i posebno na slavonskim bojišnicama. Dakako i osobno sam se tijekom tog prvog boravka uvjerio u mnoge stvari, jer uz pomoć Press centra omogućen mi je obilazak obrambenih punktova u Antunovcu, potom odlazak na prvu crtu i boravak u Laslovu, pa ekskluzivni intervju za HV sa zapovjednikom obrane grada Branimirom Glavašem, tada jednom od ključnih osoba u obrani Slavonije i Hrvatske. Značilo je to da su stvarne činjenice o stanju i događajima u Slavoniji i Hrvatskoj slane u hrvatsku zajednicu u Australiji i dalje.

Ta povezanost najudaljenije hrvatske zajednice sa svojim sunarodnjacima na prvoj bojišnici u praksi je pokazala snagu hrvatskog zajedništva, stvarnu moć povezivanja domovinske i iseljene Hrvatske. Dokazali su to bezbrojnim humanitarnim akcijama, stalnim donacijama, ali i osobnim dolaskom i uključivanjem u obranu domovine. Pamtim i jednu akciju za pomoć za Glas Slavonije kad je ostao bez neophodnog papira za tiskanje. Brzom reakcijom Hrvata iz Melbournea i Geelonga skupljena je financijska pomoć i poslana u Osijek.

Nakon povratka iz Laslova u osječkom Međunarodnom press centru zatekao sam poznatog i uglednog australskog novinara Barryja Lowea koji je u Osijek došao u pratnji dvoje mladih australskih Hrvata Tomislava Gudasića i Julie Zovko iz Geelonga. Zadržao se Barry nekoliko dana u Osijeku. Jedne večeri žalio mi se da mu se ne sviđa osječki Hotel Central „bez stakla na prozorima", stalno se granatira i ne osjeća se sigurno. Idući dan Osijek je opet nemilosrdno granatiran i sutradan ranim jutrom naš se australski novinar „izgubio". No po povratku u Australiju u tiražnim dnevnim australskim novinama pisao je vrlo afirmativno o pravu na državu i slobodu hrvatskog naroda, te o hrabroj borbi hrvatskih ratnika protiv oružjem silno nadmoćnijeg neprijatelja.

Nedugo potom saznao sam da se skupina momaka u Geelongu sprema za dolazak u Hrvatsku, većina njih dolazi u uredništvo HV-a i pomaže, a svi su članovi organizacije „Hrvatska mladež Uzdanica". Krajem 1991. i početkom 1992. godine u Zagreb, pa nakon toga u Osijek, stižu: Toni Tataj, Jakov Opačak, Antony Siketa, Marko Jurić, Ivica Jurić, Ivan (Đuka) Perše, Denis Gudasić, dva seniora Slavko Ćuk i Jerko Kovač, plus Tomislav koji ih je čekao, i djelatnica HV-a Željka Jukić koja je ostala u Zagrebu. Svi su se kao dragovoljci priključili Izviđačko-intendantskoj satniji pri 160. osječkoj brigadi koja se sastojala od inozemnih Hrvata, dijelom od stranaca dragovoljaca i domaćih dečki, a djelovali su u Laslovu i Antunovcu.

To je još jedna činjenica koja ruši uvriježene stereotipe „daleko od očiju, daleko od srca", jer najviše mladih Hrvata i Hrvatica iz iseljeništva u Domovinski rat došlo je iz Australije. Osim te skupine iz Osijeka, bilo ih je na svim bojišnicama u Hrvatskoj, ali i u susjednoj BiH. Osim kao bojovnici, dio njih angažirali su se kao prevoditelji u Foreign Press Bureauu u Hrvatskoj i BiH, dio ih se zaposlio u mladoj državnoj administraciji, policiji i diplomaciji. Velik dio njih ostao je i živjeti u Hrvatskoj nakon Domovinskog rata.

Ovo kratko štivo o Međunarodnom press centru u Osijeku završit ću kako sam i počeo, s mišlju drevnog vojnog znalca Sun Tzua koji reče: „Vrhunska odličnost nije u dobivanju svake bitke, nego u poražavanju neprijatelja bez ulaska u boj." Bez dvojbe, u takav rad i pothvate može se uvrstiti djelatnost Međunarodnog press centra u Osijeku.

Ivo Butković je hrvatski iseljenički djelatnik koji je u Zagrebu proveo djetinjstvo i stekao školsku naobrazbu. S dvoje braće otišao je 1960. godine iz Hrvatske u Australiju. U Australiji se Ivan Butković istakao djelatnošću među hrvatskim iseljeništvom. Od prvih se je dana društveno-politički angažirao u zajednici australskih Hrvata, promicao je hrvatstvo, odgajao mladež u hrvatskom duhu, u čemu je imao aktivnu pomoć supruge Slavice. U 29 je godina najviše djelovao na području novinarstva. Supokretač je nekoliko hrvatskih iseljeničkih časopisa. Uređivao je hrvatske tjedne novine Hrvatski vjesnik od 1983. do 1992. godine. Predsjedavao je Hrvatskim klubom u Sydneyu 1972.

godine. 1989. je godine bio sabornik Hrvatskog narodnog vijeća. Hrvatska matica iseljenika predložila ga je za odlikovanje za osobit doprinos razvitku i ugledu Republike Hrvatske i dobrobiti njezinih građana, a 1996. je godine odlikovan Redom Hrvatskog pletera.

HRVATSKA DEMOKRATSKA ZAJEDNICA U AUSTRALIJI

DAR ZA "GLAS SLAVONIJE"

• *Slavonci u Australiji odlučili pomoći izlaženju jedinog lista na ratnom području*

National Australia Bank — National Australia Bank Limited A.C.N. 004044937 — International Cheque

Issuing Branch GEELONG NORTH — State/Branch No 3653 / 204513 — 3 January 92

Pay VLADA REPUBLIKE HRVATSKE********** or Order

the Sum of Forty Four Thousand, Two Hundred and Seventy Three Austrian********* Schillings and Eighteen Groschen********** ATS44,273.18******

for National Australia Bank Limited

To Creditanstalt-Bankverein Innsbruck Austria

Authorised Signature 007724

Authorised Signature 006762

GEELONG: Hrvatska demokratska zajednica iz Geelonga, Australija, organizirala je prije Božića prošle godine veliku zabavu na kojoj su skupljena financijska sredstva za pomoć domovini Hrvatskoj. Kako nas obavještava **Vlado Jurić** nisu zaboravili ni »Glas Slavonije« te su odlučili poslati 44.273,18 austrijskih šilinga ovoj redakciji i ček su poslali po **Đuri Perici**, saborskom zastupniku. Želja im je da nam taj dar koristi u daljnjem radu te da i dalje doprinosimo ostvarenju stoljetnog hrvatskog sna - stvaranja samostalne hrvatske države.

Ček je preko **Branimira Glavaša**, zapovjednika obrane grada, stigao u našu redakciju i jedino što možemo reći jeste veliko HVALA.

Zamoljeni smo da objavimo i imena darodavatelja što i činimo.

Tisuću dolara darovali su Hrvatsko dramsko društvo Geelong - **Slavica i Pero Sabljak**, po pet stotina dolara poklonili su **Jure Jovanović, Franca i Mijo Horvat, Stjepan Knežević, Ana i Slavko Jurčić, Nedeljka i Ivan Gazdović, i Marija i Branko Benkotić**, 400 dolara **Senka i Ivan Grašić**, 300 dolara **Ankica i Milan Bobinac, Katica i Đuka Magdić** i 250 dolara darovali su **Stjepan Paušek i Kata i Božo Čačić**.

Redakcija

THE WEST AUSTRALIAN TUESDAY MARCH 3 1992 9

Croatia's freedom battle

"We believe we still have a duty to defend our country. It is no less a responsibility than that of the men living here."

The others in the group range in age from 18 to 23.

They are Anthony, the former policeman, electronics technician Ivan, graphic artist Marko, Tom the plumber and Jack, an auto parts salesman.

They are being trained by Kit, a former British Royal Marine commando who served in the Falklands and Northern Ireland.

"These Aussie boys are a good lot, they show a lot of promise," he said while setting up demonstration boobie traps for a training exercise.

They would be trained for as long as possible, he said.

The more training they had, the better their chances of staying alive.

But the day after that interview the six and other trainees were thrown into the front line after a heavy bombardment by Serbian forces.

Two civilians and 10 soldiers in the city were wounded when the mortar barrages landed but the Australians were unhurt.

The six have been joined in Croatia by a young Australian woman, Tonka, who handles public relations for the international brigade.

READY FOR ACTION: Four of the Geelong Boys, Tom, Ivan, Jack and Anthony "black up" a kilometre from the front line at Osijek.

TOMISLAV GUDASIĆ

Te ratne 1991. godine osjetio sam neki unutarnji poziv...

Rođen sam u Geelongu, Australija 1973. godine i kao maloljetnik napustio sam miran dom, obitelj i rodbinu, te se uputio u Hrvatsku da pomognem svojem narodu. Nikada do tada nisam bio u Lijepoj Našoj, ali sam odgojen da ljubim i poštujem sve Hrvatsko. Te ratne 1991. godine osjetio sam neki unutarnji poziv i dolazim u Zagreb, gdje se po dogovoru javljam u Foreign Press Bureau u hotelu Intercontinental. Raspoređen sam da pratim strane novinare i TV ekipe, tih dana su baš bile akcije zauzimanja vojarni JNA, tako da obilazimo Petrinju, Pakrac, Lipik, Sisak, Sunju, Turanj, Karlovac, Gospić, Zadar itd..

Tijekom jednog razgovora saznao sam da u Osijeku press centar vodi Mirko Volarević, koji ima dosta rodbine u mom rodnom gradu Geelongu. Uspostavio sam kontakt i na njegov poziv dolazim do Osijeka i počinjem pomagati u tom press centru. Svaki dan boravilo je sve više stranih novinara i svima smo htjeli pomoći, bilo da im treba prevođenje, uspostaviti kontakt s nekim ili ih otpratiti na neku od linija obrane oko grada.

Sjećam se posebno jednog australskog novinara Barryja Lowa, kojeg sam povezao iz Zagreba. Prvo sam ga doveo u press centar gdje je Barry poslao izvještaj svojoj redakciji u Australiji, a poslije toga kasno navečer uputio se u hotelsku sobu. Tijekom večeri ponovno su počeli žestoki artiljerijski napadi na uži centar grada. Već je bilo kasno i otišao sam provjeriti je li moj Australac u sobi. Ulaskom u sobu vidim da nema madraca na krevetu ni posteljine, onako spuštene glave i sav u strahu otvorim kupaonicu i vidim ga u kadi. Sav

uspaničen kaže da ovako nešto nije u životu doživio, pokrio se madracem u slučaju da granata pogodi hotel. Moram priznati da me to sve nasmijalo, kažem mu da se obuče i idemo u pivnicu, da malo strah ubijemo dobrim osječkim pivom.

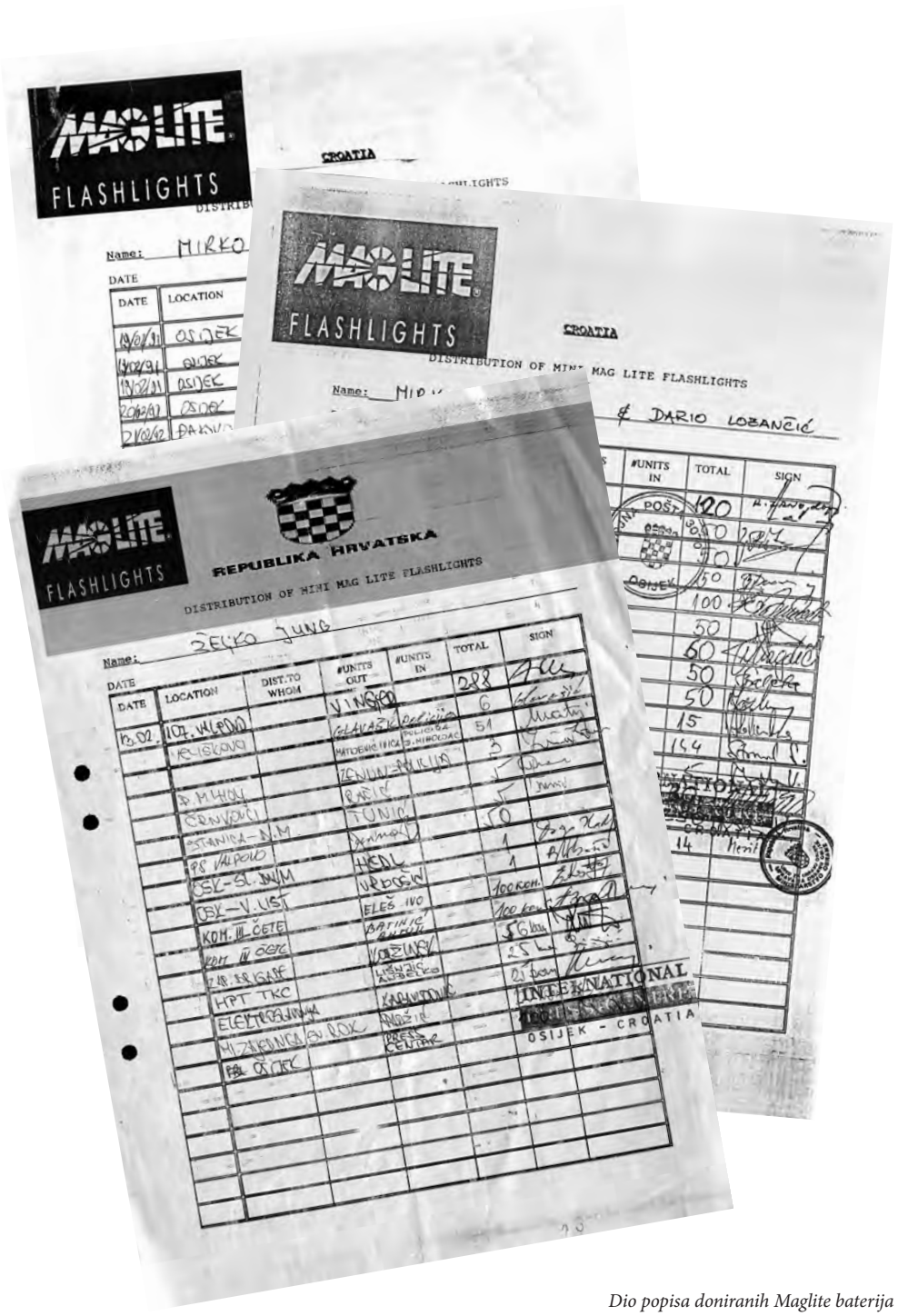

Nakon nekoliko tjedana boravka u Osijeku počeo sam se snalaziti po gradu i tako jednom prilikom odem ja promijeniti nešto svojih dolara na tržnicu. Nije prošlo ni minute od kada sam stigao i promijenio novce, kad su u sred bijelog dana JNA i srbočetnici bacili veliku bombu tzv. krmaču na tržnicu. Ludnica, svi bježimo na sve strane i u potrazi za skloništem, čuju se zapomaganja ljudi, zavijanje sirena, sve okolo puno prašine. Kada se malo smirilo, izašao sam iz nekog haustora gdje sam se bio sklonio i krenem prema Press centru. Zadržao sam se malo duže, jer sam usput i pojeo nešto, tako da sam se tamo vratio tek za dva sata. Sjećam se kada sam se vratio svi su na mene vikali jesi normalan, mogao si poginuti… na tržnici je bilo puno ozlijeđenih i poginulih civila, mislili su da sam i ja stradao jer me dugo nije bilo. Tada sam

donio odluku da ću se priključiti Hrvatskoj vojsci u obrani sada mog grada Osijeka... Javljam prijateljima u Australiji da se spreme i da ćemo se priključiti obrani naše Domovine baš u Osijeku. Tada se njih sedam i ja priključujemo Izviđačko-diverzantskoj satniji pri 160. Brigadi. Poslije toga još tri prijatelja stižu iz Australije, gdje ostajemo do raspuštanja. Nakon toga radio sam još u policiji i Ministarstvu vanjskih poslova do kraja 2008., kada se zajedno sa suprugom i djecom vraćam u Australiju.

Međunarodni Press Centar u Osijeku i njegovi djelatnici bili su odlučujući čimbenik u plasiranju istine o Domovinskom ratu u svijet. Bila mi je izuzetna čast i ponos biti tih dana u Osijeku, prvo kao volonter u press centru, a nakon toga i kao branitelj. Vrijeme je pokazalo da smo svi zajedno svoju dužnost vrhunski obavili u vrlo teškim okolnostima i na tome svima vam hvala.

Tomislav Gudasić rođen je 1973. u Geelongu, Australija, u hrvatskoj iseljeničkoj obitelji. Odmah na početku Domovinskog rata 1991. godine dolazi u Hrvatsku, kako bi aktivno sudjelovao kao dragovoljac u obrani Domovine. U početku radi kao volonter u Foreign Press Bureau Zagreb i Međunarodnom press centru u Osijeku. Nakon toga, javlja se kao dragovoljac u 160. Osječku brigadu - Izviđačko-diverzantsku satniju. 1993. godine prelazi u MUP RH, gdje radi kao granični policajac, a od 1996. do 2008. godine zaposlenik je MVP RH. Zbog brige o roditeljima, 2008. godine odlučuje se na povratak u Australiju sa suprugom Monikom, sinovima Stjepanom i Rokom, gdje i danas živi.

Dio popisa doniranih Maglite baterija

TOMISLAV KUZMANOVIĆ

…odigrao je glavnu ulogu u dobivanju informacija o ratnim zbivanjima

U prvim danima devedesetih, kada je postalo očito da će se Hrvatska pridružiti redovima talaca željezne zavjese u ostvarivanju neovisnosti nakon pada Berlinskog zida, medijski spin o Hrvatskoj nije bio toliko simpatičan kao o Poljskoj ili demontaži Čehoslovačke te Sovjetskog Saveza. Hrvati su se suočili s beskrajnim neprijateljstvom srpskog stroja i njegovom beskrajnom propagandom preko JNA i diplomatske jezgre. Zapadni su mediji, osobito britanska inteligencija, veći dio 20. stoljeća gledali na Hrvatsku. Tanjug, služba vijesti jugoslavenske vlade sa sjedištem u Beogradu, zasipala je Zapad uglavnom srpskim izvjestiteljima koji su im stranice punili antihrvatskim vijestima i mišljenjima kad god su mogli.

Javno mnijenje koje je oblikovao i usmjeravao propagandni stroj svih tih godina nakon Drugog svjetskog rata, kočilo je sve hrvatske napore za neovisnost. Zapravo, propagandni stroj promovirao je „embargo na oružje“, varajući zapadne političare da vjeruju kako će to spriječiti rat, a zapravo će rezultirati pokoljem nevinih.

Kad je rat u Hrvatskoj započeo 1990. - 1991., Hrvatska je bila u političkom, vojnom i ekonomskom nepovoljnom položaju, a gubila je i informacijski rat. Uđite u Hrvatsko-američko udruženje - ova je politička i lobistička skupina osnovana u Sjedinjenim Državama i bila je zamisao hrvatskog američkog imigranta te uspješnog multinacionalnog poduzetnika Ilije Letice. On je, zajedno s mnogim drugim hrvatskim poslovnim, političkim i kulturnim vođama, započeo dugačak, naporan put okretanja američkog političkog i javnog

mnijenja od srpskog propagandnog stroja kroz hrvatsko američko političko djelovanje. Zajedno sa svojom kćeri, Marom, koja je bila briljantni pravnik i strateg, surađivala je s hrvatskim Amerikancima u populacijskim centrima u SAD-u, poput Clevelanda, Chicaga, New Yorka i Los Angelesa, kako bi educirala članove Kongresa i uprave o tome što se stvarno događa u Hrvatskoj. Počevši od 1992. godine, Hrvatski dani na Hillu postali su godišnje proljetno hodočašće u Washington gdje su hrvatski Amerikanci lobirali i sastajali se s članovima Kongresa i administracije, *think - tankovima* te utjecajnim ljudima koji će tražiti hrvatsku neovisnost i priznanje.

Osvrnite se na pokojnu Lyn Nofziger, bivši novinar koji je služio kao glasnogovornik i strateg bivšeg predsjednika Ronalda Reagana. Letica je, preko svoje jake mreže prijatelja i kontakata u republikanskoj stranci, poznavao i poštivao Nofzigera. Kad su razgovarali o Hrvatskoj i njezinoj borbi za izlazak iz srpskog propagandnog stroja, Nofziger je 1991. upoznao J. Patricka Mackleyja s Marom Leticom, rekavši: „Morate doći do novinara na terenu, izvući ih iz bara i na teren da vidim što se događa." Preporučio je da netko s novinarskim iskustvom mora uspostaviti sustav u Hrvatskoj kako bi promijenio način na koji su novinari bili izloženi vijestima. Mackley je pisao za „Stars and Stripes", neovisni izvor vijesti američke vojske, i služio je u Vijetnamu - poznavao je borbu i znao je novinarstvo.

Izvršni odbor CAA-e brzo je donio kritičnu odluku uložiti u to da se hrvatska poruka izvuče s mjesta na kojem se akcija događala, s terena s hrvatskih bojišta. Uz financijsku pomoć hrvatskih zajednica i pojedinaca diljem SAD-a, ali posebno u Chicagu i Clevelandu, pokrenuta je ideja Ureda za inozemni tisak (Foreign Press Bureau).

Mackley je u Hrvatsku doveden u kolovozu 1991. godine na putovanje radi utvrđivanja činjenica koje je organizirala Mara Letica, a na njemu su bili Adrian Madunic, izvršni direktor Hrvatsko-američkog udruženja i George Rudman, iz lokalnog poglavlja CAA Chicago, koji su djelovali kao tumači. Mara je imala sastanak s predsjednikom Tuđmanom te mu je objasnila što namjeravamo učiniti. Predsjednik Tuđman odobrio je prostor za ured u Ministarstvu informiranja kako bismo lobirali za novinarsku vjerodostojnost. U međuvremenu je Mackley otišao u Hotel Intercontinental te je tamo upoznao

mladića koji se ponudio da odvede novinare u razna područja kako bi iz prve ruke vidjeli što se zapravo događa u ratu. Zvao se Dario (Dado) Lozančić, hrvatski Amerikanac iz New Yorka. Kasnije tog dana Mackley i Mara sastali su se u uredu Ministarstva informiranja te su znali da imaju ljude i način potreban kako bi novinarima ponudili alternativni put da ispričaju istinitu priču iz rata. Ovo su skromni počeci „Foreign Press Bureaua".

Do ovog trenutka, JNA i drugi jugoslavenski državni organi, jedini su imali pristup novinarima, pružajući prevoditeljske usluge, ručkove i prijevoz, osiguravajući da se o JNA događajima izvještava po želji JNA. Pa kad bi došlo do prepucavanja između hrvatske garde ili policije sa srpskim separatistima u mjestima u središnjoj i istočnoj Hrvatskoj, tisak bi izvještavao da su dvije strane podjednako krive te da je JNA krenula kako bi zaustavila borbe i „razdvojila zaraćene strane". U stvarnosti smo znali da JNA nije samo podržavala ove lokalne Srbe, već im je pružala oružje, logistiku i obavještajne podatke, a istovremeno je Zapadu govorila da je „neutralna".

FPB je razvio način da se stranim novinarima pruži prilika da vide i čuju što se događa na terenu u Hrvatskoj bez filtara i iz hrvatske perspektive. FPB je osigurao prevoditelje i terenske vodiče; to su bili mladi, uglavnom volonteri fakultetskog uzrasta, muškarci i žene iz Hrvatske ali i svijeta, uključujući Sjedinjene Države, Kanadu i Australiju. Dobrovoljci koji su pružali usluge terenskog vodiča svakodnevno su riskirali svoje živote kako bi omogućili pristup novinarima, često su se nalazili u opasnim područjima pod kontrolom ili JNA ili Srba. Ponekad su se novinari previše bojali izaći na teren; ali bez vodiča, novinari nikada ne bi mogli vidjeti što su ti hrabri volonteri mogli pokazati - a to je istina.

Mackley je zbog svog vojnog i novinarskog iskustva obučio ove mlade dobrovoljce kako se učinkovito nositi s novinarima, ali i, što je najvažnije, kako to učiniti na siguran način jer su pružali logističke smjernice za opasna područja. Mackley je pomogao da ovi mladi hrvatski dobrovoljci budu sigurni tijekom njihovog izlaganja neprijateljskim silama.

FPB je otvorio urede u Zagrebu, Splitu, Mostaru te su udružili snage s lokalnom skupinom mladih dobrovoljaca iz Osijeka koji su imali istu ideju, a bili su u blizini tolikih borbi. Ta je mreža također bila povezana putem Hrvatskog

informativnog centra u Zagrebu, na čelu s Antom Beljom, a u kojem su radili mnogi drugi sposobni Hrvati, kako bi putem faksa proširili vijesti političarima u Europi i SAD-u. Hrvatski informativni centar u Clevelandu i Torontu te ured CAA u Washingtonu koordinirali su napore na širenju depeša s FPB-a u SAD-u i Kanadi. Sjetite se, ovo je bilo vrijeme faks uređaja i satelitskih telefona. Nema e-pošte. Nema interneta. Nema društvenih mreža.

Međunarodni press centar iz Osijeka odigrao je glavnu ulogu u dobivanju informacija o ratnim zbivanjima u Osijeku i Slavoniji. Osobito je važna njihova uloga u širenju istine o herojskoj obrani grada Vukovara. S jedne strane, svojim su kvalitetnim radom privukli velik broj stranih novinara i televizijskih reportera, koji su svakodnevno slali svoje tiskane i video depeše o ratu u ovom dijelu Hrvatske. S druge strane, te su se priče i isječci često pojavljivali u vijestima vodećih američkih TV i radio stanica kao izravni rezultat rada Međunarodnog press centra Osijek. Omogućili su novinarki Hrvatskog radija Vukovar Alenki Mirković da izvještava izravno iz opkoljenog Vukovara što je bilo vitalno za suradnju s emigrantskim novinama i radijskim postajama u Sjedinjenim Državama i Kanadi. Ta su izvješća pokrenula niz humanitarnih akcija hrvatske zajednice na sjevernoameričkom kontinentu. Cijeneći njihov rad i doprinos, CAA je poslao satelitski telefon osječkom Međunarodnom press centru putem Foreign Press Bureaua kako bi dodatno osigurao da slanje informacija neće biti prekinuto ni u najgorem scenariju opsade Osijeka. Osim osnovnog posla pomaganja stranim novinarima, osječki je Međunarodni press centar također sudjelovao u organizaciji boravka i posjeta niza američkih političkih i drugih utjecajnih gostiju u Osijeku i Slavoniji, poput pokojnog kongresmena Franka McCloskeya, suca Billa Bassa, političkog analitičara Janusza Bugajskog i drugih. Također je sudjelovao u distribuciji humanitarne pošiljke preko 12 000 Mini Maglite svjetiljki, koje je donirao hrvatski emigrant Anthony Maglica, osnivač Maglite svjetiljki. Na kraju možemo reći da je suradnja Međunarodnog press centra Osijek, Foreign Press Bureaua i CAA bio jedan od prvih uspjeha spajanja mladih Hrvata rođenih u dijaspori s onima rođenim u neovisnoj domovini Hrvatskoj.

Strani tiskovni ured i svi koji su sudjelovali u formiranju i izvršavanju njegove misije bili su instrumentalan dio hrvatske neovisnosti. Uspješno je vodio rat,

Arnie Ogard uručuje Maglite baterije zapovjedniku obrane grada Osijeka Branimiru Glavašu

informacijski rat, koji je Hrvatskoj omogućio da javno mnijenje širom svijeta okrene u svoju korist, a na kraju, nakon uspjeha operacije Oluja, do konačne pobjede. Svima onima koji su bili uključeni u FPB i unutar i izvan Hrvatske, hvala.

Tomislav Tom Kuzmanović, odvjetnik, rođen i radi u Milwaukeeju, SAD. Partner u Odvjetničkoj kući Hinshaw&Culbertson LLP, bio je dio odvjetničkog tima generala Mladena Markača na Međunarodnom sudu za ratne zločine na području bivše Jugoslavije u Haagu i uspješno zastupao Franjevački svjetovni red na sudu u Rimu u poznatom procesu gdje su američki Srbi digli tužbu da su hrvatski franjevci švercali zlato nakon pada NDH. Za vrijeme Domovinskog rata bio aktivan u radu Croatian American Associationa kao član odbora i nacionalni dopredsjednik. Odlukom predsjednika RH dr. Franje Tuđmana odlikovan je Redom hrvatskog pletera. Angažiran u radu Association of Croatian American Professionals i Croatian American Bar Association, kao i u nizu drugih odvjetničkih i strukovnih organizacija u Wisconsinu i SAD-u. Trenutačno je predsjednik Hrvatske središnjice Milwaukee. Oženjen je, otac troje djece, s obitelji živi u Milwaukeeju, SAD.

NEŠTO ZA KRAJ
- BOŽIĆNA PRIČA IZ POTHODNIKA -

vlč. Ivan Jurić - Mi smo našu Hrvatsku već priznali u našim srcima

Riječ je o 1991. godini, Badnjak i vrijeme okupacije mnogih naših hrvatskih mjesta kada se već dogodio pad Vukovara. Osijek je bio opkoljen s tri strane. To nam je bio prvi ratni Božić kada je bio ispražnjen grad. U gradu nije bilo ljudi. Konkatedrala, Župa svetog Petra i Pavla koju smo uvijek zvali katedrala, bila je puno puta granatirana. Ta je crkva razarana cijelu tu jesen. Tada nismo imali borove za Božić, zapravo nismo imali ništa, a polnoćka se održala u 16 sati. Bilo je svega nekoliko ljudi u toj ogromnoj crkvi. Međutim, dan prije meni je došla radosna vijest kako bi ovi europejci, odnosno europski promatrači koji su bili obučeni u bijele odore, željeli imati polnoćku. Jednako tako, nešto hrvatske vojske i policije izjasnilo se kako bi također htjeli imati polnoćku. Sjećam se tada se gradonačelnik Zlatko Kramarić složio s tim i rekli su mi kako bi bilo zgodno da čestitam svima Božić na stranim jezicima jer je tu bilo puno stranaca. Budući da su stranci htjeli biti na našoj polnoćki, htjeli smo biti dobri domaćini. Procijenili smo kako je najsigurniji dio za održavanje mise pothodnik i tako se dogodila ta polnoćka. Čini mi se da je Igor Valeri, a tada je bio jako mlad, svirao božićne pjesme na sintesajzeru.

Mislim da sam čestitao Božić na devet jezika. Na toj su misi bili i ti novinari, ekipa iz Press centra, koji su surađivali s gradonačelnikom i oni su me naučili samo da izgovorim čestitku. Sjećam se da su me učili i pravilno izgovaranje te naglasak. Kako sam to tada izgovorio, ne znam, ali je misa prošla. Ono čega se još sjećam jest da je bio izravan prijenos na Radio Osijeku.

Znam da je tu noć pucalo po gradu. I sjećam se da sam se baš vraćao s polnoćke u Pejačevićevu ulicu broj 1, u garažu. Tada sam vozio Stojadina koji je bio cijeli izbušen od šrapnela jer je cijeli centar te večeri bio granatiran. U blizini naše

garaže, znam da je moj bijeli Stojadin koji sam novi kupio poslije mlade mise, nakon te večeri bio jako oštećen.

To je sve za mene bio jedan poseban doživljaj, a to je bio moj prvi svećenički, odnosno kapelanski, Božić u Osijeku koji mi je ostao u sjećanju. Je li bio težak, ne mogu reći, meni je to bila radost. Sjećam se da sam vrlo pomirljivo govorio na propovijedi. Nisam nikoga napadao i čak sam pozdravljao sve one koji se nalaze u rovovima. Sve one koji su ožalošćeni i tužni. Sve one koji su protjerani sa svojih ognjišta i onu vojsku koja stoji u našem okruženju nisam nazvao neprijateljskom nego koja je isto u rovovima, bunkerima, ali koja je protiv nas. Rekao sam kako svima želim da mir božićne noći dopre do svakoga srca. Nisam bio nimalo zločest nego vrlo, vrlo pomirljiv - nije me ispunjavala mržnja.

U tome je pothodniku, kako je to atomsko sklonište, bilo i građana koji su se tamo sklonili od napada tako da je na toj misi bilo dosta svijeta. Bilo je stotinjak ljudi, a možda i više. Ma to je bila jedna lijepa, velika, prava polnoćka. Bilo mi je neobično što se misa ne održava u crkvenom prostoru, ali bio sam presretan jer smo održali tu polnoćku.

Bila je jedna toliko otvorena atmosfera i toliko je bila prijateljska atmosfera da nisam vidio nijedno zlobno srce jer su na toj polnoćki bili svi ljudi koji slave Božić. Svi koji su se radovali hrvatskom Božiću. Nekako je to vrijeme po meni bilo blagoslovljeno vrijeme. Vrijeme kada smo zaista bili jedno srce i jedna duša. Da toga nije bilo, mislim da ne bi bilo ni Hrvatske. To su bila lijepa vremena, barem što se tiče druženja. Svagdje sam se osjećao kao doma. Bez obzira na to što to nije bio crkveni prostor, nisam se obazirao na to niti sam se obazirao na to što sam misu držao strancima. Čak i ti europejci koji su bili, pa iako su govorili različite jezike, meni je bila radost biti tamo s njima i sa svim tim ljudima u pothodniku.

Bilo je tu i naših vojnika, a bilo je i puno novinara. Mislim da je na toj misi bila sva klijentela koja je bila u gradu jer je to bila jedna jedina polnoćka.

Nije tu misu imao tko ni držati. Nisam ja bio tamo zato što sam ja pametan ili ugledan, tada sam bio obični mali kapelančić. U gradu nije bilo župnika, i malo svećenika koji su ostali u gradu tada se nisu usudili otići na tu misu. Kapelana u Osijeku tada nije bilo, bio sam jedini. Pokojni Bogdanić i ja bili smo

neprestano i svaki dan u gradu i živjeli smo s ovim gradom. A da o ponoć netko ide u pothodnik i to od osječkih svećenika, redovnika koji su tu bili, pogotovo koji su bili stariji, nije dolazilo u obzir. Tada sam bio mlad i rekao bih luckast. Letio sam pod granate i nisam razmišljao. Svi su se tada zavukli u podrume i znali smo da „Božića nema", međutim kad su me pitali da održim misu, bio sam presretan.

To je bilo vrijeme nakon pada Vukovara, a uoči priznanja Hrvatske. Meni je bilo jasno zašto se rat događa, ali mi smo našu Hrvatsku već priznali u našim srcima. Taj je Božić bio malo težak, ali nije meni bilo ni u strahu ni u sumnji da taj rat neće proći i da ćemo mi izgubiti. Kako su ovi bili na fronti ustrajni u borbi, tako smo i mi, koji smo bili u drugim obrambenim sferama, bili ponešeni. Ono što je uvijek teško padalo jesu sprovodi. Mislim da sam sahranio oko 300 naših branitelja u tih devet mjeseci.

U to sam vrijeme bio kapelan u župi u Gornjem gradu. U Osijeku sam bio i za vrijeme rata, a ostao sam i poslije rata. Zato nekako držim na dlanu Osijek i zato poznam Osijek. Ne da samo ja poznam Osijek, nego mene taj grad također pozna.

NAŠI VOLONTERI

Jedan od zadataka koje smo si postavili kod pisanja ove knjige bilo je i obavezno prikupiti imena svih volontera, koji su se uključili u rad Međunarodnog press centra. Nismo ni slutili koliko je to teško nakon 30 godina, neki su odselili iz Osijeka, s nekima se izgubio kontakt, a dio problema leži i u činjenici kako je najveći dio naše interne dokumentacije nestao ili uništen. Iskreno, kad smo počinjali ovu priču s press centrom ili bolje rečeno press klubom, nismo uopće razmišljali o tome da sve to dokumentiramo i arhiviramo. Niti smo znali u što se upuštamo, kakav će biti tijek događanja i koliko će to trajati, a pogotovo i da će nam ta dokumentacija trebati za pisanje knjige.

Naš jedini cilj tada bio je rasteretiti redakciju Glasa Slavonije od posjeta stranih novinara i omogućiti im jedno mjesto gdje će dobiti informacije, pomoć i ugodno mjesto za druženje s drugim kolegama.

Prva osoba van Glasa Slavonije, koja se uključila u ovaj projekt, bio je poznati osječki ugostitelj pokojni Darko Šimurda, koji je prisustvovao našem prvom radnom dogovoru i bio s nama na sastanku s gradonačelnikom Kramarićem. Ideja je bila da Darko volonterski vodi press klub u hotelu, ali smo vrlo brzo nakon par dana shvatili da to zahtijeva cjelodnevni angažman, te je na kraju dogovoreno da ja to preuzmem.

Kad smo u Glasu Slavonije objavili oglas s pozivom svima da se uključe u rad press kluba, iskreno ni u snu nismo očekivali takav odaziv. Već idućeg dana javilo nam se dvadesetak volontera, a idućih dana taj broj samo je rastao i rastao. Nakon što smo obavili razgovore sa svima i odabrali ekipu za početak rada, već nakon tjedan dana imali smo tzv. stalnu ekipu koja se smjenjivala u dežurstvima u hotelu, a ostatak volontera bio je na pomoćnoj listi i zvali smo ih po potrebi.

Prvog dana javio nam se profesor osječkog Sveučilišta dr. Darko Fischer, koji je bio i predsjednik Židovske općine u Osijeku. Dr. Fischer nam je uz to dodatno pomogao s posudbom nekoliko računala i fotokopirnog aparata. Poslije toga,

svakodnevno je dolazio u press klub, prije svega radeći na održavanju opreme, ali i razgovarajući s novinarima jer im je kao sveučilišni profesor i predsjednik Židovske zajednice bio više nego zanimljiv sugovornik. U tom trenutku, kad je većina stranih novinara bila pod utjecajem Beograda i jugopropagande, to nam je bilo iznimno važno. Prof. Fischer nam je poslije doveo još jednog svog kolegu, prof. Milana Ivanovića s Elektrotehničkog fakulteta, a njih dvojica su i napisali svoja sjećanja za ovu knjigu.

Iako nije bio volonter u klasičnom značenju riječi, ovdje bih spomenuo još jednog osječkog sveučilišnog profesora, dr. sc. Antu Lauca, koji je bio naš stalni gost. Uvijek pun ideja i projekata, počevši od mirovnih i humanitarnih inicijativa, ali i o projektima obnove osječkog gospodarstva. Više je to bila njegova želja na neki način dati svoj doprinos u tim teškim trenucima, nego realno provedivi i mogući projekti. I za vrijeme najžešćih granatiranja znao bi nazvati u tri ujutro i za pola sata doći u press klub, da to raspravimo u „četiri oka".

Među prvim volonterima bila je i Andreja Faj (danas udana Škarica), tada još studentica engleskog i njemačkog jezika koja je bila najviše angažirana na prevođenju. Posebno se ističe njezin doprinos kod pripreme posebnog izdanja Glasa Slavonije, koji je preveden na nekoliko jezika. Iako nije bila među nas šestero koji su nastavili raditi na novoj lokaciji nakon granatiranja Hotela Osijek, Andreja je bila cijelo vrijeme na raspolaganju i svaki puta se odazvala ako nam je trebala pomoć.

Andreja Faj dežura u Press centru

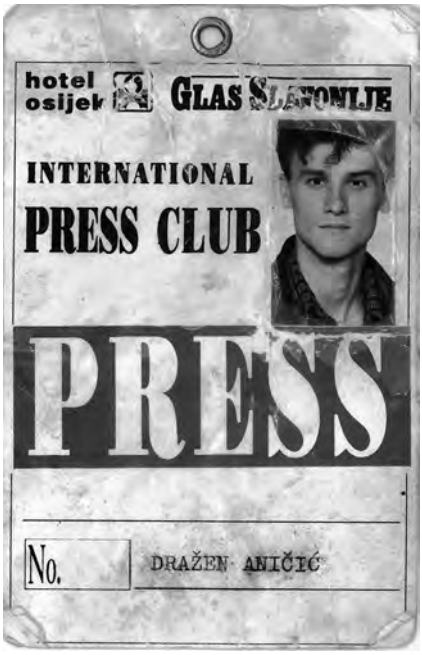
Tu je bio i Igor Brkić, koji je poznavao mene i Sonju iz osječkog AIESEC-a, a pokazao se kao vrhunski vodič stranim novinarima po terenu, a posebno vrijedi istaknuti da je bio jedan od posljednjih koji je tzv. „kukuruznim" putem odveo strane novinare u Vukovar. O svom radu u press centru Igor je napisao i prilog za ovu knjigu, tako da imamo i njegovo svjedočenje.

Vezano za vođenje novinara po terenu ne smijem zaboraviti ni Snježanu

Košček, iako sitnu građom, imala je ogromno srce i ni jedan teren joj nije bio problem. Zahvaljujući njezinu radu nastalo je puno odličnih reportaža o ratnom Osijeku i Slavoniji.

U tom početnom razdoblju press kluba u hotelu, u prevođenju nam je pomagala poznata osječka profesorica Margareta Krenus i njezin sin Filip (tada još srednjoškolac, danas glumac, producent i prevoditelj u Londonu). Oni su također sudjelovali u prevođenju posebnog izdanja Glasa Slavonije.

Iako je već bila angažirana kao prevoditeljica kod gradonačelnika Zlatka Kramarića, u radu nam je pomagala i voditeljica škole stranih jezika pri Otvorenom pučkom učilištu Jasenka Denin. Jasenka je poslije bila angažirana i u Foreign Press Bureau u Zagrebu.

Ne smijemo zaboraviti ni našu Danicu Berović, našu daktilografkinju, koju smo bili „posudili" iz gradskih službi. Volonter u press klubu bio je i Dražen Aničić, a poslije je surađivao s nama i kao grafički dizajner Glasa Slavonije. Mlađahni Vlatko Matijević, danas inženjer zračnog prometa i uspješan poduzetnik u IT sektoru, tih dana bio je volonter u press klubu.

Moram spomenuti i pok. Nikolu Ćosića, koji je svojom kamerom svakodnevno snimao ratna razaranja Osijeka i okolice, stotine kaseta snimljenog materijala ostale su iza njega. Nikola je bio stalni gost u press centru, često je pomagao stranim novinarima, pokazivao im snimke, vodio ih po gradu. Jedno vrijeme s nama je kao volonter proveo i Tomislav Gudasić, rođen i odrastao u dalekoj Australiji, ali početkom Domovinskog rata još kao dečkić vratio se i prvo volontirao u FPB-u Zagreb, nakon toga jedno vrijeme proveo kod nas, da bi se na kraju priključio Hrvatskoj vojsci i borio se na osječkoj i slavonskoj bojišnici.

Posebna su priča naše „crvene beretke“, grupa osječkih studenata koji su bili zaduženi za našu sigurnost i pratnju novinarima na teren, a zapovjednik im je bio Stanko Karnaš iz Glasa Slavonije. Tim dečkima nije bilo teško ništa, u bilo koje doba dana ili noći otići po nekoga na drugi kraj grada za vrijeme najžešćih granatiranja ili odvesti novinarsku ekipu negdje na prvu crtu bojišnice. Jedan od najtežih trenutaka bio je kad su nam javili da je jedan od njih, Dragan Devetak „Cigo“, poginuo u obrani Laslova. Naš Cigo bio je posebno omiljen i njegova nas je pogiblja baš pogodila. Tu su i dečki iz redakcije „Gardista“, koji su nam se priključili nakon preseljenja u pothodnik, te su nam bili od velike pomoći u radu sa stranim novinarima. I o našim „crvenkapicama“ i dečkima iz „Gardista“ imamo posebne priče u ovoj knjizi.

Stanko Karnaš i pok. Dragan Devetak Cigo (iz privatne arhive S. Karnaš)

Iako je Međunarodni press centar osnovan kako bi pružio uslugu stranim novinarima, ovdje bih spomenuo i sve osječke novinare, dopisnike, fotoreportere i ostale medijske djelatnike, koji su tih dana stalno bili s nama, pogotovo nakon preseljenja u pothodnik. Jedan od razloga bile su stalne press konferencije, ali vjerojatno i zbog sigurnosnih razloga press centar uskoro postaje i mje-

sto okupljanja, tu su se dogovarali razgovori, ostavljale poruke i pisali tekstovi, svojevrsni „novinarski *meeting point*".

Budući da nismo imali popis svih volontera, ovim tekstom htjeli smo im zahvaliti, istaknuti njihovu ulogu i važnost tih dana, nismo željeli da to ostane nezabilježeno. Od svih nas jedno veliko i iskreno HVALA! Bez naših volontera ova priča ne bi bila tako uspješna, zaslužili su barem ovakvu zahvalu!

NEKI BITNI DATUMI TIH RATNIH DANA U PRESS CENTRU I OKO NJEGA...

1. kolovoza 1991. U Hotelu Osijek počeo raditi Međunarodni press club u organizaciji Glasa Slavonije. U rad Press cluba bilo je uključeno tridesetak volontera koji su bili na usluzi stranim i domaćim novinarima. Ti su novinari izvještavali o ratnim događanjima iz Osijeka i Slavonije i Baranje. Isti dan u Osijek riječnim teglenicama za rasuti teret stigli prognanici iz Aljmaša, Dalja i Erduta, nakon što su velikosrpske snage okupirale ta mjesta.

Foto: Jozo Petrić

9. kolovoza 1991. U Osijeku boravile republička i federalna komisija za nadgledanje uvjeta vatre, gdje su imale razgovore s gradonačelnikom Osijeka dr. Zlatkom Kramarićem i koordinatorom Kriznog štaba za obranu Slavonije i Baranje Vladimirom Šeksom. Nakon sastanka odlaze posjetiti razoreni Dalj, u čemu im se pridružuje pedesetak domaćih i stranih novinara. Na barikadama u Bijelom Brdu novinarima se ne dopušta prolazak i vraćaju ih u Osijek.

11. kolovoza 1991. U Međunarodnom press clubu održana prva tiskovna konferencija, na kojoj je gost bio dr. Ivan Cesar, čelnik HKDS-a i novoimenovani ministar u Vladi nacionalnog jedinstva, i dr. Zvonimir Glavaš, ravnatelj osječke Stanice za hitnu medicinsku pomoć.

14. kolovoza 1991. Na novoj tiskovnoj konferenciji u Hotelu Osijek gostovali gradonačelnik dr. Zlatko Kramarić i glavni i odgovorni urednik Glasa Slavonije Josip Kelemen.

15. kolovoza 1991. Nedaleko od Klise održana razmjena zarobljenika. Za četrdeset i troje uhićenih i zatvorenih u Istražnom zatvoru u Osijeku razmijenjeno trideset i četvero naših gardista, pripadnika MUP-a i civila koje su zarobili srpski ekstremisti.

18. kolovoza 1991. U redakciji Glasa Slavonije održana komemoracija za ubijenog novinara Radio Vukovara i dopisnika Glasa Slavonije Stjepana Penića, kojeg su početkom kolovoza ubili srpski ekstremisti tijekom okupacije Dalja.

19. kolovoza 1991. Prvi izravan topnički napad na crkvu sv. Petra i Pavla, osječku „katedralu". Tijekom ratnih događanja „katedrala" je pogođena s više od 100 projektila svih vrsta i kalibara.

23. kolovoza 1991. Tzv. „JNA" i srpske paravojne snage okupirale cijelu Baranju i došle nadomak Osijeka koji je bio okružen sa sjevera, istoka i juga, a dodatna opasnost braniteljima

i stanovnicima grada prijetila je iz vojarni JNA koje su bile u samom gradu i okolici.

28. kolovoza 1991. Tzv. „JNA" otvorila topničku paljbu na ekipu HTV-a u Brijestu kraj zloglasnog poligona „C". Tom prilikom ubili snimatelja HTV Studija Osijek Žarka Kaića i teško ranili njegova kolegu Dragana Krička.

3. rujna 1991. Iako je na snazi bilo dogovoreno primirje, Osijek je cijeli dan bio izložen žestokom granatiranju. U napadima taj dan poginulo je 14 osoba, a ranjeno njih 24.

14. rujna 1991. Hotel Osijek pogođen je s nekoliko projektila s poligona „C", iako je u tom trenutku u hotelu bilo stotinjak stranih novinara i ostalih gostiju. U tom napadu kompletno su uništene prostorije Međunarodnog press cluba, a ranjena su i tri strana novinara (španjolski, danski i bugarski).

16. rujna 1991. Međunarodni press club nastavlja raditi na novoj lokaciji, u pothodniku na Trgu Ante Starčevića, a zbog sigurnosnih razloga smanjen je broj djelatnika (šest stalnih + nekoliko po potrebi).

17. rujna 1991. Tog povijesnog dana osječki branitelji uspjeli su osloboditi Bijelu vojarnu, najvažnije uporište JNA u samom gradu. Prethodnih dana oslobođeni su prvo Crvena vojarna, medicinski stacionar u Tvrđi i Dom JNA, a do kraja mjeseca oslobođeni su Poligon C i vojno skladište Lug kod Čepina.

22. rujna 1991. Nakon nekoliko odgađanja, uzrokovanih agresorskim napadima i uništenjem prethodnih prostorija u Hotelu Osijek, u Press centru je napokon otvorena izložba ratnih karikatura „RAT U HRVATSKOJ" na kojoj se predstavio trideset i jedan majstor karikature s preko 150 radova.

27. rujna 1991. Na putu prema ratnom Vukovaru, u blizini Bogdanovaca, snajperskim hicem ranjen je fotoreporter Glasa Slavonije Zoran Jačimović. Nakon ranjavanja, Zorana su prvo prebacili do bolnice u Vukovaru, gdje mu je pružena prva liječnička pomoć, a nakon toga prebačen je u đakovački Medicinski centar.

Iz privatne arhive M. Volarević

17. listopada 1991. Održana prva telefonska tiskovna konferencija s Hrvatskim radijem Vukovar, koju su vodili iz Osijeka Mirko Volarević i iz Vukovara novinar Hrvatskog radija Vukovar Siniša Glavašević. Na pitanja domaćih i stranih novinara, koji su svoja pitanja dostavili u Press centar, odgovarali su zapovjednik obrane grada Vukovara Jastreb, povjerenik Vlade RH Marin Vidić Bili i ravnateljica vukovarske bolnice dr. Vesna Bosanac.

26. listopada 1991. Zbog velikog interesa domaćih i stranih novinara oko situacije u gradu heroju Vukovaru, održana je i druga telefonska tiskovna konferencija s Hrvatskim radijem Vukovar. Ovaj put, uz zapovjednika obrane grada Milu Dedakovića Jastreba i povjerenika Vlade RH Marina Vidića Bilog, novinari su imali priliku razgovarati i s dvojicom branitelja koji su se kratko predstavili kao So-

kol (poslije smo saznali da se radilo o jednom od legendarnih zapovjednika Ivici Poljaku, koji je nedugo nakon toga i poginuo) i Zoran.

6. studenoga 1991. Zapaljivim fosfornim granatama pogođena zgrada HNK-a, u požaru potpuno uništeno krovište i unutrašnjost zgrade.

Uništena zgrada HNK Osijek (foto: Marin Topić)

24. studenoga 1991. Srpski ratni zločinac Željko Ražnatović Arkan sa svojim paravojnim snagama ušao u Laslovo koje su dan prije napustili branitelji i civili nakon 152 dana borbe za svoje selo. Budući da se selo našlo u potpunom okruženju nakon pada Ernestinova 20. studenoga, odlučeno je da se preostali stanovnici i branitelji spase u proboju te se, u dvije kolone, 257 branitelja i civila (od toga 27 teških ranjenika) uspjelo probiti do slobodnog Ivanovca.

27. studenoga 1991. U rad Međunarodnog press cluba uključuje se i ekipa glazbenog studija „GIMMIK“ na čelu s Tihomirom Slivkom. Zahvaljujući njima i novoj opremi omogućeno je snimanje svih tiskovnih konferencija, a ta vrijedna ekipa tih je ratnih dana snimila preko sto domoljubnih kompozicija, šest audio vrpci od kojih je prva bila legendarna „Moj Osijek se ne da“.

28. studenoga 1991. Tiskovna konferencija zapovjednika I. Operativne zone Osijek general-bojnika Karla Gorinšeka. To je bila i prva snimljena tiskovna konferencija.

4. prosinca 1991. U Osijeku boravio specijalni izaslanik generalnog tajnika UN-a Cyrus Vance, gdje je imao višesatne razgovore s povjerenicima Vlade RH dr. Milanom Ramljakom i Ivanom Tarnajem, kao i s osječkim gradonačelnikom dr. Zlatkom Kramarićem. Nakon sastanka C. Vance i njegovi vojni savjetnici imali su priliku sami se uvjeriti u oštećenja u samom gradu posjetivši crkvu sv. Petra i Pavla, osječku bolnicu i stambeno naselje Jug II.

5. prosinca 1991. Nakon što su srpske paravojne snage prethodnih dana zauzele pustaru Novi Seleš, prvo kreću sa žestokim topničkim napadima u još jedan pokušaj osvajanja Osijeka. Taj se dan u šumi Rosinjača odigrala jedna od presudnih bitaka za obranu grada, često nazivana „hrvatskim Alamom“, u kojoj je poginulo 16 hrvatskih branitelja. Svojom hrabrošću omogućili su ostalim braniteljima zaustavljanje neprijateljskog proboja iz smjera Sarvaša i Klise. U tom jednom od najtežih ratnih dana možemo reći kako je definitivno obranjen Osijek.

6. prosinca 1991. Tiskovna konferencija zapovjednika obrane grada Branimira Glavaša, predsjednika Izvršnog vijeća i Kriznog štaba Srećka Lovrinčevića i gradonačelnika dr. Zlatka Kramarića.

15. prosinca 1991. Međunarodni press club mijenja naziv u Međunarodni press centar i prelazi pod nadležnost Kriznog štaba Općine Osijek.

18. prosinca 1991. Konferencija za tisak gradonačelnika dr. Zlatka Kramarića i pomoćnika zapovjednika I. Operativne zone Osijek g. Ivice Vrkića. Isti dan dogodila se i vrlo bitna napadna akcija hrvatskih postrojbi – „Đavolja greda" – kojom su agresorske snage protjerane s lijeve obale Drave dublje u unutrašnjost Baranje.

19. prosinca 1991. Tiskovna konferencija ministra informiranja RH Branka Salaja i kongresnika SAD-a Franka McCloskeyja.

Tiskovna konferencija zapovjednika obrane grada Branimira Glavaša nakon uspješne akcije čišćenja dijela Baranje od neprijateljskih snaga.

U Press centru održan PRESS PARTY povodom izlaska audio kasete „OSIJEK NIKADA NEĆE BITI OCEK".

22. prosinca 1991. Tiskovna konferencija nakon održanih pregovora u Osijeku, a na kojoj su sudjelovali voditelj hrvatskog pregovaračkog tima general Imra Agotić, predstavnik tzv. „JNA" general Andrija Rašeta, predstavnik ECMM-a Dirk Jan van Houten i osječki gradonačelnik dr. Zlatko Kramarić.

23. prosinca 1991. Tiskovna konferencija Stipe Mesića, ministra unutarnjih poslova RH Ivana Vekića i gradonačelnika Osijeka dr. Zlatka Kramarića.

Božićni domjenak za domaće i strane novinare koji je organizirao zapovjednik OZ-a Osijek general bojnik Karl Gorinšek.

29. prosinca 1991. Tiskovna konferencija predsjednika IV-a i Kriznog štaba grada Osijeka Srećka Lovrinčevića i Willyja Kuipersa, senatora Europskog i Belgijskog parlamenta.

31. prosinca 1991. Tiskovna konferencija g. Marca Pannelle, člana Europskog parlamenta i predsjednika Transnacionalne radikalne stranke.

4. siječnja 1992. Tiskovna konferencija Horsta Pippersa, glavnog urednika Pforzheimer Zeitunga i Josipa Kelemena, glavnog i odgovornog urednika Glasa Slavonije.

5. siječnja 1992. Tiskovna konferencija Hrvatske narodne stranke: Savka Dabčević-Kučar, Krešimir Džeba, Ivica Vrkić.

10. siječnja 1992. Tiskovna konferencija Marka Veselice, predsjednika Hrvatske demokratske stranke.

15. siječnja 1992. Tiskovna konferencija Adama Meštrovića i predstavnika organizacije Greenpeace: R. Fioerelli i B. Spacefon.

17. siječnja 1992. Preminuo britanski fotograf Paul Jenks, od posljedica ranjavanja snajperskim metkom sa srpskih položaja iz okupiranog Antunovca.

18. veljače 1992. Tiskovna konferencija gradonačelnika dr. Zlatka Kramarića, Karla von Habsburga i barunice Francesce von Thyssen.

24. veljače 1992. Tiskovna konferencija generala Karla Gorinšeka, zapovjednika Operativne zone Osijek, Ivice Vrkića, pomoćnika zapovjednika Operativne zone Osijek, Marka Dumančića, predsjednika Vojnog suda Osijek i odvjetnika Dražena Matijevića.

28. veljače 1992. Tiskovna konferencija humanitarne akcije „Danke Deutschland".

2. ožujka 1992. Tiskovna konferencija čelnika Hrvatske stranke prava Dobroslava Parage i Ante Đapića.

16. ožujka 1991. Tiskovna konferencija generala Janka Bobetka, načelnika Glavnog stožera HV-a i generala Karla Gorinšeka, zapovjednika Operativne zone Osijek.

13. travnja 1992. Tiskovna konferencija general-bojnika Josipa Lucića, zapovjednika Operativne zone Osijek HV-a i Branimira Glavaša, pomoćnika zapovjednika za PD.

Iz privatne arhive M. Volarević

25. travnja 1992. Tiskovna konferencija gradonačelnika dr. Zlatka Kramarića, zapovjednika UNPROFOR-a za Istočni sektor pukovnika Hromčenkova i g. Jima Lubina, zaduženog za pitanja civilne uprave u Istočnom sektoru.

5. svibnja 1992. Održana manifestacija „Zadar u Osijeku – Osijek u Zadru" u okviru koje je predstavljena izložba fotografija u hotelu Central „Ranjeni Zadar", autora Zvonka Kucelina, Željka i Zvonka Karavide.

21. svibnja 1992. Tiskovna konferencija general-bojnika Josipa Lucića, zapovjednika Operativne zone Osijek.

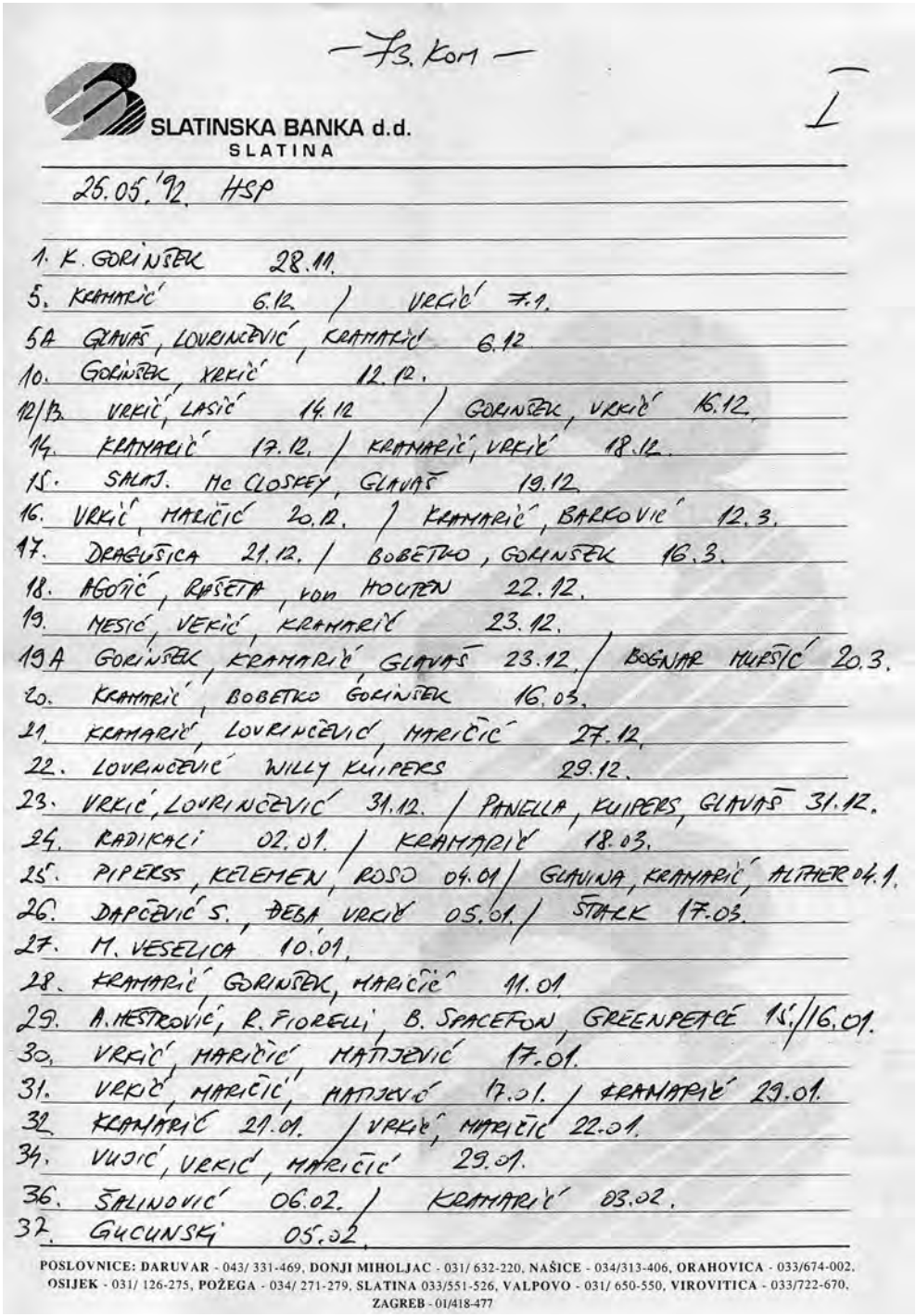
14. lipnja 1992. Tiskovna konferencija ECMM-a.

1. srpnja 1992. Međunarodni press centar službeno prestao s radom. Taj dan poslan posljednji faks sa zahvalom svima koji su pomogli u radu, novinarima i redakcijama širom Hrvatske i svijeta, posebno kolegama u uredima Foreign press bureaua i Ministarstva informiranja. Bez velike pompe, kao što su i krenuli, na isti način završavaju svoj rad u širenju istine o Domovinskom ratu, stradanju Osijeka i Slavonije.

6. srpnja 1992. Iako je službeno prestao djelovati, djelatnici Press centra odradili i svoju posljednju obvezu; s gradonačelnikom Osijeka dr. Zlatkom Kramarićem sudjelovali u drugom dijelu manifestacije „Zadar u Osijeku – Osijek u Zadru", u sklopu koje je otvorena izložba fotografija „Dva lica grada".

Audio kazete press konferencija (iz privatne arhive T. Slivka)

— 73. kom —

1

SLATINSKA BANKA d.d.
SLATINA

25.05.'92. HSP

1. K. GORINŠEK 28.11.
5. KRAMARIĆ 6.12. / VRKIĆ 7.1.
5A GLAVAŠ, LOVRINČEVIĆ, KRAMARIĆ 6.12.
10. GORINŠEK, VRKIĆ 12.12.
12/13. VRKIĆ, LASIĆ 14.12 / GORINŠEK, VRKIĆ 16.12.
14. KRAMARIĆ 17.12. / KRAMARIĆ, VRKIĆ 18.12.
15. SALAJ. Mc CLOSKEY, GLAVAŠ 19.12.
16. VRKIĆ, MARIČIĆ 20.12. / KRAMARIĆ, BARKOVIĆ 12.3.
17. DRAGUŠICA 21.12. / BOBETKO, GORINŠEK 16.3.
18. AGOTIĆ, RAŠETA, VON HOUTEN 22.12.
19. MESIĆ, VEKIĆ, KRAMARIĆ 23.12.
19A GORINŠEK, KRAMARIĆ, GLAVAŠ 23.12. / BOGNAR HURŠIĆ 20.3.
20. KRAMARIĆ, BOBETKO GORINŠEK 16.03.
21. KRAMARIĆ, LOVRINČEVIĆ, MARIČIĆ 27.12.
22. LOVRINČEVIĆ WILLY KUIPERS 29.12.
23. VRKIĆ, LOVRINČEVIĆ 31.12. / PANELLA, KUIPERS, GLAVAŠ 31.12.
24. RADIKAL 02.01. / KRAMARIĆ 18.03.
25. PIPERSS, KELEMEN, ROSO 04.01 / GLAVINA, KRAMARIĆ, ALTHER 04.1.
26. DAPČEVIĆ S., ĐEBA VRKIĆ 05.01. / ŠTARK 17.03.
27. M. VESELICA 10.01.
28. KRAMARIĆ GORINŠEK, MARIČIĆ 11.01.
29. A. MESTROVIĆ, R. FIORELLI, B. SPACEFON, GREENPEACE 15./16.01.
30. VRKIĆ, MARIČIĆ, MATIJEVIĆ 17.01.
31. VRKIĆ, MARIČIĆ, MATIJEVIĆ 17.01. / KRAMARIĆ 29.01.
32. KRAMARIĆ 21.01. / VRKIĆ, MARIČIĆ 22.01.
34. VUJIĆ, VRKIĆ, MARIČIĆ 29.01.
36. ŠALINOVIĆ 06.02. / KRAMARIĆ 03.02.
37. GUCUNSKI 05.02.

POSLOVNICE: DARUVAR - 043/ 331-469, DONJI MIHOLJAC - 031/ 632-220, NAŠICE - 034/313-406, ORAHOVICA - 033/674-002, OSIJEK - 031/ 126-275, POŽEGA - 034/ 271-279, SLATINA 033/551-526, VALPOVO - 031/ 650-550, VIROVITICA - 033/722-670, ZAGREB - 01/418-477

Popis snimljenih tiskovnih konferencija (iz privatne arhive T. Slivka)

SLATINSKA BANKA d.d.
SLATINA

11

38. PIPERS, MARČINKOVIĆ, ŽRINŠČAK 11.02
39. KRAMARIĆ, HABSBURG, BARUNICA TISEN 18.2. / KURAVICA 19.02.
41. LOVRINČEVIĆ, GUGUNSKI 23.02.
42. KRAMARIĆ 24.02.
43. GORINŠEK, VRKIĆ, DUMANČIĆ, MATIJEVIĆ 25.02.
45. VRKIĆ 27.02.
46. DANKE DEUTSCHLAND 28.02.
47. PARAGA, ĐAPIĆ 02.03.
48. KRAMARIĆ 03.03.
49. KRAMARIĆ 09.03.
50. MARIČIĆ, CVITKOVIĆ 21.03.
51. GORINŠEK, KRAMARIĆ 24.03. / KRAMARIĆ 29.06.
52 KRAMARIĆ 26.03.
53 STARK, HITEUSKI 02.04.
54. KRAMARIĆ - 06.04.
55. KRAMARIĆ - 08.04.
56. KRAMARIĆ - 09.04.
57. DUMANČIĆ - 10.04.
58. KRAMARIĆ, TUCAK, ROPAC - 11.04.
59 GLAVAŠ LUCIĆ - 13.04.
60 KRAMARIĆ - 14.04.
62. KRANARIĆ - 17.04.
63. VIDAKOVIĆ, ŠKORO, ŽELIĆ - 21.04.
64. GRANIĆ, TOMAC, GRUBIŠIĆ, KRAMARIĆ - 22.04.
65. LOVRINČEVIĆ, CUPEC - 23.04.
66. HROMČEKOV, LUBIN, KRAMARIĆ - 23.04.
67. KRAMARIĆ - 24.04.
68. KRAMARIĆ - 28.04.
69. KRAMARIĆ - 30.04.
70. ZADAR - 05.05.

POSLOVNICE: DARUVAR - 043/ 331-469, DONJI MIHOLJAC - 031/ 632-220, NAŠICE - 034/313-406, ORAHOVICA - 033/674-002, OSIJEK - 031/ 126-275, POŽEGA - 034/ 271-279, SLATINA 033/551-526, VALPOVO - 031/ 650-550, VIROVITICA - 033/722-670, ZAGREB - 01/418-477

SLATINSKA BANKA d.d.
SLATINA

III

71. KRAMARIĆ – 05.05.
72. KRAMARIĆ – 06.05.
73. GLAVAŠ, KLJAIĆ, DUMANČIĆ – 13.05.
74. KRAMARIĆ – 14.05.
75. KRAMARIĆ – 18.05.
76. KRAMARIĆ – 20.05.
77. BOBETIĆ, ROŽAC – 21.05.
78. LUCIĆ – 21.05.
86. KRAMARIĆ – 22.06.
85. VUJIĆ – 19.06
84. HNS – 15.06.
83. „EU" – 15.06.
81. KVESIĆ, PROMET – 28.05
80. HSP 25.05.

POSLOVNICE: DARUVAR - 043/ 331-469, DONJI MIHOLJAC - 031/ 632-220, NAŠICE - 034/313-406, ORAHOVICA - 033/674-002, OSIJEK - 031/ 126-275, POŽEGA - 034/ 271-279, SLATINA 033/551-526, VALPOVO - 031/ 650-550, VIROVITICA - 033/722-670, ZAGREB - 01/418-477

KONFERENCIJA ZA NOVINSTVO PUKOVNIKA KARLA GORINŠEKA

održana u Međunarodnom press centru
u pothodniku 28. studenoga 1991. u 14 sati.

„Mi nećemo dati olako nijedan pedalj hrvatske zemlje!"

Dražen Dragušica: Vi znate da je gospodin Karl Gorinšek zadužen za Operativnu zonu i s obzirom na ovu situaciju u kojoj se Osijek i zona uopće nalazi, mi smo se danas sastali da pružimo informacije novinarima koji su tu, naročito novinarima koji su iz inozemnih sredstava informiranja.

Ovdje je i gospođa Karmen Karina koja će prevoditi, ako bude potrebno, na engleski i njemački jezik. Vi, kolege novinari, možete postavljati i pitanja. Možemo razgovarati i o onome što vas zanima. Možda bi najbolje bilo da gospodin Gorinšek za uvod kaže nešto o situaciji u kojoj se nalazi naša Operativna zona.

Karl Gorinšek: Dobar dan, gospodo, drago mi je što ste se okupili na ovoj press konferenciji. Mi sada trenutačno živimo u periodu od četrnaestodnevnog primirja otkako je počeo rat u Hrvatskoj. Primirje koje je započelo 24. ovog mjeseca u 18 sati praktički do danas nije ni počelo. Stvarno nije počelo! Agresorska jugosrpska vojska krši primirje masovno i praktički na svim dijelovima fronte. Posebno na nekoliko punktova – riječ je o Baranji. Tamo se vrlo snažno djeluje artiljerijom i višecjevnim bacačima raketa. Na prostoru Valpova, Belišća i Petrijevaca. Sljedeći je punkt Osijek te prostor južno od njega – Tenjski Antunovac, Ernestinovo, Paulin Dvor i Hrastin.

Ovdje osim jakim artiljerijsko-raketnim djelovanjima, pokušavaju oklopno-pješadijskim sastavima ovladati određenim objektima i selima na pravcu Ernestinovo, Ivanovac, Čepin. Zadnji je pokušaj bio jučer dopodne.

Sljedeći su punkt Vinkovci, odnosno širi rajon Vinkovaca gdje imamo također vrlo, vrlo jake artiljerijsko-raketne napade na same Vinkovce i sela oko Vinkovaca. To se događa svakodnevno od početka „primirja".

Sljedeća je točka Nova Gradiška – front kod Nove Gradiške. I tamo je slična situacija kao i u Vinkovcima i Osijeku. A ostaje nam još prostor Podravske Slatine – Voćin, odnosno sjeverna strana planine Papuk gdje četničke snage, potpomognute jugovojskom, nastoje presjeći Podravsku magistralu i na taj način odsjeći Operativnu zonu Osijek od ostatka Republike Hrvatske.

Prema onome što znamo neprijatelj ne misli poštovati potpisano primirje, nego nastoji da u nekoliko narednih dana zauzme što veći dio Operativne zone Osijek kako bi stvorio što bolje pregovaračke pozicije u nekim budućim pregovorima za zelenim stolom.

To je jedno, a drugo – u svojoj mržnji prema hrvatskom narodu i vlasti koja je stvorena na prvim višestranačkim izborima, agresor pod svaku cijenu želi srušiti i tu vlast. Jasno, namjera je ponovno uvesti sustav komunističke totalitarne vlasti što se može vidjeti na teritoriju koji je zauzeo agresor. Praktički je etnički očišćen od Hrvata – bilo ubijanjem, bilo prisilnim iseljavanjem, bilo dobrovoljnim iseljavanjem pod pokroviteljstvom misije Europske zajednice kao što se dogodilo u Iloku.

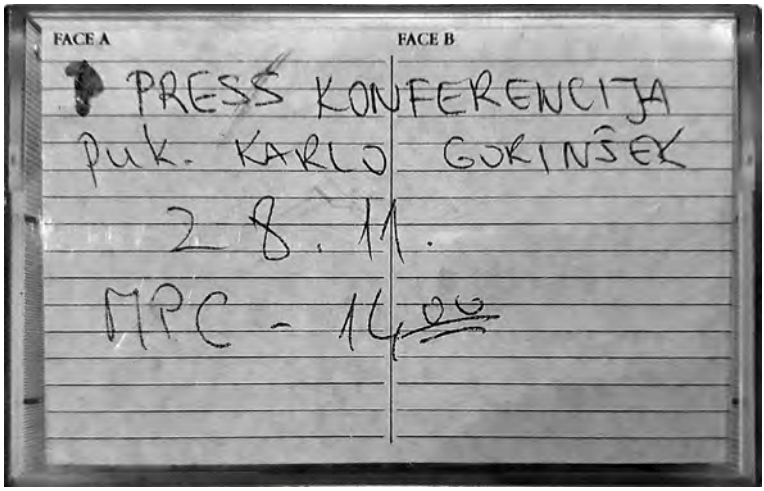
Vojnu situaciju u Istočnoj Slavoniji i Baranji ocjenjujem teškom s puno opasnosti po obrambene snage Republike Hrvatske na tom prostoru. Zato se naše snage nastoje što bolje pripremiti za buduće borbe koje nam neminovno predstoje. Problem je u tome što Hrvatska strana jest slabija u tom sukobu ili kako mi vojnici kažemo: „odnos snaga je nepovoljan za hrvatsku vojsku".

Hrvatska strana, prije svega, raspolaže pješadijom. Puno manje oklopno-mehaniziranim snagama i artiljerijom. Druga strana, odnosno srpsko-crnogorsko-jugoslavenska vojska i četnici, uzeli su praktički cjelokupno naoružanje koje je Jugoslavija stvarala 45 godina od II. svjetskog rata. Nadalje, nastoje kroz razna primirja i sporazume iz garnizona na teritoriju Hrvatske izvući sve što se ponijeti može tako ovih dana imamo slučaj – prekjučer, jučer i danas – da je iz garnizona Jastrebarsko kod Karlovca izvučena kompletna oklopna brigada te je premještena u garnizon Tuzla. Tamo su odmah objavili mobi-

lizaciju te brigade, odnosno rade se popune te brigade kako bi ju u idućim danima mogli upotrijebiti na ratištu Istočne Slavonije. Isti je slučaj sa 140. oklopno-mehaniziranom brigadom iz vojarne Maršal Tito u Zagrebu.

Strani novinar: Ispričavam se, govorite li Vi da su te dvije brigade preseljene s ciljem da se koriste protiv vaše strane ovdje u Hrvatskoj?

Karl Gorinšek: Da, to sam rekao! I ta se brigada iz Zagreba seli u garnizon Banja Luka. A svi ti garnizoni graniče s Republikom Hrvatskom i smješteni su južno od Save. Suprotna, neprijateljska strana tako je kudikamo superiornija jer joj je pored kopnene vojske ostalo i cjelokupno ratno zrakoplovstvo, a vjerojatno i mornarica. Bez obzira na tako neravnopravan odnos snaga, hrvatska vojska na ovim prostorima nastoji neprijatelju nanijeti što više gubitaka u živoj sili i tehnici, a to će činiti i ubuduće. Mi nećemo dati olako nijedan pedalj hrvatske zemlje!

KAZALO IMENA

A

Adie, Kathryn 18, 19, 89

Adžić, Blagoje 63

Agbaba, Gradimir 267

Agotić, Imra 32, 317

Ajzeli, Damir 150

Alaburić, Vesna 211

Amanpour, Christiane 9, 18, 30, 34, 56, 78, 95, 127, 171, 184, 188

Ivan Anđelić 269

Aničić, Dražen 307

Antonić, Ljerka 122

Arbanas, Ivica 269

B

Bantić, Nino 261

Bavčar, Igor 157

Đuro Belcar - Đokica 48

Beljo, Ante 111, 199, 205, 218, 271, 341

Bell, Martin 30, 89, 171

Berović, Danica 307

Borković, Branko 224

Borsinger, Nicolas 31, 53

Bosanac, Vesna 31, 256, 314

Božičević, Perica Pepo 99

Brkić, Igor 5, 19, 83, 87, 89, 92, 306, 340

Brovet, Stane 266

Bruckner, Wolfgang 160

Butković, Ivo 281, 288

C

Čakalić, Miro 109

Celing, Draško 48, 178, 188

Cesar. Ivan 312

Cvitkušić, Dragan 130

Č

Čolaković, Nino 270

Ć

Ćosić, Nikola 307

Ćuk, Slavko 288

D

Dafish, Damir 128

Dedaković, Mile 31, 269

Delagić, Ahmet 146

Denin, Jasenka 5, 57, 83, 110, 113, 122, 160, 307, 340

Devetak, Dragan Cigo 34, 50, 78, 127, 128, 173, 308

Dijaković, Goran 225

Divjak, Bojan 229, 254, 341

Dokmanović, Slavko 268

Došen, Predrag 15, 33, 99, 102, 138, 139, 195, 262

Dovranić, Darko 271

Dragušica, Dražen 155, 197, 325, 341

Drašković, Vuk 265

Duda, fra Bonaventura 160

Dumančić, Marko 318

Dušanić, Tomislav 77

Dž

Džeba, Krešimir 318

Đ

Đapić, Anto 318

E

Esterajher, Josip 211, 229, 252, 257, 341

F

Faj, Andrea 306

Finkielkraut, Alain 160

Fioerelli, R. 318

Fischer, Darko 5, 83, 119, 305, 306, 335, 340

G

Gašparović, Pejo 271

Gedike, Artur 286

Genscher, Hans-Dietrich 159

Gitlin, Helen 118

Glavaš, Branimir 32, 34, 35, 63, 70, 88, 122, 129, 175, 180, 182, 184, 259, 260, 279, 312, 340

Glavaš, Zvonimir 312

Glavašević, Bojan 112

Glavašević, Siniša 71, 96, 112, 182, 256, 314

Goldstein, Slavko 118

Gorinšek, Karl 80, 98, 184, 269, 317, 325, 327

Gračanin, Petar 266

Gregorić, Vlado 211

Grubišić, Vinko 31, 186, 199, 202, 215, 341

Denis Gudasić 288

Gudasić, Tomislav 10, 281, 288, 293, 307, 342

Gutman, Roy 244, 341

H

Habsburg, Karl von 318

Hancock, Stephan 142

Hećimović, Dario 267, 335

Herget, Dražen 393

Hedl, Drago 122, 125, 130

Houten, Dirk Jan Van 317

Hromčenkov, Aleksandar 319

I

Ivanović, Milan 5, 44, 83, 123, 340

J

Jačimović, Zoran 251, 314

Janjović, Marija 159

Janša, Janez 157

Jenks, Paul 318

Jeršek, Stjepan Štef 81

Jeszenszky, Geza 160

Jukić, Željka 288

Jung, Željko 5, 25, 29, 32, 72, 81, 170, 340

Jurić, vlč. Ivan 71, 92, 301, 336, 342

Ivica Jurić 288

Marko Jurić 288

K

Kacin, Jelko 157

Kajić, Žarko 112

Kalafatić, Vlatka 160

Krešimir Kalafatić - Kalafa, 104, 142

Drago Karapetrić 27

Karavida, Zvonko 319

Karavida, Željko

Karlić, Mladen 266

Karnaš, Stanko 5, 34, 83, 124, 126, 130, 173, 308

Karuza, Vesna 160, 261

Kavić, Boris 261

Kavić, Saša 261

Kelemen, Josip 27, 42, 48, 155, 169, 173, 191, 312, 341

Kevo, Mladen 267, 270, 271

Klein, Jaques Paul 146

Kodžoman, Mario 150

Kohl, Helmut 159

Kokeza, Vlado 122, 125, 130

Kouchner, Bernard 20, 63, 102, 103, 160

Kovačević, Gordana Goga 144

Kovač, Jerko 288

Kramarić, Zlatko 2, 5, 14, 18, 27, 28, 46, 54, 63, 70, 81, 88, 101, 133, 155, 163, 174, 182, 184, 248, 301, 312, 317, 340, 341, 345

Krenus, Filip 307

Krenus, Margareta 307

Krushelnycky, Askold 229, 237, 341

Kucelin, Zvonko 319

Kuipers, Willy 317

Kušec, Goran 5, 83, 147, 340

Kuzmanović, Tom 281, 299, 342

L

Ladišić, Tihomir 261

Lauc, Ante 69

Lažeta, Dubravko 5, 83, 151, 152, 153, 340

Letica, Ilija 296

Letica, Mara 296

Lovrinčević, Srećko 193

Lowe, Barry 287

Lozančić, Dario 111, 203, 219

Lozančić, Dragan 57, 78, 111, 199, 202, 203, 221, 297, 341

Lubin, Jim 319

Lukić, Slavica 160

M

Macan, Krešimir 20, 57, 199, 219, 225, 226, 341

Mackley, Pat 296, 297

Magdić, Dane 150

Maglica, Anthony 35, 298

Manolić, Josip 266

Markač, Mladen 299

Marković, Ante 266

Matijević, Dražen 307

Matijević, Vlatko 307

McCloskeya, Frank 298

Medak, Ivo

Medić, Kruno 151

Medić, Marija 151

Menđušić, Silvana 261, 270, 271

Merčep, Tomislav 266, 268

Mesić, Stipe 317

Meyers, Richard 20

Milardović, Anđelko 35

Milas, Slavko 93, 142

Milošević, Slobodan 9, 237

Mioković, Tatjana 5, 25, 29, 51, 57, 59, 61, 76, 81, 108, 160, 170, 261, 340

Mirković, Alenka 31, 209, 252, 256, 261, 270, 271, 298

Mirković, Igor 261

Mitevski, Milan 131

Mladić, Ratko 231

Mock, Alois 160

Mrak, Željan 122

Mučalo, Marina 127

Murat, Ivica 5, 14, 83, 94, 99, 104, 340

N

Nambiar, Satish 145

Nazor, Ante 13

Neumann, Kornel 118

Nikolin, Željko 99

Njavro, Juraj 31

Nofziger, Lyn 296

Novak-Srzić, Hloverka

O

Ogata, Sadako 20, 259

P

Panella, Marco 175, 318

Paraga, Dobroslav 318

Pasquier, Veronique 88

Pejaković, Zlatko 152

Perić, Pero 269

Perše, Ivan Đuka 288

Petrić, Jozo 33, 81, 311

Petrinović, Marija 270

Pichler, Goran 25, 64, 71, 72

Pieper, Horst 172

Pivchevich, Paul 118

Plevnik, Žarko 128, 266, 337

Pogledić, Liliam 259

Poljak, Ivica 256

Polovina, Branko 252

Polovina, Zvjezdana

Polz, Lea 144

Prkačin, Nada 14, 34, 144

Pucak, Sanja 218

R

Radman, Martin 259

Ramljak Milan 316

Radoš, Ljerka 160

Rašeta, Andrija 102, 317

Ravlić, Tihomir 2, 5, 25, 29, 32, 55, 58, 102, 108, 160, 170, 261, 340

Reagan, Ronalad 296

Rem, Goran 335

Rem, Paula 335

Ricchiardi, Sherry 10, 229, 238, 240, 341

Rieff, David 243

Romulić, Mario 110, 229, 261, 262, 341

Rončević, Vladimir 261

Rózsa, Eduardo Flores Chico 52, 142, 235

Rudman, George 296

Runtić, Davor 32, 229, 272, 341

Russell, Alec 19, 89

S

Sedlan, Ljerka König 160

Shymanski, Jackie 37

Siketa, Antony 288

Singera, Dragutin 118

Slivka, Igor 332

Slivka, Tihomir 5, 13, 32, 34, 36, 70, 83, 99, 101, 102, 108, 113, 133, 170, 175, 195, 261, 320, 321, 340

Sljepčević, Vladimir 213

Spacefon, B. 318

Svoboda, Damir 130

Š

Šakić, Milenko 150

Šeks, Vladimir 35

Šijan, Miro 99

Šimić, Domagoj 5, 25, 29, 51, 67, 68, 90, 155, 170, 175, 176, 340, 341

Šimić, Ivan

Šimurda, Darko 27, 305

Škare, Dubravko 225

Škare - Ožbolt, Vesna

Škarica, Niko 28

Šoltić, Ivan 150

Šoškočanina, Vukašin 266

Špišić, Davor 251

T

Talapko, Stanko 118

Tarnaj, Ivan 316

Tataj, Toni 288

Thyssen - Bornemisza, Francesce von 318

Tomac, Zdravko 209, 211

Topić, Dario 342

Topić, Marin 5, 15, 33, 40, 46, 83, 102, 114, 120, 135, 136, 138, 139, 154, 315, 335, 340

Tovornik, Magda 159

Tuđman, Franjo 189, 225, 232, 296

V

Valeri, Igor 301

Vance, Cyrus 20, 160, 316

Vidić, Marin Bili 31, 314

Vojvodić, Damir 94, 99, 102

Volarević, Mirko 2, 5, 9, 18, 25, 30, 38, 41, 43, 56, 69, 70, 74, 79, 80, 81, 103, 108, 122, 123, 126, 160, 169, 178, 181, 202, 203, 239, 256, 261, 269, 286, 291, 314, 319, 340

Vrandečić, Igor 170

Vrbanac, Vinko 269

Vrbošić, Branko 229, 275, 341

Vrkić, Ivica 5, 22, 63, 88, 122, 155, 168, 279, 318, 341

Vuković, Martin 266, 270

Vuković, Sonja 5, 25, 27, 29, 50, 51, 59, 69, 74, 85, 122, 123, 160, 169, 170, 178, 181, 188, 252, 266, 270, 340

Vuković, Vesna

W

Wieinez 111

Wilson, Charles 240

Z

Zbodulja, Slavko 110

Zorica, Bruno Zulu 393

Zovak, Tihomir 266

DOKUMENTARISTIČKO-ISTRAŽIVAČKA MONOGRAFIJA KOMUNIKOLOGINJE GORDANE LESINGER

Paula Rem, Goran Rem

Gordana Lesinger, *Međunarodni press centar. Skriveni eter ratnog izvještavanja u Osijeku*.

Međuljudska komunikacija temeljena je na razmjeni značenja. Kako bi komunikacija uopće bila moguća, svako društvo operira vlastitim simbolima koji označavaju temeljna znanja i značenja iz „kolektivnog predznanja". Signifikantni simboli su znakovi koji predstavljaju određene ideje, odnosno sadržaj oko kojeg postoji određen društveni konsensus (Helle, 1968). Dokumentaristički-istraživačka monografija Gordane Lesinger uspješno ilustrira razinu na kojoj nastaju značenjski simboli. Neki su od tih simbola npr. Došenov plakat „Osijek nikada neće biti Ocek", pjesma „Moj Osijek se ne da" i poznata Topićeva fotografija vojnika s djetetom. Monografija pokazuje kako su ti simboli postali važnim dijelom kolektivnog sjećanja. Uz pomoć iskaza svjedoka vremena moguće je proširiti dosadašnje znanje o tim simbolima, smjestiti ih u političko-povijesni kontekst te istražiti njihov nastanak i diseminaciju za koju je odgovoran, ne samo u uvidu komunikološkoga rada anketiranja Gordane Lesinger nego upravo i u rekonstrukcijski jasno preglednog povijesnoga polja - Međunarodni press centar u Osijeku. Zahvaljujući dokumentaciji većeg broja pojedinačnih iskaza rekonstruirana je cjelovitija slika o realnim povijesnim događajima vezanim za taj povijesni period. Osim memoarskih iskaza, rad također uključuje fotografije (npr. Dario Hećimović, Tomislav Balaš, Marin Topić…), novinske isječke (npr. Vesna Latinović, Nikola Vukadinović, Nevenka Špoljarić…) i fragmente iz dnevnika (npr. Darko Fischer…) pojedinačnih svjedoka vremena.

U dokumentaristično-istraživačkoj monografiji „Međunarodni press-centar: skriveni eter ratnog izvještavanja u Osijeku", komunikologinja Lesinger oslanja se na izvještaje svjedoka vremena. Ova metoda prepoznaje značaj osobnih proživljavanja u društvenoj konstrukciji stvarnosti (Eberle, 1984). Objektivna stvarnost teško je spoznatljiva sama po sebi, budući da uvijek prolazi kroz percepcijsko-interpretacijski filter, stoga subjektivnu dimenziju ne treba negirati, već prihvatiti kao sustavni dio društvene konstrukcije stvarnosti. (Blumer, 1986) Pojedinac je uvijek usko vezan uz „društvo", a pojedinačne konstrukcije stvarnosti vezane su uz društvene (Schnettler / Baer, 2014). Ovaj rad fenomenološkim pristupom ilustrira sjećanja pojedinaca vezana uz Međunarodni press centar u Osijeku, a na čitatelju je ostavljeno da donese zaključke o procesu nastajanja i diseminiranja društvenih značenja u datim povijesnim okolnostima kroz međusobno neovisne, ali činjenično podudarne iskaze važnih svjedoka vremena. Pojedinačna sjećanja u kombinaciji daju cjelovitu sliku o društvenoj percepciji i konstrukciji signifikatnih simbola vezanih za ratna događanja. Na taj način nastaje „kolektivno" i „kulturno" sjećanje (Assmann / Czlapicka, 1995). Kombiniranjem većeg broja memoarskih zapisa poput mozaika nastaje cjelovitija slika o dosad neistraženim pojavama vezanim uz rat.

Monografija obuhvaća pet osnovnih cjelina: 1) Tko je činio međunarodni press centar, 2) Suradnici međunarodnog press centra, 3) O međunarodnom press centru u Osijeku iz zagrebačkog pogleda, 4) Iz novinarskog i fotografskog rakursa o Međunarodnom press centru, 5) Suradnja s iseljenicima. U svakoj od cjelina prisutno je do deset iskaza svjedoka vremena, a ukupno njih tridesetak. Rad također uključuje predgovor politologa Davora Ive Stiera, uvod doc. dr. sc. Gordane Lesinger, dodatak pod nazivom *Božićna priča iz pothodnika* velečasnog Ivana Jurića, popis volontera, kronologiju događanja i foto arhiv koji osim fotografija obuhvaća mnogobrojne prizore iz domaćih i inozemnih novina koje su dokumentirale ratna zbivanja. Ovi dodatci daju dodatni uvid u povijesni kontekst, kao i u emotivno-intelektualna proživljavanja pojedinih aktera.

Na metarazini, fokus ove dokumentaristično-istraživačke monografije je upravo način na koji su subjekti percipirali temu, otvarajući mnogobrojne mogućnosti za sekundarna kvalitativna (i kvantitativna) istraživanja. Skupljajući i

dokumentirajući subjektivne percepcije vezane za Međunarodni press centar, dobiva se uvid u kvalitetu pojedinačnih „dimenzija proživljavanja". Disperzijom signifikantnih simbola putem masovnih medija, nastaje „kolektivno predznanje" koje prethodi komunikaciji u svakom društvu (Burkart, 60).

Habermas navodi da je za uspješnu komunikaciju u svakom društvu potrebno ispoštovati četiri kriterija: razumljivost, istinitost, uvjerljivost, normativnu ispravnost (1981). Rad prikazuje kako se u društvu formira ideja o tome što je istinito, kao i što je normativno ispravno. Simboli i značenja koja nastaju u ratnom razdoblju postaju normalnim dijelom društvene i masmedijske svakodnevice, a opstaju i dugo nakon samog završetka rata. Na taj način, nastaje društveni konsenzus o tome što je normativno ispravno, a masmedijsko evociranje ratnih okolnosti postaje važnim dijelom modernog hrvatskog identiteta čak i više od trideset godina kasnije.

Konkretni značenjski simboli vezani uz rat postali su sastavnim dijelom osječke svakodnevice. Na primjer, natpis „Osijek nepokoreni grad" *bio* je grafit koji, uz pozor prema njegovu održavanju i obnavljanju i dandanas postoji blizu južnog ulaza u grad. Dobro poznat svim Osječanima, ovaj znak privlači pažnju i turista te stranaca koji posjećuju grad. Na taj način, ovaj je simbol integriran u samu arhitektonsku, a pogotovo urbanističko-morfološku strukturu grada, poput nekolicine instalacija koje su također važni simboli ratnih okolnosti i pobjede u ratu, npr. fićo koji gazi tenk u „raskrižju na Klajnovoj", umjesto tenka koji je ne samo u fizičkoj nego i masmedijskoj stvarnosti (uz čuveni televizijski snimak Žarka Plevnika) pogazio fiću tijekom tog povijesnog događaja. Čak i rat *per se* postao je značajan društveni simbol kojim u svakodnevici operiraju pojedinci, političari, novinari. Medijskom diseminacijom ovoga simbola, on je postao dio kolektivnog predznanja i kao takav jedan od važnih činitelja današnje društvene svakodnevice te činitelj društvene kohezije u modernoj Hrvatskoj.

Teorija simboličkog interakcionizma podrazumijeva postojanje različitih „dimenzija proživljavanja" povijesnih događanja (Mead, 1968). Pojedinci stvaraju različite percepcije o jednim te istim događajima, a samo upotrebom kvalitativnih metoda moguće je doprijeti do njihovih spoznajnih procesa. Kolekcijom i usporedbom većeg broja iskaza, točno kao u knjizi Gordane Lesin-

ger, moguće je približiti se povijesnoj stvarnosti kao takvoj. „Dimenzija proživljavanja“ ovdje označava kvalitetu osobnog iskustva koja kreira subjektivnu stvarnost, a kroz komunikaciju kreira i stvarnosti drugih pojedinaca (Burkart, 2002: 59). U ovom kontekstu značenje poprima formu mentalne slike o proteklim događajima, koja kroz interpersonalnu i masmedijsku komunikaciju postaje kolektivno predznanje (Burkart, 2002: 59). Rat je važan dio kolektivnog predznanja svih građana Hrvatske, a pogotovo istočne Hrvatske koja je bila najviše pogođena. Zahvaljujući kvalitativnom radu kolekcije iskaza knjige Gordane Lesinger, uloga i funkcija Međunarodnog press centra u Osijeku u očuvanju povijesne istine postaje vidljiva.

Teorija simboličkog interakcionizma temeljena je na tri osnovne premise: 1. ljudsko ponašanje naspram određenih „stvari“ je temeljeno na značenjima koje te „stvari“ nose za pojedince (svatko od razgovaračica i razgovarača upotrebljava ne jednom sintagmu „sjećam se“); 2. značenje ovih „stvari“ nastaje iz društvene interakcije (svatko od razgovaračica i razgovarača najmanje jednom kaže „shvatili smo“, „odlučili smo“); 3. značenja se mijenjaju kroz pojedinačne i društvene interpretacije (Blumer, 1986) (primjerice, u medijskoj percepciji, Vukovarski toranj je 1991. bio simbolom razaranja, a zatim je sve jače odčitavan temeljnim simbolom neuništivosti). Na neki način, objektivno postojanje „stvari“ je nespoznatljivo, jer ljudima su dostupne samo njihove subjektivne interpretacije uvjetovane međuljudskim odnosima (Burkart, 2002: 54ff). Ne postoji Osječanka ili Osječanin koji nikad nije vidio grafit „Osijek - nepokoreni grad“ ili čuo pjesmu „Moj Osijek se ne da“. Nastali tijekom rata, ovi simboli i dalje se provlače kroz masmedijski diskurs, ali i kroz interpersonalnu komunikaciju. Ovi simboli i dandanas u pojedincima bude značajna emotivno-intelektualna proživljavanja, osiguravaju svoj kontinuitet u medijima i udžbenicima povijesti, dijelom smještaju i u podkulturne fenomene grada, na taj se način prolongirajući kao dio kolektivne memorije jednog društva.

Upravo kroz društvene konsenzuse vezane za pojedine događaje izgrađuje se osnova za interpersonalnu komunikaciju u društvu (Habermas, 1981). Faktički događaji kroz interpretaciju dobivaju konkretna značenja koja izgrađuju međuljudske odnose u pojedinim društvima. Upravo na ovaj način, povijesni događaj rata postaje ključnim događajem u novijoj hrvatskoj povijesti i

važnom uporišnom točkom za ideju o tome što čini „nacionalni identitet". Raznolikim prikazima i sjećanjima vezanima uz Međunarodni press centar, ali i cjelokupna ratna događanja, Lesinger razlaže proces nastajanja „kolektivnog predznanja", kao i masmedijsku diseminaciju značenja nastalih tijekom samog rata kroz Međunarodni press centar, ali i putem pojedinačnih domaćih i inozemnih medija.

Prema teoriji socijalnog konstruktivizma, cjelokupna percepcija stvarnosti kreirana je kroz društvene odnose (Halbwachs, 1925). Prošlost je nedohvatljiva i jedino što postoji u sadašnjosti je rekonstrukcija, odnosno društveni konsenzus o tome što čini tu prošlost. Sjećanje kao takvo kulturni je fenomen koji također utječe na oblikovanje dominantne kulture nekog društva. Zajednice opstaju upravo putem kolektivnih „svjetova simboličkih formi" koje dijele članovi tih društava (Assmann, 1999).

Budući da se značenja konstruiraju i mijenjaju kroz interakciju, ovaj rad Gordane Lesinger kroz prikaz mnogobrojnih perspektiva doprinosi kvalitativnom razumijevanju procesa nastajanja osnovnih društvenih narativa i konsenzusa o „ispravnom" u hrvatskoj javnosti. Ovaj rad afirmira važnost kvalitativnog pristupa građi u cilju poboljšavanja razumijevanja komunikacije u konkretnim društvima, ali i afirmiranja kolektivnih identiteta putem diseminacije signifikantnih simbola. Budući da se sjećanja neovisnih pojedinaca poklapaju, primjenom ovakve metodologije dobiven je uvid u sliku realne povijesne stvarnosti.

Osim procesa nastajanja signifikantnih simbola te njihove disperzije putem masovnih medija, Lesinger u uvodu navodi probleme vezane uz ratnu propagandu. Značenja „stvari" kao povijesnih događaja društvene su konstrukcije i one kao takve mogu, ali ne moraju adekvatno i faktički ispravno predstavljati realnost. Nužan je samo društveni konsensus o percipiranoj ispravnosti tih interpretacija, neovisno o njihovoj istinitosti (Burkart, 2002: 54-60). U uvodu je istaknuta činjenica da je strana agresora često koristila *fake news*, davno prije nego što je taj izraz nastao, nastojeći izmanipulirati regijsku i svjetsku javnost, pa je tako do Reutersa dospjela sljedeća vijest: "41 Children Found Dead in School After Croats Flee". Upravo Međunarodni press centar iz Osijeka dokazao je netočnost te tvrdnje i naposljetku je izdan demanti, premda

na neuglednom mjestu. Rad potvrđuje kroz iskaze svjedoka vremena da je Međunarodni press centar bio glavni komunikacijski kanal između hrvatske i svjetske javnosti te glavni izvor informacija svjetskim novinskim agencijama o samom ratu, surađujući sa CNN-om, BBC-jem i drugim važnim medijskim kućama. Premda povijesno gledano postoji objektivna stvarnost, ona nikad ne može biti u potpunosti obuhvaćena. Objektivna stvarnost iskrivljuje se kroz filtere subjektivnih proživljavanja i na kraju ostaje samo – *priča* o povijesti, hi-*story*. Na navedenom primjeru moguće je ustanoviti sljedeće: da nije bilo Međunarodnog press centra u Osijeku, možda bi svjetska javnost ostala trajno zakinuta za činjenično stanje vezano uz rat. Možda bi čak međunarodna pomoć napadnutim državama bila obustavljena, *priča* vezana uz stvarni povijesni događaj izokrenuta, a granica između napadača i napadnutoga u potpunosti izbrisana.

O državi i entuzijazmu piše predgovaratelj Stier, zatim slijedi uzorno razvidni komunikološki rad autorice knjige Gordane Lesinger, a potom stižu iskazi članova Press centra: koncentrirano rekonstrukcijski i dokumentno suvereno piše Volarević, unutrašnji ritam rada i emocija svjedoči precizna Sonja Vuković, o nalaženju svoje optimalne učinkovitosti u kontekstu destrukcije govori Ravlić, svijest o informaciji i njenoj kultiviranosti zapisuje Domagoj Šimić, a Jung podvlači svima znan značaj opručnog dvojca u imenima Kramarić i Glavaš, potom Tanja Miković svoje prevoditeljske role opisuje kao kulturu kontakta i dodaje neke konkretne detalje. Skupina suradnika Press centra nastupa također raznolikim, a ujedno i često suglasnim fokusacijama simboličkih prizora: Brkić naglašava nepropagandizam djelovanja press centra, Slivka podsjeća na kreativni broj 114 kao i na orijentirni povijesni događaj Vukovara, Murat potpisuje svoje kolektivno autorstvo pjesme Moj Osijek se ne da, zatim Jasenka Denin govori o osobnom te o karizmatskom Siniši te o tragičnome Žarku Kaiću, a Fischer izlaže oštre fragmente ratnog dnevnika i udjelu računala u tadašnjim okolnostima, potom Ivanović dosjetljivo doosvjetljava značaj novih tehnologija u radu Centra, tu je i važan te svjestan Karnašev zapisak o vedrini i u ratu, svjetski nagrađeni fotograf Topić piše o sudbini profesionalnih vještina i reakcija u najizloženijim uvjetima, Kušec „na dah“ ispisuje sliku neodstupanja i skupinske odanosti, finišira Lažeta koji ocrtava nastajanje pje-

sama za podizanje skupinskog raspoloženja. Politika i društvo su skupina komentatora ratnih medijskih okolnosti koja šalje sljedeći niz iskaza: Kramarić osvjetljava sveukupni i osobni strateški nastup u internacionalizaciji konkretne lokalne Naracije, kojim se kretao kroz press konferencije u poljima i okolnostima nastupa Jake Povijesti, Vrkić jezgrovito ovjerava i podvlači ratovanje informacijama kao i dezinformacijama uz posebnu kreativnost „izmišljanja", Ivan Šimić upozorava na Glas Slavonije kao temeljni izvor nastanka Centra te njegovo opskrbljivanje radnim materijalom, Kelemen nastavlja da je Glas kao generator Centra bio svjestan značaja brzine i kontaktnosti informacije te distribucije kroz međunarodne kontakte primjerice židovske osjetljivosti na Zločin, potom Dragušica podvlači sliku novinarske zbliženosti i hrabrosti. Iz zagrebačkoga pogleda progovara Beljo i oslikava institucijske strukture koje su zahvaljujući osječkom centru imale građu za rad, Grubišić spominje trnce od vedrine u kojoj su pri posjetima gledali Osječane uz rovovski kulen i tamburicu, Lozančić govori o proaktivnosti Foreign officea spram dezinformacija neprijatelja, proaktivnost koja je se oslanjala upravo na osječki izvor u Centru, Macan bilježi trenutak pada Vukovara i nuždu Istine. Rasuti fokus novinara i fotografa okuplja poglavlje u kojem fotoreporter i reporter Krushelnycky ističe pouzdanost informacije iz Centra koja je bila čvrsta usprkos teškim uvjetima, Ricchiardi svjedoči o konkretnom događaju koji je slika cijelog ratnog zla i smjera iz kojeg dolazi, Gutman podsjeća na mladost i pouzdanost ekipe koja je radila u Centru, Divjak razvijeno slika poziciju lokalnoga svijeta novinara spram podataka koje su i kroz Centar predavali pridošlim kolegama, Esterajher iznimno fokusno podvlači efikasnost i nezaustavljivost funkcioniranja Centra i to upravo u najtragičnijim vukovarskim danima, Romulić vrlo plastično konkretizira osobna iskustva te naglašava da je Press centar naprosto bio tada kao podrazumijevano efikasan, ultraobaviješteni Runtić ni danas nije zaboravio loša povijesna rješenja ali i svoj dolazak u Centar prema nagovoru Belje, a Vrbošić govori o tome da je Centar uistinu bio hrvatski centar informacija ovoga dijela hrvatskoga svijeta.

Suradnju s iseljenicima obuhvaća poglavlje koje izlaže Butkovićev prilog o australskim Hrvatima koji su zahvaljujući Centru bili gotovo dnevno ili drugi dan od bilo kojeg događaja obaviješteni o gotovo svakom ratnom zbivanju,

Gudasić, još jednu australsku hrvatsku priču o dolasku u redove aktivne slavonske postrojbe, a Kuzmanović iz američke vizure jasno kaže: Osobito je važna njihova uloga u širenju istine o herojskoj obrani grada Vukovara.

Dodatak u Božićnoj priči iz pothodnika iz redaka velečasnog Jurića pokazuje sliku Gradova identiteta u ljudima, i to je nesumnjivo misao transcendirana iz Svih koji su tada tamo bili, pa su kako piše Ivan Rogić Nehajev govorili Ja - a čulo se Mi, odnosno izrečeno je iz anđeoskoga Glavaševića.

Na koncu, cjelokupna *priča* o povijesti je društvena i masmedijska konstrukcija koja ne mora nužno biti adekvatna ilustracija stvarnih povijesnih događaja. Rad poručuje da je dužnost masovnih medija upravo istraživati, čuvati i disperzirati istinu, kako priča o povijesti ne bi bila falsifikacija stvarnih događaja. To je bila i svojevrsna krilatica ratne osječke kreativnosti, koja je bila, osim u masmedijskom pismu te pismu kulture, aktivna čak i u složenim umjetničkim projektima gdje je reflektirana kao dokumentarizam *sad i ovdje*, odmah, na licu mjesta, a ne kao naknadna stilizacija niti pseudoalibi, i ni slučajno ulog u megapretvorbeno profiterstvo ili karijernu kapitalizaciju (Rem, 1997). Nažalost, u modernom je diskursu postalo općeprihvaćeno preispitivati neke od davno utvrđenih povijesnih činjenica, na taj način relativizirajući odnos agresor-žrtva instrumentaliziranjem tzv. *alternativnih istina*. Radovi poput ovog važni su za očuvanje kolektivnog sjećanja na događaje onakve kakvi su doista bili. Lesinger poručuje kako povijest utemeljenu na činjenicama, koju potvrđuju mnogobrojni međusobno neovisni akteri, valja čuvati od svakog pokušaja iskrivljavanja i falsificiranja.

Istina je, kako je zapazio najmlađi hrvatski ratni glavni i odgovorni urednik ikojeg hrvatskoga dnevnog lista, Glasovac Dario Topić: u kakvim god predinformacijama se dovezli inozemni uglednici odnosno novinari, iz MPCO su odlazili u hrvatskim maskirnim bojama...bojama Istine.

Literatura

Assmann, J., & Czaplicka, J. (1995). *Collective memory and cultural identity*. New german critique, (65), 125-133.

Assmann, J. (1999). *Kollektives und kulturelles Gedächtnis*. Zur Phänomenologie und Funktion von Gegen-Erinnerung.

Blumer, H. (1986). *Symbolic interactionism: Perspective and method*. Univ of California Press.

Burkart, Roland (2002): *Kommunikationswissenschaft. Grundlagen und Problemfelder. Umrisse einer interdisziplinären Sozialwissenschaft*. 4. Edition. Vienna / Köln / Weimar: Bohlau Verlag.

Eberle, T. S. (1984). *Sinnkonstitution in Alltag und Wissenschaft: der Beitrag der Phänomenologie an die Methodologie der Sozialwissenschaften* (Vol. 5, pp. VII-407). Haupt.

Habermas, J. (1971). *Vorbereitende Bemerkungen zu einer Theorie der kommunikativen Kompetenz*. Vorlage fur Zwecke einer Seminardiskussion.

Halbwachs, M. (1925). *Les cadres sociaux de la memoire* (the social frames of memory). Paris: Mouton.

Mead, G. H. (1968): *Geist, Identität, Gesellschaft* (Hrsg. Charles Morris). Frankfurt / Main.

Rem, Goran (1997.). *Slavonsko ratno pismo*, (str.16) Dokumentaristička poetika. Ogranci MH Osijek/Slavonski Brod/Vinkovci.

Schnettler, B., & Baer, A. (2014). *Zur Soziologie des Zeitzeugen*: Erinnerung zwischen Subjektivität, Sozialität und kommunikativer Konstruktion. In *Wer oder was handelt?* (pp. 223-242). Springer VS, Wiesbaden.

ABSTRACT

With the escalation of war destruction in and around Osijek, foreign journalists' interest in the events in eastern Croatia grew significantly. Due to the evolving needs to spread the information in foreign languages, Glas Slavonije, the leading daily newspaper in eastern Croatia, engaged several employees and established the International Press Centre announcing the call for volunteers to join. The centre was established under the name of Press Club located in the Osijek Hotel. However, after the hotel had been severely damaged in a mortar attack, the team of six people (M. Volarević, S. Vuković, T. Ravlić, D. Šimić, Ž. Jung and T. Mioković) moved to Pothodnik, a safe location underneath the main square. The mission of the International Press Centre was to hold daily press conferences, to record all official statements, and to inform the domestic and foreign public. The specificity of Pothodnik is that it has been designed as a nuclear fallout shelter and at that time it accommodated a certain number of civilians who remained in Osijek during wartime, but also displaced persons who did not have adequate accommodation. In that way, they witnessed the events in Pothodnik and were informed first-hand about the situation on the ground.

The Centre began operation in August 1991 and was disbanded in June 1992. With the establishment of the Foreign Press Bureau at the Croatian Information Centre and

the Ministry of Information, the Osijek International Press Centre joined the network, but it remained an independent Osijek project. Numerous political, military, and civic officials and diplomats who would come to Osijek at that time, visited the International Press Center and the Mayor, Zlatko Kramarić, introduced the practice of daily press conferences which enabled full communication potential.

As media in Osijek were working under challenging and difficult circumstances at that time, such an improvised studio presents a unique and authentic

media "invention" of war correspondence. It is also important to note the role of the city of Osijek in the defense of the Republic of Croatia, after the fall of Vukovar, because Osijek was an extremely important political and military centre on the first line of defense. A huge, "invisible" line of defense was built through the activities of eastern Croatia media, whereas the International Press Centre team synthetized and distributed war facts as a product of their commitment and intensive work.

In this documentary research monograph, the significance and role of the International Press Centre in 1991-1992 wartime events has been presented through about thirty authentic and authorized memoirs and testimonies of immediate participants.

FOTOGRAFIJE I DOKUMENTI - SVJEDOCI VREMENA

KONFERENCIJA ZA TISAK
JE SVAKOG DANA U 10.30

PRESS CONFERENCE
AT 10.30 A.M. EVERY DAY

MEĐUNARODNI PRESS KLUB

Kako se rat širio na području Slavonije, u Osijek je stizalo sve više novinara, pa je bilo potrebno osnovati press centar kako bi na jednom mjestu mogli dobiti što više obavijesti o stanju na ratištima i kako bi u svoje redakcije širom svijeta mogli prenijeti istinu o armijsko-četničkim divljanjima u Hrvatskoj.

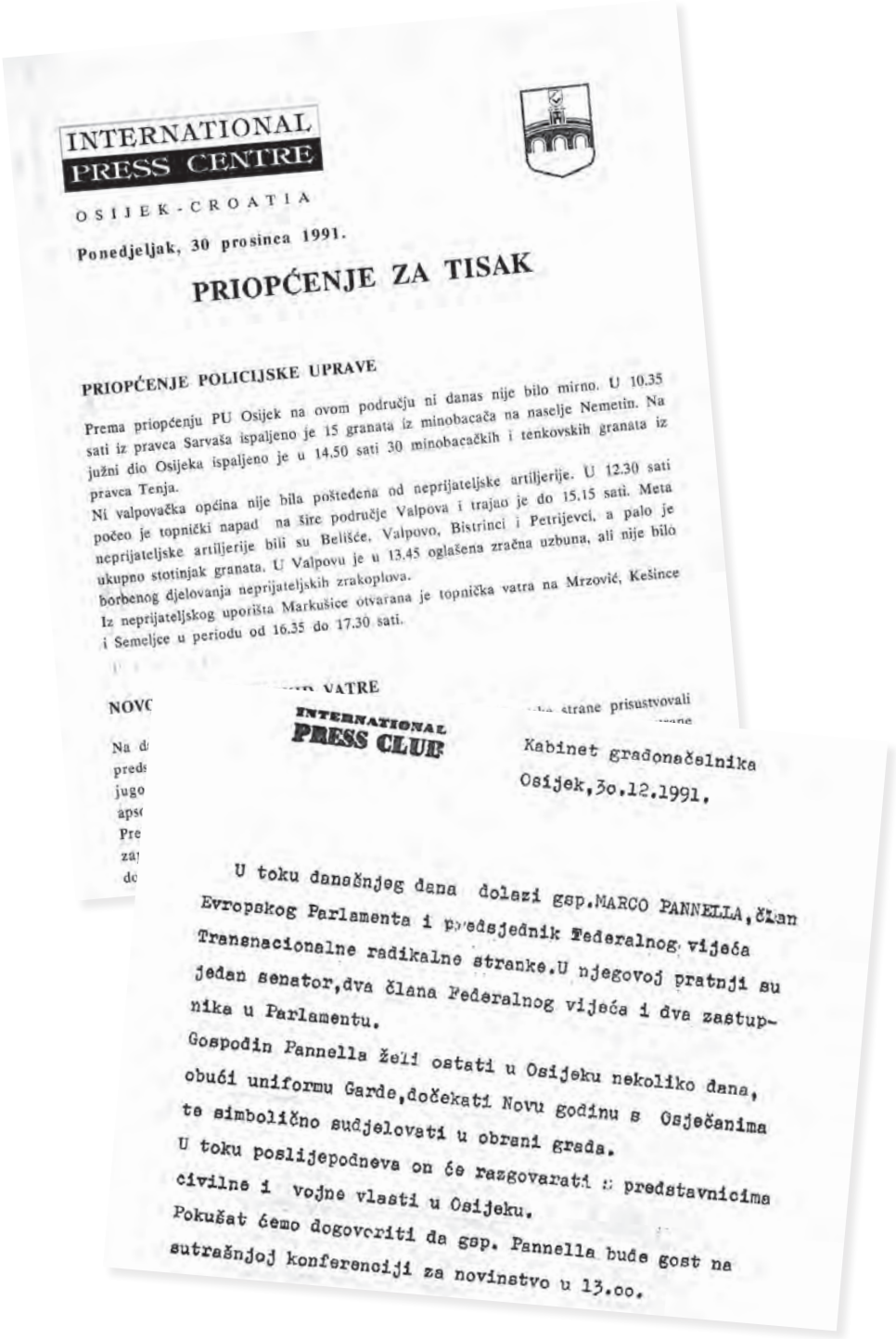
U razgovoru s voditeljem Međunarodnog press kluba, smještenog u hotelu »Osijek«, **Mirkom Volarevićem** saznajemo da je taj klub otvoren 9. kolovoza i da je kroz njega već dosada prošlo oko 300 novinara.

– Tek sada znamo da se u HPT-u mnogo toga promijenilo na bolje – rekao nam je gospodin **Volarević** – jer smo za manje od jednog dana u naš hotel dobili dva telefaks telefona u sam centar, a pojačana je i telefaks linija u samom hotelu. Zahvaljujući gospodi **Petru Tumiru, Ivanu Pintariću** i **Zoranu Čanoviću** iz HPT-a, sve su nam linije proradile, a i sada rade besprijekorno.

Voditelj Međunarodnog press kluba: »Zahvaljujući HPT-u istina o Hrvatskoj prodire u svijet«.

Pripremili: DAMIR KEREŠKENJI, tekst i

INTERNATIONAL
PRESS CENTRE

OSIJEK-CROATIA

Ponedjeljak, 30 prosinca 1991.

PRIOPĆENJE ZA TISAK

PRIOPĆENJE POLICIJSKE UPRAVE

Prema priopćenju PU Osijek na ovom području ni danas nije bilo mirno. U 10.35 sati iz pravca Sarvaša ispaljeno je 15 granata iz minobacača na naselje Nemetin. Na južni dio Osijeka ispaljeno je u 14.50 sati 30 minobacačkih i tenkovskih granata iz pravca Tenja.

Ni valpovačka općina nije bila pošteđena od neprijateljske artiljerije. U 12.30 sati počeo je topnički napad na šire područje Valpova i trajao je do 15.15 sati. Meta neprijateljske artiljerije bili su Belišće, Valpovo, Bistrinci i Petrijevci, a palo je ukupno stotinjak granata. U Valpovu je u 13.45 oglašena zračna uzbuna, ali nije bilo borbenog djelovanja neprijateljskih zrakoplova.

Iz neprijateljskog uporišta Markušice otvarana je topnička vatra na Mrzović, Kešince i Semeljce u periodu od 16.35 do 17.30 sati.

NOVC ...VATRE

Na d... ...strane prisustvovali
predst...
jugo...
apsc...
Pre...
zaj...
do...

INTERNATIONAL
PRESS CLUB

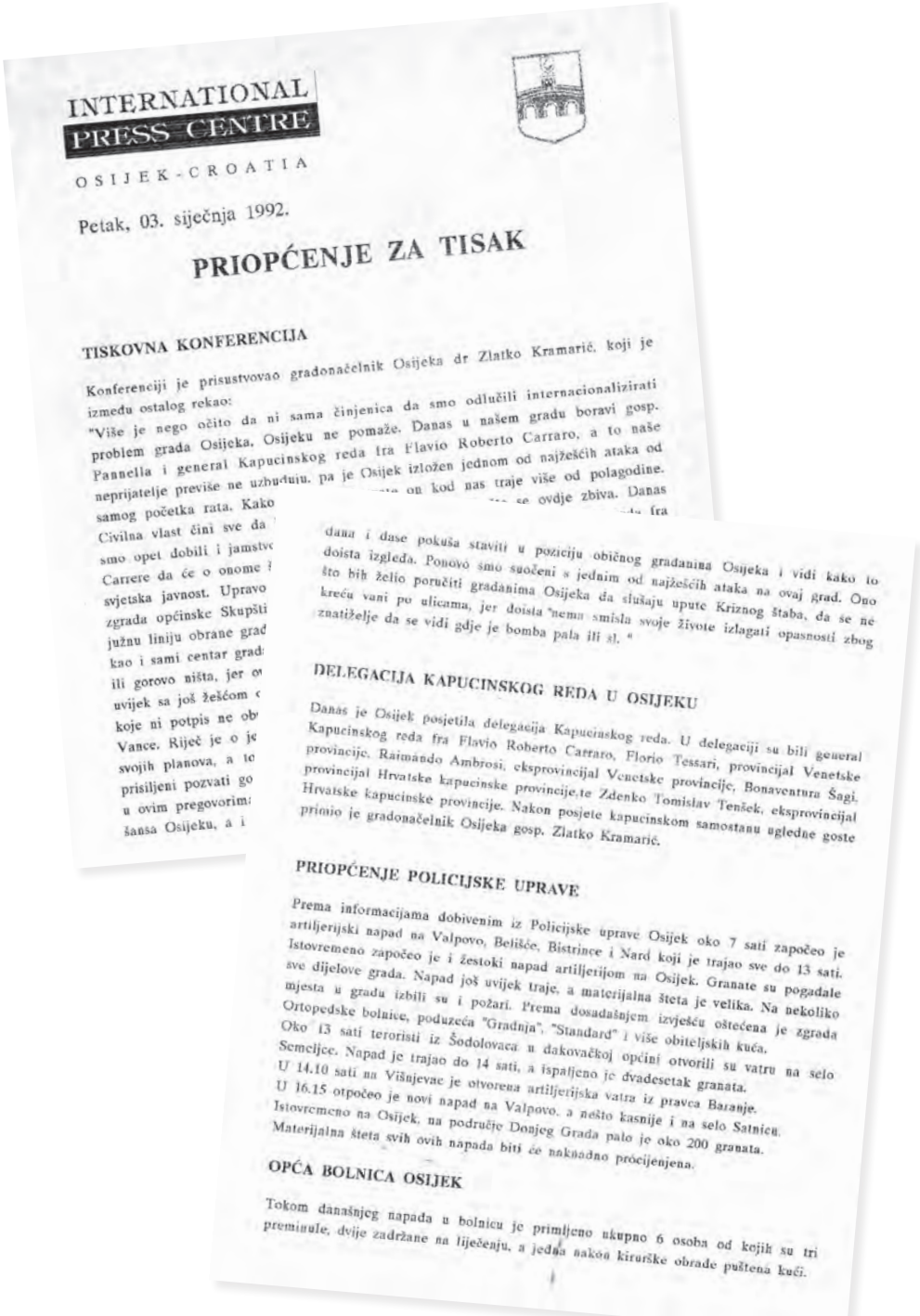
Kabinet gradonačelnika
Osijek, 30.12.1991.

U toku današnjeg dana dolazi gsp. MARCO PANNELLA, član Evropskog Parlamenta i predsjednik Federalnog vijeća Transnacionalne radikalne stranke. U njegovoj pratnji su jedan senator, dva člana Federalnog vijeća i dva zastupnika u Parlamentu.

Gospodin Pannella želi ostati u Osijeku nekoliko dana, obući uniformu Garde, dočekati Novu godinu s Osječanima te simbolično sudjelovati u obrani grada.

U toku poslijepodneva on će razgovarati s predstavnicima civilne i vojne vlasti u Osijeku.

Pokušat ćemo dogovoriti da gsp. Pannella bude gost na sutrašnjoj konferenciji za novinstvo u 13.00.

INTERNATIONAL
PRESS CENTRE
OSIJEK-CROATIA

Petak, 03. siječnja 1992.

PRIOPĆENJE ZA TISAK

TISKOVNA KONFERENCIJA

Konferenciji je prisustvovao gradonačelnik Osijeka dr Zlatko Kramarić, koji je između ostalog rekao:

"Više je nego očito da ni sama činjenica da smo odlučili internacionalizirati problem grada Osijeka, Osijeku ne pomaže. Danas u našem gradu boravi gosp. Pannella i general Kapucinskog reda fra Flavio Roberto Carraro, a to naše neprijatelje previše ne uzbuđuje, pa je Osijek izložen jednom od najžešćih ataka od samog početka rata. Kako [illegible] on kod nas traje više od polagodine. Civilna vlast čini sve da [illegible] se ovdje zbiva. Danas smo opet dobili i jamstvo [illegible] fra Carrere da će o onome [illegible] svjetska javnost. Upravo [illegible] zgrada općinske Skupšti [illegible] južnu liniju obrane grad [illegible] kao i sami centar grad [illegible] ili gorovo ništa, jer o [illegible] uvijek sa još žešćom [illegible] koje ni potpis ne ob [illegible] Vance. Riječ je o je [illegible] svojih planova, a te [illegible] prisiljeni pozvati go [illegible] u ovim pregovorim [illegible] šansa Osijeku, a i [illegible] dana i dase pokuša staviti u poziciju običnog gradanina Osijeka i vidi kako to doista izgleda. Ponovo smo suočeni s jednim od najžešćih ataka na ovaj grad. Ono što bih želio poručiti građanima Osijeka da slušaju upute Kriznog štaba, da se ne kreću vani po ulicama, jer doista "nema smisla svoje živote izlagati opasnosti zbog znatiželje da se vidi gdje je bomba pala ili sl. "

DELEGACIJA KAPUCINSKOG REDA U OSIJEKU

Danas je Osijek posjetila delegacija Kapucinskog reda. U delegaciji su bili general Kapucinskog reda fra Flavio Roberto Carraro, Florio Tessari, provincijal Venetske provincije, Raimando Ambrosi, eksprovincijal Venetske provincije, Bonaventura Šagi, provincijal Hrvatske kapucinske provincije,te Zdenko Tomislav Tenšek, eksprovincijal Hrvatske kapucinske provincije. Nakon posjete kapucinskom samostanu ugledne goste primio je gradonačelnik Osijeka gosp. Zlatko Kramarić.

PRIOPĆENJE POLICIJSKE UPRAVE

Prema informacijama dobivenim iz Policijske uprave Osijek oko 7 sati započeo je artiljerijski napad na Valpovo, Belišće, Bistrince i Nard koji je trajao sve do 13 sati. Istovremeno započeo je i žestoki napad artiljerijom na Osijek. Granate su pogadale sve dijelove grada. Napad još uvijek traje, a materijalna šteta je velika. Na nekoliko mjesta u gradu izbili su i požari. Prema dosadašnjem izvješću oštećena je zgrada Ortopedske bolnice, poduzeća "Gradnja", "Standard" i više obiteljskih kuća.

Oko 13 sati teroristi iz Šodolovaca u đakovačkoj općini otvorili su vatru na selo Semeljce. Napad je trajao do 14 sati, a ispaljeno je dvadesetak granata.

U 14.10 sati na Višnjevac je otvorena artiljerijska vatra iz pravca Baranje.

U 16.15 otpočeo je novi napad na Valpovo, a nešto kasnije i na selo Satnicu.

Istovremeno na Osijek, na područje Donjeg Grada palo je oko 200 granata.

Materijalna šteta svih ovih napada biti će naknadno procijenjena.

OPĆA BOLNICA OSIJEK

Tokom današnjeg napada u bolnicu je primljeno ukupno 6 osoba od kojih su tri preminule, dvije zadržane na liječenju, a jedna nakon kirurške obrade puštena kući.

1

INTRNATIONAL PRESS CENTRE
OSIJEK CROATIA

Osijek, 12.12.1991.

PRESS RELEASE

PRESS KONFERENCIJA

Na održanoj press konferenciji, o vojnoj situaciji na području istočne Slavonije i Baranje, govorio je pukovnik Karl Gorinšek, zapovjednik I operativne zone. Između ostalog pukovnik Gorinšek je rekao:
Što se tiče vojne situacije na području istočne Slavonije i Baranje, ona je manje-više poznata. Radi se samo o nekim detaljima, a to je da jugo-vojska i četničke snage i dalje krše uvjete primirja, odnosno prekida vatre. To se tijekom jučerašnjeg dana i noći najčešće ispoljavalo na području Valpovštine (Belišće-Valpovo-Nard), zatim u rajonu Vinkovac i Jarmine, a bilo je aktivnog djelovanja i na jugu Osijeka (prije svega iz pravca nove Tenje). Jasno, tu je i Nova Gradiška i front kod Podravske Slatine. Mo-e se reći da ni na jednom dijelu Slavonije ne vlada mir, odnosno, ne poštuje se prekid vatre od strane jugo-vojske i četničkih snaga.
Istina je, kad se radi o Osijeku, da je on u posljednjih nekoliko dana pošteđen jačih artiljerijsko-raketnih napada, iako je bilo, kao što znate, manjih vatrenih udara od strane artiljerije i VBR-ova, naročito iz Baranje. Koji su razlozi manje artiljerijske aktivnosti vjerojatno je teško objasniti i vjerojatno da uz taktičke poteze ima i prepreka koje su vezane na zimske uvjete ratovanja. U redovima agresora ima sve više pojava nedisciplne, samovoljnog napuštanja postrojbi i odbijanja zapovjedi. To i opća politička situacija, odnosno jedan pozitivni odnos europske i svjetske javnosti prema zahtjevima Hrvatske i njihove podrške tim zahtjevima, također imaju utjecaja na ponašanje agresora, iako je vrlo teško u detalje procijeniti sve ono što nas idućih dana čeka.
Nakon toga pukovnik Gorinšek odgovarao je na pitanja novinara.
Izdvajamo neka najzanimljivija. Na pitanje novinara da li ima istine u informaciji da su Vinkovci pošteđeni razaranja zbog toga što se dalekometna artiljerija prebacuje na područje Osijeka, pukovnik Gorinšek je odgovorio:
Stvarno ima određenih pregrupiranja agresora s namjerom da težište borbenih djelovanja prenese na područje Osijeka i jasno, da tu postigne određene uspjehe s namjerom da se probije prema Našicama, odnosno Donjem Miholjcu i dalje. Na obrani grada Osijeka duže vremena se već intenzivno radi, a obrana grada ojačana je s dodatnim snagama, ali i velikim količinama ubojitih sredstava. Tu mislim i na sredstva za artiljerijsku podršku i protuoklopnu borbu i na streljivo, tako da će svaki pokušaj agresora da ovlada Osijekom biti slomljen.
Na pitanje novinara da li mu je poznato s kim se suočava hrvatska vojska, odnosno koje snage napadaju grad, pukovnik Gorinšek je odgovorio:
Da, znamo s kim i sa čim se suočavamo, odnosno ratujemo. Radi se o kombiniranim snagama, dakle i o vojnicima koji služe tzv. vojni rok u jugo-vojsci, a oni su u znatno manjem broju s obzirom na ukupno angažirane snage, a najviše ima rezervista s teritorija Vojvodine,

2

Srbije i BiH. Većinom su to rezervisti srpske nacionalnosti, pogotovo s teritorija Bosne, no moram reći da agresor u Vojvodini pokušava nasilno mobilizirati pripadnike nacionalnih manjina, od kojih pokušava formirati cijele brigade. Kasnije se te jedinice koriste u borbi, ovdje, na području Osijeka. Imamo podatke o toj tzv. 125. pješadijskoj brigadi čiji je zapovjednik, izvjesni Golić, prije tri dana smrtno stradao u području Tenjskog Antunovca. Njegov oklopni transporter naletio je na minu i pritom je s njim poginulo nekoliko časnika i vojnika. Moram napomenuti da je zapovjednički kadar u tim brigadama uglavnom srpske nacionalnosti.
Slijedeće pitanje odnosilo se na konačni cilj okupatora na ovom području. Odgovor je glasio:
Krajnji cilj agresora jeste okupacija istočne Slavonije i Baranje. S Baranjom je to djelomice i učinio. Prema tome, svojim taktičkim potezima agresor svakako hoće raketno-artiljerijskim udarima po gradu nanijeti što više štete infrastrukturi grada i njegovom pučanstvu kao što ste vidjeli prema bolničkom izvješću, odnos žrtava među civilima i hrvatskim vojnicima je 50 prema 50 posto. To pokazuje da je u pitanju čisti terorizam.

OPCA BOLNICA - OSIJEK

Prema podacima što smo ih dobili od dr. Glavine, ravnatelja Opće bolnice - Osijek, u razdoblju od 2. svibnja do 11. prosinca u Opću bolnicu - Osijek ukupno je primljeno 3.461 pacijent. Od toga:

GARDA	-	1.773
MUP	-	300
CIVILI	-	1.306
NEOZNAČENI	-	66
VOJNICI	-	16

Od ukupnog broja primljenih preminulo je 559 osoba, a od toga:

GARDA	-	229
MUP	-	26
CIVILI	-	262
NEOZNAČENI	-	37
VOJNICI	-	5

NAREDBA ZAPOVJEDNISTVA OBRANE GRADA

U cilju jačanja obrane grada i pojačanja ratne proizvodnje, Zapovjedništvo obrane grada Osijeka izdaje zapovjed koja stupa na snagu danas, 12. prosinca 1991. godine.
1. Policijski sat traje od 20.00 do 5.00 sati, a u tom vremenu građanima je zabranjeno kretanje. Za vrijeme trajanja policijskog sata civilima je iznimno dozvoljeno kretanje samo ako su uključeni u ratnu proizvodnju. Kretanje je dozvoljeno i pripadnicima Hrvatske vojske ako prema zapovjedi nadležnih zapovjedništava obavljaju borbene aktivnosti.

REPUBLIKA HRVATSKA
SKUPŠTINA OPĆINE OSIJEK
IZVRŠNO VIJEĆE
- KRIZNI ŠTAB -
SLUŽBA ZA INFORMIRANJE

INTERNATIONAL
PRESS CLUB

Osijek,16.1.1992.

U Republici Hrvatskoj će od 17.do 21.siječnja boraviti flamanska delegacija iz Belgije na čelu s Filipom Dewinterom. Oni u subotu,18.siječnja stižu u Osijek. Delegacija dolazi u sastavu:

Filip Dewinter	član Parlamenta
WIM Verreycken	član Parlamenta
Francis van den Eynde	član Parlamenta
Herman Geschier	predstavnik flamanskog Odbora "Hrvatska,narod u nevolji"

Dolazak delegacije predvidja se izmedju 11,oo i 12,oo sati
Odetaljima ćemo vas naknadno obavijestiti.

PRESS 124-348
ZA SVE KORISNIKE

REPUBLIKA HRVATSKA
HRVATSKA VOJSKA
Z A P O V J E D N I Š T V O
OPERATIVNA ZONA OSIJEK

KLASA:8o4-o1/92-o3/o1
UR.BR:1o76-11/92/2-2o

Osijek, 21. ožujka 1992.

PRIOPĆENJE ZA JAVNOST

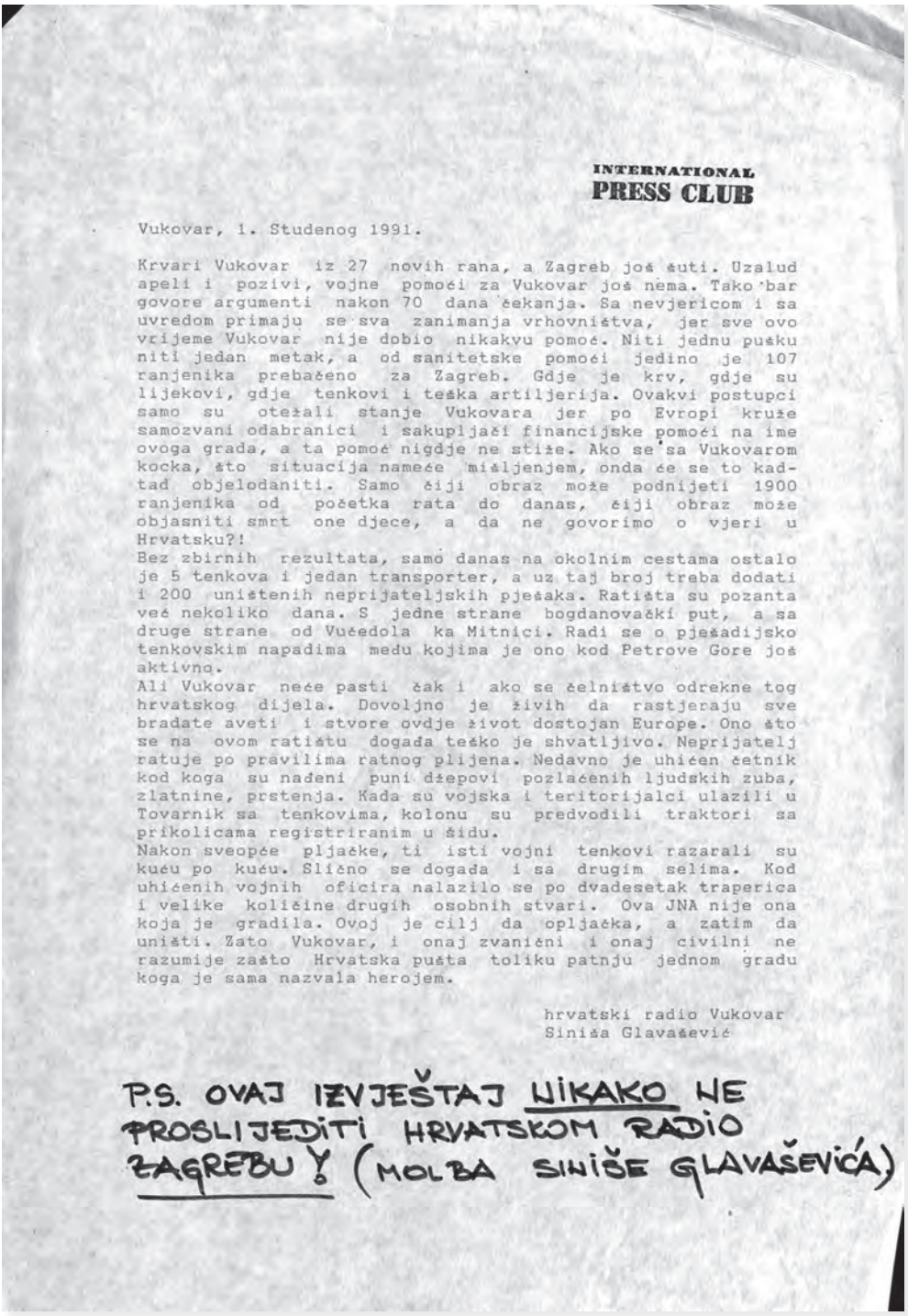
Strahovanje da će se otvoreni noćni napadi izvedeni u noći od utorka na srijedu i srijede na četvrtak ponoviti i u noći izmedju petka i subote nažalost su se obistinila.

Divljački napad izveden je po već bezbroj puta prokušanom receptu zločinaca-iz svih agresorskih uporišta, svih vrsta naoružanja , ali po jednoj zajedničkoj komandi: ožeži po svakom obrambenom položaju HV duž čitave fronte od Save do Drave i Posavljem Zapadne Slavonije, ali i civilnom stanovništvu.

Posebna meta su Vinkovci i Osijek. Samo u posljednja tri napada na ta dva grada ispaljeno je više od 2ooo raketnih, topničkih i minobacačkih projektila te najmanje 4ooo rafala iz teških strojnica. Ranjeno je tridesetak civila i Hrvatskih vojska. Poginula su dva hrvatska branitelja. Materijalna šteta je ogromna jer su ponovo pogodjena industrijska postrojenja, stambena naselja, bolnice, škole i preostala komunalna infrastruktura.

Zbog svega toga Hrvatska vojska nije mogla a da vatrom ne uzvrati i na taj način prekine neprijateljska divljanja i spriječi nove žrtve i teška razaranja. Tim više što ni stotinu poziva , upozorenja i molbi "vrućom linijom" nije dalo rezultata. Nisu pomogle ni urgencije Evropskih promatrača i časnika OUN pa je tako zbog napada u petak naveče prekinuta i sjednica prethodnice OUN, HV i civilnih vlasti o konkretnim pitanjima dolaska mirovnih snaga u Baranju i Istočnu Slavoniju.

Miro Maričić, satnik

INTERNATIONAL
PRESS CLUB

Vukovar, 1. Studenog 1991.

Krvari Vukovar iz 27 novih rana, a Zagreb još šuti. Uzalud apeli i pozivi, vojne pomoći za Vukovar još nema. Tako bar govore argumenti nakon 70 dana čekanja. Sa nevjericom i sa uvredom primaju se sva zanimanja vrhovništva, jer sve ovo vrijeme Vukovar nije dobio nikakvu pomoć. Niti jednu pušku niti jedan metak, a od sanitetske pomoći jedino je 107 ranjenika prebačeno za Zagreb. Gdje je krv, gdje su lijekovi, gdje tenkovi i teška artiljerija. Ovakvi postupci samo su otežali stanje Vukovara jer po Evropi kruže samozvani odabranici i sakupljači financijske pomoći na ime ovoga grada, a ta pomoć nigdje ne stiže. Ako se sa Vukovarom kocka, što situacija nameće mišljenjem, onda će se to kad-tad objelodaniti. Samo čiji obraz može podnijeti 1900 ranjenika od početka rata do danas, čiji obraz može objasniti smrt one djece, a da ne govorimo o vjeri u Hrvatsku?!
Bez zbirnih rezultata, samo danas na okolnim cestama ostalo je 5 tenkova i jedan transporter, a uz taj broj treba dodati i 200 uništenih neprijateljskih pješaka. Ratišta su pozanta već nekoliko dana. S jedne strane bogdanovački put, a sa druge strane od Vučedola ka Mitnici. Radi se o pješadijsko tenkovskim napadima među kojima je ono kod Petrove Gore još aktivno.
Ali Vukovar neće pasti čak i ako se čelništvo odrekne tog hrvatskog dijela. Dovoljno je živih da rastjeraju sve bradate aveti i stvore ovdje život dostojan Europe. Ono što se na ovom ratištu događa teško je shvatljivo. Neprijatelj ratuje po pravilima ratnog plijena. Nedavno je uhićen četnik kod koga su nađeni puni džepovi pozlaćenih ljudskih zuba, zlatnine, prstenja. Kada su vojska i teritorijalci ulazili u Tovarnik sa tenkovima, kolonu su predvodili traktori sa prikolicama registriranim u Šidu.
Nakon sveopće pljačke, ti isti vojni tenkovi razarali su kuću po kuću. Slično se događa i sa drugim selima. Kod uhićenih vojnih oficira nalazilo se po dvadesetak traperica i velike količine drugih osobnih stvari. Ova JNA nije ona koja je gradila. Ovoj je cilj da opljačka, a zatim da uništi. Zato Vukovar, i onaj zvanični i onaj civilni ne razumije zašto Hrvatska pušta toliku patnju jednom gradu koga je sama nazvala herojem.

hrvatski radio Vukovar
Siniša Glavašević

P.S. OVAJ IZVJEŠTAJ NIKAKO NE PROSLIJEDITI HRVATSKOM RADIO ZAGREBU ! (MOLBA SINIŠE GLAVAŠEVIĆA)

INTERNATIONAL
PRESS CLUB
OSIJEK-CROATIA
Tel 38/54/ 124-252
Fax 38/54/ 124-348

TO: RADIO VUKOVAR OBRANA GRADA VUKOVARA DATE: 07. 11. 1991.
FROM: MIRKO VOLAREVIC #OF PAGES: 1

MESSAGE:

U POTPUNOSTI RAZUMIJEMO VAŠU ODLUKU DA PRIVREMENO OBUSTAVITE SLANJE INFORMACIJA S VAŠEG PODRUČJA. NADAMO, SE DA VAM TO NE OTEŽAVA PRIMANJE INFORMACIJA.

OBAVJEŠTAVAMO VAS DA JE, KOLIKO JE NAMA POZNATO, VELIKI DIO HRVATSKE JAVNOSTI S PUNIM RAZUMIJEVANJEM PRIMIO VAŠU ODLUKU NASLUĆUJUĆI I RAZLOGE ZBOG KOJIH STE JE I DONIJELI.
DUBOKO SMO UVJERENI DA ĆE I U INFORMATIVNOM MUKU VUKOVAR I DALJE BRANITI HRVATSKU

Prvi put na ratištu,
Želio sam biti s vama,
a možda vam znači bar
Ljeto, što vam se divimo.
Joža Vlahović
„okorjeli kroničar"

INTERNATIONAL
PRESS CLUB

THE NUMBER OF PAGES INCLUDES THIS COVER PAGE. IF YOU DON'T RECEIVE ALL OF THE PAGES, PLEASE ADVISE IMMEDIATELY.

FOREIGN PRESS BUREAU

HOTEL INTERCONTINENTAL
ZAGREB - CROATIA
TEL:(38 41) 425 530, 426 141
FAX: 426 102

PRESS RELEASE

INTERNATIONAL PRESS CLUB

Date: November 10, 1991
Time: 12:30 pm

REPORT FROM VUKOVAR

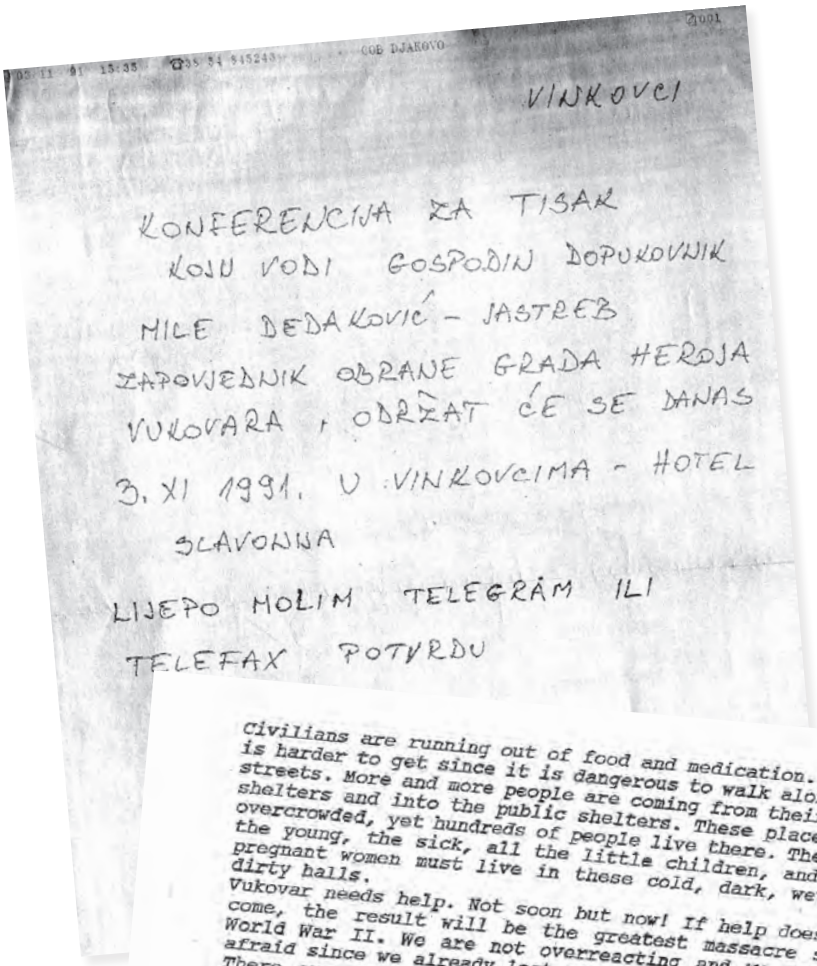
The besieged town of Vukovar is the scene of some of the heaviest attacks by the Serbian dominated Yugoslav Army (YA) on a Croatian city.

Alenka Mirkovic is a reporter for Radio Vukovar. A few minutes ago she called the Foreign Press Bureau in Zagreb to give the following account:

Vukovar is still fighting, but the city is at the end of its resources. There is still no sign of help, humanitarian or any other. There is only excuses, explanations, and promises.
At the same time Federal Army Forces and Chetniks keep attacking. For the last four days they have been trying to break into the city. Today they are attacking with strong infantry and large armored forces. They are making a simultaneous assault on the south and the west of the city, trying to separate the city center from Borovo Naselje. Yugoslav Army Infantry has penetrated some streets on the south side and heavy fighting is taking place at this moment.

While Alenka was talking from the command headquarters, the background noise of radio communications could be distinctly heard over the telephone. Over the radio, a Croatian Guardsman was telling the command center that he was surrounded in a house and that he would not make it out alive.

In the last four days over a 100 new patients were brought to the hospital (70 wounded Friday and 25 wounded yesterday). Many of the wounded are not expected to be saved. The doctors are helpless and say there's no blood, no medicines, no instruments, not even bandages and other medical equipment. Surgeons are performing operations without anesthetics in the hospital hallways, where over 450 patients are located.

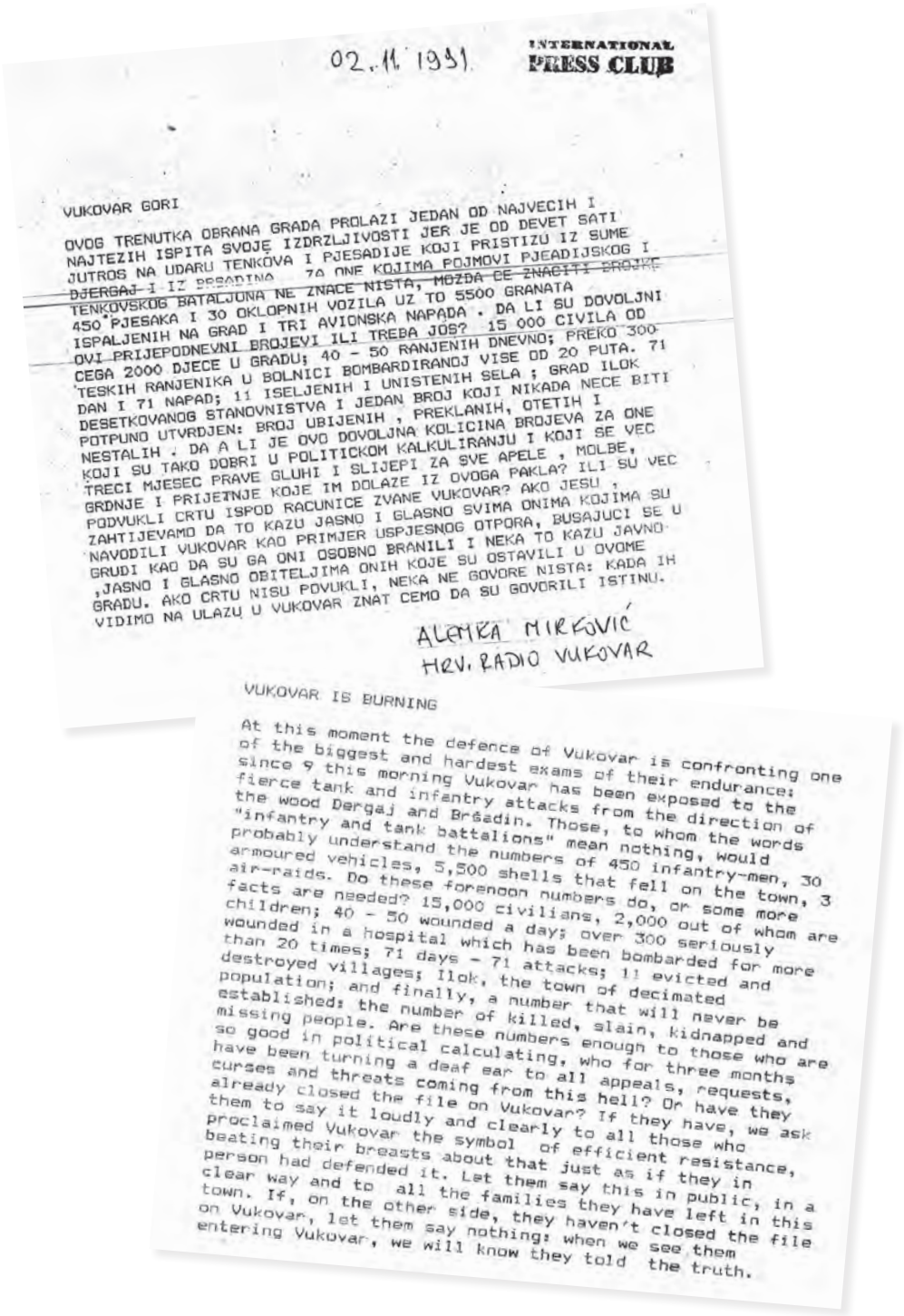

VINKOVCI

KONFERENCIJA ZA TISAK
KOJU VODI GOSPODIN DOPUKOVNIK
MILE DEDAKOVIĆ - JASTREB
ZAPOVJEDNIK OBRANE GRADA HEROJA
VUKOVARA , ODRŽAT ĆE SE DANAS
3. XI 1991. U VINKOVCIMA - HOTEL
SLAVONIJA
LIJEPO MOLIM TELEGRAM ILI
TELEFAX POTVRDU

Civilians are running out of food and medication. Water is harder to get since it is dangerous to walk along the streets. More and more people are coming from their home shelters and into the public shelters. These places are overcrowded, yet hundreds of people live there. The old, the young, the sick, all the little children, and even pregnant women must live in these cold, dark, wet and dirty halls.
Vukovar needs help. Not soon but now! If help does not come, the result will be the greatest massacre since World War II. We are not overreacting and we are not afraid since we already lost everything.
There are over two thousand children and thousands of elderly people here. The city is destroyed yet it is still under fierce attack. This place is a symbol of resistance, a symbol of freedom, and a symbol of Croatia, and that is why it must disappear. There is nothing left to be destroyed but human lives, and if Vukovar does not get any help that is what will happen.
This is a plea to all newspapers, journalists, TV stations, and all the media in the world. Your voices reach the public and you are the conscience of the world. In the name of 15,000 people and over 2000 children in Vukovar and in the name of humanity we appeal for any kind of help.
Please help us.

With this final word Alenka said goodby.
The latest news from Vukovar is that heavy fighting is still taking place. British TV network Sky News reported that the Yugoslav Army is slowly advancing towards the center of the city. The report also stated that Croatian defense forces were still holding their positions.

02.11.1991

INTERNATIONAL PRESS CLUB

VUKOVAR GORI

OVOG TRENUTKA OBRANA GRADA PROLAZI JEDAN OD NAJVECIH I NAJTEZIH ISPITA SVOJE IZDRZLJIVOSTI JER JE OD DEVET SATI JUTROS NA UDARU TENKOVA I PJESADIJE KOJI PRISTIZU IZ SUME DJERGAJ I IZ PRSADINA ZA ONE KOJIMA POJMOVI PJEADIJSKOG I TENKOVSKOG BATALJONA NE ZNACE NISTA, MOZDA CE ZNACITI BROJKE 450 PJESAKA I 30 OKLOPNIH VOZILA UZ TO 5500 GRANATA ISPALJENIH NA GRAD I TRI AVIONSKA NAPADA . DA LI SU DOVOLJNI OVI PRIJEPODNEVNI BROJEVI ILI TREBA JOS? 15 000 CIVILA OD CEGA 2000 DJECE U GRADU; 40 - 50 RANJENIH DNEVNO; PREKO 300 TESKIH RANJENIKA U BOLNICI BOMBARDIRANOJ VISE OD 20 PUTA. 71 DAN I 71 NAPAD; 11 ISELJENIH I UNISTENIH SELA ; GRAD ILOK DESETKOVANOG STANOVNISTVA I JEDAN BROJ KOJI NIKADA NECE BITI POTPUNO UTVRDJEN: BROJ UBIJENIH , PREKLANIH, OTETIH I NESTALIH . DA A LI JE OVO DOVOLJNA KOLICINA BROJEVA ZA ONE KOJI SU TAKO DOBRI U POLITICKOM KALKULIRANJU I KOJI SE VEC TRECI MJESEC PRAVE GLUHI I SLIJEPI ZA SVE APELE , MOLBE, GRDNJE I PRIJETNJE KOJE IM DOLAZE IZ OVOGA PAKLA? ILI SU VEC PODVUKLI CRTU ISPOD RACUNICE ZVANE VUKOVAR? AKO JESU , ZAHTIJEVAMO DA TO KAZU JASNO I GLASNO SVIMA ONIMA KOJIMA SU NAVODILI VUKOVAR KAO PRIMJER USPJESNOG OTPORA, BUSAJUCI SE U GRUDI KAO DA SU GA ONI OSOBNO BRANILI I NEKA TO KAZU JAVNO ,JASNO I GLASNO OBITELJIMA ONIH KOJE SU OSTAVILI U OVOME GRADU. AKO CRTU NISU POVUKLI, NEKA NE GOVORE NISTA: KADA IH VIDIMO NA ULAZU U VUKOVAR ZNAT CEMO DA SU GOVORILI ISTINU.

ALEMKA MIRKOVIĆ
HRV. RADIO VUKOVAR

VUKOVAR IS BURNING

At this moment the defence of Vukovar is confronting one of the biggest and hardest exams of their endurance: since 9 this morning Vukovar has been exposed to the fierce tank and infantry attacks from the direction of the wood Dergaj and Brśadin. Those, to whom the words "infantry and tank battalions" mean nothing, would probably understand the numbers of 450 infantry-men, 30 armoured vehicles, 5,500 shells that fell on the town, 3 air-raids. Do these forenoon numbers do, or some more facts are needed? 15,000 civilians, 2,000 out of whom are children; 40 - 50 wounded a day; over 300 seriously wounded in a hospital which has been bombarded for more than 20 times; 71 days - 71 attacks; 11 evicted and destroyed villages; Ilok, the town of decimated population; and finally, a number that will never be established: the number of killed, slain, kidnapped and missing people. Are these numbers enough to those who are so good in political calculating, who for three months have been turning a deaf ear to all appeals, requests, curses and threats coming from this hell? Or have they already closed the file on Vukovar? If they have, we ask them to say it loudly and clearly to all those who proclaimed Vukovar the symbol of efficient resistance, beating their breasts about that just as if they in person had defended it. Let them say this in public, in a clear way and to all the families they have left in this town. If, on the other side, they haven't closed the file on Vukovar, let them say nothing: when we see them entering Vukovar, we will know they told the truth.

EXP: A 33 1 42 72 10 72 1992-04-17 13:05 03-96 5 #1

DOC Reporters!

a TV extension of the newspaper "Libération"

11 rue Beranger - 75154 Paris cedex 03 - France

Tel : (33) - 1 - 42 76 06 33 / 34
Fax : (33) - 1 - 42 72 10 72

FAX N° DIAL OUT : 19 38 54 124 348
TO : Tania Press Center OSIJEK
FROM : Philippe Flandrin
NUMBER OF PAGES FOLLOWING THIS COVER: none

Dear Tania,

I was glad to talk to you yesterday and unhappy to learn that your people and city are still under threat and plight. As I was in Bosnia I Hercegovina I could see, a kind of repetition of what happened last year in Croatia and it was extremely ugly...
It seems then to me that the archive problem I have to solve, and for the resolution of I definitely would like to secure your cooperation, is determined by two different factors:

1) The way of life in Osijek before the war, especially : The 1990 elections when HDZ took over:
- electoral campaign, meetings, results.
- The city life, streets, homes, factories etc..
2) The start of the war: from june till august, with the departure of JNA from Osijek.
3) The life in Baranja, Bilje, Darda & Belli Manastir.

In a first stages I would like to have a detailed list of item with subject matter, (content of pix) technical specifications: Photographs / Video Beta, or V8, Film 16 mm etc length and of course rates and banking references.
In a second stage I will reply with an invoice and we will carry on.

You can reach me at : 331 42 76 06 33 or 34. Or 42 76 17 89 (LIBERATION as for DOC REPORTERS! also: private N°: 40 39 03 27 & 42 62 27 38 (answering machine)

When in Osijek I dealt with Zvonko Bugarin director : Filmoteka: Drapsinova 11- 54 000 Osijek. tel: 25 057. But if you find other sources, such as TV Horvatska/ Osijek and more, I am also interested. I prefer a short but strong and significant take to lenghty pieces.
If you have more questions please do not hesitate to call me at any time. The dead line for this is the 20th of May.(pix in Paris)
Very Best regards
Philippe Flandrin

KRONOLOGIJA NEUS
O PREKIDU VA

MARATONSKI PREGOVORI

Tripartitni pregovori trajali su od subote u 18 sati do nedjelje u tri sata i nastavljeni su ponovno oko 8 sati. Umjesto do deset sati, kada je trebala započeti konferencija za novinstvo, pregovori su se odužili do 13 sati. Prilikom ulaska na

dovoljn zu
rečenica je
ten izgov n
konferen
- Želje
ku, gdje
lem, ostv
tre i prim
Božićem
uključenjem
daju krš
ma.

KA

PREGOVORI MOGU POČETI - Hrvatska i Europa s jedne i srbo-armija s druge strane. Hrvatska ima činjenice i snagu, armiju pokreće osvajački bezobrazluk

RAŠETA

U generale **Agotića** i **Rašetu** u Osijek je u subotu oko 18 sati stiglo jedanaest članova Europske misije - sadašnji ambasador, Nizozemac **Dirk Jan Van Houten**, budući ambasador, Portugalac **Joao Guerra Salgueiro** i njihovi zamjenici, sadašnji i budući glasnogovornici europskih promatrača, dva člana britanske delegacije i tri promatrača.

OSMJEH PRIJE PREGOVORA - Hrvatski general Imra Agotić, bez obzira na to što zna s kime ima posla, vjerovao je da će pregovori Slavoniji donijeti mir, ali i dalje zna da će Hrvatska pobijediti

press-konferenciju, na smrknutim licima pregovarača vidjelo se da je vrijeme poklonjeno pregovorima zapravo uludo potrošeno i da se s armijskom stranom ne može pregovarati. Da je bilo sve u redu pregovori bi bili nastavljeni u Dalju, međutim ni u tom slučaju nije postignut sporazum o razminiravanju terena.

U Osijeku nije učinjeno ništa, Rašeta je iznervirano statirao i jedino u što se možemo pouzdati je to da će armijska i četnička strana poštovati dogovor da se vatra prekine na Badnjak, 24. prosinca u 8 sati i da takav prekid neograničeno traje. Zatim nam preostaje da se pouzdamo u sebe same.

Hrvatska strana predlagala je da prekid vatre bude utvrđen u krugu od 50 kilometara, dakle ne samo na osječkom području, što je sasvim razumljivo jer se zna da bez mira na cjelokupnom hrvatskom teritoriju nema ni pojedinačnog. Armijska strana predlagala je da zona prekida vatre bude u krugu od 20 kilometara i tu se stalo. Vatra nije prekinuta i detonacije su odjekivale na rubnim dijelovima grada i za vrijeme pregovora.

Da je i europskim promatračima, ipak, sve jasno

● Kad
ne bi
kol
isto
nije
Ago
ske
biti
nik
gur
oči
mišlje

Gospodin
da se, zna
uvjerio, jer
vidio ono
vlja »armij
ti narod«.

**HUMA
PRES
RE**

A ta istanji
dila je Raše
ral-potpuk
neral-puk
no za zash
gao troše
vrijeme
trpnim p
poreden
dužnost
raspored
Hrvatsko
sporedi
uspješno
u Hrvats
Kadijević
ti i Rašetu

GRADONAČELNIK KRAMARIĆ: »Joj, da sam znao Rašetu ne bi ni zvao! Vani gruva, a on zasmijava novinare. Poslije će reći da oni krše primirje«

JEŠNIH PREGOVORA
E U SLAVONIJI

je jedna Van Hou- a press-

a u Osije- reći prob- prekid va- vezano s em da svi obe pripa- n narodi-

čin generala armije koji ima još jednu vrlinu, a to je da nikoga ne ostavlja ravnodušnim. Naime, jučer je svojim odgovorima novinare najprije živcirao, a potom ih zasmijavao.

General Rašeta je, poslije vrlo kratkog spavanja u hotelu »Central«, započeo razgovore na prazan želudac da hrvatski domaćini

GENERAL RAŠETA: »Šta sada da kažem? Joj, Kadijević mi je lepo rekao da se ničega ne sećam«

KO UBIJA MIR?

u subotu, ispred Voj- ice u Zagrebu krenula koja je Osijeku i Slavoniji trebala do- oliko željeni mir, Imra general-bojnik Hrvat- ske nadao se da će put ješan. General-pukov- Andrija Rašeta zasi- nije isto mislio, jer je Osijek krenuo s predu- em da mira ne bude

Dok su se ljudi u pothodniku otimali za to tko će se fotografirati s generalom Agotićem, Andriju Rašetu su dočekale salve pitanja - kada će njihova djeca biti puštena iz armije. Budući da Rašeta ništa ne zna, ničega se ne sjeća i za vrijeme pregovora najčešće prijeti, od tih pregovora doista se, ni uz najbolju volju, ništa nije moglo očekivati.

Tekst: Ana DIKLIĆ
Fotografije: Zdenko PUŠIĆ i Željko LONČAR

NEMA NAPRIJED - Pregovori su se vodili cijelu noć. Sva sreća da novinari nisu morali biti prisutni. Ako Rašeta ne poštuje ono što je potpisao, možda će poštovati ono što nije

RAŠETU ČUVALI HRVATSKI VOJACI - Građani Osijeka imali bi Rašeti mnogo toga reći, ali čuvali su ga hrvatski vojaci. Vjerovatno se pita zbog čega je naslagano toliko vreća s pijeskom

Huten na- se još nije ovatno je sebe osta- brani i šti-

TIČKA ONFE- JA

a unaprije- čina gene- a u viši ge- , vjerovat- je je posti- vnice, tude u muko- rima. Ra- na novu komisije za h kacige« u ih bude ra- ao što je pregovore erovatno će ebe smjeni- prijediti u

ne bi slučajno pomislili da armija mnogo troši.

Budući da mu s rečenicom na početku pressa: »Poštovane dame i gospodo« nije uspjelo šarmirati prisutne dame i gospodu, drug Rašeta je kategorički utvrdio da se armija - BRANI. Potom da armijska strana ne krši prekid vatre, a zatim da nitko ne poštuje potpisane sporazume o prekidu vatre te da nema namjeru više ništa potpisivati.

Nije se složio ni s činjenicom da armija i četnici obavljaju poslove zajedno. Divljenje među novinarima izazvalo je Rašetino iskreno čuđenje kada ga je novinar upitao planira li JNA kakve akcije protiv Bosne. Odgovor je bio - Ne! Zašto bi?

23/11 '91 08:08 ☎38 41 426102 FPB ZAGREB →→→ IPC OSIJEK ②001

IFJ International Federation of Journalists

MIA DOORNAERT
President

INTERNATIONAL PRESS CLUB

AIDAN WHITE
General Secretary

IFJ EARLY WARNING NETWORK **22 November 1991**

PRESS RELEASE PRESS RELEASE PRESS RELEASE PRESS RELEASE

The International Federation of Journalists and its member unions in Yugoslavia, the Slovene Journalistic Society and the Association of Independent Trade Unions of Journalists, in unison with the Croatian Society of Journalists, call on the Yugoslav Army leadership, the European Community Monitors, the International Committee of the Red Cross and all media organisations and journalists in the region of Vukovar to aid in the search for the radio journalist Sinisa Glavasevic.

According to our information Glavasevic, who works for Radio Vukovar, was last seen when he was taken from the Vukovar convoy. The IFJ fears for his safety.

Chapiter III of Article 79 of the first Protocol to the Geneva Conventions (1977) states that: "Journalists engaged in dangerous professional missions in areas of armed conflict shall be considered as civilians within the meaning of Article 50, paragraph 1."

The International Federation of Journalists, which represents more than 200,000 journalists in 53 countries, demands all forces in Yugoslavia to respect the Geneva Conventions. So far in this tragic war hundreds of civilians have died among which 17 journalists.

As the result of a decision of the IFJ-FES sponsored conference, "Journalism at Work: The Global Challenge of European Revolution", held in Brussels June 27-29, 1991, the IFJ and its member unions have established a network to serve as an "early warning system" on censorship and economic, political or physical attacks on journalists in the developing democracies of Central and Eastern Europe. Information distributed through this network is gathered from journalists and their unions.

EKIPA BBC-a U OSIJEKU

PRIČA O ROMEU I JULIJI

• *Snimamo film o ljudskim sudbinama u ovom ratu, jer smatramo da će to prije izmijeniti javno mišljenje u nas, nego ratna izvješća koja prosječnom europskom gledatelju izgledaju prilično daleko - David Ash, redatelj u BBC-u*

Koliko prosječni Europljanin zna kako mi proživljavamo ovaj nametnuti rat? Vjerojatno malo, jer ratna izvješća koja on gleda na tv-ekranu ne prikazuju obične ljude, a i rat je prilično daleko od njihovih domova.

Zato nas je ugodno iznenadio boravak ekipa BBC-lja u Osijeku, koja snima film o sudbinama običnih ljudi i njihovom proživljavanju ovog sukobog i prljavog rata. Na čelu ekipe je **David Ash**, glavni redatelj, (slobodnjak koji ovaj film radi za BBC), koji je specijalno za ovu priliku angažirao vrsnu tehničku ekipu iz Beča, u kojoj su kamerman **Attila Szabo** i tonski snimatelj **Bernhard Neubauer**. Oni rade za »Everyman« - dokumentarni program BBC-lja, koji ima dugu tradiciju i jedan je od glavnih dokumentarnih programa na BBC-iju. Filmovi traju 40 minuta, teme su raznolike, zanimljive, originalne, snimljene iz posebnog, «everyman» kuta gledanja. To su priče o ljudskim sudbinama, a u svakom filmu nastoji se prodrijeti u srž problema kroz sudbinu pojedinca.

Monteki i Kapuleti

O filmu koji snimaju u Osijeku, redatelj Ash kaže:

- Film neće imati formu klasičnog ratnog izvještavanja, jer nas ne zanima toliko sam rat i bitke, već ono što se zbiva u pozadini, odnosno kako se rat odražava na pojedince. Smatram da razlog zašto smo došli baš u Osijek ne treba posebice objašnjavati, jer mislim da su vaši sugrađani na svojoj koži jako dobro iskusili sve strahote ovog rata. Kako bismo što realnije prikazali situaciju u kojoj se vi danas nalazite, odabrali smo nekoliko osoba i njihovih sudbina, za koje smatramo da su tipični primjeri ove sredine, prezentirat ćemo našem gledaocu kako obični ljudi proživljavaju ovaj rat. Film će sadržavati priče tipičnih pojedinaca, koji godinama, znači i prije ovog rata, žive u ovom gradu mješanog pučanstva. Ljudske sudbine istražuje **Paul Pivčević**, Britanac vašeg porijekla, a lajtmotiv cijelog filma je priča o mladiću i djevojci, zapravo suvremena priča o Romeu i Juliji čija se ljubav našla u vihoru rata, a kroz njihove sudbine prikazat ćemo ovaj rat. Naime, pronašli smo jedan mladi zaljubljeni par, različitih nacionalnosti, koje je ovaj rat razdvojio, ali oni unatoč tomu žele ponovno biti zajedno. Dokazali smo da je ljubav jača od svih zala i da je mogućа, čak i u ovim uvjetima, ali uz mnogo, mnogo problema. Nadamo se da će ljubav na kraju pobijediti rat. Priča nas je asocirala na Romea i Juliju, Kapuletijeve i Montekijeve. Shakespeareova priča ima tragičan završetak, a ova priča još nema kraj. Nadamo se da on neće biti tragičan.

Redatelj David Ash i ekipa BBC-lja u Osijeku

Na licu mjesta

- Razlog zašto smo se odlučili za prezentaciju rata kroz sudbine običnih ljudi, jest što u se u drugim zemljama ovaj rat prikazuje kao svaki drugi rat i običnom građaninu sve to izgleda prilično daleko. Nadamo se da će im naš film pomoći da bolje shvate ovdašnju situaciju, formiraju mišljenje i sami donesu vlastite zaključke. Također se nadam da će raš film imati utjecaja na promjenu javnog mišljenja, jer iz dosadašnjeg iskustva znam da takve priče i sudbine imaju velik utjecaj na pučanstvo. Držim vam pesnice da ovaj rat što prije prestane.

Na kraju, pitamo redatelja Davida Asha o njegovom osobnom doživljaju rata u Osijeku:

- U Osijek sam došao vlakom iz Zagreba. Bio je teški artiljerijski napad i otrčao sam u sklonište. Osječko iskustvo došta je bilo vrlo upečatljivo, bitno drukčije od onog apsirakno koje sam imao u Londonu. Stigao sam u potpuno mračan grad, nisam niti bio siguran da li sam došao na odredište. Silazio sam s vlaka pod artiljerijskom vatrom i vidio samo dvoje ljudi s baterijama. Bilo mi je neshvatljivo da ljudi stoje i pričaju, a samo ih je nekoliko izgledalo uplašeno. To je i mene donekle opustilo. Mislim da sada znamo o vašoj situaciji puno više nego europski promatrači, bar u nekim aspektima.

V.LATINOVIĆ
***Snimio:* D.HEĆIMOVIĆ**

MEĐUNARODNI PRESS-CLUB

Strani novinari »uhvatili maglu«!

Otkako smo s ovim ratom za svoja ognjišta »poslastica« svjetskim medijima, u Osijeku dnevno boravi tridesetak domaćih i oko 40 stranih ratnih izvjestitelja koji tragaju za istinom u bezumlju što nam ga zadaju armijske beštije, četnici i srbijanski »foteljaši«. Laži je mnogo, a istina jedna. Hoće li ju spoznati svi ti novinari i znati reći svijetu što nam se događa - vidjet ćemo. Međutim, i novinare ponekad uhvati panika. To se dogodilo u petak kad je veći broj stranih izvjestitelja pobjegao na noćenje u Mađarsku ili u Zagreb. Naime, proširila se glasina da je gradonačelniku ili sekretaru obrane stigao ultimatum četnika iz Jagodnjaka (?!) da će, ako se u roku od pet sati ne iseli grad, poubijati sve strane novinare. I velik broj njih je - pobjegao. Nisu stigli ni primijetiti apsurdnost te glasine. Ali, vratili su se. Inače, u press-klubu hotela »Osijek« odlična je organizacija posla, angažirano je 15 stalnih prevodilaca i suradnika, a prijavio se i velik broj volontera koji žele pomoći probijanju naše istine u svijet. Uskoro će u prostoru kluba Hrvatsko društvo karikaturista i »Glas Slavonije« otvoriti izložbu ratnih karikatura. **S. A.**

Gospodin Bill Bass iz Teksasa zalaže se za međunarodno priznavanje neovisne Hrvatske

Snimio: G.MITIĆ

AMERIČKI ODVJETNIK BILL BASS U MEĐUNARODNOM PRESS-KLUBU

UŽASNUT RATOM

- ***»Zalažem se za to da svijet konačno prizna Hrvatsku, jer ona ima pravo da bude - slobodna - Njeni narodi to žele!«***

Među mnogima koji su se u Lijepoj našoj zatekli tijekom ovog prljavog rata je i američki odvjetnik **Bill Bass**, iz mjesta Tyler u Teksasu. Otkud toliko zanimanje za Hrvatsku, pitali smo ga za vrijeme njegovog kratkog boravka u Međunarodnom press-klubu, dok su granate razarale grad?

- U mom gradu živi mnogo ljudi ,koji su za vrijeme drugog svjetskog rata kao piloti boravili na jadranskoj obali. Hrvati su ih spasili, pa me to ponukalo da se zainteresiram za vašu zemlju. Jedrio sam duž jadranske obale, posjetio mnoga mjesta. Posebice me oduševio Dubrovnik, Hrvatska je zaista divna zemlja!

U Zagrebu sam se zatekao u srpnju, kad je kolona tenkova krenula iz Beograda. Užasno je to što se događa, ali - Hrvatska će pobijediti! Ovo je sukob između umirućeg komunističkog režima i demokratski izabrane vlasti, volje naroda u Hrvatskoj koja ima tradicionalne stoljetne granice. Zalažem se za to da svijet konačno prizna Hrvatsku, jer ona ima pravo da bude - slobodna. Njeni narodi to žele!

Gospodin Bass, ogorčen teškim razaranjima kojima je izložen Osijek i ostala mjesta u Hrvatskoj, odmah po dolasku nazvao je nekoliko svojih poznanika, kongresmena, i zahtijevao priznanje Hrvatske!

J.KNEŽEVIĆ

»GLAS SLAVONIJE« POKROVITELJ IZLOŽBE KARIKATURA

Izložbeni prostor bio je premalen da bi primio sve posjetitelje

Snimio: D.BARTANIĆ

UMJETNOŠĆU PREMA POBJEDI

- ***Na izložbi oštre slikarske satire* »Rat u Hrvatskoj« *postavljeno je stotinu i šezdeset karikatura koje obilježavaju hrvatsku ratnu zbilju, osječki događaj istine***

Jučer je otvorena izložba karikatura, dugo očekivana u osječkoj kulturnoj praznini. Oštrom slikarskom satirom progovorili su umjetnici, sili zla i agresije suprotstavše se humorom, četničko-vojnom primitivizmu odgovorište kulturom duha. Umjetnost je sužívjela na izložbi **»Rat u Hrvatskoj«**, otvorenoj u Međunarodnom press-centru.

Ovaj kulturni događaj okupio je pedesetak posjetitelja kojima se, u ime **Hrvatskog društva karikaturista** i organizatora izložbe, obratio **Tomislav Dušanić**, karikaturist iz Osijeka. On je pročitao pozdravno pismo **Mladena Bašića**, predsjednika Hrvatskog društva karikaturista, u kojem se ističe hrabrost svih umjetnika koji su progovorili svojim jedinim oružjem - humorom i satirom.

Glavni i odgovorni urednik **»Glasa Slavonije«**, gospodin **Josip Kelemen** prigodnim govorom otvorio je izložbu. Glede ratnog okruženja i duboke smislenosti otvaranja izložbe baš u najtežim trenucima stvaranja hrvatske neovisnosti i pobjede, gospodin **Kelemen** podvukao je humor hrvatskoga čovjeka i onda kada mu je najteže. Dodao je da **»Glas Slavonije«** nastavlja akciju koja i s umjetnošću ide prema pobjedi, pa će ove karikature biti izložene i u drugim kulturnim centrima u nas i svijetu. Jer, ove karikature upravo se rugaju svim ostalim »ratnim karikaturama« koje mimetički izražavaju. Ovaj prkos zlim silnicima samo je proročanstvo pobjede i korak bliže slobodi.

Posjetitelji izložbu mogu vidjeti svakodnevno u pothodniku, na Trgu Ante Starčevića. I uživati u sto šezdeset i dvije karikature koje je stvarao duh trideset i jednog majstora. Bogatstvo zastupljenih slikarskih tehnika otkriva pravi inspirativan kolaž.

N. ŠPOLJARIĆ

8 VUKOVAR GS
Srijeda, 23 listopada 1991.

RAZGOVOR S GOSPODINOM BRANKOM, ZAPOVJEDNIKOM OBRANE VUKOVARA

VUKOVAR S
POBIJEDITI NE DA

Vukovar se herojski brani. Pokoriti se ne da, premda doživljava u povijesti ratovanja nezabilježene tragedije. Neprijateljske horde ne ostavljaju ga na miru čak ni poslije desetog potpisanog primirja. No, njegovi junački branitelji odbijaju svaki napad, nanoseći okupatoru ogromne materijalne i ljudske gubitke. Hrabri branitelji, pod zapovjedništvom gospodina **Branka**, bilježe pobjedu za pobjedom, dobivaju boj za bojom, a tko se tako bori njemu će pripasti i konačna pobjeda. Velika zasluga za sve to svakako pripada i prvom čovjeku ratnog Vukovara, zapovjedniku obrane, gospodinu Branku, s kojim je koristeći izravno uspostavljenu radijsku liniju, taj svojevrsni zračni most, o mnogo čemu razgovarala novinarska ekipa Hrvatskog radija, Studio Osijek, na čelu s novinarom **Vinkom Gaždikom.**

Sjećanje na svibanj...

Budući da zaista vodite specifičan boj i specifičan način obrane Vukovara, tog slavonskog Staljingrada, da li možete reći koliko vam je značio konvoj koji je poslije dugog putovanja konačno stigao do vas, kako se okupacijska vojska njime koristila da vam pride, da probije vaše obrambene linije, kako ste na sve to gledali?

- Pa, konvoj tog tipa uvijek bismo prihvatili, ali s drugim ljudima. Nažalost, moram istaknuti žalosnu činjenicu - čovjek koji je vodio konvoj u ime te međunarodne organizacije ponudio nam je, kad smo se sreli ovdje s njim u Vukovaru, da iseli pučanstvo Vukovara, kao što je to učinjeno s Ilokom, što nam je mnogo govorilo i otvorilo veliku gorčinu u našim ljudima. To znači da taj čovjek nikada nije niti radio kako treba i zastupao međunarodne interese o nemiješanju. Taj je čovjek u onom navratu, kad je doveo konvoj u vojarnu prije tjedan dana, samovoljno odlučio, ne obavješćujući nas o promjeni relacije, uz pomoć vojske dovesti konvoj na liniju dovođenja snaga. S te strane je neprijatelj dovodio svoje snage u borbu, znači to je linija njihovog razvoja, i sva sreća za njih, kažem za njih u tom konvoju, da nismo otvorili vatru, jer bio je sumrak i s obzirom na to da smo očekivali konvoj, vidjeli smo neku čudnu kolonu i onda smo pretpostavljali da je to konvoj i prijevara.

Gospodine Branko, u vašem susjednom gradu, Vinkovcima, bilo je nekih indicija o bojnim otrovima. Vi ste još u nezavidnijoj situaciji. Da li su na vaše borbene snage bacani bojni otrovi?

Pa, gotovo, svaki dan ih bacaju ali one lakše, suzavce. Premda smo imali nekoliko indicija da su bačeni i oni nehumani otrovi, srećom zasad nemamo posljedica. A oni se na nas bacaju iz haubičkih granata, kemijskih granata.

OBORENO OSAM ZRAKOPLOVA

Kako je s obranom, da li ste uspjeli protiv zrakoplova nešto više učiniti?

- Do sada smo oborili osam zrakoplova, a vrlo je zanimljivo da smo ih nekoliko oborili čisto pješadijskim naoružanjem, što je velika rijetkost.

U čemu još Vukovaru treba pomoći, što vam najviše nedostaje, hrana, odjeća...

- Vukovaru se najbolje može pomoći da se prekinu ova razaranja. Da se prekine ta strahota i da se ti zločinci maknu odavde. To je najveća pomoć Vukovaru.

A u čemu Vi osobno vidite izlaz?

- Ja kao vojnik izlaz vidim samo u vojnom rješenju.

Da li i razgovor za zelenim stolom u tomu može pomoći?

- Pa do sada tih deset potpisanih primirja govori mnogo za ovaj grad, zato što on nijedan dan nije doživio mir otkako su počela ta potpisivanja primirja. Samo prividan mir.

Naš razgovor slušat će i čitati velik broj ljudi. Što biste im poručili?

- Pa, teško se odlučiti na nešto veliko. Recimo, mi smo u stanju izdržati sve udare te vojske, bez daljega. Iako nam je žao ovih tisuća i tisuća ljudi, žena i djeca koji stoje iza nas i naših leđa, koje mi čuvamo i branimo jer smo im nemoćni više pomoći, osim da ih fizički branimo, a to smo u stanju uraditi, što smo već i dokazali.

Nekada ste pripadali takozvanoj jugoslavenskoj narodnoj armiji. Vi ste iz nje izišli. Zašto? Kakva je razlika između te armije i Zbora Narodne garde?

- Pa razlika je i nacionalna i ideološka. Ogromna. Prije svega ta armija u posljednih godinu i nekoliko dana sve je manje bila jugoslavenska, a čak i prije se to osjećalo. Sve više i više je postajala srpska, što se danas i vidi. A ideološka zbog razloga što su oni generali i ona gospoda koja od 1941. i 1945. do danas još gore sjede prigrabili privilegije, i u ovim novim demokratskim izborima nisu niti htjeli prihvatiti ta demokratska rješenja, jer su očekivali da poslije odlaska u mirovinu zasjednu na političke stolice i zadrže privilegije do kraja života, i za sebe i za svoje obitelji.

Ima nekih priča, naslućivanja da se ovaj rat neće zadržati samo na Republici Hrvatskoj, već će se proširiti i na druge republike. Što vi o tome mislite?

- Rat već i jest u drugim republikama, no ne vjerujem da će uzeti ovakav omjer kao u Hrvatskoj, jer okupator nema više snage. On sada skuplja ostatke ostataka, bar u ovoj našoj zoni, jer je debelo polomio zube na jednom Vukovaru.

RAT PREMA MJERI GENERALSKOG VRHA

To znači da je obrana jaka i snažna. Već ste nam ranije malo govorili o generalu Mamuli i njegovoj strategiji. Čini nam se da ste vi, kao kapetan, ovdje pokazali da ste veći general od njega. Isto tako, čini nam se da je od njegovih promjena armijskih oblasti počela ta strategija i sve više se osjeća da nije Srbija iskoristila armiju nego je armija iskoristila Srbiju za svoje ciljeve. Što vi o tomu mislite?

- Pa, to je u suštini istina. To je ta ideološka strana da je armija zapravo iskoristila osjećaje najveće nacije u Jugoslaviji da na taj način uzme i pozicije, zapravo to je taj generalski vrh u pitanju, u igri, koji je vodio borbu za svoje pozicije i zato se borio za očuvanje socijalizma i socijalističke ideologije.

Ono što ste rekli, podjela na armije kako je počela, na vojne oblasti, bila je mimo Ustava. Postupno su preuzimali funkcije koje su odavno izumrle u društvu u

GS VUKOVAR
Srijeda, 23 . listopada 1991.

• Donosimo cjelovit intervju s braniteljima Vukovara, organiziran preko telefona posredstvom osječkog Međunarodnog press-kluba i Radio-stanice Vukovar

kojem smo živjeli, i to nasilno da bi na kraju proizišlo da jednostavno odbijaju bilo kakvu ne samo sugestiju, nego i naredbe vrhovnog zapovjednika, Predsjedništva Jugoslavije, pozivajući se na navodnu zaštitu Ustava koji su sami kršili, a sve u duhu očuvanja takozvane socijalističke ideje, odnosno očuvanja svojih pozicija. Jer prirodan tijek generala do unatrag ovih izbora je i bio da poslije umirovljenja zauzmu »delekvatnu« društvenu funkciju, bilo kao neki predsjednik Saveza komunista, ili neki savjetnik u državnim institucijama, SIV-u ili bilo što drugo, pa čak i u Predsjedništvu SFRJ smo ih imali.

Postaje previše jasno u javnosti da je krupnu ulogu u pripremama i u realizaciji ovog rata odigrala kontraobavještajna služba. Ona još uvijek ima svoje ostatke, još uvijek djeluje i preko snajperista i u Vukovaru, a i po drugim gradovima Hrvatske. Kako se boriti protiv tog KOS-a, protiv jedne strategije čiji su oni, stvarno, psi čuvari, iz životinjske farme Orwellovih svinja, primjenjujući tu uspješnu taktiku vaše borbe u Vukovaru.

- Pa ne znam. U pitanju su samo, izgleda, ljudi. Jer ovi ljudi su živjeli već na rubu otuđenja i možda je to ta kritična točka koja ih je pokrenula. I samosvijest koja je prevladala kod njih. A borbe protiv KOS-a u našim redovima imamo. Tu je možda vrlo bitno poznavanje njihove logike razmišljanja.

SAMO KORAK DO POBJEDE

Hrvati su prilično uplašeni, a Vi ste došli u te redove iako niste iz tog kraja, napravili ste jedan fantastičan potez da ste iz zapadnog dijela Hrvatske došli u Vukovar i braniti domovinu. Kako da ljudi budu hrabriji.

- Potrebno je učiniti samo jedan mali pomak, prvi korak, jer s druge strane je apsolutna nesigurnost.

Zanimljiva je vaša priča o tome kako vam je dopao pijani sin visokog oficira kojem ste glumili da ste četnici, pa ste polako saznali o strategiji rata takozvane JNA. Kako je to zapravo bilo.

- Pa on je bio pijan i drogiran. To je točno. I tako je dolutao u naše redove rezervni poručnik iz Kragujevca i mi smo ga doveli ovdje i rekli da je to četnički štab, a to smo mogli jer ovdje imamo zanimljive njihove ikonografije, jer mi iz mržnje to ne bacamo, ne uništavamo, nego čisto ostavimo kao suvenire, zastave, slike, ikone i tako. A on nije opazio hrvatski grb na zidu, već je opazio tu ikonografiju i jednu kapu koja je bila izvezena sa četiri ćirilična slova »S« i križom. Mi smo mu rekli da je ovo četnički štab. Tako se on polako otvarao i onako pijan, uz bocu koju smo stavili pred njega, počeo pričati kako je prošao kroz Tovarnik, kako su ih uništili, kako on kolje sve ustaše, kako ih ubijaju i da je sad sve čisto do Vukovara. Potom smo mu rekli da oni ruku i po nama, kao mi smo njihovi četnici i oni sad i po nama tuku, zar oni ne znaju za nas. Ne, ne nitko nam nije rekao da ste vi tamo. Pa kako ne znate, pa mi vas stalno zovemo, a vi ništa. Pitamo ga - da li si čuo za nekog Jastreba tamo. Kaže »jeste, jeste, imamo tamo nekog Jastreba, ali ne znamo gdje je on«. I tako nam je ispričao dosta podataka o svojim jedinicama, o njihovu rasporedu, o svom ocu koji radi u Kragujevcu kao vojna osoba, potpukovnik po činu, o svojim drugarima, o strahu koji vlada među njima, panici, kako bježe s bojišta.

Što rade s onima koji bježe s bojišta?

- Dočekuju ih u Tovarniku, Šidu, Ilači, gdje imaju postavljene vojne policajce i policiju i pod prisilom ih vraćaju natrag ili prijeki sud to rješava po kratkom postupku. Iako on kaže da rijetko koji dođe do prijekog suda, jer ga odmah ubiju.

PSI RAZVLAČE OKUPATORSKE LEŠEVE

Ima jedna grozna istina koju mora znati srpska, a i svjetska javnost o tome što oni rade sa svojim mrtvima?

- Nažalost, ništa. Ostavljaju ih tamo gdje poginu. U možda 80 ili 90 posto slučajeva po kukuruzištima, evo po gradu gore, možemo reći točno lokaciju, prema takozvanoj Petrovoj gori. To su četnici koji imaju brade od pola metra. Jednostavno ih ostave tu gdje jesu i tako trule leševe životinje koje ne možemo spriječiti, ima tu već i podivljalih svinja i pasa, razvlače i jedu.

Kada ste izišli iz jugoslavenske armije?

- U srpnju.

Kakvo je tada stanje bilo u vašoj službi? Kakvo ste mišljenje imali o ovoj situaciji koja se sada događa i koja se događala tada?

- Moje je stajalište bilo apsolutno za konfederalnu Jugoslaviju, odnosno za savez suverenih država. To prije napuštanja armije. Međutim, poslije napuštanja armije i shvaćanja da to neće ići drukčije, ja sam isključivo za totalno izdvajanje republika. Jer, ovakav način života je nemoguć. Ovakva armija kakva je bila i na onim osnovama na kojima je bila - je nemoguća.

A kako to da ste baš prišli obrani Vukovara. To je sad najkritičnije mjesto.

- Pa, tako su mi rekli u zapovjedništvu. Da krenem tamo.

Da li mislite da ćete obraniti Vukovar u tako nepovoljnom omjeru borbe 1:15 i više?

- Psihologijom: Ljudskom psihologijom. Jer je uvijek branitelj bio u prednosti, onaj koji brani svoj dom, u odnosu na agresora i napadača čiji je moral mnogo, mnogo niži i bitno je pogoditi u pravu točku da bi došlo do raspada, rasula u njihovim redovima. A to mogu reći, već ovako konkretno. Kad uništimo prva tri tenka, ostali bježe.

JUNAŠTVA ZA IZVOZ

Treba li vam pomoć, imati li dovoljno međusobnog ohrabrenja.

- Pa hrabrosti imamo i previše. Možemo je izvoziti. Imamo dovoljno i oružja za nas da se branimo, iako s ovom količinom naoružanja svaka naša pobjeda je krvava i za nas, a mnogo krvavija za protivnika. S adekvatnim naoružanjem, i kad bi bila proporcija 1:1, oni ne bi imali nikakve šanse. Apsolutno.

Moramo reći da su gubici u Vukovaru civila i vaših vojnih formacija ipak veliki. Kako vi gledate na to?

- Više je poginulo civila, isključivo zbog nehumanosti vođenja borbe. Jer ovako što još nisam niti pročitao, a kamoli doživio kao ovo ovdje u Vukovaru. Naši zaista malo ginu od metka na prvoj borbenoj liniji. Više poginulih imamo u gradu, civila, pa čak i djete od šest mjeseci prije neki dan. Čak su i dvije avio-bombe od 250 kila pale na bolnicu. Od toga jedna je eksplodirala, a jedna nije, pala je čovjeku u krilo. To je nešto što se ne može zamisliti. Čovjek u prizemlju bolnice, bomba od 250 kila padne na krov, probije četiri betonske etaže i padne čovjeku između nogu i ne eksplodira.

Ima li ratnih nervnih rastrojenosti među građanima, jačih psihoza koje dovode do delirija, do transa, do ludila.

- Nemamo mnogo takvih pojava, tu i tamo, pojedinačno. Ponekad dođe, mi to kažemo, čovjek se izgubio. Tad mu damo tretman mirovanja, pokušavamo ga izdvojiti na tiše mjesto u manja udarna skloništa, pa dođe za nekoliko dana k sebi.

SVE OKRENUTO FRONTI

Kakva je suradnja između vas i građana?

- Već sam rekao, za tri dana ako Hrvatska bude jedinstvena. Procjenom snaga ovdje u Vukovaru koje brane ovaj grad i poznavajući situaciju u Hrvatskoj šire, poznavajući stanje naoružanja i opreme, pogotovo nakon osvajanja vojarni, pada cijelih korpusa u ruke hrvatskih snaga, znam sigurno da ako bi ovog trenutka Hrvatska uključila sve svoje potencijale da bi rat završio za tri dana. Jer protivnas je demoraliziran protivnik koji je i fizički i psihički uništen, koji više nema ni tehničku nadmoć. Jer jednostavno više nema ljudi koji bi upravljali tom tehnikom. A i ono što ima tehnike već je poluuništeno, polunеispravno.

Odakle vam taj toliko visoki moral, ta visoka motivacija?

- Čovjek kad dođe u škripac, tek tad iskazuje sve svoje potencijale. A do tada pokušava izmaknuti na sve moguće načine. Znači tek kad nas dovedu pred zid, onda pokažemo svu svoju snagu.

Vi ste u Vukovaru uništili čak 40 tenkova. Da li je to točno.

- Točno. Trpinjska je cesta postala takozvana aleja tenkova. Uništili smo 44 tenka. Ne mogu oni nikako uteknuti iz zamke. To je samo hrpa željeza od 40 tona. Kad joj priđete bliže, ne može vam ništa. A tenk bez pješadije je ništica. On može na veću distanci tući, ima i mitraljez itd. Ali ako ste zaklonjeni i dobro ga gađate, on pada.

Pripremio: N. VUKADINOVIĆ

RADIO-VUKOVAR: Novinari, svaka vam čast

Hotel »Osijek« jučer je pogođen s još dva projektila. Treći projektil dokrajčio je press-klub. Ponovo su oživjele scene iz filma »Pakleni toranj«

IZLOŽBA »RAT U HRVATSKOJ«

KARIKATUROM PROTIV RATA

Najavljeno otvorenje izložbe karikatura **»Rat u Hrvatskoj«**, koje se trebalo održati 14. rujna u Međunarodnom press - centru hotela »Osijek«, odgođeno je radi zlikovačkog bombardiranja toga prostora.

Sve izabrane karikature postavljene su u novi prostor press - centra koji je smješten u osječkom pothodniku na Trgu Ante Starčevića. Izložbu će danas (nedjelja) u **12, sati** otvoriti glavni i odgovorni urednik »Glasa Slavonije«, gospodin **Josip Kelemen**, a pozdravno pismo predsjednika Hrvatskog društva karikaturista **Mladena Bašića** pročitat će jedan od organizatora izložbe, karikaturist **Tomislav Dušanić**. Radovi trideset i jednoga autora hrabro progovaraju oštrom satirom u borbi protiv rata, bezumlja i divljaštva jugo-soldateske. Ratna istina zločinačkih pohoda po Hrvatskoj bit će pokazana ne samo u Osijeku, već i u europskim metropolama, a planira se i štampanje knjige karikatura popraćene odgovarajućim tekstom.

N. Š.

GS **OSIJEK**
Subota,14. rujna 1991.

Izložba u Međunarodnom press - centru

KARIKATUROM PROTIV RATA

"Rat u Hrvatskoj" naziv je izložbe karikatura, u organizaciji Hrvatskog društva karikaturista i »Glasa Slavonije«. Izložba će biti u prostorijama međunarodnog press centra u hotelu "Osijek", a otvorenje će biti upriličeno danas (subota) u 11.00 sati.

Karikaturom protiv rata i mimetičkim pristupom realnom svijetu obilježenom ratnim apsurdom, pošlo je tridesetak autora iz Osijeka, Zagreba, Koprivnice, Gradišta, Bjelovara, Mostara, Šibenika i Slavonskog Broda. Izbor pristiglih karikatura uradili su Tomislav Dušanić, Tibor Ileš i Miroslav Gerenčer. Ujedno se izložba "Rat u Hrvatskoj" namjerava pokazati u inozemstvu, kako bi se strana javnost izvijestila i umjetničkim pristupom o ratnoj istini.

N.Š.

DRUŠTVENO PODUZEĆE »CENTRAL«

Pivnica od 0 do 24

Bradati imbecili suludog beogradskog paše nemilosrdno tuku slavonsku metropolu. Ne štede nikoga. Ništa im nije sveto. Nisu poštedjeli ni ošječki »Central«, ali »Pivnica« ipak koji su od tenkovskih granata potražili spas u tom podrumskom prostoru. Danas "Pivnica" ne služi svojoj prvobitnoj i zamišljenoj namjeni. Rat je i uvjeti je mijenjaju. To je sada restoran svako doba dana i noći usluge tog ugostiteljskog objekta uz Osječane koriste inozemni izvjestitelji te branitelji našeg ljepog grada.» To nam priča Antun Marošević.

UZ NEOTVORENU IZLOŽBU KARIKATURA

Ne mogu nas uništiti!

Jučer prije podne postavljena izložba karikatura trebala je i službeno biti otvorena u međunarodnom press centru hotela "Osijek". Međutim i neprijatelj čita "Glas Slavonije", ali divljake srboarmade ne zanima umjetnost pa su najavljen kulturni događaj istine, htjeli zaustaviti pod svaku cijenu. Bombardirali su hotel "Osijek" i oskrnavili interijer galerijskog prostora, a ranjena su i dvojica stranih kolega. Očito su se divljaci uplašili oštre satire, istine koja prkosi i ubija!

Suprotstaviti ćemo se silom "humora", neka još više razbjesni neumne "generale i vojvode", u novom još ljepšem prostoru. Kukavice nas ne mogu uništiti jer nema takvoga oružja koje bi pobijedilo pravdu i umjetnost.

N. Špoljarić

NO PASARAN

ŠPANJOLSKI NOVINAR POSTAO GARDIST

- *Dvoličnost terorista i srpsko-komunističke armije naveli su Floresa da se prijavi u Gardu, jer u ratu kakav se vodi protiv Hrvatske nema neutralnih*

Jorge Eduardo R. Flores, dopisnik španjolskog dnevnika »**La Vanguardia**« za Istočnu Europu, odlučio se nakon dvomjesečnog svakodnevnog izvještavanja iz prvih linija fronte u Hrvatskoj od Banije do Slavonije na nesvakidašnji korak: dobrovoljno se priključio jedinicama Garde. Na to su ga navele, kako sam kaže, pogibije i ranjavanja kolega i dvoličnost terorista i armije. »Rekli su da će pucati samo na novinare u uniformi, a dosad su stradali samo civili. Ovako oni mogu pucati na mene, ali im ja mogu uzvratiti«. Na primjedbe da će sudjelovanje u Gardi utjecati na njegovu objektivnost, odgovara da u prljavom ratu kakav se vodi protiv Hrvatske nema neutralnih. Kaže da još nekoliko stranih novinara razmišlja o priključivanju Gardi i čvrsto je uvjeren da se bori na pravoj strani. Već otprije poznat javnosti po pokretanju akcija davanja krvi za gardiste, Jorge; inače podrijetlom Mađar; i dalje šalje izvještaje u svoj list, boreći se da istina o Hrvatskoj prodre u svijet. Neka sreća prati njega i njegove nove kolege - hrvatske gardiste.

M.WRANKA

Snimio: **M.ŽIPOVSKI**

6 SLAVONIJA GS Subota, 19. listopada 1991.

TELEFONSKA KONFERENCIJA ZA TISAK S BRANITELJIMA VUKOVARA

S AGRESOROM NEMA DOGOVARANJA!

Konvoj pomoći Vukovaru je zaustavljen - Kako će proći drugi pokušaj?

- ***Na pitanja novinara iz Međunarodnog press- centra u Osijeku telefonske odgovore dali su iz Vukovara zapovjednik oružanih snaga Vukovara Jastreb, povjerenik Vlade Republike Hrvatske u Vukovaru Marin Vidić - Bili i ravnatelj Medicinskog centra Vukovar, dr. Vesna Bosanac***

OSIJEK, VUKOVAR - S onima koji razaraju Vukovar, s neprijateljima nema dogovaranja. Unatoč svim primirjima, ovdje agresor to nije poštovao nijednu minutu. Svaki dogovor bio je samo predah za njih, za pregrupiranje snaga, za skupljanje ostataka svoje razbijene vojske i dovlačenje novih rezervista. S takvima se ne dogovara! To je posebno naglasio zapovjednik oružanih snaga Vukovara **Jastreb** na sinočnjoj telefonskoj konferenciji za tisak koju je organizirao »Glas Slavonije« u osječkom Međunarodnom press-centru, koju je vodio voditelj Press- centra **Mirko Volarević** iz Osijeka, a iz Vukovara novinar Hrvatskog radio Vukovara **Siniša Glavašević**. Osim Jastreba, na pitanja novinara, iz Vukovara odgovarali su i povjerenik Vlade Republike Hrvatske **Marin Vidić - Bili** i ravnatelj vukovarskog Medicinskog centra, **dr. Vesna Bosanac**.

Pod dojmom tragičnog događaja

Dr. Vesna Bosanac pokušala je prvo da rezimira sve ono što se događalo u Vukovaru, ističući da je to vrlo teško, ali je morala reći da se upravo u Vukovaru vodi najkrvaviji i najprljaviji rat koji još nikada nigdje nije zabilježen. Radi se o nečuvenoj eskalaciji armije na civilno pučanstvo, u kojoj svakodnevno stradava na desetke civila. Vukovar je sinoć bio pod snažnim dojmom tragičnog događaja kada je od granate ubijeno dijete od sam šest mjeseci, a majka je ostala bez desne ruke i u vrlo je teškom stanju. Ovdje u Vukovaru jedino čega imamo jest svježa krv.

> **S onima koji razaraju Vukovar, s neprijateljima nema dogovaranja - Unatoč svim primirjima ovdje agresor to nije poštovao ni jednu minutu - Svaki dogovor bio je samo predah za njih, za pregrupiranje snaga, za skupljanje ostataka svoje razbijene vojske i dovlačenje novih rezervista - vukovarski Jastreb**

Na pitanje novinara HTV-a **Vjere Šuman** o psihičkom stanju stanovnika Vukovara, posebno djece i novinara, dr. Vesna Bosanac je rekla:

- Ovo što su od početka rata, od početka razaranja Vukovara i njegove agonije doživjeli njegovi stanovnici ne može se opisati. Dođite i vidjet ćete. Ovo više nije život ovo je vegetiranje, nema hrane, vode, lijekova i sunca. Ljudi sjede u podrumima i skloništima i ne mogu to izdržati. No, čim izađu, ginu i stradavaju od granata.

Kad svijet ovo vidi - shvatit će!

Povjerenik Vlade Hrvatske Marin Vidić - Bili kazao je da su Vukovar i Ilok oduvijek bili hrvatski, što dokazuju, doduše, porušeni spomenici kulture nulte kategorije, a to cijeli svijet dobro zna. Nitko drugi osim stanovnika ovoga kraja ovdje nikada neće živjeti. Uskoro će doći vrijeme kada će sve ovo biti snimljeno i svijet će to vidjeti. Tek tada će shvatiti čiji je ovo grad. Moram reći zašto su djeca ovdje. Kada su se 23. kolovoza djeca vratila u Vukovar, baš tada je počeo napad armije. Vukovar nije osvojen, a to zvijer čini vrlo ljutom. Narod se iz tih sela sklonio u Ilok, a znamo što se dogodilo Iloku - raseljen je pod patronatom međunarodne misije koja se tako otvoreno stavila na stranu armije. Ne poričemo im dobru volju, ali oni očito nisu znali s kim imaju posla niti su upoznati sa situacijom. Molim tu gospodu da dođu ovdje i vide što se događa. Političko rješenje za Vukovar je nemoguće. To je poruka i misiji i Vladi. Na Vukovar se napada iz Bačke, a gospodin Rašeta o tome nema pojma. Ovdje ratuje protiv nas tisuću vojski bez ikakve komande. No, armija može biti ključ za rješenje vukovarskog pakla. Neka vojska povuče svoje snage, ostali će biti pobijeđeni. Ovo je grad bez vode, struje, informacija i svih civilizacijskih dostignuća. Neka gospoda dođu ovdje i vide život iz 15. stoljeća. Ovdje žive pećinski ljudi, ovdje žive djeca koja nisu vidjela svjetlo dana. Dođite i vidjet ćete deveti krug pakla.

Veliki problem je i artiljerija koja razara civilne objekte i ubija civilno stanovništvo. Znamo kakva nas vojska napada. Oni ostavljaju svoje mrtve i ranjene, za njih ratuju djeca bez obuke. Imamo za to svjedočenja prebjeglih vojnika.

Čestitamo na uspješnoj obrani Vukovara i Hrvatske. Kada očekujete da će neprijatelj odustati, jer očito pobijediti ne može, bilo je pitanje novinara »Glasa Slavonije« **Mije Dimšića**:

- Odustat će onog trenutka kada se cijela Hrvatska aktivira, a onda je sve gotovo za tri, četiri, pet dana.

Američki novinar **Kris Elbron** pitao je Jastreba koliko Vukovar može izdržati:

- Zamolio bih gospodina da dođe ovamo pa ćemo o tome. Mogu samo reći da s druge strane ima do sada više od 4.000 mrtvih.

Branitelji Vukovara nikada neće odustati

> **Radi se o nečuvenoj eskalaciji armije na civilno stanovništvo u kojoj svakodnevno stradava na desetke civila - Vukovar je sinoć bio pod snažnim dojmom što ga je pritisnuo tragičnim događajem kada je od granate ubijena beba stara svega šest mjeseci, a majka je ostala bez desne ruke i u vrlo teškom stanju - dr. Vesna Bosanac**

Novinar »Slobodnog tjednika« **Goran Flauder** postavio je pitanje osjeća li se stanovito rasterećenje otkako djeluju vinkovačke snage:

- Apsolutno se to osjeća, jer obrambeni bedem mora biti jači.

Da li vjerujete u dolazak konvoja za izvlačenje ranjenika:

- Ne vjerujem. Ako se to dogodi, to će druga strana iskoristiti za pregrupiranje jedinica.

Zapovjednik oružanih snaga Vukovara Jastreb nije krio uspjehe obrane Vukovara u posljednjih deset dana. Borbe se doduše vode u okruženju, ali zabilježene su dvije velike pobjede. Kada se krene u ofenzivu, neprijatelj mora biti poražen. No, nije problem obraniti ovaj grad, već najveći problem je pučanstvo koje jedva preživljava bez hrane, vode i struje. Obrana je ovdje jaka. Jučer smo odbili ostatke armijskih ostataka. Mora se znati da Vukovar brane dobrovoljci iz cijele Hrvatske. No, mora se reći da su mnogi dogovori išli mimo nas. To što se dogodilo s Ilokom teže je od genocida. Nije nam problem razoriti vojarnu i istjerati petokolonaše. Problem je u civilima koji su ostali.

Vjera Šuman je pitala kako Jastreb gleda na novo primirje što su ga upravo potpisali Tuđman i Milošević u Den Haagu.

- Mir je moguć s razumnim sugovornicima. Ne očekujemo mir. Naša pažnja neće popustiti.

Branko Vrbošić, novinar »Večernjeg lista«, pitao je da li se blokada Vukovara trebala i mogla izbjeći.

- Do ovoga nije smjelo doći, pristajati na tako slatki mir, a znamo što ispod meda stoji. Onaj tko je ovo dozvolio morat će snositi odgovornost.

Mijo DIMŠIĆ

18 OSIJEK nedjelja, 15. rujna 1991.

Glas Slavonije

Dojranska ulica u Retfali. Granata je doletjela sa baranjske strane. Prilikom direktnog udara uništen je čitav gornji dio kuće.

PRIOPĆENJE POLICIJSKE UPRAVE OSIJEK

500 GRANATA NA OSIJEK

13. rujna navečer - 14. rujna do podne

Od 18,00 do 8 sati na području Osijeka odvijao se pravi rat. Tijekom noći na grad je palo oko 500 raznih granata, ozlijeđeno je 16 osoba, od kojih je osam ambulantno obrađeno, a osam je zadržano na liječenju. Uništen je i znatan broj objekata privatnog i društvenog vlasništva, a posljedica nekoliko većih požara je znatna materijalna šteta. Tako se od eksplozije granata zapalila cisterna s mazutom vlasništvo »Hrvatske elektroprivrede«, predstavništvo »Interšpeda«, »Panonke« - gdje je totalno izgorjelo skladište s hranom Crvenog križa, te skladište »Mladosti«. Svi ti objekti su potpuno izgorjeli. S više granata pogođen je Poljoprivredni fakultet, i tom prilikom znatno oštećen.

U 18 sati otvorena je vatra iz streljačkog i pješadijskog naoružanja iz smjera Bilja, Bijelog Brda, Tenje, kasarne »Milan Stanivuković« i poligona »C«, na sve položaje ZGN i policije. Pripadnici ZGN-a uzvratili su u smjeru kasarne. U tom trenutku iz kasarne je otvorena paljba prema Općoj bolnici i Policijskoj stanici za granične poslove.

U 18,45 sati granata je pogodila rezervoar toplane »Hrvatske elektroprivrede« uslijed čega se zapalio mazut. Istovremeno je ispaljena serija granata iz tenkova s poligona »C« na Jug II, dok se iz Stare Tenje pucalo iz raketnih bacača. Dvadeset minuta kasnije iz višecjevnih raketnih bacača ispaljeno je više mina iz smjera Stare Tenje prema Jugu II.

Iz istog oružja ispaljeno je više mina u 19,40 sati iz Klise prema Nemetinu.

U 22,10 sati iz sela Ada prema Ernestinovu ispaljene su tri minobacačke granate.

U 23,55 sati vodile su se oružane borbe kod kasarne »Milan Stanivuković«. Tada je pogođen i zapaljen stan na desetom katu zgrade »Četverolist« na Vijencu Ivana Meštrovića.

14.rujna

U 04,25 sati s područja stare Tenje ispaljeno je sedam granata koje su eksplodirale na području Gornjeg grada.

U 5,30 sati Policijsku upravu obavijestila je nepoznata osoba da na Čepinskoj cesti, ispred kućnog broja 12, leži mrtva osoba.

U 6,20 sati iz Stare Tenje otvorena je paljba iz teškog naoružanja u smjeru Osijeka, na naselje Jug II i Gornji grad. U istom trenutku sukobili su se pripadnici JA i ZNG-a, te je tom prilikom na području cijelog grada ispaljeno više granata iz višecjevnih raketnih bacača. Oružani sukob nastavljen je i tijekom dana.

V.L.

Hotel »Osijek« u kojemu su odsjeli gotovo svi novinari i u kojemu je međunarodni Press club pogođen je oko 8 sati ujutro. Ranjena su i dva strana novinara.

Osijek, Kapucinska ulica, Korzo. Trgovačkog centra barem zasada više nema. Direktno je pogođena prodavaonica »Kvalitet«, a od detonacije oštećeni su svi izlozi.

Američki kongresmen F. McCloskey u razgovoru s ministrom informiranja RH, gospodinom Šalajem u prostorijama osječkog Međunarodnog press centra.

Snimio: T. BALAŠ

KONGRESMEN MCCLOSKEY U OSIJEKU

NEMAM RIJEČI

- ***Ministar informiranja Republike Hrvatske Branko Salaj pohvalno se izrazio o radu novinara i ratnih izvjestitelja koji ovdje na ratištu, kako je i sam priznao, rade u neljudskim uvjetima***

Internacionalizacija slučaja Osijek u kontekstu što bržeg i već kritično prijeko potrebnog konačnog rješenja rata na tlu Hrvatske uspješno promiče hrvatsku bojnu za samostalnost i državnost, a hrvatska diplomatska aktivnost učinila je prodor u sam vrh svjetskog kora gdje se kreira politička mapa svijeta. Stoga u Osijek gotovo svakodnevno dolaze eminencije europskog i svjetskog diplomatskog kora, emisari EZ-a, promatrači...

U srijedu je u Osijeku boravio i američki kongresmen **Frank McCloskey**, član zastupničkog doma, Odbora za inozemne poslove i član Odbora za oružane snage. »Nemam riječi za iskustvo koje sam stekao ovdje«, rekao je gospodin McCloskey. Prije no što je stigao u Osijek, američki kongresmen posjetio je i Vočin, a potom odlazi u Beograd gdje će se sastati sa srpskim predsjednikom Miloševićem. Na upit o stavu State Departementa prema priznanju Hrvatske prolongiranom za 15. siječnja, gospodin McCloskey odgovorio je da se Amerika ne boji ojačale i ujedinjene Europe već da smatraju da će se parcijalnim priznavanjem pogoršati ionako već dramatično stanje. Na sastanku američkih kongresmena zakazanom za ponedjeljak namjerava, kako je rekao, vrlo provokativno i prodorno iznijeti »svoje iskustvo i pravu istinu jer Amerikanci još uvijek nisu svjesni što se doista ovdje događa, a pozornost im je usmjerena na događaje u SSSR-u.« On će zatražiti i sastanak s gospodinom Eaglebergerom i pokušati mu objasniti što se stvarno zbiva u bivšoj Jugoslaviji. Dodao je kako se osobno ne slaže sa službenom politikom SAD prema Hrvatskoj. »Teško je reći odalde predsjedniku Bushu informacije, ali većina dolazi od gospodina Eaglebergera.«

McCloskey je rekao i to da je srpski loby u Americi vrlo aktivan, te da su i s njim tražili sastanak prije dolaska u Hrvatsku.

Konferenciji upriličenoj u Međunarodnom press centru nazočan je bio i **Branko Salaj**, ministar informiranja Republike Hrvatske koji je istaknuo kako obrana grada daje nade, te se pohvalno izrazio o radu novinara i ratnih izvjestitelja ovdje, na ratištu u, kako je i sam priznao, »neljudskim uvjetima«.

S.ASENTIĆ

KONFERENCIJA ZA TISAK U PRESS-KLUBU

Uspješna razmjena talaca

- ***Za danas je najavljena razmjena oko sedamdeset osoba***

OSIJEK - Sinoć je održana redovita konferencija za tisak u Međunarodnom press-klubu hotela »Osijek« na kojoj je bilo govora o trenutačnoj situaciji na području Slavonije i Baranje.

Na konferenciji je između ostalih bio i **Vladimir Šeks**, predsjednik Kriznog štaba za istočnu Slavoniju i Baranju.

- **Jučer je u toku dana uspješno okončana razmjena desetorice talaca, pripadnika Zbora Narodne garde, policije i civila za desetoricu terorista,** istaknuo je Šeks, te dodao: **»Razmjena je obavljena bez prisutnosti javnosti, jer federalna armija "ne želi publicitet". Pripadnici ZNG-a, MUP-a i civili bili su u prilično lošem fizičkom i psihičkom stanju, u što se uvjerila liječnička komisija koja je sudjelovala prilikom razmjene.** Jučer su razmijenjeni: **Ivan Krešo, Alinati Talipi, Miroslav Vid, Petar Ivić, Nedjeljko Putnik, Marijan Kamenar, Marko Krtalić, Slavko Đurišić, Damir Huber i Slavko Krtalić**. Za sutra je najavljeno da će doći do nove razmjene oko 70 osoba.

Međutim, unatoč ovim dobrim vijestima, četničke horde i dalje divljaju diljem Slavonije i Baranje. Tako su jučer oko 17.30 sati pucale na pripadnike Ministarstva unutarnjih poslova na samom ulazu u Beli Manastir kod »Remonta«. Tom prilikom ranjeni su policajci **Vlado Matija** i **Robert Kraljić** koji su hitno prevezeni na Traumatološki odjel Opće bolnice u Osijeku. Za počiniteljima ovog zločina intenzivno se traga.

I.KORMAN

14 OSIJEK 98
Utorak, 13. kolovoza 1991.

NOVINARI O RATU U ISTOČNOJ SLAVONIJI

U Međunarodnom press-centru u hotelu »Osijek« daju se sve usluge za domaće i strane novinare

KAKO SAČUVATI GLAVU?

• *U Međunarodnom press-klubu u Osijeku razmjenjuju se iskustva, pričaju doživljaji, a gotovo svaki novinar, snimatelj, foto-reporter ima svoju istinu, nesvakidašnju priču i novi »dan rođenja«*

Rat u Slavoniji ne vodi se samo na barikadama, u rovovima, selima, na prilazima Osijeku. U toku je i veliki informativni rat koji prelazi granice Slavonije, Hrvatske, Jugoslavije i Europe. Zato su u grad na Dravi došli novinari zaraćenih strana, ali i neutralni iz cijele Europe. Svi oni žele saznati istinu o sukobu u kojem još nisu službeno imenovani protivnici i neprijatelji. Domaći novinari snalaze se u tom metežu, a strancima mnogo toga nije jasno. Posebno u trenucima kada nema službenih informacija, strani novinari traže pomoć domaćih, iako mnogo lakše dolaze na mjesto događaja i razgovaraju s predstavnicima sukobljenih strana. Nažalost, novinari iz Hrvatske, posebno iz Osijeka, gotovo ne pamte kada su posljednji put bili u Tenji, Dalju, Palači, Čeljama, Adi, Šodolovcima, Trpinji, Borovu Selu ili Mirkovcima. U ta mjesta ulaz je slobodan samo novinarima iz Beograda i Novog Sada, koji se inače slobodno kreću i na suprotnoj strani ratišta. Dijelu stranih novinara također su dostupne informacije iz tih sela koja su okupirana i u kojima je ustrojena vlast tzv. autonomne pokrajine Slavonija, Baranja i zapadni Srijem.

Zašto Međunarodni press-klub?

Iako bolji poznavaoci novinarskog zanata tvrde da svaku informaciju valja provjeriti, izvještavanje s ratišta istočne Slavonije krije brojne informativne opasnosti. Novinari se često susreću sa suprotnim opisima istih događaja, jer najčešće ne mogu biti na mjestu oružanih sukoba. Za ilustraciju može poslužiti primjer nedavnih događaja u Dalju ili trenutno medijski najzanimljivije događanje - razmjena zarobljenika. Informacije o tim događajima davali su ili daju predstavnici hrvatskih vlasti, tzv. JNA i četnika. Informacije iz tih izvora među domaćim novinarima rijetko se razmjenjuju, jer se najčešće vjerodostojnost provjerava u susretima s predstavnicima suprotnih strana.

Strani novinari koriste sve izvore, ali se zbog slabog poznavanja povijesnih, zemljopisnih i etničkih okolnosti slabo snalaze u mnoštvu suprotnosti. Zato je prije nekoliko dana u hotelu »Osijek« u Osijeku otvoren Međunarodni press-klub u kojem se razmjenjuju informacije, naravno osim onih ekskluzivnih, saznaju brojni statistički, zemljopisni i povijesni podaci te održavaju press-konferencije na kojima najupućeniji predstavnici vlasti, zdravstva, humanitarnih organizacija, stranački prvaci ili bolji poznavaoci prilika obavještavaju novinare o najzanimljivijim i najaktualnijim zbivanjima. Takve konferencije održavaju se u gotovo svim središtima slavonskih općina zahvaćenih ratnim sukobom, ali uvijek u određeno vrijeme. U Međunarodnom press-klubu novinari dobivaju informacije neposredno poslije događaja. Tako su na dvije konferencije u ponedjeljak gostovali **dr. Ivan Cesar**, ministar u Vladi Republike Hrvatske i predsjednik HKDS-a, **dr. Zvonimir Glavaš**, ravnatelj osječke Hitne pomoći, **Vladimir Šeks**, predsjednik Kriznog štaba za istočnu Slavoniju, **Petar Žarković**, predsjednik Skupštine općine Orahovica, i **Žarko Plevnik**, član Kriznog štaba zadužen za informiranje.

Privreda pomaže informiranje

Glavni organizatori Međunarodnog press-kluba su »Glas Slavonije« i hotel »Osijek« uz pomoć brojnih privrednih i društvenih organizacija, ali i pojedinaca. Zato Klub pruža različite besplatne usluge tokom 24 sata. Tu su kompjutori, pisaći strojevi, telex, telefax, telefoni, odnosno mogućnost slanja i primanja informacija. Stalno radi daktilo i služba prevođenja koje primaju i pripremaju informacije iz više izvora. Sve to između ostalih omogućili su HTP, »Jugotransport«, Otvoreno sveučilište, »Panonija«, IPK »Osijek«, »Bigeste Trade«, »Pivovara«, »Petar Pan«, hotel »Central«, »Sloboda«, Dječje kazalište, »Clivia« i Studentski centar iz Osijeka. Da bi sve to funkcioniralo, uz profesionalne novinare brinu se brojni dobrovoljci.

U Međunarodnom press-klubu u Osijeku razmjenjuju se i iskustva, ali prepričavaju i doživljaji. Gotovo svaki novinar, foto-reporter ili snimatelj ima svoju istinu, svoju nesvakidašnju priču i ono što je najzanimljivije, »novi dan rođenja«.

- Do sada sam pratio unutrašnju politiku i kulturu, te je dolazak u Osijek moj prvi ratni zadatak - govori **Dragan Glumičić**, novinar Tanjuga. U Osijeku sam osam dana i do sada sam bio samo u Dalju. Međutim, nisam spoznao istinu o događajima u tom selu. Najviše informacija prikupi se na redovnim press-konferencijama u Općinskoj skupštini Osijek, te preko priopćenja. Pravi profesionalni potez bila je konferencija s Vladimirom Šeksom u Međunarodnom-press klubu. Primijetio sam da se posljednjih dana izvori informiranja sve više zatvaraju. Nema potrebnih priopćenja. Prije smo svakodnevno dobivali priopćenja Policijske uprave u Osijeku, ali sada toga više nema. Diskrecija oko razmjene zarobljenika je razumljiva.

Dragan Glumičić

Tvrtko Vujić

Radu Sigheti

Mladen Antonov

Alex Sutton

Posve je drukčija priča mađarskog novinara **Tvrtka Vujića**. On izvještava za »Új Dunántúli Napló« iz Pečuha.

- Svakodnevno iz Mađarske dolazim u Osijek, a dosad sam bio u Palači, Silašu, Laslovu, Korođu i Sarvašu. Mađarska javnost nije upoznata s prilikama u Hrvatskoj, odnosno Jugoslaviji. Nažalost, ima novinara koji pišu s udaljenosti od 300-400 kilometara od mjesta sukoba gledajući televizijski program koji je dio propagande zaraćenih strana. Želim ispraviti tu grešku i zato se ne bojim. Ako hrvatski gardisti umiru za svoju domovinu, ja mogu umrijeti za svoj narod.

Prokleti snajperi

Rumunj **Radu Sigheti**, foto-reporter Reutera, dobro poznaje ratište u istočnoj Slavoniji. Boravio je u Osijeku prošli mjesec prilikom velikih sukoba u Tenji. Tada je sa svojim kolegom morao bježati iz gužve u koju su neplanirano upali. U Tenji su ostavili automobil i dio opreme te spašavali živu glavu.

- Dvaput sam išao u Dalj, ali se kroz to selo nisam mogao slobodno kretati. Dozvolili su nam slikanje zatočenih Hrvata, ali nismo dobili nikakve podatke o njima. Ne zadržavam se dugo u Međunarodnom press-klubu. To je mjesto gdje se događaram s kolegama o slijedećim akcijama i zato mi smeta što radio i televizija ne emitiraju bar najaktualnije vijesti na engleskom ili nekom drugom stranom jeziku.

Foto-reporter agencije APA **Mladen Antonov** izvještavao je o ratnim zbivanjima u Sloveniji, a sada prvi put boravi u Slavoniji.

- U Sloveniji je vođen rovovski rat, tamo je postojala fronta. Ovdje se puca sa svih strana, što znači da su teški uvjeti za rad novinara. Ne zna se od čega se više treba čuvati. Sa svih strana vrebaju snajperi. To je nenormalan rat. Na sreću, do informacija dolazim iz prve ruke, jer dobro govorim hrvatski jezik.

Među brojnim stranim novinarima zatekli smo i **Alexa Suttona** iz Londona. On je slobodni novinar koji je izvještavao o krvavim događajima u Rumunjskoj. U Slavoniju je došao prije tjedan dana.

- Sve je ovdje konfuzno i teško je dobiti pravu sliku. Na terenu nisam siguran, nitko me ne štiti. Na sve strane su mine, granate, snajperi, trombloni. Do informacija dolazim na različite načine. Neki gardisti govore engleski jezik, a pomažu mi i kolege koji govore hrvatski. To je samo dio dojmova novinara koji prate ratna zbivanja u istočnoj Slavoniji. Svi oni žele da se sve to što prije završi kako bi u Osijek mogli doći zbog izvještavanja o njegovim brojnim vrijednostima. Ili možda kao turisti, jer su Osijek i Slavonija pravi izazov i mamac za svakog novinara i turista.

Tekst: Damir SVOBODA
Snimila: Roberta BALENTOVIĆ

I KAD JE TEŠKO, GLAZBA NAS VEŽE...

Članovi osječke grupe »Prvi punkt«, osim što su osjetili svu surovost rata, napisali su nekoliko popularnih skladbi

Snimio: D.BARTANIĆ

PJESMOM PROTIV RATA

• ***Članovi osječke glazbene grupe »Prvi punkt«, braneći svoj grad na prvim borbenim linijama, napisali su i nekoliko pjesama koje su ubrzo postale rado slušane***

Unatoč teškoj ratnoj situaciji u istočnoj Slavoniji, kulturni život dobiva sve značajniju ulogu i na našim ratom zahvaćenim prostorima. Tomu je, svakako, pridonijela i osječka glazbena grupa **»Prvi punkt«**, čiji su svi članovi na svojoj koži osjetili svu surovost rata. Naime, grupa je i nastala na prvim borbenim linijama obrane grada.

Akcija za oživotvorenje te ideje pokrenuta je u okviru Službe za propagandno-psihološke aktivnosti, a zahvaljujući zapovjedništvu 1. bataljuna, 106. brigade Hrvatske vojske rezervnog sastava ideja je pretvorena u djelo. Ubrzo su u podrumskom studiju snimljene dvije pjesme: **»Zauvijek smo s tobom«** i **»Dijete Hrvatske«**, koje su poslije nekoliko dana promovirane na Hrvatskom radiju - Radio-stanici Osijek, u popularnoj »Desetki«.

Mlada »ratnička« grupa, u sastavu **Dane Magdić** (vokalni solist), **Dubravko Lažeta** (bas-gitara), **Milenko Šakić** (solo-gitara), **Damir Ajzeli** (klavijature) i **Mario Kodžoman** (bubnjevi), nije se zaustavila samo na dvije pjesme. U pripremi su još dvije, **»Božićno jutro«** i **»Prvi bataljon«**, koje će za nekoliko dana građani Osijeka, kao i hrvatski borci, moći čuti na osječkom radiju.

U razgovoru s **Dubravkom Lažetom** osjeća se zadovoljstvo što je realiziran ovaj projekt. Građanima su poklonili svoje pjesme, kako bi se stvorilo duhovno jedinstvo između pozadine i prvih borbenih linija. Prema riječima **Milenka Šakića**, pjesme su nastale u rovu između dva okupatorska napada, gdje su osobno proživljavali sve nedaće zajedno sa svojim suborcima. **Damir Ajzeli** svojedobno se profesionalno bavio glazbom, ali tvrdi da ovako prijateljstvo i slogu u okviru grupe nije još nikad doživio. Vokalni solist **Dane Magdić** ističe da nije ni sanjao da će se realizirati njihove ideje, iako je dobio novu dužnost - napisati pjesmu za napaćeni Osijek. Najmlađi član grupe **Mario Kođoman** prije izvjesnog vremena vratio se iz Amerike, kako bi pomogao svojoj Domovini. Kako sam kaže, nije bilo dvoumljenja kada je osjetio buđenje mlade demokratske države.

Važno je reći da su sve pjesme napisali sami članovi, a probe održavaju u skučenom podrumskom prostoru.

I.KORMAN

POSLJEDNJE VIJESTI - POSLJEDNJE VIJESTI

MEĐUNARODNI PRESS-KLUB, OSIJEK

NAPASTI OSIJEK - ZNAČI OBJAVITI RAT

- *Svakog trenutka moguć je udar na Republiku Hrvatsku, a prema nekim pokazateljima čak i na Sloveniju*

OSIJEK - Sinoć je u Press-klubu održana redovita konferencija za novinstvo. Gosti konferencije bili su gospodin **Zlatko Kramarić**, gradonačelnik Osijeka, i gospodin **Josip Kelemen**, glavni i odgovorni urednik »Glasa Slavonije«. Najavljen je i dolazak **Branimira Glavaša**, sekretara Sekretarijata općenarodne obrane koji, međutim, nije mogao doći jer su postojale indicije da će u toku noći doći do napada širih razmjera na Beli Manastir i Čeminac te je po dužnosti predsjedao izvanrednom sastanku Kriznog štaba.

Gospodin **Kramarić** ukratko je iznio trenutnu političku situaciju u istočnoj Slavoniji, imenujući »izglasani primirje« običnom farsom srbijanske politike jer, prema informacijama kojima se u tom trenutku raspolagalo, postoje »indicije da će kondicionalno noć biti nezgodna«. Drugim riječima, svakog trenutka moguć je udar na Republiku Hrvatsku (prema nekim pokazateljima čak i na Sloveniju). Na pitanje jednog stranog ratnog izvjestitelja kakva je onda uloga Komisije za nadzor prekida vatre, gradonačelnik je odgovorio:

– Postoji jedna njemačka izreka koja glasi otprilike »kada ne želiš riješiti problem, formiraj komisiju«.

Federalna komisija za nadzor prekida vatre ima, najblaže rečeno, sumnjiv sastav, a jedino u čemu je uspješna je retorika prema kojoj ispada da će netko drugi riješiti ovaj problem, a da samo rješenje neprestano nailazi na blokadu u saveznom Predsjedništvu.

Izostali su odgovori na vojno-tehnička i strateška pitanja jer gospodin Glavaš nije prisustvovao konferenciji, ali je gospodin Kramarić rekao kako je nužna i politička i vojna internacionalizacija naše krize, osobito kad se očekuje u naredna 24 odnosno 48 sati napad na sam grad Osijek. O tom napadu Kramarić je rekao kako grad nikako ne može pasti budući da je, prema vojnoj lektiri, potreban odnos snaga agresora 8:1, u korist napadača, da bi se bitka i dobila, a to je, ovdje, iluzorna brojka.

Budući da se srbijanska politika služi najbezobraznijim i krajnje prljavim potezima kako bi prikupila što više podataka, tako i obrana ovog grada dolazi do povjerljivih informacija. Saznalo se kako je **general Spirkovski**, komandant 1. vojne oblasti u Beogradu, izjavio da se Osijek ne smije jako bombardirati već samo malo ?!

Naime, napasti Osijek znači objaviti definitivno agresorski rat, što nikako ne ide u prilog srbijanskoj politici laži i obmana.

I gospodin **Josip Kelemen** iznio je nekoliko najnovijih vijesti o planu rascjepljenja Slavonije terorističkim akcijama (potpomoći će ih federalna armija, naravno), koji bi se mogao početi ostvarivati tokom noći. Zatim je, kao glavni i odgovorni urednik, predstavio novinarima, koji su se okupili u zaista velikom broju, novi projekt »Glasa Slavonije«, izlaženje dnevnika u dva izdanja, pokretanje magazina i, uskoro, tjednika.

Projekt očito ima podršku gradske uprave i za njim postoji velika potreba, jer je gospodin Kramarić to pozdravio i rekao kako je ogromna uloga medija u suvremenom ratu (jer mi jesmo u ratu): »Rat se dobija medijima jer mediji kažnjavaju agresora.« Osim toga, pozdravljena je želja za kreativnošću, neovisnošću i aktualnošću tiska kao medija.

S. ASENTIĆ

Snimio: M. ŽIPOVSKI

U razgovoru s glavnim i odgovornim urednikom »Glasa Slavonije« Josipom Kelemenom gradonačelnik Osijeka dr. Zlatko Kramarić posebno se zanimao za početak izlaženja dva izdanja »Glasa Slavonije«

Poput slobode...

Dragi čitaoci, pred vama je drugo izdanje »Glasa Slavonije« namijenjeno prije svega čitaocima iz Osijeka i okolice. Novina je zaključena u zoru, točnije u 04.17 sati i sadrži najnovije vijesti proteklog dana i ove blagdanske noći. Na žalost, i ova je noć urnjesto na tamjan mirisala na - barut! (Za otpadnike Ljepe naše ništa nije sveto. Kao da su djeca palda i nečastivog.)

Ova je novina djelo novog uredništva, relativno pomlađenog sastava suradnika i nešto drukčije koncepcije. Želja nam je da budete ponosni na svoju novinu koja će vas pratiti »gdje god bili«. Trudit ćemo se da budemo što aktualniji, kvalitetniji, sadržajniji i nadasve iskreniji kao mladost koja, na žalost, ovih dana bije boj za našu domovinu.

Pozivamo vas na suradnju. Pišite, slikajte, snimajte sve sumnjive razgovore (pogotovo one na radio-valovima). Javite nam se. Mi ne spavamo. Mi radimo čak i onda kada mislite da nitko ne radi. A kada ujutro (ili nešto kasnije) krenete put novog odredišta, čekat će vas svježa novina sa svim dnevnim i noćnim događajima, ne samo s područja općine Osijek, već iz zemlje i svijeta. Samim tim postat ćete čitaoci suvremene novine koju ste oduvijek tiho prižeđkivali. Poput slobode.

Uredništvo

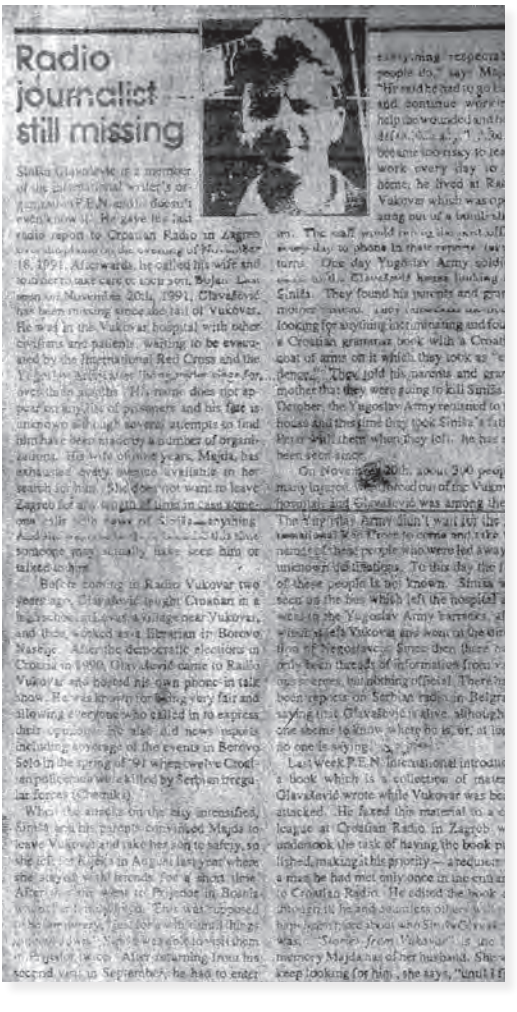
ZAVJET

ISTINA

ISTINU

OSIJEK NIKADA NEĆE BITI OCEK

MOJ OSIJEK

Radio journalist still missing

TELEFONSKA PRESS-KONFERENCIJA S BRANITELJIMA VUKOVARA

KRTICA JE IZDAJICA?

• *Iz grada-heroja odgovor domaćim i stranim novinarima: «Posljednji tjedan osjećamo se snažnijima; evakuacijom žena i djece ne želimo ponoviti 'slučaj Ilok'»*

BRANITELJI VUKOVARA ODGOVARAJU NA PITANJA NOVINARA NA TELEFONSKOJ PRESS-KONFERENCIJI

ŠANSA ZA PROBOJ OBRUČA

● Mile Dedaković-Jastreb, zapovjednik obrane Vukovara, upozorava da neprijateljske formacije posljednjih dana uglavnom djeluju s distance, teškom artiljerijom, te pokušavaju utvrditi komunikaciju Bršadin-Marinci. Međutim, sada je šansa za probijanje obruča oko Vukovara

OSIJEK – Slike razrušenog Vukovara konačno su posredstvom TV prijemnika izašle u svijet, a istinu o zbivanjima u tom braniku Hrvatske omogućuju i telefonske konferencije za novinstvo. Naime, u organizaciji Međunarodnog press-centra u Osijeku, u petak navečer drugi su put na pitanja novinara odgovarali najodgovorniji branitelji Vukovara.

– Očekivali smo lijekove, hranu i vojnu pomoć. To i sada očekujemo, ali svjesni smo da je najbolje ono što sami činimo, pa u posljednjih osam dana Vukovar bolje funkcionira. To, dakako, ne znači da je ukupna situacija poboljšana. Svjesni smo da mirovna misija nikada neće doći u Vukovar, to više što je u Iloku dokazala da njena uloga nije u skladu s mišljenjem Hrvatske. Za Vukovar preostaje samo vojno rješenje – istakao je Marin Vidić-Bili, povjerenik Vlade Republike Hrvatske za Vukovar.

Mile Dedaković-Jastreb, zapovjednik obrane Vukovara, upozorava da neprijateljske formacije posljednjih dana uglavnom djeluju s distance, teškom artiljerijom, te pokušavaju utvrditi komunikaciju Bršadin-Marinci. Međutim, sada je šansa za probijanje obruča oko Vukovara.

– Da su iole aktivnije hrvatske oružane snage izvan Vukovara, već bismo bili oslobođeni. Dobili smo dvije granate podrške iz Vinkovaca, nijednu iz Osijeka. Snage u Osijeku i Vinkovcima mogle bi poraziti protivnika koji je tenutno demoraliziran. Sada je šansa za proboj, jer prema izjavama nekih čelnika iz Srbije, neprijatelj priprema nove intenzivnije napade – istakao je Jastreb.

Među ostalim odgovorima na novinarska pitanja izdvajaju se, na primjer, izjave da je Saša Radošević, poznat kao Krtica, zapravo izdajnik koji je bijegom iz Vukovara za dlaku izbjegao uhićenje. Nadalje, o ulozi HOS-a, Jastreb je rekao da su mnogi dobrovoljci stigli preko HOS-a, ali su svi branitelji organizirani u hrvatsku vojsku i lojalni su glavnom stožeru. Vukovarci imaju i ratne zarobljenike – vodnika iz gardijske jedinice iz Beograda koji je protuzračnim topovima tukao po gradu, rezervnog poručnika iz Kragujevca, nekoliko rezervista i grupu vojnika – ali za razmjenu je nužno posredovanje Vlade Hrvatske. Pomoć Vukovaru najviše stiže iz Đakova i Varaždina, no iz ostalih dijelova Hrvatske izostaje takva podrška braniku Hrvatske. Tako je zapovjednik Jastreb potvrdio glasinu da je u pomoć Vukovaru trebalo stići 200 policajaca iz Varaždina, međutim, po nečijem naređenju oni su iz Vinkovaca otišli u – Varaždin.

B. Vrbošić

Press-Club

OSIJEK – Međunarodni Press-Club u Osijeku ispunio je očekivanja. Pogotovu nakon osiguranja telefonskih konferencija za novinstvo s braniteljima Vukovara. Njegova je uloga prije svega da pomogne stranim izvjestiteljima na osječkom i slavonskom ratištu. Kako ističe Mirko Volarević, voditelj kluba, sada je instaliran 'microvax system' kojim je Osijek dobio još jednu vezu za prijenos informacija s istočnoslavonskog ratišta. (B. V.)

Snimio J. Petrić

Un soldat et des sacs de sable devant l'hôpital d'Osijek. Les blessés sont soignés dans les sous-sols

OSIJEK ASSIÉGÉ

«La Voix de la Slavonie» se terre

Sous les immeubles détruits par les tirs de l'armée fédérale, le journal d'Osijek continue à être produit dans les caves. Reportage Pierre-André Krol.

Marcher dans les rues d'Osijek, c'est risquer à chaque instant d'être foudroyé par un obus ou une roquette. Il en tombe en moyenne plus de mille par jour depuis six semaines, tirés des environs par l'armée fédérale et, ajoutent les Croates, par les terroristes serbes. Rester chez soi n'est pas plus sûr. Immeubles éventrés, maisons en ruine, usines détruites, la capitale de la Slavonie orientale, 150 000 habitants, est truffée de plaies béantes. A la nuit tombée, les rues se vident en quelques minutes. Les habitants se retrouvent dans les sous-sols. Avant de se dire que demain sera un autre jour, on évalue le bilan de celui qui vient de s'écouler, tandis que les tirs continuent de pilonner la cité éteinte.

On ne s'habitue pas à l'horreur de la guerre, mais il y a des journées où elle est plus supportable que d'autres.

Dimanche 13 octobre, 18 h 30: la rédaction de «Glas Slavonije» — «La Voix de la Slavonie» — retranchée dans les sous-sols du petit immeuble aux vitres brisées qu'elle occupe au centre de la ville, s'apprête à boucler son édition du lundi. C'est la première fois depuis le début du siège d'Osijek que la rubrique locale n'a rien à signaler de saillant, ou plutôt de saignant. Première journée sans blessés. La ville a été pilonnée sept cents fois. Seulement! Sans dommage méritant une photo ou un article. A 19 heures, coup de fil du quartier général de la défense locale: la fabrique de pain Zelino Polje, à l'est de la cité, a été bombardée. Cinq minutes plus tard, un photographe est sur les lieux, accompagné par deux des gardes armés chargés de la sécurité du journal, à bord d'une CX cabossée conduite à tombeau ouvert à travers les rues criblées de trous. L'usine à pain est en flammes, foudroyée par une rafale tirée depuis Sarvas, à 10 kilomètres. Trois des maisons d'habitation voisines ont été balayées. Il y a 25 blessés. Un vieux couple de rescapés secoués par l'explosion a déjà fait ses bagages et se dirige à pied vers le centre de la ville. Fin sinistre d'une journée que l'on avait cru trop tôt épargnée. Demain lundi, une photo en page trois s'ajoutera à l'atroce chronique locale de cette guerre dont «Glas Slavonije» se fait jour après jour l'écho depuis deux mois.

Ils campent à la rédaction

A raison de deux éditions quotidiennes, la «rouge» à minuit pour la région, la «bleue» à cinq heures du matin pour la ville, le quotidien de cette vaste région ravagée n'a pas raté un seul rendez-vous avec ses lecteurs. Quand les minibus chargés des livraisons quittent le siège du journal, les chauffeurs ne savent jamais s'ils rentreront vivants le soir. Après un premier déménagement dans une cave impossible, les septante jour-

Marcher dans ces rues, c'est risquer à chaque instant d'être foudroyé par un obus ou une roquette

Deux gardes croates en faction devant la porte d'un campement à Osijek

nalistes de la rédaction se sont installés dans un sous-sol un peu moins exigu où, autour d'ordinateurs, on a aménagé une cuisine et un dortoir.

Au début de l'année, «Glas Slavonije» n'était encore qu'un petit journal régional et ronronnant. *«Avec une rédaction assoupie par quarante années de soumission à l'ordre communiste établi, comme l'étaient la plupart des journaux de ce pays, il fallait que ça change»*, souligne Drazko Celinj, jeune journaliste stagiaire récemment engagé. Bousculée dans ses habitudes par les élections libres de 1990, le référendum d'avril dernier, la proclamation de l'indépendance en juin, et la montée des tensions entre minorité serbe et majorité croate, la rédaction a été totalement transformée. En juillet, le rédacteur en chef a été remplacé par Jocip Kelemen, 28 ans, ex-journaliste à «Slobodni Tiednik», quotidien zagrebois créé après les élections libres. En moins d'un mois, il a remanié la rédaction, le graphisme et la présentation du journal pendant que s'allumaient villes après villes, villages après villages, les foyers d'une guerre qui a fait de «Glas Slavonije» un journal de combat connu dans toute la Croatie. *«J'espère que «La Voix de la Slavonie» deviendra un jour «La Voix de la Croatie.» Il se vend aujourd'hui à Zagreb, c'est un signe»*, précise Jocip Kelemen. Il dort à sa rédaction, faute de pouvoir rentrer ▶▶▶

La guerre dure depuis trois mois. Cette femme a vu son commerce complètement détruit

▶▶▶ chez lui, à Aslovo, petite cité de la banlieue d'Osijek, tombée aux mains des Serbes après deux mois de combat acharné. *«Ma maison a été détruite. Mes parents se sont réfugiés quelque part en ville. Je viens d'apprendre que l'un de mes frères, volontaire de la garde nationale croate, a été blessé à la tête. Je n'ai même pas le temps d'aller le voir à l'hôpital car j'ai un rendez-vous urgent à Zagreb et je dois partir tout de suite.»*

Vukovar: ville martyre

Galvanisée par son rédacteur en chef, la jeune rédaction de «Glas Slavonije» couvre l'ensemble de la région. La semaine passée, l'un de ses reporters a été blessé près de Vukovar, ville martyre encerclée par l'armée fédérale. Coupés de toute relation avec l'extérieur, les deux correspondants locaux n'ont pu communiquer de nouvelles depuis deux semaines. Détruite à 90%, Vukovar résiste à deux mille tirs d'artillerie par jour depuis deux mois. La majeure partie de la population a quitté la ville, mais mille enfants et cinq cents personnes âgées n'ont pu être évacués. Rasé, l'hôpital de Vukovar soigne les malades et les blessés dans les sous-sols, comme celui d'Osijek dont les murs sont éventrés. Dimanche, après trois jours de négociations, un convoi composé d'autobus chargés de vivres et de médicaments a dû rebrousser chemin: l'armée fédérale ne l'a pas laissé entrer dans Vukovar. Toutes les villes de Slavonie sont assiégées.

Les combats ont fait rage et se poursuivent dans tous les villages où vivent des Serbes — 20% de la population en Slavonie, 12% dans l'ensemble de la Croatie. Certains ont été rasés, d'autres sont déserts. La majorité des quelque trente casernes de l'armée fédérale en Slavonie sont désormais aux mains des Croates. Quant aux Serbes de la région, la plupart ont quitté les villes, sauf ceux qui ont choisi la cause croate, allant parfois jusqu'à s'y engager. D'ailleurs, l'officier qui dirige la défense de Vukovar est un Serbe. *«Mon père est Serbe, ma mère est Croate, et plusieurs journalistes de la rédaction sont dans mon cas*, explique Sandra Asentic, 24 ans, journaliste de «Glas Slavonije». *Le plus triste souvenir personnel que je garderai de cette guerre, c'est la mort de mon voisin de palier, Dusko, un jeune mécanicien de 25 ans, il y a une semaine. Il était venu me voir à la rédaction à midi pour me demander des nouvelles fraîches de Zagreb d'où je venais d'arriver. Devant l'immeuble du journal, une bombe est tombée au moment où il sortait. Il a été foudroyé. Ses parents, qui se sont réfugiés sur la côte dalmate, ne sont pas au courant. Dusko était Serbe.»*

Osijek est à deux cents kilomètres de Zagreb, mais il n'est pas possible de se rendre dans la capitale croate par la route principale, coupée par des barrages serbes, défoncée ou minée. Il existe un seul itinéraire à peu près sûr. Jocip Kelemen conduit sa CX à une vitesse d'enfer qui donne à peine le temps à ses passagers de se faire une idée des dégâts causés par cette lutte fratricide.

«Fratricide? Non, c'est une guerre entre deux nations, deux cultures, deux religions qui ne pouvaient plus vivre ensemble. Nous ne laisserons jamais les Serbes créer la Grande Serbie dont ils rêvent en amputant la Croatie des territoires qu'ils sont en train de ravager. L'histoire nous a artificiellement liés à eux mais la page est tournée.»

L'histoire est le nerf de cette guerre du côté croate comme elle l'est du côté serbe. La détermination des premiers à vivre dans une Croatie souveraine et indépendante n'a d'égal que l'acharnement des seconds à leur refuser ce droit. *«Ne me dites pas que nous sommes obsédés par l'histoire. Pendant dix siècles, nous n'avons jamais été indépendants. Mais la nation croate a existé et résisté à toutes les dépendances*, poursuit le rédacteur en chef de «Glas Slavonije». *L'histoire n'est pas notre raison de vivre, elle est notre raison d'espérer. L'histoire, c'est notre pouvoir.»* ■

Pierre-André Krol

THE NEW YORK TIMES **INTERNATIONAL** TUESDAY, AUGUST 27, 1991 A3

Attacks on Croatia Called Worst of War

By CHUCK SUDETIC
Special to The New York Times

VINKOVICI, Yugoslavia, Aug. 26 — Yugoslav Army and rebel Serb forces pounded Croatian towns with artillery, mortar and air bombardments for hours today in the Yugoslav civil war's heaviest fighting to date, according to local news reports.

Clashes centered on Vukovar and Kijevo and also reportedly broke out near Vrlik, Sinj, Krusevo, Ilok and Osijek and at least a dozen other towns.

Reports speak of dozens killed in today's fighting, but exact casualty figures are unavailable and may not be known for days.

Sketchy reports from Vukovar said that a hospital, a Franciscan monastery and a local manor-house museum sustained serious damage in the 10-hour attack, during which air force jets reportedly dropped cluster bombs. Croatian television reported tonight that Croatian forces drove back an attack by rebel Serb troops between Vukovar and the Serb-held village of Borovo Selo, a few miles north of the town along the Danube River.

A Hospital Under Fire

Serb snipers and mortar units also took aim at Vinkovici today and Sunday night, peppering the local hospital with bullets. Air raid sirens whined throughout the day, and a lone artillery shell ripped through a house this morning in a residential area of Vinkovici at least a half mile from the nearest military target.

Serbian radio asserted tonight that Croatian troops dressed in Yugoslav Army uniforms randomly shot up a Serb-populated village today, killing about 10 people.

While statements by the Yugoslav Army carried by Serbian radio asserted that the army's action today was in retaliation for Croatian attacks, Croation officials said the scale of the army's operation had fundmentally altered the character of the war.

"With these attacks on Vukovar and Kijevo, given the magnitude of the operations and the weaponry used, the Yugoslav Army has clearly taken over the military initiative in its support for the creation of a Greater Serbia," said Milan Brezak, Croatia's Deputy Internal Affairs Minister, at a news conference today. "The Croatian police and national guard forces are fighting against a technically superior enemy. Regardless of this, you well know that Croatia's defense forces have not allowed the drawing of new, contrived borders."

Croatia, which is mostly Roman Catholic, charges that the rebel Serbs, backed by the Yugoslav Army and the government of Serbia, Yugoslavia's largest and most powerful republic, are staking out the new borders of a Greater Serbia at Croatia's expense and that Serbia's ruling nationalist-Communists are inflaming the Croatian Serbs' passions in order to secure themselves a political future.

The Eastern Orthodox Serbs say they have lived on what is historically Croatian territory for centuries and base their claims to that land on an old

The New York Times

Vukovar was bombarded by the Yugoslav Army and rebel Serbs.

settlement with Austria, Serbia's sacrifices for the allies in World War I and the atrocities against Serbs by fascist Croats in World War II.

Today's fighting appeared to be the most extensive use of the vast firepower that the Yugoslav Army, which is dominated by Serbs and Communists, has assembled on the Serbian side of the Croatian-Serbian border since Croatia and Slovenia declared their independence on June 25.

Croatian towns are pounded

Rebel Serbs aided in assault by army of the government

By Chuck Sudetic
The New York Times

VIŇKOVICI, Yugoslavia — Yugoslav army and rebel Serb forces pounded Croatian towns with artillery, mortar and air bombardments for hours Monday in the Yugoslav civil war's heaviest fighting to date, according to local news reports.

Clashes centered on Vukovar and Kijevo and also reportedly broke out near Vrlik, Sinj, Krusevo, Ilok and Osijek and at least a dozen other towns.

There were reports of dozens killed in Monday's fighting, but exact casualty figures are unavailable and might not be known for days.

Some Yugoslav news media reported at least seven people killed in the fighting.

Sketchy reports from Vukovar said a hospital, a Franciscan monastery and a local manor-house museum sustained serious damage in the 10-hour attack, during which air force jets reportedly dropped cluster bombs.

Croatian television reported Monday night that Croatian forces drove back an attack by rebel Serb troops between Vukovar and the Serb-held village of Borovo Selo, a few miles north of the town along the Danube River.

Serb snipers and mortar units also took aim at Vinkovici on Monday and Sunday night, peppering the local hospital with bullets.

Air-raid sirens whined throughout the day, and a lone artillery shell ripped through a house Monday morning in a residential area of Vinkovici at least a half mile from the nearest military target.

Serbian radio asserted Monday night that Croatian troops dressed in Yugoslav army uniforms randomly shot up a Serb-populated village Monday, killing about 10 people.

Serbian radio asserted Monday night that Croatian troops dressed in Yugoslav army uniforms randomly shot up a Serb-populated village Monday, killing about 10 people.

While statements by the Yugoslav army carried by Serbian radio asserted the army's action Monday was in retaliation for Croatian attacks, Croation officials said the scale of the army's operation bad fundmentally altered the character of the war.

"With these attacks on Vukovar and Kijevo, given the magnitude of the operations and the weaponry used, the Yugoslav army has clearly taken over the military initiative in its support for the creation of a Greater Serbia," said Milan Brezak, Croatia's deputy internal affairs minister, at a news conference Monday.

"The Croatian police and national guard forces are fighting against a technically superior enemy," he said. "Regardless of this, you well know that Croatia's defense forces have not allowed the drawing of new, contrived borders."

Croatia, which is mostly Roman Catholic, charges that the rebel Serbs, backed by the Yugoslav army and the government of Serbia, Yugoslavia's largest and most powerful republic, are staking out the new borders of a Greater Serbia at Croatia's expense and that Serbia's ruling nationalist-Communists are inflaming the Croatian Serbs' passions in order to secure themselves a political future.

The Eastern Orthodox Serbs say they have lived on what is historically Croatian territory for centuries and base their claims to that land on an old settlement with Austria, Serbia's sacrifices for the allies in World War I and the atrocities against Serbs by fascist Croats in World War II.

Monday's fighting appeared to be the most extensive use of the vast firepower that the Yugoslav army, which is dominated by Serbs and Communists, has assembled on the Serbian side of the Croatian-Serbian border since Croatia and Slovenia declared their independence June 25.

„Osijek wird fallen"

Während Ostslawonien auf Anerkennung und Waffen hofft, wird die besetzte Baranya bereits serbisch besiedelt.

Vlado Bilen, tot. Jozo Juric, tot. Ivan Kerestes, Dragan Nenadovic, Silvester Durcik, alle tot. Gestorben 1991, bestattet zur ewigen Ruhe in der hartgefrorenen Erde des Zentralfriedhofs von Osijek.

Ein Feld für die Toten. Grab an Grab. Eins neben dem anderen, eins wie das andere. Graugesprenkelte Steinplatten bedecken die graugesprenkelten Steinumrandungen. Für jeden Tod ein Holzkreuz. Für jeden Namen eine Zeile aus weißen Plastikbuchstaben.

Hinter den aus Blumengestecken, Plastikkränzen und rot-weiß-blauen Trauerschleifen aufgehäuften Hügeln reiht sich ein gutes Dutzend noch offener, ebenfalls grau eingefaßter Gräber. In wenigen Tagen werden auch die mit grauen Steinplatten bedeckt sein. Blumenschmuck wird dort liegen. Und Holzkreuze mit weißen Plastikbuchstaben werden von weiteren Toten künden.

Osijek hat sich aufs Sterben eingerichtet.

Seit drei Monaten wird die Hauptstadt des kroatischen Ostslawonien belagert. Vor den Stadtgrenzen stehen Einheiten der jugoslawischen Volksarmee und jene serbischen Freischärler-Truppen, die von ihren kroatischen Opfern Tschetniks genannt werden. Seit sie die Donaustadt Vukovar erobert haben, beschießen sie Osijek Tag für Tag aus schweren Artilleriewaffen – und treffen dabei vor allem zivile Ziele: Krankenhäuser, Wohnviertel, Kirchen.

Der Truppengürtel, der die Stadt einmal völlig von der Außenwelt abschneiden soll, wird immer enger gezogen. Nur an einer Stelle, nach Westen hin, ist die Provinzhauptstadt noch offen: Eine Verbindung führt Richtung Zagreb, eine Abzweigung nach Nordwesten zieht sich der Drau entlang bis an die ungarische Grenze. Von jenseits des Flusses werden aber auch diese Straße und die an ihr gelegenen Dörfer heftig beschossen.

Von Süden her wird Osijek aus dem Vorort Tenja angegriffen. Im Osten und Norden dient die ebenfalls zum kroatischen Territorium gehörende Baranya als Abschußrampe. Das von der Donau, der Drau und der ungarischen Grenze eingefaßte Dreieck ist mittlerweile ein Teil der „Serbischen Autonomen Region Baranya/Ostslawonien/Westliches Sirmien" und wird eilig mit serbischen Flüchtlingen aus anderen Kriegsgebieten besiedelt.

„Osijek nikada nece biti Ocek" verkünden Plakate überall in der vom Granatbeschuß schwer zernarbten Stadt an der Drau: „Osijek wird niemals Ocek sein." Doch die Hoffnung, daß die Stadt die serbische Belagerung überstehen und damit dem Schicksal Vukovars, der Zerstörung und Serbisierung, entgehen könnte, ist unrealistisch angesichts benachbarter Affichen. „Was Vukovar kann, können auch wir", steht da.

„Wir haben zwar keine Flugzeuge und keine Panzer", sagt Edo Bakarec, „aber wir haben Herz und Hirn." Der 56jährige Bakarec ist als Chef der 106. Brigade der kroatischen Nationalgarde zugleich Oberkommandierender für die Verteidigung Osijeks aufgebotenen Truppen. Sein Optimismus wirkt sympathisch, ansteckend oder gar überzeugend ist er nicht. Selbst wenn die letzte Verbindung nach Osijek den Plänen der Volksarmee entsprechend beim Dorf Josipovac – neun Kilometer westlich des Stadtzentrums – abgeschnitten würde, sagt Bakarec, „können wir eine Blockade von vier bis fünf Monaten überleben".

Drei Brigaden stünden den Kroaten hier gegenüber. 250 Panzer habe die Armee mittlerweile aufgefahren. Die Tschetnik-Verbände eingerechnet, sind nach Schätzung von Bakarec etwa 15.000 Mann auf der anderen Seite. Über die Stärke der kroatischen Truppen will er sich nicht äußern. Die einzige Zahl, die er preisgibt: 499 Todesopfer – zwei Drittel davon Zivilisten – hatte die Stadt bis zum vergangenen Mittwoch zu beklagen.

Trotz allem glaubt Bakarec: „In die Stadt werden sie nie kommen."

Warum?

„Wenn uns die EG, wenn uns Europa hoffentlich anerkennt und sagt, Kroatien ist eine unabhängige Republik, dann wird die jugoslawische Armee unser Land verlassen müssen."

Warum?

„Wenn wir anerkannt sind, können wir Panzer und Flugzeuge kaufen. Dann werden wir sie rausschmeißen."

Mit dieser letzten Hoffnung leben die in Osijek verbliebenen Menschen. Sie warten darauf, daß der UN-Sonderbotschafter Cyrus Vance Druck macht, der vergangenen Dienstag die Stadt besuchte – in einer Waffenpause, die ihm zu Ehren für wenige Stunden veranstaltet wurde. Sie warten darauf, daß die von der EG entsandten Beobachter endlich Partei ergreifen. Kurz: Sie warten auf Anerkennung – und Waffen.

Vor dem Krieg hatte die Stadt 110.000 Einwohner. Jetzt sind laut kroatischen, möglicherweise optimistisch nach oben korrigierten Angaben noch etwa 50.000 hier.

Viele sind auf eigene Faust geflüchtet. Kinder und ihre Mütter wurden

Eastlight/Petersek

Kroaten verlassen Vukovar:
Die Serben rücken nach

evakuiert. Volksschüler aus den ersten und zweiten Klassen kamen nach Ungarn. Die aus den dritten und vierten Klassen nach Salzburg. Die älteren gehen in jenen Städten der kroatischen Adriaküste zur Schule, die vom Zugriff der Armee bislang verschont blieben.

Wer jetzt noch in Osijek ist, kann kaum mehr weg. Männer im wehrpflichtigen Alter wurden ohnehin eingezogen. Und auch für die Frauen gibt es immer weniger Möglichkeiten, die Stadt oder gar Kroatien zu verlassen. Verschärft wurde diese Situation in der vergangenen Woche noch durch einen Zagreber Regierungsbeschluß. Jeder erwachsene Kroate unterliegt demnach einer „Arbeitspflicht", welche die Produktion unter „Kriegs- und Friedensbedingungen" sichern soll.

Nur wenige Kilometer hinter der Stadtgrenze werden deshalb auch bei Osijek die Straßen von kroatischen Polizisten kontrolliert. Ohne Genehmigung der Militärs kommt hier keiner durch. Der Stadtkommandant Bakarec beschwichtigend: „Jene, die an ihren Arbeitsplätzen gebraucht werden, sollen bleiben. Und diejenigen, die keine Arbeit haben, die werden sicher etwas finden, wo sie helfen können."

Die Menschen, denen nichts bleibt außer Warten, darben in den feuchten, düsteren, muffigen Kellern der Stadt. In einem richtigen Bett schläft in Osijek fast niemand mehr. Jene, deren Häuser im Zentrum zerschossen wurden, verbringen die Nächte – oft auch die Tage – in einer unter dem Hauptplatz Trg slobode angelegten Ladenpassage, die mit blauen Eisentüren zu verriegeln ist und mit dreistöckig montierten Feldbetten ausgerüstet wurde. Oben schlagen Granaten im dichten Nebel auf die Straße, sprengen ein weiteres Stück aus den kostbaren Glasmosaikfenstern der Kirche St. Peter und Paul, reißen Autodächer auf.

Weiter draußen, in einem der vorstädtischen Betonsilos, steht das Haus Sjenjak Nummer 9. Der öde Kasten ist von Ebenbildern umgeben. Wie in der Altstadt sind auch hier die Eingänge und Kellerfenster mit Sandsäcken und Holzverschlägen gesichert.

Sjenjak ist ein reines Wohnviertel. Kaum ein Gebäude ist von der Artillerie verschont geblieben. Allein Nummer 9 wurde schon sechsmal getroffen. 55 Menschen haben in diesem Haus gewohnt, jetzt sind noch 30 da. In den gerade zwei bis drei Quadratmeter großen Holzverschlägen im Keller haben sie sich eingerichtet: Kartoffeln und Obst in Kisten, darauf Matratzen, an der Decke hängen ein paar Kleider, Gaslampen, Kerzenlicht. Warmes Essen gibt es nur, wenn für ein paar Stunden Ruhe herrscht. Dann geht man nach oben, kocht, ißt hastig, um sich anschließend wieder in den Bunker zu verziehen.

Vier Männer sitzen in den Kellerhöhlen beim Kartenspiel. Die Frauen lesen, plaudern, warten. Seit einer Stunde wird das Viertel beschossen. Immer wieder kracht es dumpf. Der Briefträger taucht auf, bringt die Pensionsgelder. Mit Hilfe einer Taschenlampe werden die Zahlungsbelege kontrolliert. Den Brief, den der Postbote vor wenigen Tagen mit der Adresse „an alle Bewohner von Sjenjak Nr. 9" gebracht hat, haben sie an die Kellertür geheftet: „Bitte paßt auf Euch auf. Hier ist es ruhig und friedlich. Wir hoffen, daß es so bleibt. Wir schlafen in richtigen Betten." Tränen treten einer Frau in die Augen, als sie erzählt, der Brief stamme von den Kindern, die aus dem Haus Nummer 9 an die Küste evakuiert wurden.

Sauhunde", schimpft Primar Ahmed Delagic, „Hurensöhne." Der 49jährige Arzt leitet die Kinderpsychiatrie im Krankenhaus Osijek. Seine Empörung gilt der serbischen Armee, die vor wenigen Tagen wieder einmal über die Drau geschossen und dabei seine Abteilung in Schutt gelegt hat. Wütend führt er den Reporter durch die Reste des von UNICEF finanzierten Pavillons: „Die wissen ganz genau, daß da Kinder behandelt werden, sie wissen es und schießen trotzdem drauf."

In weiser Vorausahnung hat er seine Abtei-

A Croatian soldier watches a column of Serbian-led federal army vehicles in Zagreb, Yugoslavia, yesterday.

Reuters

Serbian-backed Yugoslav army closes vise around Croatian city

By Lance Gay
SCRIPPS HOWARD NEWS SERVICE

OSIJEK, Yugoslavia — The ground-shaking thumps of artillery fire drew closer to this strategic Croatian town yesterday as Serbian forces swept along the Danube River despite the 14th official cease-fire.

After heavy fighting last week, Croatian fighters said they were forced early yesterday to withdraw from the villages of Ernestinovo and Laslovo, both about seven miles south of Osijek.

The Serbian-backed Yugoslav army now is slowly encircling Osijek.

"The cease-fire, it's empty words," said Angelco Gregarnic, 43, owner of a finished wood products business who took out a rifle for the first time in his life this month. Now he mans the front lines in defense of his home and native city.

Mr. Gregarnic said he doesn't understand why European Community and U.N. negotiators continue to get Croatian and Serbian leaders to make new cease-fire deals when the Serbs haven't honored previous ones. The outgunned Croats contend the Serbs use the cease-fires to reposition their artillery and troops to get a better position before launching new offensives.

The current cease-fire, negotiated by U.N. envoy Cyrus Vance, was put together in Geneva this weekend, but appeared to be largely ignored on the front lines.

Lord Carrington, the EC mediator who has negotiated previous cease-fires, warned Serbia yesterday that the EC will have to reconsider its position of neutrality in the dispute if Serbia destroys Osijek as it leveled the Danube town of Vukovar last week after an 86-day-long siege.

But Mr. Gregarnic and other Croatian defenders vowed the Serbs will face a more determined Croatian army in Osijek than they saw in the smaller village of Vukovar.

Like other large cities in Yugoslavia, Osijek is equipped with nuclear bomb shelters, is on a major train line from the Croatian capital of Zagreb and has been flooded with troops in recent weeks in anticipation of a new standoff. Osijek is the largest city between eastern Croatia and the capital of Zagreb, 130 miles to the west.

"They can destroy it, but they can never take it," Mr. Gregarnic vowed.

Until the war erupted in Yugoslavia five months ago, Osijek was a sleepy relic of aging Austro-Hungarian architecture and Roman ruins that was off the main Yugoslav tourist trails.

But now this industrialized city of 140,000 has been transformed into a haunted ghost town as most of the women and children have fled to safety in Hungary or Zagreb.

This weekend two-lane roads leading to Osijek were crowded with cars packed to the roofs with household goods as refugees fled. At the town of Donji Miholjac, on the border with Hungary, border guards said about 2,000 people a day are crossing to Hungary, where about 40,000 are housed in temporary camps.

Osijek used to be composed of 82 percent Croats and 18 percent Serbs, but Mr. Gregarnic said most of the Serbs have left. Serbia claims that the city — along with the rest of eastern Croatia — belongs to Serbia because of the minority Serbian holdings here.

Mr. Gregarnic said he believes the war has nothing to do with Serbian property rights but all to do with protecting Yugoslavia's privileged class in Belgrade, who need the incomes provided by the wealthy breakaway republics of Croatia and Slovenia to keep their positions, perks and luxuries.

"This is for privileges so that they don't have to work," he insisted. "I am fighting for my heart and soul. They are fighting for the privileges."

erbia Begins esettlement of roatian Region

Displaced Serbs Moving to Abandoned Homes

By Blaine Harden
Washington Post Foreign Service

POPOVAC, Yugoslavia, Nov. 24—Dusan em, a Serb chased by war from his home in atia, has a new house. He and his family got it e, courtesy of the Serb-dominated Yugoslav ny.

What is curious about the house is that the s and pans in the kitchen, the clothes in the set and the cow in the back yard belong to a bat.

Until last August, when Serb guerrillas and ir powerful army allies chased about 50,000 abitants from this northeast corner of Cro-, Tulem's new house had been the longtime me of a Croat farmer and his family.

Although the house cost Tulem nothing and he d his family have nowhere else to live, he de-ts sleeping in a stranger's bed.

"I am miserable. It is not good. It is bad luck to in another man's house," said Tulem, 42, a tory worker with big red hands and a deeply ed face.

Bad luck or not, the republic of Serbia—oatia's bitter rival in the five-month-old Yugo-v civil war—plans to resettle up to 20,000 rbs dislocated by the war here in "liberated" ranja, a fertile region of farms and vineyards adled between the Danube and the Drava riv-a.

Resettlement of occupied land is emerging as fundamental tactic of the Serbian war effort ainst Croatia, whose secession from the six-re-blic Yugoslav federation in June prompted out-ge among its large Serb minority and sparked e bloody war. Serbia, which has openly backed avily armed Serb insurgents in Croatia, say it s no intention of allowing tens of thousands of splaced Croats and ethnic Hungarians to return their Baranja homes and force out Serbs such Dusan Tulem.

According to its Serbian organizers, the aranja resettlement plan is a test case for a pro-osed shuffle within the crumbling Yugoslav fed-ration of hundreds of thousands of Serbs and roats. If carried out, the plan could force the rgest mass movements of European popula-ions since the aftermath of World War II.

"This is an experiment to determine if the ex-hange of people and goods would be possible etween Croatia and the Serbian regions," Mile ankovic, who heads the Serbian resettlement rogram, said last week in Belgrade, the Serbian apital.

ASSOCIATED PRE

In wake of fighting, Croats prepare to flee Osijek, which Serbia wants to resettle with displaced Serbs.

People are to be moved to conform to the Serbian notion of where a new border between the rival republics should be drawn. Serbia's proposal would slice off between one-third and one-half of Croatia's territory.

"Future common life is impossible, and it is best for the Croats and for the Serbs to part in a peaceful manner and fix frontiers between them wherever possible, first of all by the ethnic principle," wrote Jovan Ilic, a University of Belgrade geographer, in a recent, widely circulated article in a Serbian government publication.

The article says that "urban Serbs" living in Zagreb, the Croatian capital, should be moved to the northeast Croatian city of Osijek and that Croats living there should be moved to Zagreb. Osijek, whose population is now 80 percent Croat, has come under intense shelling from th Yugoslav army and Serb guerrilla forces in r cent days.

"The interchange of residences would be ca ried out as an exchange of a house for a hous an apartment for an apartment, a field for field," Ilic wrote.

Ilic says the parting of Serbs and Cro should be peaceful, but it is proving to be c ceedingly bloody and destructive.

Western diplomats estimate that more th 7,000 people, most of them Croats, have be killed in the fighting since June. The Croat government says that more than a third of economic infrastructure has been destroyed.

Television and radio in Belgrade are promis

See RESETTLEMENT, A18, Col 1

Washington Post 11/25/91 Part A

Osijek awaits its fate, paralysed by fear

IT MUST have been like this in Warsaw before it fell to the Germans. A city waits, paralysed, praying for salvation, expecting the worst.

The day the 16th corps/fire was to have come into effect made no difference to Osijek. Shells from the federal army, now only a mile or two outside the city, pound Osijek's graceful baroque facades day and night.

The streets are almost deserted, except for a handful of pensioners and drunks, stumbling through the rubble. A bus careers around the corner. Another shell blasts the St Peter and St Paul cathedral.

In the basement of the Capuchin monastery, Father Kalavica counts the shells: "Twenty-one I reckon during the last hour." He is gathering up the church's icons and candles, to be shipped to Zagreb the next day. An old nun pours coffee. "A grenade landed right in front of me on my way to mass this morning," she said. "I almost lost my nerve. Almost but not quite."

"People phone me day and night," said Father Kalavica. "I try to convince them to come and encourage them to be brave. But how can I? I'm as frightened as they are."

Thousands of women and children have already fled Osijek during the last few days, dreading the prospect of "liberation" Vukovar-style, by the federal army and Serbian irregulars. The men remain, forbidden to leave the city by order of Osijek's defence committee.

The people who have not left remain in air-raid shelters. The largest is located in a former underground shopping centre. "It's awful," says Sonja Vukovic. "I have been here for 10 days. We listen to the radio and pray the UNmade come. There are hopeless talks. There we hear bombardment, hand-wars, and endless casualties."

Anita, a 30-year-old teacher, lives in the cellar with her mother, father and two children. "What is worse is the collapse of spirit, not any physical fear. I don't care about the fact that I haven't showered in over a week. I have become a different person. Maybe in two months the UN will come, but time runs late for Osijek."

The old are the most pitiable. Silent and immobile, they lie on stretchers, fully dressed in coats and headscarves, listening to the steady thump, thump of screaming shells. The shelters are cold and sometimes dark. The Serbs aim well, hitting the power stations almost every day, and plunging the city into darkness.

Children play hopscotch in the ill-lit passages. Their parents sit, evade and stare at one, which is held in the underground shelter. The sound of their hymns rises above the dull pulse of the emergency power generator.

People are not even able to watch television. The Serbs have blocked the frequency and if you turn on the TV, what you hear is Serbian news. The news is grim. Osijek has been proclaimed a "liberated part of the new "Serbian province of Slavonia". The city will be "liberated" soon, they say.

Osijek hospital, like most public buildings, is a battered shell above ground. The doctors work feverishly in a freezing basement. Ambulances arrive every few minutes. In the last three days, 260 people were wounded — but that is just the number brought to hospital. No one knows how many are lying in the rubble.

As many patients as possible are shipped out to hospitals in Zagreb and Sibenik. But the corridors of the Osijek wounded soldiers and policemen — the most vulnerable victims.

Doctor Zoninic Lovric laughs when I mention the latest rumours. Osijek is being surrounded every day. The army want to wipe all Croats from this region, and that's that. They will do to Osijek what they did to Vukovar."

Waving at the rows of stretchers, he says: "I hate the army. I hate them for what they have done to our young people. These men are defending their freedom and mine. The army will never leave us alone."

Back in the shelter, a couple of young soldiers sit in the bar, drinking beer. "We are walking dead bodies already," said one. "The Serbs have hundreds of tanks. We have a couple of rocket-propelled grenades. Osijek is finished. We are dead already."

Further report, page 8

...achon l'UNESCO et Stefano di Misura, son admirable représentant sur place, vient à condamner un tiers du patrimoine architectural. *« Il s'agit d'une erreur, nous n'avons pas consenti expres »*, que prétendre, après coup, l'état-major, non sans avoir auparavant expliqué que la ville s'était bombardée elle-même (encore un coup des ustachis !) Technique totalitaire éprouvée : plus le mensonge est gros... L'Europe gobe et laisse les décombres s'accumuler ; son passé sombre dicte une sorte de Pearl-Harbor spirituel.

A force de pétiner les maisons éventrées et les vitres brisées, l'oubli le côté surréaliste de l'événement, et la tuerie me gagne. A l'autre bout de la Croatie, du gros bourg de Nustar, noud stratégique entre Vukovar et Osijek, il ne reste rien. Cinq mille habitants n'y étaient risqués voilà un mois, leurs successeurs roulent. L'artillerie vengeresse n'a pas laissé pierre sur pierre. Quelques cochons sans maîtres sommes qui des salauds ».

Un jour de novembre, à 13 h 30, une bombe tombe pile sur le toit du joli théâtre rococo d'Osijek. Les pompiers s'acharnent. Coup de téléphone : *« Ici l'armée fédérale, si vous vous obstinez à éteindre les flammes, nous remettons ça »* La ville ne se laissa pas intimider, sauva les murs et joue relâche à ciel ouvert. Eglise, cimetière, mairie, les tirs sont précis, intentionnels et s'inscrivent dans une stratégie de la terreur : il s'agit de vider la ville de ses habitants en signifiant clairement qu'ils n'ont d'autre recours que la fuite. Rien ne les abrite, aucun ne demeure intouchable, ni les citadelles de la culture, ni les lieux de culte, ni les édifices d'utilité publique. On vise toutes les croix : clochers, hôpitaux, sépultures. Rien n'existe, pas de salut, pas de répit. Seule sur l'air comme des orgues de Staline.

Etrangement, cette guerre n'oppose pas deux armées. A Vukovar, les fédéraux ont engagé près de deux divisions, soit quelque 20 000 hommes, pour venir à bout de quelques milliers de défenseurs. Ici, à Osijek, ils ont massé des troupes, des chars, des canons, des avions, des hélicoptères

Volunteers from many nations rally to the cause

By Philip Sherwell

IT IS NOT HARD to spot the headquarters of the Croatian army's First International Platoon. The Union Flag flutters beside the colours of five other nations outside, and the guards are as likely to address visitors in Spanish, Hungarian or English as Croatian.

The large house, expropriated from a businessman, is the final building in a small front-line village just outside Osijek, the eastern Croatian capital which daily shelling has turned into a ghost town.

A track runs from the house into fields which contain Serbian forces, and conversations with the soldiers are held against a backdrop of automatic rifle fire and explosions. Visitors require permission and a guide from the authorities in Osijek to reach the village.

The sensitive composition and work of the platoon — they specialise in surveillance and "special operations" behind enemy lines — are behind their desire not to advertise their location. But the flags could be a giveaway.

The platoon, known by its Croatian initials PIV, comprises about 100 men and three women, according to John, an American Croat who is deputy commander. The total fluctuates, but foreigners make up half the numbers.

Croats selected for their particular expertise operate with French, Swiss, Hungarian, Portuguese, British, Australian, American, Spanish and two Serbian PIV fighters.

The platoon has had three British members, but one, Edward White, is missing presumed dead after he had to be left, badly injured, in a field, and another, a Welsh teenager, has been fetched home by his horrified father.

The third an Englishman of

It is touches such as Christmas holidays and several bowls of cream wafer biscuits on the table in the communal eating area which can at first glance give PIV a slightly unlikely air.

The Christmas tree is decorated in blue, red and white tinsel — the colours of Croatia — but the main source of interest among the men is Dino, a vivacious 20-year-old fighter from Istria.

However, Croats in the platoon insist discipline and training are much tougher than among the regular ranks of the rebel republic's forces.

PIV earned its spurs with the brave rearguard defence of a strategic village south of Osijek for several weeks.

Five platoon members died — six if Edward White is included — in Laszlovo, which only fell in the face of an offensive by federal army tanks and artillery released after the fall of Vukovar.

The International Brigade was thought up in Laszlovo by John, whose parents were born in Croatia, and Eduardo Flores, a Spanish journalist who in August swapped his typewriter for a rifle.

"It started with just five of us and we never imagined the idea would take off like this," says John, 25, who was working as a disc jockey in Chicago until the summer.

The platoon is incorporated into the Croatian command structure, paid at Croatian rates and its members are at pains to distance themselves from the swaggering soldiers of fortune who are a common sight in the bars of Zagreb.

"They are just posturing for the television cameras and their motives usually stink. Here is where the fighting is for real," says Jurg, a Swiss photographer who is awaiting the arrival of a bottle of vodka to celebrate his 27th birthday.

Jurg believes that the Croatian forces are slowly being transformed from a rag-bag street gang into a professional army.

Ronald S. Godwin Senior Vice President
Stephen N. Ranzer Director of Advertising

The Washington Times
Founded 1982
America's Newspaper

Editorial Page Editor
Woody West
Associate Editor
Mary Lou Forbes
Editor, Commentary

P.E. Innerst
Ted Agres
John Wilson
Joseph W. Scopin
Michael Keating

Washington Times
August 14, 1991

The EC's mess in Yugoslavia

The European Community, which insisted on playing the lead role in international diplomacy on Yugoslavia, has more or less blown it so far, and it has done so in a fashion that bodes ill for the EC's future as a foreign-policy-making body to say nothing of the peoples of Yugoslavia.

The democratic and Western-oriented republics of Slovenia and Croatia declared their independence June 25, and this was obviously unacceptable to the still-communist government of Slobodan Milosevic in Serbia, whose forces dominate the country's unusual institutions of national government and, most important, its military. The possibility of violence to the point of full-scale civil war was genuine. The United States, which had foolishly (and foolishly) held to a position that insisted on maintaining the territorial integrity of Yugoslavia, backpedaled to a degree, instead expressing a willingness to embrace any outcome so long as it is peaceful. More important, however, the EC asked the United States to step back and let Brussels take charge of making peace.

The EC is united four-square on its need to have a policy. Unfortunately, that is about all it is united on. Correctly, Germany would like to see an independent Slovenia and Croatia. France, characteristically devoted to its own special brand of realpolitik, would not. The French worry about their own secessionist Corsicans (as if they really believed the cases were parallel and had no faith in the legitimacy of the French government), and they cite certain unfortunate historical associations between Germany and Slovenia and Croatia (as if the Kohl government were looking to Anschluss its way to the Adriatic Sea). Out of such differences, not much comes — barely a decision to cut off money to Belgrade, no effective decision about whether to send peacekeeping forces to police a cease-fire (if there is a sustainable cease-fire) and certainly no sense of where to go from there.

Map by Paul Woodward / The Washington Times

Meanwhile, in Yugoslavia, the situation remains in flux. Slovenia, which was always the easier case, is relatively quiet. Croatia is not. The republic has a Serbian population that amounts to about 12 percent of its 4.5 million people. Mr. Milosevic has long been adept at exploiting nationalist sentiment in the interest of maintaining authority. In Croatia, he and his allies have supported and armed Serbian elements in a successful grab for a significant portion of Croatia's territory. For Mr. Milosevic, this holds the promise of at least a "Greater Serbia" in the event that the Belgrade government is unable to hold on to Slovenia and Croatia outright.

And still in Brussels, not much happens. The Dutch foreign minister, who currently holds the rotating chair of the EC ministers' group that is supposed to be dealing with this situation, is on vacation. Germany and France remain committed to a growing role for the EC as a foreign-policy-making body, and are disinclined to do anything unilateral out of fear of undermining Brussels. What there is in Brussels is a least common denominator that offers little hope to the people of Slovenia and Croatia.

The strongest case here is Germany's. Were the Germans to get over their devotion to Brussels and their apparent sense of the unseemliness of a Germany that makes its own foreign policy — and thus be enabled to recognize Slovenia and Croatia — Europe would come along. Even France would no doubt discover a realpolitik reason for accepting the German move. Germany would then be in a strong position to pressure the Croatians about the need for strong guarantees for minority rights, always a touchy point in Europe. And the Slovenians and Croatians would see their legitimate rights vindicated.

As for the United States, if it must sit in the back seat of the driverless vehicle that is the EC's Yugoslavia policy, perhaps it could whisper to the Germans that the world would be better off if they took the wheel.

BREAKING POINT IN CROATIA

John Hasek: Osijek: September 24, 1991

In the last two weeks the tide in the Croatian war may have turned in favour of the Croatians. The Yugoslav National Army launched attacks on all the three major fronts, Slavonia in the East, the Sisak sector in the centre as well as in Dalmatia on the Adriatic coast. Although there were spectacular visuals for television, with everything from jet aircraft to naval vessels contributing to the fire works, and the large town of Petrina on the outskirts of Sisak reportedly taken by the Serb forces, overall the attacks were far from successful and the momentum appears to have petered out. The Army suffered their heaviest casualties yet, in personnel and armour. The Croatian National Guard casualties were relatively light.

Simultaneously, the Croatians went on the offensive and attacked many of the Army garrisons, which are scattered throughout the larger communities. It appears that all those which were attacked by Croatian infantry fell. Many of the others have been greatly reduced in efficiency and morale by desertions. All are now without electricity and water.

From each captured garrison the Croatians got large amounts of weapons and ammunition. All the troops who surrendered without fighting were immediately sent home. The exception were Serb soldiers, who were given new Yugoslav passports and sent to Germany and Austria to escape being taken by the military police in Serbia.

All of this has a snowball effect on the morale of the Yugoslav army, so that although the army is recalling more and more reserves, getting them to fight will be increasingly difficult.

Adding to the Army's problems are the disastrous tactics used in the attacks on Vukovar and Borovo, two of the key towns close to the Serbian border. The Army commanders ordered armoured attacks against these two towns, but because of lack of reliable infantry, the tanks went into the towns before their lines of advance were secured by foot soldiers.

The tanks went in and shot up each house with cannon and machine gun fire, but the Croatian defenders hid in cellars, behind houses and even in the sewers. As the tanks drove by, presenting their vulnerable sides, the Guardsmen popped up and fired their shoulder held anti-tank weapons from close range. They destroyed many tanks and armoured personnel carriers with infantry troops inside.

After the battle, on a one hundred meter stretch of just one street in Borovo, there were four destroyed tanks as well as two APCs and a tank with a blade for clearing obstacles. Reportedly over 40 tanks were knocked out in this manner. The Croatians

reported that 2,000 reserve infantry became casualties in the Vukovar, Borovo sector. This number is undoubtedly inflated, but even so the casualties must have been heavy and knowledge of this will spread throughout the army.

After the heaviest fighting a cease fire was signed between the Croatians and the army. The fighting did not stop, but lessened in intensity. Shelling of Vinkovci, a new target, whose capture would cut off Borovo and Vukovar, continued. Meanwhile those two towns, which had proved too hard to take by direct attack were again shelled. Osijek, which had relative peace ever since its four army garrisons had fallen to the Croats is also being sporadically shelled.

While this fighting is going on Croatian television reports that the Yugoslav Army has slaughter ~~up to 200~~ Some of their own Serb infantry who refused to fight in the Vinkovci area. If this report is true, it could mean the beginning of the end of the Yugoslav Army as an effective fighting force. However, even if the army does break down, it will not mean the end of the war, because the Serb irregulars, as well as individual units of the army will continue to fight.

Meanwhile the propaganda war continues. Yesterday Belgrade television was reporting the capture of Vukovar, complete with pictures of soldiers charging past a road sign marked Vukovar, while this reporter and other international journalists were in Vukovar, which was under mortar attack, but firmly under Croatian control.

-30-

SKY NEWS

INTERN...
PRESS C...

London, November 22nd, 1991

INTERNATIONAL
PRESS CLUB

This is Sky News Foreign Desk.
We are trying to make telephone contact with someone in Osijek who will be able to talk to our news programmes about the latest situation.
Our direct telephone numbers are: London (71) 782 3230
(71) 782 3231
(71) 782 3283

We thank you for your assistance and look forward to talking to you.

Regards
Mike Bradbury

Mike Bradbury
Foreign Desk

Tiskovna konferencija u okviru programa "Zadar u Osijeku"

Prisega hravtskih vojika u pothodniku

Intervju pukovnika Brune Zorice Zulua Glasu Slavonije

Iz privatne arhive D. Herget

MOJ OSIJEK SE NE DA

Stotine ljeta stare zgrade
S druge strane barikade
Kao da mi smo tek slučajno tu
Zar im nije jasno da je ovo naše
Neka se svoje pokore plaše
Nedamo nikom našu domovinu

Ovi ljudi s našom gardom
Hrabro kroče razorenim gradom
Bože dragi, što učini nam gad
Olovna kiša pljušti svuda
Nikad ne znaš gdje i kuda
Al' strahu nema mjesta sad

MOJ OSIJEK SE NE DA I MAKAR
SRUŠILI SVA OGNJIŠTA NIKAD
NEĆE TUĐA NOGA KROČIT' TU
U MOJU SLAVONIJU

Sve crkve i zgrade,
Sve vjere i nade u mir
Al' dok zadnji čovjek živi tu
Branit ćemo našu domovinu

Sva naša jutra sad su teška
Al' svako dijete s malo smiješka
Uzavrije očinsku krv
Sav ponos i hrabrost
Ponos i snaga
Neda prijeći hrvatskoga praga

MOJ OSIJEK SE NE DA I MAKAR
SRUŠILI SVA OGNJIŠTA NIKAD
NEĆE TUĐA NOGA KROČIT' TU
U MOJU SLAVONIJU

Sve crkve i zgrade,
Sve vjere i nade u mir
Al' dok zadnji čovjek živi tu
Branit ćemo našu domovinu

MOJ OSIJEK SE NE DA I MAKAR
SRUŠILI SVA OGNJIŠTA NIKAD
NEĆE TUĐA NOGA KROČIT' TU
U MOJU SLAVONIJU

SLAVONIJA BAND AID

ZAUVIJEK SMO S TOBOM

Na lijepoj desnoj obali Drave
čuju se pucnji, rafali strave.
Na cesti veliki krateri od mine.
U kući pozdrav, čuvaj, čuvaj se sine.

Osijek moj na desnoj obali Drave
više nije miran i tih.
Ljepotu grada mi osjećamo sada,
grad ima dušu, čuva ga garda.

Ne daj se grade i hrabar budi.
Pobjeda garde, ponosni su ljudi.
Bez tebe nikud kunem se bogom.
Zajedno jači, zauvijek smo s tobom.

Ne plači zgrado i katedralo.
Osijek nepokoreni grad, oduvijek se znalo
U oku odsjaj, istina prava.
Slavonska mati hvala ti, mi ćemo te braniti.
GLAZBA: D. MAGDIĆ - D.AJZELI
TEKST: D.MAGDIĆ
ARANŽMAN:D.AJZELI-D.LAŽETA
IZVOĐAČ:PRVI PUNKT

NEKA ČUJU SVE PLANETE

Onaj dolje to sam ja možeš li me vidjeti
ja imam tisuću želja nemoj me povrijediti
nemoj me pitat'kako se molim
ni kako govorim
u mome srcu ima mjesta
da sve zavolim

moje srce kuca jedan ritam
to je ritam ljubavi
niz moje lice pada jedna suza
i kaže: NEKA RAT PRESTANE

NEKA ČUJU SVE PLANETE
I SVE NACIJE
NEKA ČUJU NAŠA SRCA
NAŠE HRVATSKE

ovaj dolje to sam ja
možeš li me vidjeti
u džepu imam vječiti san
želim ga ispuniti

neka stanu čelične zvijeri
neka prestanu
neka poslije ovih olovnih kiša
proljeća osvanu

djeca ka nebu podižu ruke
i slušaju božji glas
hrvatsko srce pogledaj gore jer samo je nebo
veće od tebe

NEKA ČUJU SVE PLANETE
I SVE NACIJE
NEKA ČUJU NAŠA SRCA
NAŠE HRVATSKE

GLAZBA:D.DUMANČIĆ
TEKST:D.DUMANČIĆ
ARANŽMAN:D.DUMANČIĆ
IZVOĐAČ: NOVE IGRE

IIIMNA ZBORA NARODNE GARDE

Vi ste tu za miran san,
dobro jutro i dobar dan
život svoj založili,
jedinoj domovini

Hej junaci Zbora narodne garde

Svom narodu i svom bogu,
za Hrvatsku i slobodu
na sto strana ako treba,
za Hrvatsku straha nema

Hej junaci zbora narodne garde

Branimire, Jakove,
Ivane i Gorane
ponos zemlje što vas ima, Hrvatska vam duriva

Hej junaci zbora narodne garde.

GLAZBA:BORIS ŠANIĆ
TEKST:BORIS ŠANIĆ
ARANŽMAN:BORIS ŠANIĆ
IZVOĐAČ:HRVATSKI VALTER

ISTINU

Morali smo odmah krenut
jutra prije pravom cestom
čekaju nas tužne sudbe
ispričati sve to nekom

Ima mjesta koja nećeš
sada obić' zbog daljine
a htio bi da je uzmeš
nemaš kako nemaš čime

Svi smo drugi dok čekamo
puste sate nekih vrata
što će biti, što će slijedit'
koje pravilo će vrijedit'

Dok pišemo, javno govorimo
kao zavjet ime jedno spominjemo
treba znati, treba moći
samo pravim smjerom poći

SINIŠU NAM VRATITE
ZAŠTO NAM GA SKRIVATE
NUDIO JE ISTINU MI
TRAŽIMO SAMO NJU
SINIŠU

GLAZBA: DAMIR VOJVODIĆ
TEKST: NADA PRKAČIN
ARANŽMAN:DAMIR VOJVODIĆ TIHOMIR SLIVKA
IZVOĐAČ: GIMMIK STUDIO BAND

ZA NAŠU HRVATSKU

Tmurno se nebo, nadvi nad nas
mračne sile, zatamnjuju svijet
al bog i gospa čuju naš glas
šalju nas dijete na dobre i zle

Vedro je nebo i sunčev zrak
tihe doline, more i brijeg
zar treba braćo još koji znak
stanimo braćo pod hrvatski stijeg

Nama će sunce i poslije sjat žarom
toplinom većom od prije, ko želi s nama taj mora znati za Dom i Hrvatsku daje se sve

GLAZBA: PASSAGE
TEKST: PASSAGE
ARANŽMAN: PASSAGE
IZVOĐAČ: PASSAGE

PRVI BATALJUN

Za sve one što su pali
za sve naše prijatelje
sviram sada na gitari
pjesmu lijepe domovine

Slike još su ostale u glavi
odjek pucnja, miris baruta
brat mi kaže ako i poginem
nek se čuje pjesma hrvatska

Hej! prvi pravi bataljun su znali
Vinkovci, Nuštar, Lasloveo
za Hrvatsku život bi dali
Tarapano čuvao te bog

Hej! Prvi pravi bataljun su zvali
Tvrdjavica, Tenja, Nemetin
Ivanove borce svi su znali
svi u borbu idemo za njim

Sjećamo se riječi prijatelja
nek živi sloboda Hrvatske
zadnje riječi i posljednja želja
ne plačite već se borite Hej!

Hej! prvi pravi bataljun su znali
Vinkovci, Nuštar, Lasloveo
za Hrvatsku život bi dali
Tarapano čuvao te bog

Hej! Prvi pravi bataljun su zvali
Tvrdjavica, Tenja, Nemetin
Ivanove borce svi su znali
svi u borbu idemo za njim

GLAZBA: D.AJZELI
TEKST:D.MAGDIĆ
ARANŽMAN:D.LAŽETA

OSIJEK NIKAD NEĆE BITI OCEK

Od davnina teče Drava
Slavonijom ko i
sad uz nju rasla stara Mursa
a sad Osijek divan grad
gazile ga razne vojske
kuga vatra bol i glad
al' se nikad nije dao
on je ost'o lijep i mlad

Nikad Osijek neće biti Ocek
dok je sunca i svih nas
naš će Osijek uvijek biti Osijek
nasa volja boži glas

Sa istoka evo došli
da mu uzmu ime, znak
naš se Osijek nikom ne da
naš je Osijek nek' zna svak
teci Dravo Slavonijom
sada šumi na sav glas
bit će Osijek a ne Ocek
dok je tebe i svih nas

GLAZBA: MARIN SLAVONAC
TEKST: MARIN SLAVONAC
ARANŽMAN: GIMMIK STUDIO BAND

TI NIKAD NISI SAM

Čuje se krik, iz grla svih
čuje se pjesma i čuje se stih
Hrvatska gori JNA je tu
braniti ćemo stare slave djedovinu

Ti nikad nisi sam
Ti nikad nisi sam
Svi smo garda ovog grada
sa ovih ulica sa ovih ulica

Crven bijeli plavi
barjak je pravi
pjevajmo svi
domovini.

Šta ćemo, kako,
zašto gdje i kamo
odavno je jasno
i svi to sada znamo.

GLAZBA: G. KUŠEC
TEKST: G. KUŠEC
ARANŽMAN: STO ŠESTA
IZVOĐAČ: STO ŠESTA

SLAVONIJO, MAJKO MOJA STARA

Slavonijo, majko moja stara
zemljo polja pjesme i bećara
zemljo prela i bogatih snaša
zemljo pjesme dobrih tamburaša

SLAVONIJO, BIT ĆEŠ OPET SRETNA
KAD SE VRATE BEĆARI IZ RATA

I IZ KRVI TAD ĆE NIĆI ŽITO
KRVI TVOJIH SINOVA
HRVATA

Dome naš i naša koro kruha
nema ljepšeg od šokačkog ruha
nećemo te nikad nikom dati
tu sam roden tu živе Hrvati

SLAVONIJO, BIT ĆEŠ OPET
SRETNA KAD SE VRATE
BEĆARI IZ RATA I IZ KRVI TAD
ĆE NIĆI ŽITO KRVI TVOJIH
SINOVA HRVATA

SLAVONIJO, BIT ĆEŠ OPET
SRETNA KAD SE VRATE
BEĆARI IZ RATA ČUVAT ĆEMO
ŠOKADIJU NAŠU ŠTITIT ĆEMO
SLOBODNU HRVATSKU

GLAZBA: ANTUN NIKOLIĆ TUCA
TEKST: ŽELJKO BARBA
ARANŽMAN: ANTUN NIKOLIĆ TUCA
IZVOĐAČ: SLAVONSKI BEĆARI

VUKOVARSKA GOLUBICA

Vukovarska zora rudi,
plodna polja opustjela
ne sja sunce bojom žitu,
naša ptica odletjela.

Simbol sreće i slobode,
nek poleti putem mira
od Dunava po do Save,
neka naša srca dira.

Nek Europa i Svijet znaju
da i ptice koje lete
vraćaju se zavičaju
kad u srcu bol osjete

Golubice leti bijela,
sreći miru, put slobode
radosna si i vesela,
tvoja krila nek nas vode

za slobodom želja raste,
ozarit će naša lica
svima nama ponos bit će
vukovarska golubica.

GLAZBA:RARABE
TEKST:Z.ANDRIĆ
ARANŽMAN:BARABE
IZVOĐAČ: BARABE

ODAVNO SMO GRANIČARI STARI

Odavno smo graničari stari
čuvali smo granicu na Savi granicu
na Savi
I djedovi svoju krv su lili
da obrane naš zavičaj mili naš
zavičaj mili

Branili su prag od doma svoga
doma svoga roda hrvatskoga roda
hrvatskoga
Dode I dušmuo s bilo koje strane
potomci će zavičaj da brane zavičaj
da brane

GLAZBA:NARODNA
TEKST:NARODNA
ARANŽMAN:Ž.NIKOLIN
IZVOĐAČ: STJEPAN JERŠEK

JA ĆU SE VRATITI

Večeras me, dobri ljudi,
nemojte ništa pitati
neka suze tiho teku,
pa će manje boljeti

Ne dirajte mi večeras
uspomenu u meni
ne dirajte mi ravnicu
jer ja ću se vratiti

još u sebi čujem majku,
kako tužna govori
kad se jednom vratiš sine,
ja ću te čekati

ne dirajte mi večeras
uspomenu u meni
ne dirajte mi ravnicu
jer ja ću se vratiti

mene zovu moja polja,
mene zovu tambure
prije nego sklopim oči,
da još jednom vidim sve

ne dirajte mi večeras
uspomenu u meni
ne dirajte mi ravnicu
jer ja ću se vratiti.
GLAZBA: MIROSLAV ŠKORO
TEKST: MIROSLAV ŠKORO
ARANŽMAN: JERRY GRĆEVIĆ
IZVOĐAČ: MIROSLAV ŠKORO

MOJ OSIJEK (ratna verzija)

Moj Osijek pun je rana
uz Dravu taman i pust
iz bolnica, tvornica kuća
diže se dim, vrn i gust

Moj grade sav u prahu
postat ćeš pobjede div
ljudi te vole i brane
i ti ćeš ostati živ

Nad glavom praska
tisuću strašnih granata
u srcu stvara
tisuću novih inata

Moj Osijek pun će sunca
uz Dravu ponovo sjat
makar su mogli mnogi
za njega i život svoj dat

GLAZBA: B.MIHALJEVIĆ TEKST: O.MILER
ARANŽMAN: B.MIHALJEVIĆ
IZVOĐAČ: OLGICA MILER

MOJA BARANJA

Tu gdje su bila žitna polja mojih
sjećanja
toplina dana, cvjetna mladost
neprožvljena
sada se mrtvjnom hrani jedna crna
armija
o mili Bože zar je tamo moja
Baranja

Vratit ću se svojoj kući ja
toj oazi Drave Dunava
makar i kroz kišu metaka
Baranja, Baranja

Puška u ruci, želja srca
nepromjenjena
noć pored Drave, zaklanja nas
zemlja rovova
svaka je suza, svaka rana, nova
pobjeda
drži nas ljubav, još nas zove naša
Baranja

Vratit ću se svojoj kući ja
toj oazi Drave Dunava
makar i kroz kišu metaka
Baranja, Baranja

GLAZBA: Ž.STRMEČKI
TEKST: M.PAVOŠEVIĆ
ARANŽMAN: STRMEČKI/IPŠA
IZVOĐAČ: BARANICI (BARANJSKI BATALJUN)

LASLOVO

Pogledaj Republiko
dijete ti gine
smrt mu šalju
granate, mine

Nećemo više
majko druga
čekati da nas
uništi tuga

Mjeseci borbe
narodu moj
do tada ja sam
bio tu svoj
mirno na svome
i ovu ravan
zvao sam dome

Al' ne da sila
i ne da zlo
mora se vidjet
tko tu je tko
Razorene kuće
sve što sam imao
svoju sam Republiku
ovdje snivao

Laslovo
Mađaru, Hrvatu dome oba su tu
na svome
Laslovo tuđa armija sada
silom tu vlada
Al ne zadugo !

GLAZBA: JOSIP SLAM
TEKST: NADA PRKAČIN/JOSIP SLAM
ARANŽMAN: GIMMIK STUDIO BAND
IZVOĐAČ: JOSIP SLAM

DOBRA DUŠA SLAVONSKA

Davno nekada
u doba rimljana
još svijet je bio mlad
roden slobodan
suncem okupan
uz Dravu moj je grad

Tu su velika
plemena hrvatska
sebi našla dom
tu srce govori
a krv mi uzavri
jer ovdje,
ovdje sam ne svom

Moj Osijek,
poslije suza
voljeni grad još se smijati zna
dragi ljudi
široka srca dobra duša slavonska

GLAZBA: B.CRNKOVIĆ
TEKST:B.CRNKOVIĆ/M.ŠKORO
ARANŽMAN: B.CRNKOVIĆ
IZVOĐAČ: BERISLAV CRNKOVIĆ

ISTINU (INSTRUMENTAL)

GLAZBA I IZVEDBA: GIMMIK STUDIO BAND

MEDICAL TESTIMONY OF THE VUKOVAR TRAGEDY

CROATIAN MEDICAL JOURNAL

This is a collection of testimonies of the medical personnel who worked in the Vukovar Medical Center during the siege and fall of the town (April - November 1991). Their human and heroic deeds belong to the treasure of the whole mankind. That is why we should share their experience, regardless of how awesome it was.

DANI KAD JE UMIRALA BOLNICA
DIE TAGE AN DEM DAS KRANKENHAUS STARB
LES JOURS D'HÔPITAL MOURANT

HRVATSKO NARODNO KAZALIŠTE, OSIJEK - ŠEST GODINA NAKON OBNOVE
CROATIAN NATIONAL THEATRE, OSIJEK - SIX YEARS AFTER THE RECONSTRUCTION
KROATISCHES NATIONALTHEATER, OSIJEK - SECHS JAHRE NACH DER ERNEUERUNG
LE THÉÂTRE NATIONAL CROATE, OSIJEK - SIX ANS APRÈS LA RECONSTRUCTION
16. STUDENOGA 1991.
Snimio Žarko Plevnik

OSIJEK
NIKADA
NEĆE
BITI
OCEK

... ovo je grad
OSIJEK!

Čast nam je pozvati Vas na izložbu fotografija
"Dva lica grada" , koja će se održati u okviru akcije

ZADAR U OSIJEKU - OSIJEK U ZADRU

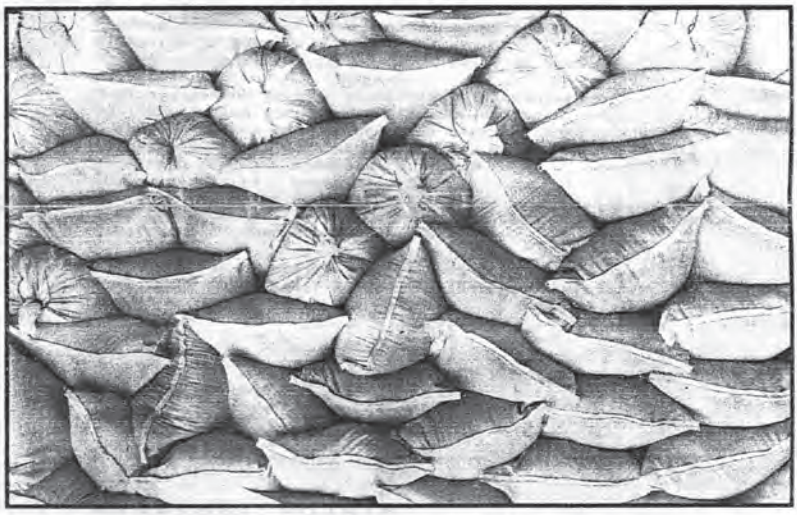
Izložbu će otovoriti Prof. dr. Zlatko Kramarić, predsjednik SO Osijek
5. srpnja 1992. u 18:00 sati u prostorijama Hrvatske kazališne kuće.
Sudjelovati će plesna grupa, te djevojački zbor
ŠC "Juraj Barakovič".
Nakon programa biti će priređen koktel.

Foreign Press Bureau Zadar
IV SO Zadar

HVALA!

Predrag Došen
A. D. C. Z.

Zaustavljeni pješčani sat

Galerija likovnih umjetnosti Osijek
21 - 28. 05. 1992.

INTERNATIONAL
PRESS CLUB
OSIJEK - CROATIA
tel:054/124-252, fax:054/124-348

Osijek, 24. 11. 1991.

KRIZNI ŠTAB OPĆINE OSIJEK
m/r gosp. Dražen Dragušica

Poštovani gospodine Dragušica,

na osnovu naših razgovora obraćamo vam se sa zahtjevom za popunu opreme i sredstava. Da bi Međunarodni press klub mogao normalno funkcionirati potrebna nam je:

1. Ponovo priključiti modemski priključak za MICROVAX sistem na YUPAC mrežu kod HPT-Telekomunikacijski centar Osijek. Ovaj sistem nam omogućava direktnu vezu s HINA-om.
2. Nabaviti mobilni telefon da možemo normalno komunicirati u slučaju prekida telefonskih linija.

Gore navedena oprema je neophodna ako želimo da informacije iz Osijeka nesmetano prenosimo u svijet.

Usluge Press kluba stoje na raspolaganju Kriznom štabu i nadam se zajedničkoj suradnji.

INTERNATIONAL PRESS CLUB

MEĐUNARODNI PRESS KLUB
Mirko Volarević

*Glas Slavonije*Glas Slavonije*Glas Slavonije*Glas Slavonije*Glas Slavonije*Glas Slavonije*Glas Slavonije*

INTERNATIONAL
PRESS CENTRE
OSIJEK - CROATIA
tel. 54/124-252 fax 54/124-348

FOREIGN PRESS BUREAU
Z A G R E B

gosp. Dragan Lozančić

Date: 30. 01. 1992.

Gospodine Lozančiću,

na osnovu naših razgovora dostavljam Vam spisak djelatnika International press centre Osijek (a ne FPB - Osijek):

1. Mirko Volarević, voditelj Int. press centra
2. Sonja Vuković, administracija i organizacija
3. Tanja Mioković, prevodilac
4. Tihomir Ravlić, kompjuteri
5. Domagoj Simić, teren
6, Željko Jung, teren

Svi navedeni djelatnici su u Press centru od početka rada tj. od 07. 08. 1991, i svi su iz Osijeka.

NAPOMENA: MI NISMO FPB!

Srdačan pozdrav.

INTERNATIONAL PRESS CENTRE - OSIJEK
Mirko Volarević

INTERNATIONAL PRESS CENTRE OSIJEK - CROATIA

OSIJEK NIKADA NEĆE BITI OCEK

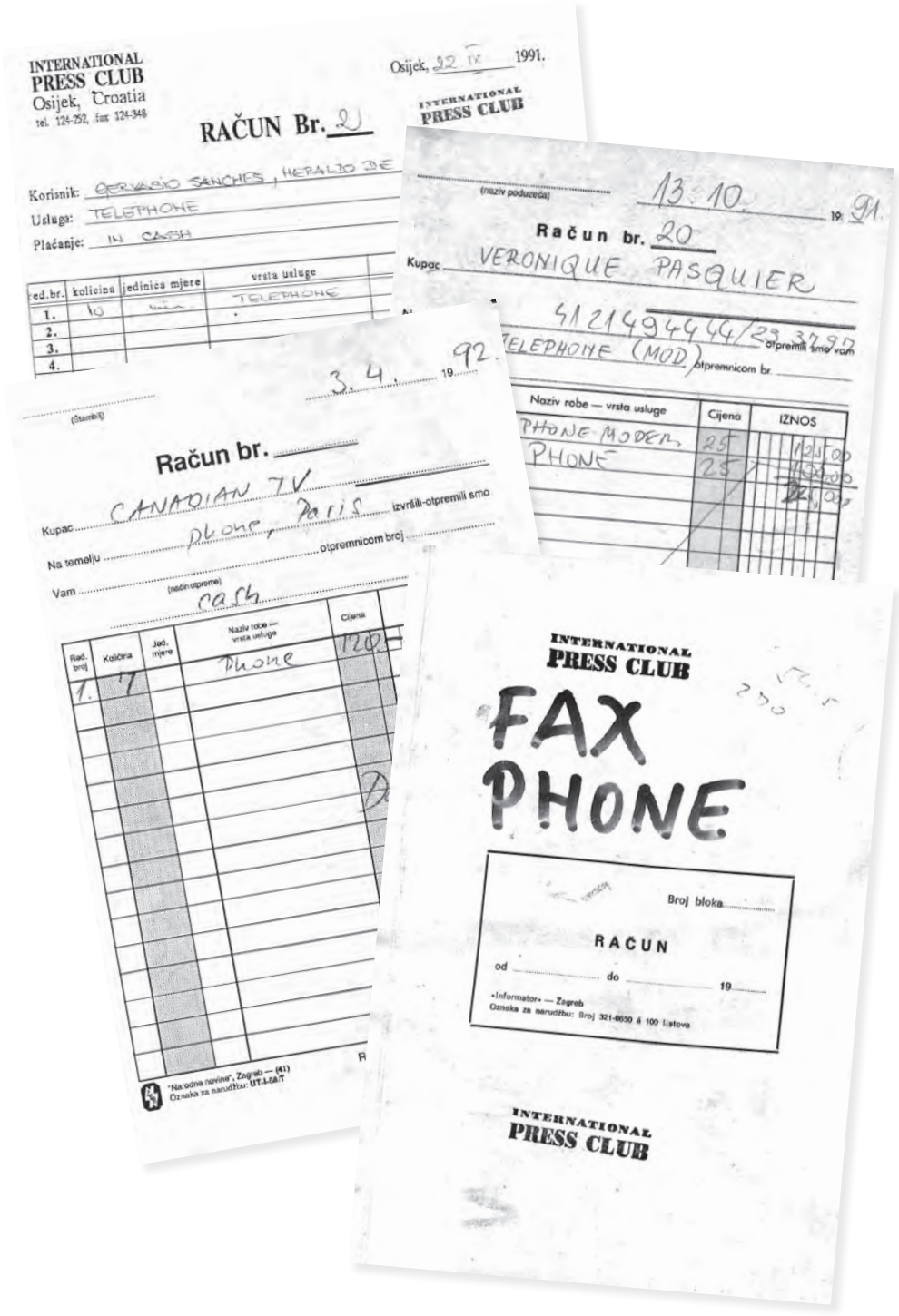
REPUBLIKA HRVATSKA
MINISTARSTVO INFORMIRANJA
41000 ZAGREB, Opatička 8
Tajništvo: (041) 445-661, 662-838
Fax: (041) 433-988, 434-201

Klasa:159
Urbroj:523-01/92-698/1
Zagreb,30. ožujka 1992.

Gospodin MIRKO VOLAREVIĆ (O.K. 407278/91, Osijek), ravnatelj je PRESS-CENTRA u OSIJEKU, te uspješno surađuje s Ministarstvom informiranja.

Kako rad PRESS-CENTRA pokriva područje Slavonije i Baranje, molimo nadležne vlasti i institucije da mu u obavljanju zadaća i poslova informiranja na ovom području izađu u susret.

Branko Salaj
Ministar

INTERNATIONAL
PRESS CLUB
Osijek, Croatia
tel. 124-252, fax 124-348
RAČUN Br. 2
Osijek, 22 IX 1991.
INTERNATIONAL
PRESS CLUB
Korisnik: SERVICIO SANCHES, HERALDO DE
Usluga: TELEPHONE
Plaćanje: IN CASH
red.br. | količina | jedinica mjere | vrsta usluge
1. | 10 | | TELEPHONE
2.
3.
4.
(naziv poduzeća)
13. 10. 19 91
Račun br. 20
Kupac VERONIQUE PASQUIER
41 21 49 44 44/29 37 97
otpremili smo vam
TELEPHONE (MOD.) otpremnicom br.
Naziv robe — vrsta usluge | Cijena | IZNOS
PHONE MODEM | 25 | 125 00
PHONE | 25 | 100 00
225 00
3. 4. 92
Račun br.
Kupac CANADIAN TV
PHONE, FAIS izvršili-otpremili smo
Na temelju otpremnicom broj
Vam (način otpreme) cash
Rad. broj | Količina | Jed. mjere | Naziv robe — vrsta usluge | Cijena
1. | 7 | | PHONE | 120
"Narodne novine", Zagreb — (41)
Oznaka za narudžbu: UT-I-58/T
INTERNATIONAL
PRESS CLUB
FAX
PHONE
Broj bloka
RAČUN
od do 19
»Informator« — Zagreb
Oznaka za narudžbu: Broj 321-0650 à 100 listova
INTERNATIONAL
PRESS CLUB

REPUBLIKA HRVATSKA
OPĆINA VUKOVAR
Općinski sekretarijat
za narodnu obranu

Broj: Sl./91
Vukovar, 31.07 1991.god.

P O T V R D A

KOJOM SE DOZVOLJAVA Volarević Mirko
izlazak iz grada u smjeru Vukovar - OSIJEK.

ZA SEKRETARIJAT NARODNE OBRANE

U Osijeku, _____

HRVATSKA VOJSKA
Služba za
psihološko-propagandne
aktivnosti
O S I J E K

Predmet: ZAMOLBA

U cilju što boljeg i istinitog informiranja domaćih i inozemnih izvjestitelja molimo da, ukoliko je moguće,

_____

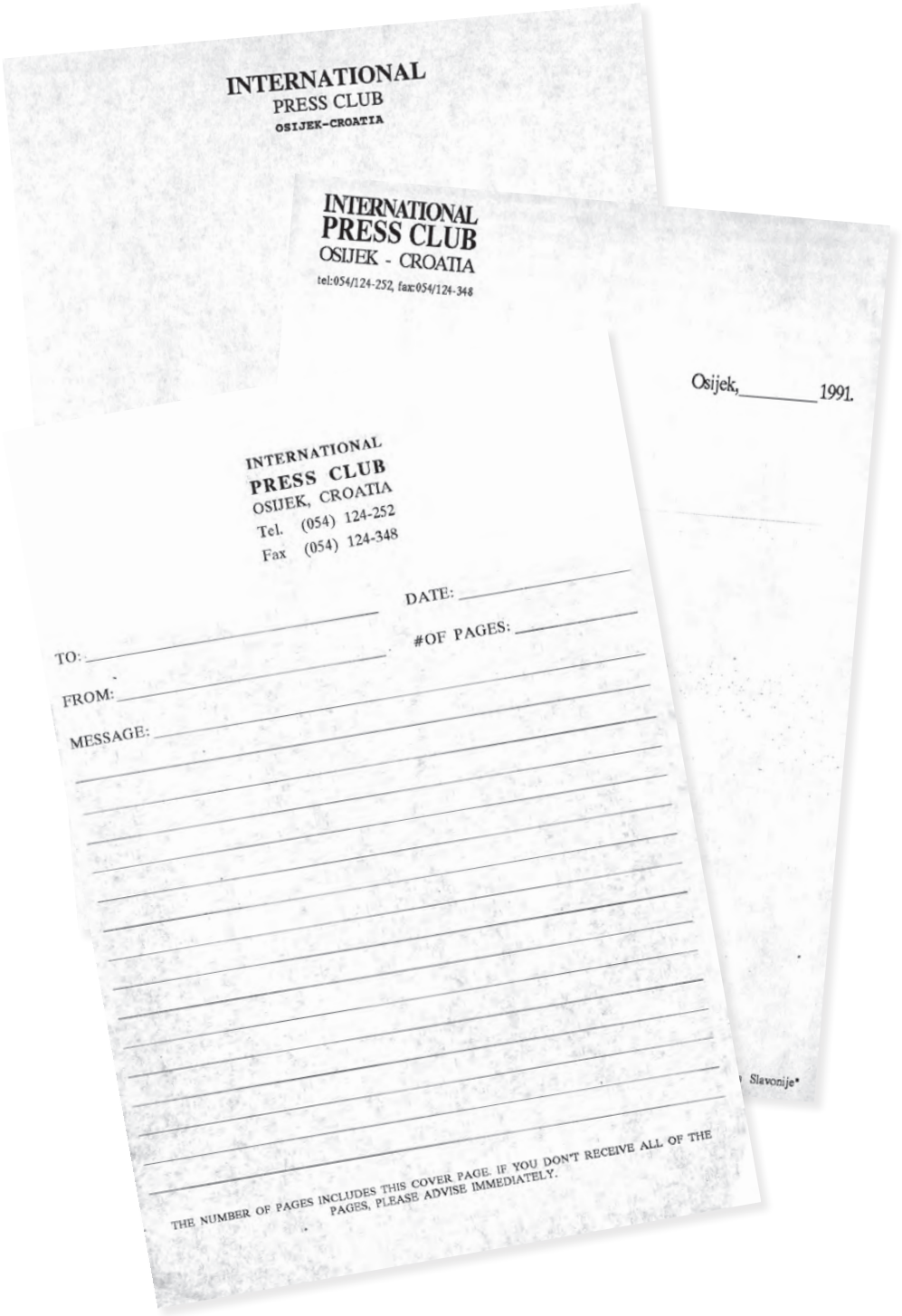
_____

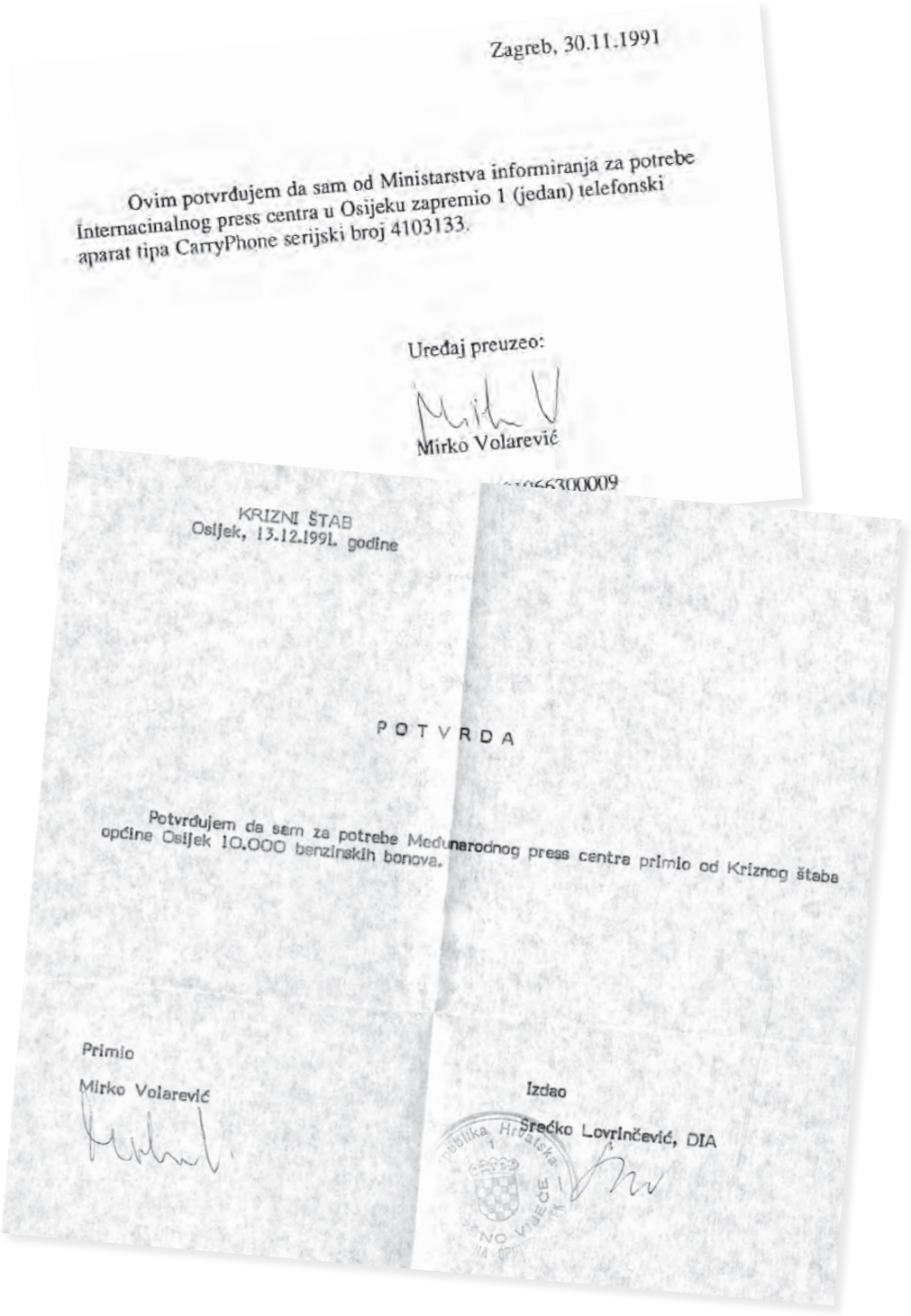
_____

_____

osigurate vodiča i pratnju na područja koja su pod kontrolom Hrvatske vojske ukoliko to trenutna situacija i sigurnosni razlozi dopuštaju.

INTERNATIONAL
PRESS CENTRE
BON ZA TOPLI OBROK
RUČAK-VEČERA
INTERNATIONAL
PRESS CENTRE
O S I J E K - C R O A T I A
tel. (0038) 54 124 252
fax (0038) 54 124 348
* OSIJEK NIKADA NEĆE BITI OCEK *
INTERNATIONAL
PRESS CLUB
OSIJEK-CROATIA
tel. (054) 124-252
fax. (054) 124-348

INTERNATIONAL
PRESS CLUB
OSIJEK-CROATIA
INTERNATIONAL
PRESS CLUB
OSIJEK - CROATIA
tel:054/124-252, fax:054/124-348
Osijek,_____1991.
INTERNATIONAL
PRESS CLUB
OSIJEK, CROATIA
Tel. (054) 124-252
Fax (054) 124-348
DATE:
TO:
#OF PAGES:
FROM:
MESSAGE:
THE NUMBER OF PAGES INCLUDES THIS COVER PAGE. IF YOU DON'T RECEIVE ALL OF THE PAGES, PLEASE ADVISE IMMEDIATELY.

Zagreb, 30.11.1991

Ovim potvrđujem da sam od Ministarstva informiranja za potrebe Internacinalnog press centra u Osijeku zapremio 1 (jedan) telefonski aparat tipa CarryPhone serijski broj 4103133.

Uređaj preuzeo:

Mirko Volarević

KRIZNI ŠTAB
Osijek, 13.12.1991. godine

POTVRDA

Potvrđujem da sam za potrebe Međunarodnog press centra primio od Kriznog štaba općine Osijek 10.000 benzinskih bonova.

Primio

Mirko Volarević

Izdao

Srećko Lovrinčević, DIA

REPUBLIKA HRVATSKA
SKUPŠTINA OPĆINE OSIJEK
IZVRŠNO VIJEĆE
KRIZNI ŠTAB

Osijek, 27.01.1992.

INTERNATIONAL PRESS CLUB
OSIJEK

Popis opreme koja je rekvirirana sa Ekonomskog fakulteta Osijek,

a data je na korištenje INTERNATIONAL PRESS CLUB-u OSIJEK:

-PC 386	1 kom.
-PC 286	1 kom.
-ŠTAMPAČ Epson GQ 3500	1 kom.
-SCANNER COLOR Epson GT 4000	1 kom.
-FOTOKOPIRNI STROJ Rank Xerox	1 kom.
-PISAĆI STROJ	4 kom.

PREDAO OPREMU
SA EKONOMSKOG FAKULTETA
U IME IV - KRIZNI ŠTAB
Zoran Budak

INTERNATIONAL PRESS CLUB

PRIMIO OPREMU U IME
INTERNATIONAL PRESS CLUB-a
OSIJEK

Mirko Volarević

INTERNATIONAL
PRESS CENTRE
OSIJEK-CROATIA
tel. 054/124-252 fax 054/124-348

ZAPOVJEDNIŠTVO I OZ
pomoćnik zapovjednika
gosp. Vrkić Ivane

Date: 14. listopada 1991.

Poštovani gospodine Vrkiću,

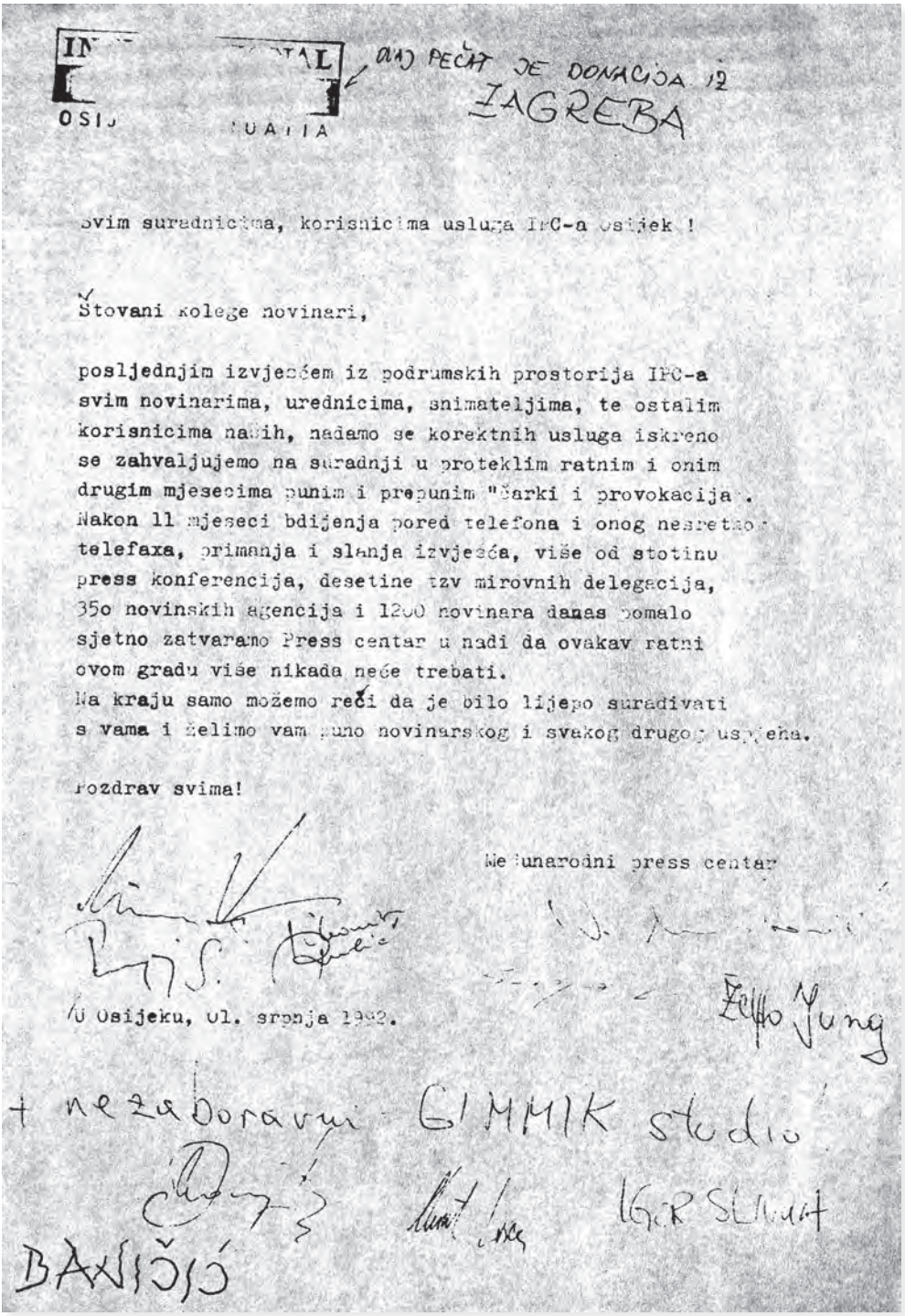
obraćamo Vam se s molbom da nam pokušate ishoditi odobrenje za rad na području I operativne zone za dvoje novinara:
1. Heidi Rinke, "KRONEN ZEITUNG", Austrija
2. Greg Marinovich, "AP", USA

Ovih dvoje novinara već posjeduje crvene iskaznice Ministarstva informiranja, a gospodjica Heide još posjeduje i odobrenje Glavnog stožera RH.
Odobrenje im je potrebno da bi mogli nesmetano obavljati posao na Vašem području.
Napominjemo da se ovih dvoje novinara nalazi na području Istočne Slavonije već više mjeseci i tu namjeravaju ostati dulji period.

Unaprijed zahvaljujemo i srdačno Vas pozdravljamo.

MEDJUNARODNI PRESS
CENTAR - OSIJEK
Mirko V.
Mirko Volarević

* OSIJEK NIKADA NEĆE BITI OCEK *

OSIJ [illegible] ZAGREBA

Svim suradnicima, korisnicima usluga IPC-a Osijek !

Štovani kolege novinari,

posljednjim izvješćem iz podrumskih prostorija IPC-a svim novinarima, urednicima, snimateljima, te ostalim korisnicima naših, nadamo se korektnih usluga iskreno se zahvaljujemo na suradnji u proteklim ratnim i onim drugim mjesecima punim i prepunim "šarki i provokacija". Nakon 11 mjeseci bdijenja pored telefona i onog nesretnog telefaxa, primanja i slanja izvješća, više od stotinu press konferencija, desetine tzv mirovnih delegacija, 350 novinskih agencija i 1200 novinara danas pomalo sjetno zatvaramo Press centar u nadi da ovakav ratni ovom gradu više nikada neće trebati.
Na kraju samo možemo reći da je bilo lijepo suradivati s vama i želimo vam puno novinarskog i svakog drugog uspjeha.

Pozdrav svima!

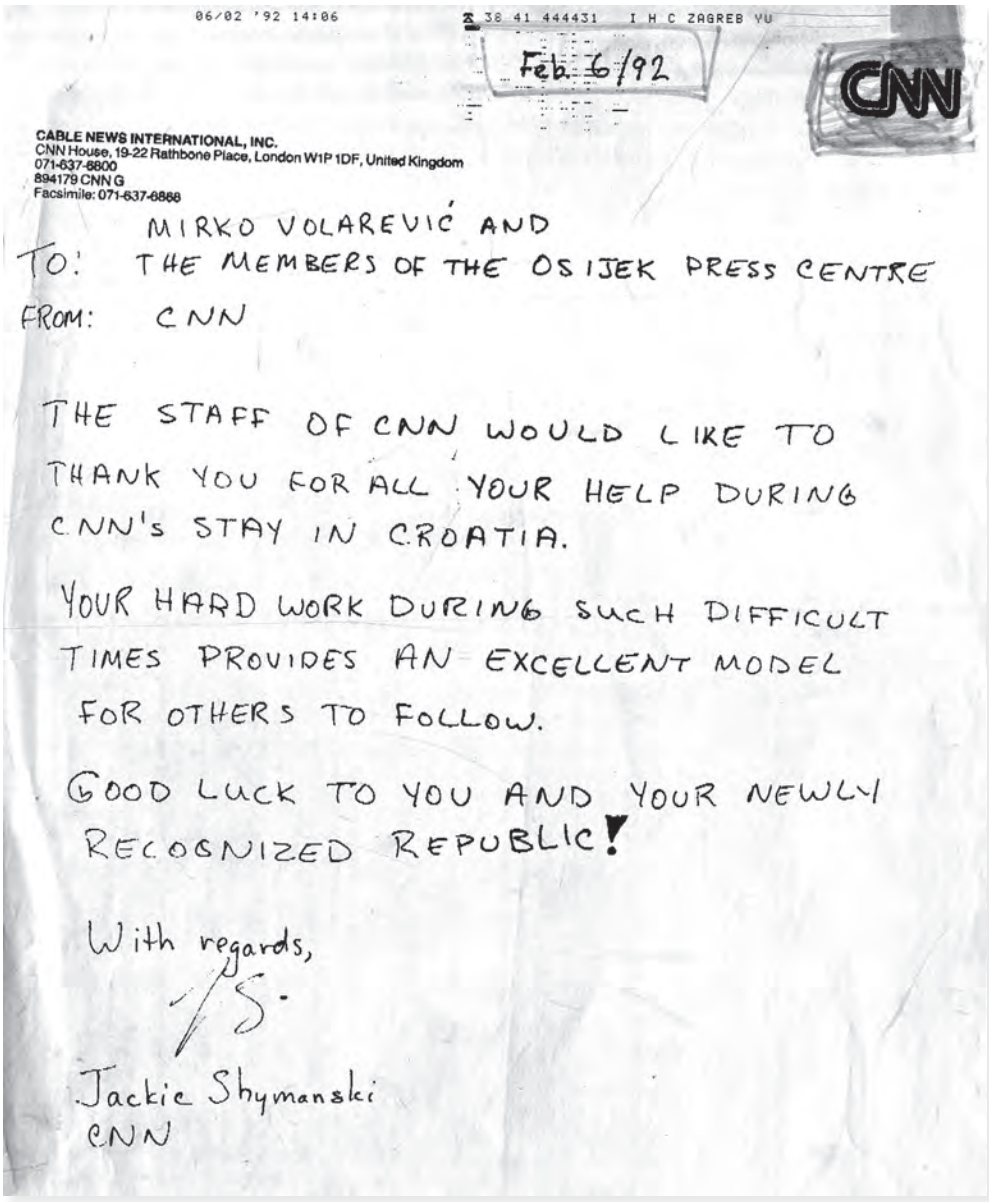
Međunarodni press centar

U Osijeku, ul. srpnja 1992.

Željko Jung

+ nezaboravni GIMMIK studio

BANIČJI

06/02 '92 14:06 38 41 444431 I H C ZAGREB YU

Feb. 6/92

CNN

CABLE NEWS INTERNATIONAL, INC.
CNN House, 19-22 Rathbone Place, London W1P 1DF, United Kingdom
071-637-6800
894179 CNN G
Facsimile: 071-637-6868

TO: MIRKO VOLAREVIĆ AND THE MEMBERS OF THE OSIJEK PRESS CENTRE

FROM: CNN

THE STAFF OF CNN WOULD LIKE TO THANK YOU FOR ALL YOUR HELP DURING CNN's STAY IN CROATIA.

YOUR HARD WORK DURING SUCH DIFFICULT TIMES PROVIDES AN EXCELLENT MODEL FOR OTHERS TO FOLLOW.

GOOD LUCK TO YOU AND YOUR NEWLY RECOGNIZED REPUBLIC!

With regards,

JS.

Jackie Shymanski
CNN

CROATIAN YOUTH COUNCIL OF CANADA

VIJEĆE HRVATSKE MLADEŽI KANADE

CROATIAN YOUTH COUNCIL OF CANADA

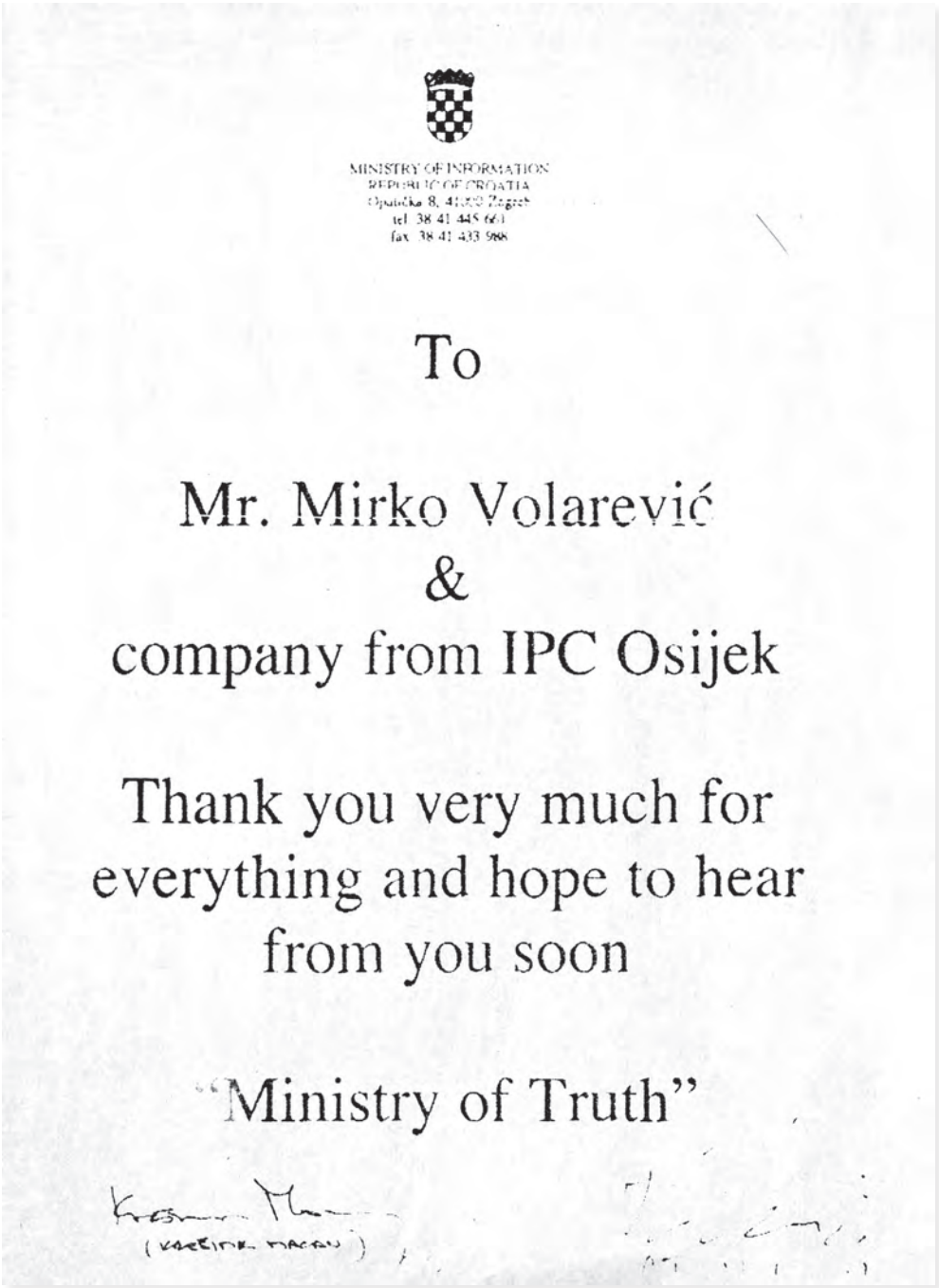
U ime Vjeća Hrvatske Mladeži Kanade, svima vama koji nesebično radite u spašavanju života naših Hrvatskih branitelja, pričemu vi često izlažete i svoj život u opastnosti, mi vam najiskrenije zahvaljujemo i molimo vas da podjelom ovih čestitki za naše ranjene Hrvatske borce pokažete našu moralnu podršku i zahvalnost na njihovoj herojskoj obrani svih naših Hrvatskih domova. U ime Vjeća Hrvatske Mladeži Kanade

za molili bi vas da podjelite jednu razglednicu svakom ranjenom Hrvatskom braniteliu. Od srca vam hvala.

U ime Vjeća,

Gdica. Tanja Šplajt
4102 Sunset Valley Crt.
Mississauga, Ontario
L4W-3L5
Canada
(416)-273-6580

Tanja Šplajt
Svi za Hrvatsku!
Sve za Hrvatsku!

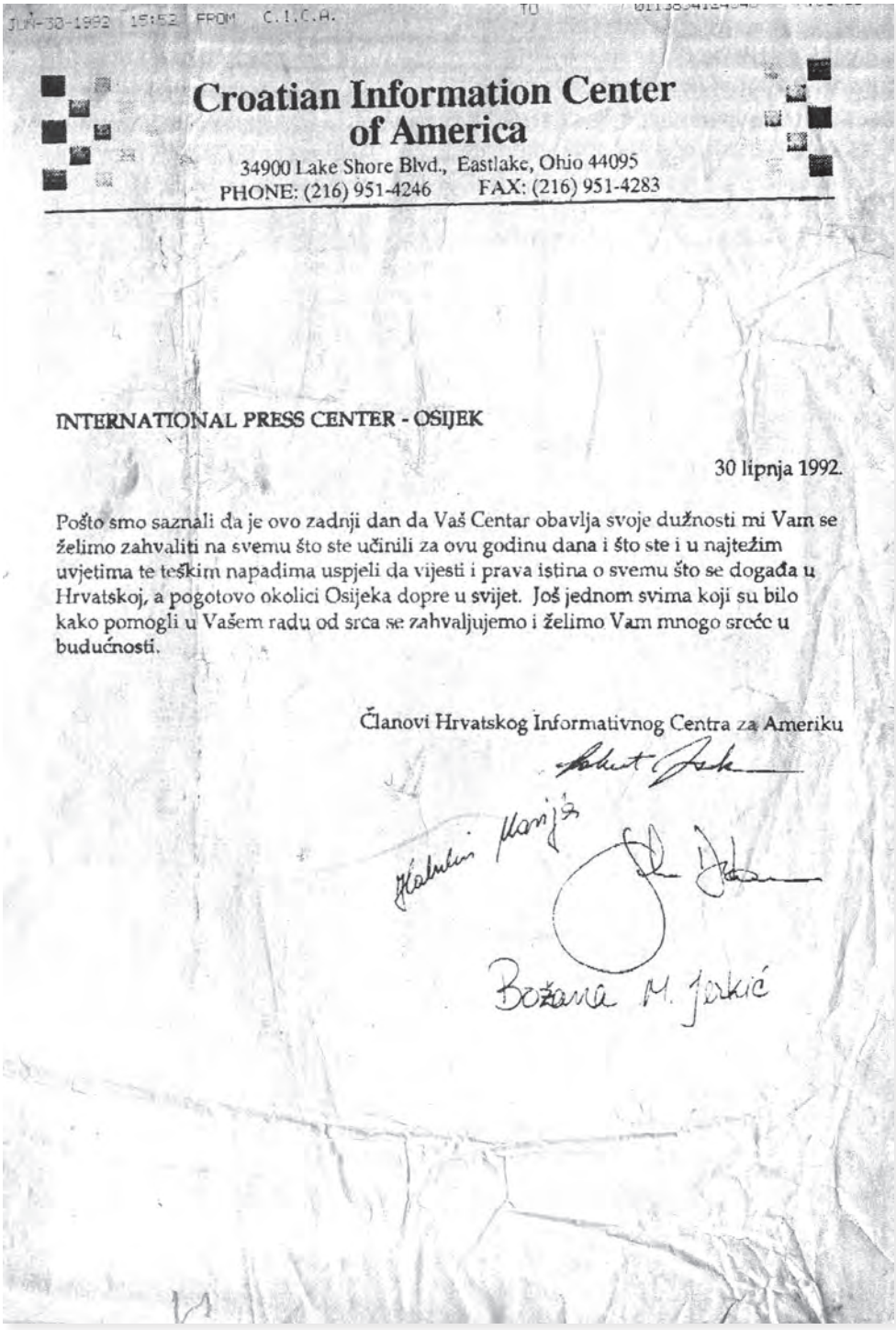
MINISTRY OF INFORMATION
REPUBLIC OF CROATIA
Opatička 8, 41000 Zagreb
tel. 38 41 445 661
fax. 38 41 433 988

To

Mr. Mirko Volarević
&
company from IPC Osijek

Thank you very much for
everything and hope to hear
from you soon

"Ministry of Truth"

JUN-30-1992 15:52 FROM C.I.C.A. TO

Croatian Information Center of America

34900 Lake Shore Blvd., Eastlake, Ohio 44095
PHONE: (216) 951-4246 FAX: (216) 951-4283

INTERNATIONAL PRESS CENTER - OSIJEK

30 lipnja 1992.

Pošto smo saznali da je ovo zadnji dan da Vaš Centar obavlja svoje dužnosti mi Vam se želimo zahvaliti na svemu što ste učinili za ovu godinu dana i što ste i u najtežim uvjetima te teškim napadima uspjeli da vijesti i prava istina o svemu što se događa u Hrvatskoj, a pogotovo okolici Osijeka dopre u svijet. Još jednom svima koji su bilo kako pomogli u Vašem radu od srca se zahvaljujemo i želimo Vam mnogo sreće u budućnosti.

Članovi Hrvatskog Informativnog Centra za Ameriku

Božana M. Jakić

30 JUN '92 14:56 FROM F-P-B ZAGREB TO OSIJEK PAGE.001

8-102 From: Foreign Press Bureau - Zagreb 6-30-92 3:21pm p. 1 of 1

FOREIGN PRESS BUREAU

HOTEL INTERCONTINENTAL
ZAGREB - CROATIA
TEL: (38 41) 425 530, 426 141
FAX: 426 102

Tuesday, June 30, 1992.

MEMO TO: ALL FOREIGN PRESS BUREAUS
CROATIAN CENTRE CLEVELAND
CROATIAN OFFICE WASHINGTON

FROM: Sonja Pastuovic

cc: Ante Beljo
Croatian Information Centre Staff
Croatia Monitor

Please be advised that today is the last day the International Press Centre in Osijek will be open. After running the centre for almost a year, and servicing hundreds of journalists and the other field offices in our network, Mirko Volarevic and the rest of the staff are moving on to other pursuits.

I would like to take this opportunity to thank Mirko and his staff for all the help they have provided to us, especially while the war was at its worst in Croatia. As we all well know, Osijek was one of the hardest hit Croatian cities from the very start and the International Press Centre virtually operated non-stop during this time. The staff lived and slept in the office located under the main square where the main city shelter was also located.

Although often there are no words to properly express gratitude, I at least want to say thank you to the folks out in Osijek for staying on the job as long as they did - it meant a lot!

I'm sure everyone will join me in wishing Mirko the very best for the future. Mirko will continue to be our contact in Osijek and will be available to us for information.

Sonja

30 JUN '92 14:25 38 41 426 102 PAGE.001

REPUBLIKA HRVATSKA
HRVATSKA VOJSKA
160. BRIGADA

ZAHVALNICA

INT. PRESS CENTRE

Za pruženu nesebičnu pomoć
gradu Osijeku i podršku
Hrvatskoj vojsci i narodu
u njihovim naporima za
stvaranje suverene i
samostalne Republike Hrvatske.

VOJNA POŠTA 3070
OSIJEK

Osijek.

Zapovjednik

Jedina službena zahvalnica koju je Međunarodni Press centar Osijek dobio

Gordana Lesinger rođena je 1977. godine u Osijeku. Osnovnu školu pohađala je u Osijeku, kao i Jezičnu gimnaziju. Fakultetsko obrazovanje nastavila je na Fakultetu političkih znanosti, smjer novinarstvo. Nastavak školovanja bio je poslijediplomski specijalistički studij „Organizacija i menadžment" na Ekonomskom fakultetu Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku gdje je stekla akademski stupanj univ. spec. oec. Slijedom navedenog, 2012. godine upisuje poslijediplomski interdisciplinarni sveučilišni studij društveno-humanističkih znanosti, (smjer Komunikologija) u Doktorskoj školi Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, a akademski je stupanj doktora znanosti stekla 2016. godine.

Dodatno se educirala na području odnosa s javnošću i komunikacije na domaćim i europskim tečajevima i školama.

Godine 1999. započela je honorarni posao novinara/spikera na Hrvatskoj radioteleviziji, Radio Osijeku gdje je radila do 2003. godine. Pripravnički je staž odradila u odjelu marketinga 2001. – 2002. u trgovačkom centru „Alastor". Od 2002. – 2004. radila je i na Hrvatskoj radioteleviziji u Uredu za odnose s javnošću. U Službu za odnose s javnošću unutar Vlade Republike Hrvatske prelazi 2004. godine. Godine 2011. postaje voditeljica za odnose s javnošću u Msan grupi na projektu eKupi.hr.

U lipnju 2012. godine postaje asistentica na Odjelu za kulturologiju Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku. Godine 2018. počinje s radom na Filozofskom fakultetu u Osijeku gdje stječe zvanje docenta te postaje glasnogovornicom fakulteta. U lipnju 2021. godine, u novom izboru uprave Filozofskog fakulteta u Osijeku, izabrana je za prodekanicu za razvoj i poslovanje.

Partnerska organizacija

Koordinacija udruga branitelja i stradalnika Domovinskog rata
Osječko-baranjske županije (KUBIS)